KATONA LÁSZLÓ

NARANCSLIGET

(Prds)*

* Négy útja van a Szentírás-magyarázatnak: a „p'sát" (logika), „remez" (jel), „drús" (belemagyarázás), „szód" (titok). Rövidítése közismert: Párdész, ami kertet, narancsligetet jelent. (*Jólesz K.* nyomán)

TARTALOM

A KEZDET

JÉZUS SZÁRMAZÁSA
JÉZUS SZÜLETÉSE
JÉZUS CSALÁDJA
JÉZUS ÉLETE
JÉZUS REJTETT ÉLETE

AZ ELSŐ ÉS MÁSODIK ÉV
(I. SZ. 28. PÜNKÖSDTŐL 30. PÜNKÖSDIG)

KERESZTELŐ JÁNOS FELLÉPÉSE
JÉZUS MEGKERESZTELÉSE
JÉZUS MEGKÍSÉRTÉSE
AZ ELSŐ TANÍTVÁNYOK
A KÁNAI MENYEGZŐ
AZ ELSŐ JERUZSÁLEMI ÚT
NIKODÉMUS
JÉZUS JÚDEÁBA MEGY?
A KIRÁLYI TISZTVISELŐ FIÁNAK MEGGYÓGYÍTÁSA
JÉZUS GALILEÁBA MEGY?
KERESZTELŐ JÁNOS UTOLSÓ TANÚSÁGTÉTELE
A SZAMÁRIAI ASSZONY
JÉZUS MEGKEZDI GALILEAI MŰKÖDÉSÉT
A LEPRÁS MEGGYÓGYÍTÁSA
GALILEAI CSODÁK
A SZOMBAT
AZ ELSŐ VITA KERESZTELŐ JÁNOS TANÍTVÁNYAIVAL

HARMADIK ÉS NEGYEDIK ÉV
(I. SZ. 30. PÜNKÖSDTŐL 32. PÜNKÖSDIG)

AZ APOSTOLOK KIVÁLASZTÁSA
HÁNY APOSTOL VOLT?
A HEGYI BESZÉD
A MIATYÁNK
JAIRUS LEÁNYA ÉS A VÉRFOLYÁSOS ASSZONY
KERESZTELŐ JÁNOS KÜLDÖTTSÉGE
ASSZONYOK JÉZUS KÍSÉRETÉBEN
JÉZUS ÉS A BŰNÖS ASSZONY
JÉZUS NÁZÁRETBEN
KERESZTELŐ JÁNOS KIVÉGZÉSE
KERESZTELŐ JÁNOS ÉS JÉZUS KAPCSOLATA
TANÍTÁS AZ ÉLET KENYERÉRŐL
A HETVENKÉT TANÍTVÁNY ELKÜLDÉSE

ÖTÖDIK ÉS HATODIK ÉV
(I. SZ. 32. PÜNKÖSDTŐL 34. PÜNKÖSDIG)

A BEELZEBUL-VÁD
JÉZUS ELHAGYJA AZ ORSZÁGOT
A SÁTÁN ALÁHULLÁSA
A KÁNAÁNI ASSZONY
A SILOÁM TORONY
A MÁSODIK KENYÉRSZAPORÍTÁS
JÉZUS KÖVETÉSE
MIÉRT BESZÉL PÉLDABESZÉDEKBEN?
A BETSAIDAI VAK

FÜLÖP CEZÁREÁJA
JÉZUS SZÍNEVÁLTOZÁSA
AZ EPILEPSZIÁS GYERMEK MEGGYÓGYÍTÁSA
A VILÁGVÉGE ÚJABB MEGJÖVENDÖLÉSE
SZAMÁRIA HITETLENSÉGE
AZ ÜDVÖZÜLŐK SZÁMA
A TÍZ LEPRÁS
A GAZDAG IFJÚ
A JERIKÓI VAK
MEDDIG TARTASZ MÉG BIZONYTALANSÁGBAN?
JÉZUS A MESSIÁS
ÖSSZEESKÜVÉS JÉZUS ELLEN
A CSAPDÁK
LÁZÁR FELTÁMASZTÁSA ÉS A BETÁNIAI VACSORA

A SZENVEDÉSTÖRTÉNET

BEVONULÁS JERUZSÁLEMBE
A VILÁGVÉGE ÚJABB MEGJÖVENDÖLÉSE
A FÜGEFA MEGÁTKOZÁSA
JÉZUS UTOLJÁRA JÖVENDÖLI MEG HALÁLÁT
AZ UTOLSÓ VACSORA
JÚDÁS ÁRULÁSA
A GÚNYOLÓDÓ
IMA A GATSEMÁNÉ KERTBEN
MIT ÁLMODOTT PILÁTUS FELESÉGE?
A KIVÉGZÉS

A MEGDICSŐÜLÉS

A FELTÁMADÁS
JÉZUS MEGJELENIK A TANÍTVÁNYAINAK, MAJD FELMEGY A MENNYBE
EPILÓGUS
FELHASZNÁLT IRODALOM:

Jaj a világnak a botrányok miatt! Elkerülhetetlen ugyan, hogy botrányok ne forduljanak elő, mégis jaj annak, aki botrányt okoz. (Mt. 18,7.)

A KEZDET

Kezdetben vala az Ige (Jn.1.1.), kezdi János apostol az evangéliumát. Ezzel máris értésünkre adja, hogy itt egy új Szentírás kezdődik. Talán az volt az elképzelése, hogy csak az ő könyve marad fenn, vagy az ő könyvével kezdődik majd a Szentírás új fejezete. Másik nagy műve, a *Jelenések könyve* hasonló indíttatással készülhetett, a *Jelenések könyve* ugyanis az ószövetségi prófétai könyvek mintáját követi, sőt, - bizonyos szempontból - azok helyett íródott. Hiszen a régi jövendölések beteljesedtek Jézusban, most már csak az utolsó, nagy pillanat van hátra. Ő, János apostol írja meg a legszentebb könyvet, az eredeti Szentírás mintájára készült Igazi Szentírást. Bár könyveiben hivatkozik is a régi Szentírásra, és sok szempontból hasonlítani is akar rá, ez a gesztus azt fejezi ki, hogy mindaz, ami addig történt, csak előzmény volt, félreértésekkel és félremagyarázásokkal teli korszak. Nem tudom, hogy amikor az evangéliumot írta, már igen idős korában, forgatta-e még a Régi Szentírást egyáltalán. Szerintem nem. Talán amikor még a Jelenéseket írta, nem volt ilyen éles ellentét közte és a zsidóság között, lehet, hogy akkor még úgy gondolta ő fogja befejezni, mintegy betetőzni a teljes Szentírást. Lehet, hogy akkor még beilleszthetőnek tartotta művét az eredeti Szentírásba. De a száműzetés, a feltehetően a szikáriusok által elkövetett merényletek Pál és János ellen, sőt az úgynevezett „zsidózó", vagyis a régi szokásokat megtartó apostolokkal kialakult ellentétei elvezették oda, hogy teljesen szakított a hagyományokkal. Amikor evangéliumát megírta, az események tanúi közül már csak ő volt életben. A rómaiak elfoglalták és lerombolták Jeruzsálemet (később még a nevét is megváltoztatták, bár ezt János nem érte meg), népe, a zsidó nép - úgy tűnt - végpusztulásra jutott. Korábbi ellenfelei is meghaltak, de az általuk hátrahagyott egyház, sőt egyházak már hosszú ideje gyűlölködve vitatkoztak egymással, miközben mindenhol ellenségek vették körül őket. Az új generáció, a „keresztények", akiket gúnyosan neveztek így, vitatni kezdték, hogy vajon úgy történt-e minden, mint ahogy a nagy idők nagy tanúi állították. János kötelességének érezte, hogy elmondja a teljes igazságot. Lehetséges, hogy evangéliuma eredetileg sokkal hosszabb volt. Talán úgy gondolta, mivel az ő könyve az igazi, abba beleveszi azokat az iratokat is, amiket Máté, Márk, vagy Lukács írtak, és amit ő hitelesnek talált, de aztán ezek mégis kimaradtak művéből. Ezért tűnik úgy, mintha hiányos lenne a könyv, mintha nem mondana el mindent. Persze eleve kérdés, mennyire tartotta hitelesnek a többi evangélista művét, vagy egyáltalán mennyire ismerte azokat. Amikor ő élt, még nyilván számos irat forgott közkézen, nem volt kialakult kánon, tehát az is lehet, hogy a többiek írásait figyelembe se vette. Így viszont még fontosabb kérdés, hogy miért hiányzanak Jánosnál éppen azok a legfontosabb részletek, amiknél ő szemtanú volt, s amelyek a másik három evangéliumban szerepelnek.

Kezdetben vala az Ige. (Ján.1.1.) Ez a mondat a Szentírás első mondatának parafrázisa: **Kezdetben teremtette az Isten az eget és a földet. (Ter.1.1.)** Figyelem, egyik szöveg sem azzal kezdődik, hogy *kezdetben vala az Isten*. Talán mert a mondat értelmetlen lenne, hiszen Isten örökkévaló, tehát rá nem vonatkozhat a kezdet szó. És ha feltesszük, hogy van Isten, akkor azzal azt is mondjuk, hogy minden más létezőt megelőzve létezik. De miért kezdi ezzel a mondattal János az új Szentírást? Mert helyesbíteni akarja a régit. A régi csak azt mondta el, hogy mindent Isten teremtett, tehát a látható dolgok nem istenek, nem szabad bálványként imádni őket (*Komm*). János azonban azt mondja el, hogy hogyan teremtette az Egyetlen a világot:

Kezdetben volt az Ige, az Ige Istennél volt, és Isten volt az Ige, ő volt kezdetben Istennél. *Minden általa lett, nélküle semmi sem lett*, ami lett. Benne volt az élet, s az élet volt az emberek világossága. (Ján.1.1-4.)

Ezzel János nem csak a teremtés mikéntjét magyarázza meg, hanem létrehozza a Szentháromságot: Isten (Atya), Ige (Fiú), Szent Szellem. Csakhogy, ha tüzetesebben szemügyre vesszük a régi írásokat, kiderül, hogy a Szentháromság - észrevétlenül - mindig is létezett. Annyi legalább is biztos, hogy az ószövetségi szerzők is tudtak Isten *Lelkéről*. Ez már kezdetben ki is derül: **És Isten *lelke* lebegett a vizek felett. (Ter.1.1.)** Mindez azt mutatja, hogy János tudott valamit, ami rádöbbentette: a régi szent szövegek nem tartalmazzák a teljes igazságot, vagy legalábbis, azt az emberek nem értik. Indokolva látta tehát, hogy írjon egy Új Szentírást.

Kezdetben vala az Ige (Jn.1.1.) kezdi János, s ezzel egy csapásra kettévágja azt a gordiuszi csomót, ami Jézus származásával kapcsolatos. Jézus kilétét, származását, sőt a puszta létét is sokan kétségbe vonták már akkor is. Felvetették, hogy nem lehet Isten Fia, hiszen élő ember fia volt. Felvetették, hogy nem lehet Dávid utódja, vagyis Messiás, ha az apja, aki Dávidtól származott, nem volt a tényleges apja. Felvetették, hogy Isten megtestesüléseként, felnőtt ember képében jelent meg a világban, mint valami asztráltest. Megkérdőjelezték, hogy lehetett-e Messiás, hiszen úgy tudták, názáreti volt. Érdemes itt néhány jelenetet előre idézni a későbbi eseményekből.

A jeruzsálemiek közül néhányan megjegyezték: Ugye ez az, akit halálra keresnek? S mégis teljesen nyíltan beszél, s nem szólnak rá semmit. Csak nem győződtek meg róla az elöljárók, hogy ő a Messiás? Róla tudjuk, hogy honnét származik, *a Messiásról azonban, ha eljön senki sem fogja tudni, honnan való*. (Jn.7.25-27.)

Nem sokkal később:

E szavak hallatára a népből némelyek így beszéltek: Valóban, ez a Próféta! Mások meg: Ő a Messiás! De voltak, akik így vélekedtek: Hát jöhet a Messiás Galileából? *Az Írás szerint* Dávid családjából s *Betlehem városából kell a Messiásnak jönnie*. (Jn. 7. 40-42.)

Vagyis, úgy tűnik, komoly zűrzavar uralkodott a Messiás származására vonatkozó jóslatok körül. Maga Jézus is csúfolódik azokon, akik a jóslatok alapján akarják eldönteni, hogy ő-e a Messiás:

Mivel a farizeusok együtt voltak, Jézus föltette nekik a kérdést:

- Mit tartotok ti a Messiásról? Kinek a fia?

- Dávidé. - felelték. Ő tovább kérdezte őket:

- Hogyan nevezheti hát Dávid, a Lélek sugallatára Urának, amikor ezt mondja: „Így szólt az Úr az én Uramhoz, Ülj a jobbomra, s ellenségeidet lábad alá teszem?" Ha Dávid Urának nevezi (a Messiást), hogy lehet a fia?

Erre nem akadt senki, aki tudott volna neki egy szót is felelni. Attól a naptól nem is merték kérdezni. (Mt. 22.41-46.)

Arra tehát, hogy itt valamilyen ellentmondás van, maga Jézus hívta fel a figyelmet.

János mindezeket a vitákat előre lezárja: ***Kezdetben vala az Ige. (Jn.1.1.)***

JÉZUS SZÁRMAZÁSA

Jézus tényleges származását két evangélium meséli el, Mátéé és Lukácsé. Mindkettőben vannak olyan ellentmondások, amelyekre nehéz választ találni. Először is, hogyan származhatott Jézus Dávid királytól, ha József nem volt vér szerinti apja? Másrészt hogyan lehetséges, hogy az anyja a szülés közben is szűz maradt? Aztán ott van a nemzetségtáblák kérdése. Máté és Lukács számban és személyben jelentősen eltérő névsort vezetnek elő.

Az első kérdésre, hogy mitől lett volna Jézus Dávid ivadéka, ha nem is volt földi apja, két megközelítési lehetőségünk van. Az egyik az, amire maga János utal: ostoba a kérdés. Hiszen az Ige kezdettől fogva (sőt előbb) volt. Vagy ott van Jézus válasza: **Ha Dávid urának nevezi a Messiást, hogyan lehet a fia? (Mt. 22.41-46.)**

A másik megközelítés kevésbé fontos, sőt, kimondottan fölösleges: mi van, ha Jézus anyja is Dávidtól származott? Mint Lukács evangéliumából megtudjuk, Jézus és Keresztelő János rokonok voltak. Keresztelő János apja, Zakariás papi tisztséget látott el a Templomban. Az a feltevés, hogy Mária Dávid leszármazottja volt, már igen korán elterjedt, holott erre a Szentírásban semmilyen szöveg nem utal. Feltehető tehát, hogy azok, akik elgondolkodtak azon a problémán, hogy hogyan lehetett Dávid Jézus őse, ha József nem volt az, kerestek valamiféle magyarázatot, és azt Mária származásában találták meg. Egy közvetett bizonyíték azonban mégis van erre. Mint láttuk, Mária és Keresztelő János anyja, Erzsébet rokonok voltak. Keresztelő Jánosról pedig igen sokáig feltételezték, hogy ő maga a Messiás. Az ezekkel kapcsolatos vitákról később részletesen lesz szó. Hogyan tételezték volna fel róla, hogy ő a Messiás, ha nem Dávidtól származik? Márpedig az apjáról, Zakariásról ezt senki nem állítja, hiszen ő egyértelműen papi család ivadéka volt. Mindennek csak az mond ellent, hogy a származást minden hivatalos iratban apai ágon tartották nyilván.

Érdekesebb azonban ebből a szempontból az, hogy Lukács szerint Zakariás felesége, Keresztelő János anyja ***Áron leányai közé tartozott.*** **(Lk.1,6.)** Maga Zakariás az egyik hivatalos papi rend tagja, leszármazottja volt. Az „Áron leányai" kifejezés azonban érdekes, az esszénusok ugyanis abban hittek, hogy a Messiás Áron ivadéka lesz (DC.col.XII.23.). Ha ez is, és az „Áron leányai" kifejezés is leszármazást jelent, Keresztelő Jánost talán anyai ágon tarthatták Messiásnak, - akik annak tartották. És mivel Erzsébet és Mária rokonok voltak, talán ebből a hagyományból keletkezett később, amikor az új keresztények körében már elfelejtődtek a zsidó szokások, az a hiedelem, hogy Jézus anyja volt Dávid késői ivadéka.

A harmadik kérdés, a nemzetségtáblák kérdése. Máté Ábrahámtól kezdődően mutatja be Jézus őseit, Lukács visszamegy a világ teremtéséig, de természetesen ő is felsorolja ugyanazokat az ősöket, akiket Máté. Vagy mégsem?

Lássuk, kiket mond Jézus őseinek Máté:

Ábrahám, Izsák, Jákob, Júda, Perec, Hecromo, Arám, Aminadab, Nachson, Salmon, Boász, Jobed, Izáj, Dávid,

aztán Dávidtól a babiloni fogságig: ***Salamon,*** **Rechabeám, Abija, Aza, Jozafát, Jorám, Uzija, Jotám, Acház, Hiszkija, Manassze, Amon, Jozija, Jechonja,**

majd a fogságtól Jézusig: **Sealtiel, Zerubbábel, Abihud, Eljakim, Acor, Cádok, Achim, Eliud, Eleazár, Mattan, Jákob, József, Jézus.**

Kiket sorol fel Lukács? Az Ábrahám előttieket nem írom ide, mert az összehasonlítás szempontjából nem lényegesek.

Ábrahám, Izsák, Jákob, Júda, Perec, Heszrom, Arni, Admin, Aminadab, Nachson, Szalmon, Boász, Obed, Izáj, Dávid.

Dávidtól Jézusig: ***Nátán,*** **Mattata, Menna, Melea, Eljakim, Jonám, József, Júda, Simeon, Lévi, Mattate, Jorim, Eliézer, Jézus, Er, Elmadam, Kozám, Addi, Melki, Neri, Sealtiel, Zerubbábel, Reza, Jochanan, Joda, József, Szemein, Hattatia, Maat, Naggái, Heszli, Náchum, Ámosz, Mattata, József, Jannai, Melchi, Lévi, Mattata, Éli, József, Jézus.**

Mint látható, sok név másképpen van írva, Jobed-Obed, stb. aminek nincs jelentősége. Ám az már mégis csak fontos, hogy Lukács szerint ugyannyi idő alatt, mint amit Máté is hoz, tizennéggyel több őse volt Jézusnak! Ráadásul Lukács meg sem említi Salamont, Dávid fiát, és Izrael többi királyát, akiket a történelemből ismerünk. A szakirodalomban vita folyik afölött is, hogy ki volt Jézus nagypapája, Máté szerint Jákobnak hívták, Lukács szerint Élinek, ám mi ez ahhoz képest, hogy Dávid és Jézus között sem számban, sem személyben nem passzol össze a két névsor? Máté 28 őst ír (igaz, ő „kifelejt" néhányat), Lukács viszont 42-t.

Mi volt a nemzetség táblák jelentősége, és egyáltalán mik voltak ezek? A nemzetségtáblák szerepe Izraelben a fogság utáni időkben nőtt meg. Ekkor csak az számított a Biblia népe tagjának, aki hitelesített nemzetségtáblával rendelkezett. Különösen fontos volt ez azoknak, akik papi hivatást töltöttek be. De a zsinagógákba se mehetett be senki, ha nem tudták róla, hogy bizonyítottan zsidó. Továbbá, maguk az egyházi vezetők is nagy gondot fordítottak a nemzetségtáblák hitelességére, különösen azoknál, akik valamilyen módon Dávid királytól származtak. Hiszen ismerték a próféciát, hogy a Messiás talán Dávid ivadéka lesz. Éppen ezért, akik úgy tudták magukról, hogy a nagy király utódai, saját gyermekeik érdekében őrizték a származásukat igazoló bizonyítékokat. Euszébiosz írja Egyháztörténetében, hogy Jeruzsálem bevételekor minden Dávid utódot nyilvántartottak (*Haag*). Persze a mai embernek az jut az eszébe, hogy túl népszerű dolog lehetett Dávid utódjának lenni, és ezért sokan talán csalni is hajlandók voltak. Ez azonban abban a korban elképzelhetetlen volt. Akkor ugyanis tényleg hittek Istenben, és senki nem kockáztatta volna önmaga, vagy pláne a gyermeke üdvét azzal, hogy hazudik Istennek.

Jézus nemzetségtáblája szintén biztosan létezett. Apja, József bejegyeztette őt a Templomban, amikor bemutatta Istennek. De bejegyezték Jézus testvéreit is, akár maga József volt az apja közülük kettőnek, akár József testvére, aki - mint testvér - szintén Dávid utódja volt. Lehet, hogy maga Jézus nem törődött ezzel az irattal, ám a testvérei biztosan. Az evangéliumokban lévő nemzetségtáblák tehát ismert és ellenőrizhető adatokat tartalmaztak. Hogyan lehet akkor, hogy ekkora eltérés van közöttük?

Azt is tudjuk, hogy a nemzetségtábláknak volt még egy szerepe. Ismertek voltak az Ábrahám előtti korból, Dávid és Salamon idejéből, vagy a fogság időszakából való hivatalos nemzetségtáblák. Sok bibliai könyvben ezeket használták a szerzők, amikor a múlt eseményeit leírták. Így a nemzetségtáblák egyfajta kronológiai szerepet is magukra vettek. Ezzel lehetett mérni az időt, ami a világ teremtése óta eltelt, tehát egyfajta időszámítási segédeszközök voltak.

A Jézus származását bemutató nemzetségtábláknak tehát volt még egy szerepük azon kívül, hogy Jézus Dávidtól való származását „igazolták". Azt is bizonyítaniuk kellett, hogy Ő az a megígért Megváltó, aki az idők végezetén elérkezik. Ezt a szerepet nyilván csak úgy tudták betölteni, ha egyeztették a táblázatot azokkal a jövendölésekkel, amelyek ismertek voltak akkoriban. Elsősorban Dániel könyve volt a mérvadó.

Dániel szerint a Biblia népe a babiloni fogságból megszabadulva hetven *évhétig* fog élni, azután elkövetkezik az isteni ítélet ideje, amely a boldog örökkévalóságot bevezeti. A hetven évhét hetvenszer hét éves ciklust jelent, ami 490 évet ölel föl. Ha ezt levonjuk abból az időpontból, amikor Cirusz (Kürosz) kiadta híres rendeletét, mely megengedte az elhurcolt zsidóknak, hogy hazatérjenek, és szabadon gyakorolják vallásukat, vagyis i. e. 538-ból, i. e. 48-at kapunk. A kérdés az, hogyan egyeztethető ez össze az evangéliumok leírásával?

Dániel jövendölését többen többféleképpen értelmezték. Vannak, akik szerint a hetven évhét a babiloni fogság hetven évét jelképezi. A fogság azonban csak hatvan évig tartott, és ami ennél is fontosabb, Dániel könyvét Jézus korában olyan prófétai írásnak tartották, amely a Messiási uralom eljövetelét jelenti be, meghatározva a pontos történelmi pillanatot. A könyvnek ez a része - a szakirodalom szerint - az időszámításunk előtti második században készült. A prófécia legfontosabb része így hangzik:

Hetven hete van népednek és szent városodnak. Akkor véget ér a gonoszság, lepecsételik a bűnt és levezeklik a vétket. *Elérkezik az örök igazság*, megpecsételik a látomást és a jövendölést, és fölkenik a Szentek Szentjét.

Tudd meg és értsd meg: Attól, hogy elhangzik a parancs: Jeruzsálem épüljön fel újra, hét hét telik el a felkent Fejedelemig. Hatvankét hét alatt újra felépül az utca és a fal, mégpedig sok szorongattatás közepette. Hatvankét hét elteltével *megölnek egy Fölkentet*, (bírói ítélet) nem lesz neki. A várost és a szentélyt elpusztítja egy eljövendő nép és vezér. Áradat vet neki véget, s a háború és az elhatározott pusztulás mindvégig tart. Egy hétre szövetséget köt sokakkal, s a hét közepén megszünteti a véres- és ételáldozatot. A templom szárnyán vészt hozó undokság lesz, egészen végig, míg a kiszabott büntetés rá nem zúdul a pusztítóra." (Dán. 9,24-27.)

Ezek szerint a Fölkent megöléséig hatvankilenc évhét telik majd el attól, hogy Kürosz kiadja a parancsot a jeruzsálemi Templom felépítésére. Ez 483 évet jelent. Ha levonjuk a 483-at 538-ból (Kürosz rendelete), i. e. 55-öt kapunk. Így már van két olyan dátumunk, amelyek közül egyik sem egyeztethető össze Jézus kivégzésének dátumával.

Csakhogy az evangéliumok szerzőinek fogalma sem volt arról, hogy hány év telt el a valóságban Kürosz rendelete óta. Ők a nemzetségtáblákat és Dániel könyvének jövendöléseit használták. Ezekből viszont csak viszonylagos adatokhoz juthattak.

Számukra azonban ezek nem viszonylagos adatok voltak, hanem szent számok. Máté azt írja, hogy a babiloni fogság után Jézus a tizennegyedik generáció tagja. (Az evangélista ezzel szemben sajnos csak tizenhárom nevet sorol fel, de ha Máté azt írja, hogy tizennégy volt, és ezen kétezer éve nem csodálkozik senki, akkor tizennégy volt.) A tizennégy személy tizennégy nemzedéket jelent. Egy nemzedék élettartamát körülbelül 30 évnek szoktuk tekinteni. Ez az az idő, amikor a felnövekvő gyerekekből szülők lesznek. A tudósok szerint a Bibliában egy nemzedék alatt negyven évet szoktak érteni akkoriban. Legalábbis erre lehet következtetni abból, hogy a nép negyven évig bolyongott a pusztában, amíg ki nem halt az a bűnös generáció, amelyik bálványimádásba esett. Ám ez a két időtartam nem ugyanaz. A bűnös nemzedék kihalásához nyilván nem volt elég egy nemzedéknyi idő, hiszen lehettek közöttük olyanok, akik matuzsálemi kort értek meg, a nemzedék pedig pont azt az időtartamot jelenti, ami alatt egy újszülöttből felnőtt, vagyis saját gyermekeiről gondoskodó személy lesz. Ezt az időtartamot is csak jelképesen lehet állandónak tekinteni, hiszen nagy egyéni eltérések lehetnek. Az esszénusok közössége szerint harminc éves korában szólalhatott fel egy férfi először a gyűlésben, de a közösség vezetésében csak ennél idősebbek vehettek részt.

Máté nemzetségtáblájából egyértelműen kiszámolható, hogy ő kerek harmincöt évet vett egy nemzedéknek. A harmincöt azért kerek szám, mert héttel osztható. A hét ugyanis a legszentebb szám. Így Máté a babiloni fogság kezdetétől Jézus haláláig pontosan hetven évhetet számolt, tehát tisztában volt Dániel jövendölésével, amely a babiloni fogság *utánra* ígért hetven évhetet. Máté persze nem tudhatta, meddig tartott a babiloni fogság, mint ahogy valószínűleg azt sem tudta, hogy Jehonja a fogság elején élt, vagy a végén, innen eredhet az, hogy elszámolta magát. Pontosabban azok, akik - szemmel láthatóan - később átszerkesztették a könyvet. Ezek a számok azonban túlságosan egybevágóak ahhoz, hogy véletlenek legyenek. A harmincöt év, ami egy generáció ideje, rímel a harmincöt évhétre, ami hét nemzedéknek felel meg, s mint tudjuk, Isten azt mondta, hetedíziglen bünteti a bűnösök ivadékait. (Máshol persze szerepel a tizes, sőt az ezres szám is.) Ráadásul a hét generáció 245 évet ad, ami egészen jól megközelíti a Jupiter és a Szaturnusz különleges együttállásának gyakoriságát (erről majd később). Ezek szerint minden hetedik generációban volt lehetséges, hogy megszülessen a Messiás. Ezek alapján valószínűnek tartom, hogy Máté igazolva látta, hogy Dániel jövendölései Jézusra vonatkoztak.

Sokkal nehezebb a helyzet Lukács fejtegetéseivel. Lukács a világ teremtésétől számolta a nemzedékeket. Leírása Ábrahámtól (akivel Máté kezdi) Dávidig teljesen meg is egyezik a másik evangélium táblázatával. Dávidtól kezdve azonban minden felborul. Egészen más neveket sorol fel Dávid utódjaiként, mint Máté, még Salamon sem szerepel nála, s aztán a Dávidtól a babiloni fogság idejéig élt tizennégy nemzedék után még huszonnyolc őst sorol fel, szemben Mátéval, aki csak tizennégyet. A helyzetet még az is bonyolítja, hogy az ősök között többen szerepelnek olyanok is, akiket Máté említ, csak egészen máshol és más sorrendben.

Lukács tehát, - aki nem volt zsidó, tehát eredetileg nem sokat tudhatott ezekről a dolgokról -, kimondottan olyan nemzetségtáblát hoz, ami lényegesen különbözik Mátéétól. Kihagyta Salamont, és Dávidnak egy másik fiával, Nátánnal folytatja a leszármazási sort, akiből nem lett király. Ez a különbség, amint arról mindjárt lesz szó, biztossá teszi, hogy a nemzetségtábla összeállításában olyasvalakire hagyatkozott, aki járatos volt ezekben a dolgokban, talán Pál apostol lehetett segítségére, aki, mint egykori farizeus tanítvány, otthonosabban mozgott ezekben a kérdésekben. Az is lehet, hogy maga Pál - aki nyilván ismerte Jézus testvéreinek „hivatalos” családfáját - nem magától alkotta meg a Lukács által közölt változatot, hanem más forrásból jutott hozzá, mint amit a Máté evangélium szerzői használtak. Ez a nemzetségtábla ugyanis azt mutatja, hogy voltak olyanok, akik szerint a Messiás nem származhatott attól a Salamon királytól, aki az egyiptomi fáraó lányát vette feleségül. Ha erre gondolunk, felmerül a lehetőség, hogy itt egy olyan szekta, vagyis elkülönült vallási csoport hagyományáról van szó, amely eleve felelőssé tette Izrael hányattatásaiért a királyokat, s óhatatlanul az esszénusok, sőt damaszkuszi és babiloni közösségek jutnak eszünkbe. Mindesetre olyanok, akik úgy vélték, az eredeti prófétai hagyományt kell követni. A próféták ugyanis életük árán is szembefordultak a királyokkal, ha azok eltántorodtak Isten útjától. Pál apostol három évig élt Damaszkuszban, az ottani testvérek oltalma alatt. Damaszkusz pedig összekötő város volt Babilon és Jeruzsálem között.

A Salamonról való vélekedéshez hadd idézzem *Jézus, Sirák fia* szavait:

De az ágyékodat asszonyoknak adtad, és érzékiséged rabszolgája lettél. Így foltot ejtettél neved tisztességén, és nemzetségedre gyalázatot hoztál. Az utódaidra haragot vontál, és szorongattatást az ivadékodra... (Sir.47,19-20)

Csakhogy miért sorolt fel Lukács olyan sok őst, körülbelül kétszer annyit, mint Máté, a babiloni fogság utáni időszakra? Nos a választ talán soha nem tudjuk meg. Mivel azonban Lukács alapos ember volt, kitelik tőle, hogy ő nem csak Szent József családfáját próbálta

megtudni, hanem Máriáét is, aki - mint Erzsébet rokona - talán maga is papi családból származott. Lehetséges ugyanis, hogy az esszénusok nem voltak egyedül azzal az elképzeléssel, hogy „ároni Messiás", vagyis a bűnös királyok helyett a papok véréből származó Megváltó érkezik majd. Aztán a későbbi szerkesztések miatt a két névsor teljesen összekeveredett, vagy maga Lukács sem tudta, hogy melyik ős kinek az őse volt.

Márpedig az biztosra vehető, hogy ő, vagy azok, akiktől az adatait szerezte, fontosnak tartották a világvégére vonatkozó jóslatokat. Kocsis Imre azt írja, hogy a Lukács-féle nemzetségtábla hátterében az az apokaliptikus felfogás állt, amelyik periódusokra osztotta a világtörténelmet. „*Egyes apokaliptikus iratok a történelmet tizenkét periódusra osztják. A tizenkettedik korszakot követi a végítélet és a történelem lezárása (v.ö.4Ezd. 14,11. SzirBáruk 53-72.) Ez alapján lehetséges, hogy a lukácsi nemzetségtábla tizenegyes sorozata a világtörténelem tizenegy korszakát jelenti, amelyet a tizenkettedik, záró periódus követ. Ennek első tagja Jézus*." (*Kocsis*) Lukács ugyanis hétszer tizenegy nevet sorolt fel.

Mindesetre az a tény, hogy Lukács Salamon helyett Nátánnal folytatta a sort, arra mutat, hogy kapcsolatban állt valamiféle elkülönült irányzattal, amely a nemzetségtáblák kronológiai rendszerére építve akarta bizonyítani, hogy elérkezett az utolsó korszak. Ezek szerint Lukács (és forrásai) úgy gondolták, az emberiség története mindössze háromezer néhány száz évet vesz igénybe, amin pedig már biztosan túl vagyunk. Csakhogy nem is ez a kérdés, hanem az, hogy mennyiben egyeztethető össze Lukács kronológiája Mátéével. Ha ugyanis azt vesszük, hogy Máté tizennégyes csoportokra osztotta a történelmet, Lukács pedig hetesekre, látható, hogy volt valami közös alapja a számolásnak: a hetes szám.

Dániel könyvében szerepel egy mondat, ami talán segíthet az azonosság megtalálásában: **Erre a gyolcsruhába öltözött férfi, aki a folyóvíz fölött állt, jobbját és balját az égre emelte. S hallottam, amint megesküdött az Örökkévalóra: *„Egy idő, két idő és egy fél idő múlva ez mind beteljesedik, akkor, amikor az az erő, amely a szent népet szétszórta, nem lesz többé."* (Dán. 12,7.)**

Dániel óta tehát „egy időnek, két időnek és egy fél időnek" kellett eltelnie Jézusig, ami annyi, mint két és fél „idő". Ha ezt a Dániel könyvében szereplő másik jövendöléssel vetjük egybe, ahol azt írták, hogy a babiloni fogság után 70 évhét telik majd el, azt látjuk, hogy a hetven évhetet feloszthatjuk két huszonnyolcas és egy tizennégyes periódusra. Ám ha Lukács huszonnyolc nemzedéket számolt hetven évhétre, akkor nála egy generáció élettartama tizenhét és fél év volt (két és fél évhét), ami azonban túlságosan kevés. Vegyük most azt a lehetőséget, hogy Lukács (és köre) úgy értelmezte a fenti jóslatot, hogy a „két és fél idő" a világ teremtése *után* telik el. Ezek szerint „egy idő" 31 generációnak felel meg, a „fél idő" pedig kb. 15-nek, így a „két és fél idő" pont 77 nemzedéket, vagyis őst ad ki. Ha ebből indulunk ki, Lukács mondata: **Föllépésekor Jézus mintegy harminc éves volt. (Lk. 3,23.)** arra vonatkozhat, hogy a kétszer 31 és az egyszer tizenöt nemzedéken felül eltelt még harminc év, mire Jézus a világ elé lépett. Talán így próbálta áthidalni azt a fél nemzedéket a „fél időben", ami a 31-es szám miatt keletkezett. Hiszen 31-nek a fele 15 és fél. Ám ez az értelmezés nem túl valószínű. Részben azért, mert ugyan miért pont 31 nemzedék, vagyis 155 évhét lett volna „egy idő"? Egyik sem „kerek" szám.

Nézzük tovább. Lukácsnál Dávid és Jézus között 210 évhét telt el, Máténál viszont csak 140. Ám nem maguk a számok az érdekesek, hanem az a tény, hogy mindkettő „szimmetrikus": Máténál elég megfelezni a számot, s megkapjuk a Dániel könyvében szereplő 70 évhetet, (ő úgy gondolta, hogy a Babiloni fogság pont félidőben volt Dávid és Jézus között), Lukácsnál viszont harmadolni kell a számot, ő esetleg úgy vélte, hogy Dávid nem sokkal korábban uralkodott. Vagy talán pont fordítva, arra gondolt, hogy Dávid és a babiloni fogság között telt

el kétszer annyi idő, mint a fogságból való szabadulás és Jézus fellépése között. Lukács mindenesetre jobban ismerhette a hellenisztikus történelmet, mint Izrael állam régmúltját. Ez utóbbi esetben a nemzedékek „hossza" is megegyezne Máté 5 évhetes, vagyis 35 éves periódusával. Érdekes különben, hogy sem Máté, sem Lukács (vagyis a források, amikre támaszkodtak) nem vették tekintetbe azt a bibliai hagyományt, hogy Noéig egy nemzedék élettartama sokkal hosszabb volt, mint a „történelmi" időkben. Ez persze nem biztos.

Érdekes, hogy Pál apostol, aki Lukács mestere volt, több levelében korholja azokat, akik mindenféle nemzetségtáblák szerkesztésével töltik az időt, ahelyett, hogy hinnének Krisztusban.

De kerüld az ostoba vitatkozásokat, a nemzetségtáblázatokkal kapcsolatos kérdéseket, a viszálykodásokat és a törvényeskedő harcokat, mert ezek haszontalanok és hiábavalók. (Tit.3,9.)

Amikor Macedóniába mentem, kértelek, hogy maradj Efezusban, és parancsold meg némelyeknek, hogy ne hirdessenek tévtanokat, ne is foglalkozzanak mondákkal és vég nélküli nemzetségtáblázatokkal, amelyek inkább vitákra vezetnek, mint Isten üdvözítő tervének megismerésére hit által. (1Tim. 1,3-4.)

Pedig valószínű, hogy Lukács tőle szerezhetett tudomást Jézus nemzetségtáblájáról. Az ellentmondást én - önkényesen - úgy oldom fel, hogy Pál azoknak a *tévtanítóknak* az erőfeszítéseit kárhoztatta, akik a nemzetségtáblák alapján akarták meghatározni világvége várható beköszöntét. Erre utal a második idézet, amiben Isten üdvözítő tervéről van szó.

Jézus maga nyilván nem foglalkozott a saját nemzetségtáblájával. A testvérei azonban igen, legalábbis a sajátjukéval, és ők azt a hivatalos változatot használták, amelyet a főpapoknak kellett hitelesíteniük, akik erre nyilván nagy gondot is fordítottak. Ezekben a nemzetségtáblákban természetesen a politikailag fontos vérvonal tükröződött. Ezt használta Máté, Lukácsnál viszont az a titkos hagyomány őrződött meg, amelyet egy elkülönült vallási csoport képviselt.

Utoljára hagytam a második kérdést, miért volt fontos, és hogyan volt lehetséges, hogy Jézus anyja szűz volt? A kérdés második felére csak később válaszolok, az első azonban összefügg mindazzal, amiről a fejezet elején volt szó. Mind a négy evangélium azt akarja bizonyítani, hogy a Messiás az Ige, vagyis Isten Fia, tehát a második isteni személy. Amikor ő „eljött az Atyától", valami egészen új dolog történt. Nem az, ami Zeusz esetében, aki szerelmesen földi utódot támasztott magának egy földi asszonytól, aki aztán félig ember volt, félig isten. Jézus *egészen* ember volt, és *egészen* Isten, állítja a teológia. Ez a Szentháromság dogmájának lényege. Az Isten maga lett földi emberré, miközben Ő maga fönt maradt a Mennyben. Ez felfogható egyfajta Új Teremtésnek. Nem véletlen azonban, hogy bár Szűz Mária szüzességét Máté és Lukács leírta, sehol máshol nem beszélnek róla a Szentírásban. Kínos dolog volt ugyanis, részben a pogány párhuzamok, részben a megbotránkozó zsidóság miatt. Mária szüzessége azonban fontos volt, mert a sokat idézett Izaiás jövendölés azt állította, hogy **a szűz fiút szül**. Az eredeti kifejezés vitatott jelentésű, ám már a Jézus előtt másfél-két évszázaddal készült görög Szentírás-fordításban is olyan szót használnak, ami kifejezetten szüzet jelent. Ebből azonban nem következett, hogy Máriának *egész életében* szűznek kellett maradnia. Ez a felfogás csak az evangéliumok keletkezése után alakult ki, nyilván görög hatásra. Vagy mégsem? János evangéliumából ugyanis kiderül, - erről majd a megfelelő helyen -, hogy Máriának nem volt több fia, aki gondoskodhatott volna róla. Ez önmagában nem bizonyítja, hogy fizikai értelemben szűz maradt, s ez nem is volt „követelmény" a Messiás anyjával szemben. Ám ha Jézus valóban egyfajta Új Teremtést képviselt, anyját tekinthetjük Új Évának, s mint láttuk, az első Éva egyik büntetése az volt, hogy fájdalommal szüli gyermekét.

Arra itt most nem térek ki, hogy vajon ez a büntetés automatikusan „ment-e át” az állatokra is, vagy azok azelőtt is így szültek, vagy ez az egész történet valaminek a félreértése volt. De a Szentírás ismerőiben élt ez a legenda, és nyilván úgy gondolták, hogy a bűntelenség szimbólumára, Máriára nem vonatkozott Isten büntetése, vagyis Jézus csodálatos módon jött a világra. Hogy ez hogyan volt lehetséges, arról majd a könyv vége felé ejtek szót. Ám ha Mária *szűzen szülte meg* Jézust, és Jézus halálakor nem volt több gyereke, nyilván egész életében szűz volt.

JÉZUS SZÜLETÉSE

Jézus születésének körülményei körül is sok a rejtély, ellentmondás. Mikor született, i. sz. 1-ben, vagy tényleg korábban? Lehetett-e a rómaiak által elrendelt népszámlálás a születésekor, amiről a hivatalos történetírás nem tud? És ha az évszámot tudhatjuk is, honnan tudjuk, hogy a téli napforduló idejére esett? Milyen csillagot láttak a keletről érkezett vendégek, amiből azt a jóslatot olvasták ki, hogy királya születik Izraelnek? Egyáltalán, megjósolhatta-e bármilyen jelenség Isten Fiának megszületését, és hihettek-e ilyen jóslatokban, amikor a Szentírás több helyen bűnnek tartja a jóslást? Kik voltak azok a napkeleti bölcsek, akik ajándékot vittek a kis Jézusnak, és hogyan találtak rá? Miért, és milyen pásztorok hódoltak az újszülött előtt? Hogyan szülte meg Mária a fiát, miért kellett titokban tartania, és nem félt-e saját gyermekétől? Hogyan viselkedett Mária és József, miután megtudták, hogy gyermekük Isten gyermeke?

Mielőtt azonban ezekkel a kérdésekkel foglalkoznánk, egy érdekes, ellentmondásnak tűnő „apróságba" ütközünk.

Jézus Krisztus születésének ez a története: Anyja, Mária, Józsefnek a jegyese, még mielőtt egybekeltek volna, úgy találtatott, hogy gyermeket fogant a Szentlélektől. Férje, József igaz ember volt, nem akarta a nyilvánosság előtt megszégyeníteni, ezért úgy határozott, hogy titokban bocsátja el. Míg ezen töprengett, megjelent neki álmában az Úr angyala, és így szólt hozzá:

- József, Dávid fia, ne félj magadhoz venni feleségedet, Máriát, hiszen a benne fogant élet a Szentlélektől van! Fiút szül, akit *Jézusnak nevezel el*, mert ő szabadítja meg népét bűneitől. Ezek azért történtek, hogy beteljesedjék, amit az Úr a próféta szavával mondott:

- Íme a szűz fogan és fiat szül, *Emmánuel lesz a neve*. Ez azt jelenti: Velünk az Isten. (Mt.1.18-23.)

Vagyis azt mondja az angyal Józsefnek, hogy a fiút Jézusnak nevezze, de arra a próféciára hivatkozik, amelyben a Megváltó neve Emmanuel. Ezt az első pillantásra humoros ellentmondást természetesen az a magyarázat oldja fel, miszerint a Jézus név jelentése ez: „Jahve megszabadít", az Emmánuel jelentése pedig: „velünk az Isten". A Jézus név eredetileg *Jehosuah* alakú volt, és ebből származott több más név is. Ez a két jelentés a mi szemünkben nem jelent szó szerinti egyezést, de ha belegondolunk abba a helyzetbe, amelyben az eredeti prófécia keletkezett, rekonstruálhatjuk a szó ősi jelentésterjedelmét. Arra gondolok, hogy a próféta Izrael egyik legszorongatottabb helyzetében mondja: „Velünk az Isten", ami például egy háborúban jelentheti azt is, hogy „Isten megszabadít". Külön érdekessége a két szónak, hogy az egyik az úgynevezett Elohista, míg a másik a Jahvista hagyományt őrzi. Ennek a két istennévnek a viszonyáról még lesz szó.

Némileg másképp meséli el Jézus születését Lukács:

A hatodik hónapban az Isten elküldte Gábor angyalt Galilea Názáret nevű városába egy szűzhöz, aki egy Dávid házából való férfinak, Józsefnek volt a jegyese, és Máriának hívták. Az angyal belépett hozzá és megszólította:

- Üdvözlégy, kegyelemmel teljes! Veled van az Úr! Áldottabb vagy minden asszonynál.

E szavak hallatára Mária zavarba jött, és gondolkozni kezdett rajta, miféle köszöntés ez. Az angyal ezt mondta neki:

- Ne félj, Mária! Kegyelmet találtál Istennél. Gyermeket fogansz, fiút szülsz, és Jézusnak fogod elnevezni. Nagy lesz ő és a Magasságbeli Fiának fogják hívni. Az Úr Isten neki adja atyjának, Dávidnak trónját, és uralkodni fog Jákob házán örökké, s országának nem lesz vége.

Mária megkérdezte az angyalt:

- Hogyan válik ez valóra, amikor férfit nem ismerek?

Az angyal ezt válaszolta és mondta neki:

- A Szentlélek száll rád, s a Magasságbeli ereje borít be árnyékával. Ezért a születendő Szentet is az Isten Fiának fogják hívni. Íme, rokonod, Erzsébet is fogant öregségében, s már a hatodik hónapban van, noha meddőnek mondták, mert Istennél semmi sem lehetetlen.

Mária így válaszolt:

- Íme, az Úr szolgálója vagyok, legyen nekem a te igéd szerint.

Erre az angyal eltávozott. (Lk. 1.28-38.)

Az angyali üdvözlet számos gyönyörű műalkotás tárgya, ám azt hiszem, soha senki nem hitte el, leszámítva néhány szentet és bölcset. Most mindjárt megragadom tehát az alkalmat arra, hogy elmondjam, mi a legnagyobb bajom ezzel a könyvvel, amit írok. Az, hogy mivel bizonyítani semmit nem tudok benne, senkinek nem fog tetszeni. Azt fogják a fejemhez vágni, hogy minek a csodák mögött a „realitást" keresni. Vagy azért, mert az egész csak egy mese, vagy azért, mert ami csoda, az csoda. Csakhogy az evangéliumok szerzői nem így gondolkodtak. Számukra természetes volt, hogy léteznek csodák, hiszen vagy a saját szemükkel látták azokat, vagy igazán megbízható emberek mondták nekik. Éppen ezért nekik igenis érdekes volt, hogy ezek a csodák milyen csodálatos módon jelentek meg a hétköznapokban. Egy angyal bekopog egy házba, és rejtélyes, fantasztikus üzenetet közöl egy fiatal lánnyal, aztán elmegy. Zakariás, aki pap volt, és beléphetett a legszentebb szentélybe is, elveszti a szavát, amikor csoda tanúja lesz. Aztán mégis minden megy tovább, de az ígéret tényleg beteljesül.

Jézus születésének évéről a mai napig viták folynak. Bár a Kepler által felvetett elmélet, miszerint a dátum a Jupiter és a Szaturnusz bolygók i. e. 7-ben való háromszori együttállásával hozható összefüggésbe, általánosan elfogadott, ám vannak vallásos emberek, akik még ezt sem tartják igaznak, arra hivatkozva, hogy nem magyarázza meg a napkeleti bölcsek látogatását a kisdednél. Meggyőzni tehát nehéz bárkit is arról, hogy fogadja el ezt a dátumot, ha nem akarja. Kepler egyébként arra gondolt, hogy a bolygók együttállása váltotta ki egy üstökös megjelenését az égen. Ezért elméletével a modern csillagászat nem foglalkozott, amíg rá nem jöttek, hogy esetleg maga az együttállás lehetett az az égi jel, amit a babiloni bölcsek láttak.

Lássuk, mi is történt Jézus születésekor. József, családjával együtt Betlehembe utazott, mivel a népszámlálás miatt mindenkinek a születési helyére kellett mennie. Miután megérkeztek, és Mária világra hozta fiát, kisvártatva három napkeleti bölcs érkezett, akik úgy találták meg őket, hogy követtek egy feltűnő csillagot az égen, amely mutatta nekik az utat. Mindez így valóban mesének tűnik. Csakhogy ha elolvassuk a Szentírás leírását, és egybevetjük a csillagászok értelmezéseivel, valós eredményre jutunk.

A következő kérdésekre kell választ kapnunk. Volt-e olyan, feltűnő csillagászati esemény, amellyel egybeeshetett egy népszámlálás, s amelynek a jelentősége akkora volt, hogy keleti bölcsek érkeztek miatta Júdeába? Na és hogyan találtak rá a gyermekre?

Ebben az időben történt, hogy Augusztus császár rendeletet adott ki, hogy az egész földkerekséget írják össze. Ezt az első összeírást Ciriniusz, Szíria helytartója bonyolította le. Mindenki elment a maga városába, hogy összeírják. József is fölment Galilea Názáret nevű városából Júdeába, Dávid városába, Betlehembe, mert Dávid házából és nemzetségéből származott, hogy összeírják feleségével, Máriával együtt, aki áldott állapotban volt. Mária megszülte elsőszülött fiát, bepólyálta, és jászolba fektette, mert nem jutott nekik hely a szálláson. (Lk. 2. 1-7.)

Amikor a júdeai Betlehemben, Heródes király idejében Jézus megszületett, bölcsek jöttek napkeletről Jeruzsálembe, és kérdezősködtek:

- Hol van a zsidók újszülött királya? Láttuk csillagát napkeleten, s eljöttünk, hogy bemutassuk neki hódolatunkat.

Ennek hallatára Heródes király meghökkent, s *vele egész Jeruzsálem*. Összehívta tehát a főpapokat és a nép írástudóit, és tudakozódott tőlük, hol kell a Messiásnak születnie. Júda Betlehemében - válaszolták - mert így jövendölt a próféta:

„Te Betlehem, Júda földje,

Egyáltalán nem vagy oly kicsi Júda nemzetségei közt,

Hisz belőled származik majd a vezér,

Aki népemnek, Izraelnek pásztora lesz. „

Erre Heródes titokban magához hívatta a bölcseket, és pontosan megtudakolta tőlük a csillag feltűnésének idejét. Aztán elküldte őket Betlehembe: Menjetek, - mondta - s szerezzetek pontos értesülést a gyermek felől. Ha megtaláltátok, jelentsétek nekem, hogy én is elmenjek, és hódoljak neki. Azok meghallgatták a királyt, és útra keltek. S lám, a csillag, amelyet napkeleten láttak, vezette őket, míg végre meg nem állt a hely fölött, ahol a gyermek volt. A csillagot megpillantva nagyon megörültek. (Mt.2, 1-10.)

A népszámlálás kérdésében sok vitás pont van, ám többen (pl. Kroll és Haag) lehetségesnek tartják, hogy volt időszámításunk szerint 7-ben, vagy 6-ban népszámlálás Júdeában, amit Quiriniusz bonyolított le (bár ő csak később volt helytartó). Augusztus valóban rendelt el általános összeírást i.e. 14-ben, ami a birodalom nagysága miatt csak évekkel később, vagyis 7 körül ért el Júdeába, nem sokkal az Egyiptomban tartott népszámlálás után. Erről az egyiptomi népszámlálásról maradtak fenn adatok, innen tudjuk azt is, hogy minden látszólagos logika ellenére az embereket nem a lakóhelyükön, hanem a születési helyükön írták össze. Ez csak akkor logikus, ha feltételezzük, hogy vezettek nyilvántartást a gyerekekről, különben ennek a módszernek nem lenne semmi értelme. Mint azt a nemzetségtáblák kérdésénél láttuk, léteztek nyilvántartások, ha máshol nem is, a főpapok levéltárában biztosan. Nyilván ennek valamiféle másolatával tudta igazolni minden férfi a származását, s ezért nagy becsben tartotta. Gondolom, a népszámlást végző katonai és civil tisztviselők megkapták azoknak a nevét, akik egy adott településen születtek, és várták, hogy az illető megjelenjen a bizottság előtt egy megadott időtartamon belül. A nyilvántartásba vett emberek pedig igazolást kaptak arról, hogy megjelentek a bizottság előtt, s akinek ilyen nem volt, a rómaiak katonás szigorral megbüntették. Feltehető, hogy az összeírást késő ősszel, télen végezték, amikor a mezőgazdasági munkák szüneteltek. Mindenesetre valószínű, hogy Lukács adata a népszámlálással kapcsolatban helytálló.

Menjünk tovább. József megérkezett családjával Betlehembe, ahol csak egy istállóul szolgáló barlangban kaptak helyet. Vajon tényleg olyan sokan jöttek volna össze hirtelen a kisvárosban, amikor pedig nem volt semmilyen ünnep, hogy nem volt hely sem rokonoknál, sem fogadóban,

sem karavánszerájban? Ennek megválaszolásához előbb tisztázzuk, kik voltak a napkeleti bölcsek. A hagyomány szerint *káldeus*, vagy méd papok, akik Bábel (Babilon) városából érkeztek. De miért? Mit érdekelte volna a perzsa, asszír, méd, ki tudja milyen származású csillagász-papokat a zsidók újszülött királya, amikor Jeruzsálemben éppen volt király, és voltak törvényes örökösei? És főleg miért akartak volna *hódolni* előtte?

A válasz kézenfekvő: *a napkeleti bölcsek zsidók voltak*. Azt azonban nem lehet pontosan tudni, honnan jöttek. Lehetséges, hogy Damaszkuszból. Ám Damaszkusz viszonylag közel volt, és bár kereskedelmi szempontból nagy jelentőséggel bírt, s azt is tudjuk, hogy az esszénusok, vagy egy másik, elkülönülő vallási csoport Damaszkuszban rendezte be központját, semmiképpen sem lehetett akkora kulturális központ, ahol nagy csillagászati tudással rendelkező papok éltek volna.

Tudjuk, hogy a babiloni fogságból nem mindenki tért haza. Magának a perzsa uralkodónak is érdekében állt, hogy legyenek az udvarában zsidó főemberek, tudósok, papok, akiknek segítségével jobban tájékozódhat a számára ismeretlen kultúrájú országban is. Dániel könyvét pedig szintén érdemes komolyan venni: ha nem is tértek meg a pogányok, és nem vették fel a zsidó vallást, a Dániel és társai által véghezvitt csodás álomfejtések és más tettek komoly tiszteletet vívhattak ki számukra. Így, a megerősödött szellemi központ nyugodtan fennmaradhatott a perzsa birodalom bukása után is, annál is inkább, mivel a görög műveltségű, hellén birodalomban kisebb volt a nemzetiségi hovatartozás jelentősége. Tudjuk továbbá, hogy Babilonban i. sz. 1038-ig létezett egy izraelita vallási iskola, ami a szétszóratás utáni zsidóság egyik legfontosabb szellemi központja volt. Ráadásul, ahogy arról a nemzetségtáblák kapcsán már tettem említést, kellett lennie egy olyan vallási-szellemi irányzatnak, amely szembefordult a hivatalos, állami politikával, mert már Salamont is hibásnak tartotta az egykori ország bukásáért. A Lukács-féle nemzetségtábla ezt a szemléletet tükrözi. Minden okunk megvan annak feltételezésére, hogy ez a vallási-szellemi központ nem óhajtott részt venni annak a bűnös politikának a folytatásában, amit Dávid királyi utódai elkezdtek, s amit a hazatérés után mások folytattak. Eleinte talán reménykedtek, de amikor semmi nem úgy alakult, ahogy ők helyesnek tartották, visszamentek Babilonba, ahol a testvéreik várták őket. Azt, hogy a napkeleti bölcsek Babilonból érkeztek, a különös csillag is alátámasztja, amint arról mindjárt lesz szó.

Maga a Betlehemi Csillag nem üstökös volt. Egy üstökösből ugyanis bármit „ki lehet olvasni”, például, hogy háború lesz, vagy földrengés, de egy olyan összetett dolgot, hogy királya születik a jelentéktelen Júdeának, nem. Abból viszont, amit a csillagászok mondanak, hogy a Betlehemi Csillag a Jupiter és a Szaturnusz bolygó együttállása volt, már igen. Az asztrológiában ugyanis a Jupitert az uralkodás (király), a Szaturnuszt pedig Izrael jelképének tartották már akkor is. Az Apostolok Cselekedeteiből (ApCsel 7.42) kiderül, hogy amikor a bűnös nép bálványimádásba esett Mózes idején, istenként tisztelte a *Keván* nevű csillagot. Ez a név állítólag mezopotámiai eredetű (Kroll, Haag). Máshol (ApCsel 7.42) a *Refán* (Rompha) néven említik ugyanazt, vagyis a Szaturnuszt. Feltehető, hogy ez utóbbi a csillag egyiptomi neve volt. A bolygóegyüttállás magyarázatot ad arra is, hogy a csillag „előttük járt”, ahogy azt Kroll részletesen (bár kissé naivan) kifejti könyvében. A Szaturnusz és a zsidó nép közötti kapcsolat eredetéről nem tudunk semmit. Ez nem kérdőjelezi meg azt a tényt, hogy akkor mindenki a Szaturnuszt tartotta a zsidók csillagának. Bennem azonban régóta bujkál a kis(?)ördög: nem lehet, hogy távcső nélkül is látta valaki a Szaturnusz gyűrűjét? Ha ugyanis látta, abból könnyen vonhatta le azt a következtetést, hogy a Szaturnusz az egyetlen „körülmetélt” csillag...

A csillagászatban járatlan olvasóim kedvéért szükség van egy kis kitérőre. Az éjszakai égbolton alapvetően három természetes égitestfajta látható. Ebből az első a Hold, de ez most nem

érdekes. Maguk a csillagok azonban két típusra oszthatók. Az állócsillagok olyan távoli napok, mint a mi Napunk, amelyek saját fényt bocsájtanak ki. Ők egymáshoz képest mindig azonos helyzetben vannak a Földről nézve. Ők alkotják az égbolt „koordináta rendszerét". Ez a koordináta rendszer azonban forog, mivel a Föld forog a tengelye körül, ráadásul nem mindig látható mindegyik, egy adott pontról, mivel a Föld közben kering is a Nap körül. S mivel a Föld forgástengelye nem merőleges a keringési síkjára, vannak olyan csillagok, amelyek egész évben láthatók az északi, vagy a déli féltekén, de vannak olyanok, amelyek nem.

Az állócsillagokat már réges régen csillagképekre osztották, hogy tájékozódni lehessen köztük. Az általunk Göncöl-szekérnek ismert csillagképet Egyiptomban Széth combjának tekintették, de volt náluk Víziló csillagkép is (Hahn). Az általunk ismert állatövi jegyek képeit azonban nem Egyiptomban, hanem Mezopotámiában alakították ki. A csillagképek között vannak olyanok, például a Kis és a Nagy Göncöl, amelyek egész évben láthatók éjszaka, de vannak olyanok is, amelyek nem. Azokat, amelyek nagyjából ugyanazon a látszólagos pályán mozognak, mint a Nap, állatövnek nevezik. Ezek azért mozognak ugyanazon a pályán, mint a Nap, mert azon a síkon helyezkednek el a világűrben, mint amin a Föld kering a nap körül. Mivel a Föld egy év alatt megkerüli a Napot, annak mindig más-más oldalán tartózkodik, ezért az állatöv csillagképei, amelyek ezen a pályán találhatók, vagy csak nyáron, vagy csak télen (illetve ősszel és tavasszal) láthatók, mert csak akkor látszanak, amikor a Nap éppen ellenkező irányban van. Nappal ugyanis nem jól látszanak a csillagok.

Mivel tizenkét hónap lett, az állatövi csillagokat tizenkét képre osztották. Ezek a Nap „házai". Ez azt jelenti, hogy a Nap délben, vagyis nappal mindig valamelyik csillagképben tartózkodik. Ezek a házak azonban akkor nem láthatók, hiszen nappal van. Az Oroszlán csillagkép az augusztus hónap „háza", mert augusztusban a Nap délben éri el ezt a csillagképet, így az Oroszlán csillagkép csak télen és tavasszal látható, akkor van pont szemben a Nappal. Az asztrológiával foglalkozó papok tehát már igen régen képesek voltak olyan elvont gondolkodásra, amely ennek a rendszernek a felállításához szükséges.

A harmadik csoport az éjszakai égen a mozgó csillagoké. Ezeket, mivel az állócsillagokhoz képest folyton változtatják a helyzetüket, elnevezték bolyongó csillagoknak, vagyis bolygóknak. A bolygók a Nap körül keringenek, mint a Föld, s mivel naptávolságuk, keringési idejük is nagyon különbözik, az égbolton látható mozgásuk olyan bonyolult, hogy annak leírására csak Ptolemaiosz tudott először tökéletes rendszert adni. Mivel a bolygók keringési síkja (ez elvileg véletlen) nagyjából megegyezik a Földével, ezek is az állatövi jegyek háttere előtt vonulnak el.

A bolygók a keringő mozgás miatt időnként „visszafelé" mozognak az égbolton. Ahhoz, hogy ez mit jelent, még egy dolgot kell tisztáznunk. A csillagok (állócsillagok és bolygók) mozgása szabad szemmel nem látható. Egy egyszerű megfigyelő számára tulajdonképpen egyhelyben állnak. Pontosabban a Naphoz és Holdhoz hasonlóan egy fél nap alatt elfordulnak Keletről Nyugatra, mindegyik „egyszerre". De ez a mozgás olyan lassú, hogy aki csak felpillant az égre, állni látja őket. Ám ha valaki minden éjszaka végez megfigyeléseket, és egy csillagtérképen berajzolja a bolygók mozgását, észreveszi, hogy megváltozik a helyzetük az állócsillagokhoz képest. Egyszerű esetben mondjuk a Mars, ha ma a Halak csillagképben látható, egy kis idő múlva a Bika csillagképbe fog kerülni. Csakhogy, mivel a Mars lassabban kering a Nap körül, mint a Föld, hiszen nagyon messze van tőle, látszólagos mozgásában lemarad, vagyis „hátrál" az állócsillagokhoz képest, egy kis hurkot tesz meg néhány hét alatt, néha „meg is áll", - vagyis a Naphoz viszonyított, Földről látható szöge ugyanakkora marad -, majd újra elindul a „rendes" irányba. Különösen érdekes jelenség az, amikor néhány bolygó a Nap másik oldalán van, a Földhöz képest. Ilyenkor, mivel távolságuk és keringési idejük nagyon eltérő, előfordul,

hogy az egyik „bevárja” a másikat, vagyis a Földről nézve utolérik egymást. Ilyenkor, látszólag olyan közel kerülnek egymáshoz, hogy feltűnő jelenség jön létre, amit még egy laikus is észrevesz. Nem teljesen takarják el egymást, de olyan közel kerülnek egymáshoz, hogy az ember azt kérdezi: Jé, ez a csillagpár eddig is ott volt, csak én nem vettem észre?

Az ilyen bolygóegyüttállásokat előre meg lehet jósolni. A mai csillagászati tudásunk szerint tetszőleges időtartamra előre, sőt visszafelé is meg tudjuk állapítani az idejüket. Csakhogy nem csak mi vagyunk ám ilyen okosak! Előkerültek ugyanis olyan ékírásos táblák, amelyekből - P. Schnabel (1925.) megfejtése szerint (Haag, Kroll) - kiderül, hogy a Jupiter és Szaturnusz bolygók ismétlődő együttállásairól már jóval időszámításunk előtt is több évszázadot felölelő táblázatokkal rendelkeztek. És nem akárhol: Babilonban! Ezek a táblázatok még ékírással készültek, tehát igen régieknek kell lenniük. Természetes tehát, hogy a babiloni csillagászok tisztában voltak vele, hogy ez az égi jel be fog következni. Az egyik táblán pedig olyan szöveg is található, amely az időszámításunk előtt 7-ben lévő bolygóegyüttállást írja le. Az is szerepel a táblán, hogy születni fog egy király Nyugaton, aki az egész világnak békét és igazságot fog hozni (Kroll)

A kérdéses időszakban a két bolygó i.e. 8-ban kezdett közeledni egymáshoz. Majd a következő évben tavasszal összetalálkoztak, vagyis szinte egyszerre keltek fel a keleti égbolton, amikor a nap lenyugodott nyugaton. A napkeleti bölcsek ezután nyilván útra keltek, és néhány hét múlva megérkeztek Jeruzsálembe. Azt mondták, hogy látták a csillagot napkeleten, amit úgy is lehet érteni, hogy a csillagot a keleti égen látták, meg úgy is, hogy ők voltak keleten, és látták a csillagot. Amikor megérkeztek, kérdezősködni kezdtek, hogy hol van a csecsemő. Természetesen a királyi udvarba mentek, hiszen előkelő vendégek voltak.

Heródes erre egész Jeruzsálemmel együtt *megdöbbent*. Vagyis a napkeleti bölcsek érkezése nagy feltűnést keltett, az egész város erről beszélt, és mindenki csodálkozott, hogy milyen trónörökösnek akarnak hódolni ezek a fura öltözetű idegenek. Heródes nem volt zsidó, összehívatta tehát a papokat és írástudókat, hogy megtudja, mit mond a Szentírás, hol fog megszületni a Megváltó. Gondolom, nagy hajcihő kerekedhetett. Ebből ugyanis kiderül, hogy tudták, magát a Messiást kell várni, akit hivatalosan ugyan eddig is mindenki várt, de „nem volt mindenkinek egyformán sürgős”.

A szakértők azt a választ adják, hogy a Messiás Betlehemben fog megszületni. Ez nem volt százszázalékos válasz, hiszen, mint láttuk, némelyek azt állították, hogy senki sem fogja tudni, honnan származik a Messiás. Heródes tehát nem lehetett teljesen biztos a dologban.

De a csillagászok sem. Ők is ismerték a próféciákat, de azt ők sem tudták, hogy melyik jövendölés az igazi. Meg kellett várniuk a második bolygó együttállást. Ebben az évben ugyanis az a ritka, mindössze 258 évenként előforduló tünemény zajlott le, amikor a Jupiter és a Szaturnusz háromszor is találkozik az égbolton. Ennél a második együttállásnál kiderült, hogy a csillag-randevú napról-napra, pontosabban éjszakáról-éjszakára egyre inkább „délen” látható. A bolygók természetesen (elvben) minden nap láthatók Keleten, Nyugaton és Délen is. Hiszen ahogy a Föld forog a tengelye körül, a csillagok „felkelnek” és „lenyugszanak” minden nap. Nem mindegy azonban, hogy milyen messze vannak a Naptól. Vagyis, melyik égtáj irányában látszanak, amikor besötétedett.

Elindultak tehát Jeruzsálemből Betlehembe, és a csillag most is „előttük járt”. Ez azt jelenti, hogy Jeruzsálemből nézve a két bolygó déli irányban tündöklött, miután lement a nap. Ez természetesen nem azt jelenti, hogy mágusok csak éjszaka közlekedtek volna, hogy kövessék a csillagot. Viszont megtudták, hogy jó helyen járnak. Azért örültek meg neki, amikor a csillag „megállt” Betlehem fölött, mert beigazolódott az, amit sejtettek: valóban a Messiás fog megszületni. Az Írás és az asztrológia azonos dolgot állított. A második együttállás novem-

berben volt, és a régi, ékírásos táblán pontosan szerepel a dátum is (Kroll), persze a babiloni naptár szerint. A harmadik együttállás pedig decemberben következett be, ráadásul mindez a Halak csillagképben, ami a Jupiter „saját háza" volt. Ez csak kb. 800 évenként fordul elő (Schalk, Kroll). Az a kifejezés, hogy „megállt a hely fölött", nem azt jelenti, amit a laikusok gondolnak, hogy a csillag több órán keresztül egy helyen látszott. Ilyen nincs. Épp ellenkezőleg, azt jelenti, hogy estéről estére *visszafelé haladt*, méghozzá mindkét csillag. Vagyis nem követte az állócsillagok koordináta rendszerét, hanem késett azokhoz képest, mert a Naphoz való szögük állandó maradt. Ennek oka az, hogy miközben a Föld mozog előre a saját pályáján a Nap körül, a másik két bolygó, amely a Nap „túloldalán" van, közeledik felénk a távoli világűrben. Ilyenkor van egy rövid időszak, amikor ez a két mozgás kiegyenlíti egymást úgy, hogy a Földtől a bolygókig húzott képzeletbeli egyenes azonos szögtávolságra marad a Naptól. Így „állt meg" a Betlehemi Csillag, amikor a napkeleti bölcsek meglátogatták Dávid városát. Amikor a Nap lenyugodott, a két bolygó mindig az égbolt közepén ragyogott. Mintha direkt mutatni akarna valamit.

Most jön a lényeg. Az még rendben van, hogy a csillagászok megtalálták Betlehemet, ahol a Messiásnak meg kellett születnie, hiszen azt úgyis tudták, hol van, de honnan tudták, hogy melyik utcában, melyik házban, kinek a gyermeke lesz? Az írás ugyanis csak annyit mondott, hogy a „szűz fiút szül". Csak nem mehettek oda minden terhes anyához, hogy „tessék mondani, maga szűz?" Tudomásom szerint, azzal a lehetőséggel, hogy a napkeleti bölcseknek nehézséget okozott Jézus megtalálása, egyedül a „*Brian élete"* című film alkotói foglalkoztak. A szakirodalom átsiklik a kérdés fölött, mint olyasmi fölött, amit nem kell firtatni, mert nyilván csoda történt.

Én azonban nem osztom ezt a véleményt (bár a csoda tényét elismerem), mert ha az Isten vette a fáradságot, hogy akkor szülessen meg, amikor a Jupiter és a Szaturnusz együttállásban voltak, hogy legyen dolguk a csillagászoknak, akkor mi is vehetjük azt a fáradságot, hogy gondolkozzunk.

Előbb azonban vizsgáljuk meg azt az ellentmondást, hogy Máténál napkeleti bölcsek, Lukácsnál viszont a mezőn éjszakázó pásztorok hódoltak a csecsemő előtt.

Pásztorok tanyáztak a vidéken kint a szabad ég alatt, és éjnek idején őrizték nyájukat. Egyszerre csak ott állt előttük az Úr angyala, és beragyogta őket az Úr dicsősége. Nagyon megijedtek. De az angyal így szólt hozzájuk:

- Ne féljetek! Íme, nagy örömet adok tudtul nektek és az lesz majd az egész népnek. Ma megszületett a Megváltó nektek, Krisztus, az Úr, Dávid városában. *Ez lesz a jel*: Találtok egy jászolba fektetett, bepólyált gyermeket.

Hirtelen mennyei seregek sokasága vette körül az angyalt, és dicsőítette az Istent ezekkel a szavakkal:

- Dicsőség a magasságban Istennek és békesség a földön a jóakarat embereinek!

Mihelyt az angyalok visszatértek a mennybe, a pásztorok így szóltak egymáshoz:

- Menjünk el Betlehembe, hadd lássuk a valóra vált beszédet, amit az Úr tudtunkra adott!

Gyorsan útra keltek, és megtalálták Máriát, Józsefet és a jászolban fekvő gyermeket. Miután látták, *az ezen gyermekről nekik mondottak alapján ismerték fel.* Aki csak hallotta, csodálkozott a pásztorok beszédén. Mária meg mind emlékezetébe véste szavaikat és szívében egyeztette.

A pásztorok hazatértek, dicsőítették és magasztalták az Istent mindenért, amit csak hallottak, és úgy láttak, ahogy tudtul adták nekik. (Lk.2.8-20)

A „rejtvény” megfejtéséhez fontos, hogy a pásztorok természetfölötti dolgokról számoltak be: angyalról, angyalok seregéről. A csodák látása különben is jellemző a mezőn éjszakázó emberekre, ufót is gyakrabban látnak a szabadban, mint a városokban. De miért pont a pásztoroknak jelentek meg az angyalok, és egyáltalán, miért jelentek meg bárkinek, ha a gyermek születését ajánlatos volt titokban tartani?

Nem tudom, megbotránkoznak-e rajta, mégis kénytelen vagyok azt mondani, hogy a pásztorok nem láttak semmiféle angyalokat. Ők a babiloni csillagászokat látták, akik feltehetően sokat adtak a megjelenésükre, s mivel gazdagon utaztak, Júdeában szokatlan öltözetű katonákra is szükségük volt, akik megvédik őket a rablóktól. A Jeruzsálem felé vivő út nem mindenütt volt túl biztonságos. Különösen ott, ahol a hegy, amelyre a Szent Város épült találkozik a Jordán völgyét, vagy a Holt tengert körülvevő szakadékkal. De Betlehem környéke is elég hegyes-völgyes vidék. Az irgalmas szamaritánusról szóló példabeszéd meg is örökítette egy rablás történetét. Persze nem tudhatjuk, hogy a keleti mágusok ezen az úton haladtak-e, mindenestre a jelenet talán éppen azt örökíti meg, amikor a „pásztorok” (ejnye-bejnye) meg is támadták az egyik utast, mert azt hitték, egyedül van, s aztán a váratlanul felbukkanó, csillogó öltözékű seregtől káprázni kezdett a szemük, és megjavultak. Talán ebben maguk a babiloni mágusok is közrejátszottak: angyalok küldötteinek nevezték magukat, és felszólították a rablókat, hogy javuljanak meg, menjenek Betlehembe, és hódoljanak új királyuk előtt, mert megszületett a Messiás. A Messiást ugyanis minden bizonnyal még a rablók is várták.

Valószínűnek tartom, hogy a pásztorok ezután követték a csillagászokat, másképp nem tudhatták meg, hova kell menniük hódolni. Van ugyanis egy mondat, ami arra utal, hogy az „angyalok”, vagyis a napkeleti bölcsek útbaigazították őket. Azt mondták nekik, hogy egy jászolba fektetett csecsemőt kell keresniük. Ez a mondat azt mutatja, hogy igenis kellett lennie valamilyen jelnek, hogy megtalálják a csecsemőt, és erről a jelről a pásztorok a napkeleti bölcsek révén szereztek tudomást.

Van itt még egy apróság. A csillagászokat egy angyal figyelmezteti álmukban, hogy ne térjenek vissza Heródeshez, aki, mint láttuk, felkérte őket, hogy vezessék nyomra. Nekem azonban meggyőződésem, hogy a bölcsek nem voltak buták. Maguktól is tudták, hogy Heródes veszélyt jelent egy olyan csecsemőre, aki fenyegetheti az uralmát, mert a törvényes királyi család leszármazottja. Hiszen ha a gyermek felnő, és a nép élére áll, képes lenne Heródest letaszítani a trónról. Márpedig Heródes a saját fiainak megöletésétől sem riadt vissza, hogy megőrizze uralmát. A Messiást ugyanis a korabeli emberek jelentős része földi személynek tartotta, aki Dávid király örökségére jogosult. Heródesnek egy ilyen csecsemő megöletése nem jelentett erkölcsi konfliktust, mit érdekelte őt a nép babonája? Neki csak a hatalom volt fontos.

Az angyalok gyakori emlegetéséről meg csak annyit, hogy az evangéliumok szerzői mások elbeszéléseire támaszkodtak, amikor Jézus születéséről írtak. Majdnem két emberöltő telt el addigra. Mivel azok, akikkel megtörténtek a dolgok, már nem éltek, a megmagyarázhatatlan részeket kénytelenek voltak az isteni Gondviseléssel magyarázni. Jellemző ugyanis, hogy az Újszövetségben ezen kívül mindössze kétszer jelenik meg angyal, ám azok szintén olyan esetek, amelynek nem volt tanúja. De róluk a megfelelő helyen.

Mint láttuk, amikor a csillagászok a királlyal beszéltek, egész Jeruzsálem megdöbbent. Vagyis mindenki értesült a Messiás várható megszületéséről. Ebben a légkörben érkezett meg József a családjával Betlehembe, amihez át kellett utaznia Jeruzsálemen. Tehát nyilván azt is megtudta, hogy Heródes keresteti a csecsemőt. S mivel József tisztában volt vele, milyen csodálatos

gyermeket szállítanak titokban, magától is tudta, hogy ajánlatos rejtekhelyre vonulniuk. Ezért született Jézus istállóban.

Az összeíró bizottság elé azonban el kellett menni. Az összeírók előtt mindenkinek meg kellett jelennie, Lukács szövege szerint a nőknek is.

A csillagászok eközben figyelték az embereket, kérdezősködtek, s nyilván felhasználták a népszámlálás adatait is saját céljukra. Hosszú ideig lehettek Betlehemben, és türelmesen vártak. Látták Józsefet, akiről azt is megtudták, hogy *Dávid leszármazottjának tartják!* Bár ez Betlehemben nem lehetett ritka dolog... Viszont, mivel a csillagászok tudták, hogy Heródes emberei követik őket, - hiszen a kegyetlen király ravasz is volt -, nem mehettek el személyesen hódolatukat tenni. Ezért lehet, hogy a pásztorokat küldték el maguk helyett.

Túlságosan kalandos így a történet? Igen, az. De ezzel még nincs vége. Elképzelhető lenne, hogy azok a mágusok, akik a csillagok jeleiből kiolvasták, hogy megszületik a Megváltó, majd odamentek, hogy hódolatukat fejezzék ki előtte, magára hagyták volna népük üdvösségét? Aligha. Későbbi szerepükről nemsokára lesz még szó, az azonban egészen bizonyosnak tűnik, hogy a kalandos történet már itt folytatódik. Heródes megtévesztésére Józsefet Egyiptomba küldték. A galileai ácsnak ugyanis nyilván nem nagyon voltak „összeköttetései", míg a babiloni főembereknek biztosan. A család biztonsága érdekében megfelelő helyre kellett irányítani őket, anélkül, hogy Heródes gyanút fogna. Ezért ők maguk kerülő úton mentek vissza Babilonba, a gyermek és családja mellé pedig kísérőket adtak, talán magukat a pásztorokat. Persze maga a kerülőút kifejezés is érdekes, hiszen Jeruzsálem és Babilon között nem volt túl sok út. A sivatagon át nyilván nem mehettek. Elképzelhető tehát, hogy maguk is Egyiptomba mentek, s aztán hajóval mentek haza, megkerülve az Arab félszigetet, és felhajózva a Tigrisen vagy az Eufráteszen. De ez már tényleg kalandfilmbe illő fordulat...

Heródes ezután dühében több ezer csecsemőt megöletett, de hiába.

A következő kérdés az, hogy milyen napon született Jézus. A december 25-i dátumot teológiai és egyéb egyházi szempontok miatt jelölték ki, jóval később, méghozzá a rómaiak, akiknél a téli napforduló *Sol* napisten ünnepe volt. Természetesen csak azután, hogy a római birodalomban államvallás lett a kereszténység. Az akkori egyházatyák, okosan úgy gondolták, hogy a Napisten kultusz napját, a téli napforduló ünnepét könnyen át lehet alakítani keresztény ünneppé. Sol ilyenkor meghalt, majd feltámadt, ahogy azt a nappalok rövidüléséből, majd hosszabbodásából már régen kitalálták az emberek. Ám Jézus születésének idejében még senki nem tudta, hogy meg fog halni, és fel fog támadni, tehát a szemtanúk nem igazíthatták ehhez a születés dátumát.

Valószínű ugyanis, hogy maga Mária sem tudta megmondani, melyik napon szült, mert nem ismerték a mai értelemben vett naptárt. A napoknak még nevük sem volt, kivéve a *szabbatot*. Az időt általában az ünnepekhez viszonyítva mérték, amelyeket a hold-hónap ingadozása, illetve az újhold empirikusan történő megfigyelése miatt mindig központilag rendeltek el. Jézus születésével kapcsolatban pedig semmilyen ünnepet nem említenek. A későbbi hagyomány a téli napfordulóval hozta összefüggésbe az eseményt, aminek csak az lehetett az alapja, hogy a napkeleti bölcsek látogatása, vagy a gyermekgyilkosság emléke sokáig megmaradt. A korai egyházban, az első, második században vagy nem is ünnepelték meg Jézus születését, vagy csak a „megtestesülést" ünnepelték meg, január ötödikén. Később aztán voltak olyanok is, akik azon spekuláltak, hogy Jézus fogantatása ugyanarra a napra esett, mint későbbi kivégzése, s mivel ennek dátumát ismerték, ahhoz hozzáadva a kilenc hónapot, december 25-ét kaptak. Az a szokás, hogy Jézus születését és feltámadását egy napon ünnepelték, az első keresztények között már jóval a római eredetű Karácsony előtt szokás volt. Mivel azonban azt ők is jól tudták, hogy Jézus télen született, elvégre ők is ismerték a templomban történő bemutatás

emlékére rendelt ünnepet, ez csak azt jelentheti, hogy a fogantatás napját ünnepelték márciusban.

Valószínű, hogy amikor Jézust felvitték Jeruzsálembe, hogy bemutassák a templomban, a babiloni csillagászok még nem indultak haza, keletre, különben a gyermek veszélyben lett volna. A templomban ugyanis Jézust *be kellett jegyezni,* ahogy minden újszülött fiút, főleg azt, aki Dávid leszármazottja! Így neki is lett egy nemzetségtáblája, amit persze ő maga nem vett komolyan felnőtt korában. Szent Józsefnek tehát volt oka az aggodalomra, ám azt ő is tudta, hogy a papság és a király között nincs túl jó viszony, így a Templomban nem volt oka a királytól tartani. Valószínű különben, hogy sok gyerek született, s közöttük sok lehetett Dávid családjának tagja. Az sem kizárt, hogy József, kegyes csalásból és jogos önvédelemből azt mondta, hogy Jézus Názáretben született. Ez érthetővé tenné az írástudók értetlenkedését, amikor ostobaságnak nevezik, hogy valaki Galileából várja a Messiást.

Kell néhány szót szólnunk Betlehemről is. A híres jóslat, hogy a Messiás Betlehemben fog megszületni, („Te, *efratai* Betlehem...") minden írástudó előtt ismert volt. Mint láttuk azonban, Máté szerint Jézus egy másik jóslatot is betöltött: **Názáretinek fogják nevezni. (Mt. 2.23.)** Namost Máté voltaképpen arra alapozza ezt a kijelentését, hogy Izaiás, Jeremiás és más próféták a Messiást „virágzó ágnak" nevezik, s ezt a héberben *necer*-nek mondták. Haag azonban ezt nem említi, ő csak azt írja, hogy Názáret neve a héber *nasar,* „virraszt" szóból ered. Azt, hogy akkor a Máté evangélium szerzője miért hozta összefüggésbe a *necer* szóval, nem magyarázza meg. Ráadásul a Júda földjén lévő Betlehemen kívül a próféták korában volt még egy Betlehem, fent, az északi országrészben, *Efráim(!)* földjén, méghozzá majdnem ott, ahol a későbbi Názáret!

Magának Betlehemnek is beszédes neve van. A szó „Kenyér háza" jelentésű, s ezt előszeretettel veszik Jézusra való jövendölésnek, hiszen, Ő önmagát kenyérként kínálta az embereknek: **Én vagyok a mennyből alászállott kenyér. (Jn.6.51.)** Csakhogy a város neve az egyiptomi időkben (a Tell El Amarna-i levelek alapján) „Lámuel istennő háza" jelentésű volt. Ám ahogy *Kroll* levezeti, ebből a jelentésből már a honfoglalás idején „Kenyér háza" lett. A Messiás születési helyével kapcsolatos jövendölések tehát elég sok találgatásra adnak okot ma is, hát még akkoriban!

Hát nem olyan ez az egész, kedves Olvasó, mintha az Isten, amikor elküldi Fiát a világba, előtte gondosan összekuszálna minden nyomot? Mint egy indián, aki a saját nyomában hátrafelé lépked, hogy megtévessze az ellenségeit? Jézus teljesítette a Messiásra vonatkozó próféciákat, azokat is, amik ellentmondottak egymásnak, de úgy, hogy azt rajta kívül akkor senki sem tudta. Hiszen a kortársai előtt ő názáreti születésű volt, miközben néhányan mégis tudták, hogy Betlehemben született, de ezt nem verték nagydobra. Vagyis azoknak is igazuk lett, akik azt mondták, hogy senki nem fogja tudni, honnan jön a Messiás.

Felmerül tehát a kérdés, mi értelmük volt ezeknek a jóslatoknak egyáltalán? Különösen akkor, ha tekintetbe vesszük azt a tényt is, hogy Izajás, vagy Jeremiás jóslatait a Messiásra vonatkozóan csak néhány száz évvel a keletkezésük után kezdték úgy értelmezni, ahogyan azt Jézus korában értették, és amiből a keresztény értelmezés kialakult: olyan uralkodója Izraelnek, aki az egész világ számára megteremti a boldogság, igazság és bőség korszakát, aki Isten helytartója lesz a Földön. S még ez a kép is sok átalakuláson ment keresztül a zsidó vallásban is, nemhogy a kereszténységben. Hogyan tekinthetnénk Jézusra vonatkozó jóslatnak azt az izajási jövendölést, amit kifejezetten Ácház királynak mond, és eredetileg annak szűz hitvesére vonatkozott? **Ezért az Úr maga ad nektek jelet: Íme, a szűz fogan, fiút szül, és Immánuelnek nevezi el. (Iz.7.14.)** Csakhogy ezt, már jóval a kereszténység fellépése előtt a majdani Messiásra vonatkoztatták, amit például az is bizonyít, hogy az eredeti *almah* „férjhez menendő"

szót a Szeptuagintában, vagyis a görög nyelvű Ószövetségben már „szűz”-nek fordították, időszámításunk előtt kétszáz évvel. Milyen jövendölés az, ami egy bizonyos konkrét tartalmon kívül olyannyira tágan értelmezhető, hogy arra egy a zsidó vallással szembenálló vallást lehet alapítani?

A kérdés egyik fele a prófétaság mibenlétére vonatkozik. Ez azonban olyan terület, amelyben ma, háromezer évvel a próféták után, nem igazán tudunk okosak lenni. A prófétákat sokan talán egyfajta révületbe esett sámánnak képzelik, márpedig ez szinte biztosan nem így volt. Valószínűleg előfordult, hogy önkívületbe estek, ám azok a próféták, akiknek a szövegeit a Szentírás megőrizte, maguk írták, vagy diktálták le könyveiket - ha nem is egészen abban a formában, ahogyan azokat ma ismerjük - tehát biztosan nem voltak tudaton kívüli állapotban. A prófétáknak különleges szerepük volt a hivatalos egyházban, de *azon belül* volt meg a szerepük. Ahogyan arra a Szentírás alapján hivatkoznak, Isten Mózes, a politikai vezető mellé rendelte Áront, a bátyját, vallási vezetőnek, akit szintén prófétának tartott az utókor. Igaz, Mózest is, de az ő helyzete egészen különleges volt, mert ő személyesen találkozott Istennel, ha balesetvédelmi okok miatt nem is láthatta az arcát.

A válasz, részben abban keresendő, hogy Isten jövendöléseinek, azoknak a képeknek, érzéseknek, vagy bizonyos esetekben szavaknak, amelyeket a prófétákhoz intézett, nyilván örökérvényűeknek illett lenniük. Olyan jelentéssel kellett bírniuk, amely minden időben igaz. Ezért voltak isteni kinyilatkoztatások. Persze volt aktuális értelmük, de az aktuális jelentés is mindig a nagy, végső, távoli igazság felé jelölte ki az utat. Természetes, hogy ezeknek a „szózatoknak” volt ilyen jelentésük is, mert ha csak örökérvényű jelentésük lett volna, nem csak nem értik meg azokat az adott korban élő emberek, de nem is érdekli őket. Kit érdekelt volna egy olyan jóslat, hogy „óvatos légy a 220 Volttal!” vagy: „a Föld nem a mienk, csak kölcsön kaptuk az unokáinktól”? Márpedig ezek is érvényesek minden korban. De az is kevés lett volna, ha csak ennyit mondanak: „legyetek jók!” A jövendöléseknek olyanoknak kellett lenniük, amelyek egy adott pillanatban aktuálisak, majd ahogy telnek az évszázadok, kiderül, hogy egyre több jelentésük van, és még mindig előre mutatnak. A próféták ezt tudták is. Ékes példa erre Bileám (Bálám) szövege, bár ő „mezopotámiai” jövendőmondó volt, de sok érdeme miatt bekerült a zsidóság történelmébe: **Látom, de nem most, látom, de nem közelről. Csillag tűnik fel Jákob (törzséből), jogar sarjad Izraelből. Bezúzza Moáb halántékát, s Szet fiainak koponyáját. (Szám. 24.17.)** Vagyis mindaz, amit jövendöl, nagyon távoli jövőben fog megvalósulni. (Ezt a jóslatot értelmezték úgy, hogy a Messiás születését egy csillag fogja megjövendölni.)

Mindez igaz, de miért volt erre szükség? Nos, erre a kérdésre csak nagyon sokára fogok válaszolni. Most azonban válaszolok arra, amiben ugyanez a kérdés szerepel, csak „kicsiben”, méghozzá a könyv jelenleg aktuális részére vonatkozóan: mi szükség volt arra, hogy Isten a Jupiter és a Szaturnusz segítségével megjövendölje saját világra jöttét? Miközben arra törekedett, hogy titokban tartsa? Különösen akkor, ha tudjuk, hogy ez elvileg minden 258-dik évre igaz volt, mégsem jött a világra? Ha igyekezett titokban tartani jelenlétét, hiszen gondosan összekuszálta a megszületésére vonatkozó jóslatokat, akkor miért jósolta meg - két bolygó segítségével -, hogy most eljön?

Akár hiszik, akár nem, erre roppant egyszerűen lehet válaszolni. A dolog ugyanis pont fordítva van. Nem Isten jósolta meg, hogy most jön, hanem épp ellenkezőleg, azért jött most, *mert most várták.* Ez volt az első pillanat a történelemben, amikor azok, akikhez a jóslatokat intézte, kezdték helyesen érteni azokat, most fordult elő először, hogy azok, akik a csillagokat figyelték, évek, évtizedek, sőt, talán generációk óta vártak erre a napra. Most fordult elő először, hogy *az egész nép* várta a Messiást, talán pont azért, mert idegen királya volt, aki egy idegen, sőt ellenséges világhatalomnak engedelmeskedett. Ez volt az igazi együttállás, nem a Jupiteré és a Szaturnuszé.

JÉZUS CSALÁDJA

A Szentírás többször említi azt, hogy Jézusnak voltak testvérei. Különösen nagy szerepet játszik közöttük Jakab, aki 62-ben történt megkövezése előtt hosszú ideig a jeruzsálemi keresztény gyülekezet feje volt. Jeromos presbiter, aki a 4. században élt, megemlíti, hogy a hagyomány szerint Jakab apja Szent József volt, bár hozzáteszi, hogy ő maga inkább úgy látja, hogy: „annak a Máriának a fia ő, aki az Úr anyjának egyik nővére volt". Ez a mondat elég furcsa, hiszen nem zárja ki, hogy Szent József volt az apa, elvégre Szent József lehetett volna özvegy is, vagy elvált, mielőtt elvette Szűz Máriát. Hacsak nem tudott Jeromos egészen biztosan egy olyan Máriáról, aki *nem* Szent József felesége volt. Csakhogy a Szentírásban szereplő Máriák túl sokan vannak, és túlságosan kevéssé vannak specifikálva. Ráadásul az a gondolat, hogy Jézus és Jakab két anyától származott, akik testvérek voltak, de mindkettőt Máriának hívták, meglehetősen mulatságos. Annak semmi értelme, hogy egy családban két gyereknek ugyanaz legyen a neve...

A kézenfekvő magyarázat természetesen az, hogy a *testvér* szó nem csupán az egy szülőktől való gyermekeket jelentette, hanem a valamivel távolabbi rokonsági fokon álló unokatestvéreket is. *Flusser* mondja, hogy a korabeli arám nyelvben nem is volt külön szó az unokatestvér kifejezésére, az evangéliumokban szereplő görög szó pedig szintén jelölhetett távolabbi rokonsági fokot, illetve a tisztelet kifejezése miatt használták testvér értelemben is (*Komm*). Ha viszont ebből indulunk ki, akkor arra a következtetésre jutunk, hogy Jézus és Jakab között többszörös áttétel volt. Ha „Jakab anyja Mária" csak unokatestvére volt „Jézus anyja Máriának", vagyis Jézus és Jakab anyai ágon másod-unokatestvérek voltak, akkor Jézus és Jakab rokoni kapcsolatát már egyáltalán nem lehet testvéri fokúnak tekinteni, hacsak nem adunk igazat a hagyománynak - Jeromossal szemben -, ami azt mondta, hogy az *apjuk* volt közös. Egyesek szerint viszont Jakab annak a Kleofásnak a fia volt, aki Jézus két másik unokatestvérének is az apja. Ennek azonban egy másik forrás (Hegeszipposz) mond ellent, mert ő, - bár csak közvetve - de megkülönbözteti Jakab apját Kleofástól (*H. Haag*).

Ezek szerint csupán annyi bizonyos, hogy az evangéliumok keletkezése idején tudtak négy fiúról, Jakabról, Józsefről, Simonról és Júdásról, akiket Jézus egészen közeli rokonainak tartottak. Ráadásul ezek közül ketten, a szinoptikus evangéliumok keletkezésének időszakában a keresztény gyülekezet vezetői voltak. Ha tehát az általuk felülvizsgált szövegekben testvérként, vagy unokatestvérként szerepelnek, akkor az azt jelenti, hogy ők gyerekkora óta ismerték Jézust. Nagy kár, hogy nem mondanak többet erről az időszakról.

Bizonyos továbbá az is, hogy két közeli rokonságban álló családról van szó. Kleofás valószínűleg testvére volt Szent Józsefnek, és volt két fia, Simon és Júdás. Szent Józsefnek volt egy fia, Jézus, és van két maradék, akiknek nem tudjuk, ki volt az apja.

Arra azonban, hogy Szent Józsefnek lehetett több fia is, létezik egy olyan variáció, amely első látásra talán megbotránkoztatja a híveket, ám semmi felháborító nincs benne, nevezetesen az, hogy Józsefnek két felesége volt. Hiszen a többnejűséget csak az i.sz. X. században tiltotta meg egyértelműen a zsidó hagyomány. Abban pedig semmi kivetni való nem volt, ha egy olyan asszony esetében, aki maga valamilyen ok miatt nem élhetett házaséletet, férje másik asszonyt vett maga mellé. Valószínű ugyanis, hogy Szűz Mária ilyen asszony, vagyis *agúná* volt. Már a mózesi törvényekkel foglalkozó ószövetségi írások is részletesen foglalkoznak az olyan hajadonok és asszonyok esetével, akik szüzességi fogadalmat tesznek. Az agúná szó ma is használatos, görögös hangzása dacára állítólag héber eredetű (erre még visszatérünk), és olyan

asszonyokra használják, akik valamilyen fogadalom miatt nem élnek házaséletet, vagy akiknek ugyan nem biztos, hogy meghalt a férjük, de nem lehet tudni, hogy hol van. (*Jólesz*)

Ezt a feltételezést a Szűz Mária szüzességével kapcsolatos dogma teszi valószínűvé. Azokat a kalandos magyarázatokat leszámítva ugyanis, amelyek szerint az egész Jézus-mese csupán egy mítosz, egy ősi, pogány istenség, a sumér Tammúz (Dumuzi), az egyiptomi Ozirisz, vagy valamilyen más kultusz, mondjuk a Démétér, Mithrász, vagy Attisz misztériumok ügyetlen átvétele lenne, a történeti tények fényében nyugodtan elvethetjük. Márpedig ebben az esetben Szűz Mária fizikai szüzességének kérdése kényes kérdés lehetett az apostoloknak, amit nem nagyon firtattak. Az evangéliumokban csak az szerepel, hogy Szűz Mária szűz volt, amikor gyermeket fogant, - ez még úgy-ahogy szalonképes elmélet volt, persze csak az érintett halála után, - de azt, amit a teológia vall, hogy Jézus anyja a szülés után, *sőt közben is* szűz maradt, nem nagyon emlegették. A korabeli hagyomány Szűz Mária szüzességéről tehát mindössze annyit jelentett, hogy soha nem élt házas életet, vagyis neki nem volt több gyermeke, csak Jézus.

Lehetséges viszont, hogy Jézus és Jakab féltestvérek voltak, vagyis apjuk közös volt, (bár ezek szerint Jakab inkább származott Dávid király házából, mint Jézus), ami azért hihető, mert Jakabnak nagy tekintélye volt Jézus halála után, s mert a már említett másik forrás, a 2. században élt Hegeszipposz szövege (*H. Haag*) azt állítja, hogy Jakabnak *nem* Kleofás volt az apja. Ez a feltételezés nem zárja ki, hogy Jézus és Jakab, valamint talán Jakab testvére, József, Szent József gyermekei voltak, és annak halála után együtt kerültek Kleofás házába, ahol Jézusnak további unokatestvérei, Simeon és Júdás éltek.

Arra vonatkozóan egyébként, hogy ki kinek a testvére volt, eléggé ellentmondó adatok vannak. Az Apostolok Cselekedetei szerint Jakab és Júdás (nem a karióti) voltak testvérek, ezt mondja Jeromos is, ugyanakkor Márk azt írja, hogy: **Mária, az ifjabb Jakab és Józses** (József) **anyja.** Mindez azonban érthető, ha eszünkbe jut, hogy a korabeli nyelvben nem volt külön szó az unokatestvérek jelölésére, s így a későbbi fordítások könnyen kelthettek zűrzavart. Ha így van, akkor Jakab és József voltak Jézus féltestvérei, míg Simon és Júdás csak unokatestvérek voltak.

Ismétlem, abban a feltételezésben, hogy Szent Józsefnek két felesége lett volna, semmi megbotránkoztató nincs. Az ószövetségi korban nem volt ismeretlen a mellékfeleség fogalma, ami egészen mást jelent, mint az ágyas, vagy a szolgáló. Ráadásul éppen a Szentírásból tudjuk azt is, hogy ha valakinek a testvére úgy halt meg, hogy a feleségének nem született tőle fiú gyereke, akkor a férj fiútestvérének *kötelező* volt asszonyává tenni az özvegyet, hogy „utódot támasszon" testvérének. Szegény Szent Józsefről sokkal kevesebbet tudunk, mint amekkora a jelentősége. Ezért elképzelhetőnek tartom, hogy nem elég, hogy el kellett fogadnia Máriát, aki már állapotos volt, amikor a felesége lett, de még esetleg egy testvérének özvegyét is „megörökölte". Ebben az esetben Jézusnak két olyan testvére lett volna, akikkel közös apja volt, legalábbis a világ előtt, és két olyan unokatestvére, akik Szent József másik testvérének, Kleofásnak voltak a fiai, s Szent József halála után valamennyiről Kleofás gondoskodott volna.

Persze Szent József esetleges többnejűségének gondolata sokakat megbotránkoztat, ami teljesen érthető. Már a korabeli közfelfogás egy része is elutasító volt nem csupán a többnejűséggel, hanem a válással szemben is. A kumráni iratokban kifejezetten bűnösnek tartották az ilyesmit. Ám az a nézet, hogy Jakab Szent József első házasságából származik, már a második, harmadik században elterjedt. Jakab ugyanis, hiszen vértanúhalált halt, nagy tiszteletet ébresztett, olyannyira, hogy róla még Josephus Flavius sem felejtett el megemlékezni, pedig ő általában tartózkodott attól, hogy Jézust, vagy akár csak a követőit megemlítse. (Annál több Jézus nevű rablót és őrültet sorol fel műveiben.) Csakhogy Jakab nem nagyon lehetett

idősebb Jézusnál, mivel i. sz. 62-ben végezték ki, vagyis ha Jézus előtt született volna, legalább 69 évesnek kellett volna lennie akkor. Ez elvileg nem kizárt, ám egy másik ok miatt nem igen valószínű, de erről majd később lesz szó.

A korabeli névhasználat mai szemmel rendkívül kusza mivoltával egy későbbi fejezetben foglalkozom. Itt mindenestre azt érdemes megemlíteni, hogy Jakabbal kapcsolatban megjegyzik: Alfeus fia. (Ezt Jakab apostolról mondja Máté, Márk és Lukács, de az azonosság kérdéséről majd az apostolok kiválasztásánál lesz szó.) Sokan megpróbálták ezt az Alfeust Kleofással azonosítani, mivel mindkettőben szerepel az *l*, az *f* és az *s* hang, ám sikertelenül, ugyanis egyiknek sem tudjuk biztosan sem az eredetét, sem a jelentését. Szerintem az a legvalószínűbb, hogy az „alfeus" szó egyáltalán nem név volt, hanem arra utalt, hogy az illető csak „hivatalosan" apja valakinek, de nem érhette meg, hogy tényleg gyermeket nemzzen. Az Alfeus szó - állítólag - a következő jelentésekkel bír: „ezer ember parancsnoka"; „váltó"; „Isten megváltoztatta"; „vezető", „tanító" (BNSZ). A Kleofás név jelentése: „Az Atya dicsősége/híre", ám ez a görög Kleopatroszból származik. A kettőnek tehát nem volt egymáshoz etimológiai köze, az „alfeus" szó jelentésébe azonban beleférhetett az, amiről az előbb beszéltem. Furcsa elnevezések léteztek ugyanis akkoriban. Például arra az emberre, aki nem akarta feleségül venni elhalt testvérének özvegyét, hogy gyermeket támasszon neki, azt mondták: *sarutlan*. (5Móz.25.10.)

Ha az Alfeus szó személynév volt, akkor is lehet, hogy Szent Józsefnek Kleofáson kívül volt még egy Alfeus nevű testvére is, aki úgy halt meg, hogy nem lett gyereke, s ezért József a hagyománynak megfelelően feleségül vette az özvegyét, s testvére emlékére utódot „támasztott" neki. Az ellen a lehetőség ellen, ami a korai egyházi írók közül többekben felmerült, hogy Szent Józsefnek két házassága volt, Haag két érvet hoz fel. Az egyik az, hogy a gyermekségtörténetek nem utalnak Jézus testvéreire, a másik pedig így szól: Jézus, halála előtt, anyját a „szeretett tanítványra" bízta. Ezek az érvek azonban nem perdöntőek, hiszen az első érv ellen fel lehet hozni azt, hogy Jakab sokkal fiatalabb volt Jézusnál, a második érv pedig azt mutatja, hogy Szűz Máriának nem volt több fia, a „másik" Máriának pedig igen, róla tehát nem Jézusnak kellett gondoskodni.

Az is lehetséges lenne, hogy Alfeus özvegyét, Jakab anyját, Kleofás vette magához, vagyis Jakabnak és Józsefnek nem Szent József volt az apja, ezt támasztja alá Hegeszipposz mondata, ami szerint Simeon (Simon) a „második unokatestvére" volt Jézusnak, tehát az első Jakab volt. Ebben az esetben Hegeszipposz megjegyzése, hogy Jakabnak nem Kleofás volt az apja, jelenthetné azt, hogy a hagyomány tudott egy Alfeusról, aki Szent József és Kleofás testvére volt. Csakhogy ez a hagyomány is arra mutat, hogy Jakab közelebbi rokonsági fokban állt Jézussal, mint Simon, azt viszont nem lehet belőle eldönteni, hogy az milyen fokú volt. Különösen a többnejűség esetén, a rómaiaknak ugyanis nem lehetett megfelelő szavuk az ilyen házasságból eredő rokonok jelölésére, ahogy nekünk sincs.

Arra vonatkozóan tehát, hogy lehetett-e Szent József Jakab (és testvére, József) apja, a hagyományból kiindulva nem sokat tudhatunk meg. Ezért kénytelenek vagyunk logikai úton kikövetkeztetni, mi lehet az igazság.

Mivel Jakabról tudjuk, hogy i.sz. 62-ben megkövezték, ha Szent József első házasságából származott volna, halálakor minimum 69-70 évesnek kellett volna lennie, ahogy azt már írtam. Ha még azt is hozzászámoljuk, hogy esetleg az ő öccse volt József, s mindketten Jézus születése előtt születtek, Szent József első házasságából, még idősebbnek kellene tartanunk. Elvileg persze lehetséges ez, de az ember gyanakodik. Különösen azok után, ahogyan a kivégzését elmondják. Jakab ugyanis nem halt meg a rázúduló kövektől, amikor mellesleg a

templom párkányáról is lelökték. Úgy kellett agyonütni egy „ványoló doronggal”. Mindezt egy javakorabeli férfiről könnyű elhinni, de egy aggastyánról már nehezebb.

Ez az érv talán nem annyira meggyőző, mint a másik. Jakabról ugyanis azt írják, hogy már *anyja méhétől fogva* szentéletű volt, soha életében nem fürdött, nem nyírta a haját, nem kente a testét olajjal. Mindezek, még ha egy korai keresztény szerző erős túlzásai is, erősen emlékeztetnek az esszénusok aszkétizmusára. Vagyis úgy tűnik, amikor Jakab született, a szülei már arra készültek, és arra készítették fel gyermeküket, hogy *történni fog valami rendkívüli*. Az pedig egészen logikus feltételezés, hogy ez azután történt, miután Jézus rendkívüli születéséről és a születéssel kapcsolatos rendkívüli eseményekről már értesültek.

Ráadásul abban igaza van Haagnak, hogy Jakab nem származhatott Szent József első házasságából, mert akkor szerepelnie kellene a Jézus születését elmondó történetekben. Ugyanis miután Jézus megszületett, a Szent Család Egyiptomba ment, márpedig ha Szent Józsefnek ekkor már lettek volna nagyobb gyerekei is, az egész menekülés elég nehézkes dolog lett volna, és akkor annak lenne valami nyoma is az evangéliumokban, vagy a hagyományban.

De van még egy ennél is fontosabb körülmény, nevezetesen az, hogy **Mária, az ifjabb Jakab és Jóses anyja** élt Jézus kivégzésének idején. Ebből tehát az következik, hogy vagy tényleg nem Szent József volt az apjuk, vagy tényleg két felesége volt Józsefnek. Ha viszont így szembesülünk a kérdéssel, eléggé valószínűnek tűnik, hogy az utóbbi az igaz, pont azért, mert az evangéliumokban semmi utalás nincs a dologra, ugyanis a görög, római környezet számára kínos volt a többnejűség kérdése, tehát minden okuk meg volt arra, hogy hallgassanak róla. Ráadásul maga Jézus is a házasság felbonthatatlanságát hirdette, amivel a többnejűség gondolatát nem könnyű összeegyeztetni a más hagyományú hallgatóság számára.

Ha viszont Szent József feleségül vette a „másik” Máriát, aki elhunyt testvérének gyermektelen özvegye volt, hogy hívták az elhunyt testvért? Netán Alfeusnak? Persze ha tetszik, maradjunk annál a változatnál, hogy nem tudjuk, ki volt Jakab és József apja.

Szent Józsefről egyébként azt sem tudjuk, hogy foglalkozása mivel járt. Annyit tudunk, hogy az ácsokat okos embereknek tartották (*Jólesz*). Lehet, hogy jómódú ember volt, aki megengedhette magának, hogy két asszonyt és három fiúgyermeket (a lányok persze nincsenek megnevezve a Szentírásban) tartson el, csakhogy minden valószínűség szerint korán elhunyt. Hogy mikor, azt nem lehet biztosan tudni. Lukács ugyan azt írja, hogy amikor Jézus tizenkét éves lett, vagyis i.sz. 6. körül, még együtt mentek Jeruzsálembe. Ez azonban nem biztos. Hogyan is hangzik a szöveg? Jézus eltűnt, amit a hazafelé tartó csapatban csak napokkal később vettek észre. Amin a fentiek után nem csodálkozom. Ekkor visszamentek Jeruzsálembe, hogy megkeressék, és azt látták, hogy a papokat kérdezgeti.

Amikor (Jézust) meglátták, megdöbbentek. *Anyja* így szólt hozzá:

- Gyermekem, miért tetted ezt velünk? Lásd, *apád* és én szomorúan kerestünk. Ezt felelte:

- De miért kerestetek? Nem tudtátok, hogy nekem *Atyám* dolgaiban kell fáradoznom? (Lk. 2, 48-49.)

Nem tartom kizárhatónak, hogy Mária szavai: „apád meg én”, nem Szent Józsefre vonatkoztak, hanem Kleofásra. Hiszen, ha Szent József már korábban meghalt, természetes lett volna, hogy Jézus Kleofást, mint nevelőapát, apjaként tisztelte. Ebben az esetben Jézus szavait nem az Istenre, hanem Szent Józsefre vonatkoztatták a jelenlévők. Ezért tette hozzá Lukács, hogy: **Ám ők nem értették meg ezeket a hozzájuk intézett szavakat. (u.o.)** Ha ugyanis Mária mellett ott áll Szent József, vagyis Jézus szavai kizárólag mennyei Atyjára vonatkoz-

hattak volna, akkor a szüleinek érteniük kellett volna azokat, hiszen Mária és József pontosan tudták, kicsoda Jézus. Ha tehát Lukács direkt azt mondja, hogy „nem értették meg", az valójában azt jelenti, hogy *félreértették,* vagyis arra gondoltak, hogy Jézus *Szent József* üdvösségéről beszélgetett az írástudókkal, ezért nem vették zokon a szavait.

Itt a kiváló alkalom, hogy megmutassam, milyen a belemagyarázások természete ebben a könyvben. A fenti jelenet ugyanis a hagyományos felfogás szerint azt bizonyítja, hogy Szent József még élt, amikor Jézus tizenkét éves lett. Erre jövök én egy légbőlkapott elmélettel, hogy ez a jelenet pont az ellenkezőjét bizonyítja. Itt van a lényeg. Az, amit én állítok, az esetek túlnyomó többségében semmivel sem bizonyítható. Viszont a hagyományos felfogásnak sincs több értelme. Hiszen ha Jézus magának Szent Józsefnek mondta azt, hogy neki Atyja dolgaiban kell fáradoznia, az azt jelenti, hogy a kisfiú, aki éppen elérte a felnőttkor küszöbét, enyhén szólva szemtelenül *kioktatja a saját apját* (ezt Jézusról el lehet hinni), hogy ő nem is az igazi apja, és különben is, min csodálkozik, amikor annak idején egy angyal tudatta vele, hogy ki lesz a fia. Ez még rendben van. De hogy lenne lehetséges, hogy Szűz Mária és Szent József, akikkel állítólag tényleg egy-egy angyal közölte, hogy gyermekük Isten Fia lesz, nem értették Jézus szavait? Lukács fenti mondata tehát ekkor azt jelenti, hogy *Lukács nem értett* egy árva szót sem az egészből. Vagy azt, ami viszont még ijesztőbb, hogy sem az Angyali Üdvözlet, sem Szent József álma nem igaz...

Ezek szerint Szent József csak az alatt a hat-hét év alatt válhatott Jakab (és József) apjává, amit Nagy Heródes halála után élt, úgy, hogy egy testvére (Alfeus?) özvegyét - nehogy „sarutlan" legyen - feleségül vette, de erre semmi nem utal a Szentírásban. Igaz, az ellenkezőjére sem.

A kérdést tehát nem lehet eldönteni, akit felháborít az a gondolat, hogy Szent Józsefnek két felesége volt, tekintse úgy, hogy Jakab és József apostolok származása homályos. Ám mindenképp figyelmébe ajánlom azt a tényt, hogy Jakabnak nagyobb tekintélye lett, mint Simon Péternek, János evangélistának, vagy a többi apostolnak, sőt, József és Simon apostolok is tekintélyes szerepet töltöttek be. Jakab után Simon lett a jeruzsálemi közösség vezetője. És az áruló Júdás helyére is majdnem Jézus egyik testvérét választották meg, csak a sorsvetés Mátyásra esett. Ha ők csak unokatestvérei lettek volna Jézusnak, ráadásul apostolok sem voltak (én ennek az ellenkezőjét állítom), mivel magyarázható, hogy ekkora tekintélyre tettek szert? Hiszen János apostol még biztosan élt, túl is élte őket. Mégis, a „nagyobb" Jakab halála után nem Péter, vagy János lettek a jeruzsálemi gyülekezet vezetői, hanem Jakab (Jézus unokatestvére), majd az ő halála után Simon, vagyis Kleofás fia.

Mindegy, nem érdemes túl sokat töprengeni azon, amit nem tudhatunk. Ám Jakab akár Szent József fia volt, akár annak valamelyik testvéréé, ő is, ahogy Simon, Júdás (Tádé) és József is, vagyis Jézus közvetlen rokonai, *Dávid* utóda volt.

Valószínűnek látszik tehát, hogy Jézus, testvéreivel együtt, Kleofás házába került, már gyermekkorában. Ott tehát eleve öt fiúgyermek, s ki tudja hány leány élt. Természetesen mindez elképzelhető, a sok gyerek nem jelentett akkora problémát, mint ma hisszük, nem is olyan régen még nálunk is természetes volt, akkoriban pedig kifejezetten örömnek számított. Nehezebb kérdés azonban az asszonyok helyzete, ám, éppen Lukács evangéliumából tudjuk, hogy a testvérek összeköltözése, özvegyek befogadása is természetesnek számított.

Az asszonyokról persze nagyon keveset írnak az evangéliumok. Akkor a nők másodrendű emberek voltak. A Templomban nem mehettek be arra az udvarra, ahova a férfiak, a lakomákon sem vehettek részt, és a zsinagógába sem mehettek be. Így a szentírás szűkszavúsága érthető. Egyedül a pogány származású Lukács szentel nekik némileg több figyelmet, Jézuson

kívül. Azt azonban mégis egészen biztosan lehet tudni, hogy Jakab anyja, vagyis a „másik Mária" követte Jézust. Ott látjuk a kivégzésnél és a feltámadásnál is. De soha nem említik együtt Kleofással, pedig Kleofás is jelen van, ő lesz az egyik első tanítvány, aki a feltámadt Jézussal találkozik. Mindezek alapján valószínű, hogy „Jakab anyja Mária" nem Kleofás felesége volt.

Jézus testvérei, akikről János azt írja, hogy nem hittek Jézusban, később mégis a jeruzsálemi közösség tekintélyes vezetői lettek, Kleofás kánai házában jelennek meg először a szemünk előtt, bár név nélkül. Ám az, amit akkor mondanak, nagyon fontos, ebből tudjuk meg, hogy szemtanúi, sőt élvezői voltak Jézus első csodájának. Hogyan lehetséges akkor, hogy nem hittek benne? Ám erről majd később lesz szó.

Alfeusról kell még néhány szót szólnunk. A Szentírásban ugyanis Alfeus nem csak Jakab apja, hanem Mátéé is. Vegyük sorra az ide vonatkozó részeket.

...és Máté, a vámos, Jakab, Alfeus fia, és Tádé... (Mt. 10.3-4.)

Ahogy a vámnál elhaladt, látta, hogy ott ül Lévi, Alfeus fia. (Mk. 2. 14.)

...Mátét, Tamást, Jakabot, Alfeus fiát, Tádét, a kánai Simont... (Mk. 3. 18.)

...Mátét és Tamást, Alfeus fiát, Jakabot, (Lk.6.14-15.)

...Bertalan és Máté, Alfeus fia, Jakab, (ApCsel 1. 13.)

Az idézetekből azonban kitűnik, hogy Mátét egyedül Márk nevezi kimondottan Alfeus fiának. Lehetséges, hogy Máté és Jakab testvérek voltak? Nem valószínű, mert azt megírták volna. Lehetséges, hogy két, vagy több Alfeus volt? Ez sem igazán valószínű, mert az azonos nevű szereplők esetében általában használnak valamilyen megkülönböztető körülményt. Ráadásul, amint látni fogjuk, az Újszövetség hemzseg az azonos nevű szereplőktől, Alfeusból azonban nincs több, csak ez a „kettő". A legvalószínűbb tehát az, hogy Márk elírta a dolgot. Az Apostolok Cselekedeteiben az apostolok felsorolásánál ugyanis félreérthető a mondat-szerkezet: „*Máté, Alfeus fia, Jakab*...". Ezt nem csak magyarul lehet úgy érteni, hogy Alfeus *vagy* Máténak *vagy* Jakabnak az apja, hanem alighanem minden nyelven. Még a vessző sem dönti el, ami pedig alig néhány száz éves találmány. (pl.: Matthew, son of Alfeus, James) A Márk evangéliumot író szerző tehát félreértette a felsorolást. Csakhogy az a felsorolás, amit Márk félreérthetett, egyedül az Apostolok Cselekedeteiben található, Máténál és Lukács első könyvében Alfeus egyértelműen Jakab atyjaként áll. (Lukácsnál esetleg Tamás apja is lehetne, de ez senkinek nem szokott az eszébe jutni.) Mit értett volna félre Márk, aki valószínűleg használta az eredeti, számunkra ismeretlen, arám nyelvű Máté evangéliumot, ha abban a ma ismert mondat állt? Vagy Márk vajon az Apostolok Cselekedeteit használta volna forrásnak, ami - állítólag - jóval későbbi, mint a Márk evangélium?

Ugyanakkor a Máté evangélium szerzője a Máté kiválasztásáról szóló részben nem állítja, hogy Máté apja Alfeus lett volna! Ráadásul a Márknál szereplő apostoli névsorban Alfeus kizárólag Jakab apja lehetett (Esetleg Tádéé, vagyis a „másik" Júdásé), mert Máté és Jakab közé itt már beszúrták Tamást, mint Lukácsnál, tehát Márk nem „rontotta el" a névsort. Lehetséges, hogy ez utólagos javítás eredménye? Márk talán elnézett valamit, ezért nevezte Alfeust Máté apjának a vámos kiválasztásáról szóló részben, és eredetileg az apostolok felsorolásánál is hibásan írta, de aztán Jakabék kijavíttatták a szöveget? De akkor miért nem javíttatták ki a másik helyen is, és mit nézett el Márk, ha ez a „hiba" sehol máshol nem fordul elő? Lehetséges persze, hogy Máté eredeti szövegében is ez állt: „Máté, Alfeus fia, Jakab", aztán amikor a görög nyelvű evangéliumot összeállíttatták Jakabék, pontosabban az ő utódaik, - hiszen Jakab akkor már nem élt -, kijavíttatták a szöveget. Viszont a Mk. 2.14-ben lévő hibás mondat fölött,

ami Máté kiválasztásáról szólt, átsiklottak a javítók, mivel az nem az apostolok felsorolásánál szerepelt? Nem tudom. Nem zárható ki, ahogy az sem, hogy tényleg két Alfeus volt. Még az sem lehetetlen, hogy Máté tényleg Jakab testvére volt, ám ezt a püspök szégyellte, és igyekezett eltüntetni ennek nyomait? Hiszen Márknál az egyik helyen *Lévi* áll, a másiknál *Máté*, tehát lehet, hogy Jakab átsiklott fölötte? Csakhogy pont ez a legkevésbé valószínű, hiszen ha valaki el akarja tüntetni valaminek a nyomát, nem fogja megtéveszteni egy ilyen apróság.

Mindennek azonban nincs igazán jelentősége, csak azért időztem ennyit a Jézus rokonságával kapcsolatos ellentmondásoknál, hogy Reménykedő Olvasómat felkészítsem arra a sok bonyodalomra, ami ebben a könyvben várható.

JÉZUS ÉLETE

A szakirodalom nagyjából egyetért abban, hogy Jézus időszámításunk előtt 7-ben született, a júdeai Betlehemben. Lukács tanúsága szerint **Föllépésekor Jézus mintegy harminc éves volt. (Lk. 3, 23.)**, ő azonban nem tudhatta, hány éves is volt Jézus valójában. Ezért használta a „mintegy" szót. Talán maga Jézus anyja sem tudta pontosan, mikor született a fia, s mivel akkoriban nem volt olyan időszámítás, mint amit mi megszoktunk, néhány évtizeddel Jézus halála után pláne nem sokan tudhatták pontosan, hány éves is volt, amikor tanítani kezdett. Jellemző, de szomorú, hogy Lukács - az egyetlen, aki legalább valamiféle évszámokat közöl - nem is Jézus fellépésének dátumát határozza meg a számára rendelkezésre álló történelmi kronológia segítségével (erről majd később), hanem Keresztelő Jánosét. De sem János, sem Jézus halálának évszámát nem közli.

Ennek csak az lehet az oka, hogy nem tudta. Ő, aki, mint írta, gondosan összegyűjtött minden adatot Jézus működéséről, haláláról és feltámadásáról, semmilyen kronológiai támpontot nem ad. Ha igaz is, hogy Jézus halálának idejét akkor minden tanítvány tudta, Lukácsról feltételezem, hogy meg is írta volna a könyvében, hiszen ő azoknak írt, akik csak nagyon keveset tudtak a csodás eseményekről. Valószínű persze, hogy valamit tudott ezekről a dátumokról, csak azért nem vette őket bele a könyvébe, mert nem volt bennük biztos.

Mivel magyarázható, hogy Keresztelő Jánosról talált pontos adatot, Jézusról nem? Erre csak akkor tudnánk majdnem biztosan válaszolni, ha tudnánk, milyen forrásokhoz fért hozzá, és azok mit tartalmaztak. Valószínű, hogy nem a római helytartó irattárában dolgozott. Úgy tűnik, a hivatalos, főpapi iratokhoz sem fért hozzá. Márpedig az biztos, hogy nem csupán szóbeli hagyományokra támaszkodott, mert akkor azt a két időmeghatározást sem tudta volna közölni, amiket leírt, nevezetesen a Jézus születésének és Keresztelő János fellépésének adatait. Mint láttuk, nemzetségtáblájához egy olyan forrást használt, amely biztosan zsidó forrás volt, de nem a hivatalos egyháztól származott. Ilyen lehetséges forrást ma csak egyet ismerünk abból a korból, az esszénusok közösségét, s mint azt majd látni fogjuk, Keresztelő János minden bizonnyal közöttük nőtt föl. Az ő fellépéséről tehát tőlük szerezhetett biztos információt. De ez azt is jelenti, hogy Jézus nem az esszénusok között nevelkedett (tudom, ezt eddig se állította senki), mert akkor róla is több adatot közölhetett volna.

Milyen kapcsolatban állt Lukács az esszénusokkal? Valószínűleg semmilyenben. Lukács viszont Pál tanítványa volt, márpedig Pál járt Damaszkuszban, sőt éveket töltött ott. Valószínű ugyanis, hogy az esszénusok közösségének egy része Damaszkuszban élt. Pál talán éppen közöttük tért meg, bár természetesen csak azután, hogy az odafelé vezető úton találkozott Jézussal.

Mit lehet kiolvasni Lukács időmeghatározásából? Meg fognak lepődni, milyen sok mindent.

Tiberius császár uralkodásának 15. esztendejében, amikor Poncius Pilátus volt Júdea helytartója, s Galileának Heródes volt a negyedes fejedelme, testvére, Fülöp meg Itureának és Trachonitisz tartományának, Lizániás pedig Abilinának volt a negyedes fejedelme, Annás és Kaifás főpapok idején az Úr szózatot intézett Jánoshoz, Zakariás fiához a pusztában. S ő bejárta a Jordán egész környékét, hirdette a bűnbánat keresztségét a bűnök bocsánatára. (Lk. 3.1-3)

Tiberius i.sz. 12-ben lett Augustus társuralkodója. Kevéssé valószínű azonban, hogy a távoli Palesztinában ettől kezdve számolták volna uralkodásának éveit, hiszen ott csak az volt a fontos, hogy kinek a pecsétje van a császári rendeleteken. Valószínű, hogy Tiberiust csak

Augustus halála után tekintették császárnak (erre vonatkozóan Kroll kiváló nyelvészeti érveket sorol fel), vagyis i.sz. 14. augusztus 19-től. Ezek szerint Tiberius uralkodásának tizenötödik éve i.sz. 28-ra esett, hiszen maga a 14-es év az első éve a tizenötös ciklusnak, vagyis 13+15=28. Csakhogy Lukács a szír időszámítást vette figyelembe, hiszen ő Szíria tartományban született, ahol az újév október elsején kezdődött. Az uralkodók éveit ott is a naptári évek szerint számolták, és minden megkezdett év egy évnek számított. Így Tiberius első éve még i.sz. 14-ben véget ért, és elkezdődött a második, így tehát a tizenötödik év i.sz. 27. október 1-én kezdődött.

Jézus pedig valószínűleg csak később, talán egy év múlva vette fel a keresztséget, tehát i.sz. 28-ban. Tehát ekkor volt körülbelül 30 éves - Lukács szerint. Mi tudjuk, hogy akkor már legalább 34 éves volt. Ezt azonban Lukács nem tudhatta, még kevésbé Dionysios Exiguus apát, aki a hatodik században megalkotta a mai időszámítási világrendszert, vagy legalábbis annak elődjét. Ő ugyanis úgy vélte, hogy Jézus i.sz. 30-ban lett 30 éves, különben más lenne az időszámítás kezdő éve.

Lássuk most Dionysios megoldását, akit olyan sokan vádolnak tévedéssel, hogy ideje egy kicsit rehabilitálnunk. Rendszerének alapját a fenti Lukács idézet képezte. Abból indult ki, hogy Jézus Keresztelő János fellépése után egy évvel lépett a nyilvánosság elé, amit János evangéliuma is alátámaszt. Ő ugyanis elmondja, hogy Keresztelő János nagy sokaság előtt hirdette a bűnbánat fontosságát, olyannyira, hogy vizsgálóbizottság érkezett Jeruzsálemből, kifürkészni, kinek a nevében tanít. Márpedig a korabeli viszonyokat figyelembe véve, ahhoz, hogy valakinek akkora híre terjedjen, mint Keresztelő Jánosnak, hosszú időre lehetett szükség. Jézus pedig már akkor ment oda a Jordánhoz, amikor Jánosnak sok híve volt. Lukács még túlzásba is esik, ő azt írja, hogy mire Jézus felkereste Keresztelő Jánost, már az „egész nép megkeresztelkedett”. Azt egyik evangélium sem állítja, de még csak feltételezni sem engedi, hogy Jézus és Keresztelő János egy időben kezdték volna meg tanításukat.

Ezek szerint Dionysiosnak nem kellett mást tennie, mint kivonnia 30-ból 16-ot, vagyis azt a tizenöt évet, ami Keresztelő János fellépéséig, majd azt az egy évet, ami Jézus megkeresztelkedéséig eltelt, mármint Tiberius első éve óta. Majd a maradék tizennégyet leszámolnia Augustus uralkodói éveiből. De miért kapott teljesen más eredményt, mint ami a mai ismereteink szerint reális? Először is, ő Rómában élt, fél évezreddel az események után, olyan világban, ahol régen eltűnt a szír naptár emléke. Fogalma sem volt róla, hogy Tiberius első évét Lukács mindössze pár hetesnek vette, sőt, arról sem, hogy október 1-én volt az újév. Ő a hivatalos, római években gondolkodva úgy vélte, hogy Tiberius első uralkodási éve i.sz. 15! Vagyis, hogy hűek legyünk az igazsághoz, ezt ő nem hihette, hiszen ezt a rendszert még csak most akarta feltalálni. (Bár már volt egyfajta elődje.) Azt tudta, hogy Tiberius a Róma alapításától számolt évek szerint (ab Urbe Condita, ezentúl UC) 767-ben kezdett uralkodni, csakhogy augusztus 20-tól. Hiszen 19-én halt meg Augustus cézár. Vagyis Tiberius *első uralkodási éve UC 768!* Viszont, Augustus halálának évéből, UC 767-ből leszámolva tizennégyet, vagyis a maradékot Jézus 30 évéből, UC 754-et kapunk. Persze, tudom, 787 mínusz 14 egyenlő 753-al, csakhogy Dionysios nem követte el ugyanazt a hibát, amit a mai tudósok elkövetnek. Ha veszik a fáradságot, és egy kockás lapra felrajzolják az éveket, és szépen egyesével megszámolják őket (nem kell UC 1-el kezdeni...) ki fog derülni a turpisság.

A mai tudósok, naptárkészítők éppen eleget korholják szegény Dionysiost, amiért naptárából kihagyta a nullát, talán mert azt hiszik, aki régen élt, és pap volt, nem lehetett túl okos, és nem veszik észre, hogy éppen ő gondolkodott racionálisan. Azt mondják, hogy a „hibás” időszámítás miatt valótlan eredményt kapunk, ha egy olyan időtartamot akarunk kiszámítani, ami átível az időszámítási választóvonalon. Ezért az időszámításunk előtti évek számából le kell

vonnunk egyet, hogy valós adatot kapjunk. Például Augustus i.e. 27-től i.sz. 14-ig uralkodott. Ha 27-hez hozzá adunk 14-et, 41-et kapunk, de szerintük ez nem jó, mert ha a UC években végezzük el a műveletet, vagyis 767-ből vonjuk ki a 727-et (ekkortól számítjuk Augustust egyeduralkodónak), csak 40-et kapunk. Csoda! Ha pontos dátumok szerint nézzük, Augustus valóban csak kb. 40 évig uralkodott, hiszen év közben halt meg. De az UC 727-től UC 767-ig terjedő esztendők száma mégiscsak 41, hiszen az első sem nulla! Mindenki - még a csillagászok is - tanulták iskolás korukban azt a matek példát, hogy ha egy X km hosszú út mellé Y méterenként oszlopot akarok telepíteni, nem elég elosztanom X-et Y-nal, hanem hozzá kell adnom még egyet, mert matematikailag nem 1-el kezdődik a számok sora, hanem nullával. Javaslom kedves Olvasóimnak, ha nekem nem hisznek, rajzolják le a két kezüket egymás mellé egy papírra. Először számozzák be az ujjaikat középről indulva, a szélek felé haladva 1-től ötig, külön a bal kezükön, ez lesz „időszámításunk előtt", majd a jobb kezükön, balról jobbra, ez lesz „időszámításunk után". Ezután számozzák be az összes ujjukat még egyszer, balról jobbra 1-től 10-ig. Végezzék el a lehetséges kivonási és összeadási műveleteket a balkéz mutatóujja és a jobb kéz gyűrűsujja között, de közben mindig számolják meg, hány ujjról van is szó, nehogy azt higgyék, én csaptam be Önöket.

Dionysios tehát semmiféle számolási hibát nem követett el, csak nem használta a nullát, mivel a római számok között nem is volt. Nem is volt rá szükség, hiszen a valós dolgokat kár virtuális mennyiséggel jelölni. Dionysios nem matematikai rendszerben gondolkodott, hanem konkrét években, az Ab Urbe Condita időszámításai rendszerben. Ezt a meglévő rendszert alakított át, ezért nyilván eszébe sem jutott, (még szerencse) hogy a Róma alapításától számolt évek egyikét kinevezze nullának...

Dionysios tehát UC 754-et tette meg az Úr Megtestesülése első évének. Vannak, akik azt vetik a szemére, hogy nem a *születést*, hanem a fogantatást vette kiindulási alapul, márpedig így nem jó az eredmény. Csak azt felejtik el, hogy a két esemény *ugyanabban az évben* volt. Magának az időszámítás kezdő évének egyébként, a mi szempontunkból nincs jelentősége, csak azért kellett beszélni róla, mert azoknak a hagyományoknak, amelyek a kereszténység kialakulása és elterjedése körüli időben léteztek, nagy jelentőségük lesz Jézus halála időpontjának megállapításánál.

Ez ugyanis talán a legvitatottabb kérdés Jézus életével kapcsolatban. Aki meg akarja kísérelni, hogy kitalálja, mikor feszítették meg Jézust, a következő feltételeket kell figyelembe vennie:

1. a kivégzésnek Poncius Pilátus hivatali éveire kell esnie (i.sz. 26-36),
2. Niszán hónap 14-nek pénteki napnak kellett lennie, ami a Pészah előkészületi napja volt,
3. elég időnek kellett eltelnie ahhoz, Jézus nyilvános fellépésétől kezdve, hogy az a sok esemény (pl. legalább négy Húsvét, a tiruszi és szidoni tartózkodás, stb.) beleférjen,
4. a kivégzés előtti kedden olyan hidegnek kellett lennie, hogy tüzet kellett rakni a főpap udvarán,
5. összhangban kell lennie azzal a késői hagyománnyal, hogy Jézus 33 éves volt, amikor megölték
6. magyarázatot kell adnia arra a hagyományra is, hogy a Karácsonyt december 25-én tartjuk, ami összefügg azzal a naivnak tűnő elképzeléssel, hogy Jézus ugyanazon a naptári napon fogant, mint amikor meghalt.

Az első pont viszonylag egyszerű, de máris nehezebb a kérdés, ha összhangba akarjuk hozni a másodikkal. A mai szentírástudomány úgy véli, hogy mindössze (bizonyos szempontból már ez is sok) két év jöhet számításba, i.sz. 30. és 33., mert Niszán 14. csak ezekben az években esett

péntekre. Ezekben az években azonban a Húsvét április elején volt, márpedig ezt a negyedik ponttal nehéz összhangba hozni, ugyanis április végén már arattak a Szentföldön Vagyis nem lehetett túl hideg, bár előfordulnak rendkívüli időjárási viszonyok is. Ám azon a vidéken a nappali felmelegedés maximuma több mint tíz fokot emelkedik március utolsó, április első hetében. A harmadik pontot figyelembe véve pedig i.sz. 30. - ami pár nappal korábbi Húsvét dátumot jelent, mint 33. - egyből kizárható. A negyedik pontnak pedig - látszólag - tökéletesen megfelel a 33-as év.

De csak látszólag. Igaz ugyan, ha UC 786-ból (i.sz. 33.) kivonunk UC 753-at (vagyis az első *előtti* év számát) 33 évet kapunk, ám mivel itt év közben történt eseményekről van szó, nem magukat az éveket kell összeszámolnunk, hanem az évek közötti választóvonalakat (ha nem hiszik, rajzolják le egy kockás papírra), és akkor csak 32 évet kapunk, UC 786 - UC 754! A helyzet látszólag ugyanaz, mint Augustus uralkodási éveinek esetében, csak a kérdezett szám tulajdonképpeni tartalma más. Augustusnál az uralkodói korszak évszámai által behatárolt időtartamot vizsgáltunk, hogy meghatározzuk magát az időszámítást, Jézus esetében viszont egy személy tényleges életkoráról beszélünk, amely az időszámításon belül helyezkedik el. Márpedig, mint láttuk, abban az időben sokkal inkább gondolkoztak tapasztalati-racionális módon, mint matematikailag, ők tehát pontosan tudták, hogy a harmincharmadik évben Jézus még nem lehetett 33 éves.

De honnan származik egyáltalán ez hagyomány? Hiszen láttuk, Jézus már első nyilvános „fellépésekor" is legalább 34 éves volt, és mint ahogy arról is volt már szó, senki nem tudhatta, hány éves volt valójában. János evangéliumában szerepel is egy ezt alátámasztó mondat: **Ötven esztendős sem vagy, s láttad Ábrahámot?! (Jn.8,57.)** Vagyis nem volt olyan hagyomány, amely Jézus életkorát őrizte volna. Honnan alakult ki a 33-as év? Kézenfekvő, hogy az új időszámítási rendszerből. Csakhogy ahhoz, hogy ez a hagyomány kialakuljon, kellett lennie valamilyen emlékezésnek arról, hogy mikor halt meg Jézus.

Ez minden bizonnyal összefügg azzal a már említett hagyománnyal, hogy a zsidó-keresztények március 25-én ünnepelték Jézus fogantatásának napját, ugyanazon a napon, amelyen haláláról is megemlékeztek. Vagyis tudtak egy olyan húsvétról, ami március 25-re esett.

Sajnos azonban 30. és 33. között az egyetlen olyan Pészah, ami március 25-re esett, i.sz. 31-ben volt. Ám ez nem esett péntekre! Ráadásul túlságosan korai évszám lenne, bár ez csak az én véleményem. (Igaz, később bőven lesznek érveim, amelyek ezt alátámasztják.) De ha tovább keresgélünk, találunk egy olyan Húsvét dátumot, i.sz. 34. március 26-át, amely minden eddigi feltételt kielégít. Az adott időszakban van, péntekre esik, elég korai ahhoz, hogy hideg legyen, elég hosszú idő telt el Jézus megkeresztelése óta, és Jézus akkor, a Dionysios féle időszámítás szerint pont 33 éves volt. Ráadásul nem csak azt a hagyományt támasztja alá, hogy Jézus fogantatása és születése azonos naptári napra esett, hanem az is valószínű, hogy a karácsonyi ünnep 26-ja ennek a dátumnak az emlékét őrzi. Az egyetlen szépséghibája az, hogy egy nappal előtte, 25-én volt telihold, márpedig Niszán 14-nek teliholdra kellett esnie. Csakhogy Pészah ünnepét nem lehet csütörtökön tartani! Ezért esett ez a Húsvét egy nappal későbbre. Valószínű tehát, hogy a naptárt ehhez igazították, hiszen a zsidó naptári rendszer már akkor is meglehetősen bonyolult volt, ami igyekezett figyelembe venni mind a holdév és napév közötti eltérést, mind a vallási előírásokat. Ennek bonyolultságát kiválóan érzékelteti *Schalk* könyve.

Ennek a húsvét dátumnak a kiszámítását a Schalk könyvében szereplő kétféle módszerrel is elvégeztem, megnéztem a csillagászati programot, amely a Juliánus naptár szerinti adatokra közli az akkori Hold-fázisokat, majd biztonság okából azt is ellenőriztem (Schalk könyve alapján), hogy eshetett-e majdnem ugyanarra a napra két egymást követő évben Niszán 14. Eshetett. I. sz. 33. ugyanis szökőév volt, ami azt jelenti, hogy egy plusz hónapot iktattak be az

évbe. Ez a 19 éves, babiloni eredetű, ciklikus időszámítási rendszer része volt. Ezen kívül is némelyik évhez vagy hozzáadtak még egy napot, vagy elvettek belőle, mert az évkezdő nap nem eshetett a hét bármelyik napjára. Így viszont teljesen megalapozott az az eredmény, hogy a 33-as év áprilisi Húsvétja után egy korai Húsvétot tartalmazó év következzen. (Világosabb lenne az egész, ha nem a római időszámítás szerint számolnánk az eseményeket, hiszen a Közel-keleten ősszel volt az újév, de mivel ezt nagyon körülményes lenne beazonosítani a mi időszámításunkkal, és megnehezítené az események követését, ezért erről lemondtam.)

Lehetséges lenne, hogy Jézus ilyen „öreg" volt, amikor kivégezték? Mint azt János evangéliumának imént idézett mondata mutatja, lehetséges. Ám ebből egy megdöbbentő következtetés adódik. Ha Jézus i.e. 7-ben született, és fogantatása napja március 25. volt, valamint i. sz. 34-ben halt meg, március 26-án, akkor pontosan negyven évet élt a Földön! (7+34 ugyan 41. ám itt ugyanazt a módszert kell alkalmazni, mint a már említett 33 éves életkor esetében. Mivel a két végpont év közben volt, nem magukat az éveket, hanem a köztük lévő választóvonalakat kell összeszámolni, vagyis 6+34. Ebből a szempontból van igazuk a naptárkészítőknek. Aki nem hiszi, javaslom a kockás papírt...)

Jézus tehát pontosan negyven évet élt, méghozzá a fogantatása pillanatától számítva. Nem furcsa ez? A negyven év ugyanis nagyon jelentős a zsidó történelemben, Mózes negyven éven át vezette népét a pusztában, hogy elérjen az Ígéret Földjére! Vagyis úgy áll előttünk Jézus, mint aki negyven át vezette népét, hogy az egész emberiség elérjen az Igazi Ígéret Földjére.

Tudom, ez a mai gondolkodás számára nem elég realista. „Túl szép, hogy igaz legyen." Nem szeretjük az ilyen szabályosan misztikus, vagy misztikusan szabályos dolgokat, ha valami csoda, az legyen csoda, ha valami „valóság", az legyen esetleges, vagyis reális. Pont ez mutatja a mai gondolkodás irreális jellegét: talán a csoda nem valóság? És a valóság talán nem csoda? Jézus minden egyes tette, kijelentése utal azokra az eseményekre, jövendölésekre, amelyek a zsidó vallás lényegét képezték. Legfőképpen Mózesre, hiszen az általa alapított vallásról volt szó! Már maga Máté evangélista is kifejezésre juttatta ezt a párhuzamot, amikor a Szent Család Egyiptomba való meneküléséről ír, ahogy arra *Kroll* felhívja a figyelmet.

Ám ha valaki még mindig kételkedik abban, hogy Jézus ilyen tökéletesen megtervezett életet töltött a Földön, annak még egy ténnyel kell szembenéznie. Ugyanis, ha ezek az adatok igazak, és Jézus i.sz. 28-ban vette fel a keresztséget, vagyis lépett a világ elé, aztán 34-ben halt meg, és ment vissza a Mennybe, akkor pontosan hat évig tanította a népét. Tudom, ez is légbőlkapott elméletnek tűnik, de több - igaz, közvetett - bizonyítékom is van rá. A legfőbb érvem azonban a következő:

Hat éven át vesd be földedet és arasd le a termést, a hetedik évben azonban hagyd ugaron és ne nyúlj a terméshez, hogy néped szegényei éljenek belőle. (Kiv. 23.10-11.)

JÉZUS REJTETT ÉLETE

Jézus, Keresztelő János fellépése idején 34 éves volt. Felmerül tehát a kérdés, hogy mit csinált az alatt a huszonkét év alatt (12 éves korától harmincnégy éves koráig), amiről az evangéliumok semmilyen tudósítást nem adnak. Lukácsnál láttuk, hogy tizenkét éves korában (ez a zsidó vallás szerint a felnőtté válás kezdete) még együtt volt anyjával és rokonaival. Ám amikor legközelebb kapcsolatba kerül velük, a viszony köztük kimondottan hűvös. Kivéve anyját, de erről majd később.

Természetesen tanulnia kellett valamit. Sokan úgy vélik, Jézus ács lett az apja mellett. Erre azonban semmilyen utalás nincs, sőt, jó okunk van feltételezni, hogy az apja korán meghalt. Alfeus foglalkozását viszont nem ismerjük.

Két fontos kérdéskört kell továbbá tekintetbe vennünk. Az egyik: Mária tudta, hogy a fia kiválasztott személy. Azt is tudta, hogy Heródes az életére tört, tehát továbbra sem lehet teljes biztonságban. Az is kiderült számára, hogy a fia rendkívül tehetséges, hiszen a papok is elámultak a kérdésein, amikor tizenkét éves korában kérdezgette őket. A másik a babiloni csillagászok esete, akik szintén tudták, hogy Jézus a kiválasztott személy, sőt, mondjuk így: szent személy. A születés idején mindent meg is tettek, hogy biztonságba helyezzék. De amíg kicsi volt, nem akarták elszakítani családjától, főleg az anyjától. Hiszen ez is szent dolog volt, és sok helyen ma is az. Amikor azonban Jézus nagykorú lett (12 éves), részesülnie kellett valamiféle oktatásban. Arra később lesz bizonyítékunk, hogy tudott görögül. Azt viszont maga a Szentírás írja, hogy a farizeusok elcsodálkoztak nagy tudásán, amikor korholta őket:

A zsidók csodálkozva mondogatták: „Hogy ismerheti így az Írásokat, amikor nem is tanulta?” (Jn.7.15.)

A két információ közötti ellentmondás úgy oldható fel könnyűszerrel, ha feltesszük, hogy Jézus nem Jeruzsálemben, nem az ismert iskolákban, nem rabbiknál tanult. Kézenfekvő lenne, hogy rokonához, Keresztelő Jánoshoz hasonlóan a kumráni szerzetes közösségbe került tanulni. (Erről majd később.) Hiszen beszédeiből kiderül, nagyon jól ismerte ezt az irányzatot. Csakhogy az is kiderül, hogy Jézus többször ironikusan, majdnem gúnyosan nyilatkozik a kumrániakról, a „világosság fiairól”, akiknél *okosabbak a világ fiai* (Lk.16.18.). Ráadásul a kumráni iratok közül eddig ismert és megfejtett szövegek alapján komoly ellentét volt Jézus és az esszénusok között. (Kumrán valószínűleg esszénus telep volt.) Továbbá, Jézus élete végén látjuk majd, hogy mielőtt az utolsó Húsvétra felkészülne, visszamegy arra a helyre, ahol a megkeresztelkedett. Ahogy János írja, ez a hely a Jordánon túl volt. Vagyis Kumrán nem jöhet szóba. Persze számos esszénus telep lehetett az országban, amint arról még lesz szó.

Mindezek alapján én arra a véleményre hajlok, hogy Jézus Babilonba került, azoknak a „napkeleti bölcseknek” a jóvoltából, akik születésekor megjelentek. Lehetne persze, hogy Damaszkuszban élt, ugyanis ez a város volt a híd Egyiptom, Jeruzsálem és Babilon között, ugyanis az arábiai sivatag miatt minden karavánút erre vezetett. A Hol-tengeri tekercsek néven ismert iratok egyike, a „Damaszkuszi irat” egyértelműen arról beszél, hogy az „igazak” Damaszkuszban alapítottak közösséget. Ám semmi nem zárja ki, hogy a Babilonban fennmaradt szellemi közösség hatására jött létre a damaszkuszi csoport. Ráadásul Jézus halála után nem sokkal a Damaszkuszban élő keresztények száma már olyan jelentős, hogy Sault, a későbbi Pál apostolt odaküldik a jeruzsálemi papok, hogy hurcolja őket Jeruzsálembe. Annak, hogy ott hirtelen sok lett keresztény, nem az lehetett az elsődleges oka, hogy oda menekültek volna a Szentföldről. Lehetséges, hogy azért fogadták be olyan könnyen Jézus tanítását, mert a

Mester fiatal korában ott élt? Lehetséges, én azonban valószínűbbnek tartom, hogy Jézus magában Babilonban nevelkedett, hiszen itt volt a legnagyobb biztonságban.

Valószínű, hogy ebben a közösségben nem csupán görögül tanult meg, nem csupán a Szentírást ismerte meg alaposan, hanem megismerkedett a kor valamennyi, akkor ismerhető szellemi irányzatával, az európai kultúra bölcsőjének teljes tárházával. Ideje volt rá.

Annak ugyanis, hogy otthon éldegélt volna Názáretben, vagy a szomszédos Kánában, ahol Kleofás lakott, és meglett férfi korára sem alapított családot, semmi valószínűsége nincs. Mint láttuk, egy nemzedéknek általában harmincöt évet szoktak venni. Ez volt az a kor, amire egy férfinek biztosan született utódja, hacsak nem volt valamilyen oka arra, hogy ne alapítson családot, vagy nem volt beteg. Márpedig ez, ha valaki nem tesz valamilyen ezirányú fogadalmat, kimondottan szégyen lett volna akkoriban. Annak pedig semmi nyoma sincs, hogy Jézust ezen az alapon érte volna bármilyen gúny, vagy támadás.

Mi történt az alatt a rejtélyes huszonkét év alatt, amiről semmit nem írnak a források? Az egészen biztos, hogy Jézus nem töltötte rokonai körében ezt az időt, mert akkor botránynak számított volna, hogy nem alapít családot. Még az esszénus gyülekezetekben is, ahol pedig a szexualitást majdnem olyan szigorral kezelték, mint később a keresztények, azt írják, hogy a fiataloknak, akik az új rend szerint fognak élni, húsz éves korukig kell tartózkodniuk a nemi élettől. Az állítólagos cölibátus követelménye tehát valószínűleg csak a legfőbb vezetőkre, idősebbekre, illetve az ilyen fogalmat tett tagokra vonatkozott. Azt azonban ők is elismerték, hogy az átlagember nehezen tudna vállalni ekkora önmegtartóztatást. Jézus természetesen nem volt átlagember, csakhogy amennyiben feltételezzük, hogy harmincnégy éves koráig apja falujában élt, anélkül, hogy kiválasztottságának bármi jelét adta volna, és mégis nőtlen maradt, számolnunk kéne azzal, hogy nevetségessé, sőt gyanússá vált volna ismerősei előtt. Erre viszont semmilyen jel nem utal. Márpedig annak sincs nyoma, hogy felesége, gyermekei lettek volna. Igaz, az evangéliumok elég szűkszavúak ilyen kérdésekben, egyedül Péterről tudjuk, hogy volt felesége, azt is csak onnan, hogy anyósa volt, de azt már róla sem tudjuk meg, voltak-e gyerekei. Papiásztól tudjuk továbbá, hogy Fülöp apostolnak voltak gyerekei, mert később a lányaival együtt hirdette az evangéliumot, de a többiekről még ennyit sem jegyeztek fel. Az azonban mégsem valószínű, hogy Jézus feleségét és gyerekeit feledékenységből, vagy azért nem említik, mert nem tulajdonítanak nekik jelentőséget. Ezért azt kell feltételeznünk, hogy Jézus kora ifjúságától kezdve elvonultan élt, tanult, elmélkedett, ami azért is logikus lenne, mert az öt fiúgyermek közül, akik egy háztartásban éltek Kleofásnál, valakinek ilyen pályát is kellett választania.

Lukácsnál ugyan szerepel az a kijelentés, hogy Jézus Názáretben nevelkedett, de ez nem bizonyít semmit, majd később még visszatérünk rá.

Azt a feltételezést, hogy Jézus nem töltötte odahaza ifjúkorát, több dolog is megerősíti. Látni fogjuk, hogy megkeresztelkedése idején nem Galileában lakott, bár ennek ellentmondó adat is van, mint majd mindjárt látni fogjuk. Az is kitetszik majd a későbbiek során, hogy közte és keresztelő János között ellentmondásos kapcsolat állt fent, és végül az sem mellékes, hogy Jézus alighanem az esszénusok naptára szerint élt, erre utal az utolsó vacsora időpontja, amit majd a megfelelő helyen tárgyalok. Az, hogy Máté ezt írja: **Akkor Jézus Galileából elment Jánoshoz a Jordán mellé, hogy megkeresztelkedjék (Mt. 3.13.),** Márk pedig egyenesen azt mondja, hogy *Názáretből ment oda*, csak látszólag mond ennek ellent. Máté evangéliumában ugyanis többször visszatér az a motívum, hogy Jézus elhagyta Názáretet, de mint látni fogjuk, ez a kijelentés ellentmond János evangéliumának, és Lukácséval sem egészen egyezik. Valószínű, hogy Máté és Márk csupán elvből mondják ezt, hogy hangsúlyozzák: ezzel kezdődött minden, de nekik nem volt céljuk, hogy az eseményeket pontos kronológiai

sorrendbe illesszék, talán nem is tudták, mit csinált Jézus addig, amíg a nyilvánosság elé nem lépett. Jézus pedig valamikor tényleg elhagyta Názáretet, vagy Kánát.

Tudom, erőltetettnek tűnik, hogy két evangélium egybehangzó állítása ellenére azt mondom, Jézus nem Názáretben érte meg a felnőtt kort, csakhogy éppen az a baj, hogy az evangéliumok állításai távolról sem egybehangzóak, hanem kifejezett ellentmondásban vannak egymással ennek a kérdésnek a szempontjából. Kérem tehát Bizalmatlan Olvasómat, várjon türelemmel, ezekkel az ellentmondásokkal ugyanis később részletesen fogok foglalkozni.

Mint említettem, sok érv szól amellett, hogy Jézus az esszénusok közé került, de még több szól amellett, hogy nem. Igaz, az esszénusok naptára szerint élt, és úgy tűnik, megtartotta a böjtöket is (ezzel még foglalkozunk), viszont számos ponton szemben állt a kumrániak tanításával.

A Jézus és Keresztelő János tanítványai közötti ellentét arra enged következtetni, hogy Jézus nem volt alávetve a kumráni szabályoknak. Ez magyarázza azt az újra és újra felmerülő vitát, hogy ki a nagyobb, János-e vagy Jézus. Arra is magyarázatot ad, miért nem volt Jézus soha olyan „szektás", mint János tanítványai, vagyis miért volt engedékeny mindenkivel szemben, míg az esszénusok szigorú aszkézist és fegyelmet követeltek. Miért engedte meg tanítványainak, hogy ne böjtöljenek, és miért szegte meg oly sokszor a szombat parancsát, amiket, ha esszénus lett volna, nem tehetett volna meg. Vagy miért tűrte el az állatáldozást, míg az esszénusok elvetették azt.

Ezzel nem azt akarom mondani, hogy Jézus valamilyen szellemi irányzat, valamelyik iskola „terméke". Az, amit Ő tanított, új volt, olyan tanítás, amit Ő hozott a Földre. Attól, hogy ellentétes dolgokat mondott, mint amiket az esszénus iratokban olvashatunk, még tanulhatott Kumránban, s amikor önállóan kezdett tanítani, Keresztelő János elfogása után, túlléphetett mesterei tanításán. Ám ha az esszénusok között él, harminc éves korára magáévá kellett volna tennie azokat az eszméket, amelyeket ők képviseltek, ám Jézus ezekkel egészen ellentétes gondolatokat hirdetett. Azt, amit a könyv vége felé Jézus üzeneteként fogunk meghatározni, az esszénusok értették volna meg a legkevésbé. Márpedig abban nincs semmi hihető, hogy Jézus huszonkét éven át megjátszotta, hogy elfogadja az esszénusok tanítását, aztán egyszer csak egészen mást kezdett prédikálni.

Jézus tehát szerintem Babilonba került. Mint láttuk, otthon nem maradhatott, mert semmi jel nem utal arra, hogy a kortársak csodálkoztak volna nőtlenségén. Ráadásul Jézus többször hivatkozik arra, hogy senki nem tudja, honnan jött. Ezt természetesen mi eszkatologikus kijelentésnek vesszük, ám nem szabad elfelejtkeznünk arról, hogy a konkrét beszélgetésekben, vitákban ennek a kijelentésnek evilági jelentése volt a hallgatóság számára. Azért is kizárható, hogy az esszénusok között nevelkedett volna, mert Keresztelő János azt mondja róla, hogy „addig ő sem ismerte", márpedig, ha egy közösségben nevelkednek, még ha nem is egy helyen, ez nem lenne valószínű, hiszen rokonok voltak. Ráadásul arról az evangéliumok szerzői is többet tudtak volna.

Annak a modern elméletnek, hogy Jézus Indiában élt és tanult, semmilyen valóságalapja nincs. Egy zsidó ember számára elképzelhetetlen lett volna, hogy tisztátalannak tekintett, idegen világban nevelkedjék fel, hogy aztán Izrael tanítója legyen. Ha pedig Jézus valóban Isten Fia volt, ez a lehetőség még nevetségesebb.

Olvasóm, (ha van), bizonyára megalapozatlannak tartja a fenti érvelést. Hiszen Jézus fiatal koráról semmit nem írnak az evangéliumok, azt viszont megemlítik, hogy Jézus Názáretből ment el, mielőtt felvette volna János keresztségét. Ráadásul a hagyomány sem tud semmit, ami alátámasztaná Jézus babiloni nevelését. És különben is, ha így lett volna, miért nem írták meg az evangéliumokban? Hiszen a testvérei, akik ismerték az első három evangéliumot, nyilván tudták, hol nevelkedett Jézus.

Ezzel együtt azonban figyelmébe ajánlom Magányos Olvasómnak - ugyanezt. Ugyanis ha Jézus születése és gyermekkora körül annyi csoda történt, amit Máté és Lukács elmesél, mivel magyarázható az a huszonkét éves csend, ami a 12 évesen Jeruzsálemben maradó, majd harmincnégy évesen újra megjelenő Jézus életében látható?

Mindenestre tény, hogy a Babiloni Talmudban található az az egy mondat, amely Jézus létét nem keresztény forrásként alátámasztja, amiről még lesz szó.

AZ ELSŐ ÉS MÁSODIK ÉV
(I. SZ. 28. PÜNKÖSDTŐL 30. PÜNKÖSDIG)

KERESZTELŐ JÁNOS FELLÉPÉSE

Keresztelő Jánost igazság szerint Bemerítő Jánosnak kellene neveznünk. A magyar nyelvben ugyanis a *keresztelés* szó megtévesztő. Más nyelvekben a görög *baptiszeisz,* „bemerít" jelentésű igéből képzett szó alkotja Keresztelő János melléknevét, ami világosan kifejezi, hogy a keresztelésnek (vízbe merítésnek) nincs köze a kereszt szóhoz. A magyar nyelvben azonban úgy alakult, hogy a *kereszt* szó ment át a bemerítés fogalmának jelölésére. A *kereszt* szó eredetileg a Krisztosz „felkent" szóból származik. A dolgot bonyolítja, hogy hangzásában emlékeztet a latin *crux* „kereszt" szóra is, amiből például a crucifix ered. A keresztrefeszítés latinul *crucifigere* volt. (Pokorny) Ám a keresztelés szó nem a latin *crux* származéka, és jelentéstani szempontból semmi köze a kereszthez, hiába hintik kereszt alakban a szenteltvizet. A „keresztelni" ige ugyanis a kereszténység szóból származik (lehet, hogy nálunk a kereszt is ebből jött?) ami viszont a görög *Krisztosz*, vagyis felkent szóra megy vissza. Így a magyarban teljes és megtévesztő egység alakult ki a kereszténység három, fontos, ám eredetileg különálló eleme között, ezért én - magamban - Bemerítő Jánosnak nevezem Keresztelő Jánost, de mivel ez az én saját leleményem, és minden más szövegben Keresztelő Jánosként szerepel, általában ezt használom a könyvben. Ha néha mégis „Bemerítő János"-nak nevezem, az azért van, mert időnként szeretném emlékeztetni olvasóinat arra, hogy itt egy jóval a kereszténység előtti zsidó szokásról van szó, amely rituális megtisztulást jelentett.

János evangéliuma rögtön Jézus származásának tisztázása után Keresztelő János fellépéséről ír. Ebben megegyezik mind a négy evangélium, a Keresztelőt valamennyien a Megváltó előfutárának tekintik. Mind a négy evangélium elmondja, hogy János maga is a Messiás előfutárának nevezte magát. Zord figura lehetett, aki nem udvariaskodott a hozzá zarándoklókkal, mégis igen népszerű volt, tanítása egyre terjedt.

Lukács róla mondott megjegyzése: **A gyermek nőtt, lelkileg erősödött, és *mindaddig a pusztában élt*, míg Izrael előtt föl nem lépett. (Lk. 1. 80.),** valamint a szeszes italoktól való tartózkodása alapján Keresztelő Jánost esszénusnak tekinthetjük, bár nem követelt a bűnbánóktól olyan szélsőséges szakítást a világgal, mint a kumráni közösség (*Flusser*). Mindezt onnan tudjuk, hogy Lukács és Máté röviden beszámol tanításáról is. **(Lk. 3. 1-20.)**

Itt egy pillanatra meg kell állnunk, két dolog miatt. Az egyik kevésbé jelentős, de éles fényt vet az evangéliumok állapotára. Lukács hosszan idézi Keresztelő János tanítását, a néppel folytatott párbeszédet, majd a következő fejezet címe ez: **Keresztelő János fogságba vetése.** Ám a fejezet mindössze egy mondat: **Heródes negyedes fejedelmet is megrótta testvérének felesége, Heródiás miatt és a többi gonosztettért, amit Heródes elkövetett, s amit megtetézett azzal is, hogy börtönbe vetette Jánost. (Lk.3.19-20.)** A mondat első részének alanya Keresztelő János, ám aztán Heródes kerül előtérbe, méghozzá úgy, hogy a szerző egy későbbi eseményt összekapcsol a kiváltó okokkal. Ez a sajátos mondatszerkesztés gyakori az ókori íróknál, tehát rutinosan ki tudjuk bogozni a mondat tartalmát, csakhogy *ezután* következik Jézus megkeresztelésének leírása, ami pedig értelemszerűen csak a börtönbe vetés előtt lehetett. Ehhez hasonló ellentmondásokkal gyakran találkozunk a szinoptikusok esetében, ami leginkább azzal magyarázható, hogy egyikük sem volt szemtanú, és a rendelkezésükre álló

anyagot sokszor saját elképzelésük szerint egészítették ki, ahogy az a történetírásban itt-ott még ma is tapasztalható, az ókorban pedig teljesen általános volt. Így az iratok szerkesztésénél előfordulnak átfedések, zavaros kronológiai, vagy földrajzi meghatározások.

A másik, fontosabb dolog, maga a tanítás:

- Viperák fajzata! Ki tanított arra titeket, hogy fussatok az eljövendő harag elől?! Teremjétek a bűnbánat méltó gyümölcsét! És ne mondogassátok magatokban: Ábrahám fiai vagyunk, mert mondom nektek, van hatalma az Istennek, hogy ezekből a kövekből fiakat támasszon Ábrahámnak!

Akinek két ruhája van, az egyiket adja oda annak, akinek egy sincs. S akinek van mit ennie, ugyanígy tegyen. (Lk.3. 7-12.)

Ismerősen hangzó szavak, mintha maga Jézus mondta volna őket. Máté evangéliumában - állítólag - Jézus is így beszél:

- Viperák fajzata! Hogy beszélhetnétek jót, mikor gonoszak vagytok? (Mt.12,34.)

Ráadásul szójáték is van benne, ami pedig Jézus egyik kedvenc nyelvi eszköze volt, ugyanis a „kövek" a*bánim*-nak a „fiak" pedig *bánim*-nak hangzottak. Lehet azonban, hogy ez a szójáték már Izaiástól ered (Iz. 51,1-2.), erről azonban majd később. Mindez alátámasztja azt a hipotézist, hogy Keresztelő János és Jézus hasonló szellemi háttérről indultak. Igazán azonban innen lehet látni az óriási különbséget is.

Már maga a megszólítás is döbbenetes. **Viperák fajzata! Ki tanított arra, hogy fussatok az eljövendő harag elől?!** Vagyis: ki mondta nektek, hogy ide toljátok a mézesmázas képeteket bűnbocsánatot kunyerálva... Ebből bizony süt a „Tiszták" (esszénusok) haragja. Jézus sosem volt ilyen indulatos. Még amikor a templomot megtisztította, az ostort akkor sem a kereskedők, hanem csak az állatok kergetésére használta.

János apostol alapvető fontosságú dolgokkal egészíti ki a többiek beszámolóját Jézus megkeresztteléséről. Szerinte Keresztelő János azt mondta, hogy aki őt követni fogja, nagyobb nála, mert *előbb volt, mint ő*. **(Jn.1,15.)** Ha hihetünk ennek, akkor ebben a mondatban azt közölte a próféta a néppel, hogy a Messiás égi küldött lesz, hiszen Keresztelő János idősebb volt Jézusnál, tehát csak úgy lehetett fiatalabb nála, ha Jézus már saját születése előtt is létezett. Persze kérdés, tudta-e János, hogy ő és Jézus rokonok? Hiszen azelőtt valószínűleg sohasem találkoztak.

Keresztelő azt is mondja, hogy azt, aki őt követni fogja, eddig ő sem ismerte **(Jn. 1. 33.)**, tehát soha nem találkoztak, vagyis nem egy közösségben nevelkedtek fel. Ám amikor Jézust meglátja a tömegben, kinyilatkoztatja, hogy Jézus az **Isten báránya (Jn.1.29.).** Ezek szerint mégis csak ismerte, különben miről ismerte volna fel? Kézenfekvő a válasz: Jézus, mielőtt a világba lépett, először az esszénusok közösségét kereste fel. Most azonban térjünk vissza Keresztelő János fellépéséhez.

A nép tanakodott, nem Keresztelő János-e a Messiás, hiszen szerettek volna végre biztosak lenni a dologban. Emlékezzünk csak, Jézus születésekor nagy felhajtás volt, keleti bölcsek érkeztek, fényes kísérettel, és keresték a Messiást. Ez az eset nem volt olyan régen, elég sokan lehettek, akik azóta is várták, hogy végre bekövezzen az, amit a Szentírás és a papok oly régóta mondogattak.

János evangéliuma beszámol arról, hogy ugyanebből a célból papok és léviták is jöttek Jeruzsálemből, akik firtatni kezdték, mit mondd János önmagáról. Ez is bizonyítja, hogy a főpapok aggodalmasan figyeltek minden tanítót, aki nagy népszerűségre tett szert, és mindenféle módon

vizsgálták őket. Josephus Flaviustól tudjuk, hogy már voltak rendzavarások, mert többen vallották magukat vagy Messiásnak, vagy a Messiás előfutárának.

Kissé humoros, ahogy az evangélista beszámol a jelenetről:

Erre megvallotta, nem tagadta, hanem megvallotta:

- Nem én vagyok a Messiás. (Jn. 1, 19.)

Mintha szégyen lett volna bevallani, hogy nem ő a Messiás, egy olyan vizsgálóbizottság előtt, amelytől éppen abban az esetben kellett volna félnie, ha azt mondja, hogy ő az. Hiszen a magát Messiásnak mondó prédikátorokat alaposabb vizsgálatnak vetették alá, aminek a vége rendszerint az volt, hogy eltűntek a történelem süllyesztőjében. Bemerítő János válasza tehát csak azt jelentheti, hogy korábban azért nem akart tiszta vizet önteni a pohárba, mert hallotta, hogy a nép találgat: csak nem ő-e a Messiás, de nem mondta nekik azt, hogy nem, nem ő az, mert attól félt, - s gondolom joggal -, hogy akkor a többség csak legyinteni fog, és odébb megy. Lehetséges persze az is, hogy Bemerítő Jánost Messiásnak tartotta a kumráni közösség, amely a világba küldte, és ő rájuk volt tekintettel, amikor ezt nem cáfolta meg, erre azonban semmi bizonyíték nincs.

A vizsgálat folytatása is ellentmondásos a mi szempontunkból, ugyanis a papok megkérdezik, hogy akkor ő-e Illés, aki a próféták szerint a Messiás előfutára, mire János nemmel felel, pedig Jézus később maga mondja róla, hogy Illés volt. Ha mindenáron fel akarjuk oldani ezt az ellentmondást, arra kell gondolnunk, hogy a papok Illés szó szerint vett *inkarnációjára* kérdeztek rá, az ilyesmit ugyanis lehetségesnek tartották, ahogy azt látjuk majd Péter tanúságtételénél. Maga Heródes Antipász is ettől félt, amikor azt hitte, Jézus a feltámadt Keresztelő János. Márpedig a Keresztelő származását mindenki ismerte, hiszen az apja nagy tiszteletben álló pap volt egykor. Így tehát lehetséges, hogy az egész kérdezősködés beugratás akart lenni: ha azt mondja, ő a Messiás, vagy esetleg ő Illés, nevetségessé teszik, hogy hiszen mindenki tudja, ő csak Zakariás fia. Keresztelő azonban kikerülte a csapdákat. Erre aztán megkérdezik, hogy akkor mondja már meg, mi a nyavalya ő, ha mindenre nemmel felel, mire János azt mondja: **A pusztában kiáltó szó vagyok. (Jn. 1,23.)**

Hogyan is hangzik az a szöveg, amire Bemerítő János hivatkozik?

Vigasztaljátok, vigasztaljátok népemet! - mondja Istenetek. Szóljatok Jeruzsálem szívéhez, és hirdessétek neki, hogy letelt rabsága, megbűnhődött bűnéért, hiszen kétszeresen sújtotta az ÚR keze minden vétkéért.

Egy hang kiált: Építsetek utat a pusztában az ÚRnak! **Készítsetek egyenes utat a kietlenben Istenünknek! Emelkedjék föl minden völgy, süllyedjen le minden hegy és halom, legyen az egyenetlen egyenessé és a dombvidék síksággá!**

Mert megjelenik az ÚR dicsősége, látni fogja minden ember egyaránt. - Az ÚR maga mondja ezt.

Egy hang szól:

- Kiálts!

Én kérdeztem:

- Mit kiáltsak?

- Minden test csak fű, és minden szépsége, mint a mezei virágé. Elszárad a fű, elhervad a virág, *ha ráfúj az ÚR szele.*

Bizony csak fű a nép! Elszárad a fű, elhervad a virág, de Istenünk igéje örökre megmarad.

Magas hegyre menj föl, ki örömhírt viszel Sionnak, kiálts erős hangon, ki örömhírt viszel Jeruzsálemnek! Kiálts, ne félj! Mondd Júda városainak: Itt van Istenetek! (Ézs.40,1-10)

A „pusztában kiáltó szó" korántsem „falra hányt borsó", hanem a szél, amit bizonyos összefüggésekben azonosítottak Isten lelkével (lehellet):

Semmivé teszi a fejedelmeket, a föld bíráit megsemmisíti. Alig ültették el, alig vetették el őket, alig vert gyökeret törzsük a földben, Ő *csak rájuk fúj,* és kiszáradnak, elragadja őket, mint szélvész a polyvát. (Ézs.40,23-24.)

Lukács is azt írta, Keresztelő Jánost egy szózat küldte prédikálni. Természetesen azért, mert ezzel Lukács is alátámasztja, hogy Bemerítő János Izaiás (Ézsaiás, Jesaja, Izajás) próféciáját váltotta valóra: ő volt a Messiás előfutára. Csakhogy azzal összevetve, hogy elutasította az Illéssel való párhuzamot, ez a kijelentése, hogy ő magának az Istennek a szava, ő a szél, amivel Isten elszárítja a fejedelmek virágjait, a vizsgálatot végzők szemében még nagyobb botrányt okozott volna, mintha simán Messiásnak nevezi magát. Hiszen a pusztában kiáltó szó Isten Lelke volt. Az evangéliumok szövegei tehát - úgy tűnik - némi teológiai zűrzavarról árulkodnak.

Ezután farizeusok is faggatni kezdik Jánost, hogy ha se nem Messiás, se nem Illés, se nem próféta, akkor miért keresztel? Hiszen ezen az alapon a szomszédasszony is keresztelhetne. János erre aztán végképp kitérő választ ad, aminek nem abban láthatjuk az okát, hogy nem tudott válaszolni a kérdésre, hanem abban, hogy nem akart, hiszen az a válasz, amit a papoknak adott, erre is megfelelt. Őt Isten küldte, a többi nem tartozik rá.

A dolog azonban nem ilyen egyszerű. Minden próféta, és minden önjelölt Messiás azt mondta magáról, hogy Isten küldte. A kérdés tehát nem erre irányult, hanem arra, hogy vajon közvetlenül Istentől kapta-e a küldetést, valamiféle látomásban, vagy más emberektől? *Kinek a nevében* mondja magáról, hogy Isten küldte? Magyarul: melyik szektához tartozik. Keresztelő János erre nem akart válaszolni, és nem tudjuk, miért. Megromlott a viszony közte és az esszénusok között, vagy éppen maguk az esszénusok küldték úgy tanítani, hogy ne árulja el hovatartozását? Mindkét esetre találhatunk érveket.

A vizsgálatnak azonban van egy másik tanúsága is: a vizsgáló bizottságok mindig több részből tevődtek össze. Ennek oka a vallási vezetőség erősen megosztott voltában keresendő. A különféle „pártok" féltékenyen figyelték egymást, és a vizsgálatokat sokszor nem is arra használták, hogy a delikvenst vizsgáztassák, hanem hogy ellenfeleiket szégyenítsék meg.

Az állandóan emlegetett szereplők, „papok, léviták, írástudók" és a tőlük mindig megkülönböztetett farizeusok között nagyon mély ellentétek voltak. A szadduceusok, akik az uralmon lévő főpapi pártot jelentették, nem hittek a feltámadásban, és a lélek halhatatlanságában. Mondhatnánk, milyen modern gondolat, ám nem voltak ateisták, csak a korabeli gondolkodásmód szerint, anyagiasan képzelték el a transzcendens dolgokat. Olyasféle elképzeléseik lehettek, mint a buddhistáknak, akik nem hisznek az *egyén* transzcendens létében. Vagy egyszerűen „materialisták" voltak, mint a mai Jehovisták, akik sajátos logika szerint vegyítik össze a szellemi és fizikai dolgokat. *Várták a Messiás* majdani uralmát, ám számukra a földi élet volt az egyetlen terep, itt kellett jónak és egyben boldognak lenni, mert ami utána következik - ha egyáltalán következik - az valamiféle árnyék lét, az egyéni tudat nélkül. Bíztak abba, hogy ha majd elkövetkezik a Messiás uralma, a választottak nem halnak meg, de halottak feltámadásában nem hittek. Világosan, mondhatnám logikusan gondolkodtak, ha nem tekintjük logikátlannak a transzcendens emberi lélek elutasítását egy vallás esetében.

Tőlük élesen elhatárolható a farizeusok rétege, akik a szadduceus irányzat ellen léptek fel, és az ősi júdaizmus spirituális értékeit képviselték, tanították a lélek halhatatlanságát és a test feltámadását, és szintén *várták a Messiást.*

János mindkét irányzattal szemben állt, hiszen ő minden valószínűség szerint esszénus, vagyis megvilágosodott volt. Maguk az esszénusok ugyanattól a *Cádoq* nevű paptól eredeztették irányzatukat, akiről a szadduceusokat elnevezték, mégis ellentétes felfogást képviseltek. Az ő transzcendens világképük is meglehetősen anyagias szemléletre vallott, amint arról a *Közösség Szabályzata*, vagy a *Háborús Szabályzat* néven nyilvántartott iratok tanúskodnak. Ez a szekta száz, kétszáz éve elkülönülten élt, elutasította a romlottnak tekintett jeruzsálemi vallást, az idegen politikai vezetést, és tagjai *várták a Messiást.*

Ráadásul a szamáriaiak is zsidónak tartották magukat, csakhogy annak a régi egyházszakadásnak az emlékét őrizték, amikor az északi ország fellázadt Jeruzsálem ellen, és elvetette a jeruzsálemi kultuszt. Mivel ők a babiloni fogság idején otthon maradtak, és bizonyos mértékig összekeveredtek a „kánaánitákkal", az ő vallásuk nagyon vegyes lehetett, de erről nem sokat tudunk. Ám ők is *várták a Messiást.*

Sokat emlegeti még a Szentírás a „papok, léviták, írástudók" rétegét, amelyet megkülönböztet mind a szadduceusoktól (főpapság), mind a farizeusoktól. A papok és léviták között egy alapvető különbség volt: Isten (és/vagy Mózes) a papi teendőket Lévi törzsének fiaira bízta, ám a *voltaképpeni* papság a lévita származású Áron ivadékaiból állt. A „lévita" tehát tágabb kört jelentett, ők nem tartoztak a papsághoz, amelyet Áron utódai képviseltek, nem láthattak el szolgálatot a szentélyben. Külön érdekes kérdés, hogy Cádok leszármazottai, akik a szadduceusok névadói lettek, talán annak a jeruzsálemi kultusznak lehettek az utódai, akik még Ábrahám idején végeztek istentiszteletet a Szent Hegyen, erre utal többek közt *Melki-cedek* jeruzsálemi király neve, ahogy arról még lesz szó. Mintha egy őri, még a zsidó nép honfoglalása előtti, ám Ábrahámmal jó viszonyban lévő csoport utódai jelennének meg itt, mintha a „Cádok-dinasztia" mintegy beházasodott volna Áron családjába. Vagyis, mintha Dávid király idején, amikor a zsidó vallás központja Jeruzsálem lett, beolvasztottak volna egy ősi, jeruzsálemi kultuszt, amelyet még Ábrahám is szentnek tartott.

Ne feledjük el azonban, hogy a tényleges papságot leszámítva, (akik nem a mai értelemben vett lelkipásztorok voltak, feladatuk áldozatbemutatás, illetve vallási bíráskodás volt) a többiek nem abból éltek, hogy tanították az embereket. Vagy maguk is dolgoztak, vagy olyan „vállalkozók" voltak, akik a vagyonukból tartották fenn magukat. Izraelben meglehetősen lenézték volna az olyan dologtalan „filozófusokat", akikkel akkor már tele voltak a művelt világ nagyvárosai, s akik abból éltek, hogy minden nap meghívatták magukat valamelyik gazdag ember házába vacsorázni.

Úgy látszik tehát, hogy a meglehetősen tarka, kibogozhatatlanul bonyolult korabeli hiedelemrendszerben egy dolog kötötte össze a Biblia népét: *várták a Messiást*. Minden csoport megtartotta az Ószövetségben előírt törvényeket és ünnepeket, de eltérő módon.

Ebben a kuszának látszó világban lépett fel Jézus, akinek a tanítása mindegyik irányzatot képes volt összefogni, de mindegyikkel szemben állt. Ráadásul mindez abban a történelmi helyzetben történt, amikor az ország megalázó módon római uralom alá került, és egy olyan papság irányította belső életét, amelyet a nép gyűlölt. Róma olyan helytartót küldött az országba, aki utálta és lenézte a zsidókat, Poncius Pilátus lovagot, aki rendelkezett a rómaiak minden erényével és hibájával. Pilátus külön várost építtetett magának a tengerparton, és nem csupán szándékosan ingerelte a zsidókat, de néha kegyetlenül le is öletett közülük pár százat. Ebben a robbanásig feszült légkörben, ahol azt lehet mondani, mindenki mindenki ellen volt, és nem

kellett sok ahhoz, hogy az emberek részt vegyenek egy fegyveres felkelésben *akárki ellen*, jelent meg Jézus azzal az üzenettel, hogy legyen béke, legyetek szelídek, és a saját lelketekkel törődjetek. És ezt az embert végezték ki azzal a váddal, hogy *lázította a népet*...

Keresztelő János tehát i. sz. 27-ben lépett a világ elé, méghozzá az esszénusok küldötteként. Tanításának lényege az volt, amit addig is minden próféta hirdetett, de akkor mindenki nagyon várt, hogy meg kell tisztulni bűneinktől, mert közeleg a Messiás eljövetele. Vajon miért pont ekkor lépett fel ezzel a tannal? Pontosabban, miért látták jónak az időt az esszénusok, alighanem a kumráni közösség, hogy a világba küldjék prófétájukat? Vagy tényleg közvetlenül Istentől kapta a megbízást?

A négyes számú kumráni barlangból előkerült a Közösség Szabályzatának egy olyan töredéke, amely kimondottan a Messiás jelenlétéről szól. Igazából - azt hiszem - semmi jelentősége sincs a szövegnek, ám érdemes végig idézni, mert sokat elárul az esszénusok gondolkodásáról. Maga a Szabályzat Krisztus előtt legalább száz évvel készült, ám azt nem tudjuk pontosan, hogy ez a töredék, vagy kiegészítés, mikori.

(Ez) a Név emberinek ülése, a Közösség tanácsa gyűlésének összehívása, amikor Isten elküldi a Messiást.

A pap bevonul, Izrael egész gyülekezetének élén, valamint az összes atyák, Áron fiai, a papok, a gyűlésbe hívottak, a Név emberei, és leülnek őelőtte, ki-ki rangja szerint. Ezután leül Izrael Messiása, és az ő színe előtt ülnek Izrael ezredeinek fejei, mindegyik rangja szerint, felállásának rendjében, táboraik és csapataik szerint, és a gyülekezet atyái"-nak összes fejei, a szent gyülekezet bölcseivel együtt. Amikor pedig összegyűlnek a közös asztalhoz, *és hogy az újborból igyanak*, amikor a Közösség asztalát megterítik az evéshez és az újborhoz, senki se nyújtsa ki kezét elsőként a kenyérért és a borért a pap előtt, hanem az áldja meg a kenyér és a bor elsejét, és terjessze ki kezét a kenyér fölé elsőnek.

Ezután terjessze ki kezét Izrael Messiása a kenyér fölé, majd pedig mondjon áldást a Közösség egész gyülekezete, ki-ki rangja szerint, és eszerint a törvény szerint gyakorolják minden étkezésnél, amelyre legalább tíz ember összegyűlik. (1Q28a.col.II.11-22.)

Ez a leírás egy király tiszteletére rendezett fogadásra hasonlít leginkább. Milyen egyszerű dolgunk lenne, ha így el lehetne dönteni, ki mit tegyen Izrael a Messiás eljövetelekor.

A leírás abból a szempontból is érdekes, hogy újborról van benne szó. Ennek eszkatologikus jelentéséről még beszélek később, itt most arra hívnám fel a figyelmet, hogy újbor még Izraelben is csak ősszel volt. Ez tehát összefügg azzal a nyár végi ünnepkörrel, amelynek lényeges része Jáhve napja, vagyis a teremtés és az Utolsó Ítélet ünnepe. Óhatatlanul felmerül a kérdés, hogy vajon Keresztelő János nem ezen az ünnepen kezdte-e meg tanítását?

JÉZUS MEGKERESZTELÉSE

Bemerítő János fellépésének elbeszélése után a szinoptikus evangéliumok leírják Jézus megkeresztelését, amit János nem mesél el, de nagyon fontos részleteket árul el róla a szinoptikusokhoz képest. Nála ugyanis Keresztelő János csak *mondja,* hogy látta a Szent Lelket galamb képében leszállni Jézusra. Szó sincs tehát arról, hogy az ott álló emberek csodának lettek volna tanúi, bőven elég volt nekik a Keresztelő tanúságtétele, különben elég kínos képet kapnánk a szellemi állapotukról. A szinoptikusok szerint szózatot is hallottak az égből: „**Ez az én szeretett fiam, akiben kedvem telik**". (A három szinoptikusnál a szöveg nem egyezik meg szó szerint, aminek az az oka, hogy ez is Izajás könyvéből vett mondat, de a Jézusra vonatkoztatás miatt kissé átfogalmazták.) Csakhogy ez a szózat eléggé gyanús annak a ténynek a fényében, hogy Keresztelő János magát a „pusztában kiáltó szónak", vagyis az Úr hangjának nevezte. Gyanítom, János evangéliuma azért hagyja ki ezt a részletet, mert nem akarta rombolni a híveket, ő ugyanis tudta, hogy Keresztelő maga értelmezte a szél fújását, ahogy a galambot is csak ő látta.

Ezt János beszámolója közvetlenül is alátámasztja, nála így beszél Keresztelő János:

- Láttam a Lelket, amint galamb alakjában leszállt rá, s rajta is maradt. Magam sem ismertem, de aki vízzel keresztelni küldött, azt mondta: Akire látod, hogy leszáll a Lélek, s rajta is marad, az majd Szentlélekkel fog keresztelni. Láttam, és *tanúskodom róla,* hogy ő az Isten választottja. (Jn. 1. 32-33.)

Drámai jelenetnek vagyunk tehát tanúi, mondhatnám, színpadi jelenetnek. Keresztelő János bemutatja a világnak az Eljövendőt.

Mikor történt pontosan Jézus megkeresztelése? Azt Lukács doktor beszámolója alapján tudjuk, hogy Keresztelő János Tiberius uralkodásának tizenötödik évében lépett a világ elé, és Jézus valószínűleg egy évvel később ment el hozzá. Többen úgy vélik, hogy ez azonos i.sz. 27-tel. Ám, ha figyelembe vesszük, hogy ez azt jelentené - a szír időszámításban október 1. volt az évkezdet napja - hogy Keresztelő János ősszel kezdett víz alá nyomni embereket az egyre hidegebb folyóban, erős kételyünk támad a próféta népszerűségét illetően. Bár Bemerítő János valóban 27-ben kezdte meg tevékenységét, szerintem nyár végén, ősz elején. Aztán nemsokára hideg lett a víz, és mindenki hazament. Ez után sok időnek kellett eltelnie Jézus megkeresztteléséig, hiszen a próféta híre annyira elterjedt, hogy sokan menjetek hozzá megtisztulni. Jézus megkeresztelésénél már sok ember volt szemtanú, sőt, korábban már vizsgáló biztosok is érkeztek a fővárosból, hogy kifirtassák, kinek a nevében keresztel János. Lukács - némi túlzással - azt írja, hogy *már az egész nép megkeresztelkedett* **(Lk.3,21.)**

Azt is tudjuk János apostoltól, hogy Jézus a keresztelés után következő Húsvéton Jeruzsálemben járt. De előbb, a keresztelés után hazament Kánába, a menyegzőre. A menyegző leírásában, van egy fontos mozzanat: elfogyott a bor. Márpedig a bor általában szüret előtt szokott elfogyni, különösen abban a korban, amikor a több évjáratú bor ritka volt, ahogy arról még lesz szó. Az évkezdet egyben összefonódott a szüreti ünnepkörrel is, ahogy arról a Sátoros Ünneppel kapcsolatban még beszélek. Kézenfekvő, hogy ez az időszak általában kedvezett a lakodalmaknak is, hiszen a nagy, nyári munkáknak már vége volt. A keresztelésnek tehát nyár végén kellett megtörténnie. Különben sem valószínű, hogy késő ősszel, télen, vagy Húsvét előtt sokan mentek volna a hideg Jordánba fürödni. A legvalószínűbb dátum „Jáhve napja", vagyis az őszi, évkezdet-ünnepkör első napja. Vagyis Jézus egy évvel azután vette fel

János keresztségét, hogy a Bemerítő a világ elé lépett. Ám mindenképpen van itt néhány apró ellentmondás az időrendben, ahogy erről majd lesz szó.

Maga a „baptizálás" (keresztelés) voltaképpen egy ősi, rituális tisztulási szertartás volt. Azt jelentette, hogy az Istenben mélyen hívő, a Messiás boldog és igazságos uralmát váró ember megbánja minden bűnét, s hogy Isten iránti elhivatottságát tettel is jelezze, alámerül a szent vízben, amely által lelke megújulása transzcendens megerősítést nyer. Ehhez látszólag hasonló szokás létezik Indiában, s alighanem még sok más helyen. A liturgia azonban feltűnően nagy figyelmet szentel a rituális tisztálkodásnak, amellyel ezer évekre megelőzte a korát, ha szabad ilyet mondani. Keresztelő János előtt is kereszteltek már, az alámerítkezés fontos „kelléke" volt a messiásvárásnak.

Térjünk vissza a jelenethez. A Keresztelő Jánossal kapcsolatos vizsgálat után, a Jordánon túli Betániában megjelent Jézus, írja János apostol, és Keresztelő János azt mondta róla, hogy *Isten báránya*. Nyilván meg is keresztelte, amit az apostol nem ismétel el, cserébe viszont elmondja, hogy János *tanúskodott* arról, hogy Jézus az Isten választottja, vagyis az a bizonyos isteni szózat csak Keresztelő János fülei számára volt hallható.

Keresztelő János tanúságtétele után János apostol így folytatja:

***Másnap* megint ott állt János, két tanítványával, s mihelyt meglátta Jézust, amint közeledett, így szólt:**

- Nézzétek, az Isten báránya.

E szavak hallatára a két tanítvány Jézus nyomába szegődött. (Jn.1.36-37.)

Namost az a kérdés, hogy két különböző napról van-e szó, vagy János kétszer meséli el ugyanazt a jelenetet. Ám ez utóbbi nem valószínű, inkább az lehet az igazság, hogy Jézus abban az időben többször is felkereste Keresztelő Jánost. János nyilván mindannyiszor elmondta az ott állóknak, hogy Jézus a kiválasztott tanítvány, aki az ő nyomába lép. A hírek ugyanis akkor nem a sajtó útján terjedtek, s bár a szemtanúk továbbadták amit láttak és hallottak, nem volt hiábavaló, ha többen is látták személyesen azt a férfit, akire a próféta szerint rászállt a galamb. Nem biztos azonban, hogy Jézus csak ezért volt ott Bemerítő János mellett.

Mint azt már említettem, János és Jézus viszonya mind a mai napig nincs kellőképpen tisztázva a szakirodalomban. Különös módon utal a kettőjük közötti viszonyra az a Máténál lévő udvariaskodó párbeszéd, amelyben János azt mondja, hogy inkább neki kéne felvennie a keresztséget Jézustól, mire Jézus csak legyint: **Hagyd most ezt. (Mt. 3.15.)** Ami azt jelenthette (ahány fordítás, annyi változat található ugyanis), hogy „ne udvariaskodj". Ez a dialógus talán mulatságos mai szemmel, de egy lényeges problémával foglalkozik. Persze gyanítom, sokan azt hiszik, ezt a párbeszédet csak utólag találták ki, hiszen Máté maga nem volt ott a jelenetnél. Amikor a ma ismert Máté evangéliuma megszületett, vagyis az események után körülbelül negyven évvel, botrányosnak tűnhetett, hogy az Isten Fiát egy „közönséges halandó" keresztelte meg, ezért ki kellett találni valami magyarázat félét. Csakhogy itt nem erről van szó.

Az evangéliumok leírásai ugyanis gyakran nem tartalmazzák az esemény jelentőségére utaló valamennyi mozzanatot. Jézus és János között kellett lennie valamiféle kapcsolatnak, annak ellenére, hogy mint láttuk, János azt mondja, korábban ő sem ismerte Jézust, pedig mint tudjuk, rokonok voltak. De hova lettek a babiloni csillagászok?

A Babilonból érkezett bölcsek régóta tudtak arról, hogy a Messiás megszületése küszöbön van. Több évszázada voltak már csillagászati táblázataik, amelyek alapján nemzedékről-nemzedékre

továbbadták, mikor várható az esemény. Talán már i. e. 8-ban, de legkésőbb a 7. év első felében elmentek Jeruzsálembe, hogy a rendkívüli eseményről megbizonyosodjanak: valóban az ő életükben következik-e be az, amit annyi generáció óta vártak. Meg is találták a gyermeket, a csillagászati megfigyelések, a Szentírás és a józan ész segítségével. Ezután megmentették, és minden okunk megvan annak feltételezésére, hogy később is szemmel tartották, sőt ők maguk gondoskodtak a neveléséről. Mindez világos, de minek alapján, és ki döntötte el, hogy mikor lépjen a világ elé? Talán volt egy terv, a próféciák és más, isteni jelek alapján, ami szerint eldöntötték, mikor lépjen Keresztelő János a nép elé, és mikor kezdje meg Jézus a tanítást? Vagy Jézus döntött ebben? Mivel a Szentírásban erre nézve semmilyen támpont nincs, félek, le kell mondanunk a válaszról. Az azonban bizonyos, hogy Jézus tett valamit, amiért Bemerítő János prédikálni kezdett. Biztos vagyok benne, hogy nem a Jordán partján találkoztak először.

Van azonban itt még egy bökkenő, amivel szándékosan nem foglalkoztam korábban. Miért pont Keresztelő János volt Keresztelő János? Ha végiggondoljuk Jézus megszületésének történetét, kiderül, hogy nem csak Heródes, de a babiloni csillagászok sem lehettek teljesen biztosak abban, hogy ki az a gyermek, akire a jóslat vonatkozik. Mivel Keresztelő János is akkortájt született, ráadásul az ő családfája is eléggé régi volt, lehetséges, hogy őt is párt-fogásukba vették. Különben elég fura lenne, hogy egy pap, Zakariás, az esszénusokhoz küldi a fiát ahelyett, hogy folytatván apja hagyományait, a híres mesterektől tanulna Jeruzsálemben, vagy Aim-karimban, ahol született. Tudjuk, hogy I. Heródes kétezer csecsemőt öletett meg Jeruzsálemben *és környékén*, kérdés, hogy ezt hogyan úszta meg János? Talán az ismert papok gyermekeit megkímélték? A nem zsidó származású Heródes, azt hiszem, nem tett volna kivételt. Mindez persze csak találgatás, elképzelhető, hogy Zakariás a fia születését megelőző csoda miatt döntött úgy, hogy a fiút az esszénusokhoz adja.

Keresztelő János és Jézus viszonya nem mentes az ellentmondásoktól, sőt a feszültségtől sem. Kettőjük között az elsőbbség kérdése eleinte egyértelműen János javára dőlt el a nép és a tanítványok szemében, és csak a legszűkebb beavatottak köre tudta az igazat. A Bemerítő egyes tanítványai még mesterük halála után sem akarták tudomásul venni, hogy Jézus az igazi. Minderre még visszatérünk.

JÉZUS MEGKÍSÉRTÉSE

Az evangéliumokban szereplő megkísértés leírása olyan, mint egy népmese. A sátán három próba elé állítja Jézust, aki természetesen kiállja a próbákat. De vajon mire volt jó az egész? Hiszen már a megszólításból kiderül, a sátán tudja, hogy Jézus az Isten Fia, tehát sejthetné, hogy nem sok esélye van vele szemben. Ha Jézus Isten Fia, úgysem fog sikerülni romlásba dönteni, ha viszont sikerül, nyilván nem is volt Isten Fia. Akkor hát miért kísértette meg? Kinek az ötlete volt ez az egész?

Ha figyelmesen olvassuk a szöveget, már az első mondatnál meghökkenünk:

Akkor *a Lélek* a pusztába vitte Jézust, *hogy* a sátán megkísértse. (Mt.4 kiemelés tőlem**)**

Tehát maga az Atya akarta, hogy a sátán megkísértse a Fiát? Lássuk csak, milyen kísértéseknek tette ki a sátán Jézust. Az első kísértés így hangzik:

- Ha Isten Fia vagy, mondd, hogy ezek a kövek változzanak kenyérré.

A második kísértés még érdekesebb:

Most a szent városba vitte a sátán, és a templom párkányára állította.

- Ha Isten Fia vagy - mondta - vesd le magad, hiszen írva van:

Parancsot adott angyalainak,
Tenyerükön hordoznak majd, nehogy kőbe üsd a lábad.

A harmadik kísértés is meseszerű, ráadásul talán a Faust legenda is ebből keletkezett:

Végül egy igen magas hegyre vitte a sátán, s felvonultatta szeme előtt a világ minden országát és dicsőségüket. Ezt mind neked adom - mondta -, ha leborulva imádsz engem. (Mt.)

Ezek a kísértések a mai olvasó számára szimbólumok. Ám amiket a sátán felajánlott, a varázslás, a természet feletti képességek birtoklása, vagy a világ fölötti uralom olyan dolgok, amelyek egy igazi Isten számára nem jelenthetnek kísértést. Sőt, tudják mit? Még egy igazi ember számára sem. Egész más lett volna a helyzet, ha a sátán például azt mondja Jézusnak: „Nézd, megeszem ezt a szegény özvegyasszonyt, ha nem szolgálsz engem.” Lehet, hogy Isten Fia nem esett volna kísértésbe, de egy ember megingott volna.

Mondhatjuk, Jézus emberi arcát olyan kísértésekkel tette próbára a sátán, amelyek emberi mivoltát akarták mérlegre tenni. Csak az a kellemetlen az egészben, hogy ezek olyan képességek voltak, amelyeket Jézus később többször használt. Például vízből varázsolt bort, puszta szóval lecsendesítette a vihart, és az sem mellékes, hogy azóta is országok sora övezi dicsőséggel személyét. Vagyis mindazt, amit a sátán felajánlott neki, később megtette: lehet, hogy mégis lepaktált vele?

Erre a sátáni kérdésre természetesen egyértelműen *nem* a válasz, nem csak azért, mert a szövegben Jézus elutasítja a kísértést - ez lehetne csel is -, hanem mert amit a sátán felajánlott neki, már eleve az övé volt, és ő ezt tudta is.

Ám a történet így elég erőltetettnek tűnik. Milyen „gyenge” volt a sátán, ha beérte ennyivel. Nem is hiszem, hogy beérte ennyivel. Kellett, hogy legyen még néhány kunszt a tarsolyában, csak nem tudom, mi. A szent jegyzőkönyvek szerint úgy tűnik, mintha itt le is zárulna kettőjük személyes párviadala, s ezután csupán közvetett formában harcolnának egymás ellen. Vagy

mégsem? Hogy is fejezi be Lukács doktor a sátánról szóló beszámolóját? **Miután a sátán ezekkel a kísértésekkel hiába próbálkozott, *egy időre* elhagyta Jézust. (Lk.4.13.)** Aha! Tehát valamikor visszajött! De vajon mikor?

Kérdés, hogy a megkísértést valóságos, „történelmi" eseménynek kell-e tekintenünk, vagy elégedjünk meg szimbolikus jelentésével? De ha csak ennyi lett volna az alapja a történetnek, nem is lenne érdemes foglalkozni vele.

Az mindenesetre biztos, hogy Jézus elvonult a pusztába böjtölni, hiszen ezt, mint prófétának meg kellett tennie, márpedig ilyenkor a kísértés egészen biztosan jelentkezik. Csak az a kérdés, hogy ki tudott róla, mit élt át Jézus a pusztában? A magam részéről egyetlen kézenfekvő választ tudok: maga Jézus. Ezért van a mai szemmel nézve kissé kínos felhangú történetnek akkora tekintélye, hogy a szinoptikusokban benne van, hiszen magától Jézustól származott, és talán ezért érthető, hogy János egy szóval sem említi: ő tudta, hogy Jézus itt „csak" egy példabeszédet mondott, amellyel a legfontosabb kísértésekre hívta fel a figyelmet. Pontosabban nem is a kísértésekre hívta fel a figyelmet, hanem azt magyarázta el, hogy mi az ő küldetése. Hogy miért nem lép fel királyként, csodatévő varázslóként, sőt, Istenként, aki előtt mindenki azonnal hasra veti magát. Ezért van népmesei jellege a beszámolónak, Jézus ugyanis kedvelte a meséket.

Mulatságos, ahogyan Lukács fogalmaz: **Jézus a Szentlélektől eltelve otthagyta a Jordánt, s a Lélek ösztönzésére a pusztába vonult negyven napra. Itt megkísértette a sátán. Ezekben a napokban nem evett semmit sem, *de végül is megéhezett.* (Lk. 4. 1-2.)**

Márk egészen röviden intézi el az egészet: **A Lélek nyomban arra ösztönözte, hogy menjen ki a pusztába. Negyven napig kint maradt a pusztában, közben megkísértette a sátán. Vadállatok közt élt, de angyalok szolgáltak neki. (Mk.1. 12-13.)**

Jézus megkísértésének leírása ma teljesen megszokott dolognak számít. Holott az Ószövetségben nincs szó arról, hogy bármelyik prófétát kifejezetten a sátán kísértette volna meg, mielőtt megkezdte működését, arról pedig végképp nincs szó, hogy a Messiást meg fogja kísérteni a sátán. Ráadásul az a megfogalmazás, hogy Isten Lelke vitte a pusztába Jézust azért, hogy megkísértse a sátán, kimondottan megdöbbentő. Egyértelmű megfogalmazás szerint Isten csak Jób esetében engedte meg a sátánnak, hogy megkísértse. Mint arról majd később szó lesz, a helyzet nem ilyen egyszerű. Vannak ugyanis olyan ószövetségi részek, amelyek ma ismert formájukban teljesen érthetetlenek, ám ha feltesszük, hogy volt egy utólag kihagyott szereplő, a gonoszság fejedelme, aki Isten kifejezett óhajára cselekszik, mindjárt világosabb a mondanivaló.

Most azonban maradjunk annál a kérdésnél, hogy vajon honnan ered Jézus megkísértésének története, és mi célja volt vele azoknak, akik belevették a Szentírásba.

Ha abból indulunk ki, hogy *történeti tényről* van szó, akkor természetes, hogy szerepel, ám óhatatlanul felmerül a gyanú, hogy a valóságban esetleg másképpen történt, mint ahogy nekünk elmesélik, tehát valahol ki kell lógnia a lólábnak.

Nézzük először is az időpontot. Mindhárom szinoptikus evangélium Jézus megkeresztelkedése utánra teszi a történetet. János azonban meg sem említi, sőt, az ő elbeszélése kifejezetten lehetetlenné teszi, hogy akkor történt volna a dolog. Ő ugyanis elmeséli, hogy a keresztség felvétele után Jézus megismerkedik két első tanítványával, megmutatja nekik a helyet, ahol lakik, majd pár nap múlva h*azamegy* velük Kánába, ahol egyik rokonának esküvője van. Ezután ugyan nem tudjuk, mi történik, de Lukács párhuzamos helye szerint alighanem vissza-megy a Jordán mellé, (ahogy azt a következő fejezetekben meglátjuk), majd felmegy a

következő év Húsvétján Jeruzsálembe. A negyven napos böjt és a megkísértés tehát csak az előtt történhetett, hogy Jézus alámerült a Jordánban.

De akkor miért mesélik a szinoptikusok egybehangzóan azután? A szinoptikusok persze szinte mindent egybehangzóan mesélnek el, aminek az a legfontosabb oka, hogy lényegében egy, vagy két közös forrást használtak, amit Lukács ugyan kiegészített olyan anyagokkal, amelyeknek forrását nem ismerjük, de a fő vezérfonal nála is a mai tudósok által feltételezett ősevangélium és Jézus beszédeinek gyűjteménye.

Az evangéliumok keletkezéséről még nem beszéltem, és nem is akarok róluk sokat beszélni, hiszen könnyen utána lehet nézni a kérdésnek az én könyvemnél sokkal tudományosabb munkákban. Itt azonban mégis ki kell térnem rájuk pár mondat erejéig. A tudósok szerint legkorábban egy olyan, arám nyelvű evangélium jött létre, talán már a harmincas, negyvenes években, amelynek a ma ismert Máté evangélium a görög fordítása. Ez a fordítás azonban már felhasznál bizonyos részleteket a Márk evangéliumból. A ma ismert evangéliumok közül tehát a legrégibb Márk evangéliuma. Lukácsé is későbbi, Jánosé pedig még későbbi, hiszen az csak az első század végén keletkezett. Ám, mint azt Alfeus esetében láttuk, Lukács evangéliumának keletkezése idején még léteznie kellett az eredeti Máté evangéliumnak, különben Lukács is összekeverhette volna az apostolok táblázatát és a Máté őseként feltüntetett Alfeust.

Ha ennek fényében vizsgáljuk azt a kérdést, hogy vajon ki követte el azt a „hibát", hogy Jézus megkísértését a keresztség utánra teszi, nehéz helyzetben vagyunk. Márk ugyanis mindössze három mondattal intézi el az egészet:

A Lélek nyomban arra ösztönözte, hogy menjen ki a pusztába. Negyven napig kinn maradt a pusztában, közben megkísértette a sátán. Vadállatokkal volt együtt, de angyalok szolgáltak neki. (Mk. 1.12-13.)

Ő sem rejti véka alá, hogy Jézus a Szentlélek bíztatására ment ki a pusztába, de azt nem mondja, hogy direkt azért, hogy megkísértse a sátán. Feltehető, hogy Márk az úgynevezett Ős-Máté evangéliumból vette át a megkísértés leírását, mert ő általában kihagyta a párbeszédes részeket. (Talán maga Márk szerkesztette Jézus mondásainak külön gyűjteményét, vagy legalább is az ő idejében az a könyv még annyira ismert volt, hogy fölöslegesnek tartotta elismételni a benne szereplő szöveget.)

Ezek szerint az, aki az első evangéliumot összeállította, ezen a ponton látta jónak beilleszteni a megkísértés példabeszédét. Vajon milyen forrásokat használt az első evangélium szerzője? Nyilván olyan személy volt, aki maga is szemtanúja volt az eseményeknek. Csakhogy, mint azt gyakran látni fogjuk, az evangéliumokban elég sok olyan jelenet van, amelynek egyetlen tanítvány sem volt tanúja, sőt olyan is, aminek senki nem lehetett a szemtanúja. Ilyen a megkísértés története is. Valószínű tehát, hogy ezt Jézus maga mesélte el nekik, méghozzá feltételezem, hogy már első tanítványainak, János és András apostoloknak. Akkor, amikor megmutatta nekik azt a helyet, ahol akkor lakott, mielőtt elment felvenni a keresztséget. Ez a hely pedig nem a szülőföldje volt, hanem egy hegy, valahol Jerikó és Kumrán között. Hiszen azt írja János, hogy csak *azután* ment haza Kánába, a menyegzőre. Nyilván ezen a hegyen tartotta a negyven napos böjtöt.

Jézus, amikor i.sz. 28. Pünkösdjén megérkezett Babilonból, (kénytelen vagyok ehhez a verzióhoz ragaszkodni, amire jó okom van), az esszénusokhoz ment, akik minden valószínűség szerint egy olyan papi közösségnek köszönhették létüket, amely a Babilonban élő csoport hatására különült el a bűnös, jeruzsálemi egyháztól. Az esszénusok szabályzata és a Dániel könyve bizonyos részletei megengedik azt a feltételezést, hogy a *Damaszkuszi Irat*, vagy a *Közösség szabályzata* egy olyan szellemi központ kisugárzására jöttek létre, amely még a *babiloni*

fogság idején fogalmazta meg egy Új Szövetség szabályzatát. (*Fröhlich,* 98.o.) A *Templomtekercs* néven őrzött holt-tengeri tekercs egyes rétegei ugyanis erre utalnak.

Nézzük most meg a kísértések leírását abból a szempontból, milyen szimbólumokra utalnak az Ószövetség alapján.

Márk szövegében a vadállatok és az angyalok szerepeltetése egyértelműen a 91. Zsoltárra utal:

Mert elküldi angyalait hozzád, hogy védelmezzenek minden utadon.
A kezükön hordoznak majd téged, nehogy kőbe botoljék a lábad.
Oroszlánok és kígyók között lépdelsz, oroszlánkölyköt és sárkányt tiporsz el.
Hű volt hozzám, azért megmentem, védelmezem, mert ismeri nevemet. (Zsolt. 91. 12-14.)

Látható, hogy a zsoltárban felbukkan az is, ami a második kísértésben szerepel: „kezükön hordoznak, nehogy kőbe üsd a lábad". Ha mindehhez felidézzük azt is, amire Keresztelő János hivatkozik: **„A pusztában kiáltó szó vagyok: Egyengessétek az Úr útját", amint Izajás próféta mondta. (Jn.1.23.)** rögtön a Messiásra vonatkozó próféciák világában vagyunk. Mit is mond Izajás próféta?

Egy hang kiált: „Készítsetek utat a pusztában az Úrnak, egyengessétek Istenünk ösvényét a sivatagon át. Minden völgyet töltsetek fel, minden hegyet és halmot hordjatok el. Ami egyenetlen, váljék egyenessé, a hegyek ormai legyenek olyanok, akár a völgy. Akkor megnyilvánul majd az Úr dicsősége, és minden ember látni fogja. Igen, az Úr szája mondta ezt így." (Iz.40,4-5.)

Vagyis a Messiás eljövetelét elő kell készíteni, hogy mindenki lássa, milyen nagy dolog történik, és hogy baja ne essék. Mint ahogy egy nagy királyhoz illik. Valószínűleg arra utalt itt Izajás próféta, hogy amikor a király ment valahova, a vendéglátók mindent megtettek, hogy jól és biztonságban érezze magát. Mennyivel többet kell megtenni majd akkor, ha a legnagyobb király érkezik!

Erre utal az az idézet is, ami a könyv elején már szerepelt:

(Dávid zsoltára.) Azt mondta az Úr az én Uramnak: „Ülj jobbomra, és minden ellenségedet lábad elé teszem zsámolyul!" (Zsolt. 110.1.)

Ez egy meglehetősen drasztikus, ősi képet idéz fel: egyiptomi ábrázoláson látni, ahogy a fáraó lába alatt megkötözött foglyok fekszenek (*Kroll*). Talán éppen onnan ered a jövendölésében ez a kép, hogy a fáraók valamikor zsidó foglyokat használtak „zsámolyul", amikor leverték a leigázott népet. Erre többször volt példa a történelemben, bár Dávid idejében éppen nem. A harmadik kísértés kifejezetten erre a jóslatra utal vissza.

Az első kísértés nehezebb dolog, ebben kövek átváltoztatása szerepel. Kövek kenyérré változtatásáról azonban nincs szó az Ószövetségben. Pedig az utalás eleven lehetett, hiszen erre utal a híres mondat is: ha megdobnak kővel, dobd vissza kenyérrel. Ez nyilván szójáték: *(l?)'ehen* volt a kő, és *lehem* volt a kenyér. Sokféle „kő" jelentésű szó élt a bibliai időkben, mint láttuk, Bemerítő János a *bánim-abánim* szójátékkal élt, amiben ráadásul az is lappanghat, hogy Izajás idején *Ábrahám* nevében is a „kő" jelentésű szót sejtették, ami talán átvitt értelemben sokaságot is jelenthetett. Jézus pedig nemsokára *kéfásnak* nevezi majd Simont, ami megint egy újabb szó, és „szirt", „szikla" vagy „alap" volt a jelentése. Aztán van még egy párhuzam, Jézus, aki „szegletkő" lett, magát kenyérként kínálja a népnek, mint a mannát. Lehetséges, hogy a manna eredetileg kő volt, csak az Isten változtatta ehetővé? A „kő" és a „kenyér" párhuzamának forrásáról tehát nem tudunk semmit, de az biztos, hogy gyakran szerepeltek egy mondatban.

Jézus válaszának azonban ismerjük a forrását: **Megalázott és hagyta, hogy éhezz, aztán mannával táplált, amelyet nem ismertél és atyáid sem ismertek, hogy megtudd: *nemcsak kenyérrel él az ember*, sokkal inkább azzal él az ember, ami az Úr szájából jön. (Mtörv.8,3.)**

Mint mondtam, a megkísértés olyan, mint valami példabeszéd. Tartalmát tekintve azonban, azon kívül, hogy olyan jelképeket használ, amelyek a transzcendens hatalom egy-egy területére vonatkoznak, voltaképpen egy téves Messiás-kép elutasítását jelentik. Jézus előtt nem egyengetik el az utat, mint a királyok előtt, sőt senki nem hordozza tenyerén, hanem épp ellenkezőleg, kivégzik. Hatalmát nem földi célokra használja, nem fakaszt vizet, mint Mózes, bár az igaz, hogy megszaporítja a kenyereket és a halakat, hogy több ezer embernek enni adjon, de ebből nem „csinál rendszert", mint Mózes a mannából. És nem uralkodik sem Izrael, sem a saját ellenségein. Elveti azt, amiről a zsoltáros így beszél a Messiás eljövetelekor:

Én szenteltem fel Királyomat a Sionon, szent hegyemen."

Az Úr végzését hirdetem; Ő így szólt hozzám:

- A Fiam vagy, ma adtam neked életet.

Kérd tőlem, és örökségül adom neked a népeket, birtokodul a föld határait.
***Vasvesszővel verheted őket, és mint a cserépedényt, összetörheted."* (Zsolt. 2,6-9.)**

Erre ugye Jézus ezt mondta:

- Távozz sátán! Meg van írva, Uradat, Istenedet imádd, s csak neki szolgálj! (Mt.4,10.)

A történet szerepe tehát, mint láttuk, az evangéliumokban meglehetősen problematikus. A megkísértésnek nincs kifejezett ószövetségi előképe. A legismertebb magyarázat szerint arra utal, hogy Jézust, mint az Új Ádámot az Úr engedélyével megkísérti a sátán, és ő nem bukik el a kísértésben, mint elődje. (Nem volt felesége...) Valójában tehát nem valódi próbatételről, hanem példaadásról van szó. Isten mintegy önmagát teszi ki annak, aminek az első emberpár ki volt téve. Ám ez a párhuzam - bár igaz lehet - a szövegből nem következik, tehát azok az emberek, akik az evangéliumokat írták, szerkesztették, ezt nem feltétlenül tudták.

A megkísértés története tehát egyértelműen arról szóló példabeszéd volt, hogy Jézus elutasította a korabeli messiási elképzeléseket. Ám nem csak azokat, amelyek széles körben voltak elterjedve a nép és szellemi vezetői között, hanem azokat is, amelyeket az esszénusok képviseltek. Mint láttuk, Kumránban a Messiást olyan *földi* királynak képzelték, akinek a szerepét a papok határozzák meg, s aki majd a végső harcot vezeti a gonosz világ ellen. Lehet, hogy Jézus pont arról mesélt első tanítványainak, akik korábban Bemerítő János tanítványai voltak, vagyis ismerhették az esszénusok iratait, *hogyan kísértették meg őt az esszénusok*, azzal a messiás-képpel, amelyben olyan ádázul reménykedtek.

Így már érthető Keresztelő János fellépése. Jézus megérkezett Babilonból a kumráni telepre, ahol természetesen böjtölt. Ez már önmagában kihívó lehetett azoknak, akik *vacsorával várták* a Messiást. (Lásd Közösség Szabályzata.) Ebben azonban nem öncélú gúnyolódást kell látnunk, ám erről majd csak nagyon sokára fogok többet elárulni. Ezután kiválasztotta azt a férfit, akit megfelelőnek tartott arra, hogy előhírnöke legyen, és elküldte prédikálni. (Bemerítő Jánost természetesen az Atya választotta ki, ám ez nincs ellentétben az előbbi mondatommal, amiről majd az apostolok esetében lesz még szó.) Ő maga azonban még ott maradt, és alighanem sokakat maga mellé állított - ez volt a szokása -, hiszen, mint látjuk, halála előtt nem sokkal visszatér a „Jordánon túlra", ahol megkeresztelkedett. Megvolt tehát az eszköze arra, hogy azokat, akiket kioktatott, meg is győzze az igazáról, ahogy azt majd Nikodémus esetében is látni fogjuk. Annak természetesen semmi akadálya, hogy mindazt, amit Bemerítő János

mondott a galambról, meg az isteni szózatról, igaznak tartsuk. És így már az is érthető, miért volt más bemerítő János tanítása, mint az esszénusoké, vagy miért hasonlított a stílusa annyira Jézuséra. Ahogyan az is jobban érthető, hogy miért adott János kitérő választ a bizottság előtt arra a kérdésre, hogy *kinek a nevében tanít.* Hiszen mindezeknek ekkor még rejtve kellett maradniuk.

AZ ELSŐ TANÍTVÁNYOK

Térjünk vissza Jézus megkeresztelésének idejéhez. Bemerítő János két tanítványát Jézus gondjaira bízza, ők pedig azt kérdezték Jézustól, hogy hol lakik. Erre a „rabbi" (mármint Jézus) megmutatta nekik a helyet, és ők nála is maradtak másnapig. Jézus tehát egyáltalán nem Názáretben lakott, de nem is Kánában, vagy Kafarnaumban, hanem valahol a közelben. Majd látni fogjuk, hogy az utolsó Húsvét előtt *hazamegy* a Jordánon túlra. Tény, hogy nem sokkal ezután Jézus és új tanítványai *elindultak* Galileába, ahova nagyjából három nap múlva érkeztek meg, a kánai menyegzőre. A két első tanítvány neve András és János, de ez csak később derül ki a szövegből.

Másnap reggel András, az egyik első tanítvány találkozott Simonnal, a testvérével. Mi következik ebből? Az, hogy Simon, szorgos halászember létére, ott lebzselt testvérével együtt a Jordán déli folyásánál, aki Keresztelő János tanítványa volt. Lehet, hogy haza akarta hívni, ne lopja tovább a napot, de lehet, hogy ő maga is megkeresztelkedett, hiszen biztosan ő is várta a Messiást. A Zebedeus fiak (János apostol, és a testvére, Jakab), illetve Simon és András nyilván régóta ismerték egymást, hiszen bizonyos részletekből kitűnik, hogy együtt szoktak halászni odahaza. Ráadásul volt a közelben még egy ismerős, aki földijük volt Simonéknak, Fülöp, aki szintén Betsaidából jött. Ennyi ismerős után azt kell mondanom, hogy kellett még lennie ott néhány ismerősnek. Nem lehet ugyanis véletlen, hogy harmadra éppen menyegző volt Kánában, amire Jézust meghívták, méghozzá valamelyik rokona esküvője. Honnan tudta volna Jézus, hogy mi van Kánában, amikor nem ott lakott? De honnan tudták a rokonai, hogy ott van? Hiszen a szövegből az derül ki, Péter és János, de még Simon sem ismerte azelőtt. Lehet, hogy puszta véletlen találkozásról van szó? Ezt soha nem fogjuk megtudni.

Jézus tehát itt, rögtön a keresztség felvétele után megismerte legfontosabb tanítványait, akikről később azt mondja, az Atya adta őket neki.

János leírásában van még egy fontos mozzanat: Jézus már itt új nevet ad Simonnak, aminek a jelentőségére még majd visszatérek. Az első tanítványok tehát megvannak, bár a negyedik legfontosabb, János testvére, Jakab még hiányzik. Az azonban, hogy Jézus, Simon Péter és János kapcsolata ilyen korai időre nyúlik vissza, megmagyarázza későbbi jelentőségüket. Jézusnak ők valóban a barátai voltak (ahogy halála előtt nem sokkal nevezi az apostolokat), akiknek többet mondott el, mint másoknak.

Ezután következik Natanael meghívása, akit általában Bertalan apostollal azonosítanak. Igazából semmit nem tudunk róla, csak azt, hogy „*igaz izraelita*" volt, ahogy Jézus nevezi. Bertalan erre gyanakodva, és kissé gúnyosan felel:

- Honnét ismersz?

Korábban ugyanis, János és András lelkendezésére, hogy megtalálták a Messiást, a názáreti Jézust, elég gúnyosan kérdezett vissza:

- Jöhet valami jó Názáretből?

Ilyen gúnyos megjegyzést még hallani fogunk egész Galileával kapcsolatban is. Általában az „igaz izraeliták" beszélnek ilyen lenézően erről a vidékről az evangéliumokban, aminek nem csak az lehetett az oka, hogy Názáret egy jelentéktelen kis falucska volt, Galilea pedig egy Jeruzsálemtől távol eső, Isten háta mögötti vidék, hanem vallási jellegű előítélet is volt a lenézés mögött. Natanael beszédéből mindenesetre arra következtethetünk, hogy tanult ember volt, talán írástudó, vagy farizeus. Ezért érdekes az a párbeszéd, amit Jézus folytat vele:

- Honnét ismersz?

- Mielőtt Fülöp hívott volna, láttalak, a fügefa alatt voltál.

Natanael erre fölkiáltott:

- Rabbi (azaz Mester) te vagy az Isten fia, te vagy Izrael királya! (Jn. 1.48-49.)

Na most az ember arra gondol, hogy itt valami csodának kellett lennie. Valószínű, hogy látótávolságban nem volt fügefa, különben nem lett volna csoda, hogy Jézus *látta* Natanaelt. Csakhogy ha belemélyedünk a szövegbe, kiderül, hogy többről van szó. A Királyok első könyvének ötödik fejezetében van egy mondat:

Júda és Izrael biztonságban éltek, ki-ki a maga szőlője és fügefája árnyékában, Dántól Beérsebáig, amíg csak Salamon élt. (1Kir. 5.5.)

Egy írástudó számára ez az idézet azokat az idillikus, boldog békeidőket jelentette, ami a régi ország, illetve az egyház kettészakadása előtt volt, amikor minden ember nyugodtan és békében élhetett a maga birtokán. Erre az idilli képre többször hivatkoznak is a próféták. Amikor még nem volt ellentét a Jeruzsálem központú Júdea és az északi országrész között. Natanael tehát, amikor meghallotta Jézus szavait, amelyek feltehetően némi szelíd gúnnyal idézték az ószövetségi verset, megértette, hogy Jézus nem csak látta őt, *de hallotta is*, amit Fülöppel beszélt, és miközben elszégyellte magát, amiért a jeruzsálemiekhez hasonlóan lenézte Názáretet, örömmel nyilvánította ki, hogy Jézust tekinti a megígért Messiásnak, aki helyreállítja a békét a zsidók közt.

Jézus ezután tehát Kánába ment, ahol egyik rokonának volt az esküvője. A kánai menyegző azért is fontos, mert itt jelen voltak Jézus testvérei, akikről János azt írta, hogy nem hittek benne. Pedig saját szemükkel látták, ami történt.

A KÁNAI MENYEGZŐ

Amikor fogytán volt a bor, Jézus anyja megjegyezte:

- Nincs több boruk.

Jézus azt felelte:

- Mit akarsz tőlem, asszony?! Még nem jött el az én órám!

Erre anyja szólt a szolgáknak:

- Tegyetek meg mindent, amit csak mond. (Jn.2,1-5.)

Mária tehát megkéri a fiát, hogy varázsoljon bort. Nyilván tisztában van vele, hogy a fia képes rá. Erre mit válaszol a fia? „Mit akarsz tőlem, asszony?!" Vagyis elutasítja, méghozzá határozottan, mondhatnám gorombán. És hozzáteszi: „Még nem jött el az én órám."

Más fordításokban így hangzik Jézus bántó mondata: „Asszony, a te gondod az én gondom." vagy: „Asszony, mi közöm van nekem ehhez?" sőt: „Vajon énrám tartozik ez, vagy terád, asszony?" A legvalószínűbbnek én a következő variációt tartom: „Talán a mi dolgunk ez, asszony?" Vagyis arra céloz vele, hogy a lakodalom megszervezése a házigazda feladata. Tehát nem anyjával szemben volt elutasító, hanem csak azt nem értette, miért nekik kellene kihúzniuk a rokont a bajból. A jelenet folytatásából aztán kiderül, hogy amit Jézus mondott, éppen az ellenkezőjét jelentette annak, amit szó szerint jelentett, hiszen anyja ebből tudta meg, hogy teljesíteni fogja a kérést. A Kommentátor szerint Jézus kijelentése arra vonatkozott, hogy még nem jött el az ideje a nyilvános fellépésnek. Vagyis azért utasítja el a kérést ilyen gorombán, mert értésére akarja adni anyjának, hogy már nem parancsolhat neki.

Csakhogy ezzel van egy kis baj. Hogy lehet az, hogy Jézus, aki még ellenségeivel is többnyire szelíden beszélt, aki törülközőt kötött a derekára, mint egy rabszolga, és megmosta tanítványai lábát, ilyen gorombán beszéljen azzal az asszonnyal, akihez a legszorosabb kötelék fűzte ezen a földön? Aki, mint láttuk, *tudta,* hogy a fia képes a csodára. Miért oktatná ki azt a Máriát, aki kezdettől fogva tudta, hogy ő az Isten Fia, amikor soha senkit nem oktatott ki? Miért bánna ilyen ridegen az anyjával a történet elején, amikor a végén arra a tanítványára bízta, akit a legjobban szeretett?

Jézus itt is, és a kereszten is úgy szólítja meg anyját, hogy „asszony". A kommentátorok ebből szívesen vonják le azt a következtetést, hogy az Úr ridegen bánt az anyjával. Több helyen írják az evangéliumok, hogy megjelent Jézus anyja és rokonai, és ezt szeretik azzal összefüggésbe hozni, amit János ír, hogy a testvérei nem hittek benne. Ennek a kijelentésnek az értelmét azonban vitathatónak kell tekinteni, ahogy arról később lesz szó. Bármennyire igaz, hogy Jézus nem tartott fenn szoros kapcsolatot a rokonaival, azt, hogy durván bánt volna az anyjával, nyugodtan elvethetjük.

Sokkal valószínűbbnek tartom, hogy Jézus ezzel a szóval éppen a *tiszteletét* fejezte ki anyja előtt. A magyar nyelvből tudjuk, hogy a magyar *asszony* szó valamikor 'uralkodó nőt' jelentett. Nem lehetséges, hogy az a szó is keresztülment hasonló jelentésváltozáson, amelyet Jézus használt? A Márta név jelentése például 'uralkodó nő' volt. Mit jelent a Mária? Nem tudjuk biztosan, de talán a következő jelentésekkel kapcsolatos: „keserűség, szomorúság, keserű; ellenálló, lázadó, fegyelmezetlen". A *Komm* szerint viszont a Mária név jelentése ez: „úrnő, Istentől szeretet". Más forrás szerint a név jelentése „látó", vagy „úrnő" volt (KBL) Az sem teljesen kizárt, hogy a Mária és a Márta nevek rokonok, bár ki tudja. De azt tudjuk, hogy

az első nő, akit Máriának hívtak a Bibliában, Mózes és Áron nővére, Mirjám, *prófétanő* volt. Szűz Mária pedig hasonló szerepet tölt be Jézus történetében, hiszen az Isten választotta ki, és küldött általa üzenetet a világnak. Az „asszony" megszólítás tehát Jézus tiszteletét volt hivatva kifejezni, és éppen nem a kettejük közötti kapcsolat ridegségének, vagy Jézus „lázadásának" a bizonyítéka. Fontos még, hogy az asszony szó általában *nő* értelemben szerepel a Szentírásban, a férfi társa értelemben (KBL). Héberül *'issáh,* amit a görögben a *güné* szóval fordítottak.

Mária és Jézus viszonyáról eddig szándékosan nem sokat beszéltem, bár megígértem. Mária, Lukács leírása szerint angyaltól kapott értesítést fia isteni származásáról, ahogy Máté szerint József is egy angyaltól értesült erről. Mindketten tudták tehát, hogy a fiúk különleges személy. Mária viszont ezt nem csak tudta, de tapasztalta is. Igaz, a Szentírásban annak nincs egyértelmű bizonyítéka, hogy Mária fizikai értelemben szűz volt, amikor gyermeke megfogant, arra pedig még kevésbé, hogy szülés közben is szűz maradt. A szűzen fogantatás dogmáját az evangéliumok keletkezésének idejében óvatosan kezelték, de szükség volt rá, hiszen a messiási jövendölések már idézett mondatában a görög Ószövetségben is szűznek fordították az ide vonatkozó kifejezést. Ám arra a dogmára, hogy Mária mindig, egész életében szűz maradt, a korabeli bizonyításokban nem volt szükség. Ez a dogma tehát mindenképpen későbbi. Sokan éppen ezért tartják csalásnak az egészet, hiszen ez nem volt összeegyeztethető a zsidó gondolkodással, és mivel a pogány kultuszokban találunk csak hasonló párhuzamokat, az egész történetet a mitológiák világába száműzték.

Ez a veszély azonban már akkor is fennállt, amikor az evangéliumok keletkeztek. Honnan eredhet tehát ez a mitikus elképzelés, ha akkor azt nem volt célszerű hangoztatni? János apostol, aki már látta, mivé fajulnak a Jézussal kapcsolatos viták, egy szót sem szól Mária szüzességéről. Pedig ő volt az, aki a legtöbbet tudhatott Máriáról, Jézus gyerekkoráról, hiszen Jézus, halálakor rábízta anyját. Egy igen sok áttételt feltételező „bizonyítékot" azonban János is felmutat. És ez éppen az *asszony* szó. Ő két helyen is említi, hogy Jézus így szólította az anyját. Mármost, mi az evangéliumokat görög nyelven ismerjük. Ezekben a *güné* szót használják. Létezik azonban a mai hagyományban egy szó, az *agüná*, amely nyilván ebből ered, bár azt hiszik róla, hogy héber. (*Jólesz*) Ez az agüná kifejezés olyan feleségekre vonatkozik, akik valamilyen ok miatt nem élhetnek házaséletet, ahogy azt már írtam. Ha tehát annak a szónak, amivel Jézus megszólította az anyját, ilyen jelentése is volt, s mint tudjuk, a szüzességi fogadalmak kérdését már a Tóra is szabályozza, János apostol szóhasználata megerősíti Mária szüzességével kapcsolatos dogmánkat. Teológiailag, vagyis hogy Máriát az új Évának tekintették, a szüzesség fontos „követelmény" volt. Arra vonatkozóan pedig, hogy ez fizikailag hogyan volt lehetséges a szülés során, majd később lesz szó.

Mint mondtam, Mária éppen a látszólagos elutasításból tudja meg, hogy Jézus teljesíteni fogja a kérését, ugyanis azonnal szól a szolgáknak, hogy tegyenek meg mindent, amit a fia mond. A Kommentátor szerint itt kimaradt valami, és ezzel kénytelen vagyok egyetérteni, ám az a gyanúm, hogy az, ami kimaradt, egészen más, mint amire a Kommentátor gondol.

Képzeljük magunk elé a jelenetet. Jézus a rokonaihoz ment menyegzői mulatságra, s úgy tűnik ezek a rokonok nem lehettek túlságosan jómódúak, ahogy Jézusék sem. De barátjuk sok volt, hiszen olyan jószívűek, hogy Jézus tanítványait is meghívták. Nem csoda, hogy hamar elfogyott a boruk. De az, hogy egyre kevesebb lett a bor, azt is jelentette, hogy egyre emelkedettebb lett a hangulat. Tánctól és vidám énekléstől kipirult arccal ott áll a világ Teremtőjének Fia, hogy kicsit kipihenje magát, amikor az anyja, színes fejkendőben elmondja a fenti szavakat. Az Úr alig kap levegőt, lábai rogyadoznak, s erre még ő tegyen csodát?! S ahogy bortól mámoros tekintetén átfut ez a gondolat, felötlik benne egy vicc: „Még nem jött el

az én órám." Arcán egy halvány mosoly suhan át felhőként, amit tanítványai nem, csak az anyja vesz észre, hiszen amit ez a mondat jelent, azt akkor csak ők ketten érthették.

Ez a kifejezés ugyanis kettős jelentésű. Jelentheti azt, amit a Kommentátor szerint jelent, vagyis hogy Jézus itt nyilvános működésének kezdetére céloz, de jelentheti azt is, amire *Flanagan* mutat rá, hogy Jézus éppen nyilvános tevékenységének a *végére* utal vele, vagyis arra, *hogy önmagát borként és kenyérként kínálja a világnak.* A kifejezés eredeti értelme *Flanagan* szerint ugyanis általában valakinek az *utolsó óráját* jelenti.

Mi ez, kérdezhetik joggal. Talán azt merem állítani, hogy Isten Fia viccet csinált az Oltáriszentségből, viccet csinált a saját halálából? Igen. Igen, ezt állítom, kedves Olvasó, és nemsokára el is mondom, hogy miért.

A jelenet elgondolkodtató a kis falucska neve miatt is. Kána neve állítólag „nádszál, nádas" jelentéssel bír, de a mai olvasónak óhatatlanul eszébe idézi a Kánaán elnevezést, bár lehet, hogy etimológiailag ez nem megalapozott. Így viszont nem csupán annak emlékét őrzi, hogy ezen a vidéken valamikor a kánaániták laktak, hanem azt is, hogy Isten megígérte Izrael népének: tejjel-mézzel folyó *kánaánban* fognak élni. A kánaán szó így lett a jólét és a bőség jelképe. Ezt a bor csodája csak megerősíti, tehát a csoda voltaképpen *messiási* példabeszéd, Jézus nekünk, akik sajnos eddig még soha nem találkoztunk Vele, itt ígérte meg, hogy jó lesz.

A kánai menyegző után Jézus rokonaival, de legalábbis anyjával együtt meglátogatja új tanítványait Kafarnaumban, akik nyilván úgy érezték, illik viszonozni a meghívást, ám csak pár napig maradnak ott (Jn.). Igaz, Péterék is és a Zebedeus fiak is betsaidaiak voltak, de mint majd látni fogjuk, Jézus Kafarnaumban lakott, Péter házában. Valószínű tehát, hogy a nevezettek származási helye volt Betsaida, felnőtt korukban Kafarnaumban éltek. A két város elég közel volt egymáshoz.

Említettem már, hogy maga a kánai menyegző nyilván nyár vége felé volt, ugyanis a bor általában szüret előtt szokott elfogyni. Ezek szerint valamikor a Sátoros ünnep környékén járhatunk.

Ezért is érdemes itt kitérni arra a jelenetre, amelyet János apostol sokkal később mesél el, azon a bizonyos utolsó Sátoros ünnepen, amikor Jézust felszólítják a testvérei, hogy menjen Jeruzsálembe, de ő elhárítja a felszólítást. Az, amit akkor Jézus testvérei mondanak, meglehetősen furcsán hangzik azon a helyen, ha viszont olyan idézetnek tekintjük, ami eredetileg itt, a kánai menyegző idején hangzott el, mindjárt több értelme van:

- Kelj útra, és menj el Júdeába, hogy tanítványaid is lássák tetteidet. Hisz senki sem működik titokban, ha azt akarja, hogy tudomást szerezzenek róla. *Ha képes vagy ilyenekre, akkor lépj a világ színe elé.* (Jn. 7.2-4.)

János hozzá teszi, hogy **„testvérei sem hittek ugyanis benne"**, erről még lesz szó, ám nagyon ostobának kellett volna lennie annak a Jakabnak és Simonnak, akik egy emberöltő múlva a jeruzsálemi keresztények vezetőivé lettek, hogy azok után mondják ezeket a mondatokat, miután Jézus már járt a vízen, szaporított kenyeret, leprást és vakot gyógyított, vagy éppen halottat támasztott fel. Sokkal hihetőbb, hogy a történet *elején* hangzottak el a fentiek, közvetlenül azelőtt, hogy Jézus valóban elindult Júdeába, mint ahogy Jánosnál látjuk. Az is kiderül azonban az idézetből, hogy Jézusnak Júdeában akkor már *voltak tanítványai.*

A kánai menyegző után János apostol Jézus első jeruzsálemi útját meséli el. Az egyik fordítás szerint (MBT) úgy tűnik, hogy a kafarnaumi vendégeskedés után rögvest útnak indul Jeruzsálembe, mert Húsvét van, a másik (SZIT) viszont megengedi, hogy a két esemény között akár hosszabb idő is elteljen. Mivel a magam részéről kizártnak tartom, hogy sokan mentek

volna alámerülni a tíz fokos Jordánba, bármilyen szent dologról volt is szó, én azt tartom valószínűnek, hogy a keresztelés nyár végén, ősz elején történt, s addig a bizonyos „első Húsvétig” eltelt egy fél év.

A többi evangéliumban viszont nem szerepel a kánai menyegző, de azt ők is írják, - amit János evangéliuma is megerősít - hogy Jézus csak Bemerítő János börtönbe vetése után telepedett haza Galileába. Márpedig Bemerítő Jánost csak i.sz. 29-ben vetették börtönbe, mint arról a megfelelő helyen meggyőződhetünk. Jézus tehát a kánai menyegző után minden valószínűség szerint visszatért Júdeába, a Jordán mellé, ahol János keresztelt.

Lukács szerint Jézus az *után*, hogy letelepedett Kafarnaumban, majd meggyógyított egy ördögtől megszállottat, aztán Péter anyósát és még számos beteget, ***Júdea zsinagógáiban tanított*. (Lk. 4.44.)** Itt valami ellentmondás van. Ha Lukács nem tévesen használja a tartomány megnevezését, akkor Jézus ekkor még nem kezdte meg galileai tanítását, vagyis még nem vetették börtönbe Keresztelő Jánost, tehát i.sz. 28-ban vagyunk. Mégis letelepedett volna Kafarnaumban? Ennek azonban ellentmond Máté és Márk leírása, akik a Lukács által említett gyógyításokat Jézus galileai működésének elejére teszik, és ellentétes János beszámolójával is, aki azt írja, hogy Jézus, mielőtt megkezdte galileai tevékenységét, összesen két csodát tett, borrá változtatta a vizet, és meggyógyította a királyi tisztviselő fiát. (Erről majd a megfelelő helyen.) Lukács szövegében tehát - mint láttuk, nem ez az első eset - némi következetlenség tapasztalható, ami gondolom, utólagos „javítás” eredménye. Ám éppen ezzel együtt tanúsítja maga Lukács is azt, hogy Jézus a kánai menyegző után visszatért Júdeába.

AZ ELSŐ JERUZSÁLEMI ÚT

Az evangéliumok időrendje, mint láttuk, meglehetősen bizonytalan. János apostol, aki a Mester két első tanítványának egyike volt, sok szempontból megbízhatóbb, mint a többiek, ő azonban nagy kihagyásokkal írta meg evangéliumát, és úgy tűnik, mintha csak azokat a részleteket akarta volna elmesélni, amelyek a többiből kimaradtak. Ebből a szempontból is vannak ellentmondások, de erről majd később. Nála Jézus a kánai menyegző után legközelebb Jeruzsálemben tűnik fel. Húsvétkor kikergeti az árusokat és pénzváltókat a templomból.

Ez majdnem biztosan 29-ben történt. A szinoptikusok ezt az eseményt Jézus utolsó jeruzsálemi útjánál mesélik el, csakhogy ők mindössze egyetlen jeruzsálemi útról beszélnek, ami János evangéliuma alapján teljesen kizárható. Arra, hogy az eset Jézus és tanítványai első jeruzsálemi útja idején történt, két - közvetett - bizonyíték is van. A szakirodalom nem egységes a kérdésben, vannak, akik a szinoptikus hagyományt tartják igaznak. Ám az az érv, amire hivatkoznak, hogy Jézus ekkor mondott mondatai szoros összefüggésben vannak az ellene felhozott vádakkal, amik az elítéléséhez vezetnek (a templom lerombolására tett felszólítása) nem dönti el a kérdést, mert ezt a kijelentést később is idézhették ellene vádlói.

Tudni kell, hogy a „templom” szó akkor egészen mást jelentett, mi ma. Az ősi, háromezer évvel ezelőtti, salamoni templom, aminek mintájára a Nagy Heródes által építtetett „második templom” épült, lényegében udvarokból állt. Maga az épület, a Szentek Szentjét, vagyis a szentélyt tartalmazó oszlopos ház csak a központ volt, ahova csak a papság léphetett be, sőt, a Szentek Szentjébe csak a kiválasztott pap, de ő is csak évente egyszer.

A templom voltaképpen több udvarból állt. A külső, legnagyobb udvarra bárki beléphetett, itt árusították az áldozati állatokat. Ebből nyílt az az udvar, ahová már csak zsidók léphettek be, bejárata fölött felirat függött, amely az idegeneket halálbüntetéssel fenyegette meg, ha megszegik a tilalmat. Ebben az udvarban nők és gyermekek is jelen lehettek, de a következőben már csak a férfiak. Ebből nyílt a tulajdonképpeni templomudvar, ahová már csak a papok léphettek be, illetve Sátoros ünnepkor a férfiak is. Ez az udvar arra a célra szolgált, hogy az úgynevezett zarándok ünnepeken minden férfi beférjen. Márpedig ezeken az ünnepeken nem csak a Szentföldön élők zarándokoltak a Templomba, hanem a távoli vidékeken, Egyiptomban, Rómában, vagy Akhájában élők is. A belső udvaron tehát sok tízezer embernek kellett elférnie. Josephus azt írja, hogy végeztek „népszámlálást” is egy Pesach alkalmával, és úgy számolták, a levágott bárányok alapján, hogy majdnem hárommillió ember vett részt az ünnepen. Josephus szerint ez volt az alsó határ. Lehetetlennek tűnik, hogy az a többszázezer férfi egyszerre befért volna a belső udvarra, még a töredéke is sok. De ha túloz is Josephus Flavius, sokat nem túlozhat. Képzeljük el ezek alapján, mekkora lehetett a külső udvar! Itt voltak a kereskedők.

Lássuk János beszámolóját.

A zsidók Húsvétjának közeledtével Jézus felment Jeruzsálembe. A templomban kalmárokat talált, akik ökröt, juhot és galambot árultak, valamint pénzváltókat, akik ott telepedtek le. Kötélből ostort font, és mind kiűzte őket a templomból, juhaikkal és ökreikkel együtt, a pénzváltók pénzét szétszórta, asztalaikat felforgatta, a galambárusoknak meg azt mondta:

- Vigyétek innen ezeket, ne tegyétek Atyám házát vásárcsarnokká! (Jn.2.13-17.)

Jézus járt már a templomban, legalább is tizenkét éves korában biztosan. Gondolom, már akkor sem tetszett neki, hogy egyesek mások hitén élősködnek. A mostani jelenet során néhányan nekitámadnak Jézusnak, mondván, honnan van felhatalmazása, hogy így viselkedjen? Mutasson csodát. Ő erre azt feleli, hogy bontsák le a templomot, és ő három nap alatt *újat épít*, ám ezt a kijelentését félreértették, mert azt vetik ellene, hogy a templom negyvenhat évig épült, hogy tudná ő három nap alatt *újjáépíteni.*

Néhányan talán úgy gondolják, hogy ciki lenne, ha Jézus az első Húsvéton űzte volna ki a kereskedőket a templomból, hiszen aligha képzelhető el, hogy azok attól kezdve mindig fejvesztve menekültek, ha meglátták közeledni. Csakhogy erről nincs is szó. Igaz, az evangéliumok egyáltalán nem beszélnek többet az árusokról meg a pénzváltókról, de nem azért, mert Jézus dühkitörése miatt megszűnt volna az áldozati állatokkal való kereskedelem. Hogyan is mondja Lukács?

Aztán bement a templomba, és kiűzte onnan a kereskedőket.

- Írva van - mondta nekik, - házam imádságnak háza, ti pedig rablók barlangjává tettétek. (Lk. 19. 46.)

Itt ugye van egy ellentmondás. A rablók ebben a szövegösszefüggésben azonosak a nyerészkedő kereskedőkkel. Márpedig annak nincs semmi értelme, hogy a rablóknak mondja: „rablók barlangjává tettétek". Ez a különbség mindjárt meg is magyarázza az egész jelenet értelmét: Jézus a *papsághoz, a templom elöljáróihoz* beszél. Az állatokat ugyan ostorral kergeti ki, ám a haragja nem ellenük és nem is a kereskedők ellen irányult. Nem rajtuk múlt ugyanis, hogy a szent kultuszból üzlet lett, hanem azokon, akik ezt hagyták. Márpedig minden okunk megvan annak feltételezésére, hogy a templom elöljárói *helypénzt szedtek* a kereskedőktől. *Kroll* kifejezetten azt írja, hogy az áldozati állatokkal való kereskedés a főpapság üzlete volt.

Ezt támasztja alá közvetett módon a jelenet lezárása is Lukácsnál: minden nap tanított a templomban, pedig a főpapok az életére törtek, de nem tudták, mit tegyenek, ugyanis a nép a „**szaván csüggött**." (u.o.) Ebben a szövegben egy szó sincs a farizeusokról, akik ellenfelei voltak a főpapoknak, valószínű tehát, hogy ebben a kérdésben a farizeusok messzemenőkig Jézus pártján álltak. A főpapok azért nem mertek tenni semmit Jézus ellen, mert tudták, hogy „sárosak", valószínűleg maguk a farizeusok is gyakran korholták őket azért, mert bemocskolták a templomot. Így a főpapok csak titokban tanakodtak azon, hogyan tudnának ellentétet gerjeszteni Jézus és a farizeusok között. Annak viszont egyszer és mindenkorra kénytelenek voltak véget vetni, hogy az árusok és a pénzváltók a templom udvarán űzzék mesterségüket.

Ám az ellentétet nem kellett gerjeszteni, ugyanis a farizeusok, akik ebben a kérdésben Jézus mellett álltak, jelet követeltek tőle. Szerintem nem azért, hogy az életére törjenek, hanem mert hogyha igazán meg tudja őket győzni, hogy ő a megígért személy, akkor teljes mellszélességgel mellé állnak, és együtt elsöprik a gyűlölt szadduceusokat. Jézus azonban elzárkózott a kérés elől, nem hagyta, hogy politikai csaták eszköze legyen, és ekkor mondta azt a bizonyos mondatot a templomról, amit bizony gúnyos kioktatásnak is vehetünk: ha ti le tudjátok bontani ezt a templomot, én három nap alatt újat építek. Ez a kijelentése érthetetlen volt hallgatóinak, hiszen a templom köveinek mérete mindenkit lenyűgözött, a Siratófal ma is őrzi ennek a monumentális építménynek a nagyszerűségét. Ebből, és a templom köveinek nagysága fölött lelkendező apostoloknak adott válaszából ugyanis egyértelműen kiderül, hogy őt voltaképpen nem az épület érdekelte. Számára az sem volt különb, mint bármilyen profán épület. A lényeg az Istenhez való viszony volt, nem a kövek, vagy az áldozati állatok ürüléke.

Annak, hogy ez az eset nyilvános működése elején volt, közvetett bizonyítéka az a jelenet, ami a szinoptikusoknál szerepel, amikor egyik tanítványa így szólt hozzá:

- Mester! Nézd, milyen kövek és milyen épületek!

Jézus így felelt:

- Látod ezeket a hatalmas épületeket? Nem marad itt kő kövön, mindent lerombolnak. (Mk.13.1-2.)

A jelenet azt sejteti, hogy a lelkes tanítvány úgy tudta, Jézus először jár Jeruzsálemben. Az is lehet, ahogy Kroll mondja, hogy a Heródes féle templom csak nemrég lett teljesen kész, i.sz. 26-ban, tehát mindenki álmélkodott a fantasztikus építmény nagyságán. Ez is alátámasztja, hogy a templom megtisztítása Jézus elsőnek tekintett jeruzsálemi látogatásakor történt. Az idézett rész továbbá a szinoptikusoknál is a templom megtisztítása után, és nem előtte szerepel. Ha viszont abból a szempontból nézzük Jézus kijelentését, vagyis hogy három nap alatt új templomot épít, hogy a tényleges templom, ami negyvenhat éven át épült, csak pár évvel azelőtt lett kész, még inkább érezzük Jézus kijelentésének provokatív ízét.

NIKODÉMUS

A következő jelenet bizonyos fokig alátámasztja azt, amit a farizeusok és Jézus viszonyáról írtam. A farizeusok szerették volna maguk mellett tudni azt a különleges férfit, aki mert nyíltan szembeszállni a főpapokkal. Nikodémus és Jézus beszélgetéséről ismét csak János apostol tudósít. A találkozó az éjszaka leple alatt zajlott le, mint valami kommunista összeesküvés:

Volt a farizeusok közt egy Nikodémus nevű ember, egy zsidó tanácsos. Ez éjnek idején fölkereste Jézust, s így szólt hozzá:

- Rabbi, tudjuk, hogy Istentől jött tanító vagy, hisz senki sem vihet végbe olyan jeleket, amilyeneket te végbevittél, ha nincs vele az Isten.

Jézus azt felelte neki:

- Bizony, bizony, mondom neked: aki nem születik újjá, az nem láthatja meg az Isten országát. (Jn.3.)

Sajnos nem tudjuk, mit kérdezett Nikodémus, amire a Mester a fenti választ adta, de a tartalma a következő lehetett: Kinek van igaza? A farizeusoknak, a szadduceusoknak, vagy netán az esszénusoknak? Kiké lesz az új ország? Vagyis a templom megtisztításánál látott felszólítás ismétlődik meg: ha te vagy a Messiás, vezess minket, hogy legyőzzük a rómaiakat és az őket kiszolgáló, áruló főpapokat.

Nikodémus számára tehát úgy látszik, nem volt kérdés, hogy Jézus a Messiás, ám mivel a Messiásra vonatkozó jóslatok ellentmondásosak voltak, és a Messiás eljövetelében - mint láttuk, mindenki bizakodott, azok is, akikre Nikodémus ellenszenvvel gondolt -, szerette volna biztosan megtudni, mire számíthat. Jézus erre a kérdésre adta azt a választ, hogy egyik irányzatnak sincs igaza, az új országhoz újjá kell születni.

A tekintélyes farizeus nyilván lenézte kissé az ács fiát, aki ráadásul (a közhiedelem szerint) a lenézett Galileából, s annak is talán leglenézettebb falujából származott, ezért gúnyolódni kezd, és azt kérdezi:

- Hogy születhet valaki, amikor már öreg? Csak nem térhet vissza anyja méhébe azért, hogy újra szülessék?

Erre Jézus azt mondta:

- Bizony, bizony, mondom neked: Aki nem vízből és (Szent) Lélekből születik, az nem megy be az Isten országába. Ami a testből születik, az test, ami a Lélekből születik, az lélek. (u.o.)

Mit jelent az, hogy „vízből és lélekből”? A keresztény magyarázatok szerint itt a bemerítkezésről van szó, s ez elég logikusan hangzik akkor, amikor János mozgalma egyre nagyobb tömeget vonzott. De éppen ez vele a probléma is. Lehetséges lenne, hogy Jézus mindössze azt akarta mondani: azoké lesz az új ország, akik bűnbánatot tartanak, és megkeresztelkednek? A párbeszéd folytatása nem erre enged következtetni.

A beszélgetés jobb megértéséhez szükségünk van arra, hogy elolvassuk Ezékiel könyvének egy részletét. A szövegből ki fog derülni, hogy a víz, mint a tisztulás jelképe és a szél hogyan kapcsolódnak össze a messiási ország eljövetelével. Illés prófétát halljuk:

- Kihozlak benneteket a népek közül, összegyűjtelek az országokból, és beviszlek benneteket a saját földetekre. *Tiszta vizet hintek rátok*, hogy megtisztuljatok. Minden

tisztátalanságotoktól és minden bálványotoktól megtisztítlak benneteket. Új szívet adok nektek, *és új lelket adok belétek:* eltávolítom testetekből a kőszívet, és hússzívet adok nektek. *Az én lelkemet adom belétek,* és azt művelem veletek, hogy rendelkezéseim szerint éljetek, törvényeimet megtartsátok és teljesítsétek. Abban az országban fogtok lakni, amelyet őseiteknek adtam. Az én népem lesztek, én pedig Istenetek leszek. Megszabadítlak benneteket minden tisztátalanságotoktól. (...) *Nem tiértetek cselekszem - így szól az én URam, az ÚR -, tudjátok meg ezt!* Szégyenkezzetek, és piruljatok életetek miatt, Izráel háza!

(...)

Az ÚR megragadott engem; elvitt engem az ÚR-lélek által, és letett egy völgyben. Tele volt az csontokkal. Végigvezetett köztük körös-körül, és láttam, hogy nagyon sok csont volt a völgyben, és már nagyon szárazak voltak. Megkérdezte tőlem:

- Emberfia! Életre kelnek-e még ezek a csontok?

Én így feleltem:

- Ó, Uram, URam, te tudod!

Akkor ezt mondta nekem:

- Prófétálj e csontokról! Mondd nekik: Ti száraz csontok, halljátok az ÚR igéjét!

Így szól az én Uram, az ÚR ezekhez a csontokhoz:

- Én lelket adok belétek, és életre fogtok kelni. Inakat adok rátok, húst rakok rátok, és beborítlak benneteket bőrrel, azután lelket adok belétek, hogy életre keljetek. Akkor megtudjátok, hogy én vagyok az ÚR.

Én tehát prófétáltam, ahogyan megparancsolta nekem. Amint prófétálni kezdtem, hirtelen dörgő hang támadt, a csontok pedig egymáshoz illeszkedtek. Láttam, hogy inak kerültek rájuk, majd hús növekedett, és végül bőr borította be őket, de lélek még nem volt bennük. Akkor ezt mondta nekem:

- Prófétálj a léleknek, prófétálj, emberfia, és mondd a léleknek: Így szól az én Uram, az ÚR: *A négy égtáj felől jöjj elő, lélek, és lehelj ezekbe a megöltekbe, hogy életre keljenek!*

Én tehát prófétáltam, ahogyan megparancsolta nekem. Akkor lélek szállt beléjük, életre keltek, és talpra álltak: igen-igen nagy sereg volt. Akkor ezt mondta nekem:

- Emberfia! Ez a sok csont Izráel egész háza, amely most ezt mondja: Elszáradtak a csontjaink, és elveszett a reménységünk, végünk van. Azért prófétálj, és ezt mondd nekik: Így szól az én Uram, az ÚR: *Én felnyitom sírjaitokat, és kihozlak sírjaitokból, én népem, és beviszlek benneteket Izráel földjére.* Akkor megtudjátok, hogy én vagyok az ÚR, amikor felnyitom sírjaitokat, és kihozlak sírjaitokból, én népem! Lelkemet adom belétek, életre keltek, és letelepítelek benneteket a saját földeteken. Akkor megtudjátok, hogy én, az ÚR, meg is teszem, amit megmondtam - így szól az ÚR. (Ez. 36. 24 - 37,14.)

Ez a rész megmagyarázza a vízzel való megtisztítás és a Szentlélek kapcsolatát az Ígéret Földjével. De azt is mutatja, hogy a Lélek valamiféle szél.

Nikodémus azonban ismét okvetetlenkedni kezdett, mondván: mindenki testből születik, a keresztség (bemerítkezés) csupán szimbólum, ráadásul ahhoz is kell anyag, a víz. No és hányan kereszteltek már, aztán mégsem jött el a Messiás uralma. Ebből az értetlenkedésből János evangélista nem említ semmit, csak Jézus alábbi válaszából tudjuk, hogy Nikodémus *csodálkozott*:

- Ne csodálkozz azon, hogy azt mondtam: újjá kell születnetek. *A szél ott fúj, ahol akar,* hallod a zúgását, de nem tudod, honnan jött és hová megy. Így van vele mindenki, aki a lélekből született.

- Hogyan lehetséges ez? - kérdezte Nikodémus.

Jézus így válaszolt:

- Izrael tanítója vagy, és nem érted? Bizony, bizony, mondom neked, arról beszélünk, amit tudunk, s arról tanúskodunk, amit látunk, mégsem fogadjátok el tanúságtételünket. Ha földi dolgokról beszélek, s azt sem hiszitek, hogy fogjátok hinni, ha majd a mennyei dolgokról beszélek? Senki sem ment föl a mennybe, csak aki alászállt a mennyből: az Emberfia (aki a mennyben van). (Jn.3.1-13.)

Nikodémus szellemi fölénye összeomlott, hiszen olyan szövegeket idézett neki Jézus, amiket a tudós tanácsos úrnak, farizeusnak ismernie kellett. A szél az ősi hitvilágban Isten lelke volt. Létezett például a jóslásnak egy fura, ma már érthetetlen formája: a fák zúgása alapján történő jövendő mondás. Azt ők is tudták, hogy a fák a széltől zúgnak, de hogy mikor, és hogyan, vagyis hogy a szél hogyan zúgatja a lombokat, isteni jelnek vélték. A Nikodémushoz intézett feddés tartalma tehát az volt, hogy jósolni ugyan mernek a szél zúgásából, mintha tudnák, mit üzen az Isten a fák lombjával, pedig magáról a szélről semmit sem tudnak, még csak nem is látják.

Ám akik Lélekből születtek „látják" a szelet. A Lélekből születettek ugyanis szabadok, mint a szél: oda mennek, ahova akarnak, olyanok, mint Isten, ők értik Isten szándékait. A lélek a Szent Szellemet jelenti, márpedig akiben Ő benne van, az ismeri a dolgok végső igazságait. Ezért tud például az egyedi nyelvek mögött lévő „A Nyelv"-en beszélni, vagyis úgy, hogy amit mond, azt minden nyelven érteni lehet. Vagy ezért képes a Szellem embert nemzeni.

Nikodémus azt kérdezi: Hogyan lehetséges ez? Jézus pedig kioktatja Nikodémust: ha Isten azt ígérte Illésnek, hogy a száraz csontokból is élő embereket teremt az Utolsó Ítéletkor, akik megtisztultak a víztől és az Úr lelke van bennük, akkor tudnia kéne, hogy a Messiás országa nem a farizeusok, vagy a szadduceusok országa lesz. Vagyis a Szentírást sem ismeri.

Hiszen ha a világot Isten teremtette, akkor minden földi dolgot végső soron valami szellemi dolog határoz meg, az egész Teremtés, az anyag, minden szellemi eredetű, amit Izráel tanítójának tudnia kellene. Bár azt, hogy hogyan, csak az tudja, aki „járt odafönt". Persze a két szövegben elhangzó Emberfia név jelenthetné magát Illést is, de János evangélista szerint Jézus itt önmagáról beszél. Jézus itt egyértelműen kimondja, hogy Isten három személy, csakhogy ezt Nikodémus nem tudhatta, amint arról később még lesz szó. Ám az ezt alátámasztó ószövetségi idézeteket ismerte, hiszen már a teremtés is így kezdődik: **És az Isten *lelke* lebegett a vizek felett. (Ter.1.1.)**

Jézus ezután egészen pontosan megmagyarázza, méghozzá a Szentírás alapján, hogy ki a Messiás. Ő Isten „egyszülött" Fia, aki nem azért jött, hogy ítéletet tartson a világ fölött, ám maga a világ von ítéletet saját fejére aszerint, hogy hiszi-e a Szentháromságot (Atya, Fiú, Szentlélek), vagy sem. Ez roppant fontos tétel: Jézus nem ítélkezik. Ezt még sokszor mondja majd, bár igaz, egyszer azt is mondja, hogy ha ítélkezik is, van hozzá joga, de erről majd máskor.

Ha szemügyre vesszük Jézus szavait, három igen fontos ószövetségi utalással találkozunk. Az első maga a *víz*. Nem véletlenül idéztem az előbb a Teremtés könyvéből. A víz ugyanis, mint *őselem*, úgy tűnik, a korabeli szemléletben azonosult a világ anyagával, amiből minden lett. Kezdetben csak a víz volt. A Teremtés könyvének leírása azonban kínos kérdést vet fel: vajon

a víz már Isten teremtő aktusa előtt létezett volna? Szó szerint véve nem, csakhogy az egykori tudós férfi, aki ezeket a szavakat leírta, nyilván nem is erre gondolt. Számára a „Kezdet" szó értelme nem az volt, hogy mi volt akkor, amikor még semmi sem volt, hanem a *teremtés kezdete*. No persze a mondat akkor is problematikus, hiszen ezek szerint *volt valami*, amiből a világ lett, de erről majd később lesz szó.

Persze ma már tudjuk, hogy bárhogyan is jött létre a világ, akár teremtéssel, akár spontán sarjadással, nem víz volt az ősanyag, hanem ma úgy mondjuk, *plazma*. Ők azonban nem ismerték ezt a fizikai fogalmat, számukra viszont a víz egyfajta plazma volt. A korábbi, görög filozófusoknál is megfigyelhető az a törekvés, hogy keresték a sokféleség mögött rejlő egységes ősanyagot, s a víz náluk is előkelő helyezést ért el ebben a ranglistán.

Jézus tehát azt mondja, hogy az *új embernek* a legősibb anyagból, „*plazmából*" kell majd állnia. De az anyag önmagában nem él, tehát nem is ember, így ahhoz, hogy ember legyen, kell a Lélek. Mindebből világosan kiderül, hogy Új Teremtésről beszél, vagyis arról, amit a próféták megígértek. A víz és a Lélek a száraz csontokból is élő embereket alkot. Az is kiderül azonban, hogy tisztán látta azt, amit a teológusok mind a mai napig kerülgetnek, mint macska a forró kását, tudniillik Isten *négy*. Három személy, és egy negyedik dolog, anyag. Erről azonban majd később.

Jézus megemlít még valamit, a rézkígyót, amit Mózes készített a pusztában bolyongó népnek, de erről is később lesz részletesen szó. Itt most csak az a fontos, hogy ezzel is önmagára, pontosabban a halálára utal.

A harmadik dolog saját személyének meghatározása a próféták által. Hosszú fejtegetése Isten Fiáról a mi számunkra világos, ám az az akkori hallgatók előtt nem lehetett egyértelmű, mondhatnám az istenkáromlás határát súrolta: két Isten van?! Erre szintén az Írásból hoz fel érveket. Amit mond, az a következő szövegre épül:

Ki ment föl az égbe és ki jött le onnan?

Ki az, aki a szelet a kezébe fogta?

És a vizeket ki öntötte tartályba?

Ki szabta meg a föld minden határát?

Mi a neve, *és mi a fiáé, ha tudnád*? (Péld. 30. 4.)

Ezért oktatta ki Nikodémust, hiszen neki ismernie kellett a Példabeszédek könyvét (is). Sajnos János beszámolója nagyon rövid. A szöveg alapján úgy tűnik, Jézus kerek-perec megmondta Nikodémusnak, hogy ne várjon a földi paradicsomra, ne várja, hogy neki fog igazságot szolgáltatni a szadduceusok, vagy a rómaiak ellen. Szavaiban leckéztetés van, Nikodémus mégsem sértődik meg, sőt, ő lesz a Mester egyik legbuzgóbb híve, aki még a főpapokkal szemben is védelmébe meri őt venni.

A teljes párbeszédet tehát nem tudjuk rekonstruálni, ami azért kellemetlen, mert a kánai menyegzőnél azt állítottam, hogy a szövegből nem hiányzik semmi, teljesen érthető a jelenet, s az is „bolond", aki azt állítja, hogy hiányos a szöveg. Itt viszont (és még sok másik helyen) én állítom azt, hogy töredékes a szöveg, lényeges részek hiányoznak belőle. A vád jogos (én találtam ki...!) csakhogy van rá magyarázat. Az összes ilyen esetben ugyanis kitetszik, hogy az evangéliumok csak azokat a mondatokat őrizték meg, amelyeknek „poén értékük" van, ahogyan az a kánai menyegzőnél is történt. Természetesen nem arra gondolok, hogy kifejezetten a humort keresték, hanem, hogy magától értetődő módon a váratlan, szellemes mondatok maradtak meg a tanúk emlékezetében elsősorban, a frappáns odamondások, szellemes

riposztok, - ugyanis ezekre az ember általában hosszabb ideig emlékszik, mint a száraz fejtegetésekre. A legtöbb esetben azonban a szövegkörnyezet már elfelejtődött, az utalási rendszer, amiben a mondatok elhangzottak, csak halványan, nagy vonalakban élt, amiket maguk az apostolok sem tudtak felidézni, nemhogy az evangéliumok lejegyzői. János pedig, az egyetlen, aki egyszerre volt mindkettő, majdnem nyolcvan éves volt, amikor evangéliumát megírta...

Valószínű, hogy Jézus feddő szavait bőségesen ellensúlyozta érveinek nagysága, és a Szentírás ismeretét és megértését tanúsító mondatai hatására a tanácsos úr végre megértette saját vallásának lényegét, ezért nem haragudott Jézusra, sőt titkos híve lett olyannyira, hogy később a védelmébe vette, és a temetésénél is jelen volt. Megértette, hogy a Messiás országa nem a Biblia népének országa lesz, hanem az egész emberiségé, de erről is majd később.

Érdekes az a tény, hogy Nikodémusnak nem ismerjük az igazi nevét. Neve ugyanis görög név, jelentése ez: „aki legyőzte a népet", márpedig egy előkelő zsidó tanácsos esetében elképzelhetetlen, hogy ne lett volna arámi, vagy pláne héber neve is. Lehetséges azonban, ahogy azt például Kleofás esetében láttuk, hogy a több száz éves görög uralom miatt bizonyos görög szavak teljesen idomultak az arámi nyelvhez, és névként is használták őket. Nikodémus életének későbbi, tragikus alakulását azonban ismerjük. Amikor a rómaiak elpusztították Jeruzsálemet, Nikodémus árván maradt kislánya a római katonák lovainak trágyájából szedegette ki az épen maradt magokat, és azt ette. És nem az ő sorsa volt a legrosszabb abban a szörnyű időben, ahogy azt Josephus Flavius könyvéből ismerjük.

Azok a botrányos dolgok, amiket eddig említettem, egyre inkább magyarázatot követelnek, ám sajnos még korai lenne ebbe a fejtegetésbe belekezdeni. Különben is, amit majd mondani fogok, olyannyira megdöbbentő, hogy talán jobb lenne róla egy teljesen más könyvet írni. Mivel azonban annak a könyvnek enélkül nem lenne semmi értelme, arra kell kérnem türelmes Olvasómat, hogy nézze el nekem, amiért egyre halogatom a dolgot. Nemsokára úgyis sor kerül rá.

JÉZUS JÚDEÁBA MEGY?

János ezután azt írja, hogy:

Jézus ezután Júdea földjére ment a tanítványaival, ott maradt velük és keresztelt. (Jn.3,22.)

Később helyesbít: **ő maga nem keresztelt, csak a tanítványai (Jn.)**. Ez a megjegyzés is arról árulkodik, hogy Bemerítő János és Jézus között az elsőbbség kérdése még nagyon sokáig foglalkoztatta az embereket, ahogyan arról még lesz szó.

János apostol ezután meséli el Keresztelő János utolsó tanúságtételét, ami tulajdonképpen egy vita arról, hogy melyikük a nagyobb. Majd azt írja, hogy:

Amikor Jézus megtudta, *hogy a farizeusok úgy értesültek*, hogy ő több tanítványt szerez és keresztel, mint János, - noha ő maga nem keresztelt, csak a tanítványai -, elhagyta Júdeát, és visszatért Galileába..."(Jn.4.1-2.)

Nem volt tehát biztos, hogy az ő tanítványainak volt több hívük, de a farizeusok úgy *értesültek*. Ezután meséli el János a Szamáriai asszonnyal történteket, majd a királyi tisztviselő fiának meggyógyítását.

Csakhogy az időrend úgy tűnik, megbicsaklik kissé. A szinoptikusoktól úgy tudjuk, Jézus azután tért haza Galileába, hogy Keresztelő Jánost börtönbe vetették. Heródes Antipász 28-ban szöktette meg feleségét, amiért Keresztelő János bűnösnek nevezte. (Az esszénusok tiltották a többnejűséget, de Heródesnek nem csak ez volt a bűne.) Az azonban nem valószínű, hogy a király még abban az évben lecsapott volna a prófétára. Sokkal hihetőbb, hogy arra csak 29. vége felé került sor, *azután*, hogy beköszöntött a hideg, mert ekkor már nem okozott feltűnést, hogy a próféta eltűnt. Az a bizonyos tanúságtétel jelenet, amiről itt szó van, ráadásul nem is ott történt, ahol Jézus megkeresztelkedett, hanem attól északra, egy *másik tartományban*, ahogy arról még lesz szó. Ha tehát Jézus a próféta bebörtönzése után ment haza Galileába, akkor arra csak 30. elején kerülhetett sor.

Ám a királyi tisztviselő meggyógyítása egyrészt feltételezi, hogy az emberek tudtak arról, milyen csodás tettekre képes Jézus, másrészt arra mutat, hogy Heródes emberei és Jézus között még nem volt ellentét. Vagyis nagyon valószínű, hogy ez az eset előbb történt, mint Keresztelő János tanúságtétele, vagy a Szamárián való átkelés esete, és csak „véletlenül" került arra a helyre, ahol most olvasható. Ezt támasztja alá Jánosnak ez a kijelentése is:

Ez volt Jézus második csodajele, amikor Júdeából Galilea felé tartott. (Jn. 4. 54.)

Ez a mondat ugyanis biztosan nem azt jelenti, hogy Jézusnak ez volt a második csodája *út közben*. A szamáriai asszony esete ugyanis nem tekinthető a szó szoros értelmében vett csodának. Akkor ugyanis Jézusnak az a kijelentése is csoda lett volna, amit Natanaelnek mondott, mint láttuk, és ezt János apostol is tudta. Már csak azért sem *út közben* tett csodáról van szó, mert hiszen Kafarnaum, ahol a királyi tisztviselő lakott, már eléggé Északon volt.

Mindebből az következik, (még ha ez így nem is volt érthető), hogy Jézus az első jeruzsálemi út után felment Galileába, ahol a királyi tisztviselő fiának meggyógyítása után meggyógyított egy ördöngöst a kafarnaumi zsinagógában, meggyógyította Péter anyósát, kiválasztotta első tanítványait egy csodálatos halfogás kerestében, majd *visszatért* Júdeába. Erre utalhat János apostol mondata, amit már idéztem:

Jézus ezután Júdea földjére ment a tanítványaival, ott maradt velük és keresztelt. (Jn.3,22.)

De megerősíti ezt Lukács kijelentése is, aki a fentebb mondott események elbeszélését így zárja le:

- Más városokban is kell hirdetnem az Isten országát, hiszen ez a küldetésem.

És tanított *Júdea zsinagógáiban.* (Lk. 4,43-44.).

Igaz azonban, hogy Márk párhuzamos helye Galileát mond. Ám az evangéliumok közötti ellentmondások okaival később részletesebben fogok foglalkozni.

A KIRÁLYI TISZTVISELŐ FIÁNAK MEGGYÓGYÍTÁSA

A két nap elteltével folytatta útját Galilea felé. Jézus maga állapította meg, hogy saját hazájában nincs a prófétának becsülete. Mégis, amikor Galileába ért, a galileaiak szívesen fogadták, mert mind látták, amit az ünnep alkalmával Jeruzsálemben tett, hisz ott voltak az ünnepen. (Jn.4.43-45.)

Ez a részlet több kérdést vet föl. Az egyik az, hogy az a jelenet, vagy legalább is egy hasonló, amikor Jézus a názáreti zsinagógában tanított, majd földijei le akarták dobni a szikláról, már megtörtént. Hiszen a próféta elutasításával kapcsolatos mondatot ehhez a jelenethez szokták kapcsolni. Ám maga a kijelentés a prófétáról és a hazájáról, ami szállóigévé vált, nem feltétlenül hangzott el Jézus tevékenységének kezdetén, János mint ismert szállóigét idézi, tehát a jelenet is lehet későbbi. Sőt, az is lehet, hogy Jézus itt egy már ismert *közmondást* idézett. A másik részlet az, hogy Jézust azért fogadták szívesen, mert látták, amit Jeruzsálemben tett. Vagyis nem azért fogadták örömmel, mert tudták, hogy Keresztelő Jánossal együtt hirdette a megtisztulást. A jeruzsálemi eset, a templom megtisztítása elsősorban *politikai* tett volt. Jánosnak ez a megjegyzése tehát arra utal, hogy Jézus 29. elején is járt Galileában, azután a Húsvét után, amikor kikergette a kereskedőket a templomból. Ekkor azonban Keresztelő Jánost még nem vetették börtönbe.

Mint a következő mondatból kiderül, Jézus most másodszor megy Kánába, ahol a rokonai laktak, márpedig az első útja a menyegzővel függött össze. Ami viszont az első Húsvét előtt volt. Valószínűleg azért tért haza ismét Kánába, mert az ünnepen, Jeruzsálemben ismét találkozott rokonaival, akik szerették volna, ha velük is törődik egy kicsit.

Így újra a galileai Kánába ment, ahol a vizet borrá változtatta. Kafarnaumban volt egy királyi tisztviselő, akinek a fia beteg volt. Amikor meghallotta, hogy Jézus Júdeából Galileába érkezett, fölkereste, és arra kérte, menjen el, gyógyítsa meg a fiát, aki már a halálán volt. Jézus azonban így szólt:

- Hacsak jeleket és csodákat nem láttok, nem hisztek. (Jn. 4, 46-50.)

Ezután persze meggyógyítja a fiút, méghozzá *távolból*, amire máskor is lesz példa. Ám most sokkal érdekesebb az, hogy hogyan mondhatott Jézus ilyen csúnya dolgot egy apának, akinek haldoklott a fia.

Természetesen sehogy. Jézus fenti szavai nem a királyi tisztviselőnek szóltak, hanem a körülötte álló bámészkodóknak. **Az ember** ugyanis **hitt Jézus szavának. (u.o.)** A hitetlenség tehát nem rá vonatkozott, különben miért ment volna oda Jézushoz a kérésével?

A királyi tisztviselő esete azért is fontos, mert azt mutatja, hogy ekkor még tényleg a történet elején vagyunk. A „király", akire utalnak, Heródes Antipász negyedes fejedelem, vagyis *tetrarcha* volt, aki ugye Keresztelő Jánost börtönbe vettette. Márpedig az a tény, hogy a király egyik első embere Jézust hívja segítségül, arra mutat, hogy Keresztelő János ekkor még nem volt börtönben. Később különben az is kiderül, hogy a király vonakodott a próféta ellen cselekedni, csak új felesége kényszerítette rá. Nem sokkal azután majd arról értesülünk, hogy a „Heródes pártiak" el akarták pusztítani Jézust, márpedig bármennyire nem tudjuk, kik lehettek a „Heródes pártiak", egy királyi tisztviselő, Heródes Antipász egyik főembere bizonyára Heródes hívei közé tartozott. Az esemény korai mivoltát erősíti meg János kijelentése is, mint láttuk: **Ez volt Jézus második csodajele, amikor Júdeából Galilea felé tartott. (Jn. 4. 54.)** Ezt a mondatot - mint mondtam - nem úgy értette János, hogy útközben ez volt a második

csoda, hanem hogy Jézus tevékenységében összesen ez volt a mások csodatett. Az első a víz borrá változtatása volt. Azért is valószínű ez a feltételezés, mert a kánai menyegzőn történtekről tudhatott a Kafarnaumi tisztviselő. Az sem kizárt, hogy távoli rokonok voltak. Lukács ugyanis felsorol később néhány asszonyt, akik Jézus állandó kísérői voltak, s köztük szerepel „Heródes intézőjének, Kuzának a felesége" **(Lk.8.3.)**. Erről a Johannáról csak annyit tudunk, hogy megjelenik Jézus temetésénél is. Mivel azonban a név szerint felsorolt asszonyok általában nagyon közeli ismerősök, vagy kifejezetten rokonok, okunk van annak a feltételezésére, hogy Johanna és családja is közeli ismeretségben, talán rokonságban állt Jézus családjával. Persze nem biztos, hogy a királyi tisztviselő, akiről János ír, azonos volt Kuzával. Az azonban, hogy János nem nevezi nevén, nem bizonyítja az ellenkezőjét sem.

Okunk van tehát annak feltételezésére, hogy Jézus a Templom megtisztítása után hazatért Galileába, meggyógyította Kánában a királyi tisztviselő fiát, letelepedett Kafarnaumban, ahol kiűzte a zsinagógában egy megszállottból az ördögöt, és meggyógyította Péter anyósát. Azután ismét visszatért a Jordánhoz, ahogy arra Lukács utal, és ott is maradt addig, amíg Keresztelőt bebörtönözték. Majd 30. februárjában végleg hazaindult Galileába, útközben találkozott a szamáriai asszonnyal, odahaza meggyógyította a bénát, akit a tetőn át engedtek le elé, és még sok más csodát tett.

Ha már sikerült jól összezavarnom Türelmes Olvasómat, elárulom, hogy azért nagyjából mégis azt az időrendet követem, amit a mai szentírástudományban általában elfogadnak. Ennek a legfontosabb sarkpontjai: Jézus megkeresztelése, Keresztelő János bebörtönzése, a tizenkét tanítvány kiválasztása, Keresztelő János halála, amely minden evangéliumban választóvonalat képez, a Színeváltozás csodája, az utolsó Sátoros ünnep, illetve a Szenvedéstörténet. Ezekről egészen biztosan tudjuk, hogy ebben a sorrendben zajlottak le. A közöttük eltelt idő kérdéses, és a lezajlott események sorrendje vitatható, de ez utóbbinak voltaképpen nincs is túl nagy jelentősége.

JÉZUS GALILEÁBA MEGY?

A szinoptikus evangéliumok beszámolnak arról, hogy Jézus Keresztelő János bebörtönzése után tért haza Galileába, de a beszámolójuk nem egységes. Ők nem tudnak a kánai menyegzőről, sem a szamáriai asszonyról, a Nikodémussal lezajlott beszélgetést sem mesélik el, és egy szót sem vesztegetnek a királyi tisztviselő esetére. Ennek alighanem az az oka, hogy a legtöbbről nem is tudtak, és nem tudták (talán nem is akarták) rekonstruálni az események sorrendjét. Mi sem bizonyítja ezt jobban, minthogy Lukács egyszerűen elintézi az egészet: a megkísértés után **Jézus most a Lélek erejével visszatért Galileába. (Lk.4,14.)** A zűrzavarról árulkodik az is, hogy a názáreti zsinagógában történt esetet mindhárman más-más események között mesélik el. Ennek persze az is lehet az oka, hogy Jézus többször járt Názáretben, bár a jelenet végkifejlete alapján ez nem valószínű. (Az viszont igaz, hogy ez a végkifejlet történhetett az utolsó hazalátogatásnál is.)

A szinoptikusok időrendjét tehát nem vehetjük „szentírásnak", az a pár eset viszont, amit itt tárgyalok, biztosan Jézus korai tevékenységéhez kapcsolódik. Ezek után a gyógyítások után történik majd az, hogy Jézus „magányba vonul", vagyis éjszaka felmegy egy hegyre imádkozni, és amikor tanítványai megtalálják, közli velük, hogy nem maradhat állandóan egyhelyben. Valószínű tehát, hogy azután visszatért Júdeába, ahogy János apostolnál olvastuk.

Jézus nem Názáretbe, vagy Kánába ment, hanem Kafarnaumba. Ez a Galileai tó partján fekvő legnagyobb város volt abban az időben. Nyilván nagysága miatt választotta Jézus, hiszen itt sok emberrel találkozhatott. A tó partján volt a fejedelem városa is, Tibériás, ám annak forgalma nyilván sokkal kisebb volt, és a város kimondottan hellenista jellegű, „kozmopolita" településnek számíthatott. Az evangéliumok szerint Jézus oda be sem tette a lábát.

Márk és Lukács megemlíti, hogy amikor Jézus Kafarnaumba költözött, *szokás szerint* minden szombaton elment a zsinagógába tanítani.

Kafarnaumban aztán egy ördögtől megszállott ember kiabálni kezdett vele, hogy

- Mi közünk van egymáshoz, názáreti Jézus?! Vesztünkre jöttél? Tudom, ki vagy: az Isten szentje! (Lk. 4,34.)

Ezután az eset után Péter anyósának meggyógyításáról értesülünk. A jelenet elég humoros, bár lehet, hogy csak azért, mert egy anyós szerepel benne, mindenesetre amint meggyógyította őt a Mester, nyomban fölkelt, és kiszolgálta őket. Jellegzetesen férfi szempont...

Majd megemlítik az evangéliumok, hogy sok gyógyítást vitt véghez Jézus, **híre elterjedt az egész környéken**, de a gonosz szellemekre mindig ráparancsolt, **s nem engedte szóhoz jutni őket, mert hisz tudták, hogy ő Krisztus. (Lk. 4,41.)** Emlékeznek még a megkísértésre? Hát nem különös, hogy az ördögök mindig rögtön tudták, hogy Jézus a Messiás?

Gondoljunk bele a helyzetbe. Adva van egy beteg, aki azt kiabálja, hogy Jézus az Isten szentje, ő a Krisztus, stb. Mi rossz van ebben? Annak, aki a jelenetnek gyanútlan szemtanúja, ugyan miért jutna eszébe arra gondolni, hogy a gonosz lélek kiabál a betegből, méghozzá ilyen szépeket? Nem az lenne a természetes, hogy a gonosz lelkek mindenféle rosszat kiabálnak a csodatévőre? Vagy azért voltak gonosz lelkek, mert azt kiabálták: hagyj békén? De ha így volt is, miért kellett beléjük fojtani a szót? Hát nem mindegy, ki mondja ki az igazságot, ha az jó? Vagy nem volt szabad elmondani, hogy tényleg ő az?

A gyógyításokkal kapcsolatban van még egy érdekesség. A szinoptikusok azt írják, hogy Jézus mindig este gyógyított. Napnyugta után, amikor beesteledett, odahordták hozzá a betegeket és a gonosz lélektől megszállottakat. Az egész város ott tolongott az ajtó előtt. **(Mk.1.32-33.)** Képzelem, hogy örülhetett ennek Péter felesége, Jézus ugyanis az ő házukban lakott. De vajon miért este gyógyított? Ez sajnos nem derül ki, pedig lehet, hogy van valami metafizikai jelentősége a dolognak. Az viszont elég valószínű, hogy az emberek nappal általában dolgoztak, tehát nem volt idejük elvinni beteg hozzátartozóikat a doktorhoz. Az sem mellékes, hogy az olyan éghajlaton, ahol Galilea is fekszik, természetes, hogy a déli hőség idején nem nagyon mászkálnak az emberek az utcán, és főleg nem viszik ki a betegeket. Vagyis amikor Jézus Kafarnaumban gyógyított, tavasz, illetve nyár volt.

Az előbbi esemény után egy hajnalban, pirkadat előtt Jézus eltűnt, elment imádkozni. Miután Péterék megtalálták a Mestert, ő közölte, hogy nem akar egyhelyben ülni, mert az a dolga, hogy sokfelé hirdesse az igét. Vagyis túl sokáig időzött már Péter családjának vendégszeretetét élvezve Kafarnaumban.

Mint láttuk, Lukács azt írta, hogy Jézus ezután Júdea zsinagógáiban tanított, ami egybecseng János idézett mondatával is. A probléma csak az, hogy János - és a józan ész szerint - Jézus Júdeában nem a zsinagógákat járta, hanem a Jordán mellett keresztelt. Lehet persze, hogy eközött a két dolog nincs ellentmondás. Márk mindenesetre ezt írja:

- Menjünk máshová, a szomszédos helységekbe, hogy ott is hirdethessem az evangéliumot, hiszen azért jöttem ki.

S *bejárta egész Galileát*, tanított a zsinagógákban, és ördögöket űzött ki. (Mk.1.38-39.)

Márk azokat az eseteket, amiket az előbb sorra vettem, s amelyek megelőzik a fenti mondatot, egyértelműen azutánra helyezi, hogy Keresztelő Jánost elfogták. Máté is azt írja, hogy Jézus csak azután lépett a világ elé, de szerinte addig Názáretben élt, amit egészen biztosan elvethetünk, és ráadásul azt a három gyógyítással kapcsolatos leírást, amit az imént idéztem, azutánra helyezi, hogy Jézus „bejárta Galilea zsinagógáit", sőt, nála már a Hegyi Beszéd is megtörtént.

Ebből a sok, zavarosnak ható eltérésből az biztos, hogy Jézus akkor kezdte meg galileai tanítását, amikor Kereszteló Jánost bebörtönözték, ám ez nem zárja ki azt, hogy Jézus már azelőtt is tett csodákat Kafarnaumban. Ez a sorrend azt is megmagyarázná, miért mondta Nikodémus azt, hogy Jézus olyan tetteket hajtott végre, amelyek bizonyítják, hogy Isten küldte. Valószínű ugyanis, hogy a tanácsos úr nem az első húsvét után, hanem Keresztelő János „utolsó tanúságtétele" előtt beszélt Jézussal. Erre mutat az a párhuzam a két jelenetben elhangzó mondatok között, amiről alább lesz szó.

KERESZTELŐ JÁNOS UTOLSÓ TANÚSÁGTÉTELE

A Nikodémussal folytatott beszélgetés után János azt írja, Jézus visszatért Júdeába, de ez nem feltétlenül jelenti azt, hogy előtte Galileában volt. Azt is megtudjuk, hogy Keresztelő János ekkor nem Betániában keresztelt, hanem Szalim közelében, mert ott „*sok víz volt*”. Jézus mindenesetre nem tért haza végleg Galileába azután az első jeruzsálemi Húsvét után, hanem vagy Dekapolisz tartományba ment Keresztelő Jánossal együtt, vagy a Jordánon túli Betániába tért vissza, ahol annak idején megkeresztelkedett. Mivel a szövegből az derül ki, hogy Jézus, pontosabban a tanítványai is kereszteltek, valahol a Jordán környékén kell őt keresnünk. Úgy tűnik tehát, mintha Keresztelő János tanítványaként, vagy társaként hirdette volna a bűnbánat fontosságát.

Ekkor még a történet elején vagyunk, i.sz. 29. vége felé, Keresztelő János még nincs börtönben, ahogy János apostol írja.

Ekkor vita támadt Keresztelő János tanítványai és „egy zsidó” között, a tisztulási szertartással, vagyis a bemerítés értelmével kapcsolatban. Az volt a vita lényege, hogy ki a nagyobb, János, vagy Jézus, vagyis kinél célszerű megkeresztelkedni. János emlékeztette a tanítványait, hogy hallották, amikor ő, János megvallotta, hogy nem ő a Messiás. Az a folyton ismétlődő vita, hogy János-e vagy Jézus-e a nagyobb, itt jelentkezik először úgy, hogy egy „kívülálló” veti fel a kérdést. Később majd Bemerítő János tanítványai is firtatják ugyanezt.

Ez élesen rávilágít arra a problémára: vajon a kumráni (esszénus) közösség, akinek küldötte János volt, ismerte-e Jézust. Egyáltalán, milyen viszony volt ténylegesen a két rokon között? A vita János vagy Jézus elsőbbségéről egészen sokáig folytatódik majd. Sőt úgy tűnik, jóval Jézus halála után sem zárult le. Erre utal ugyanis az, hogy Lukács olyan hosszú részt szentel a két gyermek megszületésének. Sőt, Lukács kifejezetten ráirányítja a figyelmet arra, hogy Bemerítő János már magzat korában is elismerte Jézus fensőbbségét.

János apostol elbeszélése szerint Bemerítő János először akkor tett tanúbizonyságot Jézusról, amikor megkeresztelte. Majd nem sokkal börtönbe vetése előtt, annál az esetnél, amiről most szó van. Azt mondja, hogy ez Keresztelő János utolsó tanúságtétele. Ám a szinoptikusoktól tudjuk, hogy Keresztelő János még a börtönből is küldd egy követséget Jézushoz, vajon ő-e a Messiás. Ezzel a megható eseménnyel majd a megfelelő helyen részletesen foglalkozom. Most lássuk János beszámolóját:

János tanítványai vitába szálltak a zsidókkal a megtisztulásról. Odamentek Jánoshoz, és ezt mondták neki:

- Mester, aki veled volt a Jordánon túl, akiről te bizonyságot tettél, íme, az keresztel, és mindenki őhozzá megy.

Érdemes felfigyelnünk a megfogalmazásra: *vita támadt.* A prófétákat tehát nem feltétlenül nézték olyan áhitatos szemmel, mint ma gondoljuk. Inkább nagyon is éberen firtatták, nem csaló-e az illető. Hiszen a lelki üdvükről, Istenhez való viszonyukról volt szó. Nem féltek tőle, hogy a felbosszantott próféta mondjuk békává változtatja őket. Lássuk, mit válaszolt Keresztelő János.

János így válaszolt:

- Az ember semmit sem vallhat a magáénak, hacsak nem a mennyből kapta. Magatok vagytok a tanúim, hogy megvallottam: Nem a Messiás vagyok, hanem csak az előfutára. A menyasszony a vőlegényé. A vőlegény barátja csak ott áll mellette, és szívből örül a vőlegény hangját hallva. Ez az örömöm most teljes lett. Neki növekednie kell, nekem kisebbednem.

Aki felülről jön, az mindenkinek fölötte van. Aki a földről való, az földies és a földi dolgokról beszél. Aki a mennyből jött, azt tanúsítja, amit látott és hallott, de tanúságát nem fogadja el senki. Ám aki elfogadja tanúságát, bizonyítja, hogy Isten igazmondó. Akit ugyanis az Isten küldött, az az Isten szavait közvetíti, mert hisz (Isten) nem méri szűken a Lelket, amikor adja. Az Atya szereti a Fiút, s mindent a kezébe adott. Aki hisz a Fiúban, az örökké él. Aki azonban nem hisz a Fiúban, az nem látja meg az életet, az Isten haragja száll rá. (Jn. 3,26-36.)

Persze ahány fordítás, annyi különbség van a szövegben, de ezen kénytelen vagyok átsiklani - legalább is az esetek többségében - mivel ma már úgyse tudja senki, mi is hangzott el eredetileg. Hiszen a tanúk mindent emlékezetből meséltek el, amit aztán valaki más írt le, s aztán megint valaki más görögre fordított...

Keresztelő János mondatai feltűnően hasonlítanak Jézusnak azokhoz a mondataihoz, amelyeket az „előző jelenetben", Nikodémus látogatása idején mondott. Az olvasóban tehát felmerül a gyanú, hogy János rosszul emlékezett (ami eléggé valószínű bizonyos esetekben), vagy utólag „helyesbítette" Keresztelő János szavait, satöbbi. Nincs kizárva. Csakhogy az sincs kizárva, hogy pontosan azért illesztette be ez elé a Nikodémussal folytatott párbeszéd jelenetét, mert a farizeusnak mondott szavak szinte szó szerint megegyeztek azzal, amit Keresztelő János mondott, vagyis megerősítették azt. Ezért lett az a címe a fejezetnek, hogy Keresztelő János utolsó *tanúságtétele.* A két szereplő, Nikodémus és a Bemerítő egymástól függetlenül mondta ugyanazt.

Ezután nemsokára, de pontosan nem tudjuk mikor, Jézus, mivel meghallotta, hogy a farizeusok úgy tudják, ő **„több tanítványt szerez és keresztel, mint János, - noha ő maga nem keresztelt, csak a tanítványai"(Jn.4.1-2.)**, *hazaindult* Galileába. János apostol tehát nem említi, hogy Jézus azért ment haza, mert Keresztelő Jánost börtönbe vetették, ahogy a szinoptikusok mondják, bár ez alighanem összefügghetett vele, ezért jegyzi meg, hogy a farizeusok azt hitték, Jézusnak már több tanítványa van, mint a Keresztelőnek. De miért tért haza, és vajon Keresztelő János tényleg csak azért keresztelt Szalim közelében, mert ott több volt a víz?

Az a tény ugyanis, hogy a Keresztelőt Heródes Antipász vettette börtönbe, azt feltételezi, hogy az ő tartományában, Pereában tevékenykedett. Galilea, Antipász másik tartománya itt nem jön szóba, mivel a hagyomány szerint Keresztelő János egyértelműen a Jordán déli folyásánál kezdte meg tanítását, ahol Jézus is megkeresztelkedett. Ennek a tartománynak a déli határánál volt az a korszerű erőd, Macherusz vára, amelynek segítségével Antipász meg akarta védeni országát a szomszéd király ellen, aki megharagudott rá, amikor Heródes összeszűrte a levet saját unokahúgával, és háttérbe szorította a szomszéd király lányát, aki a felesége volt. Ez 28-ban történt, és az asszony dühében hazament az apjához, aki háborúval fenyegette meg Heródest. A törvény nem tiltotta meg Heródesnek, hogy két, vagy több felesége, vagy akár még ágyasa is legyen, Heródiás, az új feleség azonban nyilván nagyravágyó volt, és háttérbe akarta szorítani az első asszonyt.

Heródest könnyen befolyásolta új élettársa, ezért hiába volt közismert ravaszsága, fel kellett készülnie a háborúra. Nyilván nem hagyhatott „maga mögött” egy olyan veszedelmes ellenfelet, mint Keresztelő János, akihez sokan mentek, és aki ellene izgatta az embereket. Keresztelő János tehát ezért ment Dekapolisz vidékére, ahol hivatalosan nem Heródes volt az úr, ám a fejedelem mégis elfogatta, és Macheruszba hurcoltatta. Ez is azt bizonyítja, hogy Heródes nem támadt neki rögtön a prófétának, miután az ostorozni kezdte paráznaságáért, ám a Bemerítő jobbnak látta nem borzolni a kedélyeket, és „külföldre” ment, vagyis egy kicsit bujkált. A hozzá zarándokló sokaság miatt a fejedelem nem is fogatta el addig, amíg az túl feltűnő lett volna, hanem megvárta, amíg beköszönt a hideg, és senkinek nincs kedve merítkezni. A háborúra egyébként csak évekkel később került sor, amiben Heródes csúfos vereséget szenvedett, de az új élettársáról azért nem mondott le.

Heródes azonban nem akart véget vetni Keresztelő János életének, ugyanis „félelemmel vegyes tisztelettel” figyelte a prófétát, ahogy az evangéliumok írják. Heródes Antipász különben is kíváncsi természetű volt, Jézust is szerette volna látni, és nagyon örült, amikor Pilátus átküldte hozzá a foglyot az utolsó Húsvét előtt. Valószínű azonban, hogy az új asszony, Heródiás (akinek még élt a korábbi férje), és a lánya, Szalóme gyűlölték a prófétát, és állandóan noszogatták Heródest, hogy ölje már meg. Ám Heródiás és a lánya nem lehettek mindig Heródes mellett a háborúra berendezkedő katonai erődítményben. A születésnapján azonban meglátogatták a fejedelmet, s ez magyarázhatja azt a frenetikus sikert, amit a fiatal Szalóme tánca okozott a zord körülmények között élő férfiak körében. Heródes nem tagadhatta meg Szalóme, pontosabban a lány anyjának kérését, így kénytelen volt kivégeztetni Jánost. Ám még nem tartunk itt.

Jézus tehát 29. Húsvétja után minden bizonnyal a Jordán mellett tartózkodott, a tanítványai kereszteltek, és az emberek nagy része előtt nem volt világos, melyikük a nagyobb próféta, sőt, mivel János kezdte előbb, sokan őt tartották nagyobbnak. Jézus nyilván azért tért vissza Galileába Keresztelő János elfogása után, mert ő is János keresztségét vette fel, és bizonyos értelemben ő is a tanítványának számított. Ilyen értelme is lehet Keresztelő János kijelentésének: „**Aki a nyomomba lép, nagyobb nálam”. (Jn.)** Úgy tűnik tehát, hogy amikor a szellemi vezetőt eltették az útból, Jézusnak kellett átvennie a helyét. Galileába pedig azért tért vissza, mert az is Heródes tartománya volt, csak a fejedelem éppen nem ért rá foglalkozni vele. Jézusnak egyébként ekkor még nem volt miért félnie Heródestől, ahogy azt majd látni fogjuk. De miért volt fontosabb a galileai tanítás, mint a júdeai?

Nos ennek magyarázata talán a zsidó történelemben kereshető. Az egységes állam ugyanis már igen korán két részre szakadt, Júdeára, amelynek fővárosa Jeruzsálem volt, és Izraelre, amelynek több fővárosa volt az idők során, leghosszabb ideig talán egy Szamária nevű város. Az ellenségeskedés részben arra volt visszavezethető, hogy a letelepedés után még törzsi-nemzetségi szervezetben élő a nép, ahol mindenki a maga ura volt, vagyis „biztonságban élt szőlője és fügefája árnyékában”, Saul idején központi uralom alá került. Saul, majd Dávid, aztán Dávid fia Salamon, mint minden király, adókat vetett ki, amelyek miatt főleg az északi országrész lakói háborogtak. Ez érthető, hiszen a déli két törzs, Júda és Benjámin tagjai élvezték mindazokat az előnyöket, amik az adóval jártak, bár ők maguk is adóztak, az északiak nem. Így aztán Salamon utódja, Roboám itta meg a levét a dolognak, az északi törzsek fellázadtak, és Jeroboámot(!) választották meg királynak. Nevezetes dolog azonban, hogy az északi országrész neve maradt Izrael. Ám ha azt vesszük, hogy az északi részen élt a tizenkét törzsből tíz, ez talán érthetővé válik. A kettészakadás mellett azonban még egy csapás érte a zsidó népet, ugyanis, főleg az északi országrészben egyre erősebben hódított a kánaáni vallás, a Baál, vagy Beelzebul kultusz. S miközben a két testvér ország harcolt egymás ellen, a próféták azért harcoltak, hogy a Jáhve vallás fennmaradjon.

Az sem mellékes, hogy a déli ország Jézus korában római fennhatóság alatt állott. Hiába volt ott a kultusz központja, a Biblia népének függetlenségét mégiscsak Galilea őrizte inkább, ahol legalább volt egy olyan uralkodó, aki valamennyire kapcsolódott a nép saját történelméhez, és nem egy távoli fővárosból kinevezett helytartó kegyetlenkedett.

Josephus Flavius önéletrajza megdöbbentő képet fest erről az országról. A nép állandóan forrongott, voltak, akik a király pártján voltak, de gyűlölték a rómaiakat, voltak, akik mindkettőt gyűlölték, és voltak, akik csak hasznot akartak húzni mindenből. Mindennaposak voltak a lázadások, merényletek, merénylet kísérletek, vagy a kezek levágása büntetésből. Különös persze, hogy a nagy történetíró egy szóval sem említi meg Jézus követőit, akik pedig szép számmal voltak már akkor, bár sokak menekülésre kényszerültek. Úgy látszik ez a kérdés szerzőnek, vagy azoknak, akik írásait átmentették az utókor számára, kínos kérdés volt. Furcsa mindenesetre, hogy Josephus Flavius pont akkor utazott Rómába, hogy egy „pap társát" kiszabadítsa, amikor Pál apostolt is a császár elé vitték. Ráadásul az ő hajója is elsüllyedt a Földközi tenger közepén, s bár őt felvette egy hajó, míg Pálék, hajójuk roncsaiba kapaszkodva jutottak el Málta szigetére, végül aztán mindkét vándor nagyjából egy időben érkezett meg Puteoliba. Josephus Flavius azt írja, hogy egy *kyrenei* hajó vette fel őket, Pált és társait pedig egy olyan *alexandriai* hajó vitte Máltából Puteoliba, amelynek a *Dioszkurok,* vagyis Kasztor és Pollux voltak a jelvényén **(Ap.Csel.28.11.)**. Kyrene, amely egy régi, görög város volt, Alexandriától nyugatra terült el, de nem túl messze. Lehetséges volna, hogy Josephus Flavius nem találkozott Saullal, akiről pedig egészen biztosan hallott, holott mindkettőjüket egy görög hajó vitte Róma kikötőjébe körülbelül ugyanakkor?

Teljesen kizárt, hogy Josephus Flavius nem tudott a keresztényekről. Sajnos az a valószínű, hogy írásait még azelőtt cenzúrázták, hogy azok keresztény másolók kezébe kerültek volna, pont azért, hogy elhitessék a gyanútlan olvasóval: ha a szemtanú és kortárs mit sem tud Jézus követőiről, akkor azok nem is léteztek.

A SZAMÁRIAI ASSZONY

Jézus tehát Keresztelő János börtönbe vetésének hírére elindult Galileába. Mint láttuk, nincs okunk feltételezni, hogy Jézus azért hagyta volna el a Jordán keleti partját, mert félt Heródestől, az evangéliumok mégis ezt sejtetik: János szerint azért indult galileába, mert meghallotta, hogy a farizeusok úgy tudják, több embert keresztelt meg, mint Keresztelő János. Ebből a mondatból persze nem csak az következhet, hogy volt oka félni Heródestől, elvégre Galileának is Heródes volt a fejedelme, hanem az is, hogy olyan sok embert keresztelt meg, Júdeában és a határos vidékeken, hogy ideje volt máshol is fellépnie.

Hazafelé Szamárián vágott át, és Jákob kútjánál megállt. Tanítványai bementek a közeli városba élelemért, ő pedig inni kért egy asszonytól, aki vizet merített a kútból. Jézus megszólította:

- Adj innom.

A szamáriai asszony így válaszolt:

- Hogyan? Zsidó létedre tőlem, szamáriai asszonytól kérsz inni?

Az asszony nem ismerte Jézust, tehát nyilván az öltözéke és a beszéde alapján állapította meg, hogy zsidó, vagyis nem szamáriai, hanem - mai szóval - ortodox. A szamáriaiak és a júdeaiak között kölcsönös lenézés volt. Ők is ugyanabban az Istenben hittek, ünnepeik is ugyanazok voltak, de nem ismerték el a jeruzsálemi egyház fennhatóságát. Tehát majdnem olyan ez a jelenet, mintha egy katolikus és egy protestáns beszélgetne.

Jézus ezt felelte neki:

- Ha ismernéd Isten ajándékát, (...) inkább te kértél volna tőle, s ő élő (*forrás)* vizet adott volna neked.

- Uram, - mondta erre az asszony, - hiszen vödröd sincs, a kút pedig mély. Honnan vehetnél hát élő (forrás) **vizet? Csak nem vagy nagyobb Jákob atyánknál, aki ezt a kutat adta nekünk, s maga is ivott a fiaival és állataival együtt?**

A komoly szöveg mögött süt a nap, dél van, s azt látjuk, hogy egy középkorú férfi évődik egy középkorú nővel. Jézus talán nem gondolt erre a körülményre, amikor megszólította az asszonyt, csak szomjas volt. Az is lehet, hogy az asszony szemezett vele, s Jézus mosolyogva bár, de „hagyta magát". A nő kötekedését azonban nem hagyhatta szó nélkül. Az asszony ugyanis helyzeti fölényét akarta érzékeltetni: lám, a beképzelt zsidó tőle kér szívességet. Jézus válasza azonban meghökkenti, mert Jézus nem a Biblia népének felsőbbrendűségével vág vissza, nem oktatja ki őt a jeruzsálemi kultusz magasabbrendűségéről, hanem csupán magáról mondja, hogy különleges ember, s ez, bármilyen kínosnak hangzik is, kissé emlékeztet a pajzán évődések hangulatára. A nő nem hagyja magát, gúnyolódik Jézuson, hogy hiszen vödre sincs, mitől olyan nagylegény, hogy adhatna neki ő vizet. Ráadásul olyan friss vizet, mint a forrásvíz, amit csak a kút legmélyéről lehetne esetleg felhúzni. Érdekes, hogy már itt megjelenik egy később többször visszatérő motívum: azzal vádolják Jézust, hogy nagyobbnak tekinti magát valamelyik ősatyánál. Jézus válasza azonban megint csak furcsa lesz a nőnek, hiszen Jézus igenis nagyobbnak tekinti magát Jákobnál.

Szavai Izajás messiási jövendölésére utalnak: **Nem éheznek és nem szomjaznak majd, nem bántja őket a nap heve, mert az terelgeti őket, aki könyörült rajtuk, az vezeti őket forrásvizekhez. (Iz.49,10.)**

- Aki ebből a vízből iszik, az újra megszomjazik. De aki abból a vízből iszik, amit én adok, az nem szomjazik meg soha többé, mert az a víz, amelyet én adok, örök életre szökellő vízforrás lesz benne.

- **Uram,** hát akkor **adj nekem ilyen vizet, hogy ne szomjazzam többé, s ne kelljen ide járnom meríteni.** - évődött vele tovább az asszony.

Valószínűleg ugyanolyan „realista" volt, mint a protestánsok többsége. Nyilván direkt értette szó szerint az „örök életre szökellő" szavakat, hogy a víz egész életében táplálni fogja, azért nem szomjazik meg, ami ugye nevetségesen hangzik. Jézus szavainak ugyanis semmi értelmük nem lett volna, ha nem lettek volna kétértelműek. Ráadásul megint csak nem szabad megfeledkeznünk a szójátékról: a forrás héberül *cajin* volt, az élet pedig *hajjim*. De Jézus szavai nem csak ebben az értelemben lehettek humorosak. Az asszony talán azt hitte, Jézus csapja neki a szelet, hiszen nem volt illendő ismeretlenül szóba állni egymással egy magányos nőnek és férfinak. Az asszony azonban szerette az ilyen évődéseket (talán a férfiak nem?) és játszott a vándortanítóval. Aki szintén belement a játékba, hiszen szerette a vicceket. A fenti pontnál azonban helyre tette a dolgot:

- Menj, hívd el a férjedet, és gyere vissza.

Ám az asszony folytatja az évődést:

- Nincs férjem.

Jézus most már nem hagyja, hogy ebbe az irányba menjen tovább a dolog:

- Jól mondtad, hogy nincs férjed, mert volt ugyan öt férjed, de akid most van, az nem férjed.

Az asszony erre megdöbben, s elismeri, hogy rendkívüli emberrel van dolga. De a hitbeli különbség még mindig nem hagyja békén, s vallási vitába keveredik, mondván az ő ősei sosem ismerték el Jeruzsálem tekintélyét, tehát mit adhatna neki egy zsidó próféta? Jézus erre azt a választ adja, hogy sem a szamáriaiaknak, sem a Júdeaiaknak nincs igazuk, mert nem az a fontos, hogy hol imádkoznak Istenhez, hanem az, hogy hogyan. Ez volt a közös nevező, hiszen a szamáriaiak is hittek a Messiás eljövetelében.

Közben megjöttek a tanítványok. Az asszony erre otthagyta a korsóját, talán a sietség miatt, de alighanem inkább azért, hogy a fáradt férfiak nyugodtan tudjanak meríteni a kútból. Érdekes, amit János ír, hogy bár valamennyien csodálkoztak azon, hogy egy nővel, ráadásul szamáriaival beszélget, mégsem merték megkérdezni, hogy miért. Alighanem az asszony kihívó magatartása, talán szép külseje is elbizonytalanította őket. Amikor megkínálták a hozott élelemmel, Jézus nem kért, mondván van neki láthatatlan tápláléka. Megkérdezték, mi az, mire azt a talányos választ adta, hogy az Isten küldetésének teljesítése az ő eledele. Ha ezt szó szerint vennénk, abból az következne, hogy Jézusnak nem volt szüksége evésre, mert volt benne egy rejtett, természetfölötti energiaforrás. Ám szavainak tényleges értelme nyilván az volt, hogy ő titokban mégis böjtölt, ellentétben a róla kialakult képpel, de hogy ez ne legyen feltűnő, viccel ütötte el a dolgot. Arra, hogy Jézus titokban böjtölt, a későbbiekben lesz bizonyítékunk, azt pedig már most is hozzá tehetjük, hogy a böjtben a képmutatást vetette meg, nem az önkéntes áldozatot. Tanításának egyik lényeges pontja, hogy semmilyen jót nem szabad úgy tennünk, hogy a kérkedés leghalványabb árnyéka is férjen hozzá.

A kérdés csak az, honnan tudta János apostol, miről beszélgetett Jézus a szamáriai asszonnyal, amikor nem volt ott senki, csak Jézus, és a szamáriai asszony? Jézustól biztos nem, mert nem volt szokása elmesélni a külön kalandjait, másrészt a szövegből is kiderül, hogy nem merték

tőle megkérdezni. A válasz kézenfekvő, hiszen valamikor vissza kellett vinni a korsót a nőnek, akinek a szavára **sokan hittek benne.**

A példabeszédben, amit ekkor Jézus tanítványainak mond, szerepel egy mondat:

- Vagy nem így beszéltek: még négy hónap, s itt az aratás?

Ebből a *Kommentátor* azt a következtetést vonja le, hogy január, vagy február lehetett, hiszen Palesztinában április végén, májusban kezdődik az aratás. Ha ez így van, márpedig miért ne lenne így, az azt jelenti, hogy az első jeruzsálemi Húsvét és a Galileába való visszatérés között majdnem egy év telt el. Vagyis ez a jelenet már i.sz. 30-ban játszódott le. (Idézett szövegek: **Jn. 4.6-35.**)

JÉZUS MEGKEZDI GALILEAI MŰKÖDÉSÉT

Miután Jézus áthaladt Szamárián, és hazatért Kafarnaumba, Lukács elmeséli a csodálatos halfogás történetét is, amely Máténál és Márknál Péter és a Zebedeus fiak Jézussal történő megismerkedéseként szerepel, csakhogy náluk a csodás halfogás elmesélése nélkül. Mint láttuk, Jánosnak erről a találkozásról más volt a véleménye, hiszen szerinte Jézus rögtön a megkeresztelése után megismerte legfontosabb tanítványait. Ettől azonban még a szinoptikusoknak is igazuk van, hiszen Jakab, János apostol bátyja, valószínűleg csak ekkor lesz tanítvány.

Lukácsnál az áll, összhangban János kijelentésével, hogy Jézus ekkor már ismert volt, hiszen azért szállt be Péter hajójába, hogy onnan tanítsa a sokaságot. Majd amikor végzett, Jézus azt mondta Péternek, hogy menjenek a mélyvízre. Péter tiltakozott, mondván egész éjszaka halásztak, csekély sikerrel, de ha Jézus mondja, kiveti a hálót. Hitetlenkedése ellenére megtette, amit az Úr mondott, és akkor aztán annyi halat fogtak, hogy majdnem elsüllyedt a hajó.

Ennek láttán Simon Péter Jézus lábához borult, és e szavakra fakadt:

- Uram, menj el tőlem, mert bűnös vagyok!

Mert a szerencsés halfogás láttán társaival együtt félelem töltötte el. Hasonlóképpen Jakabot és Jánost is, Zebedeus fiait, Simon társait. De Jézus bátorságot öntött Simonba:

- Ne félj! Ezentúl emberhalász leszel.

Kivonták a hajókat a partra, és mindenüket elhagyva a nyomába szegődtek. (Lk. 5, 8-11.)

Első pillantásra az ember arra gondol, hogy Péter a szokásos értelemben használja a „bűnös vagyok" kifejezést, hiszen mindannyian követünk el kiseb-nagyobb bűnöket. Csakhogy Péter szavai engem kísértetiesen emlékeztetnek a bűnös lelkek menekülési kísérleteire. Talán nem véletlen, hogy Máté és Márk nem idézték Péter szavait. Őt ugyanis később is megfeddi Jézus: **Távozz tőlem sátán! (pl. Mt. 16. 23.)**, de erről majd a megfelelő helyen. Mindenesetre egy kicsit kezd gyanús lenni a dolog ezekkel az apostolokkal. Péter azt mondja magáról, hogy bűnös, Mátét mindenki bűnösnek tartotta, na és ott van Júdás, aki nem csak áruló, hanem állítólag tolvaj is volt. Talán komolyabban kell vennünk azt a vádat, hogy Jézus „vámosokkal és bűnösökkel" cimborált, mint gondoltuk?

Persze a bűnösség nem jelentette feltétlenül azt, hogy az illető elkövetett valamit, elég volt, hogyha szemmel láthatóan beteg. A korabeli felfogás szerint ugyanis a betegségeket a bűnökért kapja az ember büntetésül Istentől, sőt, lehet, hogy a szülei bűneiért. Azok a zsoltárok, amelyekben a betegek, haldoklók fordulnak Istenhez, mindig összekapcsolják a betegségeket a bűnösséggel. Erről a kérdésről még többször lesz szó. De vajon milyen betegsége lehetett Péternek?

Ráadásul itt megint csak van egy kis zavar az időrenddel. Később látni fogjuk, hogy a névváltoztatás és a betegség „kicselezésére" szolgált. Márpedig János akkor meséli el Simonnak Péterre való „keresztelését", amikor a Jordán környékén megismerkedtek, még 28-ban. Péter mégis itt, majdnem két évvel később hivatkozik arra, hogy bűnös, vagyis beteg? Ám ez talán nem olyan súlyos ellentmondás, ha egyáltalán erre utaltak Péter szavai, hiszen attól, hogy meggyógyult, még hivatkozhatott arra, hogy valamikor beteg volt.

Elgondolkodtató még a jelenetben az is, ahogy a halászok, egy eredménytelenül átdolgozott éjszaka után zokszó nélkül faképnél hagyták a hihetetlenül nagy zsákmányt, sőt mindenüket, még a családjukat is, és Jézus nyomába szegődtek. Csakhogy ez nem történt meg szó szerint, amint azt mindjárt látni fogjuk.

A LEPRÁS MEGGYÓGYÍTÁSA

Ahogy elindultak (ki tudja persze, hogy mikor, ez csak olyan szófordulat a Szentírásban is), egy leprás jött szembe. Lássuk az eset leírását részletesen:

Egy leprás jött hozzá, térdre borult előtte, s így kérte:

- Ha akarod, megtisztíthatsz.

Jézusnak megesett rajta a szíve, kinyújtotta a kezét, és így szólt hozzá:

- Akarom, tisztulj meg!

Erre rögtön elmúlt a leprája, és megtisztult. De Jézus szigorúan ráparancsolt, s elküldte:

- Vigyázz, ne szólj róla egy szót sem senkinek, hanem menj, mutasd meg magadat a papnak, és ajánld fel tisztulásodért a Mózes rendelte áldozatot, bizonyságul.

Ám az, alighogy elment, mindenfelé híresztelni és terjeszteni kezdte a dolgot. Emiatt Jézus nem mehetett nyilvánosan be a városba, inkább távoli, csendesebb helyeken tartózkodott. Az emberek mégis mindenünnen tódultak hozzá. (Mk.1,40-45.)

A jelenet mindhárom szinoptikusnál azonos helyen, és majdnem szó szerint azonos formában szerepel. Ennek csak részben oka az, hogy nyilván egy közös forrást használtak. A legfontosabb ok az, hogy *kiemelkedő* jelentőségű eseményről volt szó. Ez mindenesetre eléggé élét veszi azoknak a hangoknak, hogy a leprás nem is volt igazán leprás, csak a sok buta falusi hitte azt valami ártalmatlan bőrbetegségről, hogy lepra. Megjegyzem, egy ártalmatlan bőrbetegséget se lehet egyik pillanatról a másikra elmulasztani, még a mai orvostudomány eszközeivel sem, nemhogy puszta szóval. Tehát el kell ismernünk, hogy aki akkor azt a gyógyítást végrehajtotta, olyan természetfölötti képességekkel rendelkezett, amilyennel azóta sem rendelkezett senki. (Arról a lehetőségről most nem beszélek, hogy mi van akkor, ha az egész csalás volt, ha a leprás és Jézus előre összebeszéltek, hogy becsapják a népet, vagy esetleg maga az egész Szentírás hazugság, és talán ez a könyv se létezik, csak az Ön fejében, Álmatlan Olvasóm, - lesz még alkalmam az ilyen véleményekre reagálni. Arról pedig, hogy mit neveztek leprának az Ószövetségben, szintén később lesz szó.)

Sajnos, nem tudjuk, hol történt az eset. Lukács nem írja le a helyszínt, Márknál „egy város" szerepel, Máté viszont azt írja, hogy „amikor a hegyről lejött", vagyis közvetlenül a hegyi beszéd után, ami a hagyomány szerint a Tábor hegyén történt. Kafarnaum környékén azonban rengeteg hegy van, köztük van az is, ahol az újabb feltételezések szerint a Hegyi Beszéd valóban elhangzott. A leprás meggyógyítása biztosan a Hegyi Beszéd előtt történt.

Térjünk vissza a jelenetre. Mi értelme volt annak, hogy Jézus a lelkére kötötte a leprásnak: ne mondja el senkinek, ami történt, hiszen *ad egy*, sokan látták, *ad kettő*, a betegnek nyilván voltak rokonai, *ad három*, maga mondja, hogy menjen el a paphoz, tehát valahogy csak ki fog derülni. Lukács nem is említi, hogy a leprásnak eljárt volna a szája, szerinte *kitudódott* az ügy, így Jézusnak a pusztába kellett mennie. Ehhez tudnunk kell, hogy a leprásokat kiközösítették. Nem mehettek be a városokba, olyannyira kerülniük kellett az embereket, hogy az utakon sem járhattak, és *még az érintésük is tilos volt.* Megdöbbentő tehát, hogy Jézus megérintette a leprást, sőt, *Flusser* úgy értelmezi a szöveget, hogy Jézus megölelte a beteget, tehát ő maga is tisztátalan lett! Ezért nem ment be ő sem a városba, nem mintha attól félt volna, hogy fertőz, hanem hogy ne borzolja a kedélyeket.

A jelenet legfontosabb része a párbeszéd. Ebből nem csak az derül ki, hogy a beteg őszintén hitt abban, hogy Jézus meg tudja gyógyítani, hanem az is, hogy okos ember volt, tudta, mit kell mondania, és pontosan fejezte ki magát. Elismerte a gyógyító teljes fennhatóságát a betegség, és önmaga fölött. Ez volt az, amitől Jézus meghatódott, általában azzal lehetett levenni a lábáról, ha valaki őszintén hitt. Nem furcsa ez? Logikusan azt gondolnánk, azért tett csodákat, hogy az emberek hitét növelje, ahogy ezt a királyi tisztviselő esetében szemükre is vetette a bámészkodóknak. Mégis, először mindig megköveteli a hitet, és csak aztán tesz csodát. Ki érti ezt?

A leprás meggyógyításával a szinoptikusok egybehangzóan kiemelten foglalkoznak. Mint láttuk, azt csak néhány szóval intézték el, amikor Jézus naponta betegek sokaságát gyógyította meg Péter házának udvarán. Azok az esetek tehát, amelyeket ennyire részletesen mesélnek el, különlegesen jelentősek voltak. Ennek egyik oka nyilván az, hogy a leprás abban a betegségben szenvedett, amitől a leginkább féltek. Az Ószövetségben hosszú oldalakon át foglalkoznak a betegséggel és a különféle hozzá kapcsolódó vallási előírásokkal. Ez azonban számomra nem elég meggyőző, hiszen látni fogjuk majd, hogy Jézus egyszer, „csak úgy”, menet közben meggyógyít tíz leprást, s azt a jelenetet csak azért említik meg az evangéliumok, mert a tízből egy volt, aki megköszönte. Annak a leprásnak tehát jelentős személynek kellett lennie, akit Jézus itt, nyilvános működésének elején *megölelt.* Hogy ki lehetett ez a személy, azzal még foglalkozom majd.

GALILEAI CSODÁK

A leprás meggyógyítása után megint bizonytalanná válik az időrend, a szinoptikusok más-más sorrendben mesélik el az eseményeket.

Egy római katona útközben megszólítja Jézust, hogy beteg a szolgája. Erre Jézus eléggé szokatlanul, állítólag így tüsténkedik:

- Megyek és meggyógyítom. - felelte neki.

- Uram, nem vagyok méltó, hogy betérj házamba. Csak szólj egy szót, és szolgám meggyógyul. Magam is alárendelt ember vagyok, és katonák szolgálnak alattam. Ha azt mondom az egyiknek: menj el, elmegy, a másiknak: gyere ide, oda jön hozzám, vagy a szolgámnak: tedd meg ezt, megteszi.

Ennek hallatára Jézus elcsodálkozott, és így szólt:

- Bizony mondom nektek, Izraelben nem találtam ekkora hitet. Ezért mondom nektek, sokan jönnek majd napkeletről és napnyugatról és letelepednek Ábrahám, Izsák és Jákob mellé a mennyek országában, az ország fiait pedig kivetik a külső sötétségre. Ott sírás és fogcsikorgatás lesz. (Mt. 8, 7-12.)

Jézus nyomatékkal felhívja a figyelmet a kérő személy hatalmas hitére. Abban hinni ugyanis, hogy valaki *távgyógyításra* képes, nagyon merész dolog. Jézus viszont már korábban is hajtott végre távgyógyítást, a királyi tisztviselő fia esetében, vagyis nem csupán a távolba látás és távolba hallás képessége volt a birtokában, hanem a „távolba cselekvés" is. Nem lehet, hogy ezt a képességét olyan esetekben is hasznosította, amelyekről az evangéliumok szerzői nem tudtak?

A római katona szolgájának meggyógyítása az első olyan eset, amikor egy pogány ember kérésére tesz csodát. Az már nem biztos, hogy a beteg is pogány volt, lehetett a római századosnak zsidó szolgája, de a lényeg az, hogy Jézus itt először szembesül a következő ténnyel: nem csak a zsidók hittek benne. És először mondja ki Jézus azt is, hogy a Mennyek Országa nem csak Isten népéé.

Ezután ismét olyan csoda történik, amelynél az előzetes hit követelménye a döntő.

Néhány nap múlva visszatért Kafarnaumba. Mihelyt elterjedt a híre, hogy otthon van, annyian összejöttek, hogy még az ajtó előtti téren sem fértek el. Hirdette nekik az evangéliumot. Közben hoztak egy bénát, négyen cipelték. Mivel a tömegtől nem tudták eléje vinni, kibontották fölötte a tetőt, és a nyíláson át engedték le a hordágyat, amelyen a béna feküdt. Hitüket látva Jézus így szólt a bénához:

- Fiam, bűneid bocsánatot nyertek.

Néhány írástudó ült ott. Ezek ilyen gondolatokat forgattak magukban:

- Hogy beszélhet ez így? Káromkodik. Ki bocsájthatja meg a bűnt más, mint Isten? Jézus lelke mélyén rögtön belelátott gondolataikba.

- Miért gondoltok ilyeneket magatokban? - kérdezte. - Mi könnyebb, azt mondani a bénának: bűneid bocsánatot nyertek, vagy azt mondani: kelj föl, fogd az ágyadat és menj? Tudjátok hát meg, hogy az Emberfiának van hatalma a földön a bűnök megbocsátására!

Ezzel odafordult a bénához:

- Mondom neked, kelj fel, fogd az ágyadat és menj haza.

Az felkelt, fogta a hordágyat és mindenki szeme láttára elment. Mindnyájan ámultak, dicsőítették az Istent, s hozzáfűzték: „Ilyet még nem láttunk soha." (Mk.2, 1-12.)

A jelenetben természetesen már az is humoros, hogy a bénát a kibontott tetőn keresztül eresztik le Jézus elé, gondolom Péter családjának legnagyobb örömére. Ám nem csak ez az egyetlen vicc van benne. Az a kérdés ugyanis, hogy „mit könnyebb mondani, azt, hogy kelj fel és járj, vagy azt, hogy bűneid meg vannak bocsájtva", provokatív és egyben humoros kérdés.

Jézus szavainak csattanó jellege, amiért megmaradtak az emlékezetben, a következő: hiszen nyilván könnyebb azt mondani, hogy bűneid meg vannak bocsájtva, mint azt, hogy kelj fel és járj, mert ez utóbbi esetben a csaló azonnal tetten érhető lenne. Ha a béna nem tud fölkelni, a prófétának annyi. Ám a papok azért vádolják Jézust, mert ő maga bocsátotta meg a beteg bűneit, amit csak Isten tehetett volna meg. Jézus humoros válasza tehát akart feleletet adni. Az értelme világos: ha valaki meg tud gyógyítani egy bénát, akkor joga is van hozzá, vagyis szabad feloldani a bűnei alól. Ez azonban annak „beismerése" lenne, hogy ő maga tényleg Isten, viszont akkor a körülötte lévő okoskodóknak meg kellett volna szaggatni ruháikat, mondván: hallottátok, hogy káromkodott. Mivel ezt nem teszik, arra kell gondolnunk, hogy Jézus mással szégyenítette meg őket.

A hivatalos gyógyítók nyilván azt a módszert alkalmazták, hogy felszólították a beteget, imádkozzon, és bánja meg bűneit. Ezt azonban még könnyebb mondani, mint azt, hogy „bűneid meg vannak bocsátva". Csak a beteg nem gyógyul meg.

Jézus tehát csúfot űz a „tanult gyógyítókból". Neki nem csak a szája jár, mint azoknak, akik azt mondják a betegnek: vitesd magad haza, imádkozz, hogy megtisztulj a bűneidtől, aztán majd meglátjuk. Nem, ő nem csaló, nem is szentségtörő, ő valóban csodát tesz. És ha valaki erre képes, annak joga is van hozzá. Az viszont már nem csoda, hogy erre a körülötte álló sokaság elámul, s utat enged a meggyógyított bénának, akit a tetőn keresztül eresztettek le a helyszínre, most meg az ágyát is cipelheti szegény...

A béna meggyógyítása kapcsán tehát már megjelennek az írástudók, még Jeruzsálemből is jönnek, vagyis hasonló vizsgálatnak lehetünk tanúi, mint amelyet Keresztelő János esetében láttunk. Később lesz még egy ilyen vizsgálat.

Nem sokkal ezután ez történt:

Aznap alkonyatkor így szólt hozzájuk:

- Keljünk át a túlsó partra.

Erre szétoszlatták a tömeget, és magukkal vitték úgy, ahogy volt a bárkában. Más csónakok is csatlakoztak. Nagy szélvihar támadt, a hullámok a bárkába csaptak, úgyhogy az már-már megtelt. Ő a bárka végében, egy vánkoson aludt. Felkeltették:

- Mester - kérdezték - nem félsz, hogy elveszünk?

Erre fölkelt, parancsolt a szélnek és utasította a tavat:

- Csendesedj! Némulj el!

A szél elült, s nagy nyugalom lett. Ekkor hozzájuk fordult:

- Miért féltek ennyire? Még mindig nincs bennetek hit?

Nagy félelem fogta el őket.

- Ki ez? - kérdezték egymástól -, hogy még a szél és a tenger is engedelmeskedik neki? (Mk.4.35-41.)

Hogy is volt az a megkísértés...? Na mindegy, a jelenet érdekessége az, hogy semmilyen megjegyzést nem fűznek hozzá. Ha ugyanis arra gondolunk, hogy Jézus parancsolni tudott a viharnak, óhatatlanul gyanakodni kezdünk, hogy magát a vihart eredetileg természetfeletti valami hozta létre. Mondjuk egy angyal, gondolhatták abban a korban. Esetleg egy bukott angyal. Akkor viszont az eset váratlan merényletnek tűnik Jézus ellen, ám Jézus szavai és magatartása ezt cáfolják. Vagy ő maga támasztott titokban vihart, hogy növelje vele tanítványai hitét? Ha így volt, nem érte el a célját, mert az apostolok hitének nagyságával még sok problémája lesz. De vajon mit jelenthetett az, hogy Jézust „magukkal vitték*, úgy, ahogy volt"?* Főleg azért érdekes ez, mert Jézus aludt a bárkában. Előtte nyilván sok beteget gyógyított, hiszen tömeget kellett szétoszlatni. Annyira kimerítette a gyógyítás?

Ezután Gadara környékén kötöttek ki, ahol egy (Máté szerint kettő) különös őrülttel találkoztak. Ezt az embert egy egész sereg gonosz lélek tartotta megszállva, s olyan erős volt, hogy sehogy sem tudták megfékezni, és mindenki félt tőle. Jézus megkönyörült rajta, s teljesítve az ördögök kérését, egy konda disznóba űzte őket, amelyek nekirohantak a víznek, és elpusztultak. Jézus számára persze a sertések értéktelenek voltak, hiszen ő nem evett disznóhúst. A falu lakói erre megkérték, ne mászkáljon arrafelé többet...

Ezután találkozik Mátéval. Gadara (Geraza vidéke) a szamáriai határhoz van közel, lehetséges tehát, hogy Máté a Genezáreti tó déli vidékén tanyázott. Ennek azonban némileg ellentmond az, ahogyan mindhárom evangélium leírja a jelenetet. Máté a tó partján ült, egy városban. Tulajdonképpen adót szedett, ami lehetett útadó (útvám), kikötő használati díj, vagy kereskedelmi adó. Mindegy, az eset valószínűleg inkább Kafarnaumban történt, mert azt biztosan tudjuk, hogy ott működött „vámhivatal".

Különös dolog, hogy Máté meghívásával kapcsolatban semmilyen részletet nem mondanak el. Pedig azoknál a kiemelt apostoloknál, akiknek a meghívását külön elmesélik, az eseményhez általában valami csoda kapcsolódott, ahogy azt láttuk Péternél és Jakabnál, vagy Natanaelnél. Mátéról pedig csak azt mondják, hogy oda szólt neki:

- Kövess engem! (Mt. 9.9.)

És Máté követte. Mivel Máté adószedő volt, lehet, hogy ez már önmagában is csodának számított. Lehet, hogy Máté nagyon gazdag volt, ki tudja. Sajnos senki. Pedig éppen kizárólag az ő könyvében szerepel az a mulatságos és meseszerű történet, ami a templomadóról szól.

Amikor Kafarnaumba értek, odamentek Péterhez az adószedők, és megkérdezték:

- Mesteretek nem fizet templomadót?

- De igen. - felelte.

Amikor hazaért, Jézus megelőzte a kérdéssel:

- Mit gondolsz, Simon, a földi királyok kitől szednek adót, a fiaiktól, vagy az idegenektől?

- Az idegenektől. - válaszolta.

Jézus így folytatta:

- A fiak tehát mentesek alóla. De hogy meg ne botránkoztassuk őket, menj ki a tóra, vess horgot, és az első halat, amely ráakad, húzd ki. Nyisd ki a száját, találsz benne egy sztátért. Vedd ki, és add nekik oda értem és érted. (Mt. 17. 24-27.)

Ennek a humoros, népmesei történetnek számos tanulsága van. Először is az, hogy Péter azután is dolgozott, miután Jézus tanítványa lett, és hogy Jézus mindig az ő házába tért haza, miután tanította a népet. Az a kijelentés, hogy ő Isten fiai közé tartozik, látszólag konkrétan utal önmagára. Jézus szavainak azonban nem ez volt az értelme: jogtalannak tekintette magát a templomadót általában is, amit egyetlen izraelitától se lett volna szabad szedni, ugyanis az Ószövetségben több helyen nevezik őket Isten fiainak. Ezzel a véleményével valószínűleg nem volt egyedül. Az is kitetszik ugyanakkor az elbeszélésből, hogy Jézus nem haragudott az adószedőkre.

A jelenetet Máté könyvében egészen későn, a Színeváltozás csodája után olvashatjuk, ami biztosan tévedés, hiszen azután Jézus nem tért vissza többé Kafarnaumba. Mivel azonban az esetről egyedül Máté tudósít, valószínű, hogy akik az ő könyvét összeszerkesztették, nem tudták, hová illesszék be az esetet.

Sokan valószínűleg nem hiszik el, hogy a hal szájában tényleg pénz volt. A sztátér abban a korban a legnagyobb „címletű" pénz volt azon a vidéken, arany és ezüst keverékéből, elektronból készítették. Szerintük Jézus nyilván úgy értette a dolgot, hogy Péter adja el a halat, és az árát adja oda az adószedőnek. Én azonban nem így gondolom, miért pont ezt a csodát ne követte volna el Jézus? Csak azért, mert játékos? Véleményemben megerősít az, ahogyan Máté elmeséli a történetet: Jézus *megelőzte* Pétert a beszélgetés során, vagyis távolból hallotta, mit beszélt Péter az adószedőkkel. Ahogy Natanael szavait is meghallotta messziről. Miért ne lehetett volna pénz a hal szájában? Különben Máté tetradrachmát, vagy esetleg sékelt írt volna, mert ezek voltak a templomadónak használt pénzek fajtái. (Ezért voltak pénzváltók a templomnál.) A sztátér nagy értékű pénz lehetett, legalább nyolc drachmát ért, hiszen Jézus azt mondja, hogy mindkettőjük adóját fedezi, s nem is biztos, hogy csak egy évre. Jó nagy halnak kellett volna lennie, aminek az értéke felért egy sztátérral.

A SZOMBAT

Jézus aztán egyszer szombaton, mint látni fogjuk, nem sokkal aratás előtt, tehát valamikor április, vagy május táján, egy vetésen ment keresztül a tanítványaival együtt. Azok kalászokat téptek, kimorzsolták a magot, és megeszegették. Nem valószínű, hogy éhségükben, hanem mert nagyon finom a friss gabona mag, de mindenesetre a kép azt sejteti, hogy nem volt náluk elemózsia. Ám a farizeusok rátámadtak Jézusra:

Nézd, olyat tesznek szombaton, amit nem szabad! (Mk. 2, 24.)

Na mármost honnan tudták a farizeusok, hogy mit tesznek a tanítványok? Nyilván látták őket. Ezek szerint egész nagy csapat vonulhatott azon a gabonatáblán...

Csakhogy van ám itt egy érdekesség, ugyanis ez a mondat: **Egy szombaton vetésen vitt keresztül az útja. (u.o.)** eleve tartalmaz egy bűnt: mi az, hogy Jézus és a tanítványai *gyalogoltak* szombaton, amikor szombaton tilos volt kétezer könyöknél (kábé 1 km) hosszabb utat megtenni! No és hogy ők gyalogoltak, hagyján, de ezek szerint a farizeusok is, mert csak nem az égből pottyantak oda! Persze, ha mindenáron kötözködni akarunk, nincs bizonyítékunk arra, hogy a farizeusok is sokat mentek volna a gabonatáblán keresztül, lehet, hogy ők már eleve ott várták a Mestert és tanítványait, és el nem mozdultak onnan vasárnapig, hogy meg ne sértsék a törvényt. Ám az az érzésem, hogy amennyiben így lett volna, akkor azzal kezdték volna a Jézus elleni támadást, hogy a gyaloglással sértik meg a szombatnapi nyugalom tilalmát.

A szombati gyaloglás tilalmát ugyanis már akkor is kijátszották. Azt írja Haag, hogy egyesek vihettek magukkal egy napi élelmet, s ha azt valahol letették, az olyan volt, mintha otthon lettek volna, vagyis onnan megint mehettek egy kilométert. A mai hagyományban azt mondják, hogyha valaki hétköznap kivisz egy kb. egy kilométerre levő helyre egy napi élelmet, azt ott biztos helyen elrejti, mondjuk egy fa odvában, akkor onnan számítva az ünnepen megint megtehet majd egy kilométert (*Jólesz*).

Jézuséknak viszont nyilván nem volt élelmük, ahogy arra a kalásztépés utal. A farizeusok vádjai tehát talán a gyaloglásra is vonatkoztak, ezt azonban úgy látszik, nem merték firtatni, mert érezték, hogy az a trükk az egy napi élelemmel nem egészen tisztességes. Arra a kérdésre pedig, hogy vajon Jézus és tanítványai megszegték-e a szombat törvényét akkor, amikor „egy vetésen" mentek keresztül, válaszoljon a Kedves Olvasó.

A kalásztépés esete egyébként arra utal, hogy aratás után vagyunk. Bár az aratás előtt álló gabonatábláról is volt szabad magot szemezgetni, de a Törvény kifejezetten azt írja, hogy a gazdának nem szabad learatnia az egész táblát, hadd maradjon az arra járó szegényeknek is.

Aztán megint egy olyan jelenet következik, amely a szombat miatt áll kapcsolatban az előzővel.

Egy alkalommal ismét betért a zsinagógába. Volt ott egy béna kezű ember. Figyelték, vajon meggyógyítja-e szombaton, hogy vádat emelhessenek ellene. Felszólította a béna kezű embert:

- Állj középre!

Aztán megkérdezte őket:

- Szabad szombaton jót, vagy rosszat tenni, életet menteni, vagy veszni hagyni?

Hallgattak. Erre keményszívűségükön elszomorodva végignézett rajtuk, majd az emberhez fordult:

- Nyújtsd ki a kezed!

Az kinyújtotta, és meggyógyult a keze. A farizeusok erre kimentek, s a Heródes pártiakkal együtt tanakodni kezdtek, hogyan okozhatnák vesztét. (Mk. 3, 1-6.)

Már megint szombaton! Mintha hétköznap nem tehetett volna csodát! Mintha direkt csinálta volna, hogy bosszantsa a szőrszálhasogatókat.

Máté leírásában, a fenti jelenetben a farizeusok azt kérdezték, hogy szabad-e szombaton gyógyítani. Szombaton ugyanis nem volt szabad dolgozni, s ezt olyan szigorúan vették, hogy *semmit* nem volt szabad csinálni. Jézus azonban kelepcébe csalja őket, mert azt kérdezi: *mit szabad* csinálni szombaton, gyógyítani, vagy veszni hagyni, vagyis azt mondja, hogy *az is cselekedet*, ha nem teszünk meg valamit, amit pedig kéne. Máté meg is magyarázza a dolgot, Jézus azt mondja: ugyan melyik farizeus nem húzza ki a gödörből szombaton a birkáját, ha beleesik? Persze a farizeusok hallgattak, hiszen tudták, hogy igaza van, ám nyilván féltek egymástól, így mindegyik azt várta, hogy majd valaki más mondja ki az első szót. Az sem mellékes, hogy a kumráni (esszénus) közösség regulája szerint is szigorúan tilos volt szombaton kihúzni egy birkát a kútból (sok alacsony kút lehetett), de emberi életet menteni szabad volt.

Különös mindenesete, hogy ezután a Heródes-pártiak elhatározzák, hogy a vesztére törnek. Heródes Antipász egy későbbi jelenetben *kíváncsi lesz Jézusra*, meg akarja hívni magához, majd az utolsó Húsvétkor kifejezetten örül, hogy szemtől-szemben láthatja, sőt, nem is találja bűnösnek. Ő tehát úgy tűnik, nem tört Jézus életére. Bár van egy másik jelenet, amelyben a farizeusok figyelmeztetik Jézust, hogy óvakodjék Heródestől, mert az életére tör. A megfejtés alighanem az lehet, hogy Heródes babonás ember volt, s mint ilyen, szeszélyes is. Ezzel a szeszélyességgel - attól félt, hogy Jézusban a megöletett János támadt fel - megmagyarázható, hogy hol el akarta téteni láb alól, hol meg nem. Azt azonban nem lehet tudni, - bár sok elmélet született erről -, hogy kik voltak ezek a Heródes pártiak. Mint látjuk, ez a jelenet ellentétben áll azzal, amikor a királyi tisztviselő gyógyításért fordult Jézushoz. Ez is arra utal, hogy a két eset között viszonylag sok idő, mondjuk egy év telhetett el.

A Kommentátor megemlíti, hogy Szent Jeromos szerint a nazarénusok evangéliumában a meggyógyított férfi kőműves volt, aki azért kérte Jézust, gyógyítsa meg, hogy ne kelljen koldulnia.

Lássuk most a Betesda fürdőnél tett csodát. Mint a szövegből kiderül, ez is szombaton történt.

Jeruzsálemben, a Juh-kapunál van egy fürdő, amelynek héberül Betesda volt a neve. Öt oszlopcsarnoka volt, nagyon sok beteg feküdt bennük: vakok, sánták, bénák, (várva, hogy a víz megmozduljon. Az Úr angyala ugyanis leszállt időnként a tóra, és fölkavarta a vizet. Aki fölkavarása után először lépett a vízbe, az meggyógyult, bármilyen betegségben szenvedett.) (Jn. 5. 2-4.)

A leírás rendkívül érdekes mai szemmel: vajon honnan tudták, ki lépett be először a vízbe? Nyilván nagy tolongás volt, amikor felkavarodott a víz. A víz felkavarodására egyébként bizonyára lehet találni „tudományos” magyarázatot, mondjuk volt egy ciszterna, amely mindig beszűkült, ahogy a víz sodorta a törmeléket, de néha leszakadt egy-egy nagyobb rög, amitől hirtelen több víz került a csatornába, és felbolygatta a vizet, a kedélyekkel együtt, csakhogy, kérdem én, nem lehet, hogy a rög leszakadása mindig egy angyal műve volt? De menjünk tovább. A bénák, sánták maguktól nem tudtak belépni a medencébe, János szövegéből ki is derül, hogy segíteni szoktak nekik. Na de ha egy ember odakísér egy bénát a vízhez, nem lehet, hogy véletlenül ő lép bele előbb? Így aztán, szerintem, sokan hihették, hogy ők léptek be elsőnek, boldogan hazamentek, hogy várják a gyógyulást, és úgy jártak, ahogy mi is sokszor,

hasonló reményeink során. Vagy meggyógyultak, vagy nem. Ha meggyógyultak, azt a tó vizének tulajdonították, akár az tehetett róla, akár nem, ha viszont nem gyógyultak meg, arra gondoltak, biztos belépett már valaki előttük a vízbe, csak nem vették észre.

De volt ott egy ember, aki már harmincnyolc esztendeje szenvedett. Jézus megkérdezte tőle:

- Meg akarsz gyógyulni?

- Uram, - válaszolta a beteg, - nincs emberem, aki bevinne a tóba, amikor felkavarodik a víz. Így mire odaérek, már más lép be előttem.

Erre Jézus azt mondta neki:

- Kelj föl, fogd az ágyadat, és menj! (Jn. 5. 5-9.)

Bármilyen csúnya dolog, nekem szöget ütött a fejembe, hogyan kérdezhette azt Jézus, hogy a beteg meg akar-e gyógyulni? Hiszen látta, hogy beteg, méghozzá régóta, tehát nyilván nem passzióból járt a fürdőbe. Bár ha eleve reménytelen volt a helyzete, nem logikus, hogy mégis mindig odament, de talán abban bízott, egyszer talál egy önzetlen embert, aki időben beviszi. Nyilván szegény volt, különben nem kellett volna csodára várnia, mert meg tudta volna fizetni, hogy bevigyék, vagy lett volna rabszolgája.

Jézus „buta" kérdése tehát nyilván ezt jelentette: ha *tényleg* meg akarsz gyógyulni, nem a vízbe kell bemenned, hanem hinned kell.

Ám a beteg, úgy látszik, nem túl nagy hitről árulkodik válaszában, hiszen arra hivatkozik, hogy nincs szolgája, aki bevinné a vízbe. De akkor miért van ott? Mert hisz a csodában. Nem abban a csodában hisz, amiben a többiek, hogy ha először lép be a vízbe, meggyógyul, hanem abban, hogy bár semmi esélye sincs rá, mégis meg fog gyógyulni.

János ezután az eset után elmesél egy hosszú vitát, amit Jézus a farizeusokkal folytatott. Megint a szemére vetik, hogy szombaton gyógyított, mire ő azzal vág vissza:

- Atyám mind máig munkálkodik, azért én is munkálkodom. (Jn. 5. 17.)

Ezt nem árt észben tartani. A mondat ugyan elég frappáns, - ezért jegyezték meg, akik hallották -, de nem biztos, hogy jól értjük. Hiszen az Isten az első Szombaton (ma vasárnapnak tartjuk) *megpihent*. Attól, hogy mind máig munkálkodik, még igaz marad az, hogy azon a szombaton nem dolgozott. Bűnbe is estünk rögtön.

Ennél a mondatnál nem kell arra gondolnunk, amire János utal, hogy Jézus Isten Fiának jelentette ki magát. Ez utólag nyilvánvalónak tűnik, ám abban a korban nem volt az. Mindenki, pontosabban minden izraelita az atyjának tekintette Istent, elvont értelemben, ahogy erre ószövetségi szövegek is utalnak, sőt, magánál Jánosnál is látjuk majd. Jézus komoly kijelentése tehát akkor csak egy odavetett fricska volt, amivel bosszantani akarta az okoskodókat.

De miért volt olyan fontos kérdés a szombat? Tudjuk ugyebár, hogy a Tízparancsolatban elég előkelő helyen szerepel a szombat megtartásának parancsa. **Gondolj a szombatra és szenteld meg.** Ezen a napon nem csak az igaz izraelitáknak, de még a kapuikon belül tartózkodó idegeneknek sem volt szabad dolgozni. **Aki megszentségteleníti, az halállal lakoljon. (Kiv. 31.14.)** Mózes idejében például megköveztek egy embert, mert rőzsét szedett szombaton. Szombaton ugyanis még tüzet sem volt szabad gyújtani.

Vajon hogyan keletkezhetett a szombati munka ilyen szigorú tilalma, amikor a törvényeket nyilván a gazdagok hozták, akik a hét többi napján se dolgoztak, és ráadásul hogy lehetséges, hogy még az idegen rabszolgáknak sem volt szabad munkát végezniük? A szombat

megtartásának vannak nem zsidó eredetű előzményei. Érdemes idézni a Haag lexikon idevágó szócikkéből:

Szembeötlő hasonlóság mutatkozik a szabbat és az akkád sapattu között. Az 1. babilóniai dinasztia korában a hónap 15. napját sapattunak vagy engesztelés napjának mondták. A teremtés eposza (Enuma elis, 5,19) összekapcsolja a holdciklus 1. negyedét a hónap 7. napjával, a teliholdat pedig az engesztelés napjával. A 7 napos periódus bizonyos határokon belül Mezopotámiában is ismeretes volt, de a Bibliával szemben ezek a napok nem voltak a nyugalom ünnepélyes napjai, hanem szerencsétlen napoknak tekintették őket. Más kérdés, hogy a szabbat mennyiben függ össze az akkád 'újhold' szóval. Ha a szombatnak és az újhold napjának párhuzama (2Kir 4,23; Iz 1,13; Ez 46,1; Oz 2,13; Ám 8,5) alapján kézenfekvőnek látszik is, hogy a szombat eredetileg Izraelben is a telihold ünnepe volt, a Kiv 23,12 tanúsága szerint a szombat már a királyok kora előtt független volt a holdciklusoktól. Lehetséges, hogy a szombat Izrael nomád korszakában egybeesett a holdciklusokkal, de a földművelésre való áttéréssel függetlenné vált tőle.

Vagyis, lámcsak, az egyik legfontosabb bibliai törvényről kiderül, hogy jóval előbb létezett a pogányok között? Természetesen nem. Abból, hogy két, különböző nyelven, két hasonló alakú szó, hasonló dolgot fejez ki, nem lehet megállapítani, melyik volt előbb. Ahogy azt sem lehet megállapítani, hogy mit jelentett voltaképpen a két szó. Valószínű, hogy a *szabbat* szó a *szapattu* szóból ered, csakhogy ez a szó nem a szombatot jelölte, hanem a telehold napját. Ez a nap szerencsétlen napnak számított, ezért - írja a KLX - ezen a napon tartózkodtak minden tevékenységtől, nehogy balul süljön el. Ezt a szokást sokan átvehették, a zsidó nép elődei is, akik közül Ábrahám származott. Így az átvett szóból kialakulhatott az a jelentés, amit Haag ír: *A héber szabbat, amely csak a vallási-társadalmi kötelezettség jelölésére használatos, a 'valamivel felhagyni, valamit abbahagyni' értelmű igéből származtatják. Ezenkívül a szigorúan következetes 7 napos ciklus miatt a szabbat a 'hét' jelentésű 'seba' szóval is kapcsolatba hozható, ahogy már Antióchiai Theophilosz kapcsolatba is hozta, így a szabbat (= 7. nap) változata volna.*

Mire a Tízparancsolat megjelent a történelem színpadán, a *szabbat* szó már úgy áll előttünk, mint *a hetedik nap, amelyen nem dolgoznak.* Ám ebben az értelemben a szó is és az általa jelölt ünnep is új találmány, ami származhat közvetlenül Isten parancsából. Hiszen Isten nem eszperantóul, vagy angolul adta meg Törvényeit, hanem azon a nyelven, amit a nép beszélt. Azt, hogy ehhez a naphoz a halálbüntetés szigorát párosították, pont azt igazolja, hogy volt az ünnepnek pogány, bálványimádó előzménye, amitől élesen meg kellett különböztetni. Ezzel összhangban álló párhuzamokra még lesz példa. Itt mindesetre el kell oszlatni egy félreértést. A mai ember úgy véli, hogy a zsidó vallás a homályos ősidőkbe nyúlik bele, tehát minden részletében kell lennie valamilyen primitív előzménynek. Ám a helyzet éppen fordított: a zsidó vallás a történelem meglehetősen késői pillanatában jött létre, nagyjából akkor, amikor a ma ismert írásbeliség kialakult, a betűírás felfedezés táján. Vagyis minden pontján látszania kell - és látszik is - egy *mesterséges beavatkozásnak*, amit magyarázhatunk Isten közvetlen beavatkozásával, vagy Mózes zsenialitásával, vagy mindkettővel. De ezek nélkül érthetetlen.

Hogyan lehet, hogy Jézus tudatosan szembefordult a harmadik legfontosabb parancsolattal, és ha már azzal szembe fordult, miért nem fordult szembe a többivel is?

Ehhez előbb ismét kell egy kis kitérőt tennünk. Csalódottan hallgattam egyszer egy keresztény papot, aki arról próbálta meggyőzni a hittanra járó gyerekeket, hogy nagyobb bűn a vasárnapi mise elmulasztása, mint a gyilkosság. Hiszen a Szombat megtartásának parancsa a harmadik, míg a gyilkosság tilalma csak az ötödik helyen áll a sorban. Kötve hiszem, hogy a gyerekek elhitték, amit a pap bácsi mondott, mert annak nem jutott eszébe, hogy nem a mise a lényeg.

Jellegzetesen farizeusi gondolkodás. A szombat parancsa ugyanis azt erősíti meg, amit az első kettő követel: ne essünk bálványimádásba. Amint arról még lesz szó, a bálványimádás kerülése is lehet bálványimádás. A szombattal kapcsolatos tilalmak kezdetben mind valamiféle bálvány-kultusz ellen irányultak. Kiváló példa erre a tűzgyújtás tilalma, amely rengeteg bálvány-kultusz kelléke volt. De ilyen a gyaloglás tilalma is, sőt alighanem a munkavégzés is: sok kultusz esetében végeztek jelképes munkát, aratást, stb. Ehhez kapcsolódik a kalásztépés tilalma is. A teljes nyugalom parancsa is azt volt hivatva elkerülni, hogy olyan, tömeges öröm-tivornyák jöjjenek létre, amelyek szokásban voltak akkoriban. Ezt kellett halállal büntetni, s ezért fontosabb a szombat megtartása, mint a gyilkosság elkerülése. Kérdés ezek után, hogy ha valaki komolyan veszi a Tízparancsolatot, nem kellene-e kerülnie a vasárnapi misét?

Jézus azonban nem vette komolyan a Tízparancsolatot, amint arról nemsokára lesz szó. Annak oka, hogy szándékosan sértette meg a szombat parancsait, egyszerűnek tűnik: a szombat parancsával ugyanis ők maguk fordultak szembe kényszerből, de titokban. Általában azok tartották be teljesen, akiknek könnyű volt, nem dolgoztak, vagy nem érhette őket olyan kár, amiért érdemes lett volna megszegni, ám a szegényeknek gyakran kellett törvényt sérteniük, hogy megélhessenek, ezekre az esetekre találták ki a farizeusok azokat a jótékony csalásokat, amilyenről már beszéltünk. Jézus meg is magyarázza indítékait a kalásztépés esete után:

- Vagy nem olvastátok a törvényben, hogy szombatonként a papok a templomban megszegik a szombati tilalmat, mégsem követnek el vele bűnt? Mondom nektek, itt nagyobb dologról van szó, mint a templom. Ha tudnátok, mit jelent: irgalmasságot akarok, nem pedig áldozatot, nem ítélnétek el az ártatlanokat. Az Emberfia ura a szombatnak is. (Mt. 12. 5-8.)

Aztán hozzáfűzte:

- A szombat van az emberért, nem az ember van a szombatért. (Mk. 2.27.)

Remélem, a kedves Olvasó észrevette, hogy a fenti okvetetlenkedésemben volt legalább egy hiba. Jézus ugyanis nem csak a harmadik parancsolatot kérdőjelezte meg, de erről majd a Hegyi Beszéddel kapcsolatban írok.

A Betesda fürdőben lezajlott csodával kapcsolatban ismét szembe kell néznünk az időrend problémájával. János csak annyit ír, hogy valamelyik ünnepen történt: **nem sokkal ezután ünnepük volt a zsidóknak**. Márpedig János a királyi tisztviselő fiának meggyógyítása után meséli el a dolgot, ami szerintem viszont azelőtt történt, hogy Jézus hazament Galileába prédikálni, tehát úgy tűnik, a 29-es Húsvétról, vagy Pünkösdről van szó. A Betesda fürdő, ahol a gyógyítás történt, egy kétmedencés, eredetileg természetes tó volt, amelyet az esővíz táplált, írja róla egy harmadik századi szemtanú, bár ő már nem eredeti állapotában látta, csak elmondták neki, milyen volt régen (Kroll). Az egyik medence vize vörös volt. A fürdő a templom közelében terült el, és víztározónak is használták a Sátoros ünnepen. Gyógyító erőt tulajdonítottak neki, mint oly sok fürdőnek a történelem során. Mivel esővíz táplálta, nyáron és ősszel aligha használták, olyankor ugyanis Jeruzsálem és környéke nem bővelkedik esőben. Ezek szerint két ünnep jöhet szóba, amikor Jézus ott járt, Húsvét és Pünkösd, és mivel az eset Keresztelő János börtönbe vetése után történt, 30-ban kellett lennie. Márpedig ezt a Pünkösdöt Jézus - minden bizonnyal - Galileában töltötte, ahol az apostolok kiválasztása történt. Így tehát 30. Húsvétja és Pünkösdje között történt, de alighanem már aratás után.

Ám ha tovább olvassuk a szöveget, van benne egy mondat:

- János égő és világító lámpa volt, de csak ideig-óráig akartatok a fényében gyönyörködni. (Jn.5.35.)

Vagyis Jézus múlt időben beszél Keresztelő Jánosról. Ha ez a beszéd kronológiailag is összefüggött a fürdőben tett csodával, ami persze nem biztos, akkor a csodának János halála után kellett megtörténnie. Valószínűbb azonban, hogy János itt is kihagy elég sokat az időrendből, mert tematikája szempontjából a mondanivaló a fontosabb. Keresztelő János kivégzése után ugyanis Jézus - erre később még visszatérek - valószínűleg nem ment föl Jeruzsálembe addig, amíg el nem következett az utolsó év.

AZ ELSŐ VITA KERESZTELŐ JÁNOS TANÍTVÁNYAIVAL

Jézus tehát járta az országot, Kafarnaum és Jeruzsálem között többször is megtette az utat egy év alatt. Mint láttuk, még az egyik első ilyen út során történhetett Máté elhívása.

Máté meghívása után Máté is meghívta Jézust és tanítványait. Ekkor aztán már tényleg sokan zúgolódni kezdtek, nem csak a farizeusok, de még Keresztelő János tanítványai is.

A farizeusok azért zúgolódnak, mert „bűnösökkel és vámosokkal" mulat. Jézus azzal hárítja el a vádat, hogy:

- Nem az egészségeseknek van szükségük orvosra, hanem a betegeknek. (Lk,31.)

Maga a vád csalódottságot fejez ki. A farizeusok nagyon bíztak Jézusban, ezt láttuk a templom megtisztításánál is, és még sok szó lesz róla később is. De bárhogy kérték a Mestert, álljon a párt élére, hogy legyőzzék az idegenbarát szadduceusokat, ő nem volt rá hajlandó, sőt, inkább a megvetett, kiközösített emberekkel foglalkozott, akiket a farizeusok bűnösnek tartottak. Betegekkel, sőt leprásokkal, vagy éppen a vámosokkal, akik tisztátalannak számítottak, mert idegen, bálványimádó pénzt érintettek - és nyilván egyéb bűneik is voltak, ugyanis a fináncokat sose szerették a történelem során.

Ekkor azonban Keresztelő János tanítványai is okvetetlenkedni kezdenek: miért van az, hogy János tanítványai és a farizeusok böjtölnek, a tieid meg nem böjtölnek?

Jézus így válaszolt:

- Böjtölhet a násznép, míg vele a vőlegény? (Mk.)

A zsidó vallás eredetileg nem vitte túlzásba a böjt tiszteletét, sőt óvott a túlságos önsanyargatástól, Jézus idejében azonban sokan tartották a megtisztulás feltételének. Böjtöltek a farizeusok, hetente kétszer, hétfőn és csütörtökön, de Bemerítő János és tanítványai is sanyargatták magukat, az esszénusok regulái szerint. Sőt, maga Keresztelő János nem csak kenyeret nem evett, hanem sáskán és mézen kívül semmit. Jézus viszont egy lakodalmi mulatsághoz hasonlítja saját tevékenységét, ami furcsa a mi tudásunk szerint, hiszen az evangéliumok és maga a kereszténység elég komor színekkel próbálják érzékeltetni a történtek hangulatát. Jézus azonban nem az öncélú vidámság hangsúlyozása miatt használja ezt a hasonlatot, hanem bizonyos ószövetségi próféciákra utal, elsősorban Hóseásra. Méghozzá pontosan ugyanazokkal a szavakkal, amiket Keresztelő János mondott, annál a bizonyos utolsó tanúságtételnél.

Ez felveti azt a kérdést, hogy János apostol itt is összekevert néhány dolgot, azokat a szavakat adja Keresztelő János szájába, amikor még nem volt börtönben, mint amiket Jézus mondott a szinoptikusok szerint Keresztelő János tanítványainak, amikor mesterük már börtönben volt. Bár János evangélistáról elképzelhető az ilyen szerkesztésmód, ez esetben is inkább arról lehet szó, hogy hangsúlyozni akarta, Jézus és Keresztelő János között szoros kapcsolat és egyetértés volt. Hiszen János apostol mindkettőjük tanítványa volt.

Fontos, hogy *nem* Jézussal kapcsolatban merül föl a böjt kérdése, hanem azt vetik a szemére, hogy a tanítványaitól nem követeli meg a böjtölést. Jézus ugyanis, ahogy arra már utaltam, valószínűleg megtartotta a böjtöket.

Ekkor mond egy hasonlatot a borról. Az újbort nem szabad régi tömlőbe tenni, hiszen az még „dolgozik", forr, tehát szétveti a régi tömlőt. Vagyis az új tanítást nem szabad beleerőltetni a régi keretek közé, mert tönkre megy, és kifolyik a bor, vagyis a tanításnak kampec.

Ezután pedig egy kissé gúnyos hangú megjegyzéssel zárja szavait:

- Aki óbort iszik, nem kíván újbort inni, mert hisz „jobb az ó", mondja. (Lk. 5, 38-39.)

Vagyis azok, akik megtartják a böjtöt és a vallás előírásait, nem szeretik az „új bort". Csakhogy az óbor tényleg jobb, mint az új, legalábbis ma, amikor egy-egy értékes évjáratú palackért vagyont fizetnek. Lehet, hogy Jézus idejében ez nem így volt, talán még nem voltak olyan eljárások, amelyek sokáig élvezhetően tartották volna a bort? Akkor viszont ki akart volna óbort inni? A megjegyzés nyilván a farizeusok ellen szól, de mi lehetett a hasonlat igazi jelentése? Talán arra célzott, hogy óbort kevesen isznak, hiszen abból már kevés van, újbor pedig mindenkinek jut? Vagyis a régi tanítás csak kevesekhez szólt, az új viszont mindenkihez?

Nem szabad átsiklanunk afölött, hogy itt éppen azzal a váddal kapcsolatban használ a borivásra vonatkozó hasonlatot, amely a böjt elmulasztása miatt merül föl. Tanítását egy lakodalomhoz hasonlítja, vagyis az összes földi örömöt állítja szembe a böjt követelményével. Felmerül a gyanú, hogy ismét viccel, ahogy már eddig is sok esetben, kérdés, kin gúnyolódik. A helyzet azt sugallja, hogy mindenkin, aki ragaszkodik a régi szabályokhoz. De ha a borra gondolunk, a hasonlat sántítani kezd: akik óbort ittak, azok is szerették az örömöt, sőt, az ő örömük nagyobb is, hiszen - ahogy arra Jézus hivatkozik - szerintük jobb az óbor, mint az új. Máshol szerepel is Jézustól egy hasonlat, amelyet érdemes itt szemügyre vennünk:

- Minden írástudó, aki jártas a mennyek országának tanításában, hasonlít a házigazdához, aki kincseiből újat és régit hoz elő. (Máté 13, 52)

Ez azt a képet sugallja, amikor a gazda lemegy a pincébe, és mindenféle borokat hoz fel. Tehát nem csak óbort, hanem újat is, mert az is finom. Vagyis azok, akik nem kívánnak újbort inni, nem járatosak a Mennyek országának tanításában. Ezért gúnyolódik a farizeusokon is, meg az esszénusokon is. Megrögzötten ragaszkodnak az „óborhoz", pedig lehet, hogy már ecetes, vagy kecske ízű, hiszen a borokat bőrtömlőkben tárolták.

Jézus azonban éppen Keresztelő János tanítványainak, vagyis (volt?) *esszénusoknak* mondja, hogy „nem kívánnak újbort inni". Mi ebben az érdekes? Az, hogy a násznépre, és a lakodalomra való utalás egyértelműen az Utolsó Ítéletre, a Messiás uralmának beköszöntére vonatkozott. Márpedig, mint láttuk, azon a vacsorán, amelyen majd a Messiás is részt vesz, az esszénusok szerint *újbort isznak.* Jézus később is utal erre, amikor az utolsó vacsorán így szól:

- Bizony mondom nektek, hogy nem iszom többé a szőlő terméséből addig, amíg majd az *újat* nem iszom az Isten országában. (Mk.14,25.)

Az újbor tehát maga is Isten országának szimbóluma, amiben mi borivók nagy megnyugvást találhatunk.

A további kérdés csak az, lehet-e úgy érteni a hasonlatot, hogy az „óbor" a zsidó vallás, az „újbor" pedig a kereszténység. Ezt a kérdést azonban egyelőre nem válaszoljuk meg.

Keresztelő Jánossal és a böjttel kapcsolatban lesz még néhány érdekes kérdés, de azokról majd később beszélek.

HARMADIK ÉS NEGYEDIK ÉV
(I. SZ. 30. PÜNKÖSDTŐL 32. PÜNKÖSDIG)

AZ APOSTOLOK KIVÁLASZTÁSA

Jézus, miután 30. februárjában hazatért Galileába, gyógyította az embereket, lecsendesítette a vihart, maga köré gyűjtötte tanítványait, felment Jeruzsálembe, majd visszatért hazájába, ezt mondta:

- Az aratnivaló sok, de a munkás kevés. (Mt. 9.37.)

Ebből következik, hogy alighanem május lehetett, vagyis közeledett a Pünkösd. Ekkor Jézusnak már nagy híre volt, nagyon sokan követték, hallgatták, keresték nála a gyógyulást, megtisztulást, vagyis a legnagyobb zűrzavar kezdett kialakulni a Szentföldön, elérkezett az idő, hogy komoly szervezőmunkába kezdjen. Nyilvánvaló, hogy valami nagy horderejű eseménynek kellett következnie. Ezt az evangéliumok így nevezik: az apostolok kiválasztása, és a Hegyi Beszéd.

Márk és Lukács azt írják, hogy Jézus felment a hegyre, Lukács megemlíti, hogy egész éjjel imádkozott is. Máté nem ír semmilyen hegyet, és nem is kapcsolja össze az apostolok kiválasztását a Hegyi beszéddel, nála a kettő fordított sorrendben van, pedig Lukácsnál az apostolok kiválasztása után egyértelműen a Hegyi beszéd következik. Márk csak az apostolok kiválasztását mondja el, János pedig egy szót sem szól az egészről...

De hol lehetett ez a hegy?

Mindesetre valószínű, hogy az apostolok kiválasztása és az úgynevezett Hegyi beszéd összefüggenek egymással. Jézus életében öt helyszínen, illetve jelenetnél játszik szerepet valamely hegy, a Hegyi Beszédnél, az apostolok kiválasztásánál, a Színeváltozásnál, a jeruzsálemi tartózkodásnál, illetve a mennybemenetelnél. Sajnos, egyedül a Jeruzsálemmel kapcsolatos hegyet tudjuk biztosan beazonosítani, mivel meg is nevezik: Olajfák hegye. A többiről semmi közelebbit nem tudunk. A Hegyi beszéd, illetve a Színeváltozás helyszínének a hagyomány az ötszáz méter fölötti magassággal büszkélkedő Tábor hegyét tartja (Jeruzsálem kilencszáz méter magasan fekszik...), de ha megnézzük a Genezáreti tó környékéről készült légi felvételeket, bőven válogathatunk olyan kisebb-nagyobb hegyek közül, amelyek alkalmasak lehettek beszédre is, félrevonulásra is. Az apostolok kiválasztását sokan Kafarnaum környékére helyezik, ám ez csak találgatás, egyik esemény helyszíne sem állapítható meg. Pedig gyanús, hogy a helyszínt nem jelölik meg pontosan, hiszen például az apostolok kiválasztásánál legalább tizenkét tanú volt jelen...

Az apostolok kiválasztását elmesélő történetek meglehetősen szűkszavúak. Az azonban kitűnik belőlük, hogy fölment egy hegyre, ahol *Jézus egész éjjel imádkozott.* Azt, hogy akkor mit mondott, nem tudjuk, de a halála előtt nem sokkal így imádkozik:

Nem a világért könyörgök, hanem azokért, akiket nekem adtál, mert a tieid - hiszen ami az enyém, az a tied, s ami a tied, az az enyém -, és megdicsőültem bennük. Én nem maradok tovább a világban, de ők a világban maradnak, én meg visszatérek hozzád. Szent Atyám, tartsd meg őket a nevedben, amelyet nekem adtál, hogy egy legyenek, mint mi. Amíg velük voltam, megőriztem őket a nevedben, amelyet nekem adtál. Megőriztem

őket, senki más nem veszett el közülük, csak a kárhozat fia, így beteljesedett az írás. Most visszatérek hozzád, ezeket pedig elmondom a világban, hogy örömöm teljesen az övék legyen. Átadtam nekik tanításodat, de a világ gyűlölte őket, mert nem a világból valók, amint én sem vagyok a világból való. Nem azt kérem tőled, hogy vedd ki őket a világból, hanem hogy óvd meg őket a gonosztól. (Jn. 17. 9-15.)

Jánosnak ez a szövege valószínűleg nem egészen hiteles. Hogy értette azt, hogy „ezeket pedig elmondom a világban", amikor éppen a halálára készült? Vagy miért mondja *múlt időben* azt, hogy az apostolokat gyűlölte a világ? Hiszen annak nincs jele, hogy direkt olyanokat választott volna ki, akiket korábban megvetettek, vagy pláne gyűlöltek volna. Egyedül Máté lehetett népszerűtlen figura, mint adószedő, vagy vámos, de a többiekről nem tudunk ilyen körülményt, Jézus halála után viszont annál többet. Jellemző ez is: „nem azt kérem, hogy vedd ki őket a világból". Mintha azt akarná megmagyarázni János apostol a hitetlenkedő utókornak, miért kellett az apostoloknak olyan tragikus sorsot vállalniuk, ha maga az Isten Fia választotta ki őket tanítványaiul. Az imának azonban biztosan volt egy olyan magva, amit János ismerhetett. A mostani kérdés szempontjából csak az a fontos, hogy úgy tűnik, mintha Jézus imában kérte volna Istent, hogy jelölje ki azokat az apostolokat, akiket mellé ad. Az eddigi beszámolókból viszont úgy látszik, mintha mindez menet közben, „véletlenül" alakult volna így. Ám lehet, hogy nem volt véletlen, hogy először Andrással és Jánossal találkozott, nem volt véletlen, hogy az ő testvéreik, Péter és Jakab otthagyták a gazdag zsákmányt, hajóikat, hálóikat, családjukat, és a nyomába szegődtek. Az, hogy Jézusnak több tanítványa volt, mint tizenkettő, egészen biztos, ez azonban nem jelenti azt, hogy „magától" ne tudta volna eldönteni, kik legyenek az apostolok. Miért volt akkor szükség erre a hegyen töltött imádkozásra?

Természetesen azért, mert ez is szimbólum. Jézus, mint az új Mózes felmegy „A hegyre", hogy megkösse a szövetséget Isten és a választott nép között. A hagyomány szerint Mózes ekkor olvasztotta néppé a zsidóságot, akkor hozta létre a zsidó vallást, vagyis ekkor kötött szövetségen Isten a kiválasztott néppel.

Jézusnak nagyon sok követője volt, mint ahogy arra majd szintén visszatérek, többször is figyelmeztette a lelkes embereket, hogy nagyon nehéz feladatra vállalkoznak, ha követni akarják. Így tehát sok ember közül kellett kiválasztania tizenkettőt, hogy apostolok legyenek. Csakhogy az apostolok olyan tanítványok voltak, legalábbis János, András, Péter, Natanael, Máté, Jakab, Jakab, Simon, Júdás (nem a karióti), akiket akkor már régről ismert. Ha viszont ebből a szempontból nézzük a jelenetet, világossá válik, hogy nem tizenkét ember *kiválasztása* történik sok tanítvány közül, hanem az első tizenkét tanítvány *kinevezése*.

A tizenkettes számnak nagy jelentősége van. Izrael tizenkét törzsére utal. Jézus tehát egyértelműen Mózest utánozza: ahogyan Mózes a tizenkét törzs vezetőit maga mellé vette, hogy együtt vezessék a népet az Ígéret Földjére, úgy vette maga mellé Jézus a tizenkét apostolt. Ezzel *eltörölte* Mózes művét, megszüntette a nép hagyományos tagolását. Eltörölte például a *léviták kiváltságait*, olyan embert vett a lévita törzs jelképeként, akit azért vetett meg a külvilág, mert adószedő volt.

Itt ismét kell egy kis kitérőt tennem. Ma sem tudjuk, hogyan és mikor jött létre a zsidó nép és a zsidó vallás. Ábrahám az egyik szentírási változat szerint Úr városából vándorolt el, mert taszította a bálványimádás. Ábrahám rokonai azonban, például sógora, Lót, Kánaánban éltek. Az ugariti szövegek bizonyítják, hogy a zsidó nép ősei szoros kapcsolatban álltak az ugariti néppel. Tény továbbá, hogy a Biblia népe valamikor 3500 évvel ezelőtt Egyiptomban élt, miközben *más* héber törzsek a Szentföldön maradtak. De vajon mikortól számíthatjuk a zsidó vallás kialakulását? Ábrahám nem volt zsidó, ő a zsidók ősatyja. Jákob, - akit Isten nevezett el

Izraelnek -, tekinthető az első zsidónak. De vajon ő már a zsidó vallás szerint élt volna, amit állítólag csak jóval később foglalt rendszerbe Mózes?

Mindenestre tény az, hogy az izraeli hagyomány Mózes nevéhez kapcsolja a zsidó nép megszervezését, holott már Mózes is a zsidó népből származott. Hogy is van ez?

A hagyomány szerint Mózest az Isten utasította arra, hogy szervezze meg a népet, szabadítsa ki Egyiptomból, vezesse el Kánaán földjére, és adjon neki vallást. Ám ennek a vallásnak az ünnepei, például a Peszach, már korábban is léteztek, ahogy az a kivonulás történetének leírásából, sőt, már Ábrahám életének történetéből is sejthető. Maga a *sabbat* is egy korábbi, mezopotámiai eredetű hold-ünneppel hozható kapcsolatba, mint láttuk. Mózes tehát nagy reformerként áll előttünk, aki Isten vezetésével pontokba szedte, értelmezte, vagy újraértelmezte ősei vallását. Nem tudjuk, élt-e a valóságban Mózes, de semmi értelmes okunk nincs arra, hogy kételkedjünk benne. Ő tehát úgy áll előttünk, mint egy kicsit gyarló, ám rendkívül hősies és önfeláldozó *ember*, aki nem alapít vallást, mégis az ő nevéhez fűződik a zsidó vallás tudatos kezdete. Természetes tehát, hogy amikor Jézus ezzel a vallással kapcsolatban akar valamit kinyilatkoztatni, Mózesre utal. Már a Nikodémussal folytatott beszélgetésnél is van egy párhuzam Mózessel:

Amint Mózes fölemelte a kígyót a pusztában, úgy fogják fölemelni az Emberfiát is, hogy aki hisz benne, az el ne vesszen, hanem örökké éljen. (Jn. 3.14-15.)

A Kommentártor mondja, hogy itt arról a rézkígyóról van szó, amit egykor Mózes készített abból a célból, hogyha a pusztában bolyongók közül valakit megmar egy mérges kígyó, felnézhessen a rézkígyóra, és életben maradjon. Ebből az következne, hogy Jézus a fenti hasonlatban nem Mózeshez hasonlította magát. Ám akkor azt hihetnénk, hogy Jézus az őt kivégző római katonákat hasonlította Mózeshez. Ennek semmi értelme.

A rézkígyó eredete szintén a távoli homályba vész, már a sumeroknál is volt egy bot, amelyre két kígyó tekeredett. Sokan ebből eredeztetik Aszklépiosz kígyóját, ami a gyógyítás szimbóluma. Ráadásul a kígyó a Baal kultuszban termékenység szimbólumnak számított. Elég kínos tehát, hogy egy ennyire totemisztikus jelkép bekerült Mózes szimbólum rendszerébe. Állítólag ezt a botot még az első királyok idejében is tisztelték a jeruzsálemi Templomban. Ma már lehetetlen kideríteni a dolog eredetét, vagy eredeti jelentését, de szerencsére a jelen kérdés szempontjából erre nincs is szükség. Elég annyit tudnunk, hogy a zsidó hagyomány mivel magyarázta. Lássuk az erre vonatkozó részt:

Hór hegyétől a Sás-tenger felé vezető úton indultak tovább, hogy megkerüljék Edom országát. A nép azonban belefáradt a vándorlásba és zúgolódott az Úr és Mózes ellen:

- Miért hoztatok ki Egyiptomból? Hogy elpusztuljunk a pusztában? Hisz se kenyér, se víz nincs! Ez a nyomorúságos eledel utálattal tölt el minket!

Erre az Úr tüzes kígyókat küldött a népre, ezek megmarták őket, úgyhogy Izrael fiai közül sokan meghaltak. Ennek láttára a nép Mózeshez járult, s megvallották:

- Vétkeztünk, amikor zúgolódtunk az Úr ellen és te ellened. Járj közben értünk az Úrnál, hogy vigye el ezeket a kígyókat rólunk!

Mózes tehát közbenjárt a népért. S az Úr így válaszolt Mózesnek:

- Csinálj egy tüzes kígyót, s erősítsd egy póznára. Akit marás ért és rátekint, életben marad!

Mózes tehát csinált egy rézkígyót és egy póznára tette. Akit megmartak a kígyók, de föltekintett a rézkígyóra, az életben maradt. (Szám. 21,4-9.)

Isten tehát kígyókat küldött a lázadó nép megbüntetésére, majd amikor Mózes közbenjárt a népért, egy totemet csináltatott vele, hogy megmentse azokat, akik hisznek Benne. Jézus ezt a képet vonatkoztatja önmagára. Csakhogy ebben a vonatkoztatásban az is benne van, hogy a rézkígyó egy *megölt* kígyót ábrázolt. Hiszen Jézus „felemelése" a keresztre feszítését jelentette. Ezt támasztja alá a „felhúzták" ige ilyen mellékjelentése is. Jézus tehát, miközben keresztre feszített képét a kígyóbálványhoz hasonlítja (!), önmagát ugyanakkor Mózessel hozza párhuzamba. Hiszen Jézus voltaképpen önmagát „emelte fel", a római katonák, vagy a főpapok szerepe ebben másodlagos volt, amint azt még részletesen látni fogjuk.

Természetes, hogy Jézus előképeket választott. Hiszen nem véletlen, hogy nem az inkák, vagy a beduinok közé ment prédikálni (lehet, hogy ott is volt), hanem Isten választott népe közé, akik azt hitték, mindent tudnak az Úrról. Azt már Jézus születésénél láttuk, hogy szeretett „viccet csinálni" a vallásból, a próféták jövendöléseiből, pontosabban abból, ahogyan azokat értelmezték. Így tehát hegyi kirándulásait is vicceknek lehet tekintenünk.

Lássuk csak, hogyan írja le az Ószövetség a szövetségkötés történetét.

Így szólt Mózeshez:

- Menj fel az Úrhoz: te és Áron, továbbá Nadab és Abihu, meg hetvenen Izrael vénei közül. De már messze le kell borulnotok. Csak Mózes járulhat az Úr elé, a többiek nem mehetnek közelebb. A nép nem mehet fel velük.

Mózes ezután lejött, kihirdette a népnek az Úr minden szavát és minden parancsát. Az egész nép egy szívvel felelte:

- Az Úr minden szavát megtartjuk, amelyeket hozzánk intézett.

Ezután Mózes az Úr minden törvényét leírta. Másnap reggel a hegy lábánál felállított egy oltárt és *tizenkét emlékoszlopot*, Izrael tizenkét törzsének megfelelően. Azután megbízott fiatal izraelitákat, hogy égőáldozatot mutassanak be, és fiatal bikákat ajánljanak fel az Úrnak közösségi áldozatul. Mózes pedig vette a vér felét, és áldozati csészékbe öntötte, a vér másik felét az oltárra hintette. Utána vette a szövetség könyvét és felolvasta a népnek. Ők kijelentették:

- Amit az Úr parancsol, azt követjük és megtartjuk.

Erre Mózes vette a vért, meghintette vele a népet és így szólt:

- Ez annak a szövetségnek a vére, amelyet az Úr ezen feltételek mellett kötött veletek.

Mózes és Áron, Nadab és Abihu, s Izrael vénei közül hetvenen újra felmentek. Látták Izrael Istenét. A lába alatt olyan valami volt, mint a zafír kövezet, és fénylett, mint a tiszta ég. De a kezét nem emelte fel Izrael fiainak képviselői ellen, ezért láthatták az Istent. Ettek és ittak. (Kiv.24,1-11.)

Azért idéztem ilyen hosszan a képet, mert a szövetségkötés rendkívül plasztikus képe tárul benne elénk, még akkor is, ha gyanakodunk, hogy nem igaz. Különösen a befejezés gyanús: olyan az égszínű kövezeten trónoló Isten leírása, mintha egy hatalmas királyt látnánk. Mintha Egyiptom, vagy Bábel, vagy a hettiták királyával kötnének szövetséget, csak ez a király még hatalmasabb. Maga a szerződéskötés szertartása is egészen realisztikus: vérrel hintette meg Mózes a népet. Ez a jelképes tett, ami nyilván tényleg megtörtént, ha szövetséget kötöttek valakivel, később Jézus szövetségénél és elítélésénél tér vissza. Ami azonban most fontosabb: maguk a nép követei is látták Istent. Sőt, lakomát is tartottak, ahogy az egy szövetségkötéskor szokás.

Csakhogy a probléma a követek számában van. Ha Mózes szervezte meg a tizenkét törzset, miért volt ott hetven vén? Ám ezek a vének már az Egyiptomból történt kivonulás *előtt* is szerepet játszottak!

- Menj tehát, hívd össze Izrael véneit és mondd meg nekik: Jahve, atyáitok Istene, Ábrahám Istene, Izsák Istene, Jákob Istene megjelent nekem és kijelentette: Letekintettem rátok és láttam a bánásmódot, amelyben az egyiptomiak részesítenek benneteket. (Kiv. 3,6.)

Úgy tűnik tehát, hogy a zsidó nép már létezett, nem kellett megszervezni, sőt, a hetven vén egyfajta „vének tanácsaként" irányította is őket. Miért lenne akkor a tizenkét apostol Izrael megszervezésének, vagy a szövetségkötésnek a szimbóluma? Természetesen a korábbi idézetben lévő *tizenkét oszlop* miatt. Ezt erősíti meg az a jelenet is, amikor Izrael népe bevonul a Szentföldre:

Amikor az egész nép átkelt a Jordánon, az Úr így szólt Józsuéhoz:

- *Válassz ki tizenkét férfit a nép közül, mindegyik törzsből egyet,* s parancsold meg nekik: Vegyetek innen, a Jordán közepéből *tizenkét követ*, vigyétek magatokkal, s ott, ahol az éjszakát töltitek, tegyétek le a táborhelyre.

Józsue magához hívatta a tizenkét férfit, akit Izrael fiai közül kijelöltetett, mindegyik törzsből egyet, s így szólt hozzájuk:

- Haladjatok az Úr, a ti Istenetek ládája előtt a Jordán közepéig, s mindegyitek emeljen a vállára egy követ, Izrael törzseinek száma szerint, hogy majd emlékkő legyen belőlük körötökben. Mert egy nap megkérdezik majd gyermekeitek: „Mit jelentenek nektek ezek a kövek?" Akkor így feleljetek nekik: „Azt, hogy a Jordán vize kettévált az Úr szövetségének ládája előtt, amikor átkelt a Jordánon. Ezért ezek a kövek Izrael fiai számára örökre emlékül szolgálnak."

Izrael fiai úgy tettek, ahogy Józsue parancsolta. Fölemeltek a Jordán közepéből tizenkét követ Izrael fiai törzseinek száma szerint, amint az Úr Józsuénak parancsolta, és az éjszakai táborhelyre vitték, s ott letették. Majd Józsue a Jordán közepébe is állított tizenkét követ, arra a helyre, ahol a papok lába állt, akik a szövetség ládáját vitték; még ma is ott találni őket. (Józs.4,1-9.)

Vagyis a nép *újjászervezéséről* van szó. A korábbi, családi-nemzetségi államszervezetet, amely még a pátriárkák idejéből eredet, felváltotta a modernebb, törzsi szervezés, amely már lehetővé tette, sőt megkövetelte a központi vezetést. Mózes volt az első „királya" Izraelnek, bár a hozzá hasonló vezetőket még sokáig nem nevezik így. Érdekes, hogy ekkor kerül sor az első „miniszterek" kinevezésére is, Mózes *testvére (!)* Áron lesz a próféta, vagy főpap, mert Mózes azt mondja Istennek, hogy ő maga „nehezen tud beszélni". Itt tehát valóban egy az addigihoz képest új államszervezetről van szó, amelynek részleteibe is beavat minket a Szentírás, hogyan ad tanácsokat Mózesnek apósa, de ez a mi szempontunkból sajnos nem fontos, úgyhogy lemondok az ide vonatkozó hosszú idézetekről. Arról azonban majd még beszélek, hogy ez egyáltalán nem ment simán. Mózes központi uralma ellen többször is fellázadtak egyesek, akik aztán szörnyű halállal pusztultak el. Ebben azonban nem Mózes zsarnokságát kell látnunk, ha Isten tervét, de erről is majd a megfelelő helyen.

A szövetség kérdésével is kell egy kicsit bővebben foglalkoznunk, ugyanis ez később kulcsfontosságú lesz. Isten egyszer már kötött szövetséget Ábrahámmal, aminek a jele a férfiak körülmetélése volt, majd megerősítette ezt a szövetséget Jákobbal (Izrael) is. Az Ábrahámmal kötött szövetség tartalma az volt, hogy Ábrahám utódait nagy néppé teszi, és nekik adja a

tejjel-mézzel folyó Kánaánt, vagyis az Ígéret Földjét. Mivel azonban az arabok is Ábrahám utódai, ezt ma sajnos eléggé dodonai ígéretnek kell tekintenünk. Később aztán Isten szövetséget kötött Mózes révén a zsidó néppel, ráadásul legalább kétszer, majd megerősítette ezt a szövetséget Józsué révén is. De miért kellett ennyiszer szövetséget kötni? A válasz itt sem olyan nehéz. Isten Ábrahámmal nem olyan szövetséget kötött, mint a néppel. Ábrahámnak feltétel nélkül megígérte, amit ígért, a néppel azonban voltaképpen *hűbéri viszonyra* lépett, mint egy király. Ezért van a szerződéskötés leírásának olyan realisztikus levegője: a zsidó nép valóban többször kötött hasonló szerződést a körülötte élő hatalmas uralkodókkal. A kettő közötti különbségnek óriási jelentősége van. Isten ábrahámnak megígérte, hogy a belőle sarjadó nép az ő választott népe lesz, *az idők végezetéig.* A néppel kötött szövetség azonban, mint minden szövetség felbomlik, ha az egyik fél megszegi.

Jézus tehát *újjászervezte a népet.* Kiválasztott tizenkét apostolt, és az ő nevükre szerződést kötött Istennel. Ez volt az Új Szövetség, amelyről az esszénusok, és mások is több száz éve jövendöltek. Ez az Új Szövetség azonban nem hűbéri viszony volt. Ezt majd akkor értjük meg, amikor a szövetség tárgyát vizsgáljuk meg, vagyis azokat a feltételeket, amelyeket az Új Népnek teljesítenie kell.

A kőtáblák (kőoszlopok), vagyis a Törvény, tehát az Istennel kötött szövetség ünnepe a Pünkösd. Bár arra állítólag csak az i.sz. második századból van adat, hogy ez hivatalosan is így élt az emberek tudatában általában, de a Holt tengeri tekercsek már egyértelműen összekapcsolták Pünkösdöt és a Szövetségkötést. Márpedig Jézus egészen biztosan ismerte az esszénusok iratait.

Pünkösdhöz a keresztény vallás szerint a keresztény egyház megalapítása kapcsolódik. Jézus feltámadása után ekkor kapták meg az apostolok a Szent Lelket. Csakhogy Jézus 30. Pünködjén tette meg az apostolokat legfőbb tanítványaivá, méghozzá úgy, hogy az minden részletében utal Mózes tettére. Nemcsak a tizenkét törzs szempontjából, hanem a Tízparancsolat, vagyis a vallás kanonizálása szempontjából is. Hogy ez a kereszténység létjogosultságát támasztja-e alá, vagy sem, majd később megvizsgáljuk. Most az a fontos, hogy Jézus a Pünkösdöt arra használta, hogy a mózesi szövetségnek új értelmet adjon. De vajon új vallást akart alapítani? Ennek a kérdésnek eldöntéséhez meg kell vizsgálnunk az „új kőtáblákat", vagyis a Hegyi beszéd és a Tízparancsolat viszonyát.

Pünkösd azonban nem csupán a Törvény ünnepe volt, hanem egy korábbi hagyomány értelmében az aratásé is. Májusban már arattak, nyilván ezért szerepel az apostolok kiválasztásának leírása előtt az a mondása Jézusnak, hogy: **az aratni való sok, de a munkás kevés. (Mt.9.37.)**

Ezekben a napokban történt, hogy kiment a hegyre imádkozni. Az egész éjszakát Isten imádásában töltötte. Amikor megvirradt, odahívta magához tanítványait, és kiválasztott közülük tizenkettőt, s elnevezte őket apostoloknak. (Lk.6.12-13.)

Aztán lejött velük a hegyről, s egy sík terepen megállt. Rengeteg tanítvány odasereglett hozzá, s hatalmas tömeg gyűlt köré egész Júdeából, Jeruzsálemből, valamint a tiruszi és szidoni tengermellékről, hogy hallgassák, és meggyógyuljanak betegségükből. (Lk.6,17-18.)

A felsorolással nyilván azt akarta érzékeltetni Lukács, hogy az egész országból jöttek, ami csak úgy magyarázható, ha feltesszük, hogy Jézus már évek óta prédikált. Érdekes módon egyetlen utalás sincs Galileára, amiből arra lehet következtetni, hogy ott történt az eset.

HÁNY APOSTOL VOLT?

Jézus tehát megkérdezte az Istent a hegyen, kik legyenek az apostolok, és az Úr válaszolt. De hogy pontosan mit, azt elég nehéz kikövetkeztetni.

Elképesztő ugyanis a nevek zűrzavara az Újszövetségben. A szövegek tele vannak akkor élő személyekre való hivatkozással, részben azért, mert egy elbeszélés során kikerülhetetlen, hogy a szereplőket megnevezzék, részben mert fontos szereplőkről van szó, akik az események főszereplői, részben pedig azért, mert a szereplők név szerinti említése hitelt érdemlően bizonyíthatja az eseményt.

Sajnos abban a korban, amikor a cselekmény játszódik, a névhasználat - a mi számunkra - teljesen összekuszálódott. Mindenkinek legalább két alakban használták a nevét, arámul és héberül, ráadásul az arámin belül is különbség volt a júdeai és a galileai kiejtés közt, no és persze sokan viseltek görög, vagy latin nevet is. A származási hely szerinti meghatározás is gyakran előfordult, és sokakat az apjuk alapján tartottak számon, ám ezek is ugyanolyan bonyodalmasnak bizonyulnak utólag, mivel sok azonos nevű hely létezett, és sok egyforma nevű apa volt. Mindennek tetejébe bevett szokás volt, hogy új nevet adtak valakinek, így lett Józsefből, a ciprusi lévitából Barnabás, Simonból Péter, stb. A nevek akkor még őrizték beszélő jellegüket, általában Istenre utaltak, vagy valamely kiváló emberi tulajdonságot jelenítettek meg. Ebből azonban szintén bajok származnak, mert állítólag több névnek volt ugyanaz a jelentése.

Az Újszövetségben szereplő azonos nevű személyek személyazonossága sok vitára és találgatásra adott alkalmat, természetesen én is felvetek majd egy-két érdekességet.

Magának Jézusnak a neve is négy változatban volt használatos akkoriban, Josua, Jesua, Jesu, ennek görögös változata volt a Ieszosz. A Josua (Jehosua) eredeti héber alak volt, a Jesua arámi, míg a Jesu ennek galileai nyelvjárásbeli formája. Jelentése: akinek a segítsége Istentől való. Ez azért érdekes, mert a fogantatását hírül vivő angyal azt mondta Máriának, hogy a gyermeket Emmánuelnek fogják nevezni. A „vicc” természetesen egészen komoly, az Emmánuel ősi, héber név volt, és azt jelentette: **Velünk az Isten. (Mt.1.23.)** Az ószövetségi név említése természetesen egy prófétai szövegre való hivatkozás miatt van, amelyben a Messiást jövendölte meg Ézsaijás **(Iz. 7.14.)** Ám ha a kétféle név magyarázatot vesszük, nincs kizáró ellentét a kettő között, - mint arról már volt szó - lehetséges, hogy a Jehosua az Immánuel (Emmánuel) ősi tükörszava volt.

Az ugye érthető, hogy sokan viselték ugyanazt a nevet, hiszen a névadásban ma is megfigyelhetők divatok, tehát a sok szereplő esetében elkerülhetetlen az azonos nevek sokasága. Ezért is adtak mellékneveket az embereknek, ami a Szentírásban aztán duplán érvényesül, de az már mégiscsak figyelemreméltó, hogy Jézus egyedül áll ezzel a névvel a történet főszereplői között, holott az ő neve gyakori név volt. Josephus Flavius írásiban, különösen önéletrajzában csak úgy hemzsegnek a Jesus nevű felforgatók, rablók és őrültek.

Különösen akkor szembeötlő a dolog, ha tekintetbe vesszük, hogy az Újszövetségben hat-hét Simon szerepel, négy-öt Mária, rengeteg Júdás, és még Saulból is kettő volt! Jézus esetében nyilvánvaló, hogy az evangéliumokban senki mást nem akartak ezen a néven említeni rajta kívül, tehát más néven nevezték meg őket. Én a magam részéről valószínűnek tartom, hogy az apokrif iratok egy része, vagy bizonyos részleteik ebből a tényből erednek.

Ezek után próbáljunk meg kiigazodni abban a látszólag egyszerű kérdésben, hogy kik is voltak Jézus legfontosabb tanítványai, vagyis az apostolok. Bármilyen kínos ugyanis, de még ebben a kérdésben sem egyszerű a helyzet.

1. Az bizonyos, hogy a legfontosabb apostol Péter volt, akit eredetileg Simonnak hívtak (*Simeon*, jelentése: Isten meghallgat), akit Jézus arámul *Kéfának*, azaz kősziklának, vagyis görögül *Petra*-nak nevezett el, amiből a Petrosz származik.

2. A második legfontosabb tanítvány Jakab, János testvére, (Zebedeus fia), akit I. Heródes Agrippa karddal végeztetett ki. Nála nem használnak melléknevet, pedig rajta kívül még egy apostolt hívnak így, és Jézus egyik „testvére", aki az apostoli időkben fontos szerepet játszott, szintén viselte a Jakab nevet. Őket egyébként - a szakirodalom egy részével ellentétben - én azonosnak tartom, de erről majd később. (*Jákob*: eredete és jelentése bizonytalan, de történetünk szempontjából a legérdekesebb feltételezett jelentései ezek: sarkot tartó/ravasz)

3. A harmadik tanítvány János, akinek a nevéhez egy evangélium fűződik. Zebedeus és Szalome fia. Ő, Andrással, Simon Péter testvérével együtt Bemerítő János tanítványa volt, mielőtt annak tanácsára Jézus nyomába szegődött. (*Jóhanan*, jelentése: Isten kegyelme.)

4. A negyedik (vagy második) tanítvány András, Simon Péter testvére. Jellemző, hogy András csak ezen a néven szerepel, márpedig ez a név görög eredetű (*Andreosz,* jelentése: férfias). Lehet, hogy nem is volt zsidó neve? Vagy talán Jézusnak hívták?

Négyük későbbi sorsáról, jelentőségükhöz mérten, szinte alig tudunk valamit.

Péter ugyan Jézus mennybemenetele után a Jeruzsálemi gyülekezet rangidőse lett, akinek még az árnyékáért is versenyeztek a betegek. Bejárta Júdeát, Szamáriát és Galileát, beszédeket tartott, vitatkozott, még egy halottat is feltámasztott, de vezető szerepe viszonylag hamar elmúlt, mert miután Jakabot lefejezték (44) és őt is elfogták, elmenekült. Péter később Rómába ment, ahol a hagyomány szerint huszonöt évig, haláláig (i. sz. 66.) volt püspök. A huszonötös szám nem stimmel, hiszen Jakabot 44-ben végezték ki, és Péter nem egyből ment Rómába. Az „apostoli zsinatra" visszatért Jeruzsálembe, különféle ellentétei voltak Pállal és a másik Jakabbal, további sorsáról pedig „biztosan" csak azt tudjuk, hogy Rómában halt meg Néró alatt, 66-ban.

Jakabról, mint láttuk, biztosan tudjuk, hogy legkésőbb 44-ben kivégezték. Mást nem.

Andrásról annyit tud a hagyomány, hogy a mai Dél-Oroszországban tevékenykedett, majd görög földön feszítették keresztre. Az Újszövetségből semmi konkrétumot nem tudunk meg róla.

Jánosról azt tudjuk, hogy egy ideig Péterrel együtt szerepel, de aztán róla sem történik több említés, a hagyomány szerint Efezusban telepedett le, méghozzá elég sokára, mert Pál efezusi tevékenysége idején (53 körül) még úgy tűnik, mintha nem lenne ott. Valamikor a hetvenes évek tájékán száműzték Patmosz szigetére, de Nerva idejében visszatérhetett Efezusba, aztán ott is halt meg, 99-101 között. Az evangéliumon kívül egy apokaliptikus irat és három levél fűződik a nevéhez, de semmi további részlet nem ismeretes vele kapcsolatban. Papiász szerint vértanúhalált halt, miután igen öreg kort megért, az említett szerző szerint a szikáriusok gyilkolták meg, ami nem kizárt, hiszen ilyen merényletekről tudunk, de elég érthetetlen, hogy miért ölték volna meg olyan sokára.

Ezzel a biztosan azonosítható, és viszonylag jól ismert apostolok sorát le is zártuk.

5. Fülöpről csak annyit tudunk (János jóvoltából), hogy Betsaidából származott, mint Péter és András, de egy-két említésen kívül többet nem szerepel. Neki is csak ezt az egy nevét ismerjük, pedig ez is görög név (jelentése: lókedvelő). Az Apostolok Cselekedetiben írja Lukács, hogy megtérítette az etiopiai királyi tisztviselőt. Papiász azt írja róla, hogy lányaival együtt hirdette az evangéliumot, akik csodákat is tettek.

6. Fülöp révén kerül az apostolok közé Natanael, akit egyesek Bertalannal azonosítanak. Natanael, János evangéliumában az első tanítványok között szerepel, lényegében azon a helyen, ahol a többieknél Bertalan áll, vagyis ez alapján azonosíthatjuk vele. (Natanael jelentése: Isten ajándéka.)

7. Bertalan, állítólag annyit tesz: Tolmai fia. Mindössze ennyit tudunk róla, és azt, hogy a nevéhez apokrif iratok fűződnek. Ezek szerint Natanael Tolmai fia volt. Ez a korabeli emberek számára biztosan sokat jelentett, mi azonban semmit nem tudunk kihámozni belőle. Hacsak azt nem, hogy Bertalan, vagyis Natanael, nevének hangzása alapján hagyománytisztelő volt, aki járatos lehetett a héber irodalomban, az ő neve ugyanis sokkal „klasszikusabban" hangzik, mint a többi apostolé.

8. Tamásról sem tudunk semmi biztosat Jézus távozása után, csak annyit, hogy állítólag Szíriában tanított, és nevéhez apokrif iratok fűződnek. Ezek egyikében ez áll: Iker Júdás Tamás. Az arámi Tamás (Teomo) azt jelenti: iker, vagyis görögül Didümosz, aminek szereplése az Újszövetségben azért érdekes, mert a görögben volt egy hasonló alakú név, a Tomász, ami „nagyszerűt" jelentett, tehát ettől akarták megkülönböztetni a görög „iker" jelentésű Didümosszal. Ez viszont azt is jelentheti, hogy tényleg volt egy ikertestvére, akit esetleg Júdásnak hívtak. Talán pont a karióti Júdás? Az egyik hagyomány szerint (Origenész) a pártusok földjén térített, apokrif iratok szerint viszont Indiában, és ott is halt meg.

9. Máté evangélistával kapcsolatban még siralmasabb a helyzet. Bár Jézus általi meghívása kiemelt jelentőségű volt, a szinoptikusok még a nevét sem írják egyöntetűen, Máté evangéliumában így szerepel: „Máté" (Isten ajándéka, ami ugye lehetne Natanael is...), míg Márk és Lukács simán „Lévinek" hívja. Ez talán a lévita elnevezéssel függ össze, s így az egykori törzsre utal, de lehet, hogy a szó eredeti jelentéséből származó személynév, aminek jelentése: elkísér, csatlakozik. Azon kívül, hogy az egyik evangélium a nevéhez fűződik, semmit nem tudunk róla.

10. Innentől kezdve aztán úgy tűnik, még nagyobb a bizonytalanság. A sorban következő apostolt ugyanis „Jakab, Alfeus fia"-nak nevezik.

11. Ezután két evangéliumban Tádé neve áll, Lukács és az Apostolok cselekedetei ellenben Júdást, „Jakab testvérét" mond, de Jánosnál is így szerepel: „Júdás, nem az iskarióti", mint apostol **(Jn.14,22.)**. A Tádé név tehát esetleg adományozott név volt, valószínűleg ugyanis azt jelenti: bátor. További sorsa ismeretlen. Egy levelet tulajdonítanak neki, vagyis Jézus unokatestvérének

Itt ismét vannak nem várt bonyodalmak. Haag azt írja, hogy Máténál a tizedik apostol neve Lebbeus-Tádé, és hozzáteszi, hogy a Lebbeus név talán a Lévi változata volt. De ez is csak találgatás.

12. Most megint jön egy Simon, akit „kánainak", illetve „zelótának", valamint „buzgónak" neveznek. A zelóták egy fanatikus szekta tagjai voltak, akik többször uszították az embereket a rómaiak ellen, akik aztán ki is végezték őket. Érdekes tehát, hogy ezt a Simont Lukács „zelótának" nevezi, talán mert Simon később csatlakozott a zelótákhoz. Ám ez nem valószínű, hiszen Jakab, vagyis Jézus testvére megkövezése után (62) őt választották az egyház fejének. A másik két szinoptikus evangélium és az Apostolok cselekedetei abban megegyezni látszik,

hogy „buzgónak” nevezik, ugyanis a *kánai* szó - állítólag - a görög *zelota* tükörszava. Szerényen jegyzem meg, hogy ha erre van is bizonyíték, a „kánai” szó „buzgó” jelentése korántsem zárja ki Simon *kánai származását,* erre majd még visszatérünk. De ha emlékeznek még arra, amit a Kánai Menyegző kapcsán írtam Kána nevének jelentéséről („nádszál, nádas”), és viszont a Kánaán név állítólag a bíborcsigát jelentő *kihunnu* szóból származott, talán egyetértenek velem abban, hogy nem minden az etimológia. Tehát nem könnyű zöld ágra vergődni. A magam részéről azt tartom a legvalószínűbbnek, hogy Simon Kánában születet, ezért a hagyomány a „kánai” melléknevet adta neki, amit később valamelyik fordításban valaki elírt, mivel nem tudta, mire vonatkozik, és Lukács a *zelota* szóval adta vissza.

13. A sor végén áll Júdás, az áruló. A Júdás név a Júda (Jehuda, Jouda), „magasztal, dicsőít” jelentésű (Ter 29,35) névből származik, és azonos az egyik törzs nevével. Júdás az egyik forrás szerint Kariot városából való volt, a másik adat szerint viszont azért nevezték iskariótinak, mert az arám *squarja*, azaz áruló szóval jelölték. Az apját (ejnye) Simonnak hívták, de Júdásról, árulásán kívül, semmi biztosat nem tudunk, még halála sem teljesen egyértelmű. Az egyik forrás (Máté) szerint felakasztotta magát, a másik szerint (ApCsel) telket vett, és kettérepedt. Ezt az ellentmondást egyesek úgy oldották föl, hogy mivel Júdás visszadobta a pénzt a főpapoknak, ők azok a pénzen, mivel vér tapadt hozzá, és így nem használhatták fel, az idegenek számára vettek egy földet temetkezés céljára. Ez lett a Hakeldama, vagyis vérmező. Az a változat, ami az Apostolok Cselekedeteiben elhangzik, minden bizonnyal későbbi betoldás, amit mutat ez a kifejezés: ...***az ő nyelvükön*** **Hakeldamának, azaz Vérmezőnek nevezték el. (Ap.Csel. 1,19.)** - ahogy arra Haag is utal. Így tehát az a valószínű, hogy Júdás, megbánva tettét, visszadobta a pénzt és felakasztotta magát, s a főpapság a pénzen telket vett, hogy temetőt csináljon az idegenek számára. (Kroll)

Természetesen ne ijedjenek meg, nem tizenhárom apostolról van szó, hiszen Natanael és Bertalan feltehetően azonos személyek voltak, csak a vicc kedvéért hagytam meg a számozást. Ám a sor folytatódik majd, hiszen van még három apostol a tarsolyomban, de róluk a fejezet végén lesz szó.

Annak a feltételezésnek, hogy a sor végén szereplő Jakab, Simon és Júdás (Tádé) Jézus testvérei lettek volna, a szakemberek szerint két dolog mond ellent. Az egyik János apostol szövege, aki szerint a testvérei nem hittek Jézusban, hát akkor hogyan lehettek volna apostolok... Ám azon senki nem csodálkozik, hogy a karióti Júdás apostol volt, áruló létére, pedig Jézus nyilván direkt választotta ki, ahogy arra az evangéliumok szerzői, (pl. János) gyakran utalnak is. Ha Jézus és az apostolok viszonyát menet közben vizsgáljuk, annak nem mond ellent, hogy olyanokat is kiválasztott, akik nem „hittek benne”, hiszen mindennaposaknak vehetjük az olyan, az apostolokhoz intézett kérdéseket, hogy „kinek hisztek engem?” Még feltámadása után is megfeddte őket hitetlenségük miatt.

Ráadásul, János apostol kijelentése, miszerint Jézus rokonai nem hittek Jézusban, két szempontból is problematikus. Egyrészt, mint arról már volt szó, az a bizonyos vita Jézus és a rokonai között, amelyhez ezt a megjegyzést fűzte, semmiképp sem hangozhatott el akkor, amikor János idézi, hanem még a kánai menyegző környékén kellett lefolynia, tehát érthető lenne, ha akkor még nem hittek volna benne. Csakhogy a jelenet, amit János elmesél, nem is arról tanúskodik, hogy nem hittek benne, hiszen felszólítják, hogy lépjen a világ elé. Másrészt János és a keresztény egyház zsidó irányzatának vezetői, az Úr rokonai, Jakab és Simon között éles teológiai - és talán más - ellentét volt. Az evangélium szerzője esetleg úgy értette ezt a mondatot, hogy Jézust nem értették meg a saját rokonai, és hajlamosak voltak félremagyarázni szerepét.

A másik érv az, hogy az apostolokat és Jézus rokonait külön említik a szentírásban (ApCsel), ez azonban megint csak nem komoly érv, hiszen Jézusnak más rokonai is voltak, pl. lány unokatestvérek, azoknak nyilván voltak férjeik, na és különféle Máriák, apák, Alfeusok és Kleofások. Annak viszont, hogy Jézus „testvérei" az apostolok közé tartoztak, bizonyítékai lehetnek az emmauszi tanítványok, valamint Jakab, Simon, és Júdás tevékenysége Jézus halála után.

A három apostol kilétével kapcsolatban elgondolkodtatóak Pál szavai is: **Azok, akiknek tekintélyük volt - *hogy azelőtt milyenek voltak, nekem mindegy, az Isten nem nézi a személyt* - a tekintély birtokosai semmire sem kötelezték. (Gal.2,6.)** Itt név szerint is kiderül, hogy Jézus testvéreiről van szó. Ez akkoriban történt (tizenhét évvel Pál megtérése után!), amikor Jeruzsálemben Jézus testvérei már tekintélynek számítottak. Az idézet persze nem mondja, hogy a nevezett testvérek eredetileg is apostolok voltak, de azt igen, hogy korábbi viselkedésükből nem következett logikusan, hogy ekkora tekintélyre tegyenek szert. Hát akkor hogyan lett ekkora befolyásuk? Péter és János tekintélyét nem tudták ugyan megtörni, de jellemző, amit Pál a fenti levél folytatásában ír, hogy Péter félt a „körülmetéltektől". Ugyanis amikor Péter találkozott Pállal, minden további nélkül együtt evett a pogányokkal (vagyis disznót is evett, meg tengeri herkentyűket), ám amikor Jakab küldöttei megjelentek, *félrevonult*. Ez a Jakab Jézus „testvére" volt. Vagyis Péter és János labdába se rúghattak mellettük, pedig Jakabék valamikor ugye nem is hittek Jézusban. Gondolom, János ezért tette azt a bizonyos megjegyzést, hiszen iratát azután írta, hogy az egész pereputtyot elsöpörte a történelem.

Miért lett volna ekkora tekintélyük az apostolokkal szemben Jézus undok testvéreinek, ha ők maguk nem lettek volna apostolok? Mindazok a helyek, ahol Jézus rokonairól és testvéreiről van szó (Mt. 12,46, 13, 55, Mk. 3,31 6,3 Lk. 8,19 ApCsel 1,14 Jn.2,12 7,2) nem mondanak ellent ennek az elméletnek, mert vagy csak az „anyja és rokonai" kifejezés szerepel, ami, mint láttuk több embert jelölhetett, vagy ha a tanítványokat és testvéreket külön említi, az jelentheti a többi testvért (pl. nővéreket), de jelentheti azt is, hogy a tanítványok között külön megemlítik a testvéreket. Az is lehet, hogy ezt az ismétlést, kihangsúlyozásképpen maguk a testvérek tették bele a szövegbe. Az a vélemény, hogy Jakab apostolt a 3. századtól kezdve „kimutathatóan összetévesztették" Jézus testvérével (Haag) nincs bizonyító ereje (nem is közli, mire alapozza a kijelentést), hiszen mi van akkor, ha eleve azonosak voltak? Ugyanúgy nem mérvadó, ahogy az ellenkező oldalon Pál apostol mondatát értelmezi másképp, mint ahogy én: **Más apostolt nem is láttam, csak Jakabot, az Úr testvérét. (Gal. 1.19.)**, szerinte ugyanis ennek a mondatnak az a jelentése, hogy egyetlen apostollal sem találkozott, csak az Úr testvérével, Jakabbal, aki nem volt apostol. Az általam úgy-ahogy ismert nyelvek egyikében sem lehet azonban eldönteni, hogy Pál apostol szerint Jakab, Jézus testvére apostol volt-e, vagy sem. Ugyanez volt a helyzet, ha még emlékeznek rá, Alfeussal. Az angol szöveg ezt írja: *I did not see any other apostole, except James, the Lorsd's brother.* Ez a megfogalmazás még inkább alátámasztja, hogy Pál szerint Jakab apostol Jézus testvére volt. Az idézett szöveg modern fordítás, de bizonyítja, hogy az eredeti, görög szövegből mindkét értelem kihámozható. Tehát ezt a vitát nyelvészeti alapon eldönteni nem tudjuk, vagyis egyik vélemény sem tekinthető eleve „igaznak". Perdöntő érvnek azonban nem nevezném Jakab, Jézus testvére apostolsága ellen.

Még egy érvet hozok fel amellett, hogy Jézus saját unokatestvéreit is apostolokká tette. Ez pedig a bibliai hagyomány. Mózes is a saját testvérei közül választott, amikor Áront főpappá nevezte ki, és az esszénusoknál - ahogy Josephus Flavius is írja - különösen fontos volt, hogy rokoni kapcsolatok ápolása, hogy a testvérek meggyőzzék egymást, és azonos nézeteket valljanak. Persze ellenérvként fel lehet hozni, hogy pont Jézus volt az, aki a családi kötelékek

teljes felbomlását is hirdette: szembeállította apát fiával, anyát lányával és a testvéreket mindenkivel. Ennyit erről.

Mindenestre különös, hogy az a két tanítvány, aki először szegődött Jézus nyomába, vagyis András és János, teljesen háttérbe szorultak saját testvéreikhez, Péterhez és a „nagyobb" Jakabhoz képest. A zebedeusfi Jakab szerepe olyan óriási volt, hogy ő lett az első, akit lefejeznek Jézus halála után, és Péter is csak csodával menekül meg a haláltól. És ha az összes apostolt nézzük, együtt nincs akkora jelentőségük a kereszténység szempontjából, mint annak a Pál apostolnak, aki nem hogy a tanítványa nem volt Jézusnak, hanem először kegyetlenül üldözte a kereszténeket. Őt magát is az Úr választja ki, vagyis teszi apostollá, de csak jóval később, úgy látszik, akkor, amikor látta, hogy az eredeti apostoli gyülekezet kezd csődöt mondani. Akárhogy nézzük a dolgot, úgy tűnik, mintha Jézus mindig a nagy hitetlenekre, pontosabban a nagy hitetlenek megtérésére „bazírozott" volna, így „tért meg" az egész római birodalom, aztán a pogány nemzetek sokasága, nem is beszélve a nagy ellenségekről, pl. Voltaire, vagy egyes kommunisták. Éppen ez a félelmetes Jézus tanításában: úgy látszik, minél vadabbul támadja valaki, annál közelebb van ahhoz, hogy a legfőbb támasza legyen.

Azt hiszem tehát, minden okunk megvan annak feltételezésére, hogy Jézus testvéreit apostoloknak tekintsük. Emlékeznek még arra a vádra, hogy „vámosokkal és bűnösökkel" cimborált?

Jézus testvérével, Jakabbal kapcsolatban megdöbbentő dolgokat ír Hegeszipposz: „Sokakat hívtak akkoriban Jakabnak, de ő az, aki anyja méhétől megszentelt volt, bort és más részegítő italt nem ivott, húst egyáltalán nem evett, sohasem nyírták a haját, testét se kente olajjal, és nem fürdött sohasem." Jeromos elmeséli halálának megrendítő történetét is Josephus Flaviusra hivatkozva:

„Ananus főpap, az anarchia nyújtotta kedvező körülmények folytán összehívta a tanácsot, és nyilvánosság előtt felszólította Jakabot, hogy Krisztust, az Isten Fiát tagadja meg, mivel ő ennek ellentmondott, megkövezésre ítélte. Amikor összetört lábakkal ledobták a templom párkányáról, félig már élettelenül kezét az égre emelte, ezen szavakkal: Uram, ne tudd be bűnükül amit tettek, mert nem tudják, mit cselekedtek. Sietve agyonütötték őt egy ványoló doronggal, amivel a nedves ruhákat szokás csapdosni."

Az apostol szó egyébként küldöttet jelent. Jézus, mint látni fogjuk, el is küldi apostolait, részben, hogy egyengessék az útját azokban a városokban, ahova készült, részben, hogy önállóan tanítsanak és gyógyítsanak. Magával a szóval, és a hasonló értelmű arámi kifejezéssel itt nem foglalkozom, érdekes azonban, hogy a görög *angelosz, „*angyal" szó is küldöttet jelent, Isten követét. Ez azért figyelemre méltó, mert a Septuagintában, vagyis a görög nyelvű Ószövetségben az apostol szót mindössze egy helyen használták Isten küldötteként, mint követ, máshol az angelosz szó szerepel. Hogy Jézus ismerte ezt a könyvet, vagyis az Ószövetség első görög fordítását, amelyet két- háromszáz évvel őelőtte készítettek Alexandriában, később látni fogjuk.

Az említett három apostol - pontosabban az egyik csak apostol jelölt -, akiről még tudomásunk van, az Apostolok Cselekedeteiben szerepel.

Kell tehát, hogy azok közül, akik mindig velünk tartottak, amikor a mi Urunk, Jézus közöttünk járt-kelt, kezdve János keresztségétől egészen mennybevétele napjáig, valaki velünk együtt tanúskodjék feltámadásáról.

Kijelöltek hát kettőt, Józsefet, akit Barszabbásznak, vagy más néven Jusztusznak hívtak, és Mátyást. (...) Ezután sorsot vetettek. A sors Mátyásra esett, így a tizenegy apostolhoz sorolták. (ApCSel. 1.21-24.)

Péter kezdeményezésére tehát választottak egy tizenkettedik apostolt, hogy ki legyen a létszám az áruló halála után.

József Barszabbász neve elég érdekes. A Barszabbász vagy azt jelenti, hogy „Szabbász fia", vagy azt, hogy „szombaton született". A Jusztusz jelentése: „az igaz". Namost ha igaz az, hogy Jézus három fél-, illetve unokatestvére már apostol volt, aminek feltételezésére jó okunk van, nem lehetséges, hogy a negyedik, József is szóba került? Őt Márk Jósesnek nevezi. Ezt a gyanúmat támasztja alá az is, hogy az Apostolok Cselekedeteiben még egyszer felbukkan a Barszabbász név:

Erre az apostolok, a presbiterek és az egész egyház jónak látták, hogy kiválasszanak maguk közül néhány férfit, és Pállal és Barnabással együtt elküldjék őket Antiochiába, mégpedig Júdást, másik nevén Barszabbászt, meg Szilást, akik a testvérek között vezető szerepet vittek. (ApCSel. 15. 22.)

Persze azt a feltételezést, hogy Barszabbász Jézus testvére volt, nem a „testvérek között" kifejezésre alapozom. Júdás Jézus unokatestvére volt, aki testvére, vagy legalább is közeli rokona volt Jakabnak is és Józsefnek is (erről részletesebben a Jézus rokonai fejezetben volt szó). Itt tehát egyszerűen másolási hiba történt, szerintem ugyanis nem sok értelme van azt feltételezni, hogy két Barszabbász melléknevű szereplő lett volna, de mindkettőnek olyan neve volt, amelyik azonos Jézus valamelyik „testvérének" nevével. A Barszabbász név ugyanis, bármelyik jelentését vesszük is, ragadvány név, ahogy az idézetekből kiderül. Itt tehát Barszabbászt tévedésből azonosítják Júdás apostollal, alighanem Jósesről van szó.

Mátyásról - írja Haag - csak annyit tudunk biztosan, hogy zsidó volt. (sic!) A neve a Mattatiás = Isten ajándéka jelentésű héber szóból származik. Apokrif iratok fűződnek a nevéhez. Tudják, hogy Máté nevének jelentése is „Isten ajándéka"? A Mátyás ugyanis ugyanabból a névből ered, mint a Máté. Itt tehát megint csak két azonos nevű szereplőről van szó, de, kérdem én, most akkor melyik írta a Máté evangéliumot?

Hátra van még egy apostol, aki ezek szerint a tizenharmadik volt a sorban (Jusztuszt ugye nem választották meg apostolnak), amit kétféleképpen is érthetünk: vagy rosszat választottak, amikor Mátyást választották, ami elég kínos, mert a sorsvetés döntött, vagy a tizenharmadik apostol voltaképpen nem is apostol, *hanem az apostolok vezetője, Jézus helyettese.*

Pál, akinek héber neve Saul (azt jelenti: „kiesdett") később az előbb említett Szilás (vagyis Saul!) nevű társával jár térítő útján...

Természetesen erről a Pálról tudjuk a legtöbbet. Az összes apostol elhomályosul mögötte, ő, aki csak egy látomásban látta Jézust, sokkal fontosabbá válik, mint azok, akik szemtől-szembe látták, a rokonai voltak, vagy belenyúltak a sebébe.

Pál állítólag (Jeromos szerint) a galileai Giskala várában született, majd szülei innen mentek Tarszuszba - ahova Jónásnak nem volt alkalma eljutni -, ez utóbbi miatt automatikusan római polgár is volt, nem kis szerencséjére. Neki már a szülei két nevet adtak: Saul volt a héber neve, a Pál (Paulus) pedig a római. Fiatalon Jeruzsálembe küldték tanulni, ahol Gamáliel volt a mestere, ő tehát kamaszként, ifjúként minden bizonnyal látta is Jézust, ezért ismerte fel, amikor megjelent neki a Damaszkuszi úton, bár ravaszul megkérdezi: „ki vagy?". Hogy erről miért nem beszél? Mert nyilván mindenki tudta. Pál dühödten vesz részt a keresztényüldözésben, de nem azért, mert megszállta a gonosz, hanem mert fiatal, tiszta szívű, aki a tanult hitet szentnek tartja. Ez tökéletesen érthető. Akkor sem a saját dicsőségét kereste, amikor elindult Damaszkuszba, hogy az ottani krisztiánoszokat Jeruzsálem börtönébe hurcolja, amiben talán szerepet játszott az is, hogy elfogyott a türelme, ugyanis Gamáliel szelíd jóslata: - hagyjuk őket békén, ha emberi dolog, magától elmúlik -, csak nem akart beteljesedni.

Érdekes ez a „damaszkuszi kapcsolat”. Jeruzsálem és Babilon között Damaszkuszon át vezetett az út, attól délre ugyanis sivatag volt. A Holt tengeri tekercsek között előkelő helyet foglal az úgynevezett Damaszkuszi irat, amely nem csupán a barlangokból került elő, hanem már korábba is ismerték, egy ősi, Egyiptomban lévő zsinagóga küszöbe alá rejtett tekercs alapján. Ebben a gyülekezet, amit az esszénusokkal lehet azonosítani, azt mondja magáról, hogy Damaszkuszból ered. Mivel minden okunk megvan annak feltételezésére, hogy Jézus kapcsolatban állt az esszénusokkal, ugyanakkor aligha szakadt meg a kapcsolata a „babiloni csillagászok” körével sem, annak, hogy Pál első „külföldi” útja éppen Damaszkuszba vezetett, különös jelentősége van. Ha elfelejtkezünk ezekről a kapcsolatokról, érthetetlennek tűnne, hogy Jézus halála után alig pár évvel hogyan alakulhatott ki akkora jelentőségű keresztény gyülekezet egy idegen városban, hogy a Szinhedrion odaküldi legfőbb inkvizítorát: vessen véget a babonaságnak. Ha viszont feltételezzük, hogy itt az esszénusoknak egy olyan csoportjáról van szó, amely már sokkal korábban is létezett, s Jézus megjelenésekor csatlakozott az Új Tanításhoz, akkor már valóban komoly fenyegetésnek tekinthetjük a jeruzsálemiek számára. Talán arra is utal Pál odaküldése, hogy a Főtanács tagjai úgy értesültek, hogy Jézus eredetileg onnan érkezett, s elejét akarták venni, hogy időről-időre újabb „tévtanítókat” küldjenek.

Ezután, ahogy maga Pál („Isten előtt”) mondja, három évig be se tette a lábát Jeruzsálembe. Amikor aztán menekülnie kellett Damaszkuszból, odament, de csak Péterrel, és Jakabbal, az Úr testvérével találkozott az apostolok közül. Csak tizennégy évvel később ment oda újra, Barnabás kíséretében, s akkor a három fő apostol, Jakab, Kéfás (Péter) és János (fontos a sorrend, ez ugyanis Jézus testvére Jakab...) befogadták. Pontosabban elismerték tanítását, de azt mondták, Pál csak térítsen az idegenek közt, ők viszont maradnak a zsidók között. Ez persze alapvetően azt jelentette, hogy Pál a *szórványban élő zsidók* között kezdte terjeszteni az evangéliumot, akik nagy része hatalmas megkönnyebbüléssel fogadta azt a tanítást, amely szerint ezentúl nem kell elkülönülniük barátaiktól, sőt sokszor a rokonaiktól, a vallásuk miatt. Sőt, ha azokat is sikerül megtéríteniük, végre igazán testvérek lehetnek.

Pált (legalább) kétszer akarták megölni orgyilkosok, akik azt a célt tűzték maguk elé, hogy megölnek mindenkit, aki a rómaiakkal szimpatizál, illetve minden tévtanítót, és azok követőjét, ám mindkétszer megmenekült. Térítő útjain eljutott a galatáknak nevezett keltákhoz is, és valószínűleg kétszer járt Rómában. Máltán még egy vipera is megharapta, de életben maradt. Második római útja végzetesnek bizonyult, állítólag a Néró elleni lázadás idején katonák lefejezték, feje hármat ugrott az úton. Hihetetlennek tűnik, hiszen a koponya nehéz, ám rögtön tragikussá válik, ha eszünkbe jut, hogy az ágyúgolyó is nehéz, mégis tud pattogni az úton, tehát Pált - ha a történet igaz - nagy erővel, és mozgás közben fejezték le. Pál alighanem futott, a katona pedig lóháton üldözte, így a két sebesség összeadódott. Jeromos szerint viszont ugyanazon a napon feszítették keresztre, mint Pétert, i.sz.66-ban.

Pál testének hollétéről egyelőre semmit nem tudunk, míg Péter sírja Rómában van, Jánosé Efezusban (állítólag). Az Apostolok Cselekedetei egyszer csak félbeszakad, azt sem tudjuk, a szerzővel, Lukáccsal mi lett. Mindesetre ez volt az első időszak, amikor sok ezer keresztényt feszítettek keresztre a Rómába vezető úton, vagy löktek oroszlánok elé...

A HEGYI BESZÉD

Ekkor tanítványaira emelte tekintetét, és megszólalt. (Lk.6.20.)

Itt következik az úgynevezett Hegyi Beszéd. A Hegyi Beszéd, más néven Nyolc Boldogság, közvetlenül az apostolok kiválasztása után hangzott el, legalábbis Lukács szerint. Ennek Máté leírása sem mond ellent, bár ő megcseréli a sorrendet. Ugyanis amikor a Hegyi Beszédet bevezeti, ugyanazokat a dolgokat hangsúlyozza, mint Lukács, azt, hogy *egész Szíriából* jöttek az emberek, és azt, hogy egy hegyhez kötődött az eset. Márk és János nem foglalkoznak a dologgal.

Jézus tehát folytatja a Mózeshez kapcsolódó utalás rendszert, amiből az következik, hogy a Hegyi Beszéd az új Tízparancsolat, az Új Szövetség törvénykódexe.

Ám a Nyolc Boldogság (Hegyi Beszéd) szám szerint nem egyezik meg a Tízparancsolattal. Mondjuk, ha a nyolc boldogsághoz hozzáillesztjük az ellenség szeretetének és az ítélkezés tilalmának parancsait, esetleg kijön a tíz. Csakhogy Lukácsnál négy boldogság és a négy jaj szerepel, de jajok ugyanazokra a dolgokra vonatkoznak, mint a boldogságok, nála tehát csak négy parancs van. Vagyis, ha igaz az, hogy Jézus Mózes első szövetsége helyett Új Szövetséget akart kötni, biztosra vehetjük, hogy Jézus a Hegyi Beszédet a Tízparancsolat *helyett* mondta.

A Hegyi Beszéd tehát az Új Tóra, a jézusi kőtábla, amit egy hegyről hozott le. Csakhogy ez a kőtábla parancsok és tiltások helyett paradoxonok halmaza. Előbb nézzük meg a Máténál szereplő változatot.

Boldogok a lelki szegények, mert övék a mennyek országa.

Boldogok, akik szomorúak, mert majd megvigasztalják őket.

Boldogok a szelídek, mert övék lesz a föld.

Boldogok, akik éhezik és szomjazzák az igazságot, mert majd eltelnek vele.

Boldogok, akik irgalmasok, mert majd nekik is irgalmaznak.

Boldogok a tiszta szívűek, mert meglátják az Istent.

Boldogok a békességben élők, mert Isten fiainak hívják majd őket.

Boldogok, akik üldözést szenvednek az igazságért, mert övék a mennyek országa.

Boldogok vagytok, ha miattam gyaláznak és üldöznek benneteket és minden rosszat rátok fognak. (Mt.5,3-11.)

A Hegyi beszéd paradoxon jellege általában nem szorul magyarázatra, ezért most csupán négyet emelek ki a nyolc boldogságból. A lelki szegények, vagyis az együgyű, ravaszság nélküli emberek, akiket az önteltek lenéztek, azért boldogok, mert megkapják a mennyek országát, amely a mindent tudás birodalma. (Erre János evangéliuma konkrétan utal: **Jn. 17.3.**) A szelídek azért boldogok, mert harc nélkül övék lesz a világ, amit az erőszakosok karddal sem tudnak elfoglalni. Boldogok a tiszta szívűek, akikről azt mondják, hogy az orrukig sem látnak, és mindenki becsapja őket, mert ők magát Istent fogják látni. Boldogok a békességben élők, akiket lenéznek, mert nem marakodnak: ők lesznek Isten gyermekei, vagyis örökösei.

Ezután következik a legmeghökkentőbb, és a legtöbbet támadott parancsolata Jézusnak, a legfontosabb paradoxon: **szeressétek ellenségeteket, és imádkozzatok üldözőitekért. (Mt.5,44.).** Hiszen aki szereti ellenségeit, annak már nincs is ellensége. A másik az ítélkezés paradoxona: aki elítél másokat, az önmagára von ítéletet. Különösen fájó felismerés ez a mindenkori farizeusoknak.

Lukácsnál kicsit más a szöveg:

Boldogok vagytok, ti, szegények, mert tiétek az Isten országa,

Boldogok vagytok, hogy most éheztek, mert jutalmul bőségben lesz részetek,

Boldogok vagytok, hogy most sírtok, mert sírásotok nevetésre fordul,

Boldogok vagytok, ha gyűlölnek benneteket az emberek, kizárnak körükből, és megrágalmaznak, s neveteket, mint valami szégyenletes dolgot, úgy emlegetik az Emberfia miatt.

Örüljetek, majd ha ez bekövetkezik, és ujjongjatok, mert nagy jutalomban részesültök a mennyben. Atyáik is így bántak a prófétákkal.

De jaj nektek gazdagok, mert már megkaptátok vigaszotokat.

Jaj nektek, akik most jóllaktok, mert éhezni fogtok,

Jaj nektek, akik most nevettek, mert sírni és jajgatni fogtok,

Jaj nektek, ha az emberek hízelegnek nektek, hisz atyáik is így tettek a prófétákkal.

Már az első pontban van egy lényeges különbség Máté szövegéhez képest. Két megfontolás miatt én a lukácsi változatot tartom hitelesebbnek. Egyrészt azért, mert a Máténál szereplő lelki szegénység és a megígért mindentudás mégegyszer előfordul, másrészt pedig azért, mert a szegénység, az éhezés súlyos probléma volt, és Jézus, de már a próféták is, számtalanszor vigasztalták a szegényeket azzal, hogy bővelkedni fognak.

Mindenesetre különös az eltérés a két felsorolás között. Mindössze három egyezés van, s kettő ezek közül sem teljes: a *szegények* és a *szomorúak*, valamint az *üldözöttek.* Ám, fura módon közös még az is, hogy mindkét felsorolás *eggyel több*, nyolc helyett kilenc, illetve négy helyett öt pontot tartalmaz, ugyanis mindkettőben megismétli Jézus az utolsó pontot, immár kifejezetten önmagára vonatkoztatva. Azon természetesen nincs miért csodálkozni, hogy amikor az evangéliumok keletkeztek, senki nem emlékezett pontosan a szövegre. Sajnos Márk, akinek írása legközelebb áll az eseményekhez időben, nem hozza Jézus szavait, nyilván akkor még ismert volt a Jézus beszédeit tartalmazó gyűjtemény („*Logion”*).

Mint majd arról később még szó lesz, a szakirodalom feltételezi, hogy az eltérő változatok közül mindig a rövidebb az eredeti. Ezek szerint Lukács szövege a „helyes”, és Mátéé a későbbi, „második, javított kiadás”? Lukács változata azért is hitelesebbnek tűnik, mert a boldogságok szembeállítása az átkokkal ősrégi formula volt. A jajkiáltások azonban lényegében a „gazdagokra” vonatkoznak, hiszen ők azok, akik *nem szegények, nem éheznek, nem szomorúak és akiknek hízelegnek.* A négy boldogság és a négy átok tehát leegyszerűsíthető arra, hogy akinek itt a földön jó, annak odaát jaj lesz, és fordítva. Máté leírása ehhez képes árnyaltabb és gazdagabb. Jézus egészen biztosan nem akart „kommunista” beszédet mondani az elnyomók ellen. Hogyan lehet tehát feloldani azt a látszólagos ellentétet, hogy Lukács változata az „eredeti”, ám Máté szövege a hitelesebb? Természetesen úgy, hogy senki nem emlékezett *szó szerint* arra, amit Jézus mondott, csakhogy az eredeti, rövidebb szöveg magában foglalta azokat az utalásokat is, amiket a Máté evangéliumban részletesen kifejtettek.

Lukács viszont, aki kevésbé volt járatos az ilyen utalásokban és értelmezésekben, mint Pál apostolék, igyekezett szó szerint lefordítani a szöveget, míg a Máté evangéliumát szerkesztő apostolok a tartalom teljes visszaadására törekedtek. Valószínű ugyanis, hogy Lukács ismerte a „Logiont", amelyben a szövegek sokkal rövidebbek voltak, ám a szójátékok és egyéb, nyelvi és tartalmi utalások miatt gazdag jelentéssel bírtak.

Hogyan egyeztethető mindez össze a Tízparancsolattal? Kezdjük azzal, hogy a mózesi törvényeket némileg önkényesen nevezik Tízparancsolatnak, mert ha magát a bibliai szöveget olvassuk (két helyen szerepel konkrétan - Kiv 20,1-17 és MTörv 5,6-21 -, de egyes parancsolatok más, a Tízparancsolatban nem szereplő utasításokkal együtt több helyen is fel vannak sorolva), előzetes figyelmeztetés nélkül könnyen eshetnénk abba a hibába, hogy nyolc, vagy tizenegy, esetleg sokkal több parancsolatnak tekintsük. (Kiv. 34,28. MTörv. 4,13 Lev. 19.) Ám a Tízparancsolatnak már a Szentírásban „Tíz ige" a neve, vagyis a legfőbb parancsokat - ilyen-olyan összevonások, szétválasztások révén - mindenképpen tíz pontba kellett szedni már háromezer évvel ezelőtt is. De vajon miért? Hiszen a tizes számnak semmilyen kultikus jelentőségéről nem tudunk. Fontos számok voltak a hatos, a hetes, a tizenkettes, s bár volt, ahol tizes számrendszert használtak (nulla nélkül), annak nem volt hatása a szent dolgokra. Igaz, az Ószövetségben is és az Újszövetségben is van néhány eset, amiben kifejezetten a tizes szám szerepel, ezeket Haag felsorolása alapján ellenőrizhetik: „vö. a Ter 24,55: talán egy 10 napos hét maradványa; 31,7: „Atyátok... megcsalt és tízszer változtatta a bért"; Szám 14,22: „már vagy tízszer próbára tettek"; Jób 19,3: „Lám, már tízszer is kicsúfoltatok"; Dán 7,20: a 4 állat 10 szarva; Lk 15,8: 10 drachma; Mt 25,1: 10 hajadon; Lk 19,13: 10 szolgának 10 mina, kamatoztatásra; Jel 2,10: 10 napig tartó szorongattatás; Mt 8 az Úrnak 10 csodáját említi; 1Kor 6,9 kk.: 10 bűn az akadálya az Isten országába való belépésnek". De a tizes szám jelképrendszere nem ismert. A fenti helyeken mindössze arra látszik utalni, hogy ami „tíz" az „sok".

Kézenfekvő lenne, hogy a tizes szám használatát Egyiptomból hozták magukkal. Ez érdekes egybeesésnek tekinthető, hiszen Tízparancsolat egyértelműen mutatja az egyiptomi Halottas-könyv hatását, ahogy arról majd egy későbbi fejezetben szintén lesz szó, ám sokkal magasabb filozófiai és erkölcsi síkon. Csakhogy az egyes pontoknak más, keleti előképei is vannak, ahogy ugyancsak Haag idézi: *Asszíriában az ördögűzéssel megbízott pap ilyen kérdéseket tett föl a betegnek: „Megsértette-e valamelyik istenséget? Megvetette-e valamelyik istennőt?... Megvetette-e apját és anyját?... Kevésbe vette-e a nővérét?... Mondta-e, hogy nincs, ahelyett, hogy van? Mondta-e, hogy van, ahelyett, hogy nincs? Nem használt-e hamis mérleget, használta-e a helyes mérleget?... Behatolt-e a másik ember házába? Közel lépett-e más feleségéhez? Kiontotta-e más ember vérét?...".*

Kénytelenek vagyunk elidőzni egy kicsit ennél a kérdésnél. Mert igaz ugyan, ahogy azt a Teremtés könyvénél, vagy nemrégen a szabbat parancsának kérdésénél láttuk, hogy a zsidó nép átvett bizonyos dolgokat a környező kultúrákból, ám azokat sokkal tudatosabb, és sokkal magasabb filozófiai és erkölcsi szinten fogalmazta meg. Csakhogy felmerül az emberben a kérdés, ahogy sok „egzegéta" esetében látjuk, hogy akkor mi szükség van Istenre? Nem sokkal hihetőbb-e, hogy nem volt semmilyen égő csipkebokor, lángnyelv, mennyei szózat, nem találkozott Mózes senkivel a hegyen, csak saját tekintélyét akarta növelni a mesés történettel? Talán még a hetven vénnel is összebeszélt, hogy tanúsítsák a mesét. Az ilyesféle „okoskodások" azonban önmaguk csapdájába kerülnek. Hiszen ha mindez csak egy kivételes lángelme „csalása" lenne, aki ráadásul semmilyen előnyét nem élvezte a csalásnak, amit azért követett el, hogy egy ellene lázadó népet olyan erkölcsi és szellemi magasságba emelje, amely kiemelkedik a környező népek közül, nehéz helyzetbe kerülnénk, ha magyarázatot akarnánk

találni rá. Ha mindez „csak” Mózes hatalomvágyából született csalás lenne, Mózest olyan csodalénynek kellene tartanunk, amilyen sem azelőtt, sem azóta nem volt.

A Tízparancsolat előképeiről ugyanis tudjuk, hogy azok többnyire *mágikus* céllal fogalmazódtak meg. Azt ugyanis mindenki tudta, parancsolatok nélkül is, hogy mi a *helyes*. Betartani viszont csak akkor akarta, ha félt, hogy különben megbüntetik, vagy valamilyen csapás éri. A szíriai ráolvasásoknál is pontosan lehet tudni, hogy a mágikus szavak az istenség *befolyásolására* szolgáltak, nem arra, hogy az ember magától legyen jó azért, mert úgy szép embernek lenni. Igaz, Hammurapi törvénykönyve, amely valószínűleg nem az első volt az állami törvényalkotás történetében nem mágikus célt szolgált. Csakhogy jól megfigyelhető a különbség is. A királyi törvények ugyanis egy többé-kevésbé humánus uralkodó politikai rendelkezései voltak arra, hogy fenntartsák a rendet az országban, de anélkül, hogy a leghalványabb kísérletet tették volna az emberek *tényleges* megjavítására. Szigorú büntetéseket helyeztek kilátásba azok számára, akik gyilkoltak, loptak, vagy csaltak, de csak akkor, ha rajtkapták őket. Azt viszont, hogy az ember gyerekkorától úgy nevelődjön, hogy ne is akarjon bűnt elkövetni, ezek a törvények nem tűzték célul maguk elé. Ahhoz túlságosan „modernek” voltak. Arra viszont jó például szolgálnak, hogy ugyanazt az általános igazságérzetet képviselik, mint amire a Tízparancsolat is épül. Vagyis azt, hogy mi a jó, nem Mózesnek kellett felfedeznie, sőt, még csak nem is Istennek kellett közölnie velük. Isten arra hivatkozott, amit az emberek már amúgy is tudtak, ezért van olyan tömören megfogalmazva a Tízparancsolat. És ezért foglalkozik annyit Istennel: a bálványimádás ugyanis a legtöbb bűn forrása volt.

A Tízparancsolat megtartásának célja nem a túlvilági üdvösség elnyerése, vagy az ártó szellemek elűzése volt, hanem egy becsületes, „tiszta” emberekből álló nép összekovácsolása. Mint láttuk a szombat parancsolata estében, éppenséggel arra irányult, hogy mindenféle babonát, bálványimádást száműzzön, és igazságos, gondoskodó társadalmat hozzon létre.

Ezért van az, hogy a Lukács könyvében szereplő Négy boldogság a gazdagokat ostorozza. Már a próféták könyvei is tele voltak kegyetlen, zsarnokoskodó gazdagokkal és urakkal, és éppen az ő bűneik taszították Izraelt annyiszor halálos veszedelembe. Ezért, ahogy a Tízparancsolat, úgy a Hegyi Beszéd sem a túlvilági üdvösség elnyerését segítő tanácsok tárháza, hanem a földi élet tiszteletét és szentségét akarja kifejezni. Fel akarja emelni az embereket az Ember szintjére. Ehhez azonban az kell, hogy a Törvények a szívünkbe legyenek írva, ahogy arról Pál apostol csodálatosan logikusan érvel majd leveleiben, és ahogyan már maga Mózes is többször hangsúlyozza, ahogy arról majd a megfelelő helyen szó lesz. Jézus korában azonban - akárcsak ma - a Törvényt betű szerint akarták értelmezni, mert az élet már annyira kusza lett, hogy nehéz volt benne pusztán a szívükre hagyatkozva kiigazodni.

Érdekes dolog a „betű szerinti” és a „törvény szelleme szerinti” szembeállítás kérdése. Attól ugyanis, hogy valaki a törvény szelleme szerint akarja értelmezni valamely törvényt, még a „törvény betűi” nem vesztik érvényüket, de erről majd később.

A Tízparancsolattal részletesen fogok még foglalkozni a következő fejezetben is. Ezért most csak annyit teszek hozzá, hogy már az Ószövetségben sem csak tíz parancs létezett. A „szemet szemért” elv, vagy a felebaráti szeretet parancsa nem szerepelt a Tízparancsolatban, pedig mindenki ismerte, és fontosnak tartotta. Ezért fontos az, hogy Máté közvetlenül a Hegyi Beszéddel összefüggésben tárgyalja Jézusnak azokat a mondásait, amelyek az Ószövetség egyéb tanácsaival, vagy parancsolataival foglalkoznak.

A szombatról szóló fejezetben láttuk, hogy Jézus szándékosan gyógyított szombaton. Ezzel készakarva sértette meg a Tízparancsolat egyik legfontosabb pontját. Mint ahogy akkor arra utaltam, nem ez az egyetlen parancsolat, amelyet Jézus kiforgatott.

Arra, hogy a Hegyi beszéd a Tízparancsolat jézusi változata, egyértelműen utalnak a következő szövegek, amelyek egy-egy parancsolatot szednek darabokra. Ezeket általában nem szokás a Hegyi beszéd részeinek tekinteni, holott, mint látni fogjuk, bennük van a lényeg. Ezeknek a szövegeknek egy jelentős részét Máté egyértelműen hozzá is köti a Hegyi beszédhez.

Lássuk, hogyan szedte darabokra Jézus a Tízparancsolat szövegét. Az ötödik parancsolat ugyanis így szól: **Tiszteld apádat és anyádat, hogy sokáig élj azon a földön, amelyet az Úr, a te Istened ad neked.** Na és mit mond erre Jézus?

- Ha valaki követni akar, de nem gyűlöli apját, anyját, feleségét, gyermekeit, fivéreit és nővéreit, sőt még saját magát is, nem lehet a tanítványom. (Lk. 14.26.)

A hatodik parancs így szól: **Ne ölj!** Mit mond erre Jézus?

- Hallottátok, hogy a régiek ezt a parancsot kapták, ne ölj. Én pedig azt mondom nektek: már azt is állítsák a törvényszék elé, aki haragot tart embertársával. Aki embertársát ostobának nevezi, állítsák a nagytanács elé. (Mt. 5.21-22.)

A hetedik parancs: **Ne törj házasságot.** Ezt Jézus rendkívüli módon megszigorítja:

- Aki elküldi feleségét, és mást vesz el, házasságtörést követ el ellene. (Mk.10,11.)

A nyolcadik parancs: **Ne lopj!**

Erre Jézus külön nem tér ki, de egy helyen ezt mondja:

- Mindenkinek, aki kér tőled, adj, és aki elviszi, ami a tied, attól ne kérd vissza. (Lk. 6,30.)

(Bár a szakirodalom szerint a nyolcadik parancs eredetileg azt tiltotta, hogy szabad embert eladjanak rabszolgának, de ezt Jézus kortársai nem feltétlenül tudták.)

A kilencedik parancs: **Ne tégy hamis tanúságot embertársad ellen!** Jézus szerint:

- Hallottátok ezt a régieknek szóló parancsot is: ne esküdjél hamisan, hanem tartsd meg az Úrnak tett esküdet. Én pedig ezt mondom nektek: egyáltalán ne esküdjetek, sem az égre, mert az Isten trónja, sem a földre, mert az lába zsámolya, sem Jeruzsálemre, mert az a nagy király városa. Még saját fejedre sem esküdjél, mert egyetlen hajszáladat sem tudod fehérré vagy feketévé tenni. (Mt. 5. 33-36.)

A tizedik parancsolat: **Ne kívánd embertársad feleségét!** Jézus mit mond erre?

- Ha szemed okoz botrányt, vájd ki, és dobd el! (Mt. 18.9.)

Jézus tanítása egy sor olyan, a szokásjogon alapuló törvényt is megváltoztatott, amelyek nem szerepeltek a Tízparancsolatban, de az ószövetségi iratokban, főleg a bölcsességi irodalomban követendő magatartásként szerepeltek. **Szemet szemért, fogat fogért, kezet kézért, lábat lábért, égetést égetésért, sebet sebért, kék foltot kék foltért. (2Móz. 21,24-25.)**

A tanács logikus, és bizonyos mértékig igazságos is, az igazságszolgáltatás mind a mai napig erre épül, csak nem vallják be. Ezzel szemben mit mondott Jézus?

- Hallottátok a parancsot, „szemet szemért és fogat fogért". Én pedig azt mondom, ne szálljatok szembe a gonosszal. Aki megüti a jobb arcodat, annak tartsd oda a másikat is. Aki perbefog, hogy elvegye a ruhádat, annak add oda a köntösödet is. S ha valaki egy mérföldnyire kényszerít, menj vele két annyira. Aki kér, annak adj, s attól, aki kölcsönt kér tőled, ne tagadd meg. (Mt.5,38-42.)

Ez utóbbi azokkal a tanácsokkal perlekedik, amelyekben a bölcs és nyugodt élet alapkövének számított, hogy nem szabad kölcsönt adni, mert megrontja a barátságot. Sirák fia könyvében külön veszélyes dolog gazdag, vagy hatalmas embernek adni kölcsönt, mert az olyan, mintha eleve ajándékba adtad volna, úgyse kapod vissza. Jézus tehát minden megszokott, vagy éppen szentnek tekintett parancsot, szabályt kiforgatott.

Ha a korabeli főbb filozófiai irányzatok tükrében nézzük a Hegyi Beszédet, érdekes ellentmondást látunk. Sztoikus hangvételben hirdeti a hedonizmust. A korabeli nézetek szerint az ember csak a földön lehetett boldog, vagy boldogtalan, amikor a túlvilágra került, pontosabban az alvilágba, ott általában örök egyhangúság uralkodott. Az egyiptomiak képzete a túlvilágról eléggé materialista volt, legfőbb gondot az okozta nekik, hogy „odaát" ne kelljen dolgozni. A görögök alvilága kimondottan siralmas, még az elíziumi mezők képzete se túl szívderítő: csak úgy lehetnek boldogok az ottani lelkek, hogy nem emlékeznek semmire. A buddhista nirvána pedig csak az emberi személyiség érthetetlen meghaladása és megszűnése révén tudta elképzelni a harmóniát. A zsidóság hite ezekhez képest eleven és gazdag volt: aki Ábrahám kebelére jutott, minden jóban részesült, örök nevetés, vidámság jutott osztályrészéül, és megőrizte személyiségét. A Messiás örökké tartó uralma idején a napfényes Földön élnek majd boldogan a kiválasztottak, és nem halnak meg soha. A zsidó Isten-ismeret volt az egyetlen, ami egy olyan tökéletes létező gondolatát hordozta, amely ugyan felfoghatatlan, nem lehet róla szobrot csinálni, mert nem is test, ám mindenben olyan, mint mi, csak mindenben végtelenül tökéletesebb.

Az Ószövetség könyvei között azonban nem Jób könyve az egyetlen, amely filozófiai, etikai ellentmondásokkal foglalkozik. A Prédikátor könyve gyakorlatilag az ateizmusig jut el, amikor azt mondja:

Én, a Prédikátor, Izráel királya voltam Jeruzsálemben, és rászántam magam arra, hogy megvizsgálok, és bölcsen kikutatok mindent, ami az ég alatt történik. Rossz foglalkozás ez; azért adta Isten az embereknek, hogy bajlódjanak vele.

Láttam, hogy mindaz, amit véghez visznek a nap alatt, csak hiábavalóság és szélkergetés. Ami görbe, azt nem lehet kiegyenesíteni, és ami nincs, azt nem lehet számba venni. (Préd.1,12-15.)

Bár a könyv sokat hivatkozik Istenre, az élet ellentmondásaira nem tud választ adni: az se ér semmit, ha jók vagyunk, mert az se több hiábavalóságnál.

Még azt is láttam a nap alatt, hogy a törvény helyén törvénytelenség van, az igazság helyén pedig gonoszság. De arra gondoltam, hogy az igazat is, a bűnöst is megítéli az Isten, mert minden dolognak eljön az ideje, és ő ügyel minden cselekedetre. Úgy gondoltam, hogy az embereket ilyen módon próbálja meg Isten. ***Így tűnik ki, hogy ők magukban véve hasonlók az állatokhoz.***

Az emberek sorsa olyan, mint az állatoké, egyforma a sorsuk: ahogyan meghal az egyik, ugyanúgy meghal a másik is, és egyfajta lélek van mindegyikben, ***nem különb az ember az állatnál. Bizony minden hiábavalóság!*** **(Préd.3,16-19.)**

Legfőbb teendőnk a földön, hogy dolgozzunk, legyünk tisztességesek, együnk, igyunk, örüljünk a feleségünknek, és tiszteljük Istent, mert minden tőle van, bár *minden hiábavalóság*. Talán valamely korabeli görög, esetleg egyiptomi írás hatott a könyv szerzőjére. Egyiptomban is eljutottak az ateizmusig, bár azt a fogalmat, amit ez a szó jelöl, nem értették volna meg (Kákosy). A Prédikátor könyvének szerzője megpróbálta ezt a természetes kételyt a vallás segítségével meghaladni, ám ez nem nagyon sikerült.

Josephus Flavius, amikor összefoglalja a korában létező vallási irányzatokat, maga is hangsúlyozza, hogy az általa nem kedvelt szadduceusok filozófiája mennyire hasonlított a görög gondolkodásra, főleg az epikureusokéra. A farizeusokat részben hasonlónak vélte a sztoikusokhoz. Farizeus létére az esszénusokkal foglalkozott a legtöbbet, akik miszticizmusukkal a legközelebb álltak a vallás eredeti szelleméhez.

A zsidó teológia ugyanakkor mindig is fölötte állt a görög filozófiának, amely a legkülönfélébb költői hasonlatokat agyalta ki egy alapvetően felfoghatatlan ellentmondás feloldására: minden látható dolgot valami láthatatlan dolog határoz meg, vagy lényegre törőbben: minden, ami látszik mozog, pedig akkor nincs semmi. (Erre találta fel Demokritosz az atomelméletet, amivel azonban csak még nagyobb ellentmondásra jutott, hiszen hogyan lesz az atomok véletlen találkozásaiból törvényszerűség, de erről majd egy másik könyvben fog írni, valaki más.)

Nem véletlen, hogy az az önpusztítás határáig menő hivatástudat, ami a keresztények sokaságát vette rá akkoriban a legszörnyűbb halál önkéntes vállalására is, feltartóztathatatlanul terjedt egy olyan világban, ahol az emberek beleuntak az epikureus és sztoikus tétlenség zsákutcájába (még azok is, akiknek fogalmuk sem volt a filozófiáról). Jézus egyszerre tanította a beletörődést és a lázadást, a teljes szabadságot, mint teljes önfeláldozást, méghozzá nem úgy, mint a farizeusok, akik patikamérlegen méricskélték, mikor mi a teendő, hanem úgy, hogy közben mindezt egy menyegzői mulatsághoz hasonlította, akár a kereszten, vagy a vadállatok előtt is. Érthető volt ez az üzenet? Nem, viszont vonzó volt.

Az azóta eltelt ezer évek alatt kialakult az a beidegződés, hogy Jézus szavai kizárólag az Utolsó Ítélet utáni világra vonatkoznak, vagyis eszkatologikusak. Azért kell az embernek jónak lennie itt a földön, hogy bejusson az örök boldogság országába. *Flusser* azonban joggal hívja fel a figyelmet arra, hogy ez nem így volt. Jézus szavai ugyanúgy vonatkoztak a földi boldogság elérésének lehetőségére, mint a Tízparancsolat, illetve maga a zsidó vallás, hiszen a messiási uralmat - annak minden eszkatologikus mellékízével együtt - a korabeli felfogás valamiféle evilági állapotnak képzelte el. Erről tanúskodik a Nikodémussal folytatott párbeszéd, de ez árad az esszénusok írásaiból is. Jézus ezt a szemléletet nem utasította el, az általa hirdetett Tízparancsolat a földön eltöltendő élet boldogságának „titka” is volt. **Mert az Isten országa közöttetek van. (Lk. 17,21.)**

Mielőtt lezárnám a fejezetet, vessünk még egy pillantást az egész jelenetre. Jézus, Mózest utánozva felmegy egy hegyre imádkozni, ahonnan úgy jön le, mint a választott nép vezetője, amit a kiválasztott tizenkét apostol testesít meg. Ezután felmutatja a jelképes kőtáblát, vagyis elmondja, kik tartoznak Istenhez, ők a boldogok, és kik nem, nekik aztán jaj. Egyúttal „megreformálja” a Tízparancsolatot. Ezek után nem csodálkoznék azon, ha a Hegyi beszéd direkt nem egy hegyen hangzott volna el...

Jézus, mint láttuk, külön is foglalkozott a Tízparancsolat egyes pontjaival, sőt olyan törvényeket is felsorolt, amelyek nem voltak benne, a „szemet szemért, fogat fogért” elv, a jótékonyság kérdése, az ítélkezés, vagy a tűrés kérdése: a rosszat jóval kell viszonozni. Tanítása nem csupán új volt (ezt ma már nehéz átérezni, pedig így van), hanem provokatív. Messze, radikálisan meghaladja a Tízparancsolatot, van, amit megnehezít, van amit eltöröl, van amit kiegészít, de nem hagy követ kövön. Nem lehetett könnyű követni, de talán még felfogni sem. S mégis mi a tanulság, amit kicsit később hozzáfűz?

- Gyertek hozzám mindnyájan, akik elfáradtatok, akik terhet hordoztok, én megkönnyítlek titeket. Vegyétek magatokra igámat, és tanuljatok tőlem, mert szelíd vagyok és alázatos szívű, s megtaláljátok lelketek nyugalmát. Az én igám kedves és az én terhem könnyű. (Mt. 11. 28-30.)

Jézus tehát egyszerűen eltörölte a mózesi vallást. Mindazt, ami annak alapját, vagyis a Szövetség tárgyát képezte, szétboncolta, feldarabolta, kiforgatta és kigúnyolta. Csak az a kérdés, mit rakott össze belőle? Egy *másik* vallást*?*

A MIATYÁNK

A Miatyánk születéséről, amit a keresztények legfontosabb imájuknak tartanak, érdekes módon szintén csak Máté és Lukács számolnak be, de nemhogy János, hanem Márk sem említi. Pedig ez az egyetlen „hivatalos” ima létezik, amit maga Isten Fia szentesített. A Miatyánk keletkezését Máté a Hegyi Beszédhez kapcsolja, Lukács szemmel láthatóan nem tudta, mikorra tegye, de ő is úgy gondolta, hogy ez még valamikor az események elején történt.

Jézust egyszer, még tanításának kezdetén megkérték a tanítványai, hogy tanítsa meg őket helyesen imádkozni. Lukács ezt írja:

Történt egyszer, hogy valahol éppen imádkozott. Amikor befejezte, egyik tanítványa kérte:

- Uram, taníts meg minket imádkozni, mint ahogy János is megtanította tanítványait.

Erre így szólt hozzájuk (Lk.11,1-2.):

Máté így írja le, amit Jézus mondott:

- Amikor imádkoztok, ne szaporítsátok a szót, mint a pogányok, akik azt hiszik, ha ömlik belőlük a szó, nyomban meghallgatásra találnak. Ne utánozzátok hát őket! Tudja a ti Atyátok, mire van szükségetek, mielőtt még kérnétek. (Mt. 6,7-8.)

A jelenetből tehát kiderül, hogy Keresztelő János is tanított egy imát a követőinek, sajnos azonban azt nem ismerjük. Az is kérdés, vajon a Miatyánk összefügg-e azokkal az imákkal, amiket Jézus magányba vonultan mondott? Ő mindig kérte valamire az Atyát, tanítványainak azonban azt mondja, fölösleges kérni bármit is, hiszen az Úr mindent tud.

Máskor azonban - Lukácsnál ez közvetlenül a Miatyánk után szerepel - Jézus azt mondja tanítványainak, hogy *kérjenek* Istentől, méghozzá fáradhatatlanul. Kifejezetten azt mondja, hogy *zaklassák* az Urat, mint az alkalmatlankodó barát, vagy mint a követelőző özvegy a bírót. Itt valami ellentmondás van. Meg kell tehát vizsgálnunk, hogy mi az ima egyáltalán.

Mint tudjuk, a keresztények között általánosan elterjedt, hogy imádkoznak *másokért.* Imádkoznak a hazáért, szeretteikért, néha még ellenségeikért is, imádkoznak egyedül, és imádkoznak csoportosan, misén, vagy anélkül. Az imának tehát van egy olyan szerepe, hogy az ember bármikor, ha annak szükségét érzi, Istenhez fordulhat a kéréseivel. Ilyenkor „négy szem közt” lehet Istennel, de nem illik olyasmit kérni, ami csak önmagára vonatkozik. Ettől némileg különbözik az, amikor a keresztények közösen, a mise során fordulnak Istenhez. Ennek szigorúan meghatározott rendje van.

Mi is történik egy keresztény misén? A mise lényege az áldozatbemutatás. Ezt általában a következő fejezetek előzik meg: Istenhez fordulva megbánják bűneiket, a pap felolvas egy részt a Szentírásból, ehhez kapcsolódóan prédikációt tart, vagyis értelmezi az Írást, közösen imádkoznak (ilyenkor mindig elhangzik a Miatyánk), majd ezután következik az áldozat felmutatása. Utána, aki mise előtt gyónt, közvetlenül is részt vehet az áldozásban: magához veheti az Úr Testét, helyenként vérét is, ostya, illetve bor formájában. Mindezek közben több ima, illetve zsoltár is elhangzik, minden felekezetnek megvan a maga miserendje.

Mindezekből látható, hogy az egész keresztény mise alapvetően a zsidó nép Isten - tiszteletéből származik. Láttuk, szombaton szokás volt, hogy a zsinagógában a magát arra érdemesnek tartó férfi felolvas egy részt a Szentírásból, majd azt értelmezve (lefordítva) prédikálni kezd. Az is tudott dolog, hogy minden ünnepen, meghatározott sorrendben, otthon

is, de a Templom udvarán is zsoltárokat énekeltek. Az ima szerepét tehát elsősorban a zsoltárok képviselték az ókorban. A zsoltárok hol Izrael népének sorsával, hol a Messiás eljövetelével foglalkoznak, hol a beteg, haldokló, szegény, üldözött ember fájdalmát, bűnbánat fejezik ki, s fordulnak Istenhez segítségért. A vallási szövegek legfontosabb rétege azonban Isten *dicsőségét* fejti ki. Ezek közül a legfontosabbak a „Halljad Izrael!" kezdetűek.

Mózes Törvénye kezdődik ezekkel a szavakkal:

***Halld, Izrael*! Az Úr, a mi Istenünk az egyetlen Úr!**

Szeresd Uradat, Istenedet szíved, lelked mélyéből, minden erőddel!

Ezeket a parancsokat, amelyeket ma szabok neked, őrizd meg szívedben, és vésd gyermekeidnek is az eszébe, beszélj róluk, amikor otthon tartózkodsz s amikor úton vagy, amikor lefekszel s amikor fölkelsz. Igen, jelként kösd őket a kezedre, legyenek ék a homlokodon. Írd fel őket házad ajtófélfájára és kapujára! Ha majd az Úr, a te Istened elvezérel arra a földre, amelyet atyáidnak, Ábrahámnak, Izsáknak és Jákobnak esküvel ígért, abba az országba, ahol szép, nagy városok vannak, amelyeket nem te építettél, házak, tele mindenféle jóval, amelyet nem te halmoztál fel, ásott kutak, amelyeket nem te ástál, szőlőskertek és olajfák, amelyeket nem te ültettél, jóllakván vigyázz, meg ne feledkezz az Úrról, aki kivezetett Egyiptom földjéről, a szolgaság házából.

Féld az Urat, a te Istenedet, tiszteld és az ő nevére esküdj! (MTörv.6,4-13.)

Magát a Tízparancsolatot is ezek a szavak vezetik be, ahogyan arra maga Jézus is hivatkozott, amikor egy írástudó kérdésére elmondta, mi a legfőbb parancs:

Jézus így válaszolt:

- Ez az első: *Halld, Izrael*: Az Úr, a mi Istenünk az egyetlen Úr.

Szeresd Uradat, Istenedet teljes szívedből, teljes lelkedből, teljes elmédből és minden erődből!

A második így szól:

Szeresd felebarátodat, mint saját magadat! Ezeknél nincs nagyobb parancs.

Az írástudó helyeselte:

- Valóban jól mondtad, Mester, hogy Ő az egyetlen (Isten), és hogy rajta kívül nincs más. (Mt.12,29-32.)

Csakhogy a Tízparancsolat első két pontja így hangzik: „Ne legyenek más isteneid énelőttem!" és: „Ne csinálj magadnak faragott képet!" Jézus tehát meglehetősen „szabadon" értelmezte a Tízparancsolatot, amikor mindössze két parancsra redukálta, amiből a második ráadásul nem is a Tízparancsolatban szerepelt, az írástudó mégis *helyeselt neki.* (Igaz, csak az első pontra reagált.) A Tízparancsolat lényege tehát a szeretet, szeretni kell Istent, és szeretni kell egymást. Ám Jézusnak ez a „szabadsága" természetesen nem önkényes, ugyanis az alábbi szentírási részekre hivatkozik. Az első pont, mint már láttuk, Mózes hatodik könyvében van.

A másik pont a Léviták könyvében található:

Az Úr így szólt Mózeshez:

- Szólj Izrael fiainak egész közösségéhez és mondd meg nekik: Legyetek szentek, mert én, az Úr, a ti Istenetek szent vagyok.

Mindenki tisztelje anyját és apját. Tartsátok meg a szombatomat. Én vagyok az Úr, a ti Istenetek.

Ne forduljatok a bálványok felé, és ne öntsetek magatoknak ércből isteneket. Én vagyok az Úr, a ti Istenetek.

Ha közösségi áldozatot mutattok be az Úrnak, úgy ajánljátok fel, hogy kedves legyen. Az áldozat napján vagy másnap kell elfogyasztani, ami harmadnapra marad belőle, azt el kell égetni tűzön. Ha harmadnap esztek belőle, az már romlott étel, s nem kedves többé. Aki eszik belőle, az viselje bűne terhét, mivel megsértette az Úr szentségét. Az ilyet ki kell irtani népéből. Amikor majd aratjátok földetek termését, ne vágjátok le a föld színéig. ***Ne szedd össze aratás után az ottmaradt kalászokat, ne böngészd át szőlőtőkéidet, és ne szedegesd föl a fürtről lehullott szemeket.*** **Hagyd ott a szegényeknek és az idegennek. Én vagyok az Úr, a te Istened.**

Senki közületek ne lopja meg, ne vezesse félre és ne csalja meg a népéből valót.

Ne esküdjetek hamisan a nevemre, mert azzal megszentségteleníted Istened nevét. Én vagyok az Úr. Ne használd ki és ne zsákmányold ki embertársadat; a munkás bére ne maradjon nálad másnap reggelig. Ne átkozd a némát, ***és ne tégy akadályt a vak útjába,*** **hanem féld Istenedet. Én vagyok az Úr.**

Ne légy igazságtalan az ítélkezésben. ***Ne kedvezz a gyengének*****, és ne engedd, hogy a hatalmas elszédítsen: igazság szerint ítélkezz embertársad fölött.**

Ne rágalmazd tieidet, és ne törj embertársad vérére. Én vagyok az Úr.

Ne táplálj gyűlöletet szívedben testvéred iránt. Fedd meg embertársadat, s akkor nem osztozol bűnében. Ne légy bosszúálló, és ne gyűlölködj néped fiaival. ***Szeresd embertársadat úgy, mint magadat.*** **Én vagyok az Úr.**

Tartsd meg törvényeimet. Barmaid között ne pároztass két különböző fajtát, földedbe ne vess két különféle magot, ne hordj magadon kétféle színű ruhát. (Lev.19,1-19.)

Talán fölöslegesnek tartják, hogy ilyen hosszasan idézek egyes szövegeket, azokat a részleteket is, amelyek nem tartoznak szorosan az adott tárgyhoz, de higgyék el, nem azért teszem, hogy hosszabb legyen a könyv. Nagyon fontos ugyanis, - még ha külön nem is hívom fel rá mindig a figyelmet -, hogy milyen szövegkörnyezetben hangzanak el azok a szavak, amelyeket idézek.

A Leviták könyvéből való idézet világosan mutatja, hogy a Tízparancsolat nem volt mindig tíz. A mindennapi élet változásai már akkor is szükségessé tették, hogy a parancsolatokat részletezzék. Mai szemmel talán furcsának tűnik, hogy egymás szeretetének parancsa egy szövegben szerepel a barmok pároztatásával, vagy a különféle magok vetésének tilalmával, csakhogy nem szabad elfelejtenünk, hogy ezeknek akkor szimbolikus jelentésük volt. Mindennek a tisztaságra, a lelki és testi értelemben vett tökéletességre kellett irányulnia, ezért el kellett különülni a bűnös világtól, és ez a mindennapi élet legapróbb részleteire is kiterjedt. Azoknak pedig, akik azt hiszik, hogy túlhaladta az idő az ilyen dolgokat, figyelmébe ajánlom azt a kérdést, hogy vajon egészséges-e - testileg és lelkileg egyaránt - a géntechnika.

Jézus tehát az írástudó kérdésére két, egymástól elég távol eső, ám tartalmilag szorosan összefüggő parancsot mond: *Szeresd Istent és szeresd az Embert!* Mint tudjuk, ő az egymás szeretetére vonatkozó parancsot azzal is kiegészítette, hogy ellenségeinket is szeretni kell, hiszen ők is *embertársaink.* Ezt az írástudó talán nem tudta, a fenti jelenet erre nem is tér ki, azt viszont ő is elismerte, hogy ezek a legnagyobb parancsok.

Ha már ennyit kalandoztam a Miatyánk ürügyén a Tízparancsolat körül, azt is elárulom, hogy miért. Izrael legszentebb szövegei - mint mondtam -, a „Halld Izrael" kezdetűek, amelyek a Törvényt vezetik be. Ezeknek minden istentiszteleten el kellett hangozniuk. Ugyanúgy, mint a Miatyánknak a kereszténynyeknél.

Ám a párhuzam a Miatyánk és a Tízparancsolat között nem csak emiatt nyilvánvaló. Van azonban egy apró nehézség, nevezetesen az, hogy Máté és Lukács nem pontosan ugyanazt a szöveget adják meg a Miatyánkhoz. (Miért is adnák?) Lássuk tehát a két változatot.

Mi Atyánk, aki a mennyekben vagy, szenteltessék meg a Te neved,
jöjjön el a Te országod, legyen meg a Te akaratod, amint a mennyben, úgy a földön is.
Mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma,
s bocsásd meg a vétkeinket, amint mi is megbocsátottunk az ellenünk vétkezőknek.
És ne vígy minket kísértésbe, hanem szabadíts meg a gonosztól. (Mt.6,9-13.)

Lukácsnál azonban csak ennyi:

Atyánk! Szenteltessék meg a Te neved. Jöjjön el a Te országod.

Add meg a szükséges kenyerünket minden nap.

Bocsásd meg a bűneinket, amint mi is megbocsátunk minden ellenünk vétőnek. És ne vígy minket kísértésbe. (Lk.11,3-4.)

Haag szerint az eredeti szöveghez Lukácsé állhat közelebb, mert teljesen kizárt, hogy bárki vette volna a bátorságot ahhoz, hogy lerövidítse az imát, ha az hosszabb lett volna (*J.Jeremias* szövegét idézi). Azt, hogy a Jézus által közölt ima szövege eredetileg rövid volt, alátámasztja Máté bevezetése, ahol, mint láttuk, Jézus azt mondta, hogy ne szaporítsuk a szót, mint a pogányok. Csakhogy az a két hiány, ami Lukácsnál Máté szövegéhez képest jelentkezik, mással is magyarázható. Az első hiány ez: Lukács nem mondja, hogy legyen meg Isten akarata. A második hiány pedig ez: Lukács nem mondja, hogy szabadítson meg a gonosztól. Csakhogy nekem az a gyanúm, hogy az eredeti szöveg *utalt* ezekre. Ugyanis, ahogy senki nem merte volna megtenni, hogy lerövidítse a szöveget, úgy ahhoz se nagyon lehetett volna bátorsága valakinek, hogy *fölöslegesen* kipótolja. Főleg azután, hogy előtte ez áll: „ne beszéljetek fölöslegesen".

Haag szerint az eredeti, arámi szöveg így hangozna, mai fordításban:

„Atya - Szenteltessék meg a neved - Jöjjön el az uralmad - Add meg nekünk ma a mindennapi kenyerünket - És engedd el az adósságunkat - amint mi is elengedtük adósainknak (tartozásukat) - És ne vígy minket kísértésbe."

A *Kaddis* tizenegyedik imájában olvasható egy párhuzamos rész:

„Nagy neve legyen fölséges és szent a világon, amelyet akarata szerint teremtett, és királysága érvényesüljön életetekben és napjaitokban, valamint Izrael egész népének életében". (KLX)

A Kaddis tizenkilenc imát tartalmaz, amelyet a vallásos emberek naponta elmondhatnak. Ennek jelentős része már Jézus korában is a mai formában létezett. Ezt lehet tehát leginkább a Miatyánk elődjének tekinteni. Érdemes megtekintenünk az imák témáit (a KLX alapján):

1. Áldja Istent, mint az atyák Istenét, aki az utódok számára Megváltót hoz. 2. Gondoskodik az élőkről. Betegeket gyógyít, szegényeket védelmez, és a „porban alvókhoz" hűséges marad: megeleveníti a halottakat. 3. Ezért trónusa előtt dicsőítsék őt a szentek, az angyalok. 4. Isten ad ismeretet, belátást és értelmet, éspedig a Tóra által. 5. Isten ad bűnbánatot, Hozzá való

visszatérést. 6. Könyörgés bűnbocsánatért. 7. Könyörgés azért, hogy Isten tekintsen nyomorúságunkra, harcolja harcunkat, és váltson meg minket hamarosan az Ő nevéért. 8. Könyörgés a nép betegeinek gyógyításáért. 9. Könyörgés jó termésért. 10. Könyörgés szabadításért és a szétszórtságban élők összegyűjtéséért. 11. Könyörgés a jog és igazság érvényesüléséért, igaz bírákért és tanácsosokért. 12. Könyörgés a hitszegők megbüntetéséért. (A későbbi variánsok a *nócörím* „keresztyének" és *míním* „eretnekek" szót is hozzáteszik.) 13. Imádság az igazak oltalmazásáért és megjutalmazásáért (beleértve a prozelitákat is). 14. Könyörgés Jeruzsálem és a Templom felépüléséért, a dávidi királyság helyreállításáért. 14/a. Imádság Jeruzsálem és a Templom újjáépüléséért. 14/b. (= 15.) Imádság Dávid sarjadékának kihajtásáért, hatalomra jutásáért. 15. (= 16.) Könyörgés Isten irgalmáért. 17. Könyörgés az áldozati istentiszteletek helyreállásáért és Isten jelenlétéért a Sion-hegyen. 18. Hálaadás Istennek, Aki csodálatosan őrzi híveinek testét, lelkét. 19. (papi áldás) Könyörgés békéért, Isten orcájának világosságáért, a Tóráért, a szeretetért és kegyelemért, igazságért, irgalomért, Isten áldásáért.

A Miatyánk és a Kaddis közötti terjedelmi különbség (még ha a Kaddis mai formája nem is azonos azzal, ami Jézus idejében létezhetett), felveti azt a kérdést, hogy vajon Máté szerint Jézus a zsidókat nevezte volna pogányoknak, akik túl sokat beszélnek? Erre azonban nem tudok válaszolni.

Tehát a Kaddisban voltak, vagy lehettek olyan szövegek (egy biztosan volt), amelyek előképei a Miatyánknak. Mit akar akkor a különbség kifejezni?

A válasz nyilván az, amit többször idéztem, hogy Jézus szerint fölösleges sokat magyarázni, Isten tudja, mire van szükségünk. De miért imádkozzunk akkor *egyáltalán*?

Erre egyetlen válasz lehetséges: önmagunkért. Vagyis egészen pontosan azért, hogy méltók legyünk mindarra, amit Isten nekünk szánt. Ha Isten nekünk akarja adni ajándékait, nekünk is fogja adni, ha nem leszünk rá méltatlanok. Tehát egyedül azért kell imádkozni, hogy méltók legyünk rá. Ezért viszont kell is! Ha ugyanis azt hisszük, hogy majd mi magunktól leszünk olyan tökéletesek, ahogy Isten szeretné, gyakorlati értelemben is tévedünk, de ami ennél fontosabb: kétségbe vonjuk Isten ránk is kiterjedő hatalmát. És amikor ezt tesszük, voltaképpen abba a bűnbe esünk, amibe Bábel tornyának építői: amikor a saját erőnkből akarunk egyenrangúak lenni Istennel, voltaképpen *nagyobbnak képzeljük magunkat.* Isten azonban ezt nem szereti, de nem azért, mert *féltékeny*, ahogy az Ószövetség - egyébként joggal - írja, hanem mert tudja, hogy ezzel csak magunknak ártunk. Pontosabban nem csak magunknak, hanem *egymásnak*. Ezért bűn a gőg.

Tehát hogyan leszünk méltatlanok Isten ajándékaira? Úgy, ha *nem hiszünk Benne, ha bűnösök vagyunk, ha a gonosz hatalmába kerülünk.* Vagyis nem tartjuk meg Isten Parancsolatait. Az egyetlen igazi ima tehát nem lehet más, mint a Tízparancsolat *megfordítása*: kérünk Téged, Isten, add meg, hogy teljesíthessük Törvényedet.

Mint láttuk, Jézus meglehetősen szabadon bánt a Tízparancsolattal. Bátran megtehette, hiszen az Ószövetség szerzői is elég szabadon bántak vele. Jézus azonban ahelyett, hogy túlbonyolította volna, mint ők, leegyszerűsítette: Szeresd Istent és szeresd embertársadat.

Ez a Miatyánk alapképlete: az első rész Istenről, a második rész az emberről szól. De hát nem ugyanígy van ez a Tízparancsolatban is? Az első fele Istenhez való viszonyunkat, a második pedig az egymáshoz valót fejezi ki.

Most nézzük a Miatyánk első felét:

Miatyánk, aki a Mennyekben vagy!
Szenteltessék meg a Te neved!
Jöjjön el a Te országod!
Legyen meg a te akaratod, miként a Mennyben, azonképpen itt a földön is.

Első látásra úgy tűnik, mintha itt egy megszólításról lenne szó, sőt, egy boríték megcímzéséről, hiszen még a lakcímét is megadjuk. Csakhogy a szöveg nem ezt jelenti. A Miatyánk első mondata *hitvallás*: elismerem, hogy Isten van, méghozzá nem csupán az égben, hanem a *Mennyországban*, ami a megígért jutalmunk, ha méltónak találtatunk rá. Vagyis: *nincsenek más isteneim Teelőtted!* Ráadásul ez a hitvallás azt is kifejezi, hogy Isten *valamennyiünk* atyja. A második mondat *ígéret*: megszenteljük a Neved. Vagyis: *nem lesznek bálványaink, és megtartjuk az ünnepedet!* A harmadik és negyedik parancsolat helyett azonban ez áll: jöjjön el a Messiás uralma, amelyben Isten akarata érvényes mindenkire. A harmadik pont tehát kérés formában elmondott hitvallás: *hiszem, hogy eljön a Messiás uralma!* Ez is része volt a Kaddisnak. A negyedik pont részben ugyanezt fejti ki, részben viszont általánosabb hitvallás: *hiszem, hogy minden Isten akaratától függ!* Ez is benne volt a legszentebb iratokban. A Tízparancsolat első három parancsa tartalmazta is ezt a hitvallást.

Ezek a kérések együtt fejezik azt, amit Jézus az első parancsnak nevez: *Szeresd az Istent!*

A Miatyánk másik fele így hangzik:

Mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma!
Bocsásd meg vétkeinket, miképp mi is megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek!
Szabadíts meg a gonosztól!
Ne vígy minket a kísértésbe!

Az első mondatnak semmi köze a Tízparancsolathoz. Legalábbis látszólag. Azt kérjük, hogy Isten gondoskodjék rólunk, de kérésünk szerény, nem luxusjachtot és magánrepülőt kérünk, hanem a mindennapi megélhetést. Ám ez a kérés azt is jelzi, hogy nem akarjuk elkövetni azokat a bűnöket, amiket a Tízparancsolat említ, *nem akarunk se ölni, se lopni, se hamisan esküdni*. A következő mondat megerősíti ezt: ha vétkeztünk is, bocsásd meg, mi már meg is bocsátottunk azoknak, akik vétkeztek ellenünk.

Az utolsó két kérés, akár hiszik, akár nem, a szexuális csábításra vonatkozik. Gondolom, ezt eddig is sokan sejtették. Ám a Tízparancsolattal való párhuzam miatt ez egészen biztos. Abban ugyanis a házasságtörés (paráznaság) elég fontos szerepet kapott. Nem csak a konkrét házasságtörés volt tilos, hanem még a *kívánság is*. Jézus maga is mondta ezzel kapcsolatban, hogy jobb fél szemmel bemenni az örök életre, mint az örök kárhozatra jutni két szemmel.

A második négy kérés tehát a második legfontosabb parancsolatot képviseli: *szeresd embertársadat!*

A Miatyánk és Tízparancsolat közötti összefüggés szempontjából nehézséget okoz a számok eltérése. A Miatyánk nyolc pontot tartalmaz, ezek első fele hitvallás, a második fele kérés, míg a Tízparancsolat első négy pontja vonatkozik a hitvallásra, a többi hat pedig a földi élet szabályaira. Ha viszont a Nyolc boldogsággal hasonlítjuk össze, - mint arra utaltam, bármennyire is Lukács szövege tűnik „eredetibbnek”, kizárt dolog, hogy Jézus szavai ne utaltak volna azokra a dolgokra is, amelyeket Máté említ -, nem találjuk meg az egyes pontok közötti párhuzamot.

Hogy is van ez? A Hegyi Beszéddel kapcsolatban azt írtam, hogy Jézus „felrobbantotta” a Tízparancsolatot, most pedig azt állítom, hogy a Miatyánk a Tízparancsolat „megfordítása”? Ha egyszer eltörölte a Tízparancsolatot, miért alapozta rá a legfontosabb imát?

Ha figyelmesen olvassuk Máté evangéliumát, szembeötlik egy bekezdés, amelyet talán még sokszor fogok idézni:

- Ne gondoljátok, hogy megszüntetni jöttem a Törvényt, vagy a prófétákat. Nem megszüntetni jöttem, hanem teljessé tenni. Bizony mondom nektek, míg ég és föld el nem múlik, egy *i* betű, vagy egy vesszőcske sem vész el a Törvényből, hanem minden beteljesedik. (Mt.5,17-18.)

No de, ha ez ilyen szépen, szó szerint benne van a Szentírásban, méghozzá a „Bizony mondom nektek” kifejezés által hitelesítve Jézus valóban elhangzott szavaiként, hogy veszem én a bátorságot ahhoz, hogy azt állítsam, Jézus darabokra szedte a Tízparancsolatot?

Az előző fejezetben azonban már tulajdonképpen válaszoltam erre. A törvény szelleme ugyanis soha nem mond ellent a törvény betűjének. Attól, hogy egyesek ki akarják facsarni a törvény szavait, attól azok a szavak még igazak maradnak, amelyekből kiolvasható a törvény lelke is. Ám néha szükség van arra, hogy pont ezért szedjük darabokra a törvény szavait. Azért, hogy amikor újra összerakjuk őket, az igazi jelentésük jelenjen meg. Amikor tehát Jézus leegyszerűsítette a Tízparancsolatot, nem törölte annak egyetlen sorát sem, sőt, mint láttuk, olyan parancsokat is belevett, amelyek eredetileg máshol kaptak helyet. Ám üres szavak helyett lélekkel töltötte meg őket, ezt fejezte ki a Miatyánk.

JAIRUS LEÁNYA ÉS A VÉRFOLYÁSOS ASSZONY

Az apostolok kiválasztása és a Hegyi Beszéd után új korszak következett. Dicsőséges, szinte felhőtlen időszak, amikor Jézus és tanítványai járták az országot, és hirdették Isten Új Szövetségét. Az ebben az időszakban történt csodás események jelentősége nem csak önmagukban nagy, hanem azért is, mert nyilván sok-sok hasonló esemény közül emelkednek ki szikla-oromként.

A címben említett két esemény, amelyek szorosan összetartoztak, a három szinoptikusnál egészen eltérő helyeken szerepel. Máténál Máté meghívása után, Márknál és Lukácsnál a gerazai ördöngös után. Mivel azonban az időrend ebben az esetben nem döntő, én itt tárgyalom. Valószínű ugyanis, hogy az apostolok kiválasztása után történt, ám még eléggé korán, hiszen egy zsinagóga elöljárója mutatkozik Jézus hívének.

A jelent azzal kezdődik, hogy Jairus, a zsinagóga vezetője a házához hívja Jézust és tanítványait, hogy gyógyítsa meg a lányát. Ők tehát elindultak, ám közben olyan váratlanul történt csoda, hogy maga Jézus is csak utólag vette észre.

Ez volt a vérfolyásos asszony esete.

Útközben a tömeg majdnem agyonnyomta (Jézust)**. Volt ott egy asszony, aki tizenkét év óta vérfolyásban szenvedett. Már egész vagyonát ráköltötte az orvosokra, de egy sem tudott rajta segíteni. Hátulról hozzáférkőzött, megérintette ruhája szegélyét, és abban a pillanatban elállt a vérfolyása. Jézus megkérdezte:**

- Ki érintett meg?

Mindenki tagadta. Péter pedig megjegyezte:

- Mester, a tömeg szorongat és lökdös.

Jézus azonban megismételte:

- Valaki megérintett, mert éreztem, hogy erő árad ki belőlem.

Az asszony, látva, hogy nem titkolhatja tovább, remegve előlépett, elé borult, és az egész nép füle hallatára megvallotta, hogy miért érintette meg, és hogy abban a pillanatban meggyógyult. Jézus megnyugtatta:

- Lányom, hited meggyógyított. Menj békével. (Lk. 8, 43-48.)

Honnan tudták, hogy mit gondolt magában a vérfolyásos asszony? Természetesen onnan, hogy a csoda után ijedten magyarázkodni kezdett, és elmondta. Jézus meghatódott a hitén. Ám a gyógyítás egészen különleges, hiszen, Jézus nem is tudta, hogy mit csinál, *utólag* érezte meg, hogy történt valami. Itt is a gyógyulást kérő hatalmas hite játszotta a döntő szerepet, de anélkül, hogy Jézus tudott volna róla! Mint egy automata. Ezért is humoros az a mozzanat, ahogy Jézus megkérdezi, ki érintette meg, holott rengetegen lökdösték, tapogatták.

A vérfolyásos asszony betegsége nem csupán egészségügyi szempontból volt tragédia a számára. A menstruációs időszakban a nőket tisztátalannak kellett tekinteni. Képzeljük el, mekkora tragédia lehetett ennek az asszonynak, akinek talán gyerekei sem voltak, hogy nem vehetett részt egyetlen ünnepen sem, nem élhetett normális életet, gyakorlatilag kiközösített volt, mint a leprások. Nyilván ez volt az oka annak is, hogy csak titokban mert a tömeg közé furakodni, pláne akkor, amikor egy köztiszteletben álló elöljáró háza felé igyekeztek.

A csoda leírása elgondolkodtató. Emlékeznek még, amikor azon töprengtem, mit jelentett az, hogy amikor egyszer hajóval keltek át a Genezáreti tavon, azt írták, hogy „úgy, ahogy volt”

vitték magukkal, és ő el is aludt a bárka végében? Előtte nagy sokaságot gyógyított. Itt pedig azt mondja, érezte, hogy „erő áradt ki" belőle. Ezek szerint a gyógyítás valóban kimerítő lehetett. De van itt még egy érdekesség. Ha olyan sokan lökdösték és tapogatták, hogy lehet, hogy csak a vérfolyásos asszonynál érezte meg, hogy erő árad ki belőle? Nekem úgy tűnik, hogy erre csak egy magyarázat lehetséges. Jézus ugyanis valószínűleg vigyázott arra, hogy senkit ne gyógyítson meg automatikusan, aki hozzáér. Nem azért, mert takarékoskodott az energiájával, hanem mert a gyógyításnál mindig feltétel volt, hogy a beteg *higgyen.* Erről minden esetben meg akart győződni, pontosabban azt akarta, hogy mindenki hallja, aki ott van. Azoknál tehát, akikről tudta, hogy hozzáérnek, szándékosan nem tett csodát, ám a vérfolyásos asszony (szegénynek nem jegyezték fel a nevét?) titokban érintette meg, direkt vigyázott, hogy őt ne lássa a Mester. Persze az is lehet, hogy nem így volt, Jézus csak azért mondta, amit mondott, mert azt akarta, hogy mindenki tanúja legyen a csodának, hiszen, mint láttuk, elég jól látott, sőt hallott távolba is, a gondolatolvasási képességeiről nem is beszélve. De az is lehet, hogy most tényleg nem figyelt, annyira el volt foglalva a tömeggel.

Most lássuk Jairus esetét.

Még beszélt, amikor valaki ezt a hírt hozta a zsinagóga fejének:

- Meghalt a lányod. Ne fáraszd tovább a mestert.

Ennek hallatára Jézus így szólt hozzá:

- Ne félj, csak higgy! Megmenekül!

Amikor odaértek a házhoz, nem engedett be senkit, csak Pétert, Jakabot, Jánost, meg a lány apját és anyját. Mindenki sírt, jajgatott, gyászolta a lányt.

- Ne sírjatok! - szólt rájuk. - Nem halt meg, csak alszik.

Kinevették, mert tudták, hogy meghalt. De ő megfogta a kezét, és emelt hangon felszólította:

- Leány, kelj föl!

Erre visszatért a lelke, és rögtön fölkelt. Ezután meghagyta, hogy adjanak neki enni. (Lk. 8.49-55.)

Itt tehát megint egy „típusos" gyógyítással van dolgunk. Három szempontból is tipikus. Először is, a gyógyítást kérő feltétlenül hisz abban, hogy Jézus képes a csodára. Másodszor távolból gyógyít, mint a királyi tisztviselő és a kafarnaumi centurio esetében. Harmadszor: *egy gyereket gyógyít meg*. A történet egyik tanulsága az, hogy Jézussal szemben még a hivatalos egyház képviselői sem voltak mind ellenségesek, legalábbis eleinte, és főleg Kafarnaumban illetve környékén nem. Van abban valami érdekes, hogy ezeknek a magas rangú embereknek a gyerekét gyógyította meg, és mindhármat messziről. A vérfolyásos asszonyt ellenben olyan közelről, hogy maga sem tudta.

Ekkor fordult elő először, hogy egyedül Pétert, Jakabot és Jánost avatta be a csodába. Ennek a „szokásnak" talán az lehet az oka, hogy ők voltak az első tanítványai, akiket a barátainak tekinthetünk, és talán az is, hogy nekik különleges feladatot szánt. Ez az a három ember, Péter, Jakab és János, aki a legfontosabb eseményeknél szerepel majd, mint egyedüli tanú, a Színeváltozásnál, illetve a Getsemáni kertben történt imádkozásnál. Sajnos erről a Jakabról semmit nem tudunk meg, azon kívül, hogy I. Heródes Agrippa kivégeztette, pedig úgy látszik, Jézus szempontjából rendkívüli jelentősége volt.

Fontos még felhívnom a figyelmet arra, hogy Jézus azt mondja a lány szüleinek, nem halt meg a kislány. Ennek a következő fejezetben lesz jelentősége.

KERESZTELŐ JÁNOS KÜLDÖTTSÉGE

Közben János a börtönben hallott Jézus tetteiről. Elküldte tanítványait, hogy kérdezzék meg:

- Te vagy-e az eljövendő, vagy mást várjunk?

Jézus így válaszolt:

- Menjetek, s adjátok tudtul Jánosnak, amit hallotok és láttok: vakok látnak, sánták járnak, leprások megtisztulnak, süketek hallanak, halottak feltámadnak, a szegényeknek pedig hirdetik az evangéliumot. Boldog, aki nem botránkozik meg rajtam. (Mt. 11. 2-6., Lk. 7. 18.35.)

Ez az epizód két érdekes problémát is felvet. Emlékeznek még Jézus megkeresztelésére? Ott Keresztelő János, mind a négy evangélista egybehangzó tanúsága szerint Jézusról beszélt, amikor azt mondta, hogy „aki a nyomomba lép, az nagyobb nálam", itt pedig nem tudja? Csakhogy a kérdés: „te vagy-e az eljövendő", voltaképpen egy óhaj. A várbörtönben halálra készülő Keresztelő János szeretné biztosan tudni, mielőtt eltávozik a világból, hogy nem hiába élt. Vajon tényleg Jézus-e a Messiás, aki hamarosan rendet teremt ebben a gonosz világban, hogy János nyugodtan nézhessen szembe égi bírájával: ő megtette, amit kellett. Talán tanítványait akarta ezzel még most, a halál torkában is megnyugtatni: itt van, akiért éltünk.

A másik probléma a felsorolt gyógyításokban található. Jézus korai tevékenysége idején a „halottak feltámadnak" kifejezés még enyhe túlzásnak hangzik. A római százados szolgája, vagy a királyi tisztviselő fia esetében erről nem volt szó, Jairus leányáról pedig csak a ház körüli sokadalom mondta, hogy halott, és mint láttuk, a halál nem sokkal azelőtt állhatott be, mielőtt Jézus odaért, tehát legfeljebb a klinikai halál állapotában lehetett. Jézus egyértelműen azt mondta, hogy csak alszik. Az egyetlen, akit már a temetőbe vittek, a naimi ifjú volt, akinek az esetét Lukács meséli el. Lesz még szó egy fiúról is, aki halottnak látszott, holott aligha volt az, de igazi feltámasztásról majd csak Lázár esetében beszélhetünk.

Nem tudom, hogy vannak vele, de számomra a halottak feltámasztása egyfajta választóvonalat képez. Tudniillik nincs értelme. A halál Isten arra irányuló szándéka, hogy valakinek a földi pályafutása véget érjen, míg a betegség nem az, legföljebb annak eszköze. Mindegy, hogy a halált kegyelemnek, vagy éppen büntetésnek fogjuk fel, annak számára, aki hisz a Gondviselésben, a halál mindenképpen Isten szándéka szerint történik egy bizonyos időpontban és módon. Egy halott feltámasztása viszont, különösen Isten Fia által azt jelenti, hogy „bocs, tévedtünk". János evangéliuma ebben a kérdésben egyértelműen ezt az álláspontot képviseli: Lázár halálában Jézus volt a „ludas", késlekedését csak az menti, hogy előre elhatározta, most fog perdöntő bizonyítékkal szolgálni.

A „halottak feltámadnak" kifejezés tehát itt, a történet közepe táján, csupán azt a célt szolgálta, hogy a hatást növelje. Az igazság azonban ennél bonyolultabb, ez a szöveg ugyanis egy ószövetségi szöveg része volt, amely a megígért Messiás csodajeleit sorolta fel. Jézus válasza tehát voltaképpen titkos üzenet Jánosnak: „én vagyok az". Úgy is érthető persze, hogy Jézus, szokásához híven, nem bizonygatni akarja állítását, hanem tettekkel bizonyítani.

A Jézus által üzent szöveg eredetije Izajás könyvének több részében található **(26.19, 29.18, 35.5, 61.1)**. A bénák járnak, a süketek látnak, a holtak feltámadnak: ez mind az utolsó időkre vonatkozó jóslat volt. Jézus tehát „kódolt" választ adott, mint egy kém, nem szó szerint felelt arra, amit keresztelő János kérdezett, hogy ő-e az eljövendő, hanem emlékeztette arra, amit a

Keresztelő is tudott, hiszen neki is ismernie kellett a Messiás eljövetelére vonatkozó szövegeket.

A jelenet végén van még egy különösen érdekes rész:

- Kihez hasonlítsam ennek a nemzedéknek a tagjait? Kihez hasonlók? A gyerekekhez hasonlítanak, akik ott tanyáznak a piacon és veszekszenek:

- Furulyáztunk nektek, és nem táncoltatok, siratót énekeltünk, de nem zokogtatok. (Lk. 7. 31-32.)

Bevallom, sokáig nem értettem a hasonlatot. Igyekeztem utána nézni, hátha valami ószövetségi idézet, de nem találtam semmit. Így aztán megpróbáltam magam elé képzelni a jelenetet.

A piactereken gyerekek ülnek, gondolom, nyolctól tizennégy évesig, akik azzal keresnek pénzt, hogy a nászoló, vagy gyászoló csoportokhoz csatlakozva muzsikálnak nekik. Ilyen siratók feltűnésével máskor is találkoztunk, és minden okunk megvan annak feltételezésére, hogy ezek gyerekek voltak és pénzért dolgoztak. Aztán, ha egész nap nem jött senki, vagy elzavarták őket, mérgesen veszekedtek, és szidták a népet.

Lehetséges, hogy hozzájuk hasonlítja az értetlen nemzedéket? De hiszen a hasonlat logikája szerint a hitetlen nemzedéket inkább a piacon áthaladó emberekhez lehetne hasonlítani, akiknek nem kellett se a vigalom, se a siratás.

Mert ezután ugye azt mondja, hogy **eljött Keresztelő János, kenyeret nem eszik, bort nem iszik, s azt beszélik róla, hogy ördöge van. Eljött az Emberfia, eszik és iszik, s azt mondjátok rá, lám, milyen falánk, iszákos ember, a vámosok és bűnösök barátja. S a bölcsességet minden fia elismerte igaznak. (Lk. 7. 33-35.)**

Első pillantásra azt gondolná az ember, hogy itt valamit elírtak. Hiszen a hasonlat úgy lenne világos, hogy Keresztelő János és az Emberfia a fuvolázó gyerekek, akik szomorú, illetve vidám talpalávalót játszanak, a piacon tolongó nép pedig az értetlen, „hitetlen nemzedék". Csakhogy szövegromlást általában éppen abban az esetben lehet feltételezni, ha valami túl logikus, ám valószínűtlen, hiszen ha valaki ki akarja javítani az érthetetlen szöveget, azért teszi, hogy érthető legyen. Akkor is így járnának el a másolók, ha azért nem világos a szöveg jelentése, mert elvesztek mondatok. Ha viszont ebben a formában szerepel, azt kell feltételeznünk, hogy ez így valamikor értelmes volt.

Kik lehetnek ezek a fuvolázók, akikre nem hallgat a tömeg, és ezért *veszekszenek*? Nos, erre a feladványra csak egy megfejtés van: ezek azok az emberek, akik másokat meg akarnak téríteni. Vagyis nem a próféták, nem Jézus és Keresztelő János, hanem a „tanítványok". A farizeusok, vagy akár esetleg Keresztelő János tanítványai, akik megsértődnek, mert a nép nem követi őket. A szöveg logikája megbicsaklik egy ponton, ám pont ez mutatja, hogy hiteles. Jézus azt kérdezi, kihez hasonlítsa ezeket a *veszekedő* embereket. A farizeusok, írástudók, papok és léviták, mint a veszekedő gyerekek szidják a népet, mert hiába fuvoláztak nekik, vagy hiába énekeltek siratót, elengedték a fülük mellett, most meg jön egy *ördögtől megszállott,* meg egy *részeges, aki bűnösökkel cimborál*, s rájuk bezzeg hallgatnak. De mit jelent az a mondat, hogy „**S a bölcsességet minden fia elismerte igaznak**"?

Ezzel kapcsolatban csak találgatni tudok. Az Ószövetségben nagyon érdekes, úgynevezett „bölcsességi iratok" találhatók, melyeket (a sok ismétléstől és ma talán fárasztó intésektől eltekintve) mindenkinek melegen ajánlok. Ám eddig nem találtam olyan szó szerinti részletet, amely emlékeztetne a fenti mondatra. Annál több hasonló vonás van azonban *Jézus, Sirák fia* könyvében, aki gyakran emlegeti apák és fiaik kapcsolatát. Lehetséges tehát, hogy ez a mondat

azért áll itt, mert arra figyelmezteti a farizeusokat, hogy olvassák el még egyszer Sirák fia könyvét. Ebben ugyanis érdekes dolgok vannak a jelent szempontjából.

Hosszasan fejtegeti, milyen értelmetlen dolog vitatkozni a balgákkal.

Cserepeket ragaszt, aki bolondot oktat, avagy mély álmából ébreszti az alvót. Alvóval beszélget, aki balgához szól, a beszéd végén majd megszólal: „Mi az?" Sirasd a halottat, mert kialudt élete, sirasd a balgát, mert kialudt értelme. A holtat ne sirasd annyira: az békét talált, a balga esete rosszabb a halálnál. Hét napig szokás a halottat gyászolni, a gonoszt és balgát életük minden napján. Ostoba emberrel ne sokat beszélgess, a balgával pedig ne igen érintkezz. Óvakodjál tőle, nehogy bajba kerülj, s beszennyezd magadat, mikor találkoztok. Kerüld el őt, akkor nyugalmat találsz, és nem bosszankodol ostobasága miatt. Van-e az ólomnál nehezebb valami? Mi más lehetne a neve, mint hogy balga? (Sir.22,9-14.)

Még rosszabb véleménye van azokról, akik *veszekednek:*

Kerüld a civódást, s kevesebb bűnöd lesz, a hirtelen haragú ember viszályt támaszt. A bűnös a jóbarátot is elvadítja, a veszély magvát hinti a békén élők közé. A tűz úgy lobog, ahogy a fát rakják, a vita hevétől fokozódik a viszály. Az embernek ereje szerint nő a dühe, és vagyona szerint fokozódik haragja. A parázs veszekedés felszítja a tüzet, a hirtelen harag vérontásra vezet. (Sir.28.8-11.)

Leginkább azonban a borivás mértéktelenségére való figyelmeztetés közben olvasható szavak utalnak arra, hogy Jézus ekkor erre a könyvre célzott:

Mint az élet vize, olyan a bor annak, aki mértékletes a bor ivásában. Mi az élet annak, aki bort nem ihat? Az ember örömére teremtetett a bor a világ kezdetétől. A bor vidámság és öröm a szívnek, ha kellő időben s megfontoltan isszák. A bor és a zene vidítják a szívet, *de a bölcsesség szeretete még inkább.* (Sir. 31,27-40,20)

A civakodó gyerekekkel kapcsolatos hasonlatot még érdekesebbé teszi az alábbi mondat:

A rosszkor ejtett szó (olyan)**, *mint gyász napján a zene*, a verés és fenyíték mindenkor bölcs dolog. (Sir.22,6.)**

Vagyis a hasonlatot úgy is érthetjük, hogy a farizeusok (stb.) azoknak akartak siratót énekelni, akik lakodalomba mentek, és azoknak muzsikáltak, akik halottat búcsúztattak.

Ám a bölcs emberek nem ilyenek:

A bölcsesség kezdete az Úr félelme; már anyjuk méhében megkapják a hűek. Az emberi szívekben biztos alapra lelt, *szilárdan fog állni utódaikban is. (Sir.1.14-15.)*

Érdekes, hogy Keresztelő János pont azt a két dolgot nem fogyasztotta, a bort és a kenyeret, ami nem csak a kereszténység szimbolikus alapja lesz, hanem már a Mózest megelőző időkben is a boldogság, illetve a *túlvilági élet* jelképe volt. Bemerítő János nyilván ezzel is értésünkre akarta adni: ne itt reménykedjünk a tökéletes boldogságban, hanem készüljünk Isten igazságos ítélőszéke elé.

Az is itt hangzik el egyedül, hogy a hivatalos egyház képviselői Keresztelő Jánost is ördöggel cimborálónak mondták. Ezek szerint annak a vizsgálatnak, amiről János apostol beszámolt, ez volt a célja: ráfogni Keresztelő Jánosra, hogy nem normális, az ördög beszél belőle. Igaz, akkor nem sikerült, de a rágalom, úgy látszik, tovább terjedt.

ASSZONYOK JÉZUS KÍSÉRETÉBEN

Lukács evangélista beszámol arról, hogy Jézus kíséretében asszonyok is voltak. Név szerint megemlíti Mária Magdolnát, Johannát és Zsuzsannát. **(Lk. 8. 2-3.)** Egyikük, Johanna, Heródes Antipász intézőjének, Kuzának a felesége volt. Ezen az adaton kívül semmit nem tudunk róla. Jézus meggyógyította Heródes egyik tisztviselőjének fiát, feltehető tehát, hogy Johanna így került bele a történetbe, bár nem biztos, hogy az ő fiáról volt szó. Az viszont ettől függetlenül lehetséges, hogy az a bizonyos tisztviselő Kuza volt, akinek Johanna lehetett mondjuk a második felesége. Ezek az asszonyok többnyire férjük nélkül szerepelnek, ami arra utal, hogy özvegyek lehettek, különben a férjük beleszólt volna, hogy mire költik a vagyont.

Mária Magdolnával még találkozunk eleget, itt csak arra az ellentmondásra hívnám fel a figyelmet, hogy Lukács szerint ő is követte a mestert mindenhová, ám valahányszor megjelenik a történetben, mindig együtt látjuk testvérével, Mártával szép, betániai otthonukban. Jánostól tudjuk ugyanis, hogy ott lakott egy Márta és Mária nevű testvérpár, ráadásul az evangélista azt is hozzá teszi, hogy ez a **Mária kente meg az Urat olajjal, és törölte meg a lábát a hajával. (Jn. 11.2.)** Annak nem sok a valószínűsége, hogy Jézus, aki a Lázár feltámasztásáról szóló jelenet alapján különösen szerette ezt a testvérpárt, sőt a harmadik testvért, Lázárt is, még egy Mária és Márta nevű testvérpárral tartott volna fenn baráti kapcsolatot, akiknek volt egy Lázár nevű testvérük is. A Lukácsnál olvasható következő jelenet szereplői tehát minden bizonnyal ők, és az esemény alighanem Betániában történt, Jeruzsálem mellett.

Útjukon betértek egy faluba. Egy Márta nevű asszony befogadta a házába. Ennek volt egy húga, Mária. Ez odaült az Úr lábához, és hallgatta a szavait, Márta meg sürgött forgott, végezte a háziasszonyi teendőket. Egyszer csak megállt:

- Uram, - méltatlankodott, - nem törődöl vele, hogy húgom elnézi, hogy egyedül szolgáljalak ki? Szólj neki, hogy segítsen nekem.

Az Úr azonban így válaszolt:

- Márta, Márta! Sok mindenre gondod van, és sok minden nyugtalanít, de csak egyre van szükség. Mária a jobbik részt választotta, nem is veszti el soha. (Lk.10.38-42.)

Abból a tényből, hogy Lukács ilyen részletesen bemutatja Mártát és Máriát, arra következtethetnénk, hogy az itt szereplő Mária nem azonos azzal, aki megkente Jézust olajjal. De mivel Jánostól tudjuk, hogy annak a Máriának is volt Márta nevű nővére, valószínűnek látszik. Annál is inkább, mert Lukács nem feltétlenül tudta, kikről van szó. Mivel más evangéliumban nem szerepel a történet, nem tudhatjuk, milyen forrásból vette az esetet. Lehet, hogy halványan emlékezett rá, hogy valaki mesélt egy Mártáról meg Máriáról, de nem volt benne biztos, hogy ők ugyanazok, akik Lázár feltámasztásánál is jelen vannak.

JÉZUS ÉS A BŰNÖS ASSZONY

Lássuk most azt a jelenetet, amelyet szintén egyedül Lukács mesél el, s amelyben a nevezetes testvérek szerepelnek.

Keresztelő János követsége után Lukács azt írja, hogy Jézus betért egy farizeus házába, aki meghívta őt enni. Alighanem vacsorázni hívta, ahogy az a hellén műveltségű világban szokás volt. Jézus többször vendégeskedett farizeusoknál, Máté és Márk írnak is egy esetről, amikor a házigazda megbotránkozott azon, hogy az apostolok nem mostak kezet evés előtt. (Mt. 15,12. Mk. 7,18.) A tisztaságnak azonban nem csak az az értelme volt, mint ma, hanem szigorú, vallási előírásnak minősült. Jézus abból a vízből varázsolt bort Kánában, ami a rituális tisztálkodás célját szolgálta. Ám ennél a jelentnél, amit Lukács említ, más miatt keletkezik ellentét Jézus és házigazdája, Simon farizeus között.

Egy farizeus arra kérte őt, hogy egyék vele. Be is ment a farizeus házába, és asztalhoz telepedett. Egy bűnös asszony pedig, aki abban a városban élt, megtudta, hogy asztalhoz telepedett a farizeus házában, kenetet hozott egy alabástromtartóban. [Mt 26,6-7; Jn 12,3] Megállt mögötte a lábánál sírva, és könnyeivel kezdte öntözni a lábát, és hajával törölte meg; csókolgatta a lábát, és megkente kenettel. Amikor pedig látta ezt az a farizeus, aki meghívta őt, ezt mondta magában: „Ha ő volna ama próféta, tudná, ki ez, és tudná, hogy ez az asszony, aki hozzáér: bűnös." Ekkor megszólalt Jézus, és ezt mondta neki:

- Simon, van valami mondanivalóm neked.

Ő pedig így szólt:

- Mester, mondd!

Erre ezt mondta Jézus:

- Egy hitelezőnek volt két adósa: az egyik ötszáz dénárral tartozott neki, a másik ötvennel. Mivel nem volt miből megadniuk, mind a kettőnek elengedte. Közülük vajon melyikük szereti őt jobban?

Simon így válaszolt:

- Úgy gondolom, hogy az, akinek többet engedett el.

Ő pedig ezt mondta neki:

- Helyesen ítéltél - és az asszony felé fordulva beszélt tovább Simonhoz:

- Látod, ezt az asszonyt? Bejöttem a házadba: vizet lábamra nem adtál, ő pedig könnyeivel öntözte lábamat, és hajával törölte meg. Te nem csókoltál meg, ő pedig mióta bejöttem, nem szűnt meg csókolni a lábamat. Te nem kented meg olajjal a fejemet, ő pedig kenettel kente meg a lábamat. Ezért mondom neked: neki sok bűne bocsáttatott meg, hiszen nagyon szeretett. Akinek pedig kevés bocsáttatik meg, kevésbé szeret.

Az asszonynak pedig ezt mondta:

- Megbocsáttattak a te bűneid.

Az asztalnál ülők erre kezdték kérdezgetni egymás között: - Kicsoda ez, aki a bűnöket is megbocsátja?

Ő pedig így szólt az asszonyhoz:

- A te hited megtartott téged, menj el békességgel!

A farizeusok tehát szívesen beszélgettek Jézussal. Ez a Simon farizeus kimondottan udvarias, és egyúttal ravasz ember is volt, nem mondta ki hangosan, mit gondol Jézusról. Amikor bejött a bűnös nő, nem figyelmeztette Jézust, sőt ő maga sem tiltakozott az ellen, hogy a nő belépjen a terembe. Jézus azonban, ahogy arra János apostol gyakran felhívja a figyelmünket, belelátott mások gondolataiba, de nem feddte meg Simont, hanem úgy tett, mintha csak úgy mellékesen jutott volna eszébe egy érdekes kérdés. A tanításnak ez a módszere ismerős Szókratész óta, s Jézus itt úgy is viselkedik, mint a nagy görög bölcselő, aki szintén kedvelt vendége volt az athéni lakomáknak. Szókratész is belelátott mások fejébe, nem kell ugyanis gondolatolvasónak lenni ahhoz, hogy valaki kitalálja, mit szoktak gondolni azok, akik nem szoktak önállóan gondolkodni. Ennél a jelenetnél azonban más a helyzet. Hiszen a bűnös nő nem volt bűnös nőnek öltözve. Ha látszott volna rajta kívülről is, hogy „miféle", Simon nem tudott volna ravaszkodni. Jézus tehát valóban rendelkezett látnoki képességekkel, hogy megértette, miféle csapdát állított neki házigazdája. Lehet ugyan, hogy ehhez elég az is, ha valaki olyan emberismerettel bír, mint Jézus, aki **tudta, mi lakik az emberben.(Jn.2,25.)**

A farizeus aztán elfogadja, amit Jézus mond, és az evangélista egy szóval sem mondja, hogy ellentét lett volna közöttük.

Csak az a kérdés, hogy ki volt ez a bűnös nő. A szakirodalom azt mondja, hogy nem kell feltétlenül azonosnak tekintenünk Magdalai Máriával, Lázár és Márta testvérével, akiből „hét ördög ment ki". Ennek azonban ellentmond János evangélista, aki a Mária Magdolnáról ezt mondja: Mária volt az, **aki megkente az Urat kenettel, és megtörölte a lábát a hajával: az ő testvére, Lázár volt a beteg. (Jn. 11,2.)** Vagyis Mária Magdolna itt Simon farizeus házában jelenik meg.

A következő kérdés az, hogy vajon hol történt az eset. Lukács evangélista nem határozza meg a helyszínt. Előtte azt az epizódot mesélte el, amikor Keresztelő János követei felkeresték Jézust, utána pedig mindössze ennyit ír: **Ezután városról városra és faluról falura járt, és hirdette az Isten országának evangéliumát. Vele volt a tizenkettő (Lk.8,1)** Lukács elmesél még egy találkozást Máriával és Mártával, akik testvérek voltak, amint arról az előző fejezetben volt szó. Ám ott sincs közelebbről meghatározva a helyszín. Ott, az azelőtt álló jelenetben egy „törvénytudóval" beszélget Jézus, aki afelől érdeklődik, mi a legfőbb parancs. A beszélgetés, Lukács elmondása szerint azután hangzik el, hogy visszatért a hetvenkét tanítvány. Akkor a rabbinak ugyancsak egy példabeszéddel válaszol, ami az irgalmas szamaritánusról szól. A jelenet ezért némileg hasonlít ahhoz, ahogyan Simon farizeussal beszélt. A Mártával való párbeszéd után pedig ismét ugrunk időben és térben, mert az a jelenet következik, amelyben Jézus tanítványai arra kérik őt, hogy tanítsa meg őket imádkozni.

Az evangéliumokból tehát nem lehet megállapítani sem a helyszínt, sem az időpontot. Az esemény Jézus galileai működésének első időszakára eshetett, mert Mária Magdolna - úgy tűnik - igen korán Jézus egyik leghűbb tanítványa lett. Magdalai Mária - ezt jelenti a neve - később Betániában tűnik fel, ám, mint mondtam, Lukács azt írta róla, hogy mindenüvé követte Jézust. Valószínű tehát, hogy a fenti lakoma Magdala városában történt, ahova Mária Magdolna talán férjhez ment, ám a férje elzavarta, mert megcsalta őt. Mindezt nem tudhatjuk, ám fontos felfigyelni arra, hogy „hét ördög ment ki belőle". Nyilván Jézus gyógyította meg, de ezt persze nem írják le, hiszen csak nő volt. Ráadásul bűnös nő. A „hét ördög" azonban azt is sejtetni engedi, hogy beteg is volt, méghozzá alighanem több betegségben is szenvedett. A házasságtörést, vagy paráznaságot ugyanis - azt hiszem - nem fogták rá a gonosz lelkekre.

JÉZUS NÁZÁRETBEN

Ezt az eseményt a három szinoptikus irat más-más helyen meséli el, pedig úgy látszik, mintha Jézus nyilvános működésének elején játszódott volna le. Jézus hazament abba a faluba, ahol gyerekkorában élt, ahol tehát mindenki ismerte. Ennek szimbolikus jelentősége van Jézus egész földi működése szempontjából. Logikus lenne, hogy ez mindjárt a galileai tanítás elején lejátszódott, ám az sem kizárt, hogy csak sokkal később került rá sor.

Amikor Názáretbe ért, ahol nevelkedett, szombaton szokása szerint bement a zsinagógába, és olvasásra jelentkezett. Izajás próféta könyvét adták neki. Szétbontotta a tekercset, és éppen azon a helyen akadt meg a szeme, ahol ez volt írva:

Az Úr lelke van rajtam, mert fölkent engem,
Elküldött, hogy örömhírt vigyek a szegényeknek,
s hirdessem a foglyoknak a szabadulást,
a vakoknak meg a látást,
hogy felszabadítsam az elnyomottakat,
és hirdessem, elérkezett az Úr esztendeje.

Összetekerte az írást, átadta a szolgának, és leült. A zsinagógában minden szem rá szegeződött. S elkezdte beszédét:

- Ma beteljesedett az Írás, amit az imént hallottatok.

Mindenki helyeselt neki, és csodálkozott a fönséges szavakon, amelyek ajkáról fakadtak. (Lk. 4. 14-22.)

Nem tartom valószínűnek, hogy Jézus csak az előbbi néhány mondatot olvasta föl Izajás könyvéből. A teljes fejezet így hangzik:

Az Úr lelke nyugszik rajtam,
mert az Úr kent föl engem.
Elküldött, hogy örömhírt vigyek a szegényeknek,
és meggyógyítsam a megtört szívűeket.
Hogy hirdessem az Úr kegyelmének esztendejét,
Istenünk bosszújának napját.
Hogy megvigasztaljam mind a gyászolókat,
és koszorút adjak a hamu helyébe,
örömnek olaját a gyászruha helyett,
a szomorúság lelke helyett meg ünnepi örömöneket.
Az igaz élet tölgyeinek nevezik majd őket,
akiket az Úr ültetett el, az ő dicsőségére.
Fölépítik az ősi romokat,
és ami már rég pusztulásnak indult, azt helyreállítják.
Újra fölépítik az elhagyott városokat,
amelyek annyi nemzedéken át romokban hevertek.
Idegenek állnak elő és legeltetik nyájaidat,
szántóvetőid és vincellérjeid is más nemzetből valók lesznek.
Benneteket meg az Úr papjainak hívnak,
és így neveznek: Istenünk szolgái.
A nemzetek gazdagságát élvezitek majd,

és kincseikkel ékesíthetitek magatokat.
Mivel kétszeres volt a gyalázatuk,
hisz megvetés és leköpdösés volt részük,
azért kétszeres lesz az örökségük is az országban,
és örökké tartó lesz az örömük.
Mert én, az Úr szeretem az igazságot,
ám a rablást meg a gazságot gyűlölöm.
Megjutalmazom őket hűségemben,
és örök szövetséget kötök velük.
Sarjadékuk híres lesz a nemzetek között,
és minden ivadékuk a népek körében.
Akik látják őket, elismerik majd,
hogy ez az a nemzedék, amelyet megáldott az Úr.
„Ujjongó örömmel örülök az Úrban,
lelkem ujjong az én Istenemben,
mert az üdvösség ruhájába öltöztetett,
s az igaz élet köntösébe burkolt,
mint a vőlegényt, aki koszorút visel,
és mint a menyasszonyt, aki ékszerekkel díszíti magát.
Mert amint a föld megtermi növényeit,
és a kert kisarjasztja a veteményeket,
úgy sarjasztja ki az Úr az igazságosságot,
és a magasztalást, minden nép színe előtt.” (Iz. 61.)

Lehetséges persze, hogy nem olvasta fel a teljes szöveget, mint ahogy az sem kizárt, hogy az nem egyezett meg pontosan a mostanival, amit az a pár eltérés is mutat, ami az első sorokban látható. Azt azonban tudjuk, hogy a szöveget nem értették, hiszen a szentírási szövegeket héberül olvasták fel, amit akkor nem beszéltek. A szöveget meg kellett magyarázni arámiul, aminek megvolt a maga hagyománya, de ezeket a fordításokat nem volt szabad lejegyezni. Így a héber szöveg arámi tolmácsolása nem volt teljesen pontos, ezért vannak az Újszövetségben látszólagos hibák.

Amikor Jézus felolvasta az eredeti, héber szöveget, majd elmondta arámul, hogy az mit jelent, és hozzáfűzte azt a bizonyos mondatot, a hallgatóság helyeselt, sőt csodálkozott a fenséges szavakon. Vagyis Jézus úgy tudta tolmácsolni az ősi szöveget, (Izajás próféta akkor olyan réginek számított, mintha ma Anonymus latin szövegét hallgatnánk), hogy mindenki megrendült hallatán.

Úgy tűnik azonban, Jézus kerek-perec kijelentette: róla szól Ijazás jövendölése. A hallgatóság ugyanis így sugdosott:

- De hát nem József fia? - kérdezgették.

Így szólt hát hozzájuk:

- Biztosan ezt a mondást szegezitek majd nekem: Orvos, magadat gyógyítsd! A nagy tetteket, amelyeket, mint hallottuk, Kafarnaumban végbevittél, vidd végbe itt, a hazádban is. (Lk. 4. 22-23.)

A szemtanúk tehát úgy értelmezték Jézus szavait, hogy ő a Messiás, és Jézus ezt hagyta. Az orvosra való utalás - bár alighanem egy közmondás volt - azt sejteti, hogy tudtak azokról a gyógyításokról, amelyeket Kafarnaumban végzett.

Jézus így folytatta:

- De az is igaz, hogy egy próféta sem kedves hazájában. S igazán mondom nektek, sok özvegy élt Izraelben Illés idejében, amikor az ég három évre és hat hónapra bezárult, úgyhogy nagy éhínség támadt az egész földön. De közülük egyikhez sem kapott Illés küldetést, csak a szidoni Száreptában élő özvegyasszonyhoz. Ugyanígy, Elizeus próféta korában is sok leprás élt Izraelben, s egyikük sem tisztult meg, csak a szír Naamán.

Ezt hallva mind haragra gerjedtek a zsinagógában. Felpattantak, kiűzték a városon kívülre, és fölvezették arra a hegyre, amelyen a városuk épült, a szakadék szélére, hogy letaszítsák. De ő áthaladt köztük, és eltávozott. (Lk. 4. 23-30.)

A szidoni özvegy és a szír Naamán említése nem véletlen. Ezek pogányok voltak, míg Izrael gyermekei elpusztultak. Nincs itt valami ellentmondás eközött, és az idézett Izajás szöveg világuralmi látomása között? De van, és nem véletlenül. Jézus ebben a beszédben nem csak szülővárosát utasítja vissza, hanem egész népét, inkább tanítja a pogányokat. Ez tehát azt a feltételezést támasztja alá, hogy a jelenet akkortájt játszódott le, amikor Jézus elhagyta Júdeát és Galileát, Tirusz és Szidon vidékére ment. Ám ott lesz egy érdekes párbeszéd, amely ellentmondásban áll az előző kijelentésemmel.

A szinoptikusok ugyanis meglehetősen zavarban vannak a názáreti jelenet elhelyezésével, van, aki az első csodatettek között említi, de van, aki Jézus működésének közepe tájára helyezi. Lehetséges, hogy Jézus kétszer is járt Názáretben, de egyszer sem sikerült jobb belátásra bírni földijeit.

A történet elején az áll, hogy Jézus Názáretben nevelkedett, ami ellentmondani látszik annak a feltételezésnek, amit Jézus gyermekkorával kapcsolatban korábban mondtam. Ám egyrészt Lukácsnak, de még Pálnak sem lehettek pontos adatai erről, másrészt lehet, hogy mindössze arról a pár évről van szó, amíg még József élt. Hiszen a morgolódók Józsefre hivatkoznak.

Kitől tudhatta az evangélium nem zsidó születésű szerzője azt, ami a zsinagógában történt? Kézenfekvőnek látszik, hogy Jézus testvéreitől, ám Pál nem volt olyan jó viszonyban Jakabékkal, hogy ilyen részletesen megismerje Jézus korai tevékenységét, vagyis nem ő mesélte el Lukácsnak. Csakhogy a kánai menyegzőn már ott volt János és András, talán Péter is, akik nyilván elkísérték Jézust Názáretbe is.

KERESZTELŐ JÁNOS KIVÉGZÉSE

Márk azt írja, Heródes Antipász félt Keresztelő Jánostól, ezért védelmezte. Ha beszélgetett vele, nagyon zavarba jött, de azért szívesen hallgatta. **(Mk. 6.20.)**

Antipász ekkor már ötven éves volt, Heródiás pedig, mivel apját, Arisztobuloszt i.e. 7-ben kivégeztette tulajdon apja, Nagy Heródes, legalább 35 éves lehetett Keresztelő János fellépésekor, vagyis nem volt már csitri, amikor elhagyta az urát. Heródiásnak első férjétől született egy lánya, Szalóme, aki 30-ban feleségül ment egy Fülöp nevű nagybácsijához, aki Nagy Heródes egyik kései fia volt. (Szalóme aztán Fülöp halála után megint egy nagybácsit választott férjül...) Így tehát, a szakirodalom szerint, annak a jelenetnek, amely Keresztelő János halálát mondja el, i.sz. 28. és 30. között kellett megtörténnie. Ennek alapján egybehangzóan az a vélemény, hogy Keresztelő Jánost 29-ben végezték ki.

Csakhogy János evangéliuma alapján erősen valószínű, hogy az esemény nem sokkal Húsvét, vagyis Peszah ünnepe előtt zajlott le. Viszont ha Keresztelő János 28-ban keresztelte meg Jézust, aki 29-ben járt először Jeruzsálemben a tanítványaival, majd visszament a Jordánhoz keresztelni **(Jn.3.22.)** akkor lehetetlen, hogy Keresztelőt 29-ben végezték volna ki.

Ennek az az adat mond ellent, hogy Szalome Keresztelő János kivégzésekor táncolt Antipász és vendégei előtt. Hiszen ha Jézus Bemerítő János börtönbe vetése után, tehát 30. elején tért haza Galileába, és az evangéliumok tanúsága szerint Keresztelő János küldöttsége jóval azután kereste csak fel Jézust, hogy kiválasztotta az apostolokat, és sok csodát tett, a próféta kivégzése nem történhetett meg 30-ban sem.

Ezek szerint Szalóme táncára legkorábban i.sz. 31-ben kerülhetett sor. Aminek viszont az mond ellent, hogy 30-ban férjhez ment, márpedig férjes asszonyként nem táncolhatott volna idegen férfiak előtt. A kérdés csak az, hogy Szalóme valóban 30-ban ment-e férjhez. Mint ahogy azt Szent József esete is mutatta, a hagyomány hosszú, egy éves eljegyzést írt elő. Ez alatt az idő alatt a menyasszony törvényes hitvesnek számított, ám még nem költözött férje házába. Így Szalóme házasságát tekinthették hivatalosan 30-tól érvényesnek, miközben még anyjával élt, és meglátogatta apját a katonai táborban. A frivolság pedig nem állt messze a családtól.

A történet valóban megrázó, éles fényt vet arra a korra, amelyben Isten a Földön járt:

Születése napján Heródes lakomát rendezett főembereinek, tisztjeinek és Galilea előkelőinek. Közben Heródiásnak a leánya bement, és táncolt nekik, s Heródes és vendégei előtt nagy tetszést aratott. A király így szólt a leányhoz:

- Kérj tőlem, amit akarsz, és megadom neked.

Meg is esküdött neki:

- Bármit kérsz, megadom, akár országom felét is.

Az kiment és megkérdezte anyját:

- Mit kérjek?

- Keresztelő János fejét. - válaszolta.

Visszasietett a királyhoz, és előadta kérését:

- Azt akarom, hogy most mindjárt add nekem egy tálon Keresztelő János fejét.

A király igen szomorú lett, de az esküre és vendégeire való tekintettel nem akarta elutasítani. Azon nyomban küldte a hóhért, hogy hozza el János fejét. Az ment, és lefejezte a börtönben, és tálcára téve elhozta a fejét, odaadta a leánynak, a leány pedig átnyújtotta anyjának. (Mk. 6. 212-28.)

A háborús készültség között megtartott születésnapi lakomának nyilván a fiatal lány kissé frivol tánca lehetett a fénypontja. A sok részeg férfi, akik előtt a „király" imponálni akart, valószínűleg fel sem fogta, hogy nem pusztán egy ember életéről van szó, hanem egy szent emberéről. És milyen nőies lehetett Heródiás meg ez a Szalóme, akik ilyen gusztusos jutalmat kértek! Nem csodálom, hogy ezek után Heródes Antipász azt hitte Jézusról, hogy **„János támadt föl, akit lefejeztettem". (Mk.6.16.)** és félt tőle. Ez a babonás reinkarnáció hit, úgy látszik, eléggé elterjedt volt akkortájt.

KERESZTELŐ JÁNOS ÉS JÉZUS KAPCSOLATA

Mint láttuk, Jézus és Keresztelő János kapcsolata a kortársak szemében nem volt probléma mentes. Keresztelő János tanítványai, vagy legalábbis többen közülük, majdnem ellenségesen nézték Jézust. Maga a Keresztelő is türelmetlen volt Jézussal, amikor már biztos volt benne, hogy nem szabadul Heródes börtönéből, bár alighanem megenyhült, amikor megkapta Jézus válaszát. Hiszen ő megértette a szentírási utalásokat. Ám az utókor sokáig nem tudott napirendre térni a kérdés fölött. Olyannyira, hogy az evangéliumok szerzőinek sokáig bizonygatniuk kellett, János mindvégig elismerte Jézus nagyobb voltát. Ebből arra következtethetünk, hogy a kortársak jelentős része nem. A Jézusra vonatkozó adatok eltűntek, alig maradt belőlük szórványosan egy-két bizonytalan utalás az evangéliumokon kívül, még Josephus Flavius szövege is erősen vitatható abból a szempontból, mit írt ő, és mi az utólagos betoldás. Keresztelő Jánosról azonban még ő is nagy tisztelettel írt. Az evangéliumok szerzőinek annyira fontos volt hangsúlyozni, hogy Keresztelő János elismerte Jézus nagyobb mivoltát, hogy Lukács már a gyermekkor elbeszélésénél is utal rá:

Amikor Erzsébet meghallotta Mária köszöntését, *megmozdult a magzat a méhében*. Megtelt Erzsébet Szentlélekkel, és hangos szóval kiáltotta:

- Áldott vagy te az asszonyok között, és áldott a te méhed gyümölcse! Hogyan is lehetséges ez, hogy az én Uram anyja jön el énhozzám? Mert íme, amint felfogta fülem köszöntésed hangját, *ujjongva mozdult meg a magzat méhemben*. (Lk.1,41-44.)

Keresztelő János és Jézus viszonyában az volt a vita tárgya, hogy ki a nagyobb, ami alatt lényegében mindenki azt értette, hogy melyikük a Felkent. Csakhogy Keresztelő Jánost sokan ismerték, alighanem azt is tudták róla, hogy papi családból származott, és talán az is szerepet játszott ebben, hogy - minden bizonnyal - Kumránban nevelkedett. Márpedig az esszénusok világát ismerték a korabeli emberek, sokan megfordultak a különös településeiken, ahol szívesen vállalták fiatalok nevelését, és ahol amolyan világi szekcióként családos emberek is éltek. Josephus Flavius hosszú fejtegetése is mutatja, mennyire ismert és fontos testület volt ez, sőt, ő azt írja, hogy a városokban is laktak esszénusok. Jézust viszont nem ismerte senki.

Arról sem szabad elfelejtkezni, hogy hihetetlenül felfokozott volt a Messiás-várás. Nemcsak azért, amiért általában, hiszen mindig is reménykedtek a Felkent megérkezésében, nem csak azért, mert idegen elnyomás és zsarnoki uralom alatt éltek, nem csak azért, mert rengetegen éheztek, és hihetetlenül sok beteg volt, hanem mert még mindenki elevenen emlékezett a napkeleti bölcsek látogatására. Alig egy emberöltő telt el azóta, hogy „egész Jeruzsálem megdöbbent”. Amikor a korabeli tudósításokban azt olvassuk, hogy itt is ott is lázadás tört ki, nem szabad elfeledkeznünk erről a feszült hangulatról. Logikus feltételezésnek tűnik, hogy amikor Keresztelő János a világ elé lépett, híre futótűzként terjedt el, s a sokaság, s no persze elsősorban az esszénusokkal szimpatizálók úgy vélték, Zakariás fiában megjelent a Messiás.

Jézus követői sokaknak hiába akarták bizonygatni, hogy Jézus volt kettejük közül a nagyobb. Igaz, Keresztelő Jánosban is csalódtak, aki nem tett csodát, s akit büntetlenül megöltek, ám sokan mégis mellette tartottak ki. Mi lehetett ennek az oka?

Részben az, ahogy arra már utaltam, és ahogy arról bővebben is lesz szó: Jézus tevékenysége botrányos volt. Hihetetlenül nagy indulatokat váltott ki. Részben pedig az, ami ezzel szorosan összefügg, hogy Keresztelő János mindvégig megmaradt zsidó prófétának. Még tragikus halála is beleillett a képbe, hiszen a nagy próféták jelentős részét saját királyaik ölték meg. Izajást

például kettéfűrészeltette az egyik király. Jézus azonban valami egészen mást tanított, olyasmit, amit még az esszénusok sem hallgattak szívesen. De erről majd később.

Keresztelő János halála után Jézus valószínűleg elhatározta, hogy nem teszi be többé a lábát Jeruzsálembe addig, amíg el nem jön a dráma utolsó felvonása földi pályafutásában, vagyis végleg szakított a jeruzsálemi kultusszal. Erre azonban nincs más bizonyítékom, mint azok a mondatai, amelyeket Lukács ír, csakhogy ez a szöveg sokkal később szerepel az említett evangéliumban.

- Jeruzsálem, Jeruzsálem! Megölöd a prófétákat, és akiket küldenek hozzád, azokat megkövezed! Hányszor volt, hogy egybe akartam gyűjteni gyermekeidet, ahogy a tyúk szárnya alá gyűjti csibéit, de nem akartad. Meglátjátok, elhagyatott lesz házatok. ***Mondom nektek, nem láttok többé, míg el nem jön az idő, amikor így dicsőítek: Áldott, aki jön az Úr nevében!*** **(Lk.13.34-35.)**

Ám, hogy ez a szöveg esetleg mégis összefügg azzal, amit én feltételezek, alátámasztja, hogy Lukács közvetlenül ezelőtt említi a farizeusok figyelmeztetését:

Még abban az órában fölkereste néhány farizeus. Figyelmeztették:

- Menj el innen, ne maradj itt tovább. Heródes meg akar ölni.

Ezt válaszolta nekik:

- Menjetek, mondjátok meg annak a rókának: lám, ma és holnap ördögöt űzök és gyógyítok, csak harmadnap leszek készen. Mégis ma, holnap és holnapután folytatnom kell utamat, mert nem lehet, hogy próféta Jeruzsálemen kívül vesszen el. (Lk.13. 31-33.)

Márpedig ez az utóbbi mondat csak látszólag utal arra, hogy Jézus éppen Jeruzsálembe megy. Nyilván ez tévesztette meg Lukácsot is, azért tette a párbeszédet annak a résznek az elejére, amikor Jézus utolsó jeruzsálemi útjára elindult. Az a kijelentés, hogy „lehetetlen, hogy próféta Jeruzsálemen kívül vesszen el” - éppen a gúnyos felhang miatt - kifejezetten azt jelenti, hogy Jézus ott marad Galileában. Heródes Antipász ugyanis Jeruzsálemben, ahol a rómaiak uralkodtak, nem ölethette volna meg. Jézus erre céloz gúnyosan: hiába áskálódik a király, egy próféta nem halhat meg máshol, csak Jeruzsálemben.

TANÍTÁS AZ ÉLET KENYERÉRŐL

Keresztelő János kivégzése után a négy evangélium időrendje egy pillanatra megint összekapcsolódik. Jézus, amikor meghallotta Keresztelő János megölésének hírét, felment egy hegyre a tanítványaival, hogy egyedül legyen, de elszámította magát, mert nagy sokaság követte.

A hír hallatára Jézus elhajózott onnan egy elhagyott helyre, hogy egyedül legyen. De a tömeg tudomást szerzett róla, és gyalogszerrel utána tódult a városból. (Mt. 14.13.)

Ha esetleg valaki azt vetné a szememre, hogy az előbbi idézet alapján Jézus nem hegyre ment, tessék, nem sokkal ezután ez a szöveg áll:

Jézus ezután eltávozott innét és a Galileai tóhoz ment. Fölment a hegyre, és leült. (Mt. 15. 29.)

Hogy ez a leírás ugyanara vonatkozik, mint az előbbi, az bizonyítja, hogy az utána következő mondatok (a nép látta, hogy a némák beszélnek, a bénák meggyógyulnak, a sánták járnak és a vakok látnak...) a többieknél Keresztelő János küldöttsége kapcsán került bele a könyvekbe, mint láttuk. A Máté evangélium ugyanis láthatóan furcsán szerkesztett mű, többször előfordul, hogy kétszer mondja el ugyanazt, vagy teljesen más időrendben közli az eseményeket. (Erre később még visszatérek.)

Az apostolok visszatértek Jézushoz, és beszámoltak róla, mi mindent tettek és tanítottak. Így szólt hozzájuk:

- Gyertek velem külön, valamilyen csendes helyre, és pihenjetek egy kicsit. (...) Bárkába szálltak tehát, és elvonultak egy elhagyott helyre, hogy magukban legyenek. (...) Erre a városokból mindenünnen gyalog odasiettek, és megelőzték őket. (Mk.6.31-33.)

Az apostolok visszatértek, és mindenről beszámoltak neki. Akkor elvonult velük egy csöndes tájékra, Betszaida városának környékére. Amikor a nép megtudta, utána ment. (Lk. 9. 10-11.)

Jézus ezután átkelt a Galileai tavon, Tibériás taván. Nagy tömeg követte, mert látták a betegeken végbevitt csodajeleket. Jézus fölment egy hegyre, s ott leült a tanítványaival. Közel volt a Húsvét, a zsidók ünnepe. (Jn. 6. 1-4.)

A négy felsorolás közül az első három megegyezik abban, hogy az eset Keresztelő János kivégzése után volt, Máté szerint kimondottan a halálhír miatt kereste Jézus a magányt. János ugyan nem mondja el Keresztelő János megölését, az előző fejezetben a Beteszda fürdőnél történt gyógyítást és az azt követő vitát mesélte el, ám ő elég nagyokat ugrik az időrendben máshol is. Ráadásul, mint azt a Betesda fürdőnél láttuk, az utána következő szöveg alapján egyértelmű, hogy Keresztelő Jánost már megölték. Ezt mondja ugyanis Jézus:

- Ti elküldtetek Jánoshoz, és ő bizonyságot tett az igazságról. Én azonban nem embertől kapom a bizonyságtételt, hanem azért mondom ezeket, hogy ti üdvözüljetek. Ő volt az égő és világító fáklya, *de ti csak egy ideig akartatok az ő világosságában örvendezni*. Nekem azonban Jánosénál nagyobb bizonyságtételem van. Mert a feladatok, amelyeket az Atya rám bízott, hogy teljesítsem azokat, tehát azok a cselekedetek, amelyeket elvégzek: maguk tesznek bizonyságot arról, hogy engem az Atya küldött el. (Jn.5.23-36.)

A leírások abban mindenesetre teljesen megegyeznek, hogy Keresztelő János halála után Jézus átkelt a tavon, és abban is, hogy félre akart vonulni az apostolokkal.

Biztosra vehető, hogy a most következő események Húsvéthoz kapcsolódnak, ahogy János írja: **Közel volt a húsvét, a zsidók ünnepe. (Jn.6,4.)** Peszah az Egyiptomból történt megszabadulás és a pusztai vándorlás ünnepe is volt. Mint tudjuk, az egyiptomi menekülés előtt a nép kovásztalan kenyeret evett, „száraz lábbal" átkelt a Vörös tengeren, a pusztában pedig, amikor éhezett, az Úr előbb fürjeket, aztán mannát küldött neki. Azok a csodák pedig, amik itt történtek, szorosan kapcsolódnak mindehhez. Még az sem véletlen, hogy Jézus, az „új Mózes" előtte fölment egy hegyre, bár itt kivételesen semmi különös nem történt, állítólag.

Jézusnak ez a két, most következő csodája már puszta létében is igazolja azt a meggyőződésemet, hogy imádott viccelni. Igaz, tevékenységének jellege ekkortól kezdve egyre több komor színt ölt magára, ám az a humor, ami ebben a két csodatételben található, annyira rendkívüli, annyira nyilvánvaló képtelenség, hogy provokatív jellege tagadhatatlan.

Amikor beesteledett, odamentek hozzá tanítványai és figyelmeztették:

- Elhagyott itt ez a hely, s már az idő is későre jár. Bocsásd el a népet, hadd széledjenek szét a falvakba, hogy élelmet szerezhessenek maguknak.

Jézus azonban így válaszolt:

- Nem kell elmenniük, ti adjatok nekik enni.

- Csak öt kenyerünk van és hét halunk. - felelték.

- Hozzátok ide - mondta, s meghagyta, hogy a nép telepedjék le a fűre, majd fogta az öt kenyeret meg a hét halat, föltekintett az égre, és megáldotta őket. Ezután megtörte a kenyereket, odaadta tanítványainak, a tanítványai pedig a népnek. Mindnyájan ettek s jól is laktak. A maradékból tizenkét kosarat teleszedtek. Az asszonyokat és a gyerekeket nem számítva mintegy ötezer férfi evett. (Mt.14, 13-21.)

Ez a csoda annyira lehetetlen, hogy sokan azt mondják, nem is szabad szó szerint venni, úgyis van neki jelképes értelme. Jézus, később valóban feddi a népet, hogy csak azért követték, mert enni adott nekik, s ehhez egy egész gorombának tűnő fejtegetést is hozzátesz, de erről majd a megfelelő helyen. A kenyérszaporítás esete tehát valóban jelkép, csakhogy ez nem jelenti azt, hogy nem történt meg valóságosan is.

Jézus szándéka világos: szemléltetni akarja egyik legfontosabb tanítását: **Ne aggodalmaskodjatok! (Mt. 6,31.)**, ami alatt elsősorban azt érti, hogy bízzuk rá magunkat mindenestül Istenre. De ez a csoda jelképes abból a szempontból is, hogy utánozza Isten páratlan gondoskodását: az öt kenyérből legalább ötezer ember lakott jól, és a maradék is többszöröse volt az eredeti mennyiségnek. Ugyanúgy, ahogy a természet hihetetlen gazdagsággal zúdítja áldásait, néhány marék gabonából egy év múlva több zsák gabona lesz, és sorolhatnánk a példákat.

A kenyérszaporítás csodája tehát voltaképpen olyan példabeszéd, amelyet szavak helyett cselekedetekkel mondtak el. A jelenet önmagában is elég mulatságos, ám a Húsvéttal való kapcsolata egyenesen provokatívvá teszi: Isten a pusztában éhező népnek mannát adott az égből, Jézus pedig megsokszorozza a kenyerek (és halak) mennyiségét. Nyilván az történt, hogy annak, amit kettétört, mind a két fele nagyobb lett, mint az eredeti. Öt kenyeret és hét halat osztott szét a sokaság között. Az Ószövetségben szintén részletesen beszámolnak a manna mennyiségéről:

Mózes így szólt hozzájuk:

- Ez az a kenyér, amelyet az Úr ad nektek enni. Az Úr parancsa a következő: mindenki szedjen belőle szükségletének megfelelően, fejenként egy omert számítva, a családtagok száma szerint. Mindenki csak a sátrában lakó személyek számára hozzon belőle. (Kiv. 16. 115-16.)

Izrael fiai negyven évig ették a mannát, amíg csak lakott vidékre nem érkeztek. Addig ették a mannát, amíg Kánaán földjének határához értek. Az omer egy efának a tized-része. (Kiv. 17. 35-36.)

Az utolsó mondat alapján az omer nem lehetett túl sok, bár ezeket a mértékegységeket ma már nem tudjuk biztosan meghatározni, de állítólag 2,2 litert jelentett. A kenyérszaporítás csodája tehát kétség kívül az Új Szövetség egyik újabb jele volt, ám hogy ezt az emberek nem értették, arról később lesz szó.

A másik csoda is hasonló, de sokkal mulatságosabb.

Ezután mindjárt sürgette a tanítványait, hogy szálljanak bárkába, s keljenek át a túlsó partra, Betszaidával szembe, addig ő hazaküldi a tömeget. Aztán búcsút vett tőlük, és fölment a hegyre imádkozni.

Közben besötétedett. A bárka mélyen bent járt a tavon. Ő ott maradt egyedül a parton. Amikor látta, mennyire küszködnek az evezéssel - mert ellenszelük volt -, a negyedik éjszakai őrváltás órájában elindult feléjük a vizen járva. El akarta őket kerülni. Amikor látták, hogy a vizen jár, azt vélték, hogy kísértet és elkezdtek kiabálni, mert mindnyájan látták, és megrémültek. Ő azonban rögtön odafordult hozzájuk:

- Bátorság! Én vagyok. Ne féljetek!

Aztán beszállt ő is a bárkába és a szél elállt. Az ámulattól nem tudtak hova lenni, mert még a kenyerek csodáját sem fogták fel, a szívük még érzéketlen volt. (Mk.6.45-51.)

Máté még egy fontos részlettel egészíti ki a történetet:

Erre Péter így szólt:

- Uram, ha te vagy, parancsold meg, hogy odamenjek hozzád a vizen.

Az erős szél láttára azonban megijedt és amikor merülni kezdett, felkiáltott:

- Uram, ments meg!

Jézus kinyújtotta a kezét és megfogta.

- Te kishitű - vonta kérdőre -, miért kételkedtél?

Amikor beszállt a bárkába, a szél nyomban elült. (Mt.14, 28-32.)

János is kiegészíti a történetet egy érdekes részlettel, ő ugyanis azt is hozzáteszi, hogy mihelyt Jézus beszállt a bárkába, az nyomban partot ért.

A hosszú nap után, amikor Jézus feltehetően betegeket gyógyított, és példabeszédeket mondott, mint láttuk, megetette a népet. Ahogy esteledni kezdett, az emberek fáradtan, és bódultan ették a váratlan ajándékot, a csodás kenyeret és halat. Jézus ott állt, osztotta a halakat, amelyeket a vicc kedvéért talán a köpenye ujjából húzott elő, és biztosan nagyon fáradt volt. Aztán elküldte a népet, vagy felmenekült előlük a hegyre: **Amikor pedig Jézus észrevette, hogy érte akarnak jönni, és el akarják ragadni, hogy királlyá tegyék, visszavonult ismét a hegyre egymagában. (Jn. 6,15.)**.

A tanítványait előbb elküldte az ott lévő egyetlen bárkával. Úgy látszik, nagyon késő volt már, vagy nagyon viharos szél támadt, mert a jóllakott nép sietve széledt szét, talán féltek, hogy megáznak. És akkor Jézus a sötétben lejött a hegyről, és elindult a víz tetején. Az erősen hullámzó (és csúszós!) vizen, szemben a viharos széllel, mint egy hullámlovas, éjszakai sötétben, miközben talán villámlott is. Kísérteties látvány, Kedves Olvasó, nem csoda, hogy az apostolok kísértetnek nézték Jézust!

Jézus vizen járása egészen öncélú szórakozásnak tűnik. Az a félmondat, amit Márk elejt, miszerint az Úr látta, hogy az apostolok küszködnek az evezéssel, mert ellenszél fújt, azt sejteti, mintha Jézus azért indult volna el, hogy segítsen nekik, csakhogy Márk rögtön hozzá teszi, hogy *el akarta kerülni a csónakot*. Az emberben ezek után egyszerűen felmerül a kísértés, hogy azt gondolja: Jézus csupán azért járt a vizen, mert ki akarta próbálni. Mert az jó...

Érdemes itt megemlékezni azokról a valláskritikusokról, aki szerint Jézus azért volt kitalált személy, mert a vizen járás „szokásos kellék" volt, hiszen már Buddha is járt a vizen. Eltekintve attól a logikátlanságtól, hogy egy dolog léte nem cáfolhatja magát a dolgot, érdemes felfigyelni arra a magatartásra, amely kész gúnyolódni a vizen járás tényén Jézus esetében, de mélységes felháborodással venné tudomásul, ha valaki ugyanezt tenné Buddhával kapcsolatban.

Igen, én azt hiszem, hogy Jézus főleg azért tett csodát, mert csodát tenni jó mulatság. Hiszen az emberek ma is nagyon szeretik, ha a csoda látszatát keltő bűvészek szórakoztatják őket. Márpedig azt biztos forrásból tudom, hogy bűvészkedni jó mulatság, még ha fárasztó is a sok gyakorlás. Mennyivel jobb szórakozás lehet, a szó legnemesebb értelmében, ha valódi csodát tud tenni valaki!

A jelenetben azonban az a leghumorosabb rész, amikor szegény apostolok megrémültek, mert azt hitték, hogy kísértetet látnak. Nekem az is mulatságossá teszi a leírást, amikor Márk azt írja, hogy a „negyedik éjszakai őrváltás órájában" voltak. Mintha az egész egy jelenet lenne a Hamlet elejéről. Ez az időpont egyébként azt mutatja, hogy az eset hajnali három órakor történt.

Ráadásul Máté arra is emlékszik, hogy a hebehurgya Simon Péter, mint a farkasról és a kecskegidákról szóló mese nagyokos gidája, próbára akarja tenni a szellemet, aki magát Jézusnak adja ki, mondván, hogy „parancsolja meg", hogy ő is sétálhasson a vizen. Én tökéletesen megértem Pétert, hiszen a vizen járást én is szívesen kipróbálnám. Péter azonban, mint viharos korunk Egyháza (vagy jómagam), bizonytalanná válik, és süllyedni kezd. Még szerencse, hogy ott volt Jézus, és megfogta a kezét.

Csakhogy a csodának tulajdonképpeni célja nem ez volt. János apostol maga is megerősíti - bár lehet, hogy puszta véletlenségből - a Jézus és Mózes közötti párhuzamot:

Az emberek látva a jelt, amelyet tett, ezt mondták: „Ez valóban az a próféta, akinek el kellett jönnie a világba." (Jn. 6,14.)

Ez a következő ószövetségi mondatra utal:

- Prófétát támaszt atyádfiai közül Istened, az Úr, *olyant, mint én*, őreá hallgassatok! (Móz. 18,15.)

A Biblia népe a Vörös tengeren keresztül menekült az őt üldöző egyiptomi hadsereg elől, méghozzá hajó nélkül. Isten ugyanis kettéválasztotta a tengert, hogy a nép gyalog kelhessen át a túlsó partra. Majd amikor átértek, és üldözőik is már a tenger fenekén voltak, a víz ismét összezárult. Ezt a csodát nem illik kétségbe vonni, mégis sokan megtették, mondván, Mózes ismert egy gázlót a tenger északi, sekély részén, amit az egyiptomiak nem. Ugyanezt szokták

felhozni Jézus csodája ellen is, állítólag van olyan része a Galileai tengernek, ahol olyan sekély a víz, hogy át lehet gyalogolni rajta, ám messziről úgy tűnik, mintha valaki a víz tetején járna. Egyik „megfejtés" sem tér ki azonban arra, hogy ez csak a dolog egyik részére lehet magyarázat, a másikra nem. Miért nem érték utol az egyiptomi katonák a népet, ha követték Mózest, amikor látták, hol keltek át a tengeren? Vagy hogyan volt képes egy mély járású halászbárka járni a vizen ott, ahol nem volt elég mély a víz?

Jézus tehát viccet csinált a Vörös tengeri átkelésből, de viccet csinált magából a Húsvétból is. Így már sokkal érthetőbb az a mérhetetlen felháborodás, ami a következő jelenetben kirobban. Hogy a vizen járásnak ez volt a célja, kiderül a következőkből:

Másnap a tó túlsó oldalán maradt népnek eszébe jutott, hogy csak egy bárka volt ott, s hogy Jézus nem szállt tanítványaival a bárkába, a tanítványok csak maguk indultak el. (Jn. 6. 22.)

Tehát egyáltalán nem akarta titokban tartani, sőt, az eset nagy port vert fel, kemény vita kerekedett belőle. Mint János írta, Jézus azért menekült el az emberek elől, mert *erőszakkal meg akarták tenni királynak.* Vagyis *fel akarták kenni,* Messiást akartak belőle csinálni. Unták már a sok beszédet, elegük volt a szenvedésből, megalázottságból, és látták, hogy Jézus fantasztikus tettekre képes. Mire vártak volna még?

Mit akart kifejezni Jézus a két csodával, amelyek az egyiptomi menekülésére, illetve a pusztai vándorlásra emlékeztettek? Ez utóbbi összefüggésre egyértelmű bizonyítékot szolgáltat az a vita, amelyről nemsokára szó lesz. De miért kelt át gyalog a tó tetején, amikor nem látta senki, csak a tanítványok? Bár a csoda másnap nyilvánvalóvá vált a sokaság előtt, akik ezek szerint mégis ott töltötték az éjszakát, azért kezdték lázasan keresni Jézust. Azt akarta volna kifejezni vele, hogy a nép olyan lett, mint az egyiptomi katonák? Hogy a választottaknak menekülnie kell előle? A most következő vita hevessége ezt sejteti. Érthető is, ha arra gondolunk, hogy úgy tűnik, semmit nem értettek meg abból, amit Jézus mondott nekik, hiszen akarata ellenére Messiássá akarták tenni. Vagyis főleg olyanokról lehetett szó, akik azt hitték magukról, hogy ehhez joguk van. Azokról az írástudókról, farizeusokról, akiket nem a tanítás érdekelt, hanem az, hogy végre jöjjön el az ő uralmuk. Erre még később utalni is fog Jézus. A vízen járás azonban ennél több. Egyrészt kigúnyolja azt, amikor a választott nép átkelt a tengeren, majd a Jordán folyón is, másrészt azt akarja kifejezni, hogy Jézus nagyobb Mózesnél. Mózes (és Józsué) ugyanis csak úgy tudott csodát tenni, hogy a frigyláda erejével, Isten közvetlen beavatkozása révén szétválasztotta a vizet. Jézus azonban nagyobb náluk, ő a saját erejéből képes járni a vizen.

Jézust tehát csalódás érte, a „nép" nem megjavulni akart, hanem azt akarta, hogy egy erős király szolgáltasson igazságot *neki.* Nem véletlen, hogy másnap így korholja őket:

- Bizony, bizony mondom nektek, nem azért kerestek, mert csodajeleket láttatok, hanem mert ettetek a kenyérből és jóllaktatok. (Jn. 6.26.)

Ezután következik az megdöbbentő vita, amelyben Jézus magát eledelként tukmálja rá az emberekre, akik ettől nagyon rosszul lesznek.

Erre megkérdezték tőle:

- Mit tegyünk, hogy Istennek tetsző dolgot vigyünk végbe?

- Az tetszik Istennek, - válaszolta Jézus, - ha hisztek abban, akit küldött.

De ők így folytatták:

- Hadd lássuk, milyen csodajeleket viszel végbe!

Mintha nem most látták volna a csodákat. Csakhogy lehet, hogy tényleg nem látták. János apostol ugyanis elárulja nekünk, hogy ez a párbeszéd a kafarnaumi zsinagógában játszódott le, tehát az okvetetlenkedők nyilván ismét farizeusok, papok, léviták, satöbbi.

- Atyáink mannát ettek a pusztában, ahogy az Írás mondja: Égi kenyeret adott nekik enni.

- Én vagyok az élet kenyere. - felelte Jézus. - Aki hozzám jön, többé nem éhezik, s aki bennem hisz, nem szomjazik soha.

A zsidók elkezdtek zúgolódni:

- Nem Jézus ez, Józsefnek a fia, akinek ismerjük apját, anyját? Hogyan mondhatja hát, hogy a „mennyből szálltam alá”?

Jézus azonban így szólt:

- Ne zúgolódjatok egymás közt. Senki sem jöhet hozzám, ha az Atya, aki küldött, nem vonzza, s én föltámasztom az utolsó napon. Én vagyok az élet kenyere. Atyáitok mannát ettek a pusztában, mégis meghaltak. Ez a mennyből alászállott kenyér, aki ebből eszik, nem hal meg. A kenyér, amelyet adok, a testem a világ életéért.

Erre vita támadt a zsidók közt:

- Hogy adhatja ez a testét eledelül?

Jézus ezt mondta rá:

- Bizony, bizony mondom nektek, ha nem eszitek az Emberfia testét, és nem isszátok a vérét, nem lesz élet bennetek. De aki eszi az én testemet, és issza az én véremet, annak örök élete van, s föltámasztom az utolsó napon. A testem ugyanis valóságos étel, s a vérem valóságos ital. Engem az élő Atya küldött, és általa élek. Így az is élni fog általam, aki engem eszik. Ez a mennyből alászállott kenyér nem olyan, mint az, amelyet atyáitok ettek és meghaltak. Aki ezt a kenyeret eszi, az örökké él.

Ezeket mondta, amikor Kafarnaumban, a zsinagógában tanított. (Jn. 6.28-59.)

A sokaság azonban egy szót sem értett ebből. Felmerül egy kínos kérdés: hogyan használhatott Jézus egy olyan felháborító hasonlatot, amit senki nem érthetett, hiszen az Oltáriszentségre való vonatkozása csak jóval később derült ki, az emberevés pedig nem volt szokásban.

Jézus szavainak nincs ószövetségi előképe. Annál inkább a bor és a kenyér fogyasztásának. Olyannyira, hogy ezek már egyiptomi szövegekben is a túlvilági boldogság kellékei voltak. (*Kákosy*) Izajás pedig kifejezetten így beszél, amikor a mennyei Jeruzsálemről szól:

- Ti szomjazók mind, jöjjetek vízért, még ha nincs is pénzetek! Jöjjetek, vegyetek és egyetek! Jöjjetek, vegyetek bort és tejet, nem pénzért és nem fizetségért! Minek adnátok pénzt azért, ami nem kenyér, keresményeteket azért, amivel nem lehet jóllakni? Hallgassatok csak rám, és jó ételt fogtok enni, élvezni fogjátok a kövér falatokat! Figyeljetek rám, jöjjetek hozzám! Hallgassatok rám, és élni fogtok! Örök szövetséget kötök veletek, mert hűséges maradok Dávidhoz. Tanúvá tettem őt a népek között, fejedelemmé és parancsolóvá a nemzetek fölött. Te pedig olyan népet hívsz, melyet nem is ismersz, és olyan népek futnak hozzád, amelyek nem ismertek: Istenedért, az Úrért, Izráel Szentjéért, aki dicsővé tesz téged. Keressétek az Urat, amíg megtalálható! Hívjátok segítségül, amíg közel van! (Iz. 55,2-6.)

Az egyik lehetséges magyarázat az, hogy Jézus dühös lett. Hiszen mi is a kérdés? A nép csodát követel, különben nem hisz. Mintha bizony szívességet tenne vele, ha hisz. Szegény Mózesnek

is mennyit kellett könyörögnie Istenhez, hogy ne vegye zokon a nép nyakasságát, s most itt van valaki, aki nagyobb Mózesnél, és neki sem hisznek. Persze mondhatjuk, hogy ebben Jézus volt a „ludas", hiszen tehetett volna mást is, hogy végképp meggyőzze az embereket, ám ő nem tett, aminek az okát a példabeszédek érthetetlensége kapcsán vizsgáljuk. Hiszen ha Isten teljhatalmú helytartójaként jelenik meg, véget kell vetnie a világnak. Azon lehet vitatkozni, hogy jó-e a világvége, vagy sem, Jézus szavaiból azonban az derül ki, hogy a világvége akkori elmaradását ajándéknak kell vennünk: **a kenyér, amelyet adok, a testem a *világ életéért.(lásd fent)*** A világvége ez esetben Isten pusztító haragját jelentené, melynek egyetlen célja megátalkodottságunk büntetése, és nem biztos, hogy utána jön a Mennyország.

Jézus csodákat tesz, embereket gyógyít, sőt halottakat támaszt fel, és erre mit kap cserébe?

- Nem Jézus ez? József fia?

De hogyan értette azt, hogy **a testem valóságos étel és a vérem valóságos ital (Jn.6,55.)**? Hiszen a bor és a kenyér a keresztény misén is csupán *jelképesen* az Úr teste és vére. Akkor pedig még erről sem lehetett szó, hiszen messze volt még az Oltáriszentség megalapítása. Később azt mondja Jézus, hogy a test nem számít, **a lélek az, ami éltet (Jn.6,63.).** Az élethez táplálék kell, tehát Jézus teste *a valóságban lélek, vagyis szellem.* Ez tehát rendben van, csakhogy ki értette? Hiszen bármennyi szójáték volt a szavaiban, mégiscsak azokat a kifejezéseket használna, amelyeket a szemtanúk konkrét, fizikai jelentésük szerint értelmeztek. Jézus szavait persze úgy is lehet érteni, hogy az Ő teste *az igazi*, *a valóságos* étel és ital. Így mindjárt szelídebben hangzik, amit mond, hiszen arra utal vele, amire annyiszor, sőt, amit már Mózesnél is hallhattunk, hogy az igazi táplálék szellemi természetű. Ám nem tudom, lehet-e így érteni Jézus szavait, mert az általam hozzáférhető fordításokban (például: **John. 6,55 For my flesh is meat indeed, and my blood is drink indeed**) meglehetősen konkrét, fizikai hasonlatra utalnak.

A másik kérdés azonban bizonyos szempontból még érdekesebb. Miért okozott akkora felháborodást az, amit mondott? A hasonlata ugyanis önellentmondásos, ahogy azt Jánosnál egy későbbi helyen látjuk, ahol fel is hívják Jézus figyelmét erre az ellentmondásra:

- Most aztán igazán meggyőződtünk róla, hogy ördögtől megszállott vagy! Ábrahám is, a próféták is meghaltak, s te azt állítod: „aki megtartja tanításomat, nem ízleli meg a halált örökre". Csak nem vagy nagyobb Ábrahám atyánknál? Mert hisz ő meghalt. S a próféták is meghaltak. Mivé teszed magad?! (Jn. 8. 52-53.)

Az biztos tehát, hogy Jézus a halálról nem pusztán a földi halál értelmében beszélt, hanem az elkárhozásra vonatkozóan. Különben nincs értelmük ezeknek a mondatoknak. A „második halál" képzete pedig még az egyiptomi időkre nyúlik vissza.

A Halottak Könyvében az alvilágba való bejutás nehézségeinél érdekes szövegekre bukkanunk. A halottak egy bíróság elé állnak, amelynek feje Ozirisz, maga a testület pedig negyvenkét rémületes alakból áll. A halottnak itt fel kell sorolnia egy csomó bűnt, amelyeket nem követett el. Ezek közt van néhány figyelemreméltó a mi szempontunkból:

Nem káromoltam Istent.

Nem öltem.

Nem paráználkodtam.

Nem tettem hozzá, nem is vettem el a vékából... (stb.) (*Kákosy*)

Ugye ismerősek.

Ebben a jelenetben szerepel a „halottfaló” démon, egy rettenetes, krokodilfejű szörny, amely a hamisan vallót felfalja. A bűnös ember tehát nem jut be az alvilágba, örökre megsemmisül, *másodszor is meghal.* Erre a hiedelemre az egyiptomi kultuszban több példa is található. Maga a lélek is több részből tevődött össze az egyiptomiak szerint, a mi szempontunkból ezek közül azok a fontosak, amelyek egyfajta szellemi testként együtt éltek az emberrel születése pillanatától kezdve, a *ká* és a *bá*.

Itt tehát a halál azt jelenti: a bűnös nem juthat be Isten színe elé. Vagyis elkárhozik. Így viszont már érthető a felháborodás: Jézus kerek-perec kijelenti, hogy aki csak Mózes vallását tartja meg, az elkárhozik. Ezzel nem arathatott osztatlan tetszést.

Jézus beszéde az élet kenyeréről, amit a vízen járás után mondott a népnek, illetve a farizeusoknak, akik jelet kértek a kafarnaumi zsinagógában, és kijelentette, hogy aki megmarad a régi vallásnál, az elkárhozik, olyan felháborító volt, hogy még tanítványai közül is sokan félrehúzódtak, mondván:

- Kemény beszéd, ki hallgatja?!

Jézus tudta, hogy tanítványai méltatlankodnak miatta, azért így szólt hozzájuk:

- Botránkoztok rajta? Hátha majd azt látjátok, hogy az Emberfia fölmegy oda, ahol azelőtt volt! A lélek az, ami életet, a test nem használ semmit. Hozzátok intézett szavaim lélek és élet, de vannak közöttetek, akik nem hisznek. Azért mondtam nektek, hogy senki sem jöhet hozzám, ha az Atya meg nem adja neki. (Jn. 6. 60-65.)

Aztán megkérdezte az apostolokat:

- Ti is el akartok menni?

Péter ezt feleli:

- Uram, kihez mennénk?! Tiéd az örök életet adó tanítás. Mi hittünk, és tudjuk, hogy te vagy az Isten Szentje.

- Nem tizenkettőtöket választottam ki? De egyiketek ördög!

Júdást értette rajta, a karióti Simon fiát. (Jn. 6. 67-71.)

Ez a jelenet Jánosnál egy bizonyos Sátoros Ünnep elmesélése előtt szerepel, vagyis mint majd látni fogjuk, a Színeváltozás csodája előtt, ami szintén a Sátoros Ünneppel kapcsolatos. Péter ugyanakkor a szinoptikusok szerint is tanúságot tett Jézus messiási mivolta mellett. Itt tehát úgy tűnik, mintha János apostol, vagy aki szerkesztette a könyvet, egyszerűen átugrana néhány évet két jelenet között, azon az alapon, hogy a vezérmotívum megegyezik. Az is lehet, hogy a szinoptikusok követték el ezt az ugrást, összekapcsolták Péter tanúságtételét és Péter kioktatását, mert mindkét jelenetben Péter szerepel. Ám az is lehet, hogy Péter kétszer is tanúságot tett Jézus isteni mivolta mellett, és nekünk végül is teljesen mindegy. Engem is csak az időrend miatt érdekel, ezért a legutóbbi variáció mellett döntök, így Péter másik tanúságtételéről bővebben a Színeváltozás előtt lesz szó.

A HETVENKÉT TANÍTVÁNY ELKÜLDÉSE

Arról mindhárom szinoptikus beszámol, hogy Jézus elküldte az apostolokat, tanítsák az embereket, űzzenek ördögöt, gyógyítsanak. Máténál Jézus két beszédben is szól az apostolokhoz, amelyben lényegében erről van szó, mindkettő az apostolok kiválasztásához kapcsolódik, ami logikusan hangzik. Márknál és Lukácsnál azonban később szerepel, nem sokkal Keresztelő János halála előtt. Ők kifejezetten azt írják, hogy az apostolok akkor tértek vissza, amikor Jézus, Keresztelő János halálhírére el akart bújni a nép elől, és be is számoltak neki arról, amit tettek. Erről az előző fejezetben szereplő idézetből tudhatunk. Csakhogy annak nem sok a valószínűsége, hogy Jézus az apostolok kiválasztása után nyomban elküldte volna legközelebbi tanítványait, és azok csak majdnem egy év múlva tértek vissza.

Mindhárom szinoptikus leírja, hogy Jézus elküldte az apostolait. Máté és Márk ezt a názáreti jelenet utánra teszik, Lukács viszont Jairus lányának meggyógyítása után mondja el. Lukács ezt írja:

Összehívta a tizenkettőt, erőt és hatalmat adott nekik a gonosz lelkek fölött és a betegségek gyógyítására. Aztán elküldte őket, hogy hirdessék az Isten országát és gyógyítsák meg a betegeket. (Lk.9,1-2.)

Márknál azonban így hangzik a szöveg:

Végigjárta a falvakat és tanított. Magához hívta a tizenkettőt, és *kettesével szétküldte* őket, hatalmat adva nekik a tisztátalan lelkeken. (Mk.6,7.)

Máté is arról ír, hogy az apostolok hatalmat kaptak a gyógyításra. Márk megfogalmazásában azonban az az érdekes, hogy *kettesével* küldte az apostolokat. Ez azért érdekes, mert Lukács később ezt írja:

Ezek után az Úr kiválasztott más hetvenkettőt, és elküldte őket kettesével maga előtt minden városba és helységbe, ahová menni készült. (Lk.10,1.)

Vagyis Márk is megőrizte annak emlékét, hogy Jézus kettesével elküldte követeit azokba a városokba, ahova menni készült. Valószínű, hogy ezek nem az apostolok voltak, hanem ahogy Lukács írja, *másik hetvenkét* tanítvány. Ez azt jelenti, hogy legalább harminchat helyre akart elmenni. No persze nem feltétlenül ment el mindenhova, hiszen ahol a küldötteit nem látták szívesen, oda minek ment volna el.

De miért éppen hetvenkét tanítványt választott ki? Nos, a válasz egy kicsit erőltetettnek fog tűnni: a hetvenkét tanítvány a Septuaginta szimbóluma.

A Septuaginta a legrégibb fennmaradt, görög nyelvű Ószövetség, amelyet az időszámításunk előtti századokban készítettek az egyiptomi Alexandriában, és már i.e. 150-ben készen volt. A hagyomány szerint hetvenkét zsidó írástudó, Izráel mind a tizenkét törzséből hat vett részt a páratlan jelentőségű irat elkészítésében. Jézus korában ez a fordítás népszerű volt a görögül beszélő zsidóság körében, és Kumránban is találtak görög nyelvű töredékeket, amelyek valószínűleg ebből származnak. Jézus tehát pogány vidékre készült, és azért küldte előre a hetvenkét tanítványt, mert az elgörögösödött, idegen környezetben élők tanítására készült. Az is következik azonban belőle, hogy ez az időszak nem lehetett rövid.

A hetvenkét tanítvány elküldésével kapcsolatos legfontosabb kérdés az, hogy vajon a Színeváltozás csodája után történt-e, ahogy Lukácsnál szerepel, vagy előtte, ahogy az logikus lenne. Jézus, ahogy Lukács írja, ezeket a szavakat mondta:

- Az aratnivaló sok, de a munkás kevés. Kérjétek hát az aratás urát, küldjön munkásokat az aratásra. (Lk. 10,2. Mt. 9.38.)

Ez arra utal, hogy az év elején vagyunk, legalábbis a betakarítás vége előtt, de inkább az aratás kezdeténél. Persze mondhatják, Jézus hasonlatait, amelyek minden esetben az üdvözülésre vonatkozó metaforáknak bizonyulnak, nem kell feltétlenül összefüggésbe hoznunk azzal az időponttal, amikor elhangzottak, ám az esetek többségében beigazolódni látszik, hogy szerette olyan körből kiválasztani hasonlatait, amelyek éppen aktuálisak voltak. Furcsa lenne mindenesetre, ha szüret után mondja, hogy az aratnivaló sok, de a munkás kevés. Mivel a Színeváltozás a Sátoros ünnep idején történt, valószínű, hogy a hetvenkét tanítvány elküldése korábbi annál. Ezt alátámasztja az is, hogy a Lukácsnál szereplő elbeszélés előtt közvetlenül olyan jelenet olvasható, Jézus követésével kapcsolatban, amely Máténál Jézus nyilvános működésének elején szerepelt. Vagyis Lukácsnak nem álltak rendelkezésére (legalább is ebben az esetben) biztos kronológiai adatok. Az is lehet viszont, hogy hetvenkét tanítványát még korábban elküldte, ám csak a Színeváltozás után tértek vissza, és ezért meséli el ott Lukács.

Felmerül azonban az a lehetőség is, hogy Lukács félreértett valamit, és nem volt semmiféle hetvenkét tanítvány. Jézus csak az apostolait küldte el, akik vissza is tértek 31. Húsvétja előtt. Én azonban ezt nem tartom valószínűnek. Egyrészt azért, mert a tizenkét apostol - úgy tűnik - végig Jézus mellett volt. Másrészt maga a félreértés is nehezen képzelhető el. Sokkal hihetőbb variáció, hogy Máté és Márk is a hetvenkét tanítvány elküldéséről beszél az „apostolok küldetésénél", az *aposztolosz* szó ugyanis küldöttet jelent. Ha nem írják oda, hogy hány embert küldött el Jézus, az olvasó egyből az apostolokra gondol. Ez érthetővé teszi, hogy Máté és Márk miért csak egy ilyen eseményről számolnak be. Azzal is összhangban van, hogy Jézus a názáreti incidens után küldi el tanítványait, akik tényleg csak a következő év Húsvétja előtt érnek vissza. Majd Keresztelő János halála után elhagyja a Szentföldet, és az idegenben élő zsidók közé megy. Egy dologgal nincs összhangban, hogy Lukács - mint láttuk -, kifejezetten két eseményről beszél. A gond csak az, hogy a hetvenkét tanítvány előreküldésének akkor volt értelme, ha Jézus azután valóban felkeresi azokat a városokat, ahova tanítványait küldte. Csakhogy Lukács szerint azok csak a Színeváltozás után tértek vissza, márpedig Jézus azután már nem ment „külföldre". Sőt, mint majd látni fogjuk, ő maga is éppen az előtt ért vissza hazájába. Lukács itt valószínűleg hibát követett el. A Hetvenkét tanítvány elküldése előtt ugyanis azt mondja, hogy Jézus, az utolsó jeruzsálemi útja elején maga előtt küldte apostolait, hogy hirdessék a városokban Jézus érkezését, ekkor történt az az eset, amikor Jakab és János megharagudtak egy szamáriai falura, ahogy arról még lesz szó. Azt tehát nyugodtan elvethetjük, hogy a hetvenkét tanítvány elküldésére majd csak ezután került volna sor, és még arra is volt idő, hogy megvárja visszatérésüket. Ám, ha Lukács ebben téved, akkor abban is tévedhet, hogy *két ilyen* esemény lett volna. A hetvenkét tanítvány elküldését és visszatérését tehát bátran azonosíthatjuk azzal, amit Máté és Márk az apostolok küldésének nevez. Így tehát erre i.sz. 30. ősze és 31. márciusa között került sor.

Ki lehetett ez a hetvenkét tanítvány? Nem tudjuk. De ami még érdekesebb: ha jobban belegondolunk, a feladatuk nem is volt olyan egyszerű. Azt, amit Jézus hirdetett, teljes mivoltában még a tizenkettő sem értette, ahogy az sokszor kiderül a szövegből. Hát akkor hogyan tudott betanítani hetvenkét embert, hogy hirdessék a tanítását? A kérdést azonban megoldottnak tekinthetjük, ha azt vesszük alapul, amit Lukács idéz. Jézus tudniillik ezt mondta nekik:

- De ha betértek valamelyik városba, és nem látnak titeket szívesen, menjetek ki az utcára, és mondjátok: még a port is lerázzuk, ami városotokban a lábunkra tapadt, de azért tudjátok meg, *közel van az Isten országa*. (Lk.10,10.)

A hetvenkét tanítvány feladata tehát mindössze az volt, hogy hirdesse a megtérést, mert közeleg Isten uralma. Nem kellett vizsgát tenniük a Nyolc Boldogságból, vagy a Miatyánkból, hanem csak azt kellett hirdetniük: javuljatok meg, mert közeleg Isten Országa.

Jézus tehát a pogányok vidékére készült, Tirusz és Szidon környékére, az úgynevezett Szirofőníciába, a Libanon hegyéhez, de talán érintette Damaszkuszt is, majd visszafelé Cezarea-Filippi mellett haladt el. De vajon miért is ment oda? Az első kenyérszaporítás után, mint láttuk, a kafarnaumi zsinagógában olyan beszédet mondott, amin sokan megbotránkoztak. Nem csak azért, mert saját testét kínálta eledelül manna helyett, hanem mert azt mondta, aki csak Mózes hitét tartja meg, elkárhozik. Alighanem Keresztelő János megölése is hozzájárult a hangvétel megváltozásához. Elvetette a jeruzsálemi kultuszt.

De nem csak ezért mert a pogányok közé. **Ezután elindult és Tirusz és Szidon környékére ment. Itt betért egy házba, *és nem akarta, hogy tudjanak róla*. De nem maradhatott rejtekben. (Mk. 7.24.)** Jézus tehát bujkált. Erre jó oka volt, hiszen már elég sok ellenséget szerzett. Ebből is következik viszont, hogy a hetvenkét tanítvány már minden bizonnyal visszatért. Hiszen ennek volt köszönhető, hogy betérhetett egy házba abban a reményben, hogy titokban marad ottléte, vagyis ismerőshöz ment.

ÖTÖDIK ÉS HATODIK ÉV
(I. SZ. 32. PÜNKÖSDTŐL 34. PÜNKÖSDIG)

A BEELZEBUL-VÁD

A tiruszi és szidoni tartózkodás tehát arra az időre esik, amikor Jézus eléggé felborzolta a kedélyeket ahhoz, hogy még a tanítványai közül is sokan elforduljanak tőle. Feltételezhető, hogy ellentéte az egyház hivatalos képviselőivel ekkorra meglehetősen kiéleződött. Valószínű tehát, hogy a most következő eset az egyik előzménye lehetett Jézus „külföldi útjának".

Magától Jézustól tudjuk, hogy Keresztelő Jánost is vádolták azzal, hogy az ördöggel cimborál, János pedig több helyen idézi, amint így támadnak Jézusnak:

- Hát nincs igazunk, amikor szamáriainak és ördögtől megszállottnak mondunk?

De volt egy különleges eset, amit a szinoptikusok idéznek, amikor Jézust a tömeg előtt ördöngösnek nevezik, s a jelenet leírásából úgy tűnik, itt egy olyan vizsgálatnak lehetünk tanúi, mint amit Keresztelő János esetében is láttunk.

Ez a jelenet a szinoptikus evangéliumokban elég hangsúlyos szerepet kap. Éppen ezért feltűnő, hogy meglehetősen zavaros, tele van ellentmondásokkal és összefüggéstelenségekkel. Pedig erre az esetre különösen igaz lehetett, hogy sokan izgatottan hallgatták, **mert úgy tanított, mint akinek hatalom van a birtokában, s nem úgy, mint az írástudók. (Mt. 7,28.)**

Mint mondtam, valószínűleg egy vizsgálatról van szó, amikor a jeruzsálemi elöljárók bizottságot küldtek ki, hogy megtudják Jézustól, kinek a nevében tanít. Ahhoz, hogy el tudják dönteni, hogy Jézus ellenség-e, vagy barát, meg kellett tudni tőle magától, hogy mit állít: Isten prófétája-e, vagy nem. János evangéliuma biztos támpontot ad arra, hogy ilyen vizsgálatnak lennie kellett **(Jn.1, 19-34.),** de tudjuk, hogy a tanítókat később is vizsgálatnak vetették alá, felszólították őket, imádkozzanak esőért, stb. (*Flusser*). Csakhogy ez alkalommal a farizeusok már a koncepciós perek hangulatát idéző ítélettel jönnek: „Beelzebul szállta meg". Itt tehát arra ment ki a játék, hogy Jézust „lebuktassák": nem Messiás ő, hanem bolond. Tehát kezdjük az elején.

Amikor hazamentek, ismét nagy tömeg gyűlt össze, úgyhogy még evésre sem maradt idejük. Amikor övéi ezt meghallották, mentek, hogy hazavigyék, mert az a hír terjedt el róla, hogy *megzavarodott*. A Jeruzsálemből jött írástudók így nyilatkoztak róla: „Beelzebul szállta meg" (Mk. 3, 20-22.)

Jézus a nagy tömegben fáradtan, porosan és éhesen betegeket gyógyított. A betegségeket Isten büntetésének tartották, tehát a gyógyuláshoz szükség volt a beteg megbánására, a megtisztulásra való vágyra, és a gyógyulásba vetett hitre.

A sokaságban aztán megszólalt egy hang:

- Emberek, ne hallgassátok őt, ő maga is beteg. Megháborodott, gonosz lélek kerítette hatalmába a lelkét, és **a gonosz lelkek fejedelmének segítségével űzi ki a gonosz lelkeket."**

Jézus fáradtan és szomorúan ránézett a közbeszólóra, elmosolyodott, és így szólt:

- Hogyan űzhetné ki sátán a sátánt? Ha egy ország meghasonlik magával, az az ország nem állhat tovább fenn. Ha egy család meghasonlik magával, az a család nem maradhat tovább együtt. Ha a sátán maga ellen támad és így meghasonlik magával, nem maradhat meg, hanem elpusztul.

- Hát akkor hogyan lehet kiűzni a sátánt? - kérdezték ravaszul az írástudók.

- Senki sem törhet be az erős ember házába és nem rabolhatja el a holmiját, hacsak előbb meg nem kötözi az erős embert. Csak akkor rabolhatja ki a házát. (Mk.3,23-27.) A sátánt csak egy erősebb lélek tudja kiűzni.

Az okos emberek elismerően mormogtak egymás között, de várták, vajon mit mondanak erre a tanult emberek. Azok azonban csak ezt tudták mondani:

- A mi fiaink, a tanult gyógyítók is gyógyítanak, te közéjük tartozol-e?

- Aki nincs velem, az ellenem van, aki nem gyűjt velem, az szétszór. (Mt.12,30.) - felelte Jézus viszonylag szelíden, mert el akarta kerülni a további vitát. Ám azok nem hagyták annyiban.

- Tehát beismered, hogy te nem tartozol közéjük. A mi fiaink tisztelik Istent, így te mégis csak Belzebul segítségével űzöd ki a sátánt.

- Ha én Beelzebul segítségével űzöm ki a gonosz lelkeket, a ti fiaitok kinek a segítségével űzik ki? Istenével? Melyik lélek nagyobb, a sátáné, vagy az Istené? Milyen gyógyításokat vittek végbe a ti tanítványaitok? Gyógyítottak meg vakot, halálos beteget? **De ha én** tényleg **Isten Lelkének segítségével űzöm ki, akkor ők lesznek a bíráitok.**

A küldöttség, bár eddig tulajdonképpen azzal mentegette Jézust, hogy beteg, most kihasználva az általuk felállított kelepcét, lesújtott rá:

- Szóval magad is beismered, hogy a sátán segítségével is lehet ördögöt űzni!

Az emberek egyre feszültebben figyeltek. Megértették, hogy Jézus a vitában csapdába esett. Arra hivatkozott, hogy a sátánt nem lehet a sátán segítségével kiűzni, s most ő maga vádolja a tanult gyógyítókat azzal, hogy a gonosz lélek segítségével gyógyítanak. Olyan nyelven szólt a vita, amit a hallgatóság is értett, nem az írástudók elvont nyelvén, nem a farizeusok leereszkedő, papos nyelvén, hanem úgy, ahogy a piacon alkudoznak.

Jézus lehajtotta a fejét, fáradt volt. Hiszen ha valaki, ő tudta, hogy létezik fekete mágia. Tudta, hogy vannak démonok, amik hajlandók ideig-óráig teljesíteni bizonyos kéréseket, de abból jó nem származik. Aztán lassan felemelte a fejét és így szólt:

- Elmondom, mi történik, ha az ártó szellemet a sátán segítségével űzik ki. **Amikor a tisztátalan lélek kimegy az emberből, sivár helyeken bolyong, s nyugalmat keres. Ha nem talál, azt mondja: Visszatérek elhagyott házamba. Amikor megérkezik, kisöpörve, feldíszítve találja. Tüstént elsiet és hív még hét más, nálánál gonoszabb lelket. Behatolnak, és ott élnek.** Az a gonosz lélek, amelyet a sátán segítségével űztek ki, bármikor visszamehet az elhagyott emberbe, aki nincs felkészülve rá, s ezért **ennek az embernek az állapota rosszabb lesz, mint előbb volt. (u.o.)**

A farizeusoknak nem volt több szavuk. Az ördögűzés nem volt veszélytelen dolog. Mint azt már láttuk a tízparancsolattal kapcsolatban, az ördögűzés voltaképpen általánosan elterjedt szokás volt a művelt keleten. Nemcsak az asszíroknál (amire hivatkozva idéztem egy szöveget), hanem alighanem mindenütt, de Egyiptomban biztosan. Hiszen az egyiptomi orvoslás lényege a démonok elűzése volt, még akkor is, ha ettől a hittől függetlenül, egész komoly

sikereket értek el a betegségek felismerésében és gyógyításában. Egyiptomban például *szak-orvosok* voltak, akik egy-egy betegségre specializálták magukat. Ahogy Kákosy írja, rendkívül érdekes volt az orvosi módszerek keveredése. Egyrészt használtak olyan gyógynövényeket, amelyekről ma is tudjuk, hogy hatnak bizonyos betegségekre, másrészt viszont a kultikus szobrocskáktól kezdve a legzavarosabb ráolvasási szövegekig minden lehetséges ijesztgetést bevetettek. Ez a szemlélet olyan régi gyökerekkel rendelkezett, és annyira elterjedt volt, hogy a zsidó orvoslás is kénytelen volt használni őket valamelyest. Izraelben a legfontosabb dolog, ami messze előremutatott a koránál, a tisztasági előírások sokasága, és a *karantén* alkalmazása volt. Talán máshol is voltak hasonló jellegű intézkedések, de a Biblia népénél a vallás legfontosabb előírásai közé tartoztak ezek a szabályok, már Mózestől, vagy talán még korábbi időtől fogva. A sertés, a ragadozó állatok, vagy a csigák, kagylók evésének tilalma, vagy a beteg személyek elkülönítésének parancsa jóval megelőzte a korát. Ám ne felejtsük el, hogy ezeket nem a mai ismeretek alapozták meg, hanem az isteni kinyilatkoztatás, amit bizony itt-ott félreértettek. Ennek nehézségeit majd a lepránál részletesebben látni fogjuk, itt csak arra utalok, hogy az állatok közül csak a kérődző hasított körműeket volt szabad megenni, ám tilos volt például a nyúl evése, mert azt ugyan kérődzőnek tartották, de nem volt hasított körmű. Ne tévesszen meg minket a zsidó vallás valóban bámulatos higiéniai előírásainak modernsége, mélyen bele volt ágyazva saját korába.

Kérdés azonban, hogy ez valóban a szó pejoratív értelmében vett mágikus gondolkodás volt-e. Hiszen maga Isten Fia is ördögöt űzött! A modern keresztények erre azt mondják, hogy ez csak színjáték volt, Jézus biztosan nem hitt a démonokban. Amikor nyálából sarat csinált, hogy meggyógyítsa a vakon születettet, valójában csak a „buta nép" miatt „bűvészkedett", hiszen Isten Fiának nem lehetett szüksége ilyen trükkökre.

Csakhogy honnan tudjuk mi olyan biztosan, hogy a betegségeket nem démonok okozzák? Tudjuk, mitől vannak vírusok? Vagy mi okozza a genetikai elváltozásokat? És ha már a vírusokról van szó, tudjuk, miért betegszik meg az egyik ember, a másik meg nem? Valójában fogalmunk sincs arról, hogy mitől válik sebezhetővé valakinek az immunrendszere. A „racionális" gondolkodás oltárán nem csak a természetfeletti (vagy alatti) jelenségek magyarázatát áldoztuk fel, hanem a természetesekét is. Mivel azonban erről külön könyvet kellene írnom, itt most kénytelen vagyok véget vetni ezeknek az érdekes fejtegetéseknek.

Természetesen Isten Fia valóban színészkedett, amikor a földre köpött, na de miért? Azért, mert a gyógyítás egyik alapfeltétele az, hogy a beteg *higgyen az orvosságban.* Ezt a mai orvostudomány bizonyítja legjobban. Jézus természetesen tudta, hogy a betegségeket hogyan lehet meggyógyítani - ellentétben a mai orvosok többségével -, ám ezzel együtt azt is tudta, hogy végső soron csak Isten erejével lehet. A gyógyfüvekben, amelyekből a mai orvosságok többsége is származik, az a Gondviselés ad erőt a gyógyításhoz, ami a Teremtés révén van bennük.

Ha így nézzük a dolgot, nem szabad lebecsülnünk a zsidó vallás előírásait sem. Hitük szerint a tanult gyógyítók is, - ahogy arról a fenti vitában szó volt -, végső soron Istentől kapták hatalmukat a gyógyításra.

Jézus vitája a jeruzsálemi küldöttséggel tehát majdnem vereség volt. A farizeusok és írástudók ismerték a paradoxonokkal vívott vita lényegét, és majdnem legyőzték. Holott eredetileg nem is akartak rosszat. Az a vád ugyanis, hogy Jézus megháborodott, inkább védelem volt, mint támadás. Igaz, az elmebetegség okának, mint minden betegség okának, azt tekintették, hogy kisebb ártó szellemek, démonok szállják meg az embert, de azért a betegség áldozatait ugyanúgy sajnálták, mint ma. Sőt, Dávid 33. zsoltárának címzéséből tudjuk, hogy ősidők óta elnézőek voltak a bolondokkal szemben. Még akkor is sajnálatra méltó szerencsétleneknek

tekintették őket, ha az is a közfelfogáshoz tartozott, hogy a betegséget a bűneik miatt kapják az emberek. Nyilván ezért hitték azt, hogy a bűnök hetedíziglen szállnak emberekre, hiszen oly sok ártatlan embert láttak megbetegedni.

Jézus annyira szimpatikus volt mindenkinek, annyira okos volt, olyan jól lehetett beszélgetni vele, olyan szeretetreméltó volt, olyan isteni humora volt, olyan mértékben hiányzott belőle minden bántó szándék, hogy eleinte egyáltalán nem is volt ellensége. A jeruzsálemi tanítók nem is akarták börtönbe csukni, nem akarták erőszakos módon elhallgattatni, de valamit tenniük kellett, hiszen Jézusnak szinte kezdettől fogva több híve volt, mint Keresztelő Jánosnak. **(Jn.3,1.)** Azzal a szándékkal érkeztek Jeruzsálemből, hogy elterjesszék: Jézus elmebeteg, és ezáltal megakadályozzák a „nagyobb bajt." Erre mutat az is, hogy a családja is megjelent, hogy hazavigye.

Jézus azonban elutasította a felkínált mentséget, hiszen a mentség az ő esetében a legsúlyosabb vád volt.

Különös, hogy a kereszténységet minden oldalról támadó „valláskritika", tudomásom szerint, sohasem próbált azzal érvelni, hogy Jézus, vagy az apostolok simán őrültek voltak. Holott senki nem hordott még össze annyi „képtelenséget", mint ők. Valószínű azonban, hogy a modern valláskritikusok pont azért nem használták ezt a vádat, amiért a jeruzsálemi vizsgáló-bizottság is felhagyott annak emlegetésével (kivéve egy későbbi esetet, de erről a megfelelő helyen). Azért, mert amit Jézus mondott, a magasabb összefüggések rendszerében világosan mutatta, hogy épelméjű.

Jézus nemcsak elutasította a vádat, hanem le is győzte a bizottságot az érveivel. Nemcsak az őrültség, hanem a fekete mágia vádját is megsemmisítette.

A vizsgálatot elmesélő rész egy különös jelenettel zárul.

Jézus elcsigázottan állt föl, szeretett volna hazamenni, hiszen még a port sem moshatta le magáról, amikor odaszóltak a körülötte ülők: **Anyád és rokonaid kint vannak és keresnek. (Mk.3,32.)** Jézus szemében furcsa fény gyulladt, hiszen tudta, hogy bolondnak tartják, de mielőtt megszólalt volna, valaki odakiáltotta: **Boldog a méh, amely kihordott és az emlő, amelyet szoptál! (Lk.11,27.)** Erre ismét visszatért az ereje, és így szólt:

- Ki az én anyám és rokonom? - Aztán végighordozta a tekintetét a körülötte ülőkön, s csak ennyit mondott: **Ezek az én anyám és rokonaim! Aki teljesíti az Isten akaratát, az az én testvérem és anyám. (Mk.3,33-34.)**

Aztán fáradtan felállt, hálát adott, és szelíden utat tört magának az izzadt emberek között, hogy anyját átölelhesse. Mert hát mindezt nem azért mondta, mintha ellentét lett volna közte és az anyja közt (erről már volt szó), hanem ezzel is hirdetni akarta: mindenki testvér, az egész emberiség egy nagy család. Azt is tudta, hogy az anyja nem boldog attól, hogy a fia feláldozza magát az emberiségért, elvégre neki mégiscsak ő az egyetlen gyereke. A fenti mondat azonban abból a szempontból is érdekes, hogy felhívja a figyelmet: Jézus testvérei lehettek apostolok. Jézus mondata ugyanis ezt nem zárja ki.

A vizsgálat azonban nem csupán ennyiből állt. Nem tudhatjuk, hogy az, amit most leírok ugyanannál a vizsgálatnál történt-e, vagy máskor, de bizonyos, hogy hasonló alkalommal történt. A farizeusok és írástudók jelet kértek tőle.

Ez többször előfordult a működése során, de valahányszor tényleg „jelet tett", azon mindig megbotránkoztak. Most azonban elutasította a kérést, méghozzá elég gorombán. Nyilván fáradt volt.

- Este azt mondjátok, jó idő lesz, mert vöröslik az ég. Hajnalban meg: ma zivatar lesz, mert az ég felhős és vörös. Az ég színeiből tudtok következtetni, az idők jeleit meg nem tudjátok felismerni? A gonosz, házasságtörő nemzedék jelt kíván, de nem kap mást, mint Jónás jelét. (Mt.16, 2-4.)

Persze egyrészt azért gúnyolódik Jézus a farizeusokon, mert az ég vörös színéből egyszer ilyen, máskor meg amolyan jóslatot olvasnak ki, de végül is nem ez a fontos. Az azonban biztos, hogy az egész népet feddi azért, mert arra ugyan nem képes, hogy alázattal betartsa Isten legalapvetőbb parancsait, de annyira van öntelt és követelőző, hogy bizonyítékot akarjon Isten létére.

Jónás próféta említése nem véletlen. Tudjuk, hogy Jónás három napig volt a hal (cet) gyomrában, majd mintegy feltámadva partot ért, és hirdetni kezdte Isten igéjét, Jézus pedig tudta, hogy harmadnapon fog visszatérni a halálból. Csakhogy Jónás próféta említése itt valószínűleg nem csak ezért történik. Jónás a próféták között humoros színfoltot képviselt. Menekült Isten parancsa elől, dehogy akart ő prédikálni! Ám Isten némi közvetett erőszak (cet) alkalmazásával felébresztette benne a hivatástudatot, és ő ennek utána hirdetni kezdte a világvégét. A ninivei emberek hallgattak is rá, meg nem is, ám a fontos az, hogy *a világvége elmaradt*. Jónás erre dühös lett, de az Úr egy újabb „példabeszéddel" (egy árnyékot adó tök elszárításával) megleckéztette. Ezek a mozzanatok kapcsolatban állnak Jézus működésével, nem csupán a humor, hanem a világvége elmaradása miatt is, ám erről majd később.

JÉZUS ELHAGYJA AZ ORSZÁGOT

A negyedik és ötödik év eseményeit nem könnyű elhelyezni sem időben, sem térben. A hetvenkét tanítvány visszaérkezése után (amit Lukács mesél el, csak egészen máshol) a szinoptikusok elmondanak egy esetet, ami valahol Tirusz és Szidon környékén történt, majd szerintük Jézus a Tízváros, tehát Dekapolisz tartomány vidékén járt, ezután pedig elég hosszan időzött Cezárea Filippi környékén. Ezek elég nagy területre vannak egymástól. Tirusz és Szidon a tenger mellett, Cezárea Filippi Szidon és Damaszkusz között félúton (bár nem biztos, hogy vezetett út Szidonból Damaszkuszba), a Tízvárossal határos Trachonitis tartomány pedig a Genezáreti tó (Galileai tenger) keleti oldalán. Nem tudhatjuk, hogy Jézus valóban ide-oda járkált-e, vagy az evangéliumok mesélik el rossz sorrendben az eseményeket, de az biztos, hogy Jézus ekkor sokáig nem tért haza a Szentföldre.

Sajnos arról, hogy milyen események történtek itt, viszonylag keveset tudunk biztosan, ám lehetséges, hogy több olyan gyógyítás, vita is ennek a vándorlásnak során játszódott le, amit említenek az iratok. Jézus vándorlásáról tudni kell, hogy bárhová ment, mindenütt rengeteg ember akarta hallani, és rengetegen akartak meggyógyulni. Ezért tehát bizonyos, hogyha ilyen nagy területet bejárt, az sokáig tartott.

Azt, hogy mindez a hetvenkét tanítvány visszatérése után történt, nemhogy nem erősítik meg az evangéliumok, hanem - látszólag - kifejezetten cáfolják is. A hetvenkettőről ugyanis csak Lukács számol be, ő viszont a Színeváltozás utánra teszi az eseményt. A Színeváltozás csodája azonban Máténál és Márknál tulajdonképpen a bevezetése a Szenvedéstörténetnek, tehát egészen biztosan az utolsó évben kellett megtörténnie.

Valószínű, hogy Jézus, csak azután indult el a Szentföldön kívül eső városokba, hogy a hetvenkét tanítvány visszatért. Ennek pedig - bármennyire nem ért velem egyet Lukács evangélista, - a Színeváltozás előtt kellett megtörténnie. Ezt maga Lukács is megerősíti, azt a jelenetet ugyanis ő is korábbra teszik, amikor Péter hitet tesz Jézus Messiás mivolta mellett, márpedig ez a jelenet Máté és Márk szerint egészen biztosan Cezárea Filippinél zajlott le, méghozzá a második kenyérszaporítás után, amit viszont Lukács elfelejt megemlíteni.

Lássuk most először is a hetvenkét tanítvány visszatérését.

A SÁTÁN ALÁHULLÁSA

- Jaj neked, Korazin! Jaj neked, Bétsaida! Mert ha Tíruszban és Szidónban történtek volna azok a csodák, amelyek nálatok történtek, zsákban és hamuban ülve régen megtértek volna. De Tírusznak és Szidónnak elviselhetőbb sorsa lesz az ítéletkor, mint nektek. Te is, Kapernaum, talán az égig emelkedsz? A pokolig fogsz levettetni! [Ézs 14,13-15]

Mikor a hetvenkét tanítvány visszatért, örömmel jelentette:

- Uram, még az ördögök is engedelmeskednek nekünk a te nevedre!

Ő pedig ezt mondta nekik:

- Láttam a Sátánt villámként leesni az égből. Íme, hatalmat adtam nektek, hogy kígyókon, skorpiókon tapodjatok, és az ellenség minden erején, és hogy semmi se ártson nektek. De ne annak örüljetek, hogy a lelkek engedelmeskednek nektek, inkább annak örüljetek, hogy a nevetek fel van írva a mennyben.

Abban az órában így ujjongott Jézus a Szentlélek által:

- Magasztallak, Atyám, menny és föld Ura azért, hogy elrejtetted ezeket a bölcsek és értelmesek elől, és felfedted a gyermekeknek. Igen, Atyám, így láttad jónak. Mindent nekem adott át az én Atyám, és senki sem tudja, hogy ki a Fiú, csak az Atya, és hogy ki az Atya, csak a Fiú, és az, akinek a Fiú ki akarja jelenteni.

Tanítványaihoz fordult, és nekik külön ezt mondta:

- Boldog az a szem, amely látja, amit ti láttok. Mert mondom nektek: sok próféta és király szerette volna meglátni azt, amit ti láttok, de nem látták meg, és hallani azt, amit ti hallotok, de nem hallották meg. (Lk.10,13-24.)

Jézus jajkiáltásokkal siratja a városokat, ahol eddig tanított. Pedig Korozain, Betsaida és főleg Kafarnaum nem voltak ellenségesek vele. Amióta megtelepedett Péter házában, rengeteg ember kereste fel gyógyulást, vagy okulást remélve. Ám ha eszükbe jut, hogy nem sokkal később a tömeg Barabbás nevét kiáltja Pilátusnak, vagy hogy I. Heródes Agrippa a nép kedvéért fejezteti le a „nagyobb" Jakab apostolt, nem szabad eltúloznunk a Jézusba vetett hitet. Különösen azok után a botrányos beszédek után, amikről nemrég szó volt. Jézus szerint még Szodomának és Ninivének is jobb sorsa lesz az utolsó ítéletkor, mint a Izrael városainak.

A bűnök és bűnösök fölötti jajkiáltások a próféták visszatérő „kellékei" voltak. Ráadásul egyes próféciák szerint a Messiás eljövetelét anyagi és erkölcsi nyomorúság, Illés, mint előfutár eljövetele, és messiási *jajkiáltások* vezetik be. Jézusnál ez többször is visszatérő motívum: siratja Jeruzsálemet, jajgat a farizeusok fölött, stb. Nem szabad tehát elfelejtenünk, hogy ezekkel a jajkiáltásokkal is tudatosan utalt saját szerepére.

A következő, megrázó mondat a sátán aláhullását festi elénk igen élénken. Olyan a kép, mintha egy hatalmas hullócsillagot látnánk, ami fekete. Természetesen nem kell meteoritra gondolnunk. A kép csupán *látomás*, jövendölés arról, hogy a sátán elbukik. Ahogy a teremtés kezdetén, úgy a végén is alá fog zuhanni.

Jézus ezután azért magasztalja az Istent, mert titkait elrejtette azok elől, akik gőgösen mindentudóknak tartották magukat, de elárulta a kicsinyeknek és elesetteknek. Ezt is megírták a próféták.

Majd azzal vigasztalja apostolait, hogy boldogok, mert megláthatták azt, amit annyian vágytak látni, de nem adatott meg nekik. Ez a gondolat is visszatér majd később.

Jézus tehát, amikor hetvenkét tanítványa visszatért, a próféták által rajzolt messiási képet vette magára, pontosabban tette láthatóvá. Ezután indult el, hogy összegyűjtse Izráel nyájának elveszett juhait.

A KÁNAÁNI ASSZONY

Onnan elindulva elment Tírusz vidékére. Bement egy házba, és azt akarta, hogy senki ne tudja meg ottlétét. De nem maradhatott titokban, mert azonnal tudomást szerzett róla egy asszony, akinek a leányában tisztátalan lélek volt, és miután eljött hozzá, a lábai elé borult. Ez az asszony görög volt, sziroföníciai származású, mégis azt kérte, hogy űzze ki az ördögöt a leányából.

Jézus így szólt az asszonyhoz:

- Hadd lakjanak jól először a gyermekek, mert nem jó elvenni a gyermekek kenyerét, és odadobni a kutyáknak.

Az pedig ezt válaszolta neki:

- Úgy van, Uram, de a kutyák is esznek az asztal alatt a gyermekek morzsáiból.

Erre így szólt hozzá:

-Ezért a szóért mondom: menj el, leányodból kiment az ördög.

Amikor azután hazaért az asszony, látta, hogy a gyermek az ágyon fekszik, és az ördög már kiment belőle.

Jézus ismét elhagyta Tírusz határát, és Szidónon át a Galileai-tenger mellé ment a Tízváros határain keresztül. (Mk.7,24-31.)

Márk beszámolójában nagyon fontos részek olvashatók, ám kihagy néhány jelentős részletet, amelyet Máté elmesél. Amikor a kánaáni asszony könyörög Jézusnak, ő nem is válaszol:

Jézus azonban nem válaszolt neki egy szót sem. Erre odamentek hozzá tanítványai, és kérték:

- Bocsásd el, mert utánunk kiáltozik.

De ő így felelt:

***- Én nem küldettem máshoz, csak Izráel házának elveszett juhaihoz.*(Mt.15,21-29.)**

Máténál ez a mondat: *Bocsásd el, mert utánunk kiáltozik*, a Szent István Társulat Bibliájában így hangzik: *Teljesítsd kérését, hisz kiabál utánunk.* Ez utóbbi érthetőbb, ám a két fordítás közti különbség érdekes nyelvészeti fejtegetésre ad lehetőséget. Az eredeti szövegben a „*bocsásd el"* kifejezésnek nyilván volt egy olyan jelentése is, hogy „*szabadítsd meg"*. Erre utal Jézusnak az a későbbi kijelentése, amikor ezt mondja a farizeusoknak: **Hát Ábrahámnak ezt a leányát, akit tizennyolc éve megkötözött a Sátán, nem kellett-e feloldani ebből a kötelékből szombaton?" (Lk. 13,16.)**

Amikor Tirusz és Szidon vidékéről van szó, eszünkbe jut az a jelenet, amikor Jézus a názáreti zsinagógában tanított, és a szidoni Száreptában élő özvegyről beszélt a hallgatóságnak. Mint láttuk, azzal pirított rá földijeire, hogy Illés és Elizeus próféták sem zsidókat mentettek meg, hanem idegeneket. De akkor most miért vonakodik meggyógyítani a kánaáni asszony lányát? Hiszen amikor a római százados kérte, hogy gyógyítsa meg a szolgáját, rögtön kötélnek állt. Jó, lehet, hogy a szolga zsidó volt, de maga Jézus jegyezte meg akkor, hogy

- Bizony, bizony mondom nektek, *Izraelben* nem találtam ekkora hitet. (Mt. 8.10.)

Miért vonakodik csodát tenni most, amikor a tanítványai is türelmetlenül bíztatják, gyógyítsa már meg a nőt, annyira erőszakos.

A magyarázat talán éppen ebben van. Ahány csodás gyógyítást nézünk, mindenhol szerény, alázatos, kétségbeesett emberek kérnek segítséget Jézustól, olyanok, akik hitükről úgy tesznek tanúságot, hogy nem követelőznek. Volt, aki úgy gyógyult meg Jézus köpenyének érintésétől, hogy ő csak utóbb vette észre. Itt pedig egy erőszakos nőről van szó, aki idegen, tehát nem is hihet a „zsidók Istenében". Ám a vita során Jézus meggyőződik róla, hogy téved. A nő nemcsak hitéről tett tanúságot, hanem alázatosságáról is: *nem sértődött meg, amikor kutyához hasonlították.* Márpedig a kutya ebben az összefüggésben megvetést fejez ki. A Izrael fiai ugyanis kutyáknak nevezték a pogányokat (idézi *Kroll)*. (Ez persze nyilván fordítva is igaz volt.) Ilyesfajta megvető szóhasználat számtalan kultúrában létezett, sőt helyenként még ma is létezik, a bibliai nép esetében pedig ennek a gőgnek megvolt az alapja, hiszen ők Isten választott népe voltak, akiknek különleges törvényeik és szokásaik voltak. Ezt a fensőbbség tudatot így jellemezte a kortárs Petronius, aki Néró alatt egy ideig helytartó volt Júdeában:

Bár ha kelet fia megtömjénzi az isteni sertést,

és füle csücskénél húzza alá az eget... (Lator László fordítása)

Csakhogy Jézus nem ilyen értelemben használta a szót. Azt ugyanis már a szamáriai asszonnyal történt beszélgetése során láttuk, hogy nem hivatkozik a jeruzsálemi kultusz magasabb-rendűségére. Ő viccet csinált a „pogány" értelemben használatos „kutya" szóból, és valóságos tartalommal töltötte meg. Nem a felsőbbrendűséget akarta fitogtatni, csupán arról beszélt, hogy amíg a kiválasztott nép mind „jól nem lakott", vagyis meg nem tért, nincs értelme a többiek megtérést erőltetni. A kánaáni nő azonban meggyőzte arról, hogy ez nem így van. Hiszen a kutyáknak a morzsa is elég. Vagyis elismerte a kiválasztott nép elsőbbségét, mégis csodát kért. Ennek a történetnek a tanulsága - bár érthető okból nincs eléggé kihangsúlyozva a Szentírásban - később nagyon fontos lesz.

Mint az utolsó mondatokból kiderül, Jézus ezután (állítólag) a Tízváros vidékére ment, a Galileai tó keleti partjára, ahol ismét betegeket gyógyított.

Jézus ismét elhagyta Tírusz határát, és Szidónon át a Galileai-tenger mellé ment a Tízváros határain keresztül. Ekkor egy dadogó süketet vittek hozzá, és kérték, hogy tegye rá a kezét. Jézus félrevonta őt egymagában a sokaságból, ujját a süket fülébe dugta, majd ujjára köpve megérintette a nyelvét; azután az égre tekintve fohászkodott, és így szólt hozzá:

- Effata, azaz: nyílj meg!

És megnyílt a füle, nyelvének bilincse is azonnal megoldódott, úgyhogy hibátlanul beszélt. Jézus meghagyta nekik, hogy ezt senkinek se mondják el; de minél inkább tiltotta, annál inkább híresztelték és szerfölött álmélkodtak, és ezt mondták:

- Mindent helyesen cselekedett: a süketeket is hallóvá teszi, a némákat is beszélővé.(Mk.7,31-37.)

Márk szövege árulkodó: azt írja, Tiruszból Szidonon át ment a Tízváros határára. Nos, ez elég nagy kerülő lehetett, mert Szidon északra van Tirusztól, Tízváros pedig délkeletre. Nem lehetetlen, de ha így volt, akkor Jézus meglehetősen sok időt töltött a Szentföldön kívül, hiszen látni fogjuk, hogy Dekapolisztól még visszamegy Cezare-Philippibe is.

A gyógyítás leírása azért fontos, mert megőrizte Jézus eredeti szavát: *effata!* Sajnos csak kevés ilyen hely maradt a Szentírásban. S ki tudja, miért maradt meg egyáltalán? Talán mert nem volt

pontos görög megfelelője, csak körülírni tudták? Vagy azért őrizték meg, mert elterjedtek olyan változatok, amelyek valamely másik, hasonló szót tartalmaztak, esetleg éppen Jézus lejáratása céljából? Ki tudja. Az is fontos a jelenet végén, ahogyan a nép álmélkodik. Ez ugyanis Izajás szavait idézi:

- Mondjátok a remegő szívűeknek: Legyetek erősek, ne féljetek! Íme, jön Istenetek, és bosszút áll, jön Isten, és megfizet, megszabadít benneteket! ***Akkor kinyílnak a vakok szemei, és megnyílnak a süketek fülei.*** **(Iz.35,4-5.)**

Izajás szavai áttételesen a Végítéletre utalnak. Hiszen, mint láttuk, Izajás írta, hogy „kösd be a szemüket és a fülüket, hogy ne lássanak és ne halljanak, *nehogy megtérjenek.*" Vagyis az, amikor a csoda tanúi azokkal a szavakkal álmélkodnak Jézus nagyságán, amelyek Izajás fenti szavaira utalnak, az azt jelenti, hogy eljött a megtérés ideje. Ha valaki úgy vélné, hogy a környékbeli emberek talán nem ismerték Izajás idevonatkozó mondatait, tehát túlságosan erőltetett az okfejtésem, szeretettel hívom fel a figyelmét arra, hogy a Szentírást nem az ott álló emberek írták.

Érdemes felfigyelni Márk szavaira is: **minél inkább tiltotta, annál inkább híresztelték.** Mint láttuk, Jézus kezdettől fogva lelkére kötötte az embereknek, akiket meggyógyított, hogy ne terjesszék a hírét. Hogy ennek mi lehetett az oka, arról később találgatásokba fogok bocsátkozni. Ezen a helyen azonban nem csak ez lehetett az oka a titkolózásnak, hanem az is, hogy ne tudják a hatóságok, merre jár. Erre később is látunk majd példát.

A SILOÁM TORONY

Voltak ott abban az időben néhányan, akik hírt adtak neki azokról a galileaiakról, akiknek a vérét Pilátus az áldozatukéval elegyítette. Jézus megszólalt, és ezt mondta nekik:

- Azt gondoljátok, hogy ezek a galileai emberek bűnösebbek voltak a többi galileainál, mivel ezeket kellett elszenvedniük? Nem! Sőt - mondom nektek - ha meg nem tértek, mindnyájan hasonlóképpen vesztek el. Vagy azt gondoljátok, hogy az a tizennyolc, akire rádőlt a torony Siloámban, és megölte őket, vétkesebb volt minden más embernél, aki Jeruzsálemben lakik? Nem! Sőt - mondom nektek - ha meg nem tértek, mindnyájan ugyanúgy vesztek el.

Azután ezt a példázatot mondta:

- Egy embernek volt egy fügefája a szőlőjében, és kiment, hogy gyümölcsöt keressen rajta, de nem talált. Azt mondta erre a vincellérnek:

- Íme, három éve, hogy idejárok gyümölcsöt keresni ezen a fügefán, de nem találok. Vágd ki, miért foglalja a földet hiába?

De az így válaszolt neki:

- Uram, hagyd meg még ebben az évben, míg körülásom és megtrágyázom, hátha terem jövőre, ha pedig nem, akkor vágd ki. (Lk.13,1-9.)

Ennek a két, valószínűleg időben is összefüggő esetnek akkor lenne jelentősége a kronológia szempontjából, ha tudnánk, hogy a nevezett mészárlás és a torony összedőlése mikor történt. Nekem azonban nincs tudomásom arról, hogy ez az adat a birtokunkban lenne. *Kroll* ugyan azt írja, hogy a galileaiak lemészárlása i.sz. 29-ben történt, de a forrást nem nevezi meg. Josephus Flavius pedig véletlenül (?) hallgat erről az esetről, pedig Pilátus gaztetteit általában elmeséli. Az utána lévő példabeszéd azonban némi - bizonytalan - fogódzót ad.

Mint arról már volt szó, a Jézus mondásaiban szereplő időmeghatározások feltehetően kötődtek valamennyire a helyzethez, amelyben elhangzottak. A terméketlen fügefáról szóló hasonlat pedig valószínűleg arról szólt, hogy Isten meddig legyen türelemmel választott népe iránt. Ám ha Mózestől számítanánk a történelmet, a három év szimbolikusan is kevés lenne. Mivel pedig ebben a példabeszédben két személyről van szó, a gazdáról és a kertészről, a hasonlatot nyugodtan értelmezhetjük Isten és Jézus viszonyára. Ezek szerint a példabeszéd Jézus nyilvános működésének negyedik évében hangozhatott el, vagyis nagyjából 31-32-ben. Hiszen miért pont három évet mondana különben? A befejezés, hogy a gazda még egy évig legyen türelemmel, nem feltétlenül vonatkozik Jézus további sorsára, hiszen az elhangzott szövegben értelmetlen lett volna azt mondani: *hagyd meg még két évig,* mert a hallgatók nem értették volna magát a példázatot. Az *egy év* csak annyit jelentett: legyen még türelmes. Lehet, hogy a következő évben sem termett a fa, attól még nem biztos, hogy a gazda kivágatta.

A párbeszéd valószínűleg a Szentföldön kívül hangzott el, azért szerepel benne az a részlet, hogy egyesek *hírét vitték* annak a mészárlásnak, amit Pilátus elkövetett. Igaz, ha Jézus éppen Kánában járt volna, alighanem akkor is ezt a kifejezést használnák, ám logikusnak tűnik, hogy Jézus ekkor nem odahaza tartózkodott, és földijei keresték őt.

A MÁSODIK KENYÉRSZAPORÍTÁS

A második kenyérszaporítás esetét csak Márk és Máté mesélik el. Felmerül az emberben a gyanú, hogy tévedés történt, hiszen miért követte volna el Jézus ugyanazt a csodát kétszer, ami egyébként nem volt jellemző rá. Ráadásul az első körül nagy botrány támadt, amiről a második esetében nem beszélnek, illetve csak ugyanarra utalnak, mint az elsőnél: a farizeusok jelet kérnek. Csakhogy Jézus, az apostoloknak mondott szavaiban egyértelműen utal arra, hogy egyszer már megtette ezt a csodát, tehát nem lehet szó félreértésről.

Az első csoda minden valószínűség szerint 31. Húsvétja körül történt, a második pedig a Színeváltozás csodája, sőt Márk szerint a betsaidai vak meggyógyítása előtt. Azt azonban nem lehet tudni, hogy mennyi idő telt el a kettő között.

Mint láttuk, az első kenyérszaporítás esetében Jézus a Kivonulás ünnepéhez kapcsolta a csodát, a kenyérszaporítás és a vízen járás erre vonatkozó utalások voltak. A második esetben a vízen járás elmarad, sőt, úgy tűnik, nem is Húsvétkor történt volna, ugyanis az apostolok értetlenkednek Jézus egy ekkor mondott példabeszédén:

- Óvakodjatok a farizeusok és szadduceusok kovászától! (Márknál: **a farizeusok és Heródes kovászától)**

Azok (a tanítványok) **így tanakodtak egymás között:**

- Nem hoztunk magunkkal kenyeret. (Mt. 16. 6-7.)

Az evangéliumok úgy magyarázzák ezt, mintha az apostolok amiatt aggódtak volna, hogy nem lesz mit enniük, ám ez nem valószínű, hiszen emiatt eddig sem izgatták magukat, és ez valahogy nem is függ össze Jézus fenti szavaival. Az apostolok inkább azért értetlenkednek, mert nem is volt náluk kenyér, - amit rendesen kovásszal szoktak sütni -, tehát nincs mitől óvakodniuk. A Peszáh ünnepén viszont nem szabad a házban kovásszal sült kenyérnek lennie. Namost, ha az esemény Húsvétkor történt volna, az apostolok nem értetlenkedtek volna, hiszen akkor amúgy is óvakodni kellett volna minden kovásztól.

Azokban a napokban, amikor ismét igen nagy volt a sokaság és nem volt mit enniük, magához hívta tanítványait, és így szólt hozzájuk:

- Szánakozom a sokaságon, mert már három napja vannak velem, és nincs mit enniük; ha pedig éhesen bocsátom őket haza, kidőlnek az úton, mert némelyikük messziről jött.

Tanítványai így feleltek:

- Miből tudná valaki ezeket kenyérrel jóllakatni itt a pusztában?

Megkérdezte tőlük:

- Hány kenyeretek van?

Ők ezt válaszolták:

- Hét.

Ekkor megparancsolta a sokaságnak, hogy telepedjék le a földre, azután vette a hét kenyeret, hálát adott, megtörte, és tanítványainak adta, hogy tegyék eléjük. Ők pedig a sokaság elé tették. Volt néhány kis haluk is, és miután áldást mondott, szólt, hogy ezeket is tegyék eléjük. Ettek és jóllaktak, azután összeszedték a maradék darabokat hét kosárral, pedig mintegy négyezren voltak. Ezek után elbocsátotta őket, és azonnal

hajóba szállva tanítványaival együtt elment Dalmanuta vidékére. Kimentek hozzá a farizeusok, és vitatkozni kezdtek vele: mennyei jelt követeltek tőle, kísértve őt. Jézus lelke mélyéről felsóhajtva így szólt:

- Miért kíván jelt ez a nemzedék? Bizony, mondom néktek, nem adatik jel ennek a nemzedéknek. (Mk.8,1-12.)

Miért ismételte meg Jézus a kenyérszaporítás csodáját? Az első, kézenfekvő válasz az, hogy megint rájuk esteledett prédikáció közben, és egyszerűen enni kellett adni az embereknek. Akkor viszont ennek a csodának kimondottan gyakorinak kellene lennie az evangéliumokban. Ahogy a beszámolók mondják, a pusztában voltak, Jézus attól tartott, hogy az éhes emberek *kidőlnek az úton* hazafelé menet. Ráadásul már három napja együtt voltak.

De hol lehetett ez a puszta? Ezt csak abból lehet kikövetkeztetni, ahova az eset után mentek. A két evangélium azonban két különböző helységnevet említ, Máténál Magadánba mentek, Márknál pedig Dalmanutába. Ezeknek a településeknek azonban azóta sem akadtak a nyomára, a kutatók feltételezik, hogy *Magdaláról* van szó aminek változata lehetett a Magadán név, amit egy réges-régi szír kéziratban Dal Magadánnak akartak írni (a 'Dal' névelő volt), csak elírták, és Dalmanuta lett belőle. Ezek az okfejtések számomra eléggé mulatságosnak tűnnek, bármily kevéssé ismerem a korabeli nyelveket, és főleg a korabeli írást, de hogy Magdalából „Manuta" legyen, elég furcsának tartom. Ha így lenne, szerintem ma már minden korabeli szöveg felismerhetetlenül kusza lenne. Különben is, mivel Jézust nemsokára Cezarea-Philippinél látjuk, nem valószínű, hogy bement volna Galilea közepébe. Pláne úgy, hogy utána ne érintse Kafarnaumot, vagy Kánát.

Persze, hogy mi lehetett ez a Dalmanuta, arra csak egy kalandos találgatással tudok előállni. Jézus, ha minden igaz, huszonkét évet nem a Szentföldön töltött. Valószínűleg Babilonban nőtt föl, de amikor elindult, hogy teljesítse küldetését, minden bizonnyal felkereste azokat a helyeket, ahol a babiloni központ kezdeményezésére (vagy hatására) hasonló szellemiségű központok alakultak ki. Olyanok, amelyek az esszénusokhoz hasonlóan vallották, hogy Isten Új Szövetséget fog kötni választott népével. Minden okunk megvan annak feltételezésére, hogy ilyen központ létezett *Damaszkuszban,* amelyre a kumráni tekercsek hivatkoznak. A Dalmanuta, vagy a Magadán név is utalhat olyan közösségre, vagy akár helységre, amely Damaszkusszal állt kapcsolatban. Ha ránézünk a térképre, a feltételezés logikusnak tűnik. Jézus a tengerparti Tirusz és Szidon után Dekapoliszba ment. Innen Damaszkusz környéke nincs túl messze, ráadásul észak felé esik. Onnan pedig, ha „visszafelé" jövünk, az egykori Izrael felső határához, Cezarea-Philippihez jutunk, ami az ősi *Dán* nevű helység közelében volt.

Ezek szerint a kenyérszaporítás csodája a Galileai-tó túlsó partján, Trachonitisz, Dekapolisz tartományok határán történhetett. Erre alapozzák azt a feltételezést, hogy itt Jézus nem a zsidók számára ismételte meg a kenyérszaporítás csodáját, hanem a pogányok, vagyis a majdani keresztények kedvéért. Ám erre az evangéliumok szövegében semmilyen utalás nincs, és hogy őszinte legyek, nem is logikus, mert a pogányok nem sokat törődhettek azokkal a vallási szimbólumokkal, amikre Jézus itt is utal.

Egyes kutatók azt feltételezik, hogy a zsidó nép kivonulása Egyiptomból két hullámban történt. Erre mutat szerintük a kivonulás leírásának két, eléggé eltérő változata az Ószövetségben. Ebből következhetne, hogy Jézus két Húsvétot tartott. Ez az esetleges történelmi tény azonban Jézus számára (még ha tudott is róla) nem lehetett elég ok a csoda megismétlésére, hiszen a hallgatóság nem tudta volna, hogy mire utal.

Úgy tűnik tehát, hogy Jézus nem a Húsvétot, hanem a Hetek ünnepét, vagyis a Pünkösdöt ülte ekkor.

Számoljatok ötven napot, a hetedik szombat utáni napig, és akkor mutassátok be az Úrnak az új kenyér áldozatát. (Lev. 23. 16.) Ezeket a kenyereket kovásszal kellett megsütni. Lehet tehát, hogy Jézus ezért beszél a farizeusok kovászáról.

Csakhogy ez nem egészen stimmel. Mint láttuk, Jézus olyan körből válogatta a hasonlatai, vagy példabeszédei anyagát, amelyek elhangzásuk idején aktuálisak voltak. Nomost a Hetek Ünnepén, akkor így nevezték a Pünkösdöt, két kenyeret szoktak áldozni az új termésből. Ezt azonban kovásszal sütötték. Ha Jézus arra figyelmezteti az apostolokat, hogy óvakodjanak a farizeusok kovászától, azok nem azon töprengtek volna, miért mondja ezt, amikor nem is hoztak magukkal kenyeret. Hiszen ha hoztak volna, azt a saját kovászukkal kelesztették volna meg. Vagy inkább olyan ismerőstől vették volna (vagy kapták volna ajándékba), aki biztosan nem a farizeusok, vagy Heródes embere volt. A figyelmeztetésnek így tehát nincs sok értelme. Feltéve, ha elvetjük azt az esetet, hogy az apostolok „nem beszámíthatónak" nézték a Mestert: „mit beszél itt kovászról, amikor kenyerünk sincs?"

Lássuk a kenyérszaporítás esetét, hátha okosabbak leszünk tőle. A két kenyérszaporításnál eltérő számadatok szerepelnek. Az első esetben öt kenyér és hét hal volt, amiből ötezer férfi evett, és tizenkét kosarat töltöttek meg a maradékkal, a másodiknál pedig hét kenyér és néhány apró hal, négyezer férfi evett belőlük, és hét kosarat szedtek tele a maradékkal. Mindkettőnél szerepel a hetes szám, de eltérő helyeken. Érdekes, hogy az első esetben ezer emberre egy kenyér és egynél valamivel több hal jutott, a másodikban majdnem két kenyér, viszont minimális hal. Ezekben a számokban meglehetősen nehéz bármiféle utalást fellelni. Az egyetlen, ami azt sejteti, hogy azért volt itt valami, az a maradék. Az első esetben *tizenkét kosár* morzsa maradt, vagyis annyi, amennyi törzse volt Izraelnek, a másodikban viszont csak *hét*. Ám ez utóbbi, mint tudjuk, *szent szám* volt. Úgy tűnik, mintha az első csoda Izraelnek, a másik viszont az Új, Tökéletes, vagy Szent Izraelnek szólna.

Persze ekkora tömegű ember valójában elképzelhetetlennek tűnik. Jeruzsálem lakóinak száma állítólag 25000 körül volt, ahova az ünnepekre mintegy 150 ezer ember zarándokolt fel a legtávolabbi vidékekről, például Egyiptomból is érkezve. Így gondolják a mai kutatók. Josephus Flavius viszont hárommillió embert sem tartott kizártnak. De a mai szakirodalom szerint az egykori Izrael területén körülbelül fél-egymillió ember élt, a nőket és gyerekeket is beleszámítva. Ebben a helyzetben egy olyan tömeg, amelyben csak a férfiak ötezren voltak, tehát a nőket és gyerekeket is beszámítva mintegy tizenötezres tömeg hallgatta volna Jézust, meglehetősen nagy feltűnést keltett volna, azt hiszem, légiókat vezényeltek volna ki a rendbontás letörésére. Ráadásul, minek alapján tudták volna megsaccolni a szemtanúk, hogy hány férfi volt ott - még ha az asszonyok és gyerekek külön vettek volna is részt a prédikációkon, ahogy az a mózesi vallás esetében előírás volt - olyan pontosan, hogy egy ezres eltérést is érzékelni tudtak? Szerintem ez lehetetlen. Nem osztogattak ebédjegyet. A számoknak tehát szimbolikus értelmük volt.

Az Ószövetségben az áll, hogy az Egyiptomból kivonuló nép között csak a férfiak mintegy hatszázezren voltak, ami szintén túl soknak tűnik. A szakirodalom azt írja, hogy a hatszázezres szám a „Halljad Izrael" szavak jeleinek *számértékéből* adódik. Eszerint, ha a kenyérszaporításra vonatkozó számokat lefordítanánk szavakra, érdekes üzenetet kapnánk. Ezt a feladatot azonban egyelőre átengedem másoknak, pedig erős a gyanúm, hogy ez az üzenet humoros lehet.

A második kenyérszaporításnál a farizeusok ugyanúgy jelet kértek, mint ahogy az elsőnél láttuk. Jézus azonban itt nem bocsátkozik olyan fejtegetésekbe az élet kenyeréről és a mennyből alászállott kenyérről, mint az elsőnél, hanem kurtán végez velük:

- A gonosz, házasságtörő nemzedék jelet kíván, de nem kap más jelet, mint Jónás jelét.

Ezzel otthagyta őket és elment. (Mt. 16. 4.)

Próbálkozzunk tovább. Minek az ünnepe Pünkösd? Mint láttuk, a Kőtáblák, vagyis Isten és Izrael szövetségének ünnepe, ekkor kapta a nép a Törvényt, s voltaképpen ekkor lett belőle nép. Ha a Húsvéttal összefüggésben nézzük, a kovász játssza a legnagyobb szerepet. Peszáhkor el kell vetni a kovászt, a Hetek Ünnepén viszont az Új Kenyér megsütéséhez már szabad használni. A példabeszéd szerint a kovász olyan, mint a Mennyek országa, egészen kevés is képes megkeleszteni hatalmas mennyiségű lisztet. **„Hasonló a mennyek országa a kovászhoz, amelyet fog az asszony, belekever három mérce lisztbe, míg végül az egész megkel." (Mt.13,33.)**

A Pünkösd tehát a Szövetség ünnepe. Az apostolok Pünkösdkor fogják megkapni a Szentlelket, mint az Új Szövetség bizonyítékát. Erről az Új Szövetségről írtak már a próféták is, és a kumráni közösség irataiban is gyakran esik róla szó. Akkor ez a fogalom nem volt azonos azzal, amit azóta értünk alatta. Az *új* szövetséget Isten a *régi* néppel kötötte, a kortársak szemében mindenesetre, ám az általános vélekedés azóta megváltozott erről a kérdésről. Ha arra gondolunk, amit a hét kosár maradék jelképes értelméről korábban mondtam, vagyis arra, hogy Jézus itt az Új Nép kedvéért ismételte meg a csodát, elképzelhető lenne, hogy Pünkösdhöz kötődik. Mint láttuk, Jézus Pünkösd napján hirdette meg az Új Szövetséget, még i.sz. 30-ban. Akkor, Mózest utánozva, a húsvéti ünnepkör lezárását jelentő Hetek Ünnepén kiválasztotta apostolait, és elmondta az új Parancsolatokat és a Miatyánkot. Ezek tökéletesen illeszkedtek a próféta jövendöléséhez:

- Hanem ilyen lesz az a szövetség, amelyet Izráel házával fogok kötni, ha eljön az ideje - így szól az Úr - *Törvényemet a belsejükbe helyezem, szívükbe írom be. Én Istenük leszek, ők pedig népem lesznek*. (Jer.31-33.)

De ha ez a szövetség már megköttetett, miért volt szükség arra, hogy megismételje? Ha abból indulunk ki, hogy Jézus elhagyta a Szentföldet, amikor ez az eset történt, felmerülhet bennünk, hogy valóban a pogányoknak szól az üzenet.

Csakhogy ha feltételezzük, hogy Jézus 30. Pünkösdjén megújította, pontosabban Új Szövetséggé tette Isten és a zsidó nép szövetségét, akkor most itt, amikor a pogányokkal is megköti az Új Szövetséget (ha azt teszi), kellene valami másnak is történnie. Hiszen a pogányoktól nem várhatta, hogy részletesen ismerjék a Törvényt.

Létezik azonban egy olyan magyarázat, amely csattanós választ mindezekre a kérdésekre. Jézus a második kenyérszaporítás csodáját nem Pünkösdkor, hanem nem sokkal Húsvét *után* tartotta. Volt ugyanis egy olyan szabály, hogy a tisztátalanok és távollévők számára a ténylegesnél később, egy hónap multával tartották meg a Páskát. Mivel Jézus ekkor a „szórványban élők" között tanított, kellett, hogy számukra is megtartsa a Páska ünnepét. Ennek előírását Mózes negyedik könyvében találjuk:

Az Úr így beszélt Mózeshez:

- Mondd meg Izráel fiainak, hogy ha valaki holttest miatt tisztátalanná válik, vagy messze úton van közületek, vagy utódaitok közül, az is készítsen páskát az Úrnak. A *második hónap* tizennegyedik napján estefelé készítsék el ezek, és kovásztalan kenyérrel meg keserű füvekkel egyék meg. Ne hagyjanak belőle reggelre, és a csontját se törjék el.

Pontosan úgy járjanak el, ahogy a páskára vonatkozó rendelkezés szól. De ha valaki tiszta, és úton sincs, mégis elmulasztja a páska elkészítését, azt az embert ki kell irtani népe közül, mert nem mutatott be áldozatot az Úrnak a megszabott időben. Az ilyen embernek bűnhődnie kell. (4Móz. 9,9-13.)

Ez a Húsvét nyilván abban az értelemben is szimbolikus volt, hogy nem csak a Tiruszban és Szidonban, vagy Dekapoliszban élő zsidók kedvéért tartotta meg, hanem a mindenkori éppen „tisztátalanok", vagy „úton lévők" számára, akik valamilyen ok miatt nem vehettek részt az igazi Húsvéton. A második kenyérszaporítás ezek szerint május elején lehetett, i.sz. 33-ban ugyanis április első napjaira esett az ünnep.

Így viszont a kovászra utaló figyelmeztetés kap egészen más értelmet, mint ahogy azt a fejezet elején írtam. Jézus most is gúnyolódik, a farizeusok, szadduceusok, sőt Heródes Antipász kovászáról, vagyis mesterkedéseiről beszél. A tanítványok viszont azért értetlenkednek, mert ők már el is felejtették Húsvétot, pláne a kovásztalan kenyeret, és egyáltalán nem volt náluk semmilyen kenyér...

Ez a feltételezés megmagyarázza, miért nem meséli el az esetet Lukács. Ő ugyanis végképp nem értette, miért szerepel kétszer a kenyérszaporítás csodája, és azt gondolta, valamit összekevertek a szemtanúk.

A kenyérszaporítás csodájának azonban van egy másik, konkrét előképe is az Ószövetségben. Ez Elizeus próféta nevéhez fűződik:

Baal-Salisából jött egy ember és *új kenyeret* hozott az Isten emberének, húsz árpa-kenyeret meg darát a zsákjában. Erre megparancsolta:

- Adjatok enni az embereknek!

Szolgája ellene vetette:

- Hogy adjak ennyit száz ember elé?

De ő azt felelte:

- Adj csak az embereknek enni! Mert ezt mondja az Úr: „Esztek és még marad is."

Erre eléjük tette, ettek, s még maradt is, ahogy az Úr mondta. (2Kir. 4,42-44.)

Ez a csoda azonban sokkal jelentéktelenebbnek tűnik. Ráadásul Elizeus jelentősége sem akkora, Jézus szempontjából, hogy párhuzamot vonhatnánk köztük. Igaz, Elizeus gyógyítja meg az arámi (szír) Naamánt a leprából, amire Jézus a názáreti zsinagógában hivatkozik, de ezen kívül semmi lényeges kapcsolódási pont nincs. Sőt, Illés és Elizeus közül (Illés volt a mestere Elizeusnak) Jézus inkább Illéssel mutat rokonságot. A válasz alighanem a fenti idézet utolsó két mondatában keresendő: ezek a szavak ugyanis Isten ígéretében szerepelnek, amikor megígéri Izraelnek a Kánaánt. A kenyérszaporítás páros csodája tehát azt jelenti, (ismét egy tettekkel elmondott példabeszéd): itt van az Ígéret Földje.

A fejezet végén muszáj törlesztenem még egy adósságomat. Talán emlékeznek még, amikor az első kenyérszaporítás csodájáról írtam, Máténak egy mondatával akartam bizonyítani, hogy a négy szinoptikus időmeghatározása összekapcsolódik, ugyanis azt írják, hogy Jézus *felment egy hegyre*.

Jézus azután eltávozott onnan, elment a Galileai tenger mellé, felment a hegyre, és ott leült. (Mt.15,29.)

János a következő szavakkal vezette az eseményt:

Jézus fölment egy hegyre, s ott leült a tanítványaival. (Jn. 6,3.)

Márpedig János nem szokta szó szerint idézni a szinoptikusokat. A Máté evangélium pedig már régen készen volt, mire János megírta a sajátját. Csakhogy a Máté evangélium idézett mondata *a második kenyérszaporítás előtt szerepel.* Ebből azonban, bármennyire is szeretné, Kárörvendő Olvasóm, nem biztosan következik az, hogy nincs igazam. Ugyanis, ahogy akkor írtam, a fenti idézet után következő szöveg megegyezik azzal, amit a szinoptikusok szerint Jézus Keresztelő János utolsó kérdésére adott válaszul: Te vagy-e az eljövendő?

Nagy tömeg járult hozzá, magukkal vitték a sántákat, bénákat, vakokat, némákat és a más betegeket, s letették őket a lába elé. Mind meggyógyította őket. Amikor a nép látta, hogy a némák beszélnek, a bénák meggyógyulnak, a sánták járnak és a vakok látnak, elámult és dicsőítette Izrael Istenét. (Mt. 15,30-3.)

Maga Máté is idézte Jézus válaszát a Keresztelő János küldöttségéről szóló részben. Ne feledjük el, hogy a fennmaradt szövegek, ha szó szerint meg is egyeznek azokkal, amiket az első században papírra vettek, szerkesztésüket tekintve erősen magukon viselik a bizonytalanság jeleit.

JÉZUS KÖVETÉSE

Már nyilvános működése kezdetén felmerült, hogy aki követni akarta Jézust, hátat kellett fordítania a világnak. Bizonyára nagyon sokan voltak, akik szerettek volna vele tartani, a közvetlen tanítványai lenni, akik részt vehetnek abban a többnyire vidám, bár kissé veszedelmes kalandban, amiben az apostolok. De a feladat nagyon nehéz volt:

Amikor Jézus látta maga körül a sokaságot, meghagyta, hogy keljenek át a túlsó partra. Akkor odalépett hozzá egy írástudó, és azt mondta neki:

- Mester, követlek, bárhová mégy is.

Jézus így válaszolt:

- A rókáknak van vackuk, az ég madarainak fészkük, de az Emberfiának nincs hova fejét lehajtania.

Egy másik tanítványa kérte:

- Uram, engedd meg, hogy előbb elmenjek, és eltemessem apámat.

Jézus azonban ezt felelte:

- Kövess engem, hagyd a halottakra, hadd temessék halottaikat. (Mt.8.18-22.)

Egy másikat felszólított:

- Kövess engem!

Az így válaszolt:

- Uram, engedd meg, hogy előbb elmenjek, és eltemessem apámat.

- Hagy a holtakra, hadd temessék halottaikat - mondta neki - te meg menj, és hirdesd az Isten országát!

Egy harmadik ezt mondta neki:

- Uram, követlek, de engedd meg előbb, hogy elbúcsúzzam a családomtól.

Jézus így válaszolt:

- Aki az eke szarvára teszi kezét és hátrafelé néz, nem alkalmas az Isten országára. (Lk.9. 59-62.)

Nehéz feladat elé állította tehát azokat, akik követni akarták. Ki kellett vonulniuk a világból, hogy beléphessenek az Isten országába. Miért követelt Jézus ekkora áldozatot az emberektől?

Nem szabad megfeledkeznünk arról, hogy ezek a párbeszédek mind ószövetségi háttérrel rendelkeznek. Lássunk erre néhány példát.

Akkor ő otthagyta az ökröket, Illés után futott, és ezt mondta:

- Hadd csókoljam meg apámat és anyámat, azután követlek!

Ő azt felelte:

- Menj, de térj vissza, mert valamit tettem veled. (1Kir.19,20.)

Hogy legyen bölcs, aki az eke szarvát tartja, vagy aki kezében az ostort suhogtatja, aki ökröket hajt, s csak velük dolgozik, aki egyre csak borjúkról beszélget, vagy aki boronáláson járatja az eszét, és hogy a hizlalást be tudja fejezni? (Sir. 38. 25-26.)

Vagyis Jézus pont az ellenkezőjét mondja annak, amit Illés, vagy Sirák fia: itt már nincs értelme földi dolgokkal törődni.

Jézust egész csapat ember kísérte mindenhova, arról nem is beszélve, hogy amikor megérkezett valahova, rögtön körülvette mindenki, aki élt és mozgott, sőt néha még az is, aki nem. Érthető, hogy ez már önmagában vonzó volt sokak számára.

De a követelmények egészen szigorúak voltak:

- Aki követni akar, tagadja meg magát, vegye vállára keresztjét minden nap, és úgy kövessen. Mert aki életét meg akarja menteni, elveszíti. Aki meg elveszíti értem az életét, az megmenti. Mert mi haszna van belőle az embernek, ha megszerzi akár az egész világot is, de maga elpusztul, vagy súlyos sérelmet szenved? Aki ugyanis szégyell engem és szégyelli a tanításomat, azt az Emberfia is szégyellni fogja, amikor eljön a maga és az Atya meg a szent angyalok dicsőségében. Igazán mondom néktek, hogy azok közül, akik itt állnak, némelyek nem halnak meg, míg meg nem látják az Isten országát. (Lk.9.23-27.)

Nagy tömeg kísérte. Hozzájuk fordult, és így szólt:

- Ha valaki követni akar, de nem gyűlöli apját, anyját, feleségét, gyermekeit, fivéreit és nővéreit, sőt még saját magát is, nem lehet a tanítványom. Aki nem veszi vállára keresztjét és nem követ, nem lehet a tanítványom. (Lk. 14.25-27.)

Mindent ott kell hagyni, sőt, mindent és mindenkit meg kell gyűlölni, *még önmagunkat is*, hogy követhessük. Nem túlzás ez, kérdezhetik joggal. Miért gyűlöljük meg anyánkat, vagy a gyerekeinket, ahelyett, hogy őket is Jézus követésére vennénk rá? Na és legfőképpen hogyan gyűlölhetjük meg önmagunkat? Menjünk Jézus nyomában libasorban, és közben ragadjunk meg minden alkalmat, hogy szembeköpjük, vagy bokán rúgjuk magunkat?

Természetesen itt is egy paradoxonról van szó. Pál apostol később úgy magyarázza a dolgot, hogy a bennünk lévő bűnt kell meggyűlölnünk, mert bár „a lélek kész, de a test erőtlen". De vajon érthették-e ezt a követelményt azok, akik hallották Jézus szavait?

Külön kérdés, hogy milyen szót használt Jézus eredetileg, amikor azt mondta, mindenki vegye vállára keresztjét? Mivel görög tudásom említésre sem alkalmas, csak annyit tudtam megállapítani, hogy a fenti részben a görög nyelvű szövegben is szerepel a *sztaurosz,* „kereszt" szó. Vajon mikortól használták ezt abban az átvitt értelemben, ahogy a mondatban szerepel? Azt sem tudom, hogy a *sztaurosz* szó jelentette-e a kivégző eszközt is, a lexikonban (KLX) csak azt találtam, hogy a felül kihegyezett cölöpöt, mint a kereszt egyik fajtáját, görögül *szkolopsz*-nak nevezték.

Azzal a mondattal még találkozunk majd, ami Isten Országának közeli eljövetelére utal, s amit egyesek úgy értelmeznek, hogy a Színeváltozásra vonatkozik, mások pedig úgy, hogy Jézus össze-vissza beszélt.

- Azért jöttem, hogy tüzet gyújtsak a földön. Mi mást is akarnék, mint hogy lángra lobbanjon?! *De előbb még föl kell vennem egy keresztséget. Annyira szenvedek, amíg be nem teljesedik!* Azt hiszitek, azért jöttem, hogy békét hozzak a földre? Nem azt, hanem - mondom nektek - széthúzást. (Lk.12.49-51.) Ha azt látjátok, hogy nyugat felől felhő kerekedik, mindjárt mondjátok, hogy eső lesz, s ez be is válik. (...) Képmutatók! A föld

meg az ég jeleiből tudtok következtetni? Hát ezt az időt miért nem tudjátok felismerni?! (Lk.12.54-56.)

Jézus követése tehát gyakorlatilag lehetetlen feladat volt. Legalábbis, ha pusztán ezekre a szövegekre hagyatkozunk. Ám mondott egy példabeszédet is ezzel kapcsolatban, amiből kiderül, miért állította ilyen nehéz helyzet elé azokat, akik követni akarták.

Nagy népsokaság követte. Hozzájuk fordult, és így szólt:

- Ha valaki követni akar, de nem gyűlöli apját, anyját, feleségét, gyermekeit, fivéreit és nővéreit, sőt még saját magát is, nem lehet a tanítványom. Aki nem veszi fel keresztjét és nem követ, nem lehet a tanítványom. Aki tornyot akar építeni, nem ül-e le előbb, hogy kiszámítsa a költségeket, vajon futja-e pénzéből, hogy fel is építse? Nehogy azután, hogy az alapokat lerakta, de befejezni nem tudta, mindenki, aki csak látja, kicsúfolja: Ez az ember építkezésbe fogott, de nem tudta befejezni. Vagy melyik király nem ül le, mielőtt hadba vonulna egy másik király ellen, számot vetni, vajon a maga tízezernyi katonájával szembe tud-e szállni azzal, aki húszezerrel jön ellene? Mert ha nem, követséget küld hozzá még akkor, amikor messze van, és békét kér. Így hát aki közületek nem mond le mindenéről, amije csak van, nem lehet a tanítványom. A só hasznos. De ha a só elveszti az ízét, mivel ízesítik meg? Sem földnek, sem trágyának nem való. Kidobják. Akinek van füle a hallásra, hallja meg! (Lk. 14,24-35.)

Ez a tanítás nem sokkal azután szerepel, hogy Jézus kijelentette: tüzet hozott a földre. Itt is (ahogy részben már idéztem is) megismétli a teljesíthetetlen követelményeket, de mindjárt meg is magyarázza azokat. Szavaiból az derül ki, hogy tudatosnak kell lennünk. Csak akkor válasszuk Jézus útját, ha előbb számot vetettünk életünkkel. Ezért mondja azt, hogy *meg kell gyűlölnünk* családunkat, még önmagunkat is, ezért mondja, hogy nem szabad hátranéznünk, mert csak az az ember képes végigjárni Jézus útját, akit már tényleg semmi nem köti ehhez az élethez. Mert a világ, bármilyen szép, és bármennyire Isten ajándéka, kísértés, ami elvonja az embertől az erőt. Még ennek a könyvnek a megírása is ördögi csábítás ahhoz képest, hogy Jézus követője legyek. Hiszen nem egyéb, mint *szélkergetés.* (De ez már az én magánügyem.)

Azoknak, akik követni szeretnék, még egy intő figyelmeztetést mond. Arra bíztatja őket, hogy ne féljenek megvallani hitüket semmilyen bíróság, vagy hatóság előtt. A földi hatalmak ugyanis csak az életünket vehetik el, a lelkünket nem. Bátorságunk erősítésére ezt a gyönyörű példabeszédet mondja:

- Ugye két fillérért öt verebet is adnak. Mégis, az Isten nem feledkezik meg egyetlen egyről sem. Sőt még a fejeteken a hajszálakat is mind számon tartja. Ne féljetek hát! Sokkal többet értek ti, mint a verebek (Lk.12,6-7).

Ez a példabeszéd Máténál is szerepel, ám ott Jézus egy fillérről és két verébről beszél. A kettő nem ellentmondás, hiszen az árak változhattak, és az evangéliumok lejegyzői nem feltétlenül emlékeztek pontosan Jézus hasonlatára. Ám a Máténál szereplő két veréb azért fontos, mert jobban megvilágítja a hasonlat körülményeit, hiszen a galambokat párosával szokták vásárolni. Ő viszont a hasonlat lényegét magyarázza félre, amikor azt írja, hogy mégsem „esik le” egy veréb sem az Isten akarata nélkül. Mintha egyébként olyan sok veréb esne le repülés közben a levegőből.

A hasonlat ugyanis az áldozásról szól. A bűnért való engesztelő áldozatnál két állatot kellett felajánlani a templomban, és a szegényeknek megengedték, hogy galambot áldozzanak. (Csak az egyiket ölték meg, a másikat szabadon engedték.) A legszegényebbeknek pedig - ezek szerint - azt is megengedték, hogy verebet áldozzanak. Ezért mondja azt Jézus, hogy számontartja őket az Úr, hiszen szegény ember abban reménykedett, hogy a pénzen vett kismadár

életéért az Isten megbocsájtja bűneit! Az az Isten, akinek a gazdagok hízott bikát áldoztak. Ezért vigasztalja őket azzal, hogy ha abban hisznek, hogy az Úr a semmi kis verebet is beszámítja nekik, mennyivel inkább számítja be a *szívüket*, az igaz hitet, amivel Istent tisztelik.

Jézus tehát figyelmezteti a lelkesedőket, hogy emberfelettien nehéz feladatra kell vállalkozniuk. Nincs ez ellentmondásban azzal, amit a Hegyi beszéd után mondott? **Az én igám kedves és az én terhem könnyű. (Mt. 11. 28-30.)**

MIÉRT BESZÉL PÉLDABESZÉDEKBEN?

Ezzel elérkeztünk Jézus tanításának kulcskérdéséhez. Igaz, ez a kérdés és a rá adott válasz a szinoptikus evangéliumokban korábban szerepel, de tartalma miatt itt kell elidőznöm mellette.

A példabeszédek jelentése néha meglehetősen homályos. Többször láthattuk, hogy Jézus szavait időnként, - legalább is utólag - elég nehéz megfejteni. Lássunk most ezzel kapcsolatban további példákat. Sajnos nem tehetem meg, hogy Jézus valamennyi példabeszédét elemezzem, a Szent István Társulat által kiadott Biblia jegyzetei szerint 37 példabeszédet mondott, ám ők ebbe nem számolták bele a Jánosnál elhangzókat (a Jó Pásztor, a Juhok kapuja, stb.) és nem tekintik példabeszédnek azokat, amiket az apostoloknak mondott: *legyetek a föld sója*, és még több hasonlót. Voltaképpen Jézusnak majd minden szava példabeszéd volt, nem is beszélve a tetteiről, sőt az egész életéről.

A példabeszédek, természetük szerint valamilyen, a korban ismert példázatra vezethetők vissza, sőt, sok esetben (talán mindben?) kimutathatók ószövetségi előképek is. Ilyen például a *Királyi menyegző, a Két úr szolgálata, A sziklára épült ház, A dúsgazdag és a szegény Lázár,* vagy a Mennyek országáról mondott hasonlatai. Ószövetségi előképe van annak is, amit a *Pénz helyes felhasználásával* kapcsolatban mond, amit nemsokára majd részletesebben meglátunk. Ettől azonban nem feltétlenül válnak érthetőbbé ezek a hasonlatok. Ennek jelentős mértékben az lehet az oka, hogy a fordítók nem figyeltek oda az esetleges szójátékok visszaadására, márpedig az biztos, hogy Jézus (és valószínűleg már a Sirák fia bölcsességeinek szerzője is) szerette a szójátékokat.

A HŰTLEN INTÉZŐ

Egy gazdag embernek volt egy intézője. Bevádolták nála, hogy eltékozolja a vagyonát. Magához hívatta, és így szólt hozzá: Mit hallok felőled? Adj számot vagyonomról, mert nem maradhatsz tovább intéző. Az intéző így gondolkodott magában: Mitévő legyek? Uram elveszi tőlem az intézőséget. Kapálni nem bírok, koldulni szégyellek. Tudom már, mit teszek, hogy befogadjanak az emberek a házukba, amikor elcsap az intézőségből. Egyenként magához hívatta urának minden adósát. Megkérdezte az elsőt: Mennyivel tartozol uramnak? Száz korsó olajjal - felelte. Erre azt mondta neki: Fogd adósleveledet, ülj le hamar, és írj ötvenet. Aztán megkérdezett egy másikat: Te mennyivel tartozol? Száz véka búzával - hangzott a válasz. Fogd adósleveledet - mondta neki -, és írj nyolcvanat. Az úr dicsérte a mihaszna intézőt, hogy okosan járt el. (Lk.16.1-8.)

Vajon miért dicsérte meg a gazda a sikkasztót azért, hogy ennyire megrövidítette? Valószínű, hogy az apostolok sem értették, mert ezután a rész után a következő áll:

A pénz helyes felhasználása

- Azt mondom nektek: Szerezzetek magatoknak barátokat a hamis mammonból, hogyha elfogy, befogadjanak benneteket az örök hajlékokba. (Lk.16. 9.)

Kutya legyek, ha ettől értem. Ez az utóbbi mondat még sokkal érthetetlenebb, mint az előbbi példabeszéd. Hiszen mit jelent az, hogy ha elfogy a hamis mammon, majd befogadnak az örök hajlékba (még ha az is a valódi mammon?), feltéve, ha elég barátot szereztem a hamis mammonból? Főleg, miután az egész vers végén ott áll a mondat: „**Nem szolgálhattok az Istennek és a mammonnak.**” **(Lk.16.13.)**

Magának az első példabeszédnek persze van megfejtése, csak Jézus nyilván fölöslegesnek tartotta hozzátenni (vagy lehet, hogy hozzátette, csak aki hallotta, elfelejtette, és így nem jutott el Lukácshoz) azt a mozzanatot, amitől érthetővé válik. Miután az intéző ilyen jól kioktatta az adósokat, azok boldogan fizették vissza a kisebb tartozást. A gazda tehát azért dicsérte meg az intézőt, mert így legalább egy része visszajött a vagyonának, ahelyett, hogy koldusbotra jutott volna.

Ha a hasonlatot Istenre és az üdvözülésre alkalmazzuk, nyilván azt jelenti, hogy ha nem is sikerül tökéletesen élnünk, legalább felébe-harmadába legyünk jók. Ám ez azt is jelenti, hogy az intéző a papok szimbóluma, akik elsikkasztották Isten szavát, vagyis hagyták az embereket bűnössé válni, de ha most elnézőek lesznek irántuk, Isten megbocsát.

A hamis mammon kérdésével *Flusser* foglalkozik. Jézus az esszénusokkal ellentétben nem azt hirdette, hogy ki kell vonulni a világból, megvetéssel, sőt gyűlölettel kell szemlélni a mindennapi élet dolgait. **A világ fiai a maguk módján okosabbak a világosság fiainál. (Lk.16.8.)** mondta. Az esszénusok ugyanis, magukat a világosság fiainak nevezték. Később rájuk is utalva mondja Jézus: **Én vagyok a világ világossága. (Jn. 8.12.)** A pénz tehát fontos, mert: „**ha tehát a hamis mammont nem kezeltétek hűen, ki bízza rátok az igazit? És ha a máséban nem voltatok hűek, ki adja oda nektek a tieteket? (Lk 16,8-12).**

Bevallom, ezt se értem. Nem úgy lenne logikus a hasonlat, hogy *ha a magatokéban nem voltatok hűek, ki bízza rátok a sajátját?* Így viszont az utolsó mondatnak csak az lehet az értelme, hogy aki a rábízott vagyont hűtlenül kezelte, nem kap jutalmat. Jézus több példabeszédben hasonlítja az életet olyan pénzhez, amit *kölcsön* kaptunk, azért, hogy növeljük az értékét, s amikor visszaadjuk, aszerint kapunk jutalmat, mennyire okosan használtuk a kölcsönt. Ilyenek például a tálentumokról, vagy a tíz mináról szóló példabeszédei. Ezért fontos, hogy a Miatyánk eredeti szövegében ez állt: *engedd el adósságunkat, ahogy mi is elengedtük a nekünk tartozóknak.* A mammon, vagyis a földi élet tehát mintegy előképe, próbaköve a túlvilágnak. Ebben kell megmutatni becsületességünket, ezért nem szabad gőgösen elutasítanunk a világot.

A példabeszédek érthetetlenségére és a magyarázat furcsaságára jó példa a kézmosással kapcsolatos vita esete is.

Egy alkalommal köré gyűltek a farizeusok, néhány Jeruzsálemből való írástudóval együtt. Látták, hogy egyik-másik tanítványa tisztátalan, vagyis mosatlan kézzel eszi a kenyeret. A farizeusok és általában a zsidók ugyanis nem esznek addig, amíg meg nem mossák a kezüket könyökig, így tartják magukat az ősök hagyományához. (...) A farizeusok tehát megkérdezték:

- Miért nem követik tanítványaid az ősök hagyományait, miért eszik tisztátalan kézzel a kenyeret?

Ezt a választ adta nekik:

- Találóan jövendöl rólatok, képmutatók, Izajás, amikor így ír:

Ez a nép ajkával tisztel,
ám a szíve távol van tőlem.
De hamisan tisztelnek,
tanaik, amelyeket hirdetnek,
csak emberi parancsok.

Majd így folytatta:

- Nagyszerűen ki tudjátok játszani Isten parancsait, hogy a magatok hagyományait megtarthassátok! (Mk. 7.1-9.)

Akkor odahívta a népet, és így szólt hozzájuk:

- Figyeljetek ide és értsétek meg! Nem az szennyezi be az embert, ami a szájába kerül, hanem ami elhagyja a száját, az szennyezi be az embert. (Mt.15.10.-)

Maga a hasonlat világosnak tűnik, legalább is mai szemmel. Ha ugyanis elvonatkoztatunk a hasonlat átvitt jelentésétől, egyszerű higiéniai megállapításról van szó: attól lettünk betegek, amit kihányunk. Jézus, amikor megadja a hasonlat értelmét Péternek, pontosan erre a biológiai értelemre utal:

- Hát még ti sem értitek? Nem tudjátok, hogy ami kívülről kerül be az emberbe, nem szennyezheti be, mert nem hatol a szívébe, hanem csak a gyomrába: aztán a *félreeső helyre* kerül? (Mk. 7. 18-19.)

Vagyis a hasonlatnak biológiai alapja volt, és csak az értetlenkedő tanítványok számára magyarázta el, hogy a szennyezést a lelki romlottság értelmében gondolta.

De ez a korabeli szemlélet szerint nem volt ilyen világos. Jézus itt egy olyan „modern" hasonlatot használ, amely a kérdésre nem adott világos választ. Ennek a két dolognak az összekapcsolása azonban mutatja, hogy a rituális tisztasági előírásoknak voltaképpen higiéniai célja volt, tisztasággal védekeztek a betegségek ellen. Ha azonban a szöveg metaforikus értelmére gondolunk, amire Jézus is utal, vagyis a beszédre, ismét fontos tanulságot láthatunk. Nem azok a bűnös dolgok ártanak az embernek, amiről tudomást szerez, hanem amiről beszél is. (Szegény újságírók.)

Nem véletlen, hogy Jézus azzal az Izajás idézettel kezdte, amely a hamis hitről, a beszéd hiábavalóságáról szólt. Érdekes azonban, hogy ez a szöveg azt mondja a zsidó vallás parancsolataira, hogy *azok csak emberi parancsok*. És ezt nem Jézus mondta!

A példabeszéd azonban mégis homályos marad, mert ha tovább boncolgatjuk, az derül ki belőle, hogy a szív romlottsága nem kívülről származik. De hát akkor honnan? Hiszen azt azért mindannyian tudjuk, hogy a romlott ételektől ugyanúgy tartózkodni kell, mint a romlott gondolatoktól. De honnan jönnek a romlott gondolatok? **Mert belülről, az ember szívéből származik minden gonosz gondolat, erkölcstelenség, lopás, gyilkosság, házasságtörés, kapzsiság, rosszindulat, csalás, kicsapongás, irigység, káromlás, kevélység, léhaság. (Mk. 7. 21.)**

Ám ettől nem lettünk okosabbak. Hiszen a szívből származik a szeretet, önfeláldozás, nagylelkűség, hűség, bátorság és még mi minden más is. A külsőségeknek tehát vajmi kevés szerepük van: ahogy a piszkos kézzel evés nem teszi piszkossá az embert, legfeljebb a gyomrát, ugyanúgy a tiszta kézzel evéstől sem fog megjavulni. Jézus parancsa tehát azt jelenti, hogy a szívünket kell megtisztítani, nem a kezünket, vagy a tányért.

A példabeszédek körül tehát gyakran némi homály uralkodik. Lássuk csak, hogyan értetlenkedtek az apostolok.

Ekkor odamentek hozzá tanítványai és megkérdezték: „Miért beszélsz nekik példabeszédekben?" (Mt.13.10.)

Hogy őszinte legyek, már magát a kérdést sem értem. Hogyhogy miért tanít példabeszédekben? Hiszen a példabeszéd nem más, mint hasonlat, metafora, tudományos ismeretterjesztés, amelynek nyilvánvalóan az a célja, hogy az egyszerűbb emberek is megértsék a bonyolult igazságokat. A példabeszédek elvont filozófiai, teológiai kérdéseket fejtegetnek közérthető,

mesés formában úgy, hogy azokat mind a mai napig a legnagyszerűbb „teológiai népszerűsítő irodalomnak” tekinthetjük. Gondoljunk csak a tékozló fiú esetére, és a többire.

Csakhogy a példabeszédeket még az apostolok sem értették. Jézus gyakran külön magyarázatot adott a számukra. Mégsem hiszem, hogy Jézus azért beszélt volna példabeszédekben, hogy a hallgatóságnak fogalma se legyen róla, mit mond. Ha ez lett volna a célja, nyugodtan beszélhetett volna kínaiul is, vagy még jobb lett volna, ha meg sem szólal.

De nézzük, mit válaszolt a kérdésre ő maga:

- Azért beszélek nekik példabeszédekben, mert van ugyan szemük, de nem látnak, van ugyan fülük, de nem hallanak. Beteljesedett rajtuk Izajás próféta jövendölése:

Hallván hallotok, de nem értetek,
nézvén néztek, de nem láttok.
Megkérgesedett e népnek a szíve.
Nehezen hallanak a fülükre,
a szemüket meg behunyták,
hogy szemükkel ne lássanak,
fülükkel ne halljanak,
szívükkel ne értsenek,
nehogy bűnbánatot tartsanak,
és meggyógyítsam őket. (Mt.1,13.)

- Titeket beavattalak az Isten országa titkaiba; a kívülállóknak azonban mindent példabeszédben mondok el, hogy

Nézzenek, de ne lássanak,
halljanak, de ne értsenek,
nehogy megtérjenek s bocsánatot nyerjenek.

(Mk.4,11-12.)

- Nektek megadatott, hogy megismerjétek az Isten országának titkait, de a többieknek csak a példabeszédek szólnak, hogy nézzenek, de ne lássanak és halljanak, de ne értsenek. (Lk.8,9.)

Tessék? Hogy is van ez? Jézus azért beszél érthetően, mondhatnám szájbarágósan, hogy ne értsék, amit mond? Mi van?!

Az idézet első fele logikus: azért kell egyszerű, meseszerű példabeszédekben beszélnie, mert a népnek van ugyan szeme, de nem lát. Ám ugyanennek a hivatkozásnak a megismétlése az idézet végén elképesztően zavarosnak hat.

Mi lehet ennek az értelme, hiszen azért csak nem testesült meg az Isten, hogy össze-vissza beszéljen?! Nézzük csak meg azt a részt az Ószövetségben, amire hivatkozik.

Izajás a Seregek Urával találkozik, aki elküldi a néphez, s ezt a parancsot adja a prófétának:

Menj, mondd meg ennek a népnek:
Hallván halljatok, de ne értsetek,
látván lássatok, de ne fogjátok föl.
Tedd érzéketlenné e nép szívét,
süketté a fülét
és kösd be a szemét,
hogy ne lásson a szemével,

ne halljon a fülével
és ne értsen a szívével,
s így ne térjen meg és ne gyógyuljon meg.(Iz.6.9-10.)

Mi lehet ennek az isteni parancsnak az értelme? Ha ragaszkodunk a szöveg szó szerinti jelentéséhez, arra gondolhatunk, hogy az Úr azt akarta, a nép ne lássa, ne hallja, ne vegye tudomásul azt a sok szörnyűséget, ami körülötte van, vagy ami vár rá. Ennek azonban ellentmond az utolsó sor, és a hagyományos értelmezés, amely szerint itt arról van szó, hogy a nép elfordult Istenétől, vak és süket lett a jó szóra.

Az ember persze itt is szövegromlásra gyanakszik. Hiszen mi abban a logikus, hogy elküldök valakit egy üzenettel, aminek az a lényege, hogy a címzett ne értse meg? Izajás szövege esetében elképzelhető többféle utólagos „javítás" is. Lehet - gondolom én - hogy az eredeti szöveg valahogy így hangzott: „Azt mondta az Úr: mondd meg ennek a népnek, elküldtem a sátánt, hogy kösse be e népnek fülét, hallván halljatok, de ne értsetek... „stb. Az a szerep mindenestre, amit az Úr küldötte betölt, meglehetősen sátáni, hiszen romlásba akarja taszítani az embereket. Ebben az esetben azonban nem csak Izajás tűnik fel kínos színben, hanem maga az Isten.

Természetesen tudjuk, hogy ez így nem lehetséges. Isten elküldhette a sátánt, vagy Izajást azzal a feladattal, hogy „kösse be az emberek szemét", de nem azért, hogy elpusztítsa őket. Tehát a feladat csak az lehetett, hogy kiválogassa a jókat és igazakat. Mert a hűség próbája baj. Azzal tehát, hogy a népet tudatlanná teszi, nem a vesztét okozza, hanem lehetőséget ad neki a bizonyításra: a jók hűek maradnak Istenhez. Ezért végződik úgy a fejezet, hogy bár Izraelt kiirtják, mégis marad egy mag, amely szent lesz.

Jézus tehát, amikor a tanítványai megkérdezték, miért nem beszél nyíltan, miért csak példabeszédeket mond, ahelyett, hogy felfedné a nép előtt a teljes igazságot, voltaképpen egy újabb példabeszéddel válaszol nekik, amikor Izajást idézi. A példabeszéd értelme ez volt: „Azért kell példabeszédekben beszélnem, hogy kiválasszam a jókat és igazakat." Úgy tűnik, az apostolok ezt megértették, mert az evangéliumok semmilyen értelmező magyarázatot nem adnak.

De miért kellett „elvakítani" a népet, hogy ki lehessen válogatni az igazakat? Azért, mert ha tudják, hogy maga Isten válogat közülük, éppen a hamisak fognak legjobban tolongani, hogy a többieket letaposva Isten lába elé vessék magukat. Jézus tehát csak „ráutaló magatartással" téríthette az embereket jó útra, de nem fedhette fel saját mivoltát. Emlékeznek még arra, hogyan töltötte be azokat a próféciákat, amelyek a Messiásra vonatkoztak?

Mindennek azonban látszólag ellentmond János evangéliuma, amelyben Jézus Isten Fiának nevezi magát, kijelenti, hogy „ő és az Atya egy", sőt azt mondja, „alászálltam a mennyből".

Alapvetően az a feltűnő különbség a szinoptikusok és János között, hogy a szinoptikusoknál rengeteg példabeszéd van, Jánosnál alig: a Jó Pásztor, a Kapu, Jézus teste, mint eledel, ám különben ahelyett, hogy áttételesen üzenne hallgatóinak, nyíltan, radikálisan, sőt provokatívan beszél és vitatkozik.

- Ha Isten volna az atyátok, akkor szeretnétek engem. Mert az Istentől való vagyok, tőle jöttem. Hisz nem magamtól jöttem, hanem ő küldött. (Jn. 8. 42.)

vagy:

- A sátán az atyátok! (Jn. 8. 44.) Ti azért nem halljátok meg (az Isten szavát), mert nem vagytok az Istentől valók! (Jn. 8. 47.)

János szerint számos hasonlóan egyértelmű kijelentés hangzik el Jézus szájából. Úgy tűnik azonban, hogy ebben maga az apostol is ellentmondást látott, ezért fel is teszi a kérdést, hogy miért nem hittek neki:

Jóllehet ennyi csodát tett a szemük láttára, mégsem hittek benne. (Jn. 12. 37.)

Magyarázatul azonban ő is ugyanazt az Izajás idézetet hozza, amit a szinoptikusok szerint válaszolt Jézus az apostolok kérdésére: miért tanít példabeszédben. János is említ néhány olyan jelenetet, amelyben még maguk az apostolok sem értették meg Jézus üzenetét. Márpedig ha Jézus valóban olyan nyíltan hirdette volna azt, hogy ő az Isten földi megtestesülése, mint ahogy az a fönti idézetek mai értelmezéséből kitűnik, nagyon ostobának kellett volna lenniük azoknak, akik hallgatták, hogy ne értsék.

- Azért mondtam nektek, hogy bűnötökben haltok meg, mert ha nem hiszitek, hogy én vagyok, meghaltok bűnötökben. (Jn. 8. 24.)

Ez az idézet (amennyiben nem szövegromlás eredménye) kiválóan mutatja, mennyire nem volt egyértelmű Jézus önmagáról közölt üzenete. A fenti mondatból csak az összetett állítmány lényege hiányzik: micsoda ő? Az csak nem volt kérdés, hogy egyáltalán létezik-e...

János egyébként megjegyzi, hogy még a farizeusok közül is sokan hittek benne, csak nem merték vállalni a hitüket, mert féltek, hogy kizárják őket a zsinagógákból. Ez volt annak a keményszívűségnek az oka, amit a béna kezű meggyógyításánál láttunk. János ezt arra magyarázza, hogy többre becsülték az emberek véleményét, mint Istenét, ám mi igazságosabbak lehetünk ennél: annak, aki hinni akart Jézusban a biztosat kellett feladnia a bizonytalanért. Ő maga ezt sokszor szavakban is követelte: hagyjanak ott mindent és mindenkit, és kövessék őt. Nem állhatok meg egy szemtelen megjegyzést, vajon akik ma Jézus követőinek tartják magukat, valóban értik ezt a parancsot?

Ám az ellentmondás még mindig fennáll. Ha Jézus kijelentette önmagáról, hogy őt Isten küldte, akkor miért tartotta titokban? De erre is megkapjuk a választ, mint azt már láttuk:

- Hadd lássuk, milyen csodajeleket viszel végbe! Akkor majd hiszünk neked. Mit tudsz mutatni? (Jn. 6.30.)

Pedig éppen nem sokkal azelőtt kelt át egy tó tetején, amit ha ők nem is láttak, ötezer ember biztosan. A kötözködők kérése tehát nem ilyen „apró-cseprő" csodákra vonatkozott, mint leprások meggyógyítása, halottak feltámasztása, meg egyebek, hanem arra, hogy fogja meg az istennyilát végre, és *csináljon rendet.*

Ez azonban Isten nem teheti meg. Ha erővel téríti jó útra az embereket, hova lesz a szabadságuk? Hogyan lehet megoldani azt a paradoxont, hogy valaki Isten, de nem uralkodhat Istenként, mert akkor önmagának mond ellent, szabad lények helyett rabszolgákat nevel magának?

Emlékeznek Chaplin és a vak virágárus lány esetére? Éppen forgalmi dugó van az úton, a gazdag emberek kocsijai nagy tülkölések közepette eltorlaszolják egy csavargó elől az utat. Több se kell neki, fogja magát, és átmászik az egyik kocsin. A túloldalon kiszáll belőle, elégedetten bevágja a kocsi ajtaját, pont ott, ahol a virágárus lány van. A lány, mivel *vak*, nem tudja mi történt, ő csak azt tudja, hogy egy autóból, amiben a gazdagok szoktak utazni, kiszállt valaki. Nyilván egy gazdag ember.

Nos, valami ilyesmi játszódott le a világban 2000 évvel ezelőtt, csak fordítva. Isten álruhát öltött. Nem Mindenhatóként jelent meg a világban, hanem egy ács fiaként. Nem Teljhatalmú Messiásként ereszkedett le az égből, ahogy azt majd másodszor megteszi, ha akarja, hanem

egy barlangban született meg, szegény emberek magatehetetlen csecsemőjeként. Pedig megjelenhetett volna szupermenként, rettenetes dinoszauruszként, beszélő virágként, sakkozó delfinként, megjelenhetett volna ezer helyen egyszerre, lehetett volna örök fiatalságot adó forrásvíz, boldogságot sugárzó tv-sorozat, de nem lett. Emberré vált, s ezzel méltó a szimpátiánkra.

A kérdés csak az, hogy miért. Hiszen a világban már akkor is épp elég baj volt. Már akkor is sokan szerették volna, - ahogy ma is vészesen sokan várják a világ végét -, hogy Isten végre igazságot szolgáltasson, *nekik***.** Erre azonban szintén megkapjuk a választ, egy ószövetségi idézet szavaival: **Nem vitatkozik, s nem kiabál, szavát sem hallják a tereken. (Mt.12.19. Iz.42,1-4.)**

Ez az Isten paradoxona. Nem élhet a saját hatalmával, mert ha megteszi, marad a hatalom, és eltűnik az Isten, vagyis *visszaél vele*. Ha ezt nem akarja, akkor csak álruhában jöhet látogatóba. Jézus folyamatosan abban az ellentmondásos helyzetben volt, hogy hirdetnie kellett mindazt, amit Istenként tudott, s ugyanakkor soha nem volt szabad Istenként cselekednie. Csodákat kellett tennie, hogy az emberek higgyenek Istenben, de nem volt szabad akkora csodát tennie, hogy megijedjenek: ő maga Isten. Emlékezzenek csak Oberonra, aki megtehetné, hogy varázslattal kényszeríti Titániát szerelemre. De mit ér az ilyen szerelem? (GT) Olyan, mintha egy robotot ölelne az ember. Oberonnak ravaszkodnia kell, cselhez kell folyamodnia, másnak kell mutatnia magát, mint ami.

Mit érne Isten számára az a hódolat, amit hatalmi szóval ér el? Ha vannak felvilágosult filozófusok, akik az embereket hangyáknak tekintik, számukra bizonyára tetszetős lenne, ha a hangyák az ő lábuk elé hordanák a gyűjtött eleséget. Ettől azonban cseppet sem viselkednének istenien. Isten úgy tűnik, méltóságunkon, rangunkon túl szeret minket: úgy szeret, mint egyenrangú félt. Ezért, mivel Ő végtelenül nagyobb nálunk, csak úgy emelhetett minket fel az Ő szintjére, hogy megalázta magát, rabszolgává vált, aki megmossa tanítványai lábát.

Jézus tehát nem tehetett mást, várta, hogy az emberek *elhiszik,* hogy ő az Isten, de nem bizonyíthatta be, hogy tényleg az, mert akkor nem maguktól, nem szeretetből javultak volna meg, hanem kényszerből, vagy ami még rosszabb, érdekből. Vagyis nem is javultak volna meg...

Jézus tehát, mint oly sokszor, elutasítja azt a Messiás-képet, ami a korabeli, felfokozott várakozás legfőbb reménye volt: egy evilági király, aki legyőzi Izrael ellenségeit, megszünteti a gonoszok uralmát az országban, igazságot szolgáltat mindenkinek, s aztán... Aztán nem érdekes, a lényeg az, hogy *nekünk jó lesz.* Gondolták. Jézus ezzel szemben azokra a próféciákra hivatkozik, amelyekben a Messiás szelíd, sőt üldözött, aki áldozatot hoz *mindenkiért.*

Megtehette volna, hogy leszáll a keresztről. Megtehette volna, hogy felszáll a kereszttel, mint egy repülővel, megtehette volna, hogy befejezi a történelmet, és eredményt hirdet, ahelyett, hogy bárány módjára meghal a kereszten. Lett volna oka rá, hiszen sok szenvedést, nyomort, igazságtalanságot látott, de nem tette meg. Hogy miért, erről szól ez a könyv.

A BETSAIDAI VAK

Ha azt a változatot fogadjuk el, hogy a második kenyérszaporítás esete Húsvét után egy hónappal történt, akkor az ötödik év vége felé járunk, vagyis i. sz. 33. tavaszán. Jézus azután a csoda után Cezárea-Filippi környékén járt, s aztán észak felől tért vissza Galileába, valamikor a nyár végén. Így az ötödik évre nem sok esemény jutott, bár ennek szerintem abban kell keresnünk a magyarázatát, hogy a tanítványok számára nem voltak olyan jelentősek, hogy továbbadják az utókornak.

Történt azonban egy csodás gyógyítás, amiben szinte az a csoda, hogy tudunk róla, annyira zavarosnak és jelentéktelennek tűnik. Nem is meséli el más, csak Márk evangélista, ő pedig - szokásának megfelelően - semmilyen fejtegetést nem fűz hozzá.

Jézus Trachonitis és Dekapolisz tartományok határától, - ahol a második kenyérszaporítás történt -, ment észak felé. Itt a tartományok határán feküdt Betsaida, ami egyúttal Galilea határát is jelentette. Jézus azonban nem ment be városba.

Betszaidába értek. Egy vakot hoztak eléje és kérték, hogy érintse. Megfogta a vak kezét, s kivezette a faluból. Itt nyállal megkente a szemét, rátette a kezét s megkérdezte tőle:

- Látsz valamit?

Az felnézett, s így szólt:

- Embereket látok, olyan, *mintha fák járkálnának*.

Ezután ismét a szemére tette a kezét, erre tisztán kezdett látni, és úgy meggyógyult, hogy élesen látott mindent. Erre hazaküldte, de előbb figyelmeztette:

- A faluba ne menj be!" (Mk.8,22-26.)

A jelenetnek az a humorosnak tűnő része a kulcs, amelyben a frissen látó ember azt mondja, hogy embereket lát, „*mintha fák járkálnának*". Ez a kép, ha magunk elé idézzük, egészen megdöbbentő. Azt jelenti ugyanis, hogy a volt vak *fejjel lefelé látta a embereket*! Azért hasonlítja őket fához, mert a lábaik felül vannak, s úgy ágaznak el, mint egy fa ágai.

Miről árulkodik ez? Arról, hogy a jelenet egy minden kétséget kizáróan valódi esetet mond el. Félreértés ne essék, nem bizonyítja *direkt módon*, hogy az a bizonyos betsaidai vak valóban létezett, és valóban meggyógyult. Nem bizonyítja *tényszerűen*, hogy Jézus létezett, és csodákat tett. Nem bizonyítja, hogy *van* Isten. Egy valamit bizonyít *cáfolhatatlanul*: volt a világon olyan ember, aki csodás módon nyerte vissza a látását, és erről az emberről majdnem kétezer évvel ezelőtt tudósítottak.

Hogy miért bizonyítja? Azért, mert azt, hogy az újszülött, vagy a látását visszanyerő ember az első pillanatokban *fejjel lefelé* látja a dolgokat, csak a huszadik században fedezte fel a tudomány. Lehet, hogy korábban is voltak, akik ezt tudták, de nem hitte el nekik senki. Csak pár évtizede bizonyították be, mégpedig úgy, hogy a kísérlet önkéntes résztvevőire olyan szemüveget adtak, amely megfordítja a képet. A kísérlet résztvevői egytől egyig tanúsították, hogy egy bizonyos idő után a kép megfordult, és rendes állásúvá változott. Vagyis az agy a felelős azért, hogy a látott kép megfeleljen a tapasztalható valóságnak. Az pedig ismert optikai tény, hogy egy olyan szerkezetű lencse, mint amilyen az emberi szem, fordított állású képet ad.

Aki Márk evangéliumát írta, egész biztos tudomással bírt arról, hogy egyszer valaki csodás gyógyulás útján visszaszerezte a látását. És ezt nem csak az bizonyítja, hogy az illető fejjel

lefelé látott, hanem az is, hogy aki a történetet leírta, ezt *nem értette*. Úgy magyarázza az esetet, mintha Jézusnak még egyszer meg kellett volna érintenie a beteg szemét, hogy tényleg tisztán lásson, mintha Jézus elügyetlenkedte volna a csodát, vagy a vak túl vak lett volna, és nem sikerült elsőre meggyógyítani. Holott nem erről volt szó. Jézus csupán azért érintette meg újra a vak szemét, hogy átsegítse a fordított látás nehézségein, amelyek bizony egy fél napig is eltarthattak volna, miközben a vak esetleg azt hitte volna, hogy nem normális.

A férfi (gondolom, férfi volt), egyébként nem feltétlenül volt születése óta vak. Sőt, az, amit mond, hogy embereket lát, amik fákra hasonlítanak, azt mutatja, mintha már látott volna embereket és fákat. Ám a csoda ettől még ugyanolyan hiteles, ugyanis ahogy fentebb írtam, kísérletileg igazolták, hogy ha átlagos, látó emberekre megfordító szemüveget adnak, néhány óra múlva ismét rendesen fognak látni, majd ha a szemüveget leveszik, megint el kell telnie egy kis időnek ahhoz, hogy visszaálljon a kép és a valóság összhangja. Arra vonatkozóan pedig - sajnálatos módon - mind a mai nem tudott kísérletet végezni a tudomány, hogy mi van az olyan vakokkal, akik egyszer csak visszanyerték a látásukat.

Hangsúlyozom, ezzel nem azt akarom bizonyítani, hogy mindaz, amit a Szentírás ír, igaz. Még csak azt sem akarom vele bizonyítani, hogy mindaz, amit én írok, igaz. Ám ez a csoda csodálatos módon bizonyítja, hogy a Szentírásban olyan valóságos tények szerepelnek, amelyeket egész egyszerűen értelmetlen lenne kétségbe vonni.

FÜLÖP CEZÁREÁJA

Cezárea-Filippiben olyan horderejű esemény történt, amelyet mindhárom szinoptikus evangélium elmond. Itt kérdezte meg Jézus, hogy mit gondolnak róla az apostolok, s itt nyilvánította ki Péter, hogy őt tartja a Messiásnak.

Mint láttuk, János azt a jelenetet, amikor Péter hitet tett Jézus mellett, az első kenyérszaporítás utáni vitához kötötte. Ott így hangzott a jelenet:

Ezeket mondta, amikor Kafarnaumban, a zsinagógában tanított. Tanítványai közül, akik ezeket hallották, többen azt mondták:

- Kemény beszéd. Ki hallgatja?

Jézus tudta, hogy tanítványai méltatlankodtak miatta, azért így szólt hozzájuk:

- Botránkoztok rajta? Hátha majd azt látjátok, hogy az Emberfia fölmegy oda, ahol azelőtt volt! A lélek az, ami éltet, a test nem használ semmit. Hozzátok intézett szavaim lélek és élet, de vannak közöttetek, akik nem hisznek.

Jézus ugyanis kezdettől fogva tudta, kik nem hisznek, és ki fogja elárulni.

Aztán így folytatta:

- Azért mondtam nektek, hogy senki sem jöhet hozzám, ha az Atya meg nem adja neki.

Ettől kezdve tanítványai közül sokan visszahúzódtak, s többé nem jártak vele. Jézus azért a tizenkettőhöz fordult:

- Ti is el akartok menni?

Simon Péter felelt neki:

- Uram, kihez mennénk? Tiéd az örök életet adó tanítás. Mi hittünk és tudjuk, hogy te vagy az Isten Szentje.

Jézus így válaszolt:

- Nem tizenkettőtöket választottam ki? De egyikőtök ördög.

Júdást értette rajta, az iskarióti Simon fiát. Mert ő lett az árulója, egy a tizenkettő közül. (Jn. 6,59-71.)

Azért idéztem ilyen hosszan János szövegét, mert bár az esetet akkor is elmeséltem, amikor az első kenyérszaporításról volt szó, de már akkor sem állítottam biztosan, hogy a Péter hitvallására vonatkozó rész nem egyezik meg azzal, amiről nemsokára a szinoptikusok beszámolója alapján fogok beszélni. János szövegéből úgy tűnik, hogy a kafarnaumi zsinagógában lejátszódott jelenet és Péter hitvallása között hosszabb idő telt el. Ismerve János evangéliumának meghatározhatatlan logikai felépítését az időbeosztást tekintve, lehetséges, hogy közben eltelt két év. Hiszen azok közül az események közül, amikről biztosan tudjuk, hogy az első kenyérszaporítás és az utolsó Sátoros ünnep között történtek, János semmit nem mesélt el.

A méltatlankodó tanítványokkal folytatott párbeszéd arra enged következtetni, hogy Jézus tudatosan „elzavart” maga körül mindenkit, aki addig követte, kivéve a tizenkettőt. Ez elég értelmes cselekedetnek tekinthető, ha arra gondolunk, hogy máris túl sok ellensége volt, és kerülnie kellett a túl nagy feltűnést. Egy egész hadseregnyi tanítvánnyal járkálni nem volt

célszerű. A párbeszédből ezért kihallatszik, hogy Jézus nem is akarja visszatartani azokat, akik zúgolódnak tanítása miatt, azt mondja, úgyis csak az marad mellette, akit Isten arra rendelt. Ettől gondolom, még többen megsértődtek. Ebből viszont az következik, hogy az a tanúságtétel, amit a szinoptikusok elmesélnek, mégis máskor történt.

Előbb azonban kell arról szólnom pár szót, hogy mikor és hol történhetett ez az eset. A szinoptikusok valamennyien a második kenyérszaporítás utánra helyezik, illetve bocsánat, Lukács nem, mert ő azt el se meséli. Csakhogy ő viszont az első kenyérszaporítás utánra teszi Péter tanúságtételét! Tehát, ahogy az előbb láttuk, tényleg nem értette, miért van két kenyérszaporítás - talán puszta szószaporításnak vélte a dolgot - azért nem számolt be a másodikról, de magát a jelenetet mégis hozzákötötte valahogy ehhez a csodához. Ez tehát megerősíti, hogy a második kenyérszaporítás után vagyunk.

Mint láttuk, Jézus bejárta a föníciai tengerpart városait, majd - állítólag - a Tízváros környékén, Galilea határán jelent meg, ahol a második kenyérszaporítás csodáját végrehajtotta. Onnan eltávozva *Magadán* környékére ment, amit egyesek Dalmanuta-ként jegyeztek le, amiből én arra következtettem, hogy annak a helynek az emléke, ahova ment, később teljesen kitörlődött az emlékezetből, és nem kizárt, hogy Damaszkusszal állt kapcsolatban. Innen nem volt messze Fülöp Cezáreája, az eredeti Izrael Ország északi határa, ahol Máté apostol szerint Péter tanúságtétele megtörtént.

Ha a történet logikájából indulunk ki (tudom, ez gyenge érv), a következőt látjuk: miután elhagyta Galileát, hogy az idegenben élőknek is hirdesse tanítását - ezt tetőzte be a második kenyérszaporítás, vagyis a „vándorok páskája” - itt, idegenben nyilvánította ki először, hogy miután hazatér, meg fogják ölni. Közben tehát nem sok értelme lett volna Galileában, pláne Magdalában járkálnia. Az az epizód is alátámasztja ezt (szintén igen halványan), hogy *jövevények* mesélték neki, mi történt a galileai zsidókkal Jeruzsálemben. És legfőképpen az támasztja alá a feltételezésemet (bár szintén igencsak esetlegesen), hogy ezután nem sokkal következik a Színeváltozás csodája, de erről majd a megfelelő helyen.

Most lássuk, mi is történt itt.

Amikor Jézus Fülöp Cezáreájának vidékére ért, megkérdezte tanítványaitól:

- Kinek tartják az emberek az Emberfiát?

Így válaszoltak:

- Van, aki Keresztelő Jánosnak, van, aki Illésnek, Jeremiásnak vagy valamelyik másik prófétának.

Jézus most hozzájuk fordult:

- Hát ti mit mondtok, ki vagyok?

Simon Péter válaszolt:

- Te vagy Krisztus, az élő Isten Fia.

Erre Jézus azt mondta neki:

- Boldog vagy, Simon, Jónás fia, mert nem a test és vér nyilatkoztatta ki ezt neked, hanem az én mennyei Atyám. Én is mondom neked: Péter vagy, erre a sziklára építem egyházamat, s az alvilág kapui sem vesznek rajta erőt. Neked adom a mennyek országa kulcsait. Amit megkötsz a földön, a mennyben is meg lesz kötve, s amit feloldasz a földön, a mennyben is fel lesz oldva.

Aztán lelkére kötötte tanítványainak, ne mondják el senkinek, hogy ő a Krisztus.

Ettől kezdve Jézus jelezni kezdte tanítványainak: Jeruzsálembe kell mennie, sokat kell szenvednie a vénektől, a főpapoktól és az írástudóktól, megölik, de harmadnap feltámad.

Péter félrevonta, és szemrehányást tett neki ezekkel a szavakkal:

- Isten mentsen, Uram! Ilyesmi nem történhet veled.

Megfordult és rászólt:

- Távozz tőlem, sátán! Botránkoztatsz, mert nem arra van gondod, amit az Isten akar, hanem arra, amit az emberek akarnak. (Mt. 16,13-23.)

Jézus kérdésére az apostolok azt válaszolják, hogy a nép valamelyik nagy próféta reinkarnációjának tartja Jézust. Maga Heródes Antipász is tartott ettől. Ez a hiedelem tehát elég széles körben elterjedt lehetett. Hogy Jézusnak ebben mi volt a szerepe, arról még lesz szó. Ám nagyon fontos maga a kérdés:

- Kinek tartják az emberek az *Emberfiát?*

Vagyis Jézus eddig önmagáról csak úgy beszélt, hogy ő az Emberfia. A próféták jövendöléseiben ez a cím, vagy titulus eddig ellentmondásos volt. Előfordult, hogy pusztán annyit jelentett: ember, ugyanis a héberben élt az a kifejezési mód, hogy körülírták a megnevezett dolgot. Például a „szamárnak csikaja" mindössze annyit jelentett, hogy „szamár". Jeremiásnál viszont Isten a prófétát szólítja Emberfiának, mintegy érzékeltetve, mekkora távolság van köztük. Dániel könyvében jelenik meg először egy olyan világ fölötti szereplőként az Emberfia, aki az Utolsó Ítélet, vagy Isten igazságosságának hírnöke és egyben végrehajtója. (Haag) Az Ószövetségben sehol nem olvasható, hogy a Messiás azonos lenne az Emberfiával, aki egyben Isten Fia is. Ezt tehát - úgy tűnik - mintha Péter találta volna ki. Jézus ugyan ráfogja az Istenre, mondván: Ő nyilatkoztatta ki Péternek ezt a titkot, ám mi élhetünk a gyanúperrel, hogy ebben azért neki is volt némi szerepe. (v.ö.: Szentháromság). Függetlenül azonban attól, hogy az Új Tan lényege (Isten és Jézus egyek, és az Ószövetség próféciáiban az igazi Felkent más, mint akit addig vártak), összhangba hozható-e Isten korábbi kinyilatkoztatásaival, az egész jelenetnek más a voltaképpeni üzenete. Nevezetesen az, hogy *ki volt az, aki kinyilatkoztatta az igazságot.* Mindegy ugyanis, hogy mi történt addig, Jézus itt tanúk előtt elismeri, hogy ez az igazság, és meg is jutalmazza az eminens diákot. Neki adja az ítélkezés jogát a földön és az égen egyaránt. Ki volt Simon Péter?

Gondoljunk vissza Péter meghívására. Amikor először látjuk (János evangéliumában), Simonnak hívják, ám Jézus elnevezi őt Péternek (Kéfás), ami a szikla jelentésű arámi szóból ered. A szinoptikusok szerint pedig a Galileai tenger partján találkozik vele, amikor Simon a tanítványa lesz. Lukács egy csodálatos halfogáshoz köti az esetet:

Amikor befejezte a tanítást, így szólt Simonhoz:

- Evezz a mélyre, és vessétek ki a hálótokat halfogásra!- Mester, egész éjszaka fáradoztunk, s nem fogtunk semmit, de a te szavadra, kivetem a hálót. - válaszolta Simon, és így is tett, s annyi halat fogtak, hogy szakadozni kezdett a háló.

Intettek a másik bárkában levő társaiknak, hogy menjenek segíteni. Mentek is, és úgy telerakták mind a két bárkát, hogy majdnem elsüllyedt.

Ennek láttán Simon Péter Jézus lábához borult, és e szavakra fakadt:

- Uram, menj el tőlem, mert bűnös ember vagyok!

Mert a szerencsés halfogás láttán társaival együtt félelem töltötte el. Hasonlóképpen Jakabot és Jánost is, Zebedeus fiait, Simon társait. De Jézus így szólt Simonhoz:

- Ne félj! Ezentúl emberhalász leszel. (Lk. 5,4-10.)

A jelenetben nem a fantasztikus halmennyiség a döbbenetes, hanem Péter szavai:

- Uram, menj el tőlem, mert bűnös ember vagyok!

Mint arról már sokszor volt szó, a korabeli felfogás a bűnt összekapcsolta a büntetéssel, vagyis a betegséggel. A beteg embereket bűnösöknek tartották, akik vagy saját, vagy őseik vétkéért bűnhődnek. A gyógyulás is ahhoz kapcsolódott, hogy valaki meg akart-e tisztulni a bűneitől. Lehetséges lenne, hogy Péter beteg volt? Különben miért borult volna Jézus lába elé? Ha a mi felfogásunk szerint lett volna bűnös ember, ezzel meg is szűnt volna a bűne, hiszen magatartása arról tanúskodik, hogy meg akart szabadulni a bűntől. Valószínű, hogy Péter olyan betegségben szenvedett, amit mindenki láthatott. Ráadásul Péter ugyanazt mondja Jézusnak, amit általában a gonosz szellemek által megszállt betegek mondtak: **menj el tőlem!** Sőt, a gonosz lelkek kifejezetten Isten Szentjének nevezték Jézust!

Van egy érdekes szokás, a beteg nevének megváltoztatása. „Négy dolog változtathatja meg az emberre szabott sújtó ítéletet: a jótékonyság, az imádkozás, tetteinek megjobbítása, és *a név megváltoztatása.*" (Talmudi tanítás, idézi: Jólesz K.) Erről még lesz szó később is. Péterrel kapcsolatban tehát erős a gyanú, hogy beteg volt, nyavalyatörős, értelmi fogyatékos, vagy valami hasonló. Viselkedése is alátámasztja ezt a hipotézist, egész életében heveskedő maradt.

Jézus tehát attól a Simon Pétertől kapta meg a helyes választ a kérdésre, akit mindenki legalábbis félnótásnak tartott. Lesz még egy ezzel szorosan összefüggő jelent, ami legalább ennyire botrányos, úgyhogy egyelőre ne tegyék félre a könyvet.

Milyen megdöbbentő, amit ezután Jézus mond! Boldognak nevezi Jónás (Jóna, János?) fiát, mert nem a *test és vér* nyilatkoztatta ki számára a felismerést. Mit jelenthet ez a kifejezés? Az eredeti, arámi szófordulatot talán soha nem fogjuk biztosan megtudni, a szövegösszefüggés azonban azt sugallja, hogy *Péter nem magától jött rá* az igazságra. Vagyis nem a saját szellemi, logikai képességei alapján jutott erre a felismerésre, mert arra nem is lett volna képes! Ez a jelenet lényege. Ismerik azt a jelenetet, amikor Jézus ujjongott, hogy Isten nem a „nagyoknak" (értsd: okosok) nyilvánította ki önmagát, hanem a kicsinyeknek? Ez a jézusi tanítás egyik legfontosabb kulcsa: azok szégyenítik meg az öntelteket, akiket mindenki lenézett, vagy legalábbis megmosolygott. Már a Hegyi beszédben is megkaptuk ezt az üzenetet, csak úgy látszik, nem vettük elég komolyan.

Ezután nem sokkal Jézus megjövendöli apostolainak, hogy amikor hazatérnek a Szentföldre, sok szenvedésben lesz része, és végül megölik. Erre Péter, akit Jézus nem sokkal azelőtt annyira megdicsért, hogy a világ főítészévé tett, buzgalmában hevesen „megfeddi" mesterét, mondván, ilyesmi nem történhet Jézussal. Természetesen ebben a buzgalomban elsősorban Péter hatalmas szeretete játszotta a fő szerepet, de azért volt itt más is. Hiszen Péter azt mondta Jézus korábbi kérdésére, hogy Jézus a Messiás. Márpedig az a gondolat, hogy a Messiást megölik, olyan elkeserítő, sőt olyan elképzelhetetlen volt, hogy azt Péter nem hagyhatta szó nélkül. Különben is, az előbbi dicséret után Péter nyilván úgy érezte, hogy neki nem csak joga, de kötelessége is beleszólni mindenbe. Erre Jézus hátrafordult:

- Távozz tőlem sátán!

Mi ez? Sátánnak nevezi azt a Pétert, akit az imént a többiek előtt annyira felmagasztalt? Vagy arról van szó, hogy Péterben *még benne volt* a gonosz szellem? Péter egész magatartása, főleg, amit a Színeváltozásnál, az Utolsó Vacsoránál, vagy Jézus kihallgatásánál látunk, arról tanúskodik, hogy nem múlt el hebehurgyasága. Vagyis *nem gyógyult meg.* Elképzelhető ez? Képes lett volna Jézus „úgy" hagyni azt a tanítványát, aki a legönfeláldozóbban szerette,

miközben jártában-keltében elmebetegek sokaságát gyógyította meg? Vagy talán azokat sem gyógyította meg?

Az egyik lehetséges megoldás az, ha abból indulunk ki, amit az elmebetegségekről tudunk. Amit mi tudunk ezekről, azt biztosan tudta az Isten Fia is. Akkoriban ártó szellemeket tartottak az elmebetegség okának, mi pedig nem tudjuk, mit tartsunk annak. Néha születési, vagy genetikai rendellenességgel tudunk indokolni egyes betegségeket, de az igazi okot (miért okoz egy születési, vagy genetikai rendellenesség egy bizonyos mentális tünetcsoportot) nem tudjuk. Nem látunk bele az elmebetegek fejébe, ha pedig magunk vagyunk elmebetegek, nem látunk ki belőle.

Simon Péter betegsége biztosan nem valamiféle paranoia, vagy skizofrénia volt. Ő nem tombolt, mint sok beteg, akiket Jézus meggyógyított, nem csinált semmi különöset. Valószínű tehát, hogy szellemi, vagy értelmi fogyatékos volt, akit valamilyen születési rendellenesség tett azzá. Ezt a betegséget nem lehet meggyógyítani. Isten (mármint Jézus) persze tehetett volna csodát, ha halottat képes volt feltámasztani, csakhogy ő pont nem ezt akarta. Valójában csodát tett Péterrel, de ez a csoda egészen emberi, mondhatnám, voltaképpen *példabeszéd*. Nem az volt a csoda, hogy meggyógyította Pétert, vagyis úgynevezett „teljes értékű" emberré tette, hanem az, hogy bebizonyította: *a betegek is teljes értékű emberek.* Éppen azzal tett csodát, hogy Pétert nem varázsolta át egészségessé, hanem saját mivoltában emelte a „normális" emberek fölé.

Jézus feddő szavainak azonban van még egy tanulságuk. Arra hivatkozik, hogy Péter nem Isten tervével törődik, hanem az emberekével. Ezek szerint Istennek volt egy terve, ami nem egyezett meg azzal, amit az emberek szerettek volna. Erről a Színeváltozás csodájánál lesz szó.

Azt a feltételezésemet, hogy Jézus csak 33. nyarán tér vissza Galileába, megerősíti az is, hogy Jézus Cezárea Filippiben jelentette be először az apostolainak, milyen sors vár rá. Ez arra mutat, hogy „önkéntes száműzetéséből" abban a biztos tudatban tért haza, hogy szembe kell néznie a halállal. Erre utalhat az a jelenet is, amikor farizeusok figyelmeztetik, hogy óvakodjon Heródestől.

Még abban az órában fölkereste néhány farizeus. Figyelmeztették:

- Menj el innen, ne maradj itt tovább! Heródes meg akar ölni.

Ezt válaszolta nekik:

- Menjetek, mondjátok meg annak a rókának: Lám, ma és holnap ördögöt űzök, és gyógyítok, csak harmadnap fejezem be. Mégis, ma, holnap és holnapután folytatnom kell utamat, mert nem lehet, hogy próféta Jeruzsálemen kívül vesszen el. (Lk. 13,31-33.)

Ez a jelenet egyedül Lukács evangéliumában olvasható. Látszólag nem sokat árul el a körülményekről, azonban ha megvizsgáljuk a szöveget, látjuk, hogy Lukács előtte sok példabeszédet hoz, elmeséli a tizennyolc éve meggörbedt asszony esetét, azelőtt ismét sok példabeszédet mond, majd az azt megelőző jelenet az, amikor Jézus a Siloám torony összedőlése kapcsán mondott intő szavakat a hallgatóságnak. Az időrend tehát teljesen biztos, a farizeusok akkor figyelmeztetik Jézust, hogy óvakodjon Heródestől, amikor hazatér a Szentföldre.

Jézusnak ezek a szavai egészen világosan árulkodnak arról, hogy tudatosan a halálra készül, amit Jeruzsálemben kell elszenvednie. Időszámításunk szerint 33. nyarának végén vagyunk.

JÉZUS SZÍNEVÁLTOZÁSA

Hat nap múlva Jézus maga mellé vette Pétert, Jakabot és testvérét, Jánost, s fölment külön velük egy magas hegyre. Ott elváltozott előttük, arca ragyogott, mint a nap, ruhája pedig olyan fehér lett, hogy vakított, mint a fény. Egyszerre megjelent nekik Mózes és Illés, amint beszélgettek vele. Péter erre így szólt Jézushoz:

- Uram, jó itt nekünk! Ha akarod, csinálok ide három sátort, egyet neked, egyet Mózesnek, egyet pedig Illésnek. Amíg beszélt, hirtelen fényes felhő borult rájuk, s a felhőből szózat hallatszott:

- Ez az én szeretett fiam, akiben kedvem telik, őt hallgassátok!

Ennek hallatára a tanítványok arcra borultak, s igen megrémültek. Jézus odalépett hozzájuk, és megérintette őket:

- Keljetek fel, ne féljetek!

Amikor tekintetüket fölemelték, nem láttak senkit, csak egyedül Jézust. A hegyről lefelé jövet Jézus rájuk parancsolt:

- Ne szóljatok a látomásról senkinek, amíg az Emberfia föl nem támad a halálból.

A tanítványok megkérdezték:

- Miért mondják az írástudók, hogy előbb Illésnek kell eljönnie?

Így felelt:

- Illés ugyan eljön, és helyreállít mindent. Csakhogy én azt mondom nektek: Illés már eljött, de nem ismerték fel, úgy bántak vele, ahogy akartak. Így szenved majd tőlük az Emberfia is.

Ekkor a tanítványok megértették, hogy Keresztelő Jánosról beszélt nekik. (Mt. 17. 1-13.)

Hat nap múlva Jézus maga mellé vette Pétert, Jakabot és Jánost, s csak velük fölment egy magas hegyre. Ott átváltozott előttük. Ruhája olyan ragyogó fehér lett, hogy a földön ványoló sem képes így ruhát kifehéríteni. Egyszerre megjelent nekik Illés meg Mózes, és beszélgettek Jézussal. Péter ezzel fordult oda Jézushoz:

- Mester! Olyan jó itt lenni! Hadd verjünk három sátrat: egyet neked, egyet Mózesnek, és egyet Illésnek.

Nem is gondolt rá, mit mond, annyira meg volt ijedve. Ekkor felhő ereszkedett alá, s árnyéka rájuk vetődött. A felhőből szózat hallatszott:

- Ez az én szeretett Fiam, őt hallgassátok!

Mire körülnéztek, senkit sem láttak a közelben, csak Jézust.

A hegyről lejövet megparancsolta nekik, hogy ne mondják el senkinek, amit láttak, amíg az Emberfia fel nem támad a halálból. A parancsot megtartották, de maguk közt megvitatták, hogy mit jelenthet: a halálból feltámad. Azután megkérdezték tőle:

- Miért mondják az írástudók, hogy előbb el kell jönnie Illésnek?

Ezt válaszolta:

- Igen, előbb eljön Illés, és mindent helyreállít. De az is meg van írva az Emberfiáról, hogy sokat kell szenvednie, és megvetésben lesz része. Azt mondom nektek, hogy Illés már eljött, de kényük-kedvük szerint bántak vele, ahogy előre megírták róla. (Mk. 9. 2-13.)

E beszéd után mintegy nyolc napra történt, hogy kiválasztotta Pétert, Jánost és Jakabot, és fölment velük a hegyre imádkozni. Míg imádkozott, teljesen átváltozott, ruhája fehér lett és ragyogó. Egyszerre csak két férfi beszélgetett vele: Mózes és Illés. Megdicsőülten jelentek meg, és a haláláról beszélgettek, amelyet Jeruzsálemben kell majd elszenvednie. Pétert és társait elnyomta az álom. Amikor fölébredtek, látták dicsőségét és mellette a két férfit. Ezek már épp menni készültek, Péter így szólt Jézushoz:

- Mester, jó nekünk itt lenni! Hadd csináljunk három sátrat, neked egyet, Mózesnek egyet és Illésnek egyet.

Nem tudta, mit beszél. Közben felhő támadt és elborította őket. Féltek, amikor a felhőbe jutottak. A felhőből szózat hallatszott:

- Ez az én *választott* fiam, őt hallgassátok!

Mire a szózat elhangzott, Jézus ismét egyedül volt. Hallgattak, és senkinek sem árultak el semmit abból, amit láttak. (Lk.9,)

A három szinoptikus evangélium nagyjából egyformán meséli el a történetet, méghozzá anélkül, hogy kommentárt fűzne hozzá, pedig eléggé megdöbbentő esetről van szó. Nem elég, hogy egy elképesztően öncélúnak tetsző csoda szerepel benne, Jézus és a ruhája *világított*, de ráadásul önellentmondásos is: mi szükség volt az egész jelenetre, ha nem volt szabad senkinek elmesélni? Vajon mit ír a Színeváltozásról János, aki maga is ott volt? *Semmit*, hölgyeim és uraim...

Szívesen elbeszélgetnék János evangélistával arról a kérdésről, hogy miért nem vesztegetett egy árva szót sem azokra a kulcsfontosságú eseményekre, amelyeknél ő lenne a legfontosabb tanú, mivel azonban ez a közeli jövőben nem valószínű, kénytelen vagyok a saját fejem után menni.

A Színeváltozás csodája fordulópontot jelent Jézus földi működésében. Ehhez képest az evangéliumok meglehetősen röviden végeznek vele. Még a csoda rendkívüli mivoltát sem hangsúlyozzák, éppen csak megemlítik, hogy Jézus teste és ruhája fénylett, vagy hogy Mózes és Illés jelent meg a hegyen, akikkel Jézus a közeli haláláról beszélt. Még azt sem mondják el, honnan tudták, hogy ők voltak azok. Ahhoz, hogy megértsük a csoda jelentőségét, meg kell fontolnunk, mihez köthető egyáltalán.

A jelenet leírása ismét azt az érzést kelti az emberben, hogy egy „mesés" történettel állunk szemben, mint Jézus megkísértésekor, a tó vizén történő átkeléskor, vagy a vihar lecsendesítésénél. Az első kérdés tehát az, hogy mi teszi hitelessé a csodát. Természetesen az, hogy ószövetségi előképei vannak.

Lássuk először magát azt az ünnepet, amikor a Színeváltozás történt.

A Sátoros Ünnep egy összetett ünnepkör része. Az ószövetségi leírások szerint ez az ünnepsorozat a *hetedik* hónap első napján kezdődött, ekkor ünnepelték az *Évkezdet* napját, a hónap tizedik napján volt az Engesztelés napja, és a tizenötödik napon kezdődött a nyolc napig tartó Sátoros ünnep. Itt mindjárt az elején van egy kis probléma, miért Tisri hónap, vagyis a *hetedik* hónap elseje az Évkezdet ünnepe?

Az Újév napjának ünnepe voltaképpen Jahve uralkodásának megünneplését jelentette. Jáhve a világ királya, aki teremtette a mindenséget. Az Újévvel kapcsolatos ellentmondást a szakirodalom úgy magyarázza, hogy a tavaszi évkezdetet Jojakim király, babiloni kényszerre vezette be az időszámításunk előtti hatodik század elején. Ám a kumráni közösségben Tisri hónap elseje maradt az évkezdet napja, amelyet aztán a szeleukida dinasztia állított vissza. Érdekes, hogy a *Tisri* az akkád *Tisritu*-ból származik, amely „kezdet"-et jelent, tehát valamikor náluk is ősszel kezdődött az év. Ezt vették át a babiloniak is, ám valamiért mégis megváltoztatták a naptárukat, és tavaszra tették az évkezdetet, amit aztán rákényszerítették Izraelre is. (*Haag*). Ezen a nyár végi napon ünnepelték a templomszentelést is, amely ünnep csak a babiloni fogságból való visszatérés után került a mai helyére, és, mint említettem a szövetségkötés megújítására is ezen a napon emlékeztek.

Az évkezdet napja utáni tizedik napon, az engesztelés ünnepén a nép és papság bűneinek jóvátételéért imádkoztak, megtisztították a szentélyt, és füstöltek, nehogy Isten tekintete a pap vesztét okozza. Ez volt ugyanis az egyetlen nap, amikor a főpap beléphetett a Szentek Szentjébe. Ekkor áldozták fel a „bűnbakot" is.

A sátoros ünnep pedig a szüret, illetve általában a betakarítás ünnepe volt, amikor lombsátrakat kellett építeni, hogy azokban lakjanak, a pusztai vándorlás *befejezésének* emlékezetére. Ezen az ünnepen felmentek Jeruzsálembe. Ekkor merítettek a Siloé tavából vizet, amit az oltár meghatározott részére kellett önteni a következő év gazdag esőiben reménykedve. Ekkor léphettek be a férfiak a belső udvarra, ahol körmenetben pálmaágakat lengettek és zsoltárokat énekeltek.

Lássuk, mit is írnak az evangéliumok, milyen előzmények után történt a Színeváltozás?

E beszéde után mintegy nyolc napra történt... (Lk.) Hat nap múlva Jézus... (Mt.-Mk.). Jézus tehát valamikor tartott egy beszédet, amelyben azt mondta, hogy aki követni akarja, tagadjon meg mindent, még önmagát is. Erről a Jézus követése című fejezetben bővebben volt szó. Ennek a beszédnek a végén elhangzik egy mondat:

- Igazán mondom nektek, hogy a jelenlévők közül lesznek, akik nem halnak meg, míg meg nem látják Isten hatalommal bíró országának (uralmának) **eljövetelét. (Mk. 9.1.)**

A szakirodalom nem szeret azzal a kérdéssel foglalkozni, hogy tévesen jósolta-e Jézus a világvégét, pontosabban annak közeli bekövetkeztét, vagy sem. Sokan képletes értelmű kijelentésnek tartják Jézus ide vonatkozó szavait, a belső megtisztulásra, a belső mennyországra értik. Az itt mondottakat pedig kimondottan a Színeváltozás csodájának bejelentéseként magyarázzák. Ennek azonban nem sok értelme van: a színeváltozáskor Jézus nem „országában eljőve" áll három, ijedt tanítványa előtt. Márpedig Jézus fenti mondata egyértelműen az Utolsó Ítéletre vonatkozik. Arra, hogy halála után, mint bíró tér vissza, aki szétválasztja a jókat és rosszakat. Maguk az első keresztények sokáig abban a hiszemben éltek, hogy még az ő életükben bekövetkezik a végítélet, vagyis Jézus ugyan meghalt, feltámadt, és elment, de nemsokára visszajön. Az Apostolok Cselekedeteiben, az apostolok leveleiben, sőt még János evangéliumának a végén is találunk erre vonatkozó utalásokat.

Az Újév, vagy Jáhve királyságának napja, egyszerre jelképezte a világ megteremtését és az Utolsó Ítélet után megszülető Új Eget és Új Földet. Jézus beszéde tehát, amit nyilván Tisri hónap első napján tartott, gondolom, Cezárea-Philippiben, ahol Péter tanúságot tett mellette, s amelyből az evangéliumok sajnálatosan keveset idéznek, nyilván arról szólt, hogy nemsokára eljön az Isten Országa. De mire gondolt, amikor azt mondta, hogy egyesek *nem halnak meg addig*?

At események későbbi alakulásából ugyanis nemsokára ki fog derülni, hogy ezen az utolsó úton, amit Dántól (Cezárea-Philippi) Jeruzsálemig tett meg, egyre többen csatlakoztak hozzá, mert úgy vélték, most fog megkezdődni a Messiás Országa. Az ezt alátámasztó idézetet később látni fogjuk. Jézus tehát ezen a bizonyos beszéden *kihirdette Isten Országát.*

Az evangéliumok beszámolóiban található eltérés, miszerint Jézus ezután a beszéd után hat, vagy nyolc nappal később ment föl a hegyre három tanítványával, tulajdonképpen nem fontos, de csak akkor, ha már tudjuk, miről van szó. Az ugyanis, hogy hat (nyolc) nap múlva ment föl a hegyre, nem jelenti azt, hogy maga a Színeváltozás csodája is hat nap (nyolc) nap múlva történt. Amikor lejön a hegyről, óhatatlanul az a benyomása támad az olvasónak, hogy hosszabb időt töltött ott. Ezt majd a következő fejezetben látjuk meg. A napok számának abból a szempontból van jelentősége, hogy az évkezdet napja után tíz nappal ülték az Engesztelés napját. Jézus tehát ezért ment fel a hegyre azután a beszéd után hat-nyolc nappal. A Színeváltozás csodája tehát az *Engesztelés napjához kapcsolódik*.

Az Engesztelés napján a főpap önmagáért, rokonságáért, a papságért, a népért, valamint magáért a szent helyért, vagyis tulajdonképpen a Templomért mutat be áldozatot. Feltétlenül érdemes elolvasnunk a következő részt az Ószövetségből. Azt mondja el a történet, hogy miért nem szabad illetéktelennek belépni a Szentek Szentjébe, hogy találkozzon az Úrral. Ettől a balesettől kezdve, amiről itt szó van, a főpap is csak évente egyszer léphetett be oda.

Nádáb és Abíhú, *Áron fiai*, fogták a maguk szenes serpenyőjét, tüzet tettek bele, füstölőszert raktak rá, és idegen tűzzel áldoztak az ÚR előtt, amilyet Ő nem parancsolt nekik.

Ekkor tűz csapott ki az ÚR színe elől, és megemésztette őket; meghaltak az ÚR színe előtt.

Mózes így szólt Áronhoz:

- Erről beszélt az ÚR, amikor azt mondta: A hozzám közelállókon mutatom meg, hogy szent vagyok, és az egész nép előtt, hogy dicsőséges vagyok!

Áron némán hallgatott.

Azután odahívta Mózes Mísáélt és Elcáfánt, Áron nagybátyjának, Uzzíélnek a fiait, és ezt mondta nekik:

- Járuljatok ide, és vigyétek el atyátok fiait a szentély elől, a táboron kívülre!

Oda is járultak, és elvitték azokat ruhástul a táboron kívülre, ahogyan Mózes intézkedett. Azután ezt mondta Mózes Áronnak meg a fiainak, Eleázárnak és Ítámárnak:

- *Fejeteket gondozatlanul ne hagyjátok, ruhátokat meg ne szaggassátok*, hogy meg ne haljatok, és az ÚR meg ne haragudjék az egész közösségre! Atyátok fiai, Izráel egész háza pedig sírjon amiatt, hogy ilyen égető tűzzel égetett az ÚR! A kijelentés sátrának a bejáratától se távozzatok el, különben meghaltok, mert az ÚR felkenő olaja van rajtatok!

Ők tehát Mózes beszéde szerint cselekedtek.

(...)

Mózes így szólt Áronhoz és megmaradt fiaihoz, Eleázárhoz és Ítámárhoz:

- Fogjátok az ételáldozatot, amely megmaradt az ÚR tűzáldozataiból, és egyétek meg azt kovásztalanul az oltár mellett, mert igen szent az. (...)

Amikor Mózes igen kereste a vétekáldozati bakot, kiderült, hogy elégett. Megharagudott ezért Áronnak a megmaradt fiaira, Eleázárra és Ítámárra, és ezt mondta:

- Miért nem ettétek meg a vétekáldozatot a szent helyen? (...)

De Áron így szólt Mózeshez:

- Nézd, ma mutatták be vétekáldozatukat és égőáldozatukat az ÚR előtt, engem pedig ilyen dolgok értek! Ha én ma vétekáldozatot eszem, jónak látta volna-e az ÚR?

Amikor ezt hallotta Mózes, igazat adott neki. (3Móz. 10,1-20.)

Azért emeltem ki bizonyos mondatokat, mert azok azt bizonyítják, hogy Áron két fiát még meggyászolni sem volt szabad, maga Áron is némán tűrte, ami történt. De mi történt? Valószínű, hogy Áron rendetlen fiai beléptek a Szentek Szentjébe (erre utal a serpenyő), holott erre nekik nem volt felhatalmazásuk. Az „idegen tűz" kifejezés értelme persze lehet az is, hogy olyan anyagot, vagy áldozatot használtak hozzá, ami valamilyen más kultuszra utalt. Különben nehezen érthető Isten pusztító haragja, amivel lesújtott a két férfira.

No persze mindaz, amit annak a kornak a szertartásairól tudunk, amikor még létezett a Frigyláda, igen kevés. Minden olyan szövegnél, ami erről a korról szól, úgy érezzük, hogy valami rettenetes titok lappangott a Láda és a Sátor körül. Kérdés, miért. Tényleg volt titok, vagy csak Mózes és családja akarta, hogy hatalmukat titkok vegyék körül? Áron két fiát meggyászolni sem volt szabad, azt sem tudjuk, holttestükkel mi történt, elégették-e azokat a táboron kívül, vagy eltemették. Az Isten tüzétől ugyanis nem égtek el, mert akkor a rajtuk lévő ruha is elégett volna. Mózes és Áron ellen később maga az egész nép fellázad, amit egy szintén lévita család vezetett (Mózesék is Lévi törzséből származtak), akik kevesellték - Mózes szerint - azt a szolgálatot, amit a nép vezetője rájuk bízott. Felmerül a gyanú, hogy nem is annyira a szolgálatot kevesellték, hanem az „ingyen húst", vagyis az áldozati állatok bizonyos részeit, amelyet Isten örök időkre Áron fiainak rendelt, de ez csak kötözködés. Az viszont tény, hogy Mózes és Áron vezető szerepét többször is fenyegette valamiféle lázadás. Lehetséges tehát, hogy Áron elpusztult fiai is ilyen szerepet játszottak. Nagyon érdekes az, ami a jelenet végén olvasható: Mózes megharagszik Áronra és két megmaradt fiára, amiért nem ették meg az áldozatot. Úgy tűnik, mintha azt az oltáron felejtették volna, hiszen porig égett, pedig meg kellett volna enni. Ám valószínű, hogy nem feledékenységről volt szó. Amikor ugyanis Áron védelmébe veszi a fiait, ezt mondja: **engem pedig ilyen dolgok értek.** A látszólag homályos szöveg nyilván arra utal, hogy Áronnak aznap két fia halt meg. Még ha nem is volt szabad gyászolnia őket, mint apjuk, Áron nyilván részt vett a temetésükön. Lehet, hogy nem ért halotthoz, de mindenképpen tisztátalannak számított, ezért nem ehetett az áldozati húsból. Ezt ugyanis szigorúan megtiltotta az Isten.

Ha valaki hozzáér bármely tisztátalan dologhoz, emberi tisztátalansághoz vagy tisztátalan állathoz vagy bármi tisztátalan utálatossághoz, és mégis eszik a békeáldozat húsából, amely az ÚRé, azt az embert ki kell irtani népe közül. (3Móz.7,21.)

Az a parancs tehát, hogy az Isten jelenlétét jelképező Frigyládát csak a főpap láthatja, és ő is csak évente egyszer, az Engesztelés napján, állítólag innen ered. Most lássuk az ünnephez kapcsolódó legfontosabb kérdést, a bűnbak bemutatását. Ezt is hosszan kell idéznem.

Beszélt az ÚR Mózeshez Áron két fiának a halála után, akik meghaltak, mert az ÚR elé mertek lépni.

Ezt mondta az ÚR Mózesnek:

- Mondd meg a testvérednek, Áronnak, hogy ne menjen be akármikor a szentélybe a kárpiton belül, a ládán levő födél elé, hogy meg ne haljon, mert a födél fölött jelenek meg felhőben. Úgy menjen be Áron a szentélybe, hogy vigyen egy bikát vétekáldozatul és egy kost égőáldozatul. Öltözzék gyolcsból készült szent köntösbe, gyolcsnadrág legyen rajta, gyolcsövvel övezze magát körül, gyolcssüveget tegyen a fejére. Szent ruhák ezek, mosakodjék meg azért vízben, és úgy öltse fel ezeket.

Izráel fiainak a közösségétől pedig vegyen két kecskebakot vétekáldozatul és egy kost égőáldozatul.

Mutassa be Áron a bikát mint a maga vétekáldozatát, és szerezzen engesztelést magáért és háza népéért.

Azután fogja a két kecskebakot, állítsa azokat az ÚR elé a kijelentés sátrának a bejáratánál, és *vessen sorsot* Áron a két bakra, az egyiket sorsolja ki az ÚRnak, a *másikat Azázélnak.*

Vezesse oda Áron azt a bakot, amely a sorsvetésben az ÚRnak jutott, és készítse azt el vétekáldozatul.

Azt a bakot pedig, amely a sorsvetésben Azázélnak jutott, állítsák élve az ÚR elé, hogy engesztelést végezzen vele, és elküldje Azázélnak a pusztába.

(...)

Rakja tele a szenes serpenyőt tüzes parázzsal az ÚR előtt levő oltárról, és két tele marok porrá tört illatos fűszerfélével együtt vigye be a kárpiton belülre. Tegye rá az illatáldozatot a tűzre az ÚR színe előtt, hogy beborítsa az illatáldozat felhője a födelet, amely a bizonyság fölött van, és akkor nem hal meg.

(...)

Így végezzen engesztelést a szentélyért, Izráel fiainak a tisztátalansága miatt és minden vétkes hitszegése miatt. *Így cselekedjék a kijelentés sátráért is, amely köztük, tisztátalanok között van.*

(...)

Ha elvégezte az engesztelést a szentélyért, a kijelentés sátráért és az oltárért, vezesse oda az élő bakot.

Tegye rá Áron mindkét kezét az élő bak fejére, és vallja meg fölötte Izráel fiainak minden bűnét és minden vétkes hitszegését. Helyezze azokat a bak fejére, azután küldje el egy odarendelt emberrel a pusztába, hadd vigye magával a bak minden bűnüket egy távol eső földre. Így küldje el a bakot a pusztába.

Azután menjen be Áron a kijelentés sátrába, és vesse le a gyolcsruhákat, amelyeket magára öltött, amikor bement a szentélybe, és rakja le ott azokat. Mosakodjék meg vízben, szent helyen, és öltözzék fel a ruháiba, úgy menjen ki, és készítse el a maga égőáldozatát meg a nép égőáldozatát, és végezzen engesztelést magáért és a népért. (...)

Aki pedig elvitte az Azázélnak szánt bakot, mossa ki ruháját, mosakodjék meg vízben, azután bemehet a táborba.

(...)

Örök rendelkezés legyen ez nálatok: a hetedik hónap tizedikén tartóztassátok meg magatokat, ne végezzetek semmiféle munkát, sem a bennszülött, sem a köztetek tartózkodó jövevény.

(...)

Örök rendelkezés legyen ez nálatok, hogy évenként egyszer engesztelést végezzenek Izráel fiaiért, minden vétkük miatt. És úgy cselekedtek, ahogyan megparancsolta az ÚR Mózesnek. (3Móz.16,1-34.)

A szövegben szereplő Azazel eléggé rejtélyes, mondhatnám kínos figura, annyit tudunk róla, hogy pusztai démonnak tekintették, ami váratlanul csap le áldozataira. Sajnos a név jelentéséről semmit sem tudunk, de benne van Isten nem jáhvista neve: Él. Énok könyvében (nemcsak a keresztények által átdolgozott, hanem a Kumránban fennmaradt változat szerint is) Isten bűnbeesett fiainak nevében benne volt ez a szó. Erről azonban nem tudunk semmi többet, mert a zsidó vallás (hála Istennek) még az emléküket is majdnem egészen kiirtotta.

Nem Isten Lelke vitte Jézust a pusztába, hogy a sátán megkísértse? A gonoszság démonának tehát van szerepe az isteni tervben, akár akarjuk, akár nem. Az Engesztelés napján mindenestre ez a jelentés is felmerül. Kellett ugyanis egy kecskebak, akire ráhelyezik a nép bűnét, hogy azt odaadják Azazelnek, miáltal a nép bűntelen lesz. Jézus pedig magára vette bűneinket.

Csakhogy ez a magyarázat, mármint hogy Jézus lett volna a „bűnbak", így nem áll meg. Ezen a napon ugyanis *két* bakot áldoztak, és az elsőt Istennek mutatták be, *vétekáldozatul*. Ez magyarul ugyanaz, mint a bűnbak: a nép bűneit jelképezi. Az Engesztelés tehát *kétfelé* irányult, az egyik fölfelé, Istennek, a másik lefelé, az „alvilág urának". Istennek „szabályos" áldozatot mutattak be, az alvilág urára meg rábízták, hogy akkor ragadja el a bakot, amikor ő akarja. A zsidó vallásban ez a kettősség - érthető módon - egyre inkább háttérbe szorult. Ősi, mezopotámiai és egyéb babonás képzetek csökevényének tűnik, amitől ugyan megszabadulni nem volt merszük, ám Isten egyetlenségének dogmájával érezhetően szembeállt, azért némi titkolózással vették körül. Pedig nincs szó másról, mint arról az ősi világképről, hogy az alvilág fölött nincs hatalmunk, sőt, még az is lehet, hogy Istennek sincs. Természetesen azok a próféták, akik a megszilárdult Jáhve-hit képviselői voltak, mélységes megvetéssel szemlélték mindezt, nem is használja egyikük sem Azazel nevét, az indexre került Hénokon kívül. Mi azonban megértőbbek lehetünk: Mózes korában az embereknek (még Mózesnek sem) lehetett bátorsága ahhoz, hogy hirtelen, radikálisan szakítson azzal az akkor már több ezer (tízezer?) éves hiedelemrendszerrel, amellyel sokan még ma sem tudtak szakítani.

A zsidó vallás (amely egyáltalán nem rítt ki etekintetben a korabeli világból) döbbenetes állatmészárlásának - amit a mai olvasók többsége érthető idegenkedéssel szemlél -, van néhány megfontolásra érdemes vonatkozása. Az első, ami szembeötlik, a tisztaságra való törekvés, de erről már volt szó. A másik az, hogy az elfüstölögtetett részek éppenséggel nem selejtes ételek voltak. A húsokon lévő *kövérjét*, hártyákat, a veséket és a vért kellett mindig Istennek adni. Pedig vannak olyan szövegek, amelyek azt mondják, hogy a jólét idején a nép majd a zsíros falatokat eheti. Tehát ez egyfajta értékrend volt, még akkor is, ha finom húsok maradtak Áron fiainak. Ezt erősíti az is, hogy (majdnem) mindig *kovásztalan* kenyeret kellett enniük hozzá, amelynek egy része szintén áldozat volt. A legfontosabb azonban a vér szerepe.

Vért egyáltalán nem volt szabad enni. Ezt a kutatók azzal magyarázzák, hogy a vér a lelket jelentette. A vért az oltárra öntötték, illetve a kárpitra, vagy egymásra hintették. Ebből arra a szemléletre lehet következtetni, hogy minden lelket Isten tulajdonának tekintettek, és ami még fontosabb, elismerték, hogy az állatoknak is van valamilyen lelke. Lehet ezt a világképet ősi, sőt ősemberi hiedelmekkel magyarázni, de nem fontos. Ugyanis a zsidó vallásban igenis létezett

az állatok tisztelete. Az esszénusok már időszámításunk előtt a második században szakítottak is az állatáldozással, és a farizeusi hagyományokra épülő rabbinikus egyház is megtette ezt később.

Ha ebből a szempontból tekintünk vissza Jézus szavaira, amikor önmagát valóságos ételnek, a vérét valóságos italnak nevezte (vagy „a" valódinak), jobban érthető ez a mondata is: **a lélek az, ami éltet.**

Az engesztelés napjának központi tevékenysége tehát egy kos feláldozása Istennek, amellyel a nép bűneit megváltják. Mellesleg az alvilág urának is juttatnak valamit, biztos, ami biztos.

Ezek után térjünk vissza Jézus Színeváltozásának csodájához.

Sajnos nem tudjuk, hogy mi történt a Színeváltozás hegyén igazából. Péter szavai a sátrak állításáról a Sátoros Ünnepre utalnak, ám Jézus az Engesztelés napját töltötte a hegyen, és ahogy mondtam, az egész ünnepkör a Szövetségre való emlékezést szolgálta, nagyjából abban az értelemben, hogy a nép ekkor a megérdemelt jutalomnak örül. Ráadásul az egész esemény valahol Galilea határán történt, minden bizonnyal kívül a Szentföldön. Ami - a szövetségkötéssel való párhuzam miatt -, más szempontból is Mózest juttatja eszünkbe.

Mózes ugyanis nem mehetett be a Szentföldre. Egy hegy tetejéről megláthatta az ígéret földjét, de tovább nem mehetett.

A Második Törvénykönyv eléggé ellentmondásosan meséli el Mózes esetét. Ott ugyanis az áll, hogy az Úr akkor, amikor Mózes már 120 éves, tehát már letelt a negyven évnyi kóborlás a pusztában, amit büntetésül mért Isten a népre, mutatta meg neki az ígéret földjét a Nébó hegyéről, a Piszga csúcsáról. Mivel azonban Mózes egy beszédében arra hivatkozik, hogy az Úr már korábban közölte vele, hogy nem mehet be az Ígéret földjére, az esemény időpontjában nem lehetünk biztosak:

- Immár százhúsz esztendős vagyok, nem vagyok képes tovább jönni s menni. Aztán azt mondta nekem az Úr: nem fogsz a Jordánon átkelni. (M.Törv. 31.1-2.)

Ha Jézus ezzel is Mózesre akart utalni, akkor nyilván a halálára készült. Mint láttuk, ez így is van, ez előtt kezdte figyelmeztetni a tanítványait, hogy meg fog halni. Csakhogy mondhatják, Jézus ezután visszatért a Szentföldre, ellentétben Mózessel. Igaz, ám ennek ellenére is jelképes a Színeváltozás hegye: Jézus itt is egyértelműen arra készül, hogy meg fog halni. Hiszen a saját haláláról beszélgetett Mózessel és Illéssel. Mózes szerepe világos: ő vezette el népét az ígéret földjére, méghozzá meglehetősen sok nehézség árán, ráadásul úgy, hogy ő maga nem mehetett be. De miért pont Illés volt a másik? Arról már volt szó, hogy a messiási jóslatok szerint Illés, aki élve került Isten mellé az égbe, a Messiás előfutáraként fog újra eljönni. Csakhogy nem ez az egyetlen ok. Illést bizonyos értelemben „második Mózesnek" nevezik (KBL), hiszen az elfajzott királyok idején ő volt az egyetlen próféta, aki szembe mert szállni Baál kultuszával, pedig nem egyszer forgott veszélyben az élete. Ugyanúgy legyőzte Baál papjait egy versenyben, ahogy Mózes diadalmaskodott az egyiptomi papok fölött. Az Isten egy rekettyebokorból (rekettye=bokor) szólt hozzá, ahogy Mózest is egy bokorból szólította meg. Olyan szép ez a jelenet, hogy nem állhatom meg, idézni fogom, de előrebocsátom, hogy néhány fejezettel később hivatkozni fogok rá.

Amikor Aháb elmondta Jezábelnek mindazt, amit Illés tett, és hogy a prófétákat megölte karddal, Jezábel követet küldött Illéshez ezzel az üzenettel:

- Úgy bánjanak velem az *istenek* most és ezután is, hogy holnap ilyenkorra azt teszem veled, ami azokkal történt!

Illés megijedt, elindult és elment, hogy mentse az életét, és elérkezett a júdai Beérsebába. Legényét ott hagyta, ő pedig elment a pusztába *egynapi járóföldre*. Odaérve egy rekettyebokorhoz, leült alá, *meghalni kívánt*, és ezt mondta:

- *Elég most már, URam! Vedd el életemet, mert nem vagyok jobb elődeimnél!*

Azután lefeküdt, és elaludt a rekettyebokor alatt. De egyszer csak egy angyal érintette meg, és ezt mondta neki:

- Kelj föl, egyél!

Amikor föltekintett, látta, hogy a fejénél, forró kövön sült lángos és egy korsó víz van. Evett és ivott, majd újra lefeküdt. Az ÚR angyala másodszor is visszatért, megérintette, és ezt mondta:

- Kelj föl, egyél, mert erőd felett való út áll előtted!

Ő fölkelt, evett és ivott, és annak az ételnek az erejével ment negyven nap és negyven éjjel az Isten hegyéig, a Hórebig.

Itt bement egy barlangba, és ott töltötte az éjszakát. Egyszer csak így szólt hozzá az ÚR *igéje:*

- Mit csinálsz itt, Illés?

Ő így felelt:

- Nagyon *buzgólkodtam az ÚRért*, a Seregek Istenéért, mert Izráel fiai elhagyták szövetségedet, lerombolták oltáraidat, prófétáidat pedig fegyverrel ölték meg. Egyedül én maradtam meg, de az én életemet is el akarják venni.

Az ÚR ezt mondta:

- Jöjj ki, és állj a hegyre az ÚR színe elé!

És amikor elvonult az ÚR, nagy és erős szél szaggatta a hegyeket, és törte a sziklákat az ÚR előtt; de az ÚR nem volt ott a szélben. A szél után földrengés következett; de az ÚR nem volt ott a földrengésben. A földrengés után tűz támadt; de az ÚR nem volt ott a tűzben. A tűz után halk és szelíd hang hallatszott.

Amikor Illés ezt meghallotta, *palástjával eltakarta az arcát*, kiment, és megállt a barlang bejáratánál. Egy hang pedig így szólt hozzá:

- Mit csinálsz itt, Illés?

Ő így felelt:

- Nagyon buzgólkodtam az ÚRért, a Seregek Istenéért, *mert Izráel fiai elhagyták szövetségedet, lerombolták oltáraidat, prófétáidat pedig fegyverrel ölték meg. Egyedül én maradtam meg, de az én életemet is el akarják venni.*

Ekkor azt mondta neki az ÚR:

- Menj, kelj ismét útra a pusztán át, Damaszkuszba, és amikor odaérsz, kend fel Hazáélt Arám királyává. Azután Jéhút, Nimsi fiát kend fel Izráel királyává; Elizeust, az ábél-mehólái Sáfát fiát pedig kend fel prófétává a magad helyébe! És aki majd megmenekül Hazáél kardjától, azt Jéhú öli meg, és aki megmenekül Jéhú kardjától, azt Elizeus öli meg. *De meghagyok Izráelben hétezer embert: minden térdet, amely nem hajolt meg a Baal előtt, és minden szájat, amely nem csókolta meg azt.* (1.Kir. 19,1-18.)

Mindez azután történt, hogy a „próféta-verseny” veszteseit, Baál prófétáit lemészárolták, s a három éves aszály, amivel Isten a népet büntette a bálványimádásért, elmúlt. (Az is nagyon érdekes történet, de belátom, mindent nem idézhetek.)

Illés tehát úgy áll előttünk, mint második Mózes. Vagyis Jézus beszélgetőtársa a hegyen az a két férfi volt, akinek a zsidók vallásukat, mi pedig Jézust köszönhetjük.

Ezek után történt az, hogy Jézus *világított.* Ez az az apróság, amit hála Istennek leírtak az evangélisták, mert ennek alapján biztosak lehetünk azokban a párhuzamokban, amelyek Jézus bonyolult utalási rendszerét érthetővé teszik. Mózesről ugyanis ezt írja a Szentírás, amikor megkötötte a szövetséget Izrael népe és Isten között:

Amikor Mózes lejött a Sinai hegyről, - a tanúság két kőtáblája Mózes kezében volt, amikor lejött - Mózes nem tudta, hogy *arcának bőre ragyogott*, mivel Vele beszélt. Amikor Áron és Izrael fiai látták, hogy arcának bőre ragyog, féltek a közelébe menni. (Kiv.34.29-30.)

Nem csoda, hogy Péter is meg volt ijedve. Jézus átváltozása természetfölötti esemény volt, nem csupán azért ragyogott, mert rásütött a nap a hegytetőn. Azt ugyanis, hogy éjszaka is világított, az a tény mutatja, hogy Péterék elaludtak. De hogy a nyavalyába tudtak elaludni, ha ilyen ijesztő dolgot láttak, ráadásul még két kísértet is megjelent előttük, Mózes és Illés?! Erre csak egy magyarázat van: elfáradtak. Senki sem tud ugyanis három napnál többet virrasztani. Ez a kirándulás a hegyre azonban több napig tartott. Maga a hegyre való feljutás sem lehetett rövid séta, bár nem tudjuk, melyik hegyről van szó.

Jézus fölment a hegyre, hogy megtartsa az Engesztelés ünnepét, imádkozott, világítani kezdett, majd megjelent Mózes és Illés, akik a haláláról beszélgettek vele. Mindez nyilván elég hosszadalmas volt, így a harmadik napja virrasztó tanítványokat elnyomta az álom. Amikor felébredtek, Mózes és Illés éppen menni készültek, s az amúgy is ijedt Péter udvariasságból, meg nehogy baj legyen, marasztalni kezdte őket, mondván, úgyis nyakukon a Sátoros Ünnep, maradjanak még egy kicsit, majd ő csinál nekik egy-egy sátrat. ***Nem tudta mit beszél***. Márk evangéliuma, amely Péter közvetlen beszámolóira a leginkább támaszkodhatott, feltehetően pontosabban értelmezi Péter lelkiállapotát: nem is gondolt bele, mit jelent az, amit mond.

Péter mondata ugyanis többféleképpen értelmezhető: „Minek mennénk Jeruzsálembe, amikor itt sokkal jobb?” „Ne menjünk Jeruzsálembe, mert veszélyes.” Persze Péter mondata különben is butaság volt, hiszen minek kellett volna Mózesnek és Illésnek sátor?

Van azonban egy még megdöbbentőbb értelmezési lehetőség. Mózesnek csak az arca foszforeszkált, Jézusnak azonban a ruhája is világított, sőt, az egész teste átváltozott. Ha viszont Jézust ily módon *Istenként* látták, - Mózesnek ugyanis nyilván azért kezdett világítani az arca, mert maga Isten ragyogott - Péter szavait a sátorépítésről úgy is érthetjük, hogy *építsenek Jézusnak egy templomot*, hiszen Jáhve temploma valamikor sátor volt!

A Színeváltozás csodája tehát arról szól, hogy Jézus az Isten. Ugyanis az a tény, hogy Mózes és Illés beszélgettek vele a hegyen, nem feltétlenül azt jelentik, hogy Isten követei voltak. Már bocsásson meg, Remélem Elnéző Olvasóm, de mi szükség lett volna Isten és Isten Fia között követekre? Jézus maga is elárulja magát, János apostol szerint, amikor egyszer így beszél:

- Atyám, hálát adok neked, hogy meghallgattál. Tudom, hogy mindig meghallgatsz. Csak a köröttem álló nép miatt mondtam, hogy higgyék: te küldtél engem.. (Jn. 11,41-42.)

Jézus különben sem Mózestól és Illéstől tudta meg, hogy meg fog halni, hiszen arra nem sokkal korábban már felhívta apostolai figyelmét. Az viszont biztos, hogy a beszélgetés témája Jézus halála volt. A csoda célja pedig az, hogy a három kiválasztott tanítvány megjegyezze,

amit látott. Ezért figyelmezteti őket arra, hogy ne mondják el senkinek. Ahogy Jézus megtiltotta a meggyógyított embereknek, hogy elmondják a csodát, lelkére kötötte Péteréknek, hogy hallgassanak a Színeváltozásról, de élhetünk a gyanúval, hogy ezt nem gondolta komolyan. Erről már a leprás meggyógyításánál volt szó. Annál szomorúbb viszont, hogy a Színeváltozás tanúi mindössze annyit jegyeztek meg: a haláláról beszélgettek. Talán érthető, hiszen aludtak, s nemsokára lesz még egy sorsdöntő jelent, ahol szintén alusznak.

Mivel ilyen (látszólag) kevés adatra vagyunk utalva, kénytelenek vagyunk azokból az utalásokból kihámozni, hogy mi volt a beszélgetés lényege, amikről eddig szó volt.

A Színeváltozás csodájának előzménye egy Évkezdet napi beszéd volt Isten Országának eljöveteléről, amelyben Jézus azt mondta, hogy az ott állók között vannak olyanok, akik nem halnak meg addig. Bár nem ismerjük az eredeti, arám szöveget, és ha ismernénk, se lenne biztos, hogy jól értjük, szerintem, fölösleges arról álmodozni, hogy Jézus szavai csak átvitt értelemben jelentették ezt. Úgy tűnik tehát, hogy amikor Jézus meghirdette a Mennyek Országának eljövetelét, valóságos mozgalmat indított el, amely emberek sokaságát vonzotta utána abban a reményben, hogy egy diadalmas menetelés után beköszönt a Messiás uralma. Csakhogy Jézus ez előtt a beszéd előtt beavatta az apostolait abba a titokba, hogy őt Jeruzsálemben kivégzik.

Izaiás jövendölései között szerepel egy olyan látomás, amely szó szerint illik Jézus halálára, ahogy azt majd a kivégzésnél látjuk. Csakhogy a korabeli emberek előtt nem volt világos, hogy miért kellene meghalnia a Messiásnak. Péter sem értette, ezért feddte meg őt Jézus. Kérdés azonban, hogy Jézus értette-e? Miféle messiási uralom az, amikor a Messiást kivégzik? Vagyis, ha annak tudatában mondta, hogy egyesek nem halnak meg addig, amíg *el nem jön hatalma teljébe,* hogy előbb őt magát kivégzik, úgy tűnik, mintha arra készült volna, hogy Ő, Isten Fia feláldozza magát, hogy azután maga Isten megtartsa az Utolsó Ítéletet. Ezt a két dolgot ugyanis emberi logika szerint nem lehet másképp összeegyeztetni.

Ha Jézus ilyen tárgyú kijelentéseit vesszük, egyértelműen kiderül, hogy Isten Országának *közeli eljöveteléről* csak a Színeváltozás előtt beszélt. Az Utolsó Ítéletre vonatkozó későbbi kijelentéseinél már nincs szó arról, hogy küszöbön állna az Emberfia eljövetele. Ezt a kortársak (és az utókor sem) értették pontosan, ugyanis Jézus megjövendölte Jeruzsálem pusztulását, ami egy emberöltő múlva be is következett, de ezt ő nem kapcsolta össze a világvégével. A kortársai viszont igen, mi azonban különbséget tudunk tenni a különböző szövegek között. Vagyis Jézus terve menet közben módosult, kellett tehát történnie valaminek azon a rejtélyes hegyen, ami miatt *megváltozott a forgatókönyv.*

Mint arról majd később szó lesz, Isten és Isten Fia *végső soron* azonos, ám mégis *két személy.* S bár „kettőjük" közt teljes információ-áramlás volt, *soha nem azonosultak egészen.* Jézusnak egyik kijelentéséből kitetszik, hogy az Atya mindent rábízott a Fiúra. **Atyám mindent átadott nekem, és senki sem ismeri a Fiút, csak az Atya, s az Atyát sem ismeri senki, csak a Fiú, és az, akinek a Fiú kinyilatkoztatja. (Mt. 11,27.)** Nem azért, mert el akarta hárítani magától a felelősséget, hanem mert így látta jónak. Erről is később fogok beszélni. Tehát amikor Jézus a hegyen Mózessel és Illéssel beszélgetett, nem az történt, hogy ott tudta meg, milyen sors vár rá. Nem is az, hogy vitatkozott az Atyával: így, vagy úgy legyen. Hanem az a valóban fantasztikus dolog „esett meg" (direkt), amihez foghatót se vallásban, se filmen, se regényben nem írt még le ember, hogy tudniillik Isten emberré válva, a földi tapasztalatai tükrében akarta eldönteni, mit tegyen, és nem „odafönt" a Mennyben. Eddig megvizsgálta mindazt, amit a földön járva átélhetett, de most szüksége volt arra, hogy *újra* meghallgassa azt a két embert, akinek az emberiség talán a legtöbbet köszönheti, Mózest és Illést.

Ezt érdekes módon az a szózat erősíti meg, amit az apostolok hallanak:

- Ez az én szeretett fiam, akiben kedvem telik, őt hallgassátok!

Az Atya ugyanis ezzel nyilvánította ki a csoda tanúi előtt, hogy *rábízta a döntést a Fiára.* Lukács a ***választott fiam*** kifejezést használja, ami kínos abból a szempontból, mintha Jézus nem is lett volna mindig az Isten Fia, ahogy pedig az evangéliumok ezt hirdetik. Ám a ***választott*** szó eredeti jelentéstartománya igen gazdag lehetett. Jelenthetett *kiválasztottat,* vagyis kivételest, aminek köze lehetett a *szeretni* igéhez. (Ez nem etimológiai fejtegetés eredménye, hanem a tartalmi vonatkozásokból következik. Ám a *'báhar* „kiválaszt" és az *'áhab* „szeret" szó között akár még etimológiai kapcsolat is lehetett.) Hiszen Isten a zsidó népet is azért *választotta ki*, mert *szerette* az őseit. Lukács tehát alighanem itt is szó szerint fordít le egy kifejezést, anélkül, hogy tisztában lenne annak eredeti jelentés vonzataival.

Ezek után lássuk, hogyan döntött a Fiú. Eddig úgy látszik, az volt a terv, hogy meghal, ezzel kiválasztja a jókat és a rosszakat, de azután újra eljön, mint az Atya követe, és elkezdődik az Új Teremtés boldog korszaka. Mint láttuk, korábban az is felmerült, hogy esetleg simán elpusztul minden, de Jézus már az első kenyérszaporítás után azt mondta, hogy az ő áldozata a váltságdíj a *„világ életéért".* Ám amikor Mózessel és Illéssel elbeszélgetett, pontosabban meghallgatta őket, elhatározta, hogy ad még egy esélyt a világnak. Elhalasztja az Eredmény-hirdetést, és kivárja, amikor az emberek észhez térnek.

Az Illés szerepére vonatkozó utalásokat majd egy későbbi fejezetben fogom tárgyalni. De hogyan támasztja alá ezt a hipotézist Mózes szerepe?

Mózes volt a közvetítő Isten és a zsidó nép között, Mózes révén kötött szövetséget Isten a néppel. Ennek a szövetségkötésnek volt látható jele az, hogy világított az arca. Természetes módon merül fel a lehetőség, hogy Mózes (de Illés is), azért beszélgetett Jézussal a hegyen, hogy addigi szerepét folytassa: rávegye Isten Fiát, hogy *ne bontsa fel* a szövetséget. Egy szövetség ugyanis addig érvényes, amíg az egyik fél fel nem rúgja, márpedig a Biblia népe már addig is sokszor felrúgta, de ha még ráadásul meg is öli Isten Fiát, a szövetségnek annyi. Vajon Jézus megszüntette ezt a szövetséget?

Hogyan lehet ezt eldönteni. Mint láttuk, a szövetség tartalma az volt, hogy Isten a zsidó népnek adja az Ígéret Földjét, ami alatt nem a mai Palesztinát kell érteni, hanem a messiási korszak Sionját, ahol az „igaz izraeliták" közreműködésével az egész emberiség Istent fogja tisztelni. Cserébe azt kéri, hogy tartsák be a törvényeit. Na de láttuk, hogy Jézus - Izaiás szavaival összhangban, miszerint „törvényeik csak emberi parancsok" - erősen megreformálta a Tórát. (Aminek egyes pontjait - például az állatáldozástól való tartózkodást - később a zsidóság is „átvette".) Úgy tűnik tehát, hogy megszüntette a szövetséget.

A prófétáknál van is erre utaló szöveg, és a kumráni iratoknak is egyik lényeges pontja, hogy Isten Új Szövetséget fog kötni. Ám ők magától értetődően úgy gondolták, hogy Isten ezt az új szövetséget is a zsidókkal köti.

Látható-e bármi nyoma a Jézus óta eltelt évezredekben annak, hogy Isten felmondta a *szövetséget* választott népével? Nehéz kérdés. Úgy tűnik, igen. Ám annak *semmi nyoma, hogy bárki mással szövetséget kötött volna.*

Azon a bizonyos Pünkösdön, amikor Jézus kiválasztotta az apostolait, és ezzel létrehozta az Új Izraelt, *zsidókat* választott ki. Igaz, őket azzal bízza meg, hogy az egész világon hirdessék az evangéliumot, vagyis úgy látszik, mintha „Isten népe" ma már nem csak zsidókból állna.

Erről mindjárt többet is mondok, ám előtte térjünk vissza a „forgatókönyv" kérdéséhez. Eredetileg tehát úgy volt (talán), hogy Jézus áldozatot mutat be saját személyében Istennek,

azután rövidesen beköszönt Isten Országa, *az egész földön.* Ehhez az kellett volna, hogy a választott nép megtérjen, és akarja Isten uralmát. De nem úgy, ahogy ők képzelték, hogy *nekik lesz igazuk,* hanem úgy, hogy az igazságos legyen. Ez nem jött össze. Hiszen egymás között sem tudták eldönteni, hogy kinek van igaza. (Ez Pilátus híres mondata miatt lesz érdekes.) Jézus tehát két lehetőség között választhatott, vagy tartja magát az „eredeti forgatókönyvhöz", vagyis halála után visszatér, mint Ítélő Bíró, vagy elhalasztja a világvégét.

A Színeváltozás hegyén azonban a két vendég „meggyőzte" Isten Fiát, ahogy annak idején Lót magát Istent, aki két (három?) angyal képében jelent meg. Ehhez azonban vizsgáljuk meg azt a párhuzamot, amire az előző bekezdésben utaltam.

Sokan úgy értelmezik Ábrahám és Izsák kalandját a Morijja hegyén, mint ahol Isten (Elohim?) kinyilvánítja, hogy nem kíván több emberáldozatot. Az emberáldozás történeti problematikájába nincs alkalmam belemélyedni, de azt tudjuk, hogy a kánaániták között még akkor is szokásban volt emberek (főleg gyerekek) feláldozása, amikor a környező kultúrákban már nem. Ha egyáltalán valaha szokásban volt.

Ábrahám esete nem véletlenül maradt meg korokon átívelő fénycsóvának. Ábrahámot a zsidóság az ősatyjának tekintette, a legnagyobbnak mind közt, bár ő maga nem volt izraelita, hiszen nagypapája volt Izraelnek. Az Isten azonban az ő utódainak ígérte az Ígéret földjét. Mint láttuk, az „Ígéret Földje" kifejezés nem pusztán földrajzi fogalom. A tejjel-mézzel folyó Kánaán nem pusztán egy földrajzi hely, hanem voltaképpen maga a Mennyország. Erre utal az a kifejezés, hogy az igazak „Ábrahám kebelére" fognak jutni. Maga ez a szó eredetileg anyaméhet jelentett. De bármennyire zavarosak is lehettek őseink elképzelései a szaporodásról, azt nehezen lehet feltételezni, hogy egy férfinak méhet tulajdonítottak volna, még jelképesen sem. Haag azt mondja, hogy az „*ábrahám kebele*" kifejezés „asztalközösséget" jelent, vagyis az Isten meghívását arra az ünnepi lakomára, amelyben az üdvözülteknek lesz része. Vagyis Ábrahám „belső köréhez" fognak tartozni. De miért volt ilyen nagy ember Ábrahám?

Ábrahám alapvetően két dolog miatt volt az emberi nagyság megtestesítője. Ő volt az, aki azt mondta, hogy nem hajlandó alantas lényeket kultusszal tisztelni, csak a legnagyobbnak, a mindenséget kormányzó, végtelen, láthatatlan Istennek hódol. Ezt tekinthetnénk a nagyravágyás és gőg megnyilvánulásának is, Ábrahám azonban másik nagy tettével megmutatta, hogy ez a nagyravágyás együtt jár a legnagyobb alázattal.

Ábrahámnak és második feleségének, Sárának sokáig nem született gyereke. Majd megszánta őket az Úr, és idős korukban utódot támasztott nekik, Izsákot. A gyermek szépen nevelkedett, ám egy nem szép napon Isten azt a parancsot adta Ábrahámnak, hogy a közöttük fennálló baráti kapcsolat megpecsételése végett vigye fel a fiát a hegyre, és vágja le, mint egy bakot. Ábrahám zokszó nélkül engedelmeskedett Istennek, elindult a fiával a hegyre áldozatot bemutatni, miközben a fiú nem értette, miért nem visznek magukkal kecskét, amit levághatnak. Ábrahám odafönt megrakta a máglyát, megkötözte a fiát, elővette kését, és már éppen szúrni készült, amikor az Úr angyala megjelent, és közölte, hogy csak vicc volt az egész.

Arról nem írnak az ősi beszámolók, hogy Ábrahám mennyire jóízűen kacagott Isten tréfáján, de azt (állítólag) tudjuk, hogy az Izsák szó azt jelenti: „Az Isten nevetett". Ezt persze azzal magyarázzák, hogy a fiú szülei igen öregek voltak már, amikor ő megszületett - Ábrahám életkora háromjegyű szám ekkor -, tehát a név úgy értelmezhető, hogy Isten örült, és örömét átérezték Sáráék is, csakhogy a név jelentése nem csak a gyermekáldás fölött érzett örömöt fejezi ki. Izsák ugyanis minden bizonnyal Isten legnagyobb ajándékának, a humornak lett az ősatyja.

Izsáknak aztán utódai lettek, többek között Izrael, tehát úgy is mondhatnánk, hogy a zsidó nép léte egy hajszálon múlt. Ez a hajszál persze elég vastag, hiszen Isten hajáról van szó, aki nem véletlenül űzi velünk gonosznak tetsző tréfáit. Ha ugyanis Ábrahám lázadozni kezdett volna ellene, Izsák aligha válik a választott nép ősévé. Istennek tehát volt oka a vidámságra, talált egy embert, aki tényleg nagy ember volt, nemcsak nagyravágyó, hanem önfeláldozó is.

Ábrahámhoz kapcsolódik még az is, hogy jó viszonyban volt Salem, vagyis Jeruzsálem királyával, Melkisédekkel, aki kenyeret és bort áldozott, és akit a bibliai hagyomány az *Emberfia-ként* tart számon, aki majd a végítéletkor ítéletet mond *Isten műveiről* (*Flusser)*. Ezek után az csak természetes, hogy Morijja hegyét azonosítják azzal a heggyel, amelyre Jeruzsálem épült, és amelynek a neve ezt jelenti: „Isten megmutatta magát". (*Haag*)

Ha ezt a párhuzamot Jézusra vonatkoztatjuk, azt a megdöbbentő képet kapjuk, hogy Isten *megfordította a történelmet.* Ahogy Ábrahámot rávette arra, hogy vigye fel a fiát a hegyre, mint áldozatot, úgy most *maga Isten viszi fel a fiát*, hogy feláldozza. És azt várja, hogy ahogy annak idején ő megakadályozta a gyilkosságot, most majd lesz egy ember, aki megakadályozza Isten Fiának megölését.

Ám a Színeváltozás hegyén úgy döntött, hogy mégse. Nem teszi ki ekkora próbának az embereket. Lehet, hogy tudta, úgysem állják ki a próbát, de én azt hiszem, nem ezért döntött így.

Ám az Ábrahámmal fennálló párhuzam világít rá a szövetség elvetésének kérdésére is. Isten ugyanis Ábrahámmal nem kötött szövetséget. Emberi nagyságának elismeréseképpen *feltétel nélkül megígérte neki,* hogy utódai lesznek a választott nép. Később ezzel a néppel szövetséget kötött, de arról többször kiderült, hogy nem tartható fent. Isten azonban ilyenkor mindig *kiválasztott* egy maradékot a választott népből, hogy Ábrahámnak tett ígéretét ne szegje meg. A Mózessel folytatott „vitáiból" ez egyértelműen ki is derül. Mint látni fogjuk, azt mondja, hogy nem érdemeik miatt választotta ki a népet, hanem az őseinek tett ígéret miatt. Sőt, Mózesnek azt is mondja, hogy elpusztítja a népet, s magának Mózesnek az utódait teszi majd nagy néppé.

Mózes ezt nem akarta, ezért Jézus is megkegyelmezett nekik. Úgy áll tehát előttünk a Színeváltozás hegyén, mint az Emberfia, aki Melkisédek módján, vagyis igazságosan ítélkezik Isten Műve fölött. Melkisédek ugyanis, bár legyőzte Ábrahámot (így is lehet érteni a szöveget), megtérítette a kárát, ahelyett, hogy hadisarcot vett volna tőle.

Ugyanis, ha Isten azután tartotta volna meg az Utolsó Ítéletet, miután a Fiát kivégzik, éppen a választott nép fölött kellett volna kimondania a legsúlyosabb ítéletet. Hiszen ők adták hóhérkézre a Messiást. Csakhogy Isten tudta, hogy ebben nem a zsidó nép a bűnös. Igaz, a Biblia újra és újra hangoztatja, hogy a zsidó nép rászolgált a büntetésre. Ezt olvashatjuk a kumráni tekercseken is. Nem Jézus halála miatt, hanem azokért a bűnökért, amelyeket több százan éven keresztül jegyeztek fel a Szent Jegyzőkönyvek. Ha Isten és a választott nép szerződését úgy nézzük, ahogy az Mózes könyvében áll, amit már idéztem, ahol voltaképpen egy hűbéri szerződés megkötéséről van szó, a biblia népe megérdemelten jutott volna a legszörnyűbb sorsra. Hiszen egy király, ha hűbéresei fellázadnak ellene, kegyetlenül megtorolja bűneiket. Még azokat is, amiket el se követtek. Ám Isten soha nem volt olyan hűbérúr, mint Egyiptom, Asszíria, Babilon királya, vagy a részeges arámi király, akik az ember eszébe jutnak abból a korból. Ő tudta, hogy a szövetség megszegéséért nem a nép a felelős. Ezért elhalasztotta az ítéletet.

Annak a kérdésnek az eldöntését, ami pedig engem rendkívül izgat, csak nem vagyok képes átlátni, hogy ez a döntés végül is Isten, vagy Isten Fia döntése volt-e, nálam Bölcsebb Olvasómra bízom.

A színeváltozás leírásának folytatásából kiderül, hogy az apostolok tudták, minek voltak tanúi. Azt kérdezik, hogyan lehet, hogy itt van Jézus, a Megváltó, az Isten Fia, aki utolsó ítéletet fog tartani, amikor még nem jött el Illés, márpedig az Írás szerint a sorrend nem felcserélhető. Az, hogy Illést ott látták a hegyen, nem mond ellent ennek, mert „Illés eljövetele" alatt azt értették, hogy megmutatja magát az egész világnak.

Jézus válaszának értelme nehezen kihámozható. Először azt mondja, hogy Illés *majd* eljön, aztán meg azt, hogy már eljött, de megölték. Ez az ellentmondás azonban egy csapásra megoldódik, ha komolyan vesszük a forgatókönyv megváltoztatását. Azt mondja ugyanis, hogy *majd*, amikor bekövetkezik az Utolsó Ítélet, valóban eljön Illés, és *helyreállít mindent,* vagyis mindenki számára láthatóan betölti az előfutár szerepét, már nem mint földi ember, akivel kényük-kedvük szerint bánhatnak, hanem mint mennyei küldött. De most nem az a korszak van, hanem az, amelyben az Isten Fia meghal, megvetésben lesz része, és ez *sokáig fog tartani.*

Még egy pillanatra álljunk meg a helyszín kérdésénél. Jézus Tisri hónap első napján tartott egy beszédet Isten Uralmának közeli eljöveteléről. Ezt a korábbi események miatt Cezárea-Filippi környékére helyeztük. Cezárea-Filippi tulajdonképpen annak a Dán nevű városnak a közelében volt, amely a Szentföld északi határát jelenti. Mindig ezt írták ugyanis, ha az egész országról beszéltek: „Dántól Beér-Sebáig". Vagyis Jézus az ősi ország határán mondta el ezt a beszédet.

Ezután ment föl egy hegyre, ami biztosan a Szentföld határán volt, hogy mint Mózes, letekintsen az Ígéret Földjére. Dántól észak-keletre van is egy hegy, ami több mint ezerötszáz méter magas. Lehetséges, hogy itt kellene keresnünk a színeváltozás emlékét. Ám én azt sem tartom kizártnak, hogy Jézus azt a hegyet kereste fel, amire Illés ment fel annyiszor, a Kármel hegyét. Ez egy kiszögellésből indul, ami benyúlik a Földközi-tengerbe, és Galilea és Szamária határánál végződik. Innen, hogy úgy mondjam, jobban lehet látni a Szentföldet.

AZ EPILEPSZIÁS GYERMEK MEGGYÓGYÍTÁSA

Már volt szó arról a jelentről, ami nem sokkal a színeváltozás után szerepel: Jézus elé vittek egy nyavalyatörős gyermeket, akit az apostolok nem tudtak meggyógyítani.

Amikor a tanítványok közelébe értek, nagy sokaságot láttak körülöttük, írástudókat is, akik vitatkoztak velük. Amint meglátták Jézust, az egész sokaság nyomban megdöbbent, és eléje futva köszöntötte őt. Ő pedig megkérdezte tőlük:

- Miről vitatkoztok velük?

A sokaságból így felelt neki valaki:

- Mester, elhoztam hozzád a fiamat, akiben néma lélek van; és amikor ez megragadja, úgy leteperi őt, hogy tajtékzik, fogát csikorgatja, és megmerevedik. Szóltam tanítványaidnak, hogy űzzék ki, de nem tudták.

Jézus így válaszolt nekik:

- Ó, hitetlen nemzedék, meddig leszek még veletek? Meddig szenvedlek még titeket? Hozzátok őt elém!

Odavitték hozzá, és amikor meglátta őt a lélek, azonnal megrázta a fiút, úgyhogy az a földre esve fetrengett és tajtékzott.

Jézus megkérdezte a fiú apjától:

- Mennyi ideje, hogy ő így van?

Mire ő ezt válaszolta:

- Gyermekkora óta. Sokszor vetette tűzbe is, meg vízbe is, hogy elpusztítsa, de ha valamit lehet tenned, szánj meg minket, és segíts rajtunk!

Jézus ezt mondta neki:

- Ha lehet valamit tennem? Minden lehetséges annak, aki hisz.

Erre azonnal felkiáltott a gyermek apja, és így szólt:

- Hiszek, segíts a hitetlenségemen!

Amikor meglátta Jézus, hogy összefut a sokaság, ráparancsolt a tisztátalan lélekre ezt mondva neki:

- Te néma és süket lélek, megparancsolom neked: menj ki belőle, és ne menj bele többé!

Erre az felkiáltott, erősen megrázta őt, és kiment belőle. A gyermek olyan lett, mint a halott, úgyhogy sokan azt mondták: vége van.

Jézus azonban kezét megragadva magához térítette, és az felkelt.

Amikor azután Jézus bement egy házba, tanítványai megkérdezték tőle maguk között:

- Mi miért nem tudtuk kiűzni?

Ő pedig ezt mondta nekik:

- Ez a fajta semmivel sem űzhető ki, csak imádsággal. (Mk.9,14-29.)

Máté szerint Jézus ekkor kioktatta a tanítványait, hogy gyenge a hitük, és az utolsó mondat nála így hangzik: **Mindamellett ezt a fajtát nem lehet másképp kiűzni, csak imádsággal és *böjttel.* (Mt. 17,21.)** Már többször volt szó arról, hogy általában a rövidebb változatot szokás hitelesebbnek tartani. Nekem viszont az a véleményem, hogy az eredetileg elhangzott szavak többet jelentettek a szószerinti fordításnál, ezért elhiszem, hogy a hosszabb változatok jobban visszaadják Jézus gondolatait. Itt ennek abból a szempontból van jelentősége, hogy böjtölt-e Jézus, vagy sem. Többször írtam már, hogy szerintem böjtölt, anélkül azonban, hogy ezt másokkal közölte volna. Ha Máté szövege a hiteles, akkor bizonyítékul szolgálhat erre. Ezt nem tudjuk eldönteni, az viszont valószínű, hogy Jézus megtartotta a böjtöket, talán többet is, mint az esszénusok, vagy a farizeusok, hiszen negyven napos böjttel készült fel tanítói tevékenységére, és többször előfordul később is, hogy nem eszik, vagy megéhezik. A színeváltozás hegyén pedig biztosan nem evett, hiszen az Engesztelés napjához kötődött a legfontosabb böjt.

A jelenet tele van furcsaságokkal. Jézus, három tanítványával lejött a hegyről, és találkozott a hátrahagyott kilenc apostollal. De min döbbent meg a sokaság, amikor meglátta Jézust? Csak nem ragyogott még mindig? Ha így lenne, ugyan mi értelme lett volna a felszólításnak, hogy Péterék ne beszéljenek arról, amit láttak? A megdöbbenésnek tehát nem ez volt az oka. Persze nem tudhatjuk, hogy mi, de én azért elárulom Megértő Olvasómnak (már úgyis elég rossz véleménye lehet a szellemi képességeimről): Jézus sokáig volt fönt a hegyen. Ezért futottak oda Jézus elé: már azt hitték, sose látják többé. Amikor Jézus lejött a hegyről, így korholta a vitatkozó embereket:

- Ó, hitetlen nemzedék, meddig leszek még veletek? Meddig szenvedlek még titeket?

Ezek a szavak szinte szó szerint egyeznek azokkal, amiket Isten mond Mózesnek, miután az lejött a hegyről a Szövetség tábláival, és a nép közben bálványimádó lett.

Így szólt az Úr Mózeshez:

- Meddig akar még ez a nép gyalázni? Meddig nem hisz nekem még a körében mutatott jelek ellenére sem?! (Szám. 14,11.)

Jézus tehát még ekkor sem „esett ki a szerepéből”, még ezek a szavai sem puszta dühkitörések voltak, hanem utalások arra, ami egyszer már megtörtént. A hátrahagyott tanítványok ugyanis ugyanolyan kínos helyzetben lehettek, mint Áron, amikor a nép már azt hitte, Mózes vissza se jön a hegyről, mert biztosan elpusztult. Nosza, állítsunk aranyborjút, biztos, ami biztos.

Amikor azt látta a nép, hogy Mózes késlekedik, és nem jön le a hegyről, összegyülekezett a nép Áron köré, és azt mondták neki: Jöjj, és készíts nekünk istent, hogy előttünk járjon, mert nem tudjuk, hogy mi történt azzal a Mózessel, aki felhozott bennünket Egyiptomból. (2Móz. 32,1)

A mai ember szemében természetesen egy ilyen „de ja vue” képtelenség. Hogy ismétlődhetne meg egy ilyen jelentéktelen apróság véletlenül? Sehogy. Hát akkor? Ha nem volt véletlen, mit akart vele közölni Jézus?

Rendkívül izgalmas maga a gyógyítás is. A fiú epilepsziásnak tűnik, de mintha még más tünetei is lennének. Különös, ahogyan a korabeli vélekedés nevezte az ilyen betegeket (Máté is említett egy hasonlót, még jóval korábban): *néma és süket* szellem szállta meg őket. Honnan tudták, hogy süket is? És a süketnémákat miért nem süketnéma szellem szállta meg? Ez a hiedelem nyilván azzal függött össze, hogy tapasztalták: a beteg *teljesen érzéketlenné* válik. Nem csak nem beszél, nem hall, de *nem is érez* semmit. Ezt jelenti az, hogy tűzbe és vízbe is feküdt már a gyerek, és nem érezte. Ez a betegség nagyon ritka, de létezik. Ráadásul az a kórtünet, hogy a

„szellem dobta” a fiút a tűzbe és a vízbe, azt is sejtetni engedi, hogy alvajáró volt. Ez a tünet is párosulhat az epilepsziával, ha nem is törvényszerűen kapcsolódik hozzá.

A jelenet humora azonban tagadhatatlan. Jézus megvárta, amíg az emberek odaértek, s akkor rákiáltott az ördögre. Hát nem tudta, hogy süket? Nem. Ugyanis ő azt tudta, amit mi is, hogy a betegség oka nem valamiféle kis gonosz manó, ami szó szerint belemegy az emberbe. Ő nyilván azt is tudta, amit mi nem, hogy mi okozza a betegséget, de ezt sajnos nem mondta el. Azért kiáltott rá a gyerekre, mert „sokkterápiát” alkalmazott. Meg kellett ijesztenie a fiút. (Persze az is lehet, hogy a néma és süket szellem csak nagyothalló volt, és ha elég hangosan beszéltek hozzá, megértette...) A sokk hatására a beteg annyira elvesztette eszméletét, hogy az emberek rémülten azt hitték, meghalt. Ismert, hogy epilepsziás betegekkel - nagyon ritkán - előfordul, hogy a roham során a klinikai halál állapotába kerülnek. Jézus természetesen nem hagyta ebben az állapotban, hanem magához térítette.

Mint láttuk, azután, hogy meggyógyította a fiút, az apostolok így csodálkoztak:

- Mi miért nem tudtuk kiűzni?

- Ez a fajta nem megy ki másként, csak imádság és böjt hatására. (Mk. 9. 28-29.)

A hátrahagyott tanítványok között ott voltak Jézus testvérei is. Erről azonban a kellemetlen párhuzam juthat eszünkbe, hogy Mózes és Áron, akik testvérek voltak, többször összevesztek. Mint tudjuk, Áron készítette az aranyborjút a nép követésének engedve. Máskor meg, ahogy az előző fejezetben láttuk, azért haragudott meg Mózes Áronra, mert annak fiai nemették meg a bűnért való áldozatot. Áronnak két fiát el is pusztította az Úr, mert idegen tűzzel áldoztak neki. Az evangéliumokból azonban nem tudjuk meg, mit követtek el Jézus testvérei, csak Jézus dühös kifakadásából tudjuk (amivel az Úr Mózeshez intézett szavait idézte), hogy valaminek történnie kellett, amit az evangéliumok szerkesztői (Jézus testvérei) elfelejtettek leírni. Talán ebből származott János apostol keserű megjegyzése, hogy a testvérek nem hittek Jézusban.

Lehet persze az is, hogy Jézus csak azért haragudott rájuk, mert bár hatalmat adott nekik a démonok fölött, ahogy azt az apostolok küldésénél láttuk, mégsem volt elég hitük ahhoz, hogy meggyógyítsák a fiút.

Az esemény lezárásánál ezt olvashatjuk:

Onnan elindulva keresztülmentek Galileán, de nem akarta, hogy felismerje őt valaki (...) (Mk. 9, 30.)

Vagyis Jézus valóban most lépte át Galilea határát, most tért vissza Hazájába. Ráadásul nem akarta, hogy nagy sokaság kövesse, nem csak azért, hogy nyugodtan taníthassa az apostolokat, hanem mert el akarta kerülni, hogy a nagy sokaság miatt meghiúsuljon eredeti terve, megakadályozzák a főpapok, vagy a Rómaiak, hogy eljusson Jeruzsálembe. Ez volt a magyarázata annak is, hogy amikor Kánába ért, a rokonai (nem a testvérei) méltatlankodtak, miért nem megy fel a Sátoros Ünnepre, ám ő csak titokban ment föl, hogy út közben ne keltsen feltűnést.

Ott aztán bepótolta. De előbb lássuk, milyen kérdések merültek fel út közben.

A VILÁGVÉGE ÚJABB MEGJÖVENDÖLÉSE

Ezután a tanítványokhoz fordult:

- Jönnek napok, amikor szeretnétek látni az Emberfiának egyetlen napját, de nem fogjátok látni. Mondják majd nektek: nézzétek, itt van, vagy amott. De ne menjetek el, ne fussatok oda! Mert ahogy a cikázó villám az ég egyik szélétől a másikig villan, úgy jön el azon a napon az Emberfia is. (...) És mint Noé korában történt, úgy lesz az Emberfiának idejében is. Ettek, ittak, nősültek, férjhez mentek egészen addig a napig, amíg Noé be nem szállt a bárkába. Akkor jött a vízözön és mind elpusztította őket. Ugyanúgy, ahogy Lót napjaiban történt, ettek, ittak, vetettek, eladtak, ültettek, építettek. Aztán azon a napon, amelyen Lót elhagyta Szodomát, tüzes kéneső esett az égből, és mind elpusztította őket. Ugyanez fog bekövetkezni azon a napon, amikor az Emberfia megjelenik. Aki azon a napon a háztetőn lesz, és holmija lent a házban, ne jöjjön le érte. Hasonlóképpen, aki kinn lesz a határban, ne térjen vissza érte. Gondoljatok Lót feleségére! Aki folyvást azon fáradozik, hogy életét megmentse, elveszíti, aki ellenben elveszíti, megmenti. Mondom nektek, azon az éjszakán ketten lesznek egy ágyban. Az egyiket felveszik, a másikat otthagyják. Két asszony fog együtt őrölni, az egyiket fölveszik, a másikat otthagyják.

- Hol, uram? - kérdezték.

- Ahol a hulla van, - felelte - odagyűlnek a saskeselyűk. (Lk. 17. 22-37.)

Külön könyvet kéne írni Jézus példabeszédeiről, már azért is, mert ezek a leghosszabb, egybefüggő szövegek, amelyek Jézustól származnak, s így többé-kevésbé hűen tükrözik csapongó, ám zseniális gondolatmenetét. Felfigyeltek a fenti szövegben rejlő paradoxonokra, humorra? Ha nem, olvassák el még egyszer.

Miről is árulkodik a jelenet? Arról, hogy a Végítélet, amikor az Emberfia ítélkezni jön, csak soká lesz. Ráadásul nem fogjuk előre megtudni, hogy mikor. Vagyis amit a „forgatókönyv megváltozásáról" írtam, itt nyilvánvalóvá válik.

Az özönvízhez, Szodoma és Gomora pusztulásához hasonlítja a Végítéletet, de érezni lehet, hogy itt még nagyobb dologról van szó. Az Utolsó Ítélet megrázóan váratlan bekövetkeztét akarta megéreztetni hallgatóival, hogy legyenek éberek. A jelentben rejlő humor azonban abban a kérdésben ölt testet, amit a hallgatóság egy tagja feltesz:

- Hol, uram?

Mintha nem most mondta volna el, hogy *mindenütt.* A közönség értetlensége azonban érthető: Jézus azzal kezdi a beszédet, hogy **ne fussatok oda.** A hallgatóban tehát önkéntelenül felvetődik a kérdés: hol kezdődik a világvége. Ez ugyanis nem mindegy, mert ha mondjuk Jeruzsálemben kezdődik, akkor Kafarnaumban még van egy kicsi idő arra, hogy felkészüljünk. Ha Londonban kezdődik, akkor Budapestnek talán még van ideje kiadni a parancsot: atomvillanás jobbról. Vagyis a „gyanútlan" hallgató pont azt nem fogta föl, amiért Jézus az egészet mondta: legyetek folyamatosan jók, és készüljetek Uratok színe elé, mert nem tudjátok, mikor jön el az utolsó óra. Mi viszont mindig reménykedünk: nem velünk történik meg a dolog, és ha mégis, nem mi leszünk az elsők, lesz egy pici időnk felkészülni.

Persze, ha a háztetőn lévő emberre, vagy a mezőn dolgozóra gondolunk, és beleképzeljük magunkat a helyébe, az jut először az eszünkbe, hogy otthon maradt a gyerekünk, vagy az apánk, gyorsan szóljunk neki, hogy megmentsük. Jézus azonban ránk pirít: csak nem hiszed, te együgyű féreg (ilyeneket szokott mondani az Úr), hogy *róluk* nem gondoskodom? *Te* mentsd magad, *te* magad légy jó.

Na de ha mondjuk ott napozunk a tetőn, (értelemszerűen az azon a vidéken jellemző lapos tetőre kell gondolni), és látjuk az Emberfia taxiját az égen, ahogy éppen cikázik, voltaképpen mit is kell tennünk? Jó, nem megyünk le a házba a cuccért, pedig szuper túlélő készletet csináltunk magunknak, de mégis mit várnak tőlünk? Mentsük, ami menthető, vagy tegyünk úgy, mintha mi sem történne? Imádkozzunk gyorsan, vagy tétlenül várjunk?

Hát épen ez az. Hiszen nem mindegy? **Aki azon fáradozik, hogy életét megmentse, elveszíti, aki ellenben elveszíti, az megmenti. (Lk.9,24.)**

Bevallom, tökéletesen megértem azt, aki után azt kérdezte: *Hol, uram*? Én immár tizenöt éve olvasom ezt a beszédet, és csak most értettem meg belőle valamennyit, úgy ahogy, hogyan érthette volna meg az, aki ott élőben hallotta?

Jézus erre kissé csipkelődve válaszolja, hogy bárhol, (a gúny élét nyugodtan magamra vehetem):

- Ahol a hulla van, odagyűlnek a saskeselyűk.

SZAMÁRIA HITETLENSÉGE

Érdekes jelenetet ír le Lukács, amikor Jézus Jeruzsálem felé tart. Ez már 33. őszén lehetett.

Ezután Jerikóba ért, és áthaladt rajta. Élt ott egy Zákeus nevű gazdag ember, aki fővámszedő volt. Szerette volna látni, hogy ki az a Jézus, de kistermetű lévén, nem láthatta a sokaságtól. Ezért előre futott és felmászott egy vadfügefára, hogy lássa őt, mert arra kellett elmennie. Amikor Jézus odaért, felnézett, és így szólt hozzá:

- Zákeus, szállj le hamar, mert ma a te házadban kell megszállnom.

Ekkor sietve leszállt, és örömmel befogadta. Akik ezt látták, mindnyájan zúgolódtak, és így szóltak:

- Bűnös embernél szállt meg.

Zákeus pedig előállt, és ezt mondta az Úrnak:

- Uram, íme, vagyonom felét a szegényeknek adom, és ha valakitől valamit kizsaroltam, a négyszeresét adom vissza neki. [2Móz 22,24]

Jézus így felelt neki:

- Ma lett üdvössége ennek a háznak: mivelhogy ő is Ábrahám fia. Mert az Emberfia azért jött, hogy megkeresse és megtartsa az elveszettet. [Ez 34,16]

Amikor pedig ezeket hallották, még egy példázatot is mondott, mert közel volt Jeruzsálemhez, és azt gondolták, hogy azonnal meg fog jelenni az Isten országa. **(Lk.19,1-11.)**

Mint a szögletes zárójelek mutatják, a bűnösnek tartott fővámszedő Mózesre hivatkozott, tehát nem csak betartotta, de ismerte is a Törvényt. Jézus pedig Ezékiel jövendölésével válaszol. Azt csak mellékesen jegyzem meg, hogy Jézus valószínűleg nem ismerte azelőtt Zákeust, mégis a nevén szólítja. Ám a jelent azért fontos, mert elárulja, hogy miben reménykedtek a tanítványok. Ők azt hitték, hogy a Jeruzsálem felé menetelés voltaképpen díszmenet, ami után végre beteljesedik a jövendölés, és elérkezik a Messiás országa. Az eset Jerikó közelében történt, tehát valószínűleg akkoriban, amikor Jézus meggyógyítja a vakon született fiút. Lukács azonban a Jeruzsálembe történő bevonulással kapcsolja össze, pedig az még messze van, hiszen még Lázár feltámasztása sem történt meg. Legalábbis, ha János evangéliumának beosztását vesszük.

A következő jelenetet Lukács ugyan jóval korábbra helyezi, de abba a korszakba tartozónak mondja, amikor Jézus utolsó jeruzsálemi útjára elindult. Szamárián kellett átmennie.

Amikor már közeledtek szenvedésének és megdicsőülésének napjai, szilárdan elhatározta, hogy Jeruzsálembe megy. Követeket küldött maga előtt. Ezek elindultak, s eljutottak a szamariaiak egyik falujába, hogy szállást készítsenek neki. De nem fogadták be, mert meglátszott rajta, hogy Jeruzsálembe megy. Ennek láttán a tanítványok, Jakab és János felháborodtak:

- Uram, ha akarod, lehívjuk az égből a tüzet, hadd pusztítsa el őket!

De ő hozzájuk fordult és rájuk pirított.

Ezután más faluba mentek. (Lk. 9,51-56.)

Az epizód egy kis apróság, mégis érdemes elidőzni mellette. Emlékeznek még rá, hogy amikor Jézus annak idején Galileába ment, Szamárián átkelvén elbeszélgetett egy asszonnyal, akinek a hatására aztán igen sokan hittek benne? Akkor részletesen volt szó arról, hogy mi volt az ellentét oka Szamária és Júdea között. A júdeaiak lenézték a szamáriaiakat, akik cserébe szerettek gúnyolódni rajtuk, ahogy azt annál a jelenetnél láttuk. Ám ahogy ebből a szövegből kiderül, szó sincs róla, hogy egész Szamária „hitetlen" lett volna, csupán egy faluról volt szó. A jelenetet azonban azért idéztem, mert talán ez az egyetlen olyan eset, amelyben megtudhatunk valamit Jakab apostolról, János testvéréről. Neki ugyanis még a kiválasztását sem mesélték el, mégis, amikor Jézus valamilyen különleges okból maga mellé vett három apostolt, hogy tanúi legyenek, Jakab mindig az első volt.

Sajnos itt se szerepel egészen önállóan, csak János apostollal együtt, de a szöveg alapján nagyon hasonlóan gondolkodtak. Jakab és János megharagudott a falura. Ez még csak-csak érthető, de az a harag, ahogy el akarják pusztítani, valamit sejtet. Nem szoktak ugyanis az apostolok ennyire hevesek lenni.

Az igazságot persze sosem fogjuk megtudni. A jelenet hátterében bizonyára az áll, hogy Jakabék valóban úgy érezték, egy dicsőséges menetben haladnak, amivel szemben mindenkinek kötelező alázattal és szerényen viselkedni, hiszen az ő érdekükben tesznek mindent. Ráadásul ismerték Jézus szavait, amelyekben megjövendölte halálát, tehát még inkább haragudtak azokra, akik nem akarták befogadni. De azt azért még Jakabról és Jánosról sem tételezem fel, hogy ezért képesek lettek volna istent játszani, és Szodoma módjára elpusztítani a falut. Ehhez alighanem akkora sértésre volt szükség, hogy azt le se írták az evangéliumok. Akkoriban sem voltak túl finomak az emberek (ma megint ilyen korszakban vagyunk). Mint Josephus Flavius írja, egyszer azért tört ki zavargás Jeruzsálemben, mert egy római katona a meztelen ülepét mutatta az ünnepre zarándoklóknak, s ahogy írja „hozzá illő hangot is kiadott". Ez a szamáriai falu tehát eléggé ordenáré módon viselkedhetett.

Jézus azonban *rájuk pirított* tanítványaira. Hiszen ha Isten nem sújt le az ilyenekre, akkor nekik még gondolni sem szabad rá. De a feddésnek alighanem másik része is volt: Jakab és János annyira ö*nteltek* voltak, hogy azt hitték, nekik is engedelmeskednek a természet erői. Mi az nekik, lehívni egy villámot az égből! Mint két kis Zeusz. Mi lehetett ennek az önteltségnek az oka? Mint láttuk, és még majd látjuk is, Jézus Jakabot és Jánost választotta ki mindig, ha valami különleges dologra készült, Péteren kívül. Ők voltak a legbizalmasabb tanítványai. Velük ment meggyógyítani Jairus leányát, velük ment fel a Színeváltozás hegyére, és még lesz egy-két különleges alkalom, ahol ők hárman a legfontosabbak. Elképzelhető tehát, hogy egy kicsit fejükbe szállt a dicsőség. Mint láttuk, Pétert egyszer már rendre kellett utasítani, most a Zebedeus fiakon volt a sor. Jakabék „túlzott önértékelését" azonban talán más is okozta. Lehet, hogy ők tényleg tudtak csodát tenni. Ahogy az apostolok küldésénél láttuk, Jézus *hatalmat adott* az apostoloknak. Talán ők hárman tudták is használni. Péterről írja is Lukács az Apostolok Cselekedeteiben, hogy halottat is feltámasztott, méghozzá Jánossal együtt.

Ám a Zebedeus fiak önérzete tényleg túlzottá vált. Erre utal a következő jelenet is.

Nem sokkal később ugyanis megint kioktatja a „mennydörgés fiait". Érdekes, hogy az esetet Máté úgy meséli el, hogy a Zebedeus fiak anyja, Salome borult le Jézus előtt, és kérte, hogy fiai a másvilágon Jézus mellett üljenek a trónon. Azt hiszem, ez egy anyától egészen érthető kérés, valószínűnek tartom, hogy Máté leírása megfelel a valóságnak. Ám a Zebedeus fiak alighanem maguk is úgy gondolták, méltóak erre a kiváltságra.

Jézus azt kérdezi Jakabtól és Jánostól:

- Ki tudjátok inni azt a kelyhet, amelyet majd én kiiszom?

- Ki tudjuk. - felelték.

Erre ő így folytatta:

- Kelyhemet ugyan kiisszátok, de hogy jobb és balfelől üljetek, azt nincs hatalmamban megadni nektek. Az azokat illeti, akiknek Atyám szánta. (Mt. 20. 22.23.)

A kehelyről ezek szerint mindenki tudta, hogy szenvedést és megpróbáltatást, sőt halált jelent. Voltaképpen a méregpohár használatából származhatott ez az eufémizmus, ami bizonyos mértékig mulatságos, hiszen a kehely és az ivás a borral is összefügg. Ám ez, ebben az esetben, úgy látszik, senkinek nem jutott eszébe. Ahogyan akkor sem, amikor Jézus beszél majd a kehelyről. Elképzelhető, hogy az eredeti kifejezés sokkal egyértelműbb volt, mint ahogy a fordítások azt visszaadják.

Jakabék tehát nagyobbnak tartották magukat Mózesnél, talán még Ábrahámnál is. Jézus azonban rájuk pirított. Az evangéliumok meg is jegyzik, hogy a többi apostol megorrolt a „mennydörgés fiaira." Felmerül bennem a gyanú, hogy ez a ragadvány név nem is tiszteletet fejezett ki, hanem éppen gúnyt: azután a bizonyos szamáriai eset után nevezték el így a túlbuzgó tanítványokat. A gúnynév azonban jellegzetesen jézusi eredetű, ugyanis nyelvérzék kell hozzá. Zebedeus a héber *Zabdi* (jelentése: „Isten ajándéka" - már megint?) görögös változata. Ha viszont ez egy görögös név, akkor valakinek eszébe juthat róla *Zeusz*, aki a villámok istene. A „mennydörgés fiai" kifejezést ugyanis - talán - görögül használták, így szerepel az egyik evangéliumban: *Boanergész*.

Mindesetre, ha már ennyi rosszat mondtam Jakabról és Jánosról, sietve hadd tegyem hozzá, hogy beképzeltségük hamar elmúlt. Jakab lett Jézus halála után a gyülekezet tulajdonképpeni feje, Péter, bármennyire is szent volt, s bármekkora csodát tudott tenni, „hebehurgyasága" miatt nem volt alkalmas arra, hogy vezesse a többieket. Jakabot azután éppen szentsége miatt lefejeztette I. Agrippa király, aki így akart „kedveskedni a népnek", s aki aztán felfuvalkodottsága miatt kivételesen ocsmány módon pusztult el. János apostol pedig a leghosszabb kort érte meg Jézus közvetlen tanítványai közül, s nélküle sokkal kevesebbet tudnánk mindarról, ami „azokban a napokban" történt.

AZ ÜDVÖZÜLŐK SZÁMA

Miközben ment Jeruzsálem felé, mindenütt gyógyított és tanított, ahol áthaladt. A következő fejezetekben néhány érdekes jelenetet veszek sorra, amelyek útközben történtek, de mivel ezek csak a szinoptikusoknál szerepelnek, nem tudhatjuk, hogy mind egy út alkalmával történt-e, és hogy mikor volt az út.

Valaki megkérdezte tőle:

- Uram, ugye kevesen üdvözülnek?

Ezt válaszolta neki:

- Igyekezzetek a szűk kapun bejutni, mert mondom nektek, sokan akarnak majd bemenni rajta, de nem fognak tudni. A ház ura feláll és bezárja az ajtót, ti meg kint maradtok, és zörgetni kezdtek az ajtón: „Uram, nyisd ki nekünk!" Akkor azt fogja mondani: „Nem tudom, honnan valók vagytok." Ti bizonygatjátok: „A szemed láttára ettünk és ittunk, a mi utcánkon tanítottál." De ő megismétli: „Nem tudom, honnan valók vagytok. Távozzatok egy szálig, ti gonosztevők!" Lesz sírás és fogcsikorgatás, amikor Ábrahámot, Izsákot, Jákobot és a prófétákat mind az Isten országában látjátok, magatok meg kirekesztve. Jönnek majd keletről és nyugatról, északról és délről, és helyet foglalnak az Isten országában. Vannak utolsók, akik elsők lesznek, és vannak elsők, akik utolsók lesznek. (Lk. 13. 23-30.)

Jézus válaszában mindjárt szembeötlik, hogy közvetlenül a környezetéhez fordul, nekik mondja, hogy ki lesznek rekesztve Isten országából. Az égtájak emlegetése miatt is arra gondolhatunk, hogy Jézus itt a zsidóság háttérbe szorulásáról beszél a pogányokhoz képest. Ám nem azt mondja, hogy az elsőkből lesznek az utolsók, hanem hogy *némely* elsőkből utolsók lesznek, és *némely* utolsókból elsők. A példabeszéd lezárása mindenesetre azt a képet sugallja, hogy rengeteg ember, töméntelen sokaság igyekszik átjutni a kapun. Márpedig akkor az üdvözülők száma nem lehet kevés. Vagyis nem a kapu kicsi, hanem a tömeg óriási, azért szűk a kapu.

Ez a hasonlat azonban mást is takar. A szűk kapu ugyanazt jelenti, mint a keskeny ösvény: nehéz út, vagyis nehéz megtalálni az embernek a helyes megoldást. Különösen nehéz ez annak, aki *mások üdvözülése ellen drukkol,* ahelyett, hogy a sajátjával törődne. Főleg, ha az illető eleve azt kérdezi, hogy „*ugye kevesen* üdvözülnek"! Vagyis van egy jó adag hiúság a kérdésben: ha én üdvözülök, akkor a kevesek, a kiválasztottak közé fogok tartozni.

Jézus válasza egyáltalán nem erősíti meg a kérdező gyanúját: nem fognak kevesen üdvözülni, de azok biztosan kint rekednek, akik mások üdvözülése ellen drukkolnak.

A TÍZ LEPRÁS

Jeruzsálembe menet Szamária és Galilea határa mentén vitt az útja. Amikor az egyik faluba betért, tíz leprás férfi jött vele szembe. Még messze voltak, amikor már megálltak, és jó hangosan kérték:

- Jézus! Mester! Könyörülj rajtunk!

Rájuk emelte a tekintetét, és így szólt hozzájuk:

- Menjetek és mutassátok meg magatokat a papoknak.

Út közben megtisztultak.

Amikor az egyik észrevette, hogy meggyógyult, visszament, és emelt hangon dicsőítette az Istent, s arcra borulva hálálkodott neki. Ez szamáriai volt. Jézus megkérdezte:

- Nem tízen voltak, akik megtisztultak? Hát a kilenc hol maradt? Nem akadt más, csak ez az idegen, aki visszajött volna, hogy dicsőítse az Istent?

Azután hozzá fordult:

- Állj fel és menj. A hited meggyógyított. (Lk.17.11-19.)

Ez a jelenet olyannyira eleven, hogy nem tudtam megállni, és egészben idéztem. Ami persze azért volt könnyű, mert eléggé rövid. Ám rövidsége ellenére is rendkívül hiteles. A leprásokkal ugyanis nyilván nem a falun belül találkozott, és nyilván nem is az úton voltak. A leprásoknak nem volt szabad emberekkel érintkezniük. Ezért is álltak meg már messze Jézustól és a körülötte vonuló emberektől, s csak kiabálva fordultak hozzá a kéréssel. Nyilván Jézus is kiabálva válaszolt nekik.

Az eseményt az evangéliumok feltehetően azért jegyezték fel, mert ebben megint csak a „zsidók hálátlansága" kerül pellengérre, ám mi már tudjuk, hogy ez eredetileg nem ellenük irányult. A tíz ember közül egyedül az „idegen", szamáriai zsidó ment vissza, hogy megköszönje a csodát, és dicsőítse az Istent. Félek, hogy ha ma kereszténnyekkel játszódna le ugyanez a jelenet, eggyel rosszabb lenne az arány.

A jelentben azonban van egy kegyetlenül humoros mozzanat. Jézus elküldi a tíz leprást, hogy mutassák meg magukat a papoknak, ám a végén kiderül, hogy csak egyetlen egyet gyógyított meg közülük. Hogyan lehetséges ez?

Az Ószövetség szerint fura képzetek éltek a leprával kapcsolatban. A leprát rendkívül részletesen tárgyalják a szent könyvek, talán mert a leggyakoribb súlyos betegség volt akkoriban, de minden bizonnyal a leglátványosabb. Ám a gyógyulást lehetségesnek tartották, pedig a leprát akkor biztosan nem tudták meggyógyítani. Ezt írja az Ószövetség:

Akin lepraszerű betegség jelentkezik, azt a paphoz kell vinni. A pap vizsgálja meg, és ha a bőrön sápadt duzzadást talál, a bőr elszíntelenedésével és fekélyes tünettel, akkor az idült lepra a bőrön. A pap nyilvánítsa az embert tisztátalannak. Ne tartsa megfigyelés alatt, mivel kétségtelenül tisztátalan.

De ha a lepra ellepi a bőrt, a betegség egészen befödi, s elterjed a fejétől a lábáig, a pap vizsgálja meg a beteget, és ha megállapítja, hogy a kiütés elborítja az egész testet, nyilvánítsa a beteget tisztának. Ha egészen fehérré vált, akkor tiszta. De ha egy napon fekély jelenik meg rajta, tisztátalanná válik. (Lev.13.9-14.)

Persze ma már nem tudhatjuk pontosan, milyen betegségeket neveztek leprának, feltehető azonban, hogy a leprát is annak tartották. Ez nem vicc. A Szentírással foglalkozó tudósok egy része hajlamos arra, mint azt az első leprás meggyógyításánál említettem, hogy úgy gondolják, a korabeli, „buta" emberek ártatlan bőrbetegségeket is leprának néztek. Ez igaz, de ettől mg a leprát is leprának tartották. Ha tehát egy leprás csodálatos meggyógyításáról tudósítanak, nem kell őket ostobának nézni. Az ugyanis igaz, hogy a lepra nem mindig fertőz. Talán ennek megfigyeléséből vonták le azt a következtetést, hogy amikor a betegség elterjedt az egész testen, a beteg visszamehetett a közösségbe. Ám a többiek ennek nem biztos, hogy örültek.

A jelenetben Jézus voltaképpen nem azt mondta a tíz leprásnak, hogy meggyógyította őket. Elküldi őket a papokhoz, amiből arra lehet következtetni, hogy a leprások a vallási előírások szerint már tisztának számítottak, mert az egész testüket elborította a fehérség. Ám közülük az egyik tényleg meggyógyult: teljesen normális lett a bőre, mert ő volt az egyetlen, aki elhitte, hogy meggyógyulhat. Vagyis Jézus szavait: „*a hited meggyógyított*" szó szerint kell értenünk. Nem arról van tehát szó a jelenetben, hogy Jézus először mindet meggyógyította, aztán hálátlanságuk miatt „visszavonta" a gyógyulást, hanem arról, hogy próbára tette őket, hisznek-e eléggé. Eléggé szomorú viszont, hogy a tízből csak egy hitt. Ám ha azokra a mai „hívőkre" gondolok, - és itt mindegy, milyen vallásban hisznek -, akik az evolúciótól kezdve az orvostudományon át a parlamenti demokráciáig mindenben hajlandók hinni, kivéve Jézus csodáit, nem is rossz arány.

A GAZDAG IFJÚ

Jézus első látásra itt is arról beszél, hogy mindenről le kell mondani. Csakhogy itt már a kérdés is más. Ezúttal egy minden szempontból feddhetetlen, gazdag fiatalember azt kérdezte Jézustól, mit kell tennie ahhoz, hogy *üdvözüljön*.

- Jó Mester, mit kell tennem, hogy elnyerjem az örök életet?

- Miért mondasz engem jónak? Senki sem jó, csak az Isten. Ismered a parancsokat: ne törj házasságot, ne ölj, ne lopj, ne tégy hamis tanúságot, tiszteld apádat és anyádat?

- Ezt mind megtartottam gyerekkorom óta.

- Egy dolognak még híjával vagy. Mindenedet, amid csak van, add el s oszd szét a szegények közt, és kincsed lesz a mennyben. Aztán gyere és kövess engem. (Lk.18,22.)

Márk egy nagyon fontos részlettel gazdagabbá teszi a leírást: **Jézus ránézett és megkedvelte. (Mk.10,21.)**

Szeretném nyomatékosan felhívni a figyelmet a megfogalmazásban rejlő humorra: Jézus egy dúsgazdag, és ráadásul erényekben is bővelkedő fiatalembernek mondja, hogy valami még hiányzik belőle. Hogy mi ez, azt nem mondja ki szó szerint. Márpedig ez a történet kulcsa.

Különös ugyanis, ahogyan a Tízparancsolat parancsolatait felsorolja. A házasságtöréssel kezdi, talán mert fiatalemberről van szó, s csak a végén említi az ötödik parancsolatot, az első négyet pedig szóba sem hozza. Látszólag. Az első négy ugyanis Istennel foglalkozik. „*Ne higgy más istenben! (Egy Isten van.) Ne légy bálványimádó! Ne káromold az Istent! Tiszteld a teremtést! (Szenteld meg a szombatot!)"* Elnézést kérek, amiért itt nem szó szerint idéztem a Szentírást, mondandóm szempontjából azonban kénytelen voltam a parancsok mai értelmét kiemelni. Ezek voltaképpen egyetlen parancsolat alkotó elemei: hidd el, hogy a Mindenható Isten szeretetében teremtett téged és a világot. Mit jelent ez? Azt, hogy az Isten jó. Jézus azonban már első pillantásra észrevette, hogy a gazdag ifjúban ez nincs a helyén. Hogy szólítja meg Jézust? „Jó Mester" Vagyis indokolatlanul dicséri, tehát hízeleg neki. Persze ha ismernénk annak a „jó" szónak minden jelentésárnyalatát, amelyet a párbeszédben eredetileg használtak, ennél talán mélyebbre is áshatnánk. Jézus ugyanis nem szokott véletlenül ilyeneket mondani, vagyis kötözködni. Annak a „jó" szónak, amit az ifjú használt, lehetett egy olyan értelme a hétköznapi beszédben, amikor egymás megszólítására használták, hogy „tiszteletre méltó", vagy esetleg „szent". Mint amikor ma azt mondjuk valakinek: szent atyám. Lehet a római pápát szentatyának szólítani, de ha ezt hízelgésből tesszük - talán anélkül, hogy észrevennék - neki azt kellene mondania, hogy senki sem szent, csak az Isten. A gazdag ifjú tehát a legtávolabb állt attól, hogy üdvözüljön, mert bár mindent megtett érte, a legfontosabbat felejtette el: nem hitt Istenben. Istenben hinni ugyanis nem szavakkal kell, hanem teljes lendületből, kétely nélkül, folyton Őrá gondolva. Aki hisz Istenben, bármennyire szereti, vagy tiszteli embertársait, nem hízeleg senkinek. És főleg nem ájtatoskodik.

A történet különösen mai szemmel nézve tanulságos. Nem szabad ugyanis megfeledkeznünk arról, hogy mi, akik ma élünk, gazdagok vagyunk. Isten ugyanis nem a mi mércénkkel mér. Nincs Európában olyan ágrólszakadt szegény ember, akinél ne lenne szegényebb valahol a Földön, és nincs olyan ágrólszakadt, éhező csecsemő ma az egész Földön, akinél ne lenne szegényebb nyomorult valahol a történelemben. Lehet, hogy van, de akkor az olyan szegény, amilyet már elképzelni sem tudunk, mert nem ismerjük az igazi szegénységet.

A történet arra is felhívja a figyelmünket, hogy a gazdagság nem mond ellent a tiszta erkölcsnek, s arra is, hogy nem kell valakit pusztán azért utálni, mert gazdag. A jelenet azonban ezen túl a legizgalmasabb mai kérdések egyikével foglalkozik.

A fiatalember szomorúan elmegy, s Jézus ekkor szintén szomorúan azt mondja, hogy nehéz a gazdagoknak üdvözülni. Ez azonban nem azt jelenti, hogy csak akkor üdvözülhetnek, ha szétosztják mindenüket. Bár Jézus azt mondja a fiatalembernek, hogy ossza szét mindenét, de nem azért, hogy igazságot tegyen a gazdagok és szegények között, hanem hogy szabaduljon meg a fölösleges tehertől, és tiszta szívből kövesse őt, (vagyis, mi tudjuk, az Istent.) Hiszen *üdvözülni akar,* vagyis nem evilági dicsőségre, vagy örömökre vágyik.

Mert igazából a gazdagság nem fontos, csak annyiban, hogy terhet jelent. Nem, a gazdag ember ugyanúgy üdvözülhet gazdagon is, mint ahogy a szegény szegényen, *ha nem akar magának külön mértéket.* Csakhogy mi, gazdagok, mint ez az ifjú is, hajlamosak vagyunk arra, hogy mindenben egyéni, testre szabott mértéket követeljünk, mintha bizony nekünk más járna, mint a többieknek. Ha ez a fiú szegény lenne, és egyszerűen jó, akkor eszébe sem jutna azt kérdezni, hogy hogyan üdvözülhet, boldog lenne, hogy követheti Jézust. A fiatalember viszont azt mondja, hogy ő *már eddig is mindent megtett*, mert annyira biztos akart lenni a dolgában.

Ez a gondolat üzenet volt mindazok számára, akik kiválasztottnak tartották magukat, akár egyénileg, akár mint nép, de még inkább üzenet a mi számunkra. Ezért olyan csalódottak az apostolok, amikor azt kérdezik, hogy akkor ugyan ki üdvözülhet egyáltalán. Az ő együgyű kérdésükben persze a korabeli közfelfogás is szerepet játszott, akkor ugyanis a gazdagságot és az egészséget az erényes élet biztos jelének tekintették. Mivel az volt a hiedelem, hogy Isten az elkövetett bűnökért hetedíziglen lesújt a bűnösre és családjára, ha valaki gazdag és egészséges volt, az azt jelentette, hogy az illető nemzedékek óta erényes életet élő emberek bűntelen sarja. Ennek a hiedelemnek a létét mutatja a Jn. 5, 14.-ben olvasható rész:

Később Jézus találkozott vele a templomban és azt mondta neki:

- Nézd, meggyógyultál. Többé ne vétkezzél, nehogy még nagyobb baj érjen.

vagy:

- Mester, ki vétkezett, ez, vagy a szülei, hogy vakon született?

- Sem ez nem vétkezett - felelte Jézus -, sem a szülei, hanem az Isten tetteinek kell rajta nyilvánvalóvá válniuk. (Jn.9,1-3.)

Jézus válasza világosan kifejezi, hogy a csapások nem feltétlenül büntetések, hanem az Isteni terv megnyilvánulásai. Gyakran kérdezzük például, hogy miért kellett ennek vagy annak olyan fiatalon meghalnia, ugyanakkor vannak, akik olyan magas kort érnek meg, hogy az már nekik is teher, s azt kérdezik, miért nem szabadítja már meg őket Isten az élet terhétől. Ilyen kérdések Jézus idejében is felmerültek az emberekben. Mindannyian hajlamosak vagyunk ugyanis elfelejteni, hogy Isten szándéka nem csupán az egyes emberre érvényes. A fiatalon meghalt, vagy a kibírhatatlanul magas kort megélő emberek - saját magán-tanulságukon túl - a környezetük számára is feladatot hordoznak.

Arra, hogy ezek után, sőt ellenére hogyan üdvözülhet valaki, a feleletet az adja meg, amit Jézus a gazdag ifjúval kapcsolatban mond. Az apostolok ijedt kérdésére Jézus játékosan válaszol:

- Az embereknél ez lehetetlen, Istennél azonban minden lehetséges. (Mt.19,26.)

Mintha azt mondaná: amit szabad Jupiternek, nem szabad a kisökörnek. Mindenesetre ezzel az Isteni gondviselés kifürkészhetetlenségére hívja fel az apostolok figyelmét, de nem azért, hogy elkeseredjenek, hanem éppen azért, hogy soha ne veszítsék el a reményt. Isten rejtett szándékai ugyanis nem csupán arra az emberre vonatkoznak, akiről szó van.

Jézus tehát, amikor a gazdag ifjúval találkozik, már nem azért követel tőle teljes lemondást, mert közel van a végítélet, hanem mert minden embernek csak ez az egy élete van. Ebben kell megmutatni, hogy nem betű szerint hisz Istenben, hanem tényleg.

Foglalkoznom kell Jézusnak azzal a híres mondatával is, amit a gazdag ifjúval kapcsolatban mond az apostoloknak:

- Könnyebb a tevének átmennie a tű fokán, mint a gazdagnak bejutni az Isten országába! (Lk. U.o.)

Jézus hasonlata a tevéről elsöprően humoros. Nem gúnyos, mint ahogy első pillanatban tűnik, hanem igazi humor van benne. Képzeljük csak magunk elé a látványt! Szegény teve, akinek idomtalanul hosszú nyaka és lábai vannak, nagy üggyel-bajjal átverekedte már a fejét meg az első lábait a lukon, ám akkor jönnek a púpjai! Mintha direkt megverte volna az Isten! Elképzelhetetlennek tartom, hogy akik hallották ezt a hasonlatot, ne dőltek volna a röhögéstől perceken keresztül. Ez nem véletlen, ha jobban utána nézünk, láthatjuk, hogy Jézus majdnem minden esetben, amikor valami megrendítő téma került szóba, elsütött egy viccet. Amikor a gazdag ifjút megsajnálta, nyilván mélyen elszomorodott, hiszen értette ő, hogy miért olyan nehéz igazán hívővé válni. A szomorúságot pedig nem tudta tartósan elviselni.

A hasonlattal kapcsolatban érdemes még pár szót mondani. Néhányan kizártnak tartják, hogy Jézus ilyen vicceket engedett volna meg magának. Azt mondják, hogy másolási hiba eredménye a dolog, Jézus eredetileg hajókötelet mondott teve helyett, csak mivel a hajókötél és a teve szó nagyon hasonlított egymásra, valamelyik másoló összetévesztette őket. Csakhogy ez eléggé valószínűtlen. Ha a hasonlat értelmét nézzük, vagyis azt, hogy mit nem lehet áthúzni egy tű fokán, a hajókötél ugyanolyan, mint a bálna, az ember, a bazilika, vagy a nevetés: lehetetlen őket áthúzni rajta. De ha valaki fokozni akarja a hatást, akkor olyan dolgot kell mondania, ami nem csupán elvben lehetetlen, hanem a művelet természete szerint is: villa, fügefa, szögesdrót, vagy maga a tű. A hajókötél tehát az adott esetben semmitmondó lett volna, annyi erővel azt is mondhatta volna, hogy nehezebb üdvözülni a gazdagnak, mint férfinek gyereket szülni, vagy mint nullával osztani.

Az elmélet másik gyenge pontja a másolás. Az, aki a másolási hibát elkövette, talán nem ismerte azt a nyelvet, amelyről fordították a szöveget, (a saját anyanyelvét, gondolom ismerte), csakhogy tudjuk, hogy a mai, kanonizált újszövetségek nagyrészt egy olyan fordításon alapszanak, amelyet Szent Jeromos végzett, aki pedig ismerte az eredeti nyelveket, a hébert és az arámit is. Ha tehát ő lektorálta a másolt szöveget, nyilván észrevette a benne lévő hibákat. Miért nem javította ki a tevét hajókötélre? Hiszen semmivel sem tudott kevesebbet az eredeti iratokról, és az eredeti szereplőkről, mint mi, sőt lehet, hogy többet. Ha az ő szemében nem volt botrányos Jézus humoros megjegyzése, akkor az nyilván azért volt, mert *hitelesnek* tartotta. Másolási hibák ugyanis, mint már láttuk, csak olyan esetben valószínűek, amikor a szöveg túlságosan alkalmazkodik valamilyen utólagos elváráshoz, valamilyen utólagos logikához.

A JERIKÓI VAK

A vakon született meggyógyítása olyan jelentős esemény volt, hogy a szinoptikusok is beszámolnak róla. Az eset valószínűleg a Sátoros Ünnep és a Templomszentelés ünnepe között történhetett, Jézus ugyanis egészen biztosan nem tartózkodott folyamatosan a fővárosban, mert *életre-halálra* keresték. Nagyjából akkor, amikor Lukács elmesélte Zakeus esetét, és a bevonulást Jeruzsálembe, ám mivel még ezen a bizonyos utolsó őszön is elég nehéz követni az események sorrendjét, kénytelen voltam bizonyos ugrásokat közbeiktatni.

Érdekes, hogy János milyen hosszasan mondja el ezt az esetet, amely pedig nem olyan nagy horderejű, mint mondjuk a Színeváltozás, amelyről egy szót sem szól, de a mi szempontunkból nagy szerencse, hogy legalább erről ír. Feltűnő egyébként, hogy innentől kezdve János beszámolója sokkal részletesebbé válik, Lázár feltámasztása, a betániai vacsora, az utolsó vacsora, Jézus elítélése, kivégzése, feltámadása rendkívül részlet gazdagon jelennek meg János leírásában. Talán jobban emlékezett ezekre az eseményekre, talán lelkileg is sokkal erősebben kötődött mesteréhez, mint a korai időszakokban, de az biztos, hogy sokkal közelebbről látta ezeket az eseményeket, mint sok korábbit. Annál feltűnőbb, hogy két alapvető jelentőségű mozzanatról hallgat, mint a sír, az Oltáriszentség megalapításáról és Jézus halálfélelméről. De ezekről majd a megfelelő helyen.

Hogyan is veszekednek a farizeusok a vakon született ifjúval?

A farizeusok közül némelyek így vélekedtek:

- Ez az ember nem Istentől való, hisz nem tartja meg a szombatot.

Mások ellene vetették:

- Hogyan tehet bűnös ember ilyen csodát?

Így szakadás támadt közöttük. Azért hát tovább faggatták a vakot:

- Mit tartasz arról, aki visszaadta a szemed világát?

- Azt, hogy próféta. - felelte.

De a zsidók sehogy sem akarták elhinni, hogy vak volt és hogy visszanyerte a szeme világát, azért odahívták az imént még vak ember szüleit, és őket faggatták:

- A ti fiatok? Azt mondjátok, hogy vakon született! Hogy lehet akkor, hogy most lát?

A szülei ezt válaszolták:

- Azt tudjuk, hogy a mi fiunk, és hogy vakon született. De hogy most miképpen lát, azt nem tudjuk. Azt sem tudjuk, ki adta vissza a szeme világát. Kérdezzétek meg tőle magától, hisz megvan hozzá a kora, mondja el ő maga.

A szülők azért beszéltek így, mert féltek a zsidóktól.

Erre másodszor is hívatták a vakon született embert, és figyelmeztették:

- Dicsőítsd meg az Istent! Mi tudjuk, hogy ez az ember bűnös!

- Azt hogy bűnös-e, - felelte - nem tudom. Csak azt tudom, hogy vak voltam, és most látok.

Erre újra faggatni kezdték:

- Mit csinált veled? Hogy adta vissza a szemed világát?

- Már elmondtam nektek - felelte - de nem hallgattátok meg. Miért akarjátok újra hallani? Talán ti is a tanítványai akartok lenni?

Erre becsmérelték, és azt mondták:

- Légy a tanítványa te! Mi Mózes tanítványai vagyunk. Azt tudjuk, hogy Mózessel beszélt az Isten, de hogy ez honnét való, azt nem tudjuk.

- Épp az a különös - felelte az ember - hogy nem tudjátok, honnét való, mégis visszaadta a szemem világát. Tudjuk, hogy Isten nem hallgatja meg a bűnösöket, azt azonban, aki istenfélő és teljesíti akaratát, meghallgatja. Amióta fennáll a világ, sohasem lehetett hallani, hogy valaki visszaadta volna egy vakon születettnek a szeme világát. Ha nem Istentől való volna, nem tehetett volna semmit.

Erre rászóltak:

- Te akarsz minket tanítani, aki mindenestül bűnben születtél?

Ezzel kidobták. (Jn. 9.16-34.)

Megható, ahogy a vakon született fiú nem csak okosan, de nagyon bátran is viselkedik, és elkeserítő, ahogy a „tudósok" csak egy aljas megjegyzéssel tudnak válaszolni: **Te akarsz minket kioktatni, aki mindenestül bűnben születtél?**

Valószínek tartom, hogy ez a vakon született fiú azonos azzal a Bartimeussal, aki Jerikó mellett koldult, s akinek a meggyógyításáról beszámolnak a szinoptikusok is. Jelentősége ugyan nincs ennek az azonosságnak, maximum annyi, hogyha igaz a dolog, akkor ez a fiú tényleg hitte, hogy Jézus a Messiás, és nagyon akarta látni.

- Dávid fia, könyörülj rajtam! (Lk.18. 38.)

Persze az azonosság ellen szól a szinoptikusok és János beszámolója közötti különbség: a szinoptikusok szerint azonnal meggyógyult, és követte Jézust, Jánosnál viszont az áll, hogy Jézus elküldte, mossa meg a szemét a Siloé tavában, és a fiú nem is ismerte fel őt, amikor találkozott vele a templomban. Csak hát a szinoptikusok nem törődnek annyit a részletekkel, mint János. Ezt mutatja az is, hogy Máté evangéliumában *két* vak koldus kéreget Jerikó mellett, és mindketten ugyanazt kiáltják Jézusnak.

De akár igaz az azonosság, akár nem, mélyen megrendítő lehetett a vakon születettnek, amikor ezt kérdezte a templomban:

- Ki az uram, hogy higgyek benne?

- De hisz látod - felelte Jézus - ő beszél veled.

Erre felkiáltott:

- Hiszek, Uram! - s leborult előtte. (Jn. 9. 36-38.)

A csodában ez a legszebb: az mutatja János beszámolójának életszerűségét, hogy a vak nem ismerte fel Jézust azonnal, aki meggyógyította, hiszen akkor nem még látta!

MEDDIG TARTASZ MÉG BIZONYTALANSÁGBAN?

Már volt szó a következő mondatról:

- Azért mondtam nektek, hogy bűnötökben haltok meg, mert ha nem hiszitek, hogy én vagyok, meghaltok bűnötökben. (Jn.8.24.)

Amikor ezt a mondatot idéztem, azért tettem, hogy mutassam, mennyire bizonytalanságban hagyta Jézus az embereket. De ez csak az igazság egyik oldala. Ahhoz, hogy egészen igazságosak legyünk, érdemes a párbeszédnek minden mondatát áttanulmányozni. Nézzük meg közelebbről a jelenetet.

33. végén vagyunk, a Sátoros ünnepen, vagy azután, de még a Templomszentelés ünnepe előtt.

Egy más alkalommal így beszélt Jézus:

- Elmegyek, és kerestek, de bűnötökben haltok meg. Ahová ugyanis én megyek, oda ti nem jöhettek.

Erre a zsidók megjegyezték:

- Csak nem öli meg magát, hogy ezt mondta: ahova én megyek, oda ti nem jöhettek?

De ő megmagyarázta nekik:

- Ti innen alulról valók vagytok, én meg felülről való vagyok, ti evilágból vagytok, én nem evilágból vagyok. Azért mondtam nektek, hogy bűnötökben haltok meg, mert ha nem hiszitek, hogy én vagyok, meghaltok bűnötökben. (Jn. 8,21-24.)

Jézus idézett mondata látszólag ellentmond annak, amit korábban állítottam. Hiszen ha igaz az, hogy nem volt szabad elárulnia, hogy ő Isten, akkor miért hivatkozik rá? Pedig azok a szavai, hogy ő *fölülről* jött, csakis úgy érthetők, hogy őt az égből küldték. Igaz, Egyiptomra azt mondták, hogy „lent" van, tehát a szónak lehetett földrajzi értelme is, de nem valószínű, hogy Jézus meg akarta volna téveszteni a hallgatóságot, mert meg is magyarázza nekik, hogy ő nem ebből a világból való. Csakhogy Jézus itt sem mondja ki, hogy ő Isten, vagy Isten Fia. Azt pedig láttuk, hogy a nép vagy Illésnek, vagy valamelyik másik prófétának tartotta. Hihették tehát, hogy az égből jött, anélkül, hogy Isten Fia lenne, amit nem tudtak volna elhinni.

Jézus ugyanakkor itt a *jövőről* beszél. Ezt ő maga részletesen elmagyarázza:

- Amikor majd fölemelik az Emberfiát, megtudjátok, *hogy vagyok*, s hogy semmit nem teszek magamtól, hanem azt hirdetem, amire Atyám tanított. Aki küldött, velem van, nem hagyott magamra, mert mindig azt teszem, ami tetszésére van. (Jn.8,28.)

Jézus tehát azt mondja, halála után nyilvánvaló lesz, az, amit nem mondhat ki, és aki még akkor sem fog hinni benne, úgy hal meg, hogy bűnös marad, vagyis elkárhozik. Azt, hogy aki csak Mózes hitét tartja meg, elkárhozik, már az első kenyérszaporítás után is mondta. Ez az, amit sokan nem akartak elhinni, mert nem akarták elhagyni a járt utat a járatlanért.

Itt tehát Jézus *nyíltan megmondja*, hogy *nem mondhatja* meg, ki ő, de majd halála után minden nyilvánvaló lesz. Ezt azonban nem értik, hiszen Jézus azt mondja: „*elmegyek*". Persze a feltámadásra és mennybemenetelre utal vele, de az ott lévőknek ez nem világos, meg is kérdezik egymástól: „Csak nem öli meg magát?" Ennek a kérdésnek a jelentőségéről még lesz szó. Jézus válaszának ellentmondásos mivoltát jól megvilágítja a párbeszéd középső része, amit fent nem idéztem:

Erre megkérdezték tőle:

- De hát ki vagy te?

- *A kezdet, amint már mondtam nektek* - mondta Jézus feleletül. (Jn. 8,25.)

Ezzel azt hiszem, nem sokra mentek a farizeusok és írástudók.

Mi, János evangélista jóvoltából tudjuk, hogy a *kezdet* azonos az *Igével.* János azonban nem önkényesen tette ezt a kijelentést. A Példabeszédek könyvében az áll, hogy a Bölcsesség Isten első teremtménye.

Az ÚR útjának kezdetén alkotott engem, művei előtt réges-régen. Az ősidőkben formált engem, kezdetben, a föld keletkezése előtt. Mikor még nem voltak mélységek, megszülettem, mikor még nem voltak tele a források vízzel. Mielőtt a hegyek helyükre kerültek, a halmok létrejötte előtt megszülettem; amikor még nem alkotta meg a földet, a rónákat, még a *világ legelső porszemét sem*. Ott voltam, amikor megszilárdította az eget, amikor kimérte a látóhatárt a mélység fölött. Amikor megerősítette odafönt a fellegeket, amikor felbuzogtak a mélység forrásai, amikor határt szabott a tengernek, hogy a víz át ne léphesse partját, amikor kimérte a föld alapjait, én már mellette voltam, mint kedvence, és gyönyörűsége voltam minden nap, *színe előtt játszadozva mindenkor*. Játszadoztam földje kerekségén, és gyönyörködtem az emberekben. (Péld. 8, 22-31.)

Bár a keresztény teológia azt mondja, hogy az Ige *nem teremtett lény*, itt, amire később Pál apostol is hivatkozik a kolosszeieknek írt levelében, az áll, hogy Ő mégis Isten első alkotása. Csakhogy a keresztény, illetve apostoli értelmezés sem légből kapott, ugyanis a szövegben később az áll: *megszülettem*. Ez a születés azonban még a világ teremtése előtt volt, hiszen a gyermek Ige játszadozott mindazzal, amiből a világ van. A Bölcsesség és az Ige azonosítása első látásra talán erőltetettnek tűnik, de ez csak a magyar nyelv miatt van. János evangéliumában ugyanis az Ige a *Logosz,* amiből például a logika szó ered. (Az azonossággal kapcsolatban ajánlom *Haag* ide vonatkozó címszavait.)

Jézus tehát megint nem szó szerint mondta el, hogy ki ő, aminek nem csak az volt az oka, hogy titkolózott, hanem az is, hogy úgysem érthették volna meg. Csak a Szentírásra hivatkozva célozhatott önmagára, ahogy azt korábban is tette. Ezt azonban nem értik a körülötte állók, ezért így sóhajt fel:

- Sokat mondhatnék még rólatok ítéletképpen... (Jn. 8,26.)

Egy későbbi vita, sőt veszekedés megerősíti mindezt.

- Hát nincs igazunk, amikor szamáriainak és ördögtől megszállottnak mondunk?

Az a vád, hogy Jézus szamáriai, két dolgot jelent: nem tiszteli a Templomot, és behódolt a kánaánita bálványimádásnak. Ezeket a bűnöket vetették ugyanis a szamáriaiak szemére. Jézus erre visszatér oda, ahol kezdte:

- Nem vagyok ördögtől megszállott, hanem tisztelem Atyámat, ti ellenben gyalázattak illettek, noha nem keresem a magam dicsőségét, hisz van, aki keresse, és ítéletet mondjon. Bizony, bizony mondom nektek, aki megtartja tanításomat, az nem ízleli meg a halált örökre.

Persze a hallgatóság ezt is félreérti:

- Most aztán igazán meggyőződtünk róla, hogy ördögtől megszállott vagy! Ábrahám is, a próféták is meghaltak, s te azt állítod: aki megtartja tanításomat, nem ízleli meg a halált

örökre. Csak nem vagy nagyobb Ábrahám atyánknál? Mert hisz ő meghalt, s a próféták is meghaltak. Mivé teszed magad?

Itt már nem lehetett tovább halogatni a választ a kérdésre, de Jézus nem is akarta, mert tudta, hogy úgysem hiszik el.

- Ábrahám, a ti atyátok örült, hogy megláthatja a napomat. Meg is látta, és örült neki.

A zsidók felháborodtak:

- Ötven esztendős sem vagy, s láttad Ábrahámot?!

- Bizony, bizony mondom nektek, mielőtt Ábrahám lett, *én vagyok.*

Erre követ ragadtak, s meg akarták kövezni, de Jézus eltűnt előlük, és elhagyta a templomot. (Jn. 8. 48-59.)

Itt atyjának nevezi Istent, ám azt már láttuk, hogy ezt sem kell szó szerint venni, maga a dühös írástudókból álló sokaság is azt mondja majd, hogy **egy atyánk van, az Isten.** De hogyan értette azt, hogy Ábrahám meglátta az ő napját? A kifejezés első látásra ugyanis azt jelenti, hogy Ábrahám megérte Jézus születését. Ennek azonban nincs értelme. A veszekedők is ezért értetlenkednek, abban ugyanis biztosak voltak, hogy Ábrahám már réges-régen meghalt, Jézus viszont nem látszott kétezer évesnek. Annak sincs értelme, hogy Jézus Ábrahám mennyei életére utalt volna abban az értelemben, hogy amikor felment a Mennybe, találkozott Jézussal. Hiszen ez a kifejezés *„megláthatta”* időbeli várakozásra utal. Ezek szerint Jézus arra célzott, hogy Ábrahám akkor ujjongott, amikor vagy egy látomásban, még életében, vagy már odafönt a Mennyben megláthatta azt, amikor elérkezett Jézus *földi megszületésének* pillanata. Vagyis Azért ujjongott, amiért a Jézus körül állóknak még jobban kéne örülniük, hogy *elkezdődött Isten Országa eljövetele.* Ám azóta megint eltelt kétezer év, kíváncsi vagyok, mikor fog Ábrahám megint úgy örülni.

A vita során felbukkan egy váratlan rész:

- Egyetlen egy tettet vittem végbe, s mindnyájan megütköztök rajta. Mózes parancsot adott a körülmetélésre - bár nem Mózestől eredt, hanem az ősatyáktól - és szombaton is elvégzitek a körülmetélést. Ha tehát szombaton is körülmetélkedhet az ember, hogy Mózes törvénye csorbát ne szenvedjen, miért acsarkodtok ellenem, amiért egy egész embert meggyógyítottam szombaton? (Jn. 7.21-24.)

Ennek a pár mondatnak semmi értelme, ha Jézus utolsó Sátoros ünnepén hangzott volna el. Jézus akkor már nem csak egy embert gyógyított meg szombaton. Sokkal inkább a Betesda fürdőben történt eseményhez állhatott közel időben. János tehát alighanem itt is össze-kombinálja Jézus szavait. Ki tudja, lehetséges, hogy összekeveredtek János feljegyzései, és a másoló tette rossz helyre a fenti részt, összekeverte azzal, amit Jézus Keresztelő Szent János halálával kapcsolatban mondott, ahogy már idéztem: „csak ideig-óráig akartatok fényében gyönyörködni”. Ma már aligha lehet ezt eldönteni, ha viszont a mai szöveget „szentírásnak” vesszük, ilyen ellentmondásokra jutunk.

A vita persze folytatódott. Hiszen alighanem a Sátoros Ünnepen vagyunk, amikor minden nap körmenetet tartottak a templomban.

A farizeusoknak fülébe jutott, hogy a nép titokban így beszél róla. Ezért a főpapok és a farizeusok elküldték szolgáikat, hogy fogják el. Ekkor Jézus azt mondta:

- Már csak rövid ideig vagyok veletek, aztán visszatérek ahhoz, aki küldött. Keresni fogtok, de nem találtok, mert ahol én vagyok, oda ti nem jöhettek.

Erre a zsidók tanakodni kezdtek:

- Vajon hová akar menni, ahol nem találjuk meg? Csak nem a szórványban élő görögökhöz készül, hogy tanítsa őket? (Jn.7.32-35.)

Ez a rész, mint arra, ha jól emlékszem, már utaltam, mutatja, hogy a farizeusok (stb.) tudtak Jézus „külföldi útjáról". Igaz, ami erre biztosan utalna, a „megint" szócska hiányzik, ám ez azért van, mert a „szórványban élő görögök" kifejezés sokkal távolabbi városokat jelent, mint ahol Jézus addig járt. Alexandriában, Cyrénében, Efezusban és még számos görög városban éltek zsidók, nem is beszélve Rómáról.

Az ünnep utolsó, nagy napján Jézus a templomban volt. (Jn.7.37.)

Némelyek el akarták fogni, de senki sem vetett rá kezet. A szolgák is visszatértek a papokhoz és farizeusokhoz. Ezek kérdőre vonták őket:

- Miért nem hoztátok magatokkal?

A szolgák mentegetőztek:

- Még soha sem beszélt úgy ember, ahogy ez beszél.

Erre a farizeusok megkérdezték tőlük:

- Csak nem vezetett titeket is félre? Hitt-e benne valaki a tanács tagjai vagy a farizeusok közül? Csak ez az átkozott népség, amely mit sem ért a törvényből! (Jn.7.44-49.)

Na szép! Ez volt a véleménye azoknak a főpapoknak és farizeusoknak, akik a nép szellemi vezetői voltak? Természetesen nem, ez csak a főpapi család, és nyilván az őket szolgai módon tisztelő hajbókolók véleménye volt. János le is írja, hogy Nikodémus rögtön védelmébe vette Jézust, s tőle azt is megtudjuk, hogy Nikodémus nem volt egyedül, mert még a főtanács tagjai közül is sokan hittek Jézusban. Ám a jelenetben két fontos részletre szeretném felhívni a figyelmet. Az elfogásra kirendelt fegyveresek annyira elámultak a szavain, hogy nem fogták el.

A másik, hogy Jézus szavait megint félreértik. Azon tanakodnak, hogy hová készül, pedig ő világosan megmondta, visszamegy ahhoz, aki küldte. Ebből azt a következtetést levonni, hogy a „szórványban élők" közé készül, eléggé furcsa. Ugyanaz történik itt, mint a Messiás származásával kapcsolatos szóbeszéd esetében, amelyet a könyv elején idéztem, s amely János evangéliumának ebben a részében szerepel. Mint láttuk, a nép nem tudta, mit higgyen a Messiásról, egyesek azt mondták, nem lehet majd róla tudni, honnan jött, mások szerint pedig Betlehemből kell jönnie. Ugyanúgy, mint amikor Jézus szavait: „elmegyek, és ti nem jöhettek utánam", hol arra magyarázzák, hogy megöli magát, hol meg arra, hogy elszökik Izrael földjéből és távoli vidékekre megy. Vagyis ez a megjegyzés is alátámasztja azt a feltételezést, hogy Jézus korábban hosszú ideig nem mutatkozott, nem csak Jeruzsálemben, de az egész országban sem, ezért hiszik azt a tanakodó farizeusok, hogy most még messzebb akar menni. Hiszen se azon nem csodálkoznak, hogy az Istenhez készül, se az nem jut eszükbe, hogy esetleg visszamegy oda, ahonnan annak idején jött, Damaszkuszba, vagy Babilonba.

Mindenesetre az ünnep utolsó napján Jézus az oltár körül engedelmesen menetelő és ágakat lengető férfiaknak kiáltja oda, hogy ne a jövő esztendőben lehulló esőben bízzanak (ezért imádkoztak akkor), hanem az ő tanításában, amely „élő víz". Ahogy azt már a szamáriai asszonynak is mondta. Emiatt akarták elfogni egyesek, de meggondolták magukat. Szép kis hajcihő kerekedhetett...

Ezután néhány nyugalmas hét jött, talán ekkor mondta egyik legszebb, néma példabeszédét a bűnös asszonyról, amellyel majd később foglalkozom, aztán megint egy ünnep következett.

A templomszentelés ünnepét ülték Jeruzsálemben. Tél volt. Jézus éppen a templomban járt, Salamon csarnokában. A zsidók körülvették, és megkérdezték tőle:

- Meddig tartasz még bizonytalanságban minket? Ha te vagy a Messiás, mondd meg nekünk nyíltan.

- Mondtam már nektek - felelte Jézus - de nem hittétek. (...) Én és az Atya egy vagyunk.

A zsidók újra követ ragadtak, s meg akarták kövezni. Jézus megkérdezte tőlük:

- Melyik jótettemért akartok megkövezni?

- Nem jótettedért kövezünk meg, hanem a káromlásért, azért, hogy ember létedre Istenné teszed magadat.

Jézus folytatta:

- Hát nincs megírva törvényetekben: én mondtam, istenek vagytok? Ha már azokat is isteneknek mondta, akikhez Isten szólt, és az Írás nem veszítheti érvényét, akkor hogyan vádolhatjátok káromlással azt, akit az Atya megszentelt, és a világba küldött azért, mert azt mondtam, Isten fia vagyok? (...) Az Atya bennem van, s én az Atyában vagyok.

Erre ismét el akarták fogni, de kiszabadult kezük közül. (Jn.10.22-39.)

Szerintem a jelenet alátámasztja azt a feltételezést, hogy Jézus 33-ban még élt. Ha nyilvános működése mindössze két-három év lett volna, eléggé érthetetlen lenne a türelmetlenség: „Meddig tartasz még bizonytalanságban minket?”

A szöveg szerint azonban Jézus ekkor kertelés nélkül kimondta, hogy ő Isten Fia, akit maga Isten küldött a világba. Meddig akarom még azt bizonygatni, hogy végig titokban tartotta igazi kilétét?

Egy másik alkalommal így beszélt Jézus:

- Én vagyok a világ világossága. Aki követ, nem jár többé sötétségben, hanem övé lesz az élet világossága.

A farizeusok vitába szálltak vele:

- Mivel magad mellett teszel tanúságot, azért nem érvényes a tanúságod.

Jézus megfelelt nekik:

- Ha magam mellett teszek is tanúságot, érvényes a tanúságom, mert tudom, honnan jöttem és hova megyek. Ti ellenben nem tudjátok, honnan jöttem és hova megyek. Ti a test szerint ítéltek, én nem ítélkezem senki fölött. Vagy ha ítélkezem is, igazságos az ítéletem, mert nem vagyok egyedül, hanem én, és aki küldött, az Atya. (Jn.8,12-18.)

Kérdés, mire hivatkozik itt Jézus? Vajon egyszerűen csak arra utal, hogy senki nem tudja, hol született, és hol nevelkedett - ami igaz -, vagy azt sejteti, amivel János apostol kezdte a könyvét, hogy ő Kezdettől fogva él. Láttuk, hivatkozott ő már erre: Ábrahám örült, hogy megláthatta.

A szokásjog szerint két-három tanú elég volt egy állítás igazolására. Ezért volt olyan fontos, hogy a Tízparancsolatba is bekerült a hamis eskü tilalma, hiszen ezzel embert lehetett ölni. Jeroboám felesége így ölette meg Nábótot. Jézus viszont nem tudott ilyen tanúkat állítani, amikor hivatását bizonygatta. Ezért a farizeusok, papok, írástudók többször is belekapaszkodtak abba, hogy semmi nem bizonyítja Jézus szavait. Ő mindig azzal vág vissza, hogy elég bizonyíték mindaz, amit tesz, ami ráadásul azt is mutatja, hogy van, aki tanúskodik mellette,

hiszen csak Isten segítségével tehet valaki ilyen csodákat. Erre persze mindig csodát kérnek, ám ő elutasítja, hiszen tudja, ha csodát tesz, abba belekötnek, és nem hiszik el.

De miért hivatkozik arra, hogy tudja, honnan jött és hová megy? Hiszen ezt bárki mondhatja. Ennek csak akkor lenne bizonyító ereje, ha *előre megmondaná* az eseményeket. Csakhogy Jézus pont ezt teszi. Előre megmondja, mi fog történni vele, először csak az apostoloknak, de aztán mindenki előtt nyíltan hirdeti. Vagyis amikor Jézus önmaga mellett tanúskodik, mindig a jövőre vonatkoztatja a szavait. Nem azt akarja, hogy *most* higgyenek benne, hanem arra figyelmezteti őket, hogy el fog jönni az idő, amikor *muszáj lesz hinni benne*, mert aki akkor sem hisz, bűnbe esik.

Arra nézve, hogy mindennek ellentmondva én mégis fenntartom azt a véleményemet, hogy Jézus mindvégig eltitkolta kilétét, van egy „csúnya" és egy „szép" érvem. A csúnya az, hogy ezek a szavai csak János apostol könyvében szerepelnek. Márpedig, mint láttuk, János eleve azzal a teológiai fejtegetéssel kezdte művét, hogy Jézus kezdettől fogva élt. Valószínű tehát, hogy Jézus szavait úgy adta vissza, hogy azok egyértelműen bizonyítsák ezt az elméletet. Nem abban az értelemben, hogy direkt meghamisította a szavait, hanem hogy az eredeti, gazdag jelentéstartományú szavakból azokat használta, amelyek pontosabban tükrözték a teológiai igazságot. A „szép" érvem pedig az amit maguk a veszekedő írástudók mondanak:

- Tudom, hogy Ábrahám utódai vagytok. Mégis az életemre törtök, mert nem fog rajtatok a szavam. Én azt hirdetem nektek, amit Atyámnál láttam, ti azt teszitek, amit atyátoktól tanultatok.

Erre közbevágtak:

- A mi atyánk Ábrahám!

Jézus így folytatta:

- Ha Ábrahám fiai vagytok, azt tegyétek, amit Ábrahám tett. De ti az életemre törtök, bár az Istentől hallott igazságot hirdetem nektek. Ábrahám ezt nem tette. Azt teszitek, amit atyátok tett.

De tovább erősködtek:

- *Nem házasságtörésből születtünk, egy atyánk van, az Isten.*

Jézus ezt válaszolta:

- Ha Isten volna az atyátok, akkor szeretnétek engem. Mert az Istentől való vagyok, tőle jöttem. Hisz nem magamtól jöttem, hanem ő küldött. Miért nem értitek a beszédemet? Azért, mert nem vagytok képesek meghallani a szavamat. A sátán az atyátok, és atyátok kedvére igyekeztek tenni, aki kezdettől fogva gyilkos, nem tartott ki az igazságban, mert nincs benne igazság. Amikor hazudik, magából meríti, mert hazug, és a hazugság atyja. Mégis, bár az igazságot hirdetem, nekem nem hisztek. Ki vádolhat bűnnel közületek? Ha meg az igazságot hirdetem, miért nem hisztek nekem? Aki az Istentől való, meghallja az Isten szavát. Ti azért nem halljátok meg, mert nem vagytok az Istentől valók." (Jn. 8, 37-47.)

Jézus tehát soha nem használt nyilvánosan olyan kifejezéseket saját mivoltában kapcsolatban, amely ne lett volna másképpen értelmezhető az Ószövetségi Szentírás és hagyomány alapján. Ez azonban csak a probléma egyik része. Jó, titokban tartotta az igazságot, hogy ne annak kényszerítő ereje, hanem az emberek szíve győzze meg a hallgatóságot az igazságról. Ám ha titkolózott, miért mondott ilyen botrányos dolgokat, amik miatt ilyen dühösen támadták?

A válasz erre a kérdésre nem csupán „szép”, hanem kimondottan gyönyörű. Ezekben a vitákban Jézus mindvégig „demokrata” volt. Minden szavából az árad felénk, hogy *méltók* vagyunk Istenhez, hogy *egyenlők* vagyunk vele. De nem abban az értelemben, hogy felmászunk Bábel tornyára, és letaszítjuk Istent, hanem úgy, hogy *egymáson* mutathatjuk meg, mennyire vagyunk isteni lények. A lehetőség megvan rá, csak akarni kell.

JÉZUS A MESSIÁS

Jézust többször akarták megkövezni, márpedig az biztos, hogy a nép önhatalmúan nem kövezhetett meg senkit, hiszen Izraelben „rend” volt, vagyis alighanem már azután vagyunk, hogy a főtanács kiadta a Jézus elleni körözést, amely szerint mindenkinek kötelessége volt a főtanács kezére adni, mint tévtanítót. Ám ezt nem tette meg senki, aminek persze sok oka volt.

Az előző fejezetben úgy tűnt, mintha Jézus egyértelműen felfedte volna kilétét. Ha nem is abban az értelemben, hogy kerek-perec kijelentette volna, ő Isten földi megjelenése, arra egészen biztosan utalt, *hogy természetfölötti* lény. Hiszen előbb volt, mint Ábrahám, sőt, már a Kezdet-kor létezett. Az őt vádolók azonban nem értik, hogy a Messiás maga Isten. Ez ugyanis nincs benne a Szentírásban. Általában úgy vélték, a Messiás egy földi ember lesz majd, akit Isten főpapként az emberiség fölé emel, hogy Melkisédek módján ítélkezzen. A prófétai szövegekben ugyan benne van, hogy Isten a fiának tekinti:

De egyszer majd haraggal fordul feléjük, és kemény szót intéz hozzájuk:

- Én szenteltem fel Királyomat a Sionon, szent hegyemen.

Az Úr végzését hirdetem; Ő így szólt hozzám:

- A Fiam vagy, ma adtam neked életet. (Zsolt. 2,5-7.)

Ám ezt a - kissé homályos - szöveget nem szó szerint értették.

A zsidó vallás ugyanis nem tud a Szentháromság dogmájáról. Ez a találmány egyértelműen a kereszténységhez kötődik, elsősorban János és Pál apostolok révén. Azt, hogy egy Isten van, de Az három személy, soha sehol semmilyen vallásban nem mondták, a kereszténységen kívül.

Hogyan „újíthattak” ekkorát az apostolok, és hogyan várhatták, hogy ezt majd meg fogják érteni? Hiszen nekik se volt könnyű, nem is volt rá szava Péternek sem, aki a legkorábban tekintette közülük Jézust „Isten Szentjének”.

A Szentháromság dogmáját ma is sokan támadják, hiszen egyfajta politeizmust látnak benne, ami ellentétes az Egy Isten fogalmával. Ám a mai ember számára kiválóan lehet egy modern példabeszéddel szemléltetni a dolog értelmét:

„Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy magányos programozó. Annyira magányos volt, hogy elhatározta: játszótársakat tervez a gépbe. A dolog teljesen ártatlanul indult, mivel programozónk alapvetően képzőművész beállítottságú volt, eleinte csak formákkal játszott. Megtervezte a világosat és sötétet, tereket rajzolt, és benépesítette őket fura formációkkal. Elszórakoztatta, ahogy ezek - programozó keze alatt - újabb és újabb játékos alakokat vettek fel, és valljuk meg, azon se szomorodott el túlságosan, ha egyes típusok egyszerűen kihaltak menet közben. De mindaddig nem érezte azt az igazi izgalmat, amire magányában vágyott, ameddig meg nem tervezte azt a szereplőt, ami hasonlított őrá. Ravasz volt: saját utánzatát kettős alakban hozta létre, (bár ez különben is adódott a rendszer bináris jellegéből). Nagy gondot fordított a hasonlóságra, hiszen az volt a titkos vágya, hogy játszótársakat találjon. Felruházta hát ezeket a szereplőket azzal, ami az ő lényegét alkotta: a szabadsággal.

Ám ahogy elkezdődött a játék, programozónk megtanulta, hogy ha komolyan akarja venni a dolgát, és igazi játszótársakat akar, nem szólhat bele mindenbe. Ült a monitor előtt, és szomorúan nézte, hogy hasonmása ellene fordul. A tükörkép annyira jól sikerült, hogy önálló életet kezdett élni, és fügét (egyesek szerint almát) mutatott neki. Akár büszke is lehetett volna magára programozónk, hiszen ezért még ötöst is kaphatott volna számítástechnika órán, de

rabjává vált a számítógépnek. Állandó kísértést érzett, hogy beavatkozzon a dolgokba, ám bárhogy próbálkozott, minduntalan újabb akadályokba ütközött. Hiszen végül is önmagával állt szemben.

Egy borús délutánon aztán eszébe ötlött egy vérfagyasztó gondolat. Az jutott eszébe, hogy mit érezne ő, a programozó, ha ő maga is csak egy program lenne valakinek a számítógépében. Egy percet sem várt tovább, hanem elhatározta, hogy valahogy belemegy abba világba, amit létrehozott. Elsősorban persze kíváncsi volt, milyen lehet ott bent élni, másodsorban viszont úgy érezte, hogy kötelessége elégtételt adni szegény teremtményeinek, akik a szeme előtt vesztették el lábukat, látásukat, életüket, hitüket, és bocsánatot kérjen tőlük. Persze ez az érzés kettős (bináris) volt, hiszen ugyanakkor azt is tudta, hogy ha ő nem hozza létre ezeket a lényeket, akik szenvednek, akkor azok nem lennének, és nem lenne kitől bocsánatot kérnie, tehát tulajdonképpen még örülhetnek is... Ám programozónk ennél sokkal magasabb algoritmiai szinten állt.

Csakhogy volt egy probléma, vajon hogyan menjen be a szoftverbe? Ő ugye, már csak a dimenziók közti különbség miatt sem fért bele a gépbe. Digitalizálnia kellett saját Algoritmusát, amit betáplálhat a CD-meghajtón. Ám ez túl feltűnő lett volna. Ha úgy jelenik meg a maga által teremtett programban, mint maga a programozó, általános rendszerhiba keletkezik. És elveszti legfőbb célját: nem lesznek játszótársai, csak rabszolgái. El kellett tehát játszania azt, hogy ő is egy a sok lény közül, még ha egy kicsit jobb is, mint azok általában. Kiválasztott tehát egy szűzlányt (ez volt a játékprogram szereplőinek egyik alaptípusa) és úgy intézte, hogy a szűzlány „gyermeket foganjon" (ezeknek a kifejezéseknek a jelentését a játékprogram használati utasításában lehet megtalálni) az ő Algoritmusától. Ez nem volt nehéz, hiszen az Algoritmus végső soron az egész program forráskódjait tartalmazta, tehát bármikor tudott vele MEGAHIT üzemmódban cselekedni.

Egy dilemmát nem tudott teljesen megoldani: be kellett látnia, hogy önmaga és a játékprogramban szereplő énje sosem lehet teljesen azonos. Nyilván ismerte a régi görögök filozófiáját, és tudta, hogy senki nem léphet bele kétszer ugyanabba a folyóba anélkül, hogy vizes legyen a lába. Saját másolatát bizonyos mértékig függetlenítenie kellett önmagától, ezért gyakran került kínos helyzetbe a monitor előtt, amikor számítógépes önmaga üzeneteket küldött neki (a programnyelv szerint „imát" mondott), és ilyenkor nem mindig tűnt fel önmaga előtt a legjobb színben.

Mivel azonban született őstehetség volt, saját mása szinte jobban sikerült, mint ő maga, és ennek köszönhetően a tettenérés pillanata elmaradt: „Fia" (így nevezte algoritmizált önmagát) egy olyan pályát választott, amelyben meghalt (game over), hogy kiengesztelje pajtásait, s ezzel mintegy rákényszerítse „Atyját", hogy továbbfejlessze a szoftvert, és létrehozza a „PARAGAME" üzemmódot.

Amikor aztán találkozott „Fiával", nagy lakomát rendeztek, amire meghívtak mindenkit, aki részt vett a szoftverben, még a közben kihalt formációkat is. Egyvalakit nem hívtak meg, a monitort mert lejárt a szavatossági ideje..."

Természetes, hogy a Szentháromság dogmájának ilyen értelmét senki nem ismerhette egészen a közelmúltig, egy-két kivétellel. Nem azért, mert nincs benne a Bibliában, nem azért, mert a számítástechnika alig néhány évtizedes múltra tekint vissza, hanem mert senki nem szokta beleképzelni magát Isten helyzetébe. Én a magam részéről egyedül Aquinoi Tamást ismerem (G. T. barátomon kívül), aki komolyan végiggondolta, mit jelent Isten és a világ kapcsolata, de még ők sem találtak rá olyan kézenfekvő hasonlatot, mint én. (Amit *Stanislav Lem*nek köszönhetek.)

Persze a fenti „példabeszéd” nem tökéletes. Hiszen az ember és a számítógép között nem lehet olyan kapcsolat, mint Isten és a világ között. Mi nem tudnánk úgy létrehozni önmagunk algoritmizált mását egy programban, hogy megtartsuk vele a *belső kapcsolatot.* A különbség oka azonban abban van, hogy mi és a számítógép különálló anyagból vagyunk. Ám ahogy arról még lesz szó, Isten *önmagából* teremtette a világot. Ezt a gondolatot is G.T. barátomnak köszönhetem.

Tételezzük fel ugyanis, hogy a világ nincs, csak Isten van. Mit tud Isten? Gyakorlatilag semmit, hiszen *még nem történt semmi.* Isten tudása ugyan mindentudás, de amíg nem történik semmi... Mi tehát ez az Isten? Egy rövid szó: LÉT. Tudjuk, hogy LÉT van. Minden elmúlik, csak a LÉT nem, vagy: semmi sem volt még, amikor a LÉT már volt. Ám ez a LÉT nyilván teljes, osztatlan, homogén, *egyszerű*, ahogy azt Szt. Tamás, vagy ha tetszik, C. Jung mondja (és az „ősrobbanás” elméletének kitalálói állítják). Na most, ha nem lennénk mi, emberek, akkor ezzel el is lehetne intézni a dolgot, van a „buta” LÉT, és úgy marad (lásd: *Jung*). Ám azt a legelvadultabb materialista barátomnak is el kell ismernie, hogy ő van (vagy én, mindegy), tehát vagyunk mi, emberek, akikről lehet azt mondani, hogy buták vagyunk, de még mindig értelmesebbek, mint azok a lények, akikkel eddig találkoztunk. *Ha* tehát ezt az egészet valaki létrehozta, az nem lehet butább nálunk, mert a teáskanna nem tud teát főzni. Isten ezek szerint (*ha van)* kezdettől fogva okosabb nálunk, tehát *gondolkodik*. A LÉT azonban nem tud gondolkodni, mert a gondolkodás cselekvés, cselekedni csak időben lehet, ám a LÉT megelőzi az „időt”. Idő csak akkor van, ha van valami. A LÉT nem gondolkodik, hanem tud, ám tudni csak arról lehet, ami van, tehát ehhez szükség van a teremtésre. A LÉT azonban nem mozoghat, mert csak mozgatni tud, tehát kell egy *első cselekvő*, akit nem a LÉT hoz létre, de belőle magától adódik, ez a LÉT cselekedete, amit a János Igének hív. Az Ige maga a LÉT, és ugyanakkor különbözik is tőle, mert a LÉT nem tud mozogni, Ő viszont igen. Ahhoz azonban, hogy a kettő egy lehessen, kell egy harmadik valami, ami megint a LÉTből következik, és azonos is vele, mégis annak része, az *Algoritmus*, amit az evangéliumok Szentléleknek neveznek. Ez az, ami a mozdulatlan LÉTből mozgó Cselekvőt csinál.

Ezzel előttünk áll a kereszténység legalapvetőbb dogmája: az Atya nemzette a Fiút, a Szentlélek által. A Fiú létrejöttéhez nem kellett nő, mert a konkrét lények összessége, vagyis a világ, *magából Istenből van*, ahogy azt a mai fizika - akarata ellenére - bizonyítja. A világegyetem nem *azonos* Istennel, mert Isten, vagyis a LÉT végtelenül több mint mindaz, ami valaha egyedi létezőként létezhet. Ám nem semmiből van, mert a semmi nincs. Ez nem mond ellent a másik fő dogmának, miszerint Isten a világot *semmiből* teremtette. Ez a dogma ugyanis arra vonatkozik, hogy „mielőtt” a világ lett, nem volt. Tehát nem valamiféle Istentől független létezőből lett teremtve. De azt, hogy a világ *anyaga* a semmi lenne, soha egyetlen filozófus sem állította. Ez tehát azt is jelenti, hogy a Szentháromság csak Isten személyeire vonatkozik, ám a világ csak úgy teljes, ha a személy nélküli negyediket is hozzávesszük, az anyagot, vagyis az *anyát, aki végső soron szintén azonos Istennel.*

Erről érdekes módon kellett valamiféle halvány tudással rendelkezniük azoknak, akik az Ószövetség bizonyos részeit írták, mert helyenként előfordul, hogy Istent - bizonyos aspektusból - női princípiumnak tekintik.

Azt még kénytelen vagyok hozzátenni, bár a kérdés messzire vezet, hogy azt a gondolatot, miszerint a világ anyaga végső soron Istenből van, C. Jung könyvében is olvastam, amit fent jeleztem. De eredetileg átsiklottam fölötte, mert maga a könyv izgalmas volt ugyan, csak alapvetően téves felfogásra alapult. Jung tévedése abban van, hogy helytelenül (valójában misztikus materialista módon) fogja fel az embert, ami abban érhető tetten, ahogyan a férfi és női principiumot meghatározza. De erről majd egy másik könyvben.

Ha mindez nem világos, illetve túlságosan is belemagyarázásnak tűnik, határozzák meg, mitől szék a szék. Ha a formája alapján akarjuk meghatározni, bajba jutunk, hiszen van támlás, támlátlan szék, karos, karfátlan, vannak négylábú, háromlábú, egylábú, sőt kerekes székek is. Ha a funkciója szerint akarjuk meghatározni, megint csak gondban vagyunk, hiszen ülni nem csak széken lehet, hanem ágyon, asztalon, kövön, de még a földön is, nem is beszélve a lovakról, vagy egy másik ember öléről. Ráadásul olyan székek is vannak, amikben feküdni is lehet. A szék anyaga sem segít rajtunk, hiszen készült már szék kőből, aranyból, de még műanyag és levegő ügyesen kitalált egységéből is. Azzal pedig végképp nem megyünk sokra, ha azt mondjuk: az a szék, amit valaki annak tart... Talán még akkor járnánk a legjobban, ha a székeket kérdeznénk meg, minek tartják magukat, de hát erre egyelőre nem fog sor kerülni. Ha egy ilyen hétköznapi, ráadásul az ember által kitalált és készített tárggyal is ekkora bajban vagyunk, hogyan mernénk nekivágni annak a feladatnak, hogy meghatározzuk Istent?

Ha a világ dolgait vizsgáljuk, alapvetően négy dolgot fogunk tudni mondani, ami a meghatározáshoz kell: lesz valamilyen anyag, amiből áll, lesz egy forma, ami szerint az ami, lesz egy cselekvés, ami kötődik hozzá, és kell, hogy tudjuk: valóságos-e. Vagyis lesz anyag, forma, működés és lét. Ezeket már Arisztotelész is tudta, és hiába minden részecskegyorsító, ennél többet ma sem tudunk. Pontosabban azt tudjuk, hogy az anyag megfoghatatlan, az *információ* anyagtalan, a működés fantasztikus és a lét felfoghatatlan. Ám, ha bele akarjuk gyömöszölni a dolgokat valamilyen általunk ismert világképbe, fény-paradoxonnal, hidrodinamikai-paradoxonnal, végtelen-paradoxonnal, származás-paradoxonnal, stb. találjuk szembe magunkat.

Ha tehát valaki le akarja írni azt a felfoghatatlan, ám nap mint nap tapasztalt tényt, hogy a világ van, ellentmondások sorozatára jut. Könnyebb dolga lesz, ha abból indul ki, hogy a világot teremtették. Ettől ugyan még nem fogja érteni a dolgot, de megtalálta a varázsszót az ellentmondásokra: Isten. Lássuk csak, mit is ír erről a Biblia:

Kezdetben teremtette az Isten az eget és a földet. A föld puszta volt és üres, sötétség borította a mélységeket, és Isten Lelke lebegett a vizek felett.

Isten szólt:

- Legyen világosság! - és világos lett.

Isten látta, hogy a világosság jó. (Ter. 1.1-3.)

A leírás persze nem egészen szabatos, de a három isteni személy megjelenik benne úgy, hogy összetartozásuk nyilvánvaló. Isten, Isten Lelke és Isten szava. Ebből már logikusan következik a következő:

Kezdetben volt az Ige, az Ige Istennél volt, és Isten volt az Ige, ő volt kezdetben Istennél. Minden általa lett, nélküle semmi sem lett, ami lett. Benne volt az élet, s az élet volt az emberek világossága. (Ján.1.1-4.)

Ahhoz azonban, hogy ennyire világos legyen, nem volt elég azt mondani: legyen világos. Ide kellett jönni, megmutatni. Azok számára azonban, akik csak az első variációt ismerték, lehetetlen volt, hogy egy élő ember egyszerre Isten is legyen. Jézus ezt csak úgy tudta volna bebizonyítani, ha nem csak *mondja*, hogy ő Isten Fia, hanem úgy is *cselekszik*, ám akkor nem tudta volna teljesíteni, amire Izajással kapcsolatban hivatkozik, nem tudta volna szétválasztani a jókat a rosszaktól. De nem is csak ez volt a célja, ahogy kezdettől fogva mondta is, mert a rosszakat is meg akarta javítani. Mindezt csak úgy lehetett összeegyeztetni, ha *hitet vár*, ha sikerül az embereket arra rávenni, hogy puszta szeretetből, és ne az üdvözülés *érdekében* legyenek jók. Azt nem várhatta el az „egyszerű” emberektől, hogy eljussanak a Szentnégyesség tanának filozófiai megértéséig, ezért nekik példabeszédeket mondott, amelyekben a szeretetre,

alázatra, éberségre, vidámságra, Isten iránti hálára vezette rá őket. A tudós uraktól azonban elvárta, hogy jobban megértsék: lehetséges, hogy Isten ember képében jár a világban, hiszen az a sok idézet, amire az Ószövetségből hivatkozik, ezt alátámasztja.

Azok a jelenetek ugyanis, amelyek az Ószövetségben beszámolnak Isten és Noé, Isten és Lót, vagy Isten és Mózes beszélgetésiről, kimondottan hangsúlyozzák, hogy „maga Isten" szólt az illetőhöz, ám beszélgetőtársa nem láthatta, főképp az arcát nem, mert meghalt volna. Hiába írják, hogy Isten úgy beszélgetett Mózessel, ahogy a barátok, szemtől-szemben, amikor azt is hozzá teszik, hogy Mózes nem láthatta az Úr arcát. Amikor Mózes, Áron és Izrael hetven véne Isten elé járul, és *meglátják Istent,* nincs szó Isten igazi megjelenéséről. A szöveg csak azt írja, hogy „nem emelte fel kezét ellenük". Ugyanis, ha látták volna Istent, az lenne a minimum, hogy akkor mindenkinek világítania kellett volna utána. Illés kifejezetten eltakarta az arcát, amikor Istennel találkozott. A Szentírás, mind az Ószövetség, mind az Új, több helyen határozottan állítja, hogy Istent nem látta soha senki. Az Ószövetségben azt is hozzáteszik, hogy aki megpillantja Isten arcát, szörnyethal. Amikor Isten megjelent a világban, soha nem megfogható, látható, valóságos alakban tette azt, hanem vagy a szél, vagy a mennydörgés, vagy egy felhő, vagy a lángcsóva jelentette jelenlétét, vagy valami olyan természetfeletti jelenség képében mutatkozott, aminek természetfeletti következményei voltak, például Mózes arcának világítása. Esetleg angyalok képében jelent meg, mint Lót esetében. Vagyis az Atya - ha egyáltalán ő volt az - nem hús-vér emberként járt a világban, hiszen sose volt az. Ehhez előbb meg kellett testesülnie. De hát hogyan lehetséges ez, kérdezhetjük Nikodémussal, mire Jézus azt válaszolja: **Embernél ez lehetetlen, de Istennél minden lehetséges.**

Mégis sokan megértették ezt, még a farizeusok és az írástudók közül is, olyannyira, hogy Jánosnak, élete végén már pont azokkal kellett vitatkoznia, akik túlságosan is „megértették" a Szentháromság jelentését, és azt mondták, hogy Jézus csak szellemi alakban jelent meg. Nem is volt tehát olyan hajmeresztő az ötlet, csak hát általában úgy vagyunk vele, hogy amíg köztünk él valaki, aki azt mondja, hogy több nálunk, nem szívesen hiszünk neki, viszont amikor meghalt, mindjárt kinyílik a szemünk, és rájövünk, hogy tényleg több volt, még annál is, mint amit maga mondott. Persze vannak örök ellenkezők is.

ÖSSZEESKÜVÉS JÉZUS ELLEN

János felhívja a figyelmet arra, hogy **még a tanács tagjai közül is sokan hittek benne, de a farizeusok miatt nem vallották be, nehogy kizárják őket a zsinagógából. (Jn.12,42.)** Érdekes kérdés, hogy vajon János ezt honnan tudta, s bár mondhatnánk azt is, hogy nyilván utólag tudta meg, bizonyos jelek arra utalnak, hogy Jánost közvetlen tanúnak kell tekintenünk.

A főtanács, Szinhedrion, vagy Szanhedrin voltaképpen a nép politikai vezetője volt. Hiába állt Júdea és Szamária római megszállás alatt, hiába voltak királyok, fejedelmek a különböző tartományokban, akiket szintén a rómaiak neveztek ki, a nép vezetését voltaképpen ez a testület végezte. Nyilván azért is tett szert ekkora hatalomra, mert az évszázadok óta ide-oda vonuló megszállók ellenében ők képesek voltak valamiféle biztonságot teremteni. Működését tekintve szinte modern intézménynek tekinthetjük, hiszen egyfajta parlament volt, amolyan „egyházi felsőház". Modernsége ellenére azonban Izrael legősibb politikai testületére emlékeztet, a vének tanácsára, amely már Mózes fellépése előtt is létezett. A Szanhedrint a főpapok irányították.

A főpapok ekkor annak a szadduceus irányzatnak voltak a tagjai, akik a politikai hatalom és a vallási irányítás összekapcsolását képviselték. Évszázados ellentét feszült köztük és a farizeusok között, akik a hit tisztaságának védői voltak. A zsidóság hagyománya a szadduceus főpapi dinasztiák uralmát gyűlölettel veszi körül, hiszen úgy tűnik, ők mind az eredeti vallástól, mind a néptől elfordultak. Uralkodásuk, mai szemmel, tökéletesen beleillik egy hellenizált, szinte látványosan modern politikai modellbe, ahol a nép érdekeire hivatkozva lehet népellenes intézkedéseket hozni. A szadduceusok vallási tanairól már volt szó. Gúnyosan beszéltek a lélek halhatatlanságáról, vagy a feltámadásról, és ezzel éles ellentétben álltak a farizeusokkal és a néppel. Ám a szadduceus irányzat szép számmal talált a Szentírásban olyan szöveget, amely nézeteit alátámasztotta, bár persze az ellenkezőjére is volt példa. Ez a modern, szinte ateista vallásnak (!) tűnő hiedelemrendszer egyáltalán nem volt se modern, se ateista. Hittek Istenben, sőt, hittek a démonokban is, csakhogy mindent, még Istent is csak materialista alapon tudták elképzelni. Az a félelem, hogy az ember úgy múlik el, hogy a lelke is elvész, felolvad, vagy átalakul, számos ősi kultúrában fellelhető, és a legtöbb helyen démonhittel párosul. Érdekes még, hogy a szadduceus név annak a Cádok nevű papnak a nevéből származik, akikre az esszénusok visszavezették a szadduceusokkal sok szempontból ellentétes - bár néhány szempontból hasonló - teológiájukat.

A főtanácsban azonban farizeusok is voltak. Azt nem tudhatjuk, hogy hányan, de Pál apostol egy későbbi esetben úgy menekült meg, hogy arra hivatkozott, ő is farizeusok ivadéka, így a főtanács jelentős része ezért melléállt. Voltak tanácsos urak, például Nikodémus, vagy Arimateai József, akik Jézus hívei voltak. A fenti János idézet szerint azt hihetnénk, hogy a farizeusok mind Jézus ellenségei voltak, ám ez, mint láttuk, ő maga cáfolta meg. Tehát mindkét oldalon voltak olyanok, akik védték Jézust, mert azt remélték, hogy szövetségesük lesz a másik tábor ellen. Ez az ellentét azokban a híres csapdákban kapott jelentőséget, amelyekbe a főtanács akarta csalni Jézust. A szadduceus-farizeus ellentét, később odavezetett, hogy az első keresztény vértanúkat megkövezésre ítélő szadduceusokat éppen a törvénytelen ítélkezés ürügyén szorították ki a hatalomból a farizeusok. Nagyon valószínű, hogy már Jézus esetében sem törődött azzal senki, hogy ki ő, és mit akar. Mellesleg: a Jánostól idézett résszel kapcsolatban azt is figyelembe kell venni, hogy tanúnk ismerte a főpapi családot, tehát elképzelhető, hogy mellettük volt elfogult. Mindez élesen vet fel egy kérdést: miért nem hittek Jézusnak?

A szomorú válasz az, ahogy János mondja, hogy hittek neki, legalábbis egyesek, magánemberként, hiszen még a főtanácsban is mindvégig voltak hívei, ám nyíltan hinni benne senki sem mert. Nem a saját életüket féltették, hanem azt az ügyet, amelynek elkötelezett (párt) hívei voltak. A szadduceusok ugyanazért fordultak szembe Jézussal, mint a farizeusok: mert nem állt melléjük az ellenséggel vívott harcban. Úgy tűnik, mintha fikarcnyit sem törődtek volna azzal, mit is akar Jézus, számukra csak az volt lényeg, hogy azt akarja-e, amit ők. Végül a főtanács elhatározta, hogy megöli őt, és akaratát azokra is rákényszerítette, akik nem értettek vele egyet, méghozzá alighanem egy olyan pillanatban, amikor attól féltek, hogy lázadást fognak szítani ellenük.

Kaifás főpap azt mondta, hogy **Jobb, ha egy ember hal meg a népért. (Jn.18,14.)** Ez a kijelentés is azt sugallja, hogy még a főtanács, sőt még maga a főpap is tisztában volt azzal, hogy ez nem igazságos döntés. Kaifás kijelentése nem arról árulkodik, hogy a főtanács engesztelhetetlen dühvel akarta elpusztítani a Mestert, hanem arról, hogy a főpapok és társaik érzéketlenül, mondhatnám vakon és süketen áldozták fel Jézust, vagy azért, nehogy a rómaiak lemészárolják a lázongó népet, vagy azért, hogy megvédjék a népet a zűrzavartól. Az első körülmény említése azt mutatja, hogy a főpapok számítottak arra, ami aztán később be is következett, hogy Róma megsemmisíti Jeruzsálemet és szétszórja a zsidóságot. Jóslatok szóltak erről, s Kaifás bizonyára úgy értelmezte a jeleket, hogy ez az esemény még az ő életében be is fog következni.

Hogy ez mennyire valószínű, jól példázza az az idézet, amelyet Kroll könyvében találtam:

„Negyven évvel azelőtt, hogy a templomot lerombolták, kialudt a nyugati lámpa, a karmazsinvörös gyapjúszalag piros maradt, és a sorsvetés balra jött ki. Este bezárták a templom kapuját, s amikor reggel felkeltek, nyitva találták. Akkor Johanan ben Sakkai rabbi ezt mondta:

- Templom! Miért rémítesz meg minket? *Tudjuk, hogy a végén le fognak téged rombolni,* amint írva van: Libanon, tárd ki ajtóidat, és tűz emészti meg cédrusaidat!" (Joma, 6, 43C, Zak.11,1.)

Vagyis abban az időszakban, amikor Jézus élt, komolyan féltek attól, hogy a Jeruzsálem pusztulására vonatkozó jóslatok az ő éltükben fognak bekövetkezni.

Kaifás nem akárki volt. János azt mondja róla, hogy **mint főpap, jövendölt**. **(Jn.11,51.)** Tehát a papok alighanem a próféták utódainak tekintették magukat. Lehet, hogy Kaifás jövőbe látó képessége nem volt egészen tökéletes, de neki kellett döntenie, és ez nyilván nagyon nehéz teher volt. János fenti mondata mindesetre sejteti, hogy Kaifás tiszteleték, bár, mint említettem, tanúnk alighanem elfogult volt egy kissé, aminek az is lehet az oka, hogy ő fiatalon mindenféle hatás alatt állt, nem véletlen, hogy Keresztelő János tanítványaként pillantjuk meg először.

A főtanács tanácstalankodása tökéletesen érhető. Látták, hogy Jézus rendkívüli csodákra volt képes. Azt is látjuk majd, hogy Lázár feltámasztása volt az utolsó csepp, amelytől betelt a pohár. Korábban, például a vakon született ember esetében, foggal-körömmel ragaszkodtak ahhoz, hogy nem történt valódi csoda, Lázárnál azonban már nem volt mihez ragaszkodni. Lázár feltámasztásának csodája szinte a saját szemük, sőt mondhatnám a saját orruk előtt zajlott le. Egy negyednapos tetem életre keltése érthető módon meghaladta a fantáziájukat.

Hogyan lehetséges, hogy ezután sem hitték el, hogy Jézus a megígért Messiás? Miért nem vették észre, hogy olyan jelenségről van szó, amely messze meghaladja az emberi értelmet, minden lehetséges emberi mértéket?

Természetesen tudom, hogy elvakultak voltak. Mint a nép vallási és politikai vezetőinek, annyira élesen kellett látniuk minden apró részletet, hogy nem láttak a szemüktől. Megnehezítette a dolgukat az a roppant felelősség, amely a leigázott ország nyugalmának megtartásával jár. Tudom, hogy bár ők maguk nem voltak gonoszak, elvakította őket a gonoszság fejedelme. De Jézus tettei magasan ezek fölött a körülmények fölött állnak. Nem lehetett már azt mondani, hogy Jézus az ördög segítségével gyógyít. Csakhogy a főpapok ezeket a tetteket közönséges csalásnak tartották. Ezt az a mondat is elárulja, amit Jézus kivégzése után mondtak Pilátusnak: **Ez utóbbi csalás rosszabb lenne az előbbinél. (Mt.27,64.)** Minden szempontból és kizárólag embernek látták Jézust, és úgy is bántak vele. Saját politikai játékaik eszközének tekintették. Hiába álltak Jézus tettei magasan a kétkedés lehetősége fölött, az ő gondolkodásuk mélyen alatta maradt. Nem féltek attól, hogy ha el akarják fogni, hirtelen hatalmas méretű ragadozóvá változik, és mindenkit lenyel, nem gondolták, hogy esetleg köddé válik előttük. Fel sem merült bennük, hogy valódi természetfölötti jelenséggel állnak szemben. Materialisták voltak.

Megdöbbentő módon igazolja ezt az egyetlen nem keresztény szöveg, amely Jézusról fennmaradt. Ezt is Kroll könyvéből idézem:

„A (názáreti) Jézust a Húsvét előkészületi napján végezték ki. Negyven nappal előtte felhívást tettek közzé:

- Meg kell kövezni, mert *varázsló és tévtanító*, és félrevezeti Izraelt. Ha tud valaki valamit a mentségére felhozni, jöjjön, és tanúskodjék mellette.

Mivel azonban semmi mentséget nem találtak a számára, a Húsvét készületi napján kivégezték." (Sanh. 43.a.)

Ez az idézet a „Babiloni Talmudból" való, és állítólag a második században élő hagyományt tükrözi. Ha hiteles a szöveg (annyiban biztos, hogy tényleg Jézusról van benne szó), elárulja, hogy Jézus ellen valóban adtak ki elfogató parancsot. Az már kérdés, hogy ez a parancs tényleg Húsvét előtt negyven nappal keletkezett-e, vagy hónapokkal előbb, vagy esetleg csak Húsvét előtt pár nappal. Valószínű, hogy már 33. őszén, vagy talán még előbb kiadták a parancsot, hiszen Jézus, mint láttuk, kerülte a feltűnést, vagyis „illegalitásba vonult". Az biztos, hogy tudták, senki nem mer majd tanúskodni mellette. Ám a mostani kérdés szempontjából az a döntő, hogy *varázslónak* tartották.

A talmudi idézet azonban érthetővé és szemléletessé teszi azt, hogy hogyan is élt Jézus ezekben az utolsó hónapokban. Talán már a Sátoros Ünnep idején, de legkésőbb a Templomszentelés ünnepén el akarták fogni, kerülnie kellett tehát a feltűnést. Mégis nyíltan tanított, sőt vitatkozott a Templom körül, mert tudta, hogy ahol sokan vannak, úgysem merik elfogni. A főpapok pedig el is küldtek egy katonai osztagot, hogy fogják el, de azok dolguk végezetlenül tértek vissza. Ennek a jelentőségéről később lesz szó.

A CSAPDÁK

Jézus ellen elfogatási parancsot adtak ki. Ez még valószínűleg 33. őszén történt, mert János még a Sátoros Ünneppel kapcsolatban írja le azt a csodálkozást, ahogy a nép fogadja Jézust, amikor megjelenik:

- Ugye ez az, akit halálra keresnek? (Jn. 7.25.)

Ezek szerint Jézust 34. Húsvétja előtt már fél éve körözték. Lehetséges persze az is, hogy az elfogatási parancsot még azelőtt adták ki, hogy Jézus Tiruszba ment. Mindenesetre az elfogatási parancs meglétére utalhat az a párbeszéd is, ami Lázár feltámasztása előtt hangzik el:

- Menjünk vissza Júdeába!

- Mester, most akartak ott megkövezni a zsidók, és újra odamész?

Jézus így válaszolt:

- Nem tizenkét órája van a napnak? (Jn. 11. 7-9.)

Jézus tehát már egyértelműen utal arra, hogy lejárt az ideje. De milyen szépen hangzik ekkor még, amit Tamás apostol mondd:

- Menjünk mi is, haljunk meg vele együtt! (Jn.11.16.)

Aztán mi lett belőle.

Jézus korábban szemére is vetette egyeseknek, hogy az életére törnek. Ahhoz azonban, hogy ürügyet találjanak a kivégzésére, a farizeusok és írástudók három csapdával próbálják meg tőrbe csalni. Három kérdést tesznek fel neki.

Így ír erről Lukács:

Szemmel tartották és cselvetőket küldtek ki. Ezek jószándékú embernek tettették magukat, hogy szaván fogják, s aztán kiszolgáltassák a hatóságnak és a helytartó hatalmának. (Lk.20,20.)

A csapdákra Jézus mindhárom esetben paradoxonnal válaszolt, és válaszai a legismertebb szállóigék közé tartoznak. Itt azonban már maguk a kérdések is paradoxonok voltak, hiszen Jézus ellenfelei tudták, hogy csak így érdemes ellene harcolni. Ám Jézus paradoxonai legyőzték az övéiket, mert mélyebb igazságot tártak fel, mint azok.

Az első az adófizetésre vonatkozott. Megkérdezték tőle, hogy szabad-e adót fizetni a császárnak. Hiszen ha ő a Messiás, aki meg fogja szabadítani népét az idegenek uralmától, akkor nem mondhatja azt, hogy szabad. Ha viszont azt mondja, hogy nem szabad, akkor a rómaiak ellen lázít, tehát le kell tartóztatni. Jézus viszont ravaszul arra kérte a kérdezőket, hogy mutassanak neki egy adópénzt. Azon pedig rajta volt a császár képe, ezért ezt a választ adta:

Adjátok hát meg a császárnak, ami a császáré, és az Istennek, ami az Istené. (Lk.20,25.)

Jézus válasza kitérő válasz, ami nem volt veszélytelen, a kérdezők ugyanis számítottak arra, hogy esetleg nem fog válaszolni, és akkor azt mondhatják népnek: „ebben a csalóban bíztatok, aki még egy ilyen egyszerű kérdésre sem mer felelni?" Ám Jézus valóban megszégyeníti őket. A rómaiak pénzét, amin pogány módon emberi képmás volt, hithű zsidónak még csak érintenie sem volt szabad, a kérdezők azonban tarsolyukban hordták, s a Mester kérésére gyanútlanul

elő is vették. Így maguk szégyenítették meg önmagukat, mert megszegték saját törvényüket. A körülöttük álló nép elismerően nevetett.

A második csapda már bonyolultabb volt. A hagyomány szerint ha egy asszony férje elhunyt, anélkül, hogy gyermeke született volna, akkor a férj testvérének el kellett vennie az özvegyét feleségül, hogy jelképesen utódot támasszon az elhunytnak. Ebből is látszik, milyen komolytalanok lehettek a családfák. A kérdező nyilván nagyon el volt telve saját éleselméjűségével, mert eleve gúnyolódik:

- Volt hét testvér Az első megnősült, aztán meghalt utód nélkül. Az asszonyt elvette a második, aztán a harmadik, majd sorra mind a hét. Végül az asszony is meghalt. (Itt már nevettek az emberek.) **A feltámadáskor vajon kié lesz az asszony? Hiszen mind a hétnek felesége volt.**

Jézus válasza természetesen megdöbbentően egyszerű:

- Akik pedig méltóak rá, hogy eljussanak a másik világba és a halálból való feltámadásra, nem nősülnek s nem is mennek férjhez. (Lk.20,35.)

A kérdést annak a szadduceus szektának a tagjai tették fel, akik nem hittek a feltámadásban. Jézus válaszának további részében éppen ezért azt fejtegeti, milyen ószövetségi kijelentések bizonyítják, hogy van túlvilági élet.

- Arról, hogy a halottak feltámadnak, már Mózes is beszélt a csipkebokorról szóló részben, ahol az Urat Ábrahám Istenének, Izsák Istenének és Jákob Istenének nevezi. Az Isten nem a holtaké, hanem az élőké, hiszen mindenki érte él.

A gúnyolódó tehát korán nevetett, hiszen Mózes könyveit ismernie kellett volna.

Jézus válaszaira a szadduceusok is megszégyenültek, és kénytelenek voltak fejet hajtani Jézus bölcsessége előtt, **némely írástudó** pedig **megjegyezte:**

- Mester, helyesen válaszoltál. (Lk. 20.39.)

Lukács azt írja, hogy többet nem is merték kérdezni őt.

János azonban elmesél még egy esetet, amely persze lehetséges, hogy korábban történt. Ez a bűnös asszony esete. Jézus elé egy házasságtörésen kapott nőt vezetnek, akit a mózesi törvény értelmében kegyetlenül halálra kellett volna kövezni. Csakhogy a rómaiak engedélye nélkül senkit sem lehetett kivégezni. Mi legyen hát a teendő? Jézus egyik legszebb paradoxonát mondja ekkor:

- Az vesse rá az első követ, aki bűntelen közületek. (Jn.8,1-11.)

A megszégyenült kérdezők lassan elsomfordálnak, hiszen ha valaki bűntelennek jelenti ki magát, az vétkesen felfuvalkodott, no és attól is félhettek, hogy a szomszédjuk felkiált: „te mered magad bűntelennek nevezni?!" Jézus ezután megbocsátott az asszonynak. A jelenetnek van egy külön is szimbolikus értelmű részlete, ahogy arra egy keresztény tanító hívta fel a figyelmemet, s mivel nem tudom, magától vette-e észre, vagy mástól vette át, leírom, hátha nem mindenki ismeri.

Jézus a vádlók első kérdésére nem válaszol, hanem szomorúan lehajol, és ujjával írni kezd a földre. Ki tudja mit írt, hiszen azt az evangélista sajnos nem köti az orrunkra. Ám ha a szavakat nem is mondja el nekünk, az értelmét sejteti: Jézus gesztusa azt fejezi ki, hogy addigra a mózesi törvények csupán porba írt szavakká váltak. Jézus azonban az ember szívébe írja be új törvényét, melynek középpontjában a szeretet áll. És mint láttuk, az is mózesi tanítás volt, hogy Isten a választottak szívébe írja be parancsait.

A főpapok azért küldték a provokátorokat, hogy azt mondhassák a népnek: „a saját fületekkel hallottátok, hogy megsértette törvényünket, és szentségtörést követett el”. Ez azonban nem sikerült. A fent említett csapdákon kívül is volt azonban még egy kérdés, amelyet feltettek neki, s amely csapdának készült, ám Jézus könnyedén kivédte. A kérdés arra vonatkozott, hogy hogyan meri magát többnek mutatni még a prófétáknál is:

- Mondd meg nekünk, milyen hatalom birtokában teszed ezeket, vagy ki adta neked ezt a hatalmat?

Így felelt nekik:

- Én is kérdezek tőletek valamit. Mondjátok meg nekem: János keresztsége az égből való volt, vagy emberektől származott? (Lk.20,2.)

Itt tehát ugyanazt a kérdést teszik fel neki, amit annak idején Bemerítő Jánosnak is: kinek a nevében tanít. Erre már János sem válaszolt.

A vita lényege a következő: Jézus többször is állította, hogy ő önmaga mellett tesz tanúságot, nem szorul semmilyen megerősítésre. A kérdezőkben azonban fel sem merült, hogy Jézusnak igaza lehet, hisz ők, akik az Írás betűinek megszállott őrei voltak, istenkáromlásnak tartották volna olyan Messiásban hinni, aki nem a próféták jövendölései szerint jött a világba. Az a felszólítás, hogy tegyen csodát, vagy nyilatkozzon, kitől kapta a hatalmát, egyáltalán nem azt jelentette, mintha tényleg azt akarták volna: bizonyítsa be, hogy ő a Messiás. Szó sincs róla. Ők abban a hiszemben voltak, hogy Jézus bárkire hivatkozik, azonnal rábizonyítják, hogy hazudik, és káromolja az Istent.

A csapda tökéletesnek tűnt, hiszen ha azt mondja, hogy Istentől van a hatalma, rásüthetik, hogy hazudik, hiszen az Írás mást mond. Jézus igencsak előnytelen helyzetbe került volna, ha a tényleges származásáról kell magyarázkodásokba bocsájtkoznia, hiszen, mint láttuk, az ószövetségi jövendölések egymásnak is ellentmondtak. Ha pedig bármilyen emberre hivatkozik, azzal azt bizonyítja, hogy nem Istentől való a hatalma.

Jézus inkább nem válaszol a kérdésre. Az, hogy Keresztelő Jánosra utal, nem azt jelenti, hogy tőle származtatná prófétai küldetését. A korabeli messiási mozgalmakban többen léptek fel úgy, hogy ők a Messiás előhírnökei, s feltehetően úgy végezték, mint János. Jézus nem hivatkozhat arra, hogy Keresztelő János küldte, mert János nem tett csodákat, Jézus hatalmának tehát magasabbról kellett erednie.

Jézus ezért kérdez. Erre a kérdésre a farizeusok nem számítottak. A nép előtt ugyanis nem merték azt mondani, hogy Jánost nem az Isten küldte, mert őt az emberek prófétának tartották. Mellékesen jegyzem meg: Keresztelő János halálának valódi körülményeit nyilván eltitkolták a nép előtt.

A farizeusok a saját vermükbe estek, s kénytelenek voltak azt válaszolni, hogy nem tudják. Erre Jézus elutasítja a választ, és most, még egyszer utoljára azt mondja, hogy:

- Akkor én sem mondom meg nektek, hogy milyen hatalom birtokában teszem ezeket. (Lk.20,8.)

Mint láttuk, általában ő maga is paradoxonnal támadja az írástudókat. Nem sokkal ezután megkérdezi tőlük, hogy lehet az, hogy a Messiás Dávid király fia, amikor maga Dávid király az Urának nevezi, és leborul előtte. A kérdés provokatív jellege egyértelmű, hiszen éppen azt vonja kétségbe, hogy az írástudók és a farizeusok értik az Írást, amire - ezek szerint jogtalanul - hivatkoznak.

Jézus, miután elfogató parancs volt ellene, és többször meg akarták kövezni, de még nem jött „az ő órája”, - no meg talán nosztalgiából is, **ismét átment a Jordánon túlra, arra a helyre, ahol János először keresztelt, és ott is maradt. (Jn. 10.40.)** Gondolom, el akart búcsúzni azoktól, akikhez az első Pünkösd idején érkezett, és akik azóta is várták az Isten országát.

LÁZÁR FELTÁMASZTÁSA ÉS A BETÁNIAI VACSORA

Amikor Jézus megérkezett, Lázár már négy napja sírban volt. Betánia Jeruzsálem közelében feküdt, mintegy tizenöt stádiumnyira tőle. Ezért a zsidók közül sokan elmentek Mártához és Máriához, hogy testvérük miatt vigasztalják őket. Amikor Márta meghallotta, hogy Jézus közeledik, eléje sietett, Mária pedig otthon maradt.

- Uram - szólította meg Márta Jézust -, ha itt lettél volna, nem halt volna meg a testvérem. De most is tudom, hogy bármit kérsz Istentől, megadja neked.

Jézus megnyugtatta:

- Feltámad testvéred.

- Tudom, hogy feltámad - mondta Márta -, majd feltámadáskor, az utolsó napon.

Jézus így folytatta:

- Én vagyok a feltámadás és az élet. Aki hisz bennem, még ha meghal is, élni fog. Az, aki úgy él, hogy hisz bennem, nem hal meg örökre. Hiszed ezt?

- Igen, Uram - felelte -, hiszen Te vagy a Messiás, az Isten fia, aki a világba jött.

E szavakkal elment és hívta nővérét, Máriát. Halkan szólt neki:

- Itt a mester, és hivat.

Ennek hallatára (Mária) gyorsan fölkelt, és odasietett hozzá. Mert Jézus még nem ért be a faluba, hanem ott volt, ahol Márta találkozott vele. Amikor a zsidók, akik ott maradtak vele a házban és vigasztalták, látták, hogy Mária gyorsan feláll, és elsiet, utána mentek. Azt gondolták, hogy a sírhoz megy sírni.

Amikor Mária odaért, ahol Jézus volt, és meglátta, e szavakkal borult a lába elé:

- Uram, ha itt lettél volna, nem halt volna meg a testvérem.

Amikor látta, hogy sír, és a vele jött zsidók is sírnak, Jézus lelke mélyéig megrendült.

- Hova tettétek? - kérdezte megindultan.

- Gyere, Uram - felelték -, és nézd meg!

Jézus könnyekre fakadt. Erre a zsidók megjegyezték:

- Nézzétek, mennyire szerette.

Némelyek azonban így vélekedtek:

- Ha valakinek vissza tudta adni a szeme világát, azt nem tudta volna megakadályozni, hogy ne haljon meg?

Jézus szíve mélyéig megrendült, s odament a sírhoz, amely egy kővel eltorlaszolt barlang volt.

- Hengerítsétek el a követ! - szólt Jézus. De Márta, az elhunyt nővére tiltakozott:

- Uram, már szaga van, hiszen negyednapos.

Jézus így felelt:

- Nemde azt mondtam: ha hiszel, meglátod Isten dicsőségét?

Erre elhengerítették a követ, Jézus pedig égre emelte tekintetét, és így imádkozott:

- Atyám, hálát adok neked, hogy meghallgattál. Tudom, hogy mindig meghallgatsz. Csak a körülöttem álló nép miatt mondtam, hogy higgyék: te küldtél engem.

E szavak után hangosan beszólt:

- Lázár, jöjj ki!

S a halott kijött. Lába és keze be volt pólyázva, az arcát meg kendő födte. Jézus szólt nekik:

- Oldjátok fel, hogy tudjon járni. (Jn 11. 17-44)

Nagyon figyelemre méltó leírás ez, tisztelt Olvasó! Mindenekelőtt azt a részt szeretném a figyelmébe ajánlani, amikor a már bomló testű volt holt összekötött végtagokkal megjelenik a sír bejáratánál! Feltehetően a levegőben lebegve érkezett oda, mint egy Hanna-Barbera rajzfilmben. Olyan megdöbbentő látvány ez, amilyen csak egy csoda lehet, s egyben éppen olyan humoros is. Bevallom Önöknek, hogy ez az egyik kedvenc jelenetem a Bibliában. Megfigyelték, hogy a csoda előkészületeivel foglalkozó rész milyen hosszú? És még nem is idéztem az egészet! A csoda leírása pedig mindössze két rövid mondat! **E szavak után hangosan beszólt: 'Lázár, jöjj ki!'** ***És a halott kijött.*** Döbbenetes írói tökély! A két mondat között nyilván eltelt néhány másodperc, amely azonban ott, a feszült várakozás közepette végtelen hosszúságúnak tűnhetett. Képzeljék csak el azt a döbbent csendet, azt a csodálkozó arckifejezést, ami az ott állókon megjelent! Bizonyára maga Lázár is értetlen képet vágott. Jézusnak kellett megtörnie csendet. Rászólt a feltámasztott férfi testvéreire, rokonaira, hogy oldozzák fel Lázárt, hogy *tudjon járni.*

Az esemény természetesen nem maradt visszhang nélkül. János apostol szerint sokan jöttek Jeruzsálemből, hogy részvétüket fejezzék ki a gyászoló testvéreknek. Ők természetesen elvitték a feltámadás hírét, s erre még többen érkeztek, akik látni akarták Lázárt. Ámde van itt egy szinte egészen parányi apróság, ami eddig elkerülte a figyelmet. Nevezetesen az, hogy Lázár feltámasztásának leírása mindössze János evangéliumában szerepel, ám tökéletesen hiányzik a másik három evangéliumból! Sem Máté, sem Márk, sem Lukács nem említi egy szóval sem a dolgot, holott a betániai vacsoráról, amelynek a jelentősége - első látásra - nem is említhető egy lapon Lázár feltámasztásával, valamennyien beszámolnak.

Hogyan lehetséges, hogy erről a perdöntő jelenetről egyedül János könyvében olvashatunk? Tudom, tudom, egy szkeptikus szemlélő számára, amilyen esetleg Ön is, kedves Olvasó, az első, kézenfekvőnek tűnő magyarázat az lenne, hogy ez a részlet azért nem szerepel a szinoptikus evangéliumokban, mert az egészet csupán János apostol találta ki, akinek tanúságtételét amúgy is elfogultnak, tehát hiteltelennek „illik" tekinteni bizonyos körökben. Hiszen amikor ő megírta az evangéliumát, mint tudjuk, a szemtanúk többsége már sírban volt, tehát János azt írt, amit akart. Igaz?

Természetesen nem. Ekkora hazugságot nem tudott volna elhitetni senkivel. Képzeljék csak el, hogy valaki azzal állna elő, hogy Honthy Hanna, vagy John Lennon voltaképpen egy UFO-val érkezett a földre, ám tökéletesen el tudta titkolni a származását. Néhány bohócon, vagy fajankón kívül mindenki csak mosolyogna a dolgon, és igen sokan megharagudnának, akik valamennyire személyesen ismerték az illetőt. Amikor János barátunk vallomása megszületett, Lázárnak még éltek rokonai, akik nehezményezték volna a mesét, ha az csupán mese lett volna. Az egész történet túlságosan fantasztikusnak tűnt volna, ha a korabeli emberek, az akkor élő keresztény közösség nem lett volna tökéletesen meggyőződve a történet hitelessé-

géről. Vagyis, ha nem értesült volna a dologról, hogy úgy mondjam első kézből. Magától Lázártól.

Azt tehát, hogy az esemény puszta kitaláció, János evangélista fantáziájának terméke, (ha elfogultság nélkül nézzük az „elfogult" apostol tudósítását), nyugodtan elvethetjük. De akkor miért nem ír Lázár feltámasztásáról Máté, Márk és Lukács? Hiszen hatalmas horderejű eseményről van szó, amely ráadásul közvetlen összefüggésben van magának Jézusnak a későbbi sorsával is!

Erre mindössze egy felelet lehetséges. Valakinek, vagy valakiknek érdekében állt az, hogy ez az esemény ne kerüljön bele a Bibliába. Illetve, pardon, hiszen végül is a Bibliába bekerült, csakhogy volt idő, amikor ezt még nem tudták. Igen, igen, a rejtvény kulcsa az időben van, kedves Olvasó. Az időben, amely annyi mindenre fényt derít. Talán éppen ezért mondják, hogy mindent begyógyít. Nem tudom. Mindenesetre a Bibliába bekerült a dolog, méghozzá, mint tudjuk, János könyvében, ám Máté, Márk és Lukács idejében még nem volt benne, vagyis az akkori iratokból hiányzott. Lehetséges, hogy cenzúrázták az iratokat? Ez aligha elképzelhető. Hiszen ha ismerjük a korabeli viszonyokat, tudjuk, hogy ilyen egységes cenzúrát végrehajtani az alatt az időszak alatt, ami Lukács és János evangéliuma között eltelt, nem csupán lehetetlen, de olyasmi lett volna, ami senkinek még csak eszébe sem jutott. Hiszen akkor nem ezer évekre előre gondolkoztak! Eszükbe sem jutott az, hogy meg kell téveszteniük az utókort, hiszen ők a kortársaikat akarták meggyőzni az általuk igaznak vélt dolgokról. Ráadásul János evangéliumának megszületése után mi akadálya lett volna, hogy a kihagyott szövegeket újra visszaillesszék a helyükre?

Nem, ha valami kimaradt az evangéliumokból, akkor az azért maradt ki, mert azok, akik az evangéliumot írták, nem akarták, hogy benne legyen. (Legalábbis általában.) De vajon miért nem akarták, hogy Lázár feltámasztásának története benne legyen? Kinek állt ez az érdekében? És hogy lehet az, hogy akkor, amikor János barátunk könyve keletkezett, már meg lehetett írni a dolgot? Mi történt az eltelt idő alatt? Mi történt azzal, akinek az érdekében kihagyták Lázár feltámasztásának történetét az első három evangélium szerzői?

Meghalt, hölgyeim és uraim. Az egyetlen kézenfekvő magyarázat arra, hogy Márk, Lukács és Máté könyvében - hogy időrendben említsem őket - nem szerepel Lázár feltámasztásának esete, míg János evangéliumában már igen, az, hogy a közben eltelt időben meghalt az a személy, aki miatt az iratokból ki kellett hagyni a történetet. Persze Önök nagyon szeretnék tudni, hogy ki volt ez az illető, és bizonyára találgatnak is magukban, csakhogy ki kell ábrándítanom mindenkit, aki azt hiszi, hogy itt valami összesküvés történt. Szó sincs róla. Az az ember ugyanis, aki miatt Lázár feltámasztása nem szerepel a szinoptikus evangéliumokban nem más, mint maga Lázár.

Figyeljük csak meg, mit ír a Szentírás:

Amikor megtudták, hogy ott tartózkodik, a zsidók közül sokan elmentek, nemcsak Jézus kedvéért, hanem, hogy Lázárt is lássák, akit feltámasztott a halálból. *Erre a főpapok elhatározták, hogy Lázárt is megölik,* mert miatta sok zsidó elment oda, és hitt Jézusban. (Jn 12,9-11.)

Igen, Lázár életveszélyben volt, és valószínűleg nem csak ő. Azt hiszem, az egész családja ki volt téve annak, hogy kellemetlen kérdéseket intéznek hozzá, zaklassák, nyomozzanak utána, abban a reményben, hogy Lázár nyomára vezeti a hatóságokat. Mindig így volt ez, amióta hatóságok vannak, ma is így van, miért pont Jézus korában ne lett volna így? Az evangéliumok szerzői, az egész apostoli közösség, amely hitet akart tenni Jézus mellett, és nem a saját, hanem az emberiség kedvéért hirdette az örömhírt, kompromisszumot kötött egy kedves

ember, a családja, valamint a szemtanúk kedvéért, és elhallgatta Jézus egyik legfontosabb csodáját. De vajon biztos, hogy csak ezért? Nos erre még visszatérünk.

Persze joggal kérdezhetik, hogy mi értelme lett volna ennek, hiszen a főpapok úgyis tudtak a csodáról, tehát Lázár mindenképpen életveszélyben volt. Ráadásul ez a veszély sokáig fennállt, hiszen a szinoptikus evangéliumok nagyjából egy emberöltővel Lázár feltámasztása után íródtak. Tudjuk azonban, hogy létezett egy szekta, a szikáriusok csoportja, akik feladatuknak tekintették, hogy a tévtanítókat és a rómaiak híveit eltegyék láb alól. Feltételezések szerint Pál apostol életét is ők akarták kioltani már Damaszkuszban is.

Csakhogy van itt egy érdekes egybeesés, amely választ adhat néhány kérdésre. Ehhez azt kell tisztáznunk, hogy ki volt ez a bizonyos Lázár. Azt mind Máté, mind Márk, Jánossal egybehangzóan állítja, hogy Jézus nem sokkal Húsvét előtt egy vacsorára volt hivatalos, amely Betániában esett meg. Máté és Márk pedig egyértelműen azt állítják, hogy ez a bizonyos vacsora a „leprás Simon" házában zajlott. Vajon mi lehet a kapcsolat Lázár és „leprás Simon" között? János vallomásában csak Lázár szerepel, a másik háromban pedig csak Simon. Rokonok lettek volna? Akkor viszont Simonnak szerepelnie kellene Lázár feltámasztásának jelenetében is, ahol ott vannak a rokonok, de nem szerepel. Márpedig a viszonynak nagyon közelinek kellett lennie, hiszen Lázár ott volt a „leprás Simon" házában rendezett vacsorán a vendégek között! **Hat nappal Húsvét előtt Jézus Betániába ment, ahol Lázár lakott, akit feltámasztott a halálból. Ott vacsorát rendeztek neki.** ***Márta felszolgált, és Lázár is a vendégek közt volt.*** **(Jn.12.1)**

Ezt a mondatot két, egymásnak homlok egyenest ellentmondó módon lehet érteni. Jelentheti azt is, hogy Lázár is vendég volt, aki megjelent Simon házában, ám épp ellenkezőleg, úgy is lehet érteni, hogy Lázár volt a házigazda, aki maga is *megjelent* a vendégei között. Márta ugyanis Lázár testvére volt, és az kevéssé valószínű, hogy egy idegen házában szolgált volna fel. De ha Lázár volt a házigazda, miért nem volt ott végig? És mit csinált közben Leprás Simon?

Nos, ezeket az ellentmondásokat csupán egyféleképpen lehet feloldani: Lázár és a „leprás Simon" ugyanaz a személy. Hiszen, képzeljék csak el, hölgyeim és uraim, ha valakit feltámasztanak a halálból, valószínűleg nincs kimondottan jó fizikai állapotban. Nem valószínű, hogy rögtön utána úgy él, mint halála előtt - és ne felejtsük el, hogy akkor ráadásul beteg is volt. Ez nem azt jelenti, hogy Lázár, miután Jézus feltámasztotta a halálból, ugyanabban a betegségben szenvedett volna, mint amiben meghalt, hanem azt, hogy minden bizonnyal gyenge volt. Lábadozó. Azért mondja a szemtanú, hogy ő is megjelent a vendégei között, mert ez volt az első alkalom, amikor felkelt, és a nyilvánosság előtt mutatkozott. Hiszen nagyon furcsa lehet olyasvalakivel beszélgetni, akit egyszer már a sírban láttunk! Az ilyesmihez, hogy úgy mondjam gyomor kell, s egy vacsora esetében ez különösen kényes kérdés. Nem véletlen tehát, hogy ezen az amúgy is botrányos vacsorán külön említésre méltó dolog volt, hogy egy időben Lázár is megjelent a vendégei közt. Valószínű ugyanis, hogy épp a tapintat és a gyengeség miatt nem volt ott végig.

Van még egy érv, hölgyeim és uraim, ami azt mondja nekem, hogy Lázár és „leprás Simon" azonos személyek, nevezetesen az, hogy ha valakinek, mint ez esetben Lázárnak bujdosnia kell, valószínű, hogy a nevét is meg kell változtatnia. Ezért van az, hogy az első három evangélium Simonként említi, hiszen ezt a nevet a hatóságok is ismerték. Nem lett volna szerencsés, ha az „illegalitásban" használt nevét írják, mert az nyomravezető lehetett volna. János viszont, aki tehát már Lázár halála után írta az evangéliumát, az új nevén beszél róla, hiszen a korai keresztény közösség tagjai ezen a néven ismerték Jézus híres barátját, akinek talán élete végéig

János és közössége viselték a gondját. Azt is láttuk már, hogy a betegeknek előszeretettel adtak új nevet, amely ma is szokásban van.

Természetesen az esemény körüli rejtélyeknek ezzel még nincs végük. Lukács, aki egy szóval sem említi sem Lázár feltámasztását, sem a betániai vacsorát, korábban elmesélt egy esetet, amikor Jézus betért egy házba, ahol Mária és Márta lakott. Jánostól viszont tudjuk, hogy ők Lázár testvérei voltak. Azon a vacsorán egy „bűnös asszony" nagy mennyiségű illatszerrel megkente Jézust, majd hajával megtörölte a Mester lábát. Mint arról volt szó, ez a bűnös asszony Lázár testvére volt, ahogy azt János evangélista írja. Ez a szinte frivol jelenet annyira botrányos volt, hogy mindenképpen le kellett írni, mert híre ment. Ám most az a tény érdekel minket, hogy Lukácsnál a házigazda egy farizeus. Ezt a farizeust pedig Simonnak hívják! Nem sok ez a véletlen egybeesésekből, kérdem én?

Természetesen szó sincs véletlenről. Leprás Simon, aki farizeus volt, minden bizonnyal azonos Lázárral, akit Jézus feltámasztott a halálból. Még az sem kizárt, hogy Simon farizeus előkelő, nagy tekintélyű ember volt, talán még a főtanácsnak is tagja lehetett, mint Nikodémus. Ezért volt olyan felháborító a főpapoknak, ami vele történt, ezért akarták megöletni.

Testvéreivel is többször találkoztunk már. Kettőjük közül Mária személye a fontosabb, ő volt az a bűnös asszony, aki annyira szerette Jézust, amennyire kevesen. A bűnös asszony kifejezés a korabeli felfogás szerint házasságtörőt jelentett, de lehetett parázna, vagyis prostituált is. Lukács evangélista egyértelműen elmondja, hogy Mária Magdolnából „hét ördög ment ki." Nincs is abban semmi kínos, hogy Mária Magdolna esetleg bűnös volt korábban, hiszen napnál világosabb, hogy megbánta bűneit, megtisztult tőlük, és Jézus fel is oldozta alóluk. Az, hogy Mária Magdolna Magdala városában élt (ebből származik a Magdolna név), nem zárja ki, hogy ő volt az a Mária, aki a betániai Márta húga volt. Hiszen Márta és Lázár szintén lehettek magdalaiak, de az is lehet, hogy Mária Magdolna is Betániában született, csak Magdala városába ment férjhez, ahonnan aztán mint házasságtörőt elkergették, ezért hazament a testvéreihez Betániába. Van még egy harmadik lehetőség is, de erről majd később.

A vacsora mindenesetre elég botrányos volt azon túl is, hogy egy volt halott volt a házigazdája. A legbotrányosabb az a jelenet, amikor Mária Magdolna *megint* megkeni az Urat illatszerrel. Az apostolok - állítólag - magának az illatszernek a mennyiségén méltatlankodnak, hiszen már az is botrányos volt, de mi volt ez ahhoz a botrányhoz képest, hogy Mária Magdolna, a bűnös asszony tette „*Felkentté"* Jézust?!

Hogyan is zajlott le a dolog? A leírások szerint az asszony megállt Jézus mögött, feltörte az alabástrom edényt, s a benne lévő összes olajat Jézusra öntötte. Egy teljes fontnyit, amely 300 dénár értékű volt, vagyis egy napszámosnak majdnem egész évi keresetének felelt meg. (*Komm.*) A leírásokból az is kiderül, hogy ezt a rengeteg illatszert, amelytől **a ház betelt az olaj illatával (Jn. 12, 3.)** Jézus *lábára és fejére öntötte!*

Ne feledjük el, hogy vendégek voltak Lázár házában. Méghozzá, mint János mondja, elég sokan jöttek Jeruzsálemből, hogy lássák Lázárt, akit nemrég még holtan láttak. S mivel Lázár farizeus volt, minden okunk megvan azt hinni, hogy vendégeinek nagy része szintén farizeus és írástudó volt. És ezeknek az embereknek a szeme láttára tette Jézust Mária Magdolna, a megtért bűnös asszony, Messiássá!

Erről a szent szokásról igen megbízható forrásokból értesülünk. Tudjuk, hogy magát Dávid királyt, aki „egyszerű" pásztor volt, titokban kente fel Sámuel próféta, még mielőtt az udvarba került volna, ahol Saul rossz idegeit gyógyította zenéjével és táncával. Dávid az első tagja volt ama bizonyos királyi dinasztiának, amelyből a Messiásnak jönnie kellett. Júda törzséből származott, és Betlehemben született. Az, hogy *fejét* és *lábát,* vagyis „tetőtől-talpig" meg-

kenték, azt jelentette, hogy Isten helytartója lett ezen a földön. A királyi cím, mivel szakrális természetű volt, nem jelentett automatikusan apáról-fiúra szálló méltóságot. Isten különleges megbízottait „szabálytalanul" jelölték ki a feladatra.

Lázár vendégei olyan emberek voltak, akik nagyon pontosan tudták, mit jelent az a kifejezés, hogy „felkent", vagyis király. Azt hiszem, képzelni sem lehet ennél nagyobb botrányt! Csakhogy ez a jelenet, amely - hangsúlyozom - egy nemrég még halott ember házában játszódik le, nem csak botrányos, hanem humoros is volt. Az utólagos okoskodás szerint persze azért, mert aki Jézust megkeni, nem Izrael tanítója, nem próféta, hanem egy megtért bűnös, aki ráadásul nő! Lehet, sőt kell is szimbolikus értelmet tulajdonítani ennek, ám számunkra most a legfontosabb mozzanat maga a botrány.

Mi bizonyíthatja, hogy Jézus itt a Messiássá avatás szertartásából űzött gúnyt? Semmi. Hacsak az nem, hogy Jézus egész földi tevékenységének ez volt a lényege. Gúnyt űzött a próféták jövendöléseiből a Messiásra vonatkozóan, gúnyt űzött a Tízparancsolatból, gúnyt űzött Mózesből, de még a saját halálából is. Miért? Erre nemsokára visszatérünk.

Ám a humor nem csak ebben van. A tanítványok ugyanis megbotránkoztak, mert sejtették, hogy egy olyan jelenet szemtanúi voltak, amelyet valahogy meg kell magyarázni. Az evangéliumok leírása szerint az illatszer árán döbbennek meg, hiszen ha az olajat eladták volna, az árát érdemes lett volna szétosztani a szegények között. János szerint ezt maga Júdás tette szóvá, hiszen - úgy mondják - ő kezelte a pénzt, és természetesen tolvaj volt. Lehet, hogy az evangélisták nem ismerték fel a jelenet szakrális mivoltát, de Lázár és vendégei biztosan. Ennek aztán híre is ment, nem véletlen, hogy a főpapok azzal a váddal adják át Jézust Pilátusnak, hogy Izrael királyává *tette magát.*

A tanítványok értetlenül reagálnak a jelenetre, vagy legalábbis látszólag értetlenül. Azt nem tudjuk pontosan, hogy mit mondanak, csak az tudjuk, amit Jézus válaszol. Arra figyelmezteti őket, hogy Mária Magdolna jót tett vele, no meg arra, hogy szegények mindig lesznek, akikkel ők jót tehetnek, ám ő, Jézus nem lesz mindig velük. Majd hozzá teszi: *az asszony jót akart, hiszen közeli halálára tette, amit tett.* A temetés előkészítésére kente meg a Mester testét illatos olajjal.

Erre úgy tűnik elhallgatnak a zúgolódók. Senki sem kérdezi, hogy: „Mester, miért mondod ezt? Mikor fogsz meghalni?" Nem furcsa ez? Hiszen láttuk, hogy amikor Jézus közeli haláláról jövendölt nekik, elszomorodtak, sőt szóvá tették a dolgot, Péter még össze is veszett Jézussal az első alkalommal. Márpedig itt, egy vidám, botrányos, de mindenképp izgalmas vacsora kellős közepén kizárt dolog, hogy minden kérdés nélkül hagynak egy olyan kijelentést a halálról, mint amit Jézus tett. Normális körülmények közt nagyon elszomorodtak volna. Itt azonban szó sincs szomorúságról, döbbent Olvasóm! Éppen ellenkezőleg, a jelenlévők azért nem kérdeznek semmit, mert Jézus mondata:

- **Azt tette, ami telt tőle, előre megkente a testemet a temetésre. (Mk.14,8.)** ellenállhatatlanul humorosan hangzott egy olyan házban, ahol egy feltámadt halottat ünnepeltek!

Amikor Mária belépett a terembe, és megkente Jézust az olajjal, belépett Lázár is, aki nemrég még a sírban feküdt, szintén nagy mennyiségű olajjal megkenve. Jézus a kor szokásának megfelelően egy heverőn feküdt, s ahogy bőséges illatfelhőben úszva elmondta a fenti mondatot, a vendégeknek eszébe jutott, hogy Mária Magdolna nem olyan régen valóban egy halottra öntötte rá az illatszert, és kiderült ugyebár, hogy teljesen fölöslegesen! Elnevették hát magukat, mondhatnám kinevették a szegény, „együgyű teremtést", akitől csak ennyi tellett, s elfelejtették a botrányt.

Persze nem mindenki felejtette el, ugyanis ez az eset hozzájárult ahhoz, hogy a főtanács elhatározta, hóhérkézre adja Jézust, amihez kiváló ürügy volt, hogy „királlyá tette magát.” És ez volt az a botrány - egy későbbi epizóddal együtt -, amely végképp meggyőzte karióti Júdást arról, hogy erőszakkal kell megállítania Mesterét.

Azt, hogy Mária Magdolna, a bűnös asszony tette Messiássá Jézust, alátámasztja az a jelenet, amikor Simon Péter, a „hebehurgya” nevezi a Mestert először Messiásnak. Akkor erre a mostani összefüggésre utaltam. Jézus ugyanis direkt választotta ki két olyan tanítványát, hogy tanúskodjon róla, akik a korabeli „értékrend” legalsó fokán álltak.

Befejezésül hadd említsem meg még egy feltételezésemet Lázár kilétével kapcsolatban. Máté és Márk úgy említik őt, mint „leprás Simont”, akinek a házában volt a betániai vacsora. Márpedig a vacsora időpontjában nem lehetett leprás, hiszen akkor nemhogy vacsorát nem rendezhetett volna, de még saját városába sem mehetett volna be. Nyilvánvaló tehát, hogy vagy az esemény előtt, vagy utána kellett leprásnak lennie, hogy ezt a ragadványnevet kaphassa. Ami az utóbbi variációt illeti, nem túl valószínű, hiszen akkor azt írták volna, hogy „Simon, aki később leprás lett”. Ezek szerint Simonnak valamikor korábban kellett leprásnak lennie, és meg kellett gyógyulnia. Nem valószínű, hogy leprában halt volna meg, mert bár a Szentírás nem rendelkezett azokról a megtisztult leprásokról, akiket feltámasztottak, ha Lázár halála előtt szenvedett volna leprában, nem merte volna meghívni vendégeit feltámasztása után hat nappal. Valószínűleg még a történet legelején gyógyult meg, legalábbis abban az esetben, ha elfogadjuk, hogy Lukács idézett leírásakor valóban nála vendégeskedett Jézus.

Simon tehát kigyógyult a leprából, amire két magyarázat lehetséges. Az egyik az, hogy nem volt leprás, csupán valami enyhébb természetű bőrbetegsége volt, amelyet az emberek gyűjtőfogalommal leprának tekintettek. (*Komm*.) Bármennyire lehetséges ez, ami engem illet, méltatlan feltételezésnek tartom. A korabeli embereknek, és az evangéliumok szerzőinek fejlett gyakorlati érzékük volt. Ha csodát akartak elmesélni, akkor valóban olyasmit meséltek el, amely minden korban, minden tudományos felfedezés ellenére csodának számítana. Miért mesélnének el egy ilyen jelentéktelen „orvosi beavatkozást?!”

Nem, én úgy gondolom, hogy Simon valóban leprás volt, márpedig akkor csak egyféleképpen gyógyulhatott meg, úgy, ha csodával meggyógyították. Erre pedig nyilvánvalóan egyedül Jézus volt képes. Elképzelhető mármost, hölgyeim és uraim, hogy arról a Simonról, aki később a Lázár nevet vette fel, s aki Jézusnak egyik legkedvesebb barátja, hogy úgy mondjam titkos tanítványa volt, az evangéliumok szerzői egy szóval sem említsék meg, hogy Jézus kigyógyította a leprából?! Én azt hiszem, hogy nem, és úgy gondolom, hogy a jegyzőkönyvek megemlékeznek Simon, vagyis Lázár meggyógyításáról, nevezetesen Jézus galileai működésének legelején.

Amikor lejött a hegyről, nagy népsokaság követte. Egyszer csak odament hozzá egy leprás, leborult előtte, és kérte:

- Uram, ha akarod, megtisztíthatsz.

Jézus kinyújtotta kezét, megérintette, s így szólt hozzá:

- Akarom, tisztulj meg. (Mt. 8,1-3.)

Az evangéliumok leírásaiban van is egy apróság, ami ezt a feltételezést némiképp alátámasztja. Márk azzal vádolja a meggyógyított leprást, hogy Jézus kifejezett tilalma ellenére mindenkinek elmesélte a csodát, így Jézus „még a városba sem mehetett be” (Mk.1,45.) a tömeg miatt, amely őt kereste. Lukács ezt nem említi, nála úgy szerepel a történet, hogy a csoda *kitudódott*. Eszerint a verzió szerint a leprásnak egyáltalán nem „járt el a szája”, csakhogy Lázár - minden

valószínűség szerint - farizeus volt! Elvégre az már önmagában is botránynak számított, hogy egy farizeus leprát kapott, amit abban a korban Isten büntetésének tartottak. Ám az, hogy ezt a farizeust Jézus kigyógyította a leprából, még feltűnőbb lehetett. Minden jeruzsálemi farizeus és írástudó tudta Simonról, hogy leprás! Igencsak megdöbbenhettek, amikor látták, hogy meggyógyult, és visszatért a családjához!

Úgy gondolom, hogy Jézus és Simon között akkor alakult ki a szorosabb, baráti kapcsolat, amikor Jézus úgy gyógyította meg az út mentén rákiáltó leprást, hogy megölelte (az eredeti kifejezés *Flusser* szerint ezt jelenti). Azt csak később tudta meg, hogy az illető farizeus, aki nem sokkal azután meg is hívta a házába vacsorázni.

Térjünk vissza a helyszín kérdésére. Lázár Betániában élt. Mária Magdolna viszont magdalai volt (ezt jelenti a neve), ami a Galileai tó partján van. Ez tehát csúnya ellentmondás... lenne. Ugyanis a dolog úgy áll, hogy Jézus az úton elé álló leprást valahol a Galileai tó vidékén gyógyította meg. Talán éppen Magdalában, vagy a környékén. A „leprás Simon" tehát arrafelé lakott. Hogyan került volna akkor Betániába? Erre is van válasz, bár persze csak feltételes módban. Ha ugyanis valaki meggyógyult a leprából, és visszatérhetett városába, az még nem feltétlenül jelentette azt, hogy szerették is a szomszédai. Sőt, ha az ember kiközösített lesz - bármennyire is Mózes törvényei szerint él - nem szívesen mutatkozik azon a környéken, ahol tekintélyes embernek ismerték. Igyekszik minél távolabbra zarándokolni. Minden okunk megvan annak feltételezésére, hogy a „leprás Simon" így költözött Betániába, ahol Márta lakott, s ahol aztán két testvérével élt egy háztartásban. Arról ugyanis nem ír a Szentírás, hogy nős lett volna. Valószínű, hogy amikor megkapta a leprát, emberségből elbocsátotta a felségét, ne kelljen szenvednie mellette.

A SZENVEDÉSTÖRTÉNET

BEVONULÁS JERUZSÁLEMBE

Jézus ünnepélyes bevonulása Jeruzsálembe nem sokkal Húsvét előtt történt. Ezt az eseményt is mind a négy evangélium elmeséli. Tanítványait elküldte Bétfágéba, hogy kössenek el egy nőstény szamarat, csikójával együtt, (illetve az eredeti szöveg értelme szerint egyszerűen egy szamarat, ugyanis a korabeli beszédben kedvelt szófordulat volt az ilyen kifejezés: szamár csikója = szamár), s ha megkérdezik, hogy mit csinálnak, feleljék azt, hogy **az Úrnak kell. (Mk.11,3.)** Így is lett.

A nép meghallotta, hogy jön, s nagyon sokan eléje mentek köszönteni. Ez az esemény Virágvasárnap történt, tehát ne felejtsük el, hogy hétköznap volt. A sok ember, aki ráért, a Pászka ünnepe miatt volt Jeruzsálemben, de ahogy János írja, hallották, mit tett Jézus Betániában, és emiatt tódultak ki a köszöntésére.

Hogy Jézust üdvözölték, egyébként nem volt különleges jelenség, általában minden zarándokot szeretettel fogadtak, és zsoltár szövegekkel köszöntöttek. Persze nem mindenkit köszöntöttek ilyen sokan. A Jézusnak mondott szavak azonban különleges jelentést hordoztak.

Sokan köntösüket terítették a szamár lába elé, mások pálmaágakkal üdvözölték a bevonulót, vagy az útra terítették a pálmát.

A köszöntés szövege nagyjából ez volt:

Hozsanna!

Áldott, aki az Úr nevében jön,

Izrael királya! (Jn. 12,13.)

Ez a köszöntés azonban nem szokványos volt. Ezt mutatja a következő rész:

A tömegből néhány farizeus azt mondta neki:

- *Mester*, intsd le tanítványaidat! (Lk. 19,39.)

Tehát farizeusok is voltak az üdvözlő tömegben, akik - a megszólítás alapján - nem viselkedtek ellenségesen. De azt veszélyesnek tartották, hogy a tömeg királyként üdvözölje Jézust.

A szamárról azt írják a szinoptikusok (János is idézi), hogy arra az **Iz.62**-ben található jövendölés beteljesítése miatt volt szükség. Márpedig a szamarat ugye Jézus szervezte meg.

A 62-es ének, amelyben az a bizonyos rész szerepel, már címében is jelez valamit: **„Újabb ének Jeruzsálem dicsőséges helyreállításáról."**

Lássuk magát a szöveget.

Meglátják majd a népek igazságodat,
és a királyok dicsőségedet.
Új néven hívnak majd,
amellyel az Úr ajka nevez el.

Most következik az a rész, ami az evangéliumokban szerepel:

Mondjátok meg Sion leányának:
Nézd, eljön szabadítód,
mögötte diadalának jutalma,
előtte meg győzelmi jelvénye.

„Sion leánya" maga Jeruzsálem. A *szabadító* azonban a béke jelét hozza, nem kardot. A szabadító tehát nem a rómaiak alól akarja felszabadítani Sion Leányát, ahogy sokan várták. Jézus tehát mintegy előre elejét akarta venni a szamárral a nép köszöntésének, amiben királynak nevezik. És ezt nem értették a farizeusok...

Az utolsó két sor máshol is visszatér Izajásnál:

Jövendölés az Isten megjelenéséről :
Menj föl egy magas hegyre,
te, aki jó hírt viszel Sionnak;
emeld föl erősen hangodat,
te, aki jó hírt viszel Jeruzsálemnek.
Emeld fel hangod! Ne félj!
És hirdesd Júda városainak:
Nézzétek, a ti Istenetek!
Íme, Isten, az Úr, eljön hatalommal,
karja mindent uralma alá vet.
Győzelmének jutalma halad a nyomában,
előtte meg a győzelmi jelvények.
Mint a pásztor, úgy legelteti nyáját.
Karjaira veszi bárányait, az ölében hordozza őket,
és nagy gonddal vezeti az anyajuhokat. (Iz. 40.9-11.)

Ez a kép tehát egy diadalmenetet ábrázol, amelyben a győztes hadvezér hazatér városába, ahogy az minden hódító hadjárat után szokás volt, előtte diadalának jelvényei, mögötte a legyőzöttek. Izaiás azonban Isten bevonulásáról beszél, de nem hadvezérnek ábrázolja, hanem szerető atyának, pásztornak, aki ölében viszi a nyájat.

De nézzük csak tovább Izajást. Ezt írja a 63. versben:

- Ki az, ki Edomból jön,
Boszrából, vörös ruhában,
aki oly ékesen van öltözve
s úgy lépdel, ereje teljében?
- Én vagyok az, aki igazságot beszélek,
és hatalmam van a szabadításra.
- Miért vörös rajtad a ruha,
s öltözeted miért olyan, mint a szőlőtaposóké?
- Magam tapostam a sajtót,
***népemből senki sem volt velem*.**
Indulatomban összetapostam,
haragomban összetiportam őket.
Vérük így ruhámra fröccsent,
egész öltözetem vérfoltos lett.

Majd a zsoltár részben:

Nem valami követ, vagy angyal,
hanem az *Ő arca* szabadította meg őket.
Szeretetében és irgalmasságában
maga váltotta meg őket.
Karjába vette és hordozta őket
az elmúlt idő minden napján.
Ők mégis lázongtak ellene,
és megszomorították szent lelkét.
Ezért ellenségük lett,
és harcba szállt ellenük. (Iz. 63.)

A másik idézett helynek is hasonlóan nagy a jelentősége. Zakariás könyvében szerepel az alábbi rész:

Ujjongj, Sion leánya!
Zengj éneket Jeruzsálem leánya!
Nézd, közeleg királyod:
igaz és győzedelmes,
alázatos, szamáron jő,
szamár hátán, szamárnak csikaján. (Zak.9,9.)

Ez a rész azért fontos, mert kinyilvánítja a Messiás működésének egyetemességét. A folytatásban ugyanis ez áll:

Békét hirdet a népeknek,
uralkodik tengertől tengerig,

a Folyótól egészen a föld határáig. (Zak.9.10.)

Márk azt írja, hogy ezután **mindent szemügyre vett** a templomban, de mivel késő volt, visszament Betániába. Mivel töltötte közben a napot? Erről nem sokat tudunk, de Lukács említ egy beszédet, Jeruzsálem siratását, amit minden bizonnyal a fogadására egybesereglett embereknek mondott.

A VILÁGVÉGE ÚJABB MEGJÖVENDÖLÉSE

Amikor közelebb érve megpillantotta a várost, elérzékenyült.

- Bárcsak te is felismernéd - mondta - legalább ezen a napon, ami békességedre volna! De el van rejtve a szemed elől. Jönnek napok, amikor sánccal vesz körül az ellenséged, bekerít, és mindenfelől ostromol. Eltipornak gyermekeiddel együtt, akik falaid közt élnek, és nem hagynak benned követ kövön, mert nem ismerted fel látogatásod idejét. (Lk. 19. 41-44.)

Ez a beszéd érthetővé teszi, hogy a szinoptikusok ide helyezték azt a két, összefüggő jelenetet, ami Jézus első jeruzsálemi Húsvétja alkalmával történt, amikor egyik tanítványa a templom köveinek nagyságán ámuldozott. A kérdés azonban az, hogy valóban így hangzottak-e el Jézus fenti szavai, ugyanis a jövendölés túlságosan konkrétan jósolja meg Jeruzsálem ostromát. Sokan arra gondolnak, hogy a szöveget később kijavították, vagyis az evangélium, legalábbis ebben a formájában Jeruzsálem ostroma, tehát 70. után keletkezett legkorábban.

Ám ha a Templom megtisztítása körüli szavait hitelesnek tartjuk, nincs okunk abban kételkedni, hogy pontosan tudta, mi fog történni Jeruzsálemmel. (Különben sincs...) S mint a prófétai jóslatok általában, ez a jövendölés sem feltétlenül csak egy konkrét történelmi esetre vonatkozik. Azok a szavak, hogy **mert nem ismerted fel látogatásod idejét**, természetesen csak akkor hitelesek, Jézus valóban élt, és valóban Isten Fia volt, különben csak utólagos betoldások lehetnek. Ám ebben az esetben az egész Újszövetség csak „utólagos betoldás”...

Ez a rész is alátámasztja azt, amit a Színeváltozás jelentőségével kapcsolatban mondtam: Jézus azt követően soha nem mondja, hogy küszöbön van az Emberfia eljövetele. Jeruzsálem pusztulása ugyanis nem Isten uralmának helyreállítását jelentette.

Ha elolvassuk azokat a részeket, amiket Jézus Jeruzsálem pusztulásával, vagy az utolsó ítélettel kapcsolatban máshol mondott, sok közös vonást találunk. Az Emberfia eljövetelével már foglalkoztam, azonban érdemes itt is, újra megvizsgálni azokat a szavakat, amelyeket Jézus az „igazi” végítéletről mond. Ezekben a szövegekben ugyanis keveredik a Jeruzsálem pusztulásáról szóló jövendölés az egész világra kiterjedő csapások leírásával.

Erre megkérdezték tőle:

- Mester, mikor fognak ezek bekövetkezni? És mi lesz a jel előtte?

Így válaszolt:

- Vigyázzatok, nehogy félrevezessenek benneteket. Sokan jönnek az én nevemben, s mondják: Én vagyok. És: elérkezett az idő. Ne adjatok a szavukra! Amikor háborúkról és lázadásokról hallotok, ne rémüldözzetek. Ilyeneknek kell előbb történniük, de ezzel még nincs itt a vég.

Aztán így folytatta:

- Nemzet nemzet ellen, ország ország ellen támad. Nagy földrengés lesz itt is, ott is, éhínség és dögvész. Szörnyű tünemények és különös jelek tűnnek fel az égen.

Az apostolok sorsáról ezt mondja:

- Kiszolgáltatnak benneteket a szülők, testvérek, rokonok és barátok, s némelyek meghalnak közületek. De nem vész el egy hajszál sem fejetekről. Ha kitartotok, megmentitek lelketeket.

Aztán megint Jeruzsálemről szól, de a szöveg ismerős, az Emberfia eljövetelénél olvastunk hasonlót, ám itt pont az ellenkezőjét mondja:

- Amikor azt látjátok, hogy Jeruzsálemet seregek veszik körül, tudjátok, hogy hamarosan bekövetkezik pusztulása. Akkor, aki Júdeában van, fusson a hegyekbe, aki a városban, meneküljön onnan el, aki pedig vidéken, ne térjen oda vissza.

Majd ismét a világvégéről hallunk. Ezt a részt úgy nevezik, hogy „szinoptikus apokalipszis". János apostol ugyanis ebből egy egészen külön könyvet írt.

- Jelek lesznek a Napban, a Holdban és a csillagokban, a földön pedig kétségbeesett rettegés a népek között a tenger zúgása és a hullámok háborgása miatt. Az emberek megdermednek a rémülettől a világra zúduló szörnyűségek várásában. A mindenség összetartó erői megrendülnek. (Lk. 21. 7-27.)

Márknál konkrétabb ez a rész:

Azokban a napokban, amikor a gyötrelmek véget érnek, a Nap elsötétedik, a Hold nem ad világosságot, a csillagok lehullanak az égről, és a mindenséget összetartó erők megrendülnek. (Mk. 13. 24-25.)

Lukácsnál aztán Jézus még ezt is hozzáteszi:

- Bizony mondom nektek, nem múlik el ez a nemzedék, míg mindezek be nem következnek. (Lk.21.32.)

Ez is ismerős, a Színeváltozás előtt mondott hasonló szavakat, ahogy azzal ott foglalkoztunk. Ám abból, hogy itt, Jeruzsálemben, nem sokkal kivégzése előtt szerepel a végítélet ilyen közeli jóslata, sokan arra a következtésre jutottak, hogy Jézus nem tudta, mit beszél. Mások szerint, és ez sokkal értelmesebb vélemény, Jézusnak ezek a szavai csak Jeruzsálem közeli pusztulására vonatkoztak, Lukács apostol azonban Jeruzsálem lerombolását a végítélet kezdetének tartotta, mert azt hitte, Jézus szavai ilyen értelemben összefüggenek egymással. Még a késői apostoli levelekben is érezhető a világvége közeli bekövetkeztének reménye. Az evangéliumok szerkesztési hibáiról, illetve a szerzők emberi emlékező képességéről pedig már eleget beszéltem.

Az azonban biztos, hogy Jézus kijelentései alkalmasak voltak arra, hogy megtévesszék a tanítványokat, és azok a közeli világvége bekövetkeztére várjanak. Ám ha tüzetesebben vesszük szemügyre Jézus szavait, kiderül, hogy itt is ószövetségi jövendölésekről van szó. Az a jövendölés, amit Jézus idéz, Joel prófétánál olvasható:

Égen és földön jeleket mutatok, vért és tüzet, füstoszlopokat. A nap elsötétedik, a hold vérré változik, mielőtt eljön az Úr nagy és rettenetes napja. Aki segítségül hívja az Úr nevét, az megmenekül, mert Sion hegyén és Jeruzsálemben lesz a menedék - amint megmondta az Úr - a menekültek számára, akiket meghív az Úr. (Jo.3,3-5.)

Elsötétedik a Nap és a Hold, a csillagok elvesztik fényüket. Az Úr szózata zeng a Sionon, Jeruzsálemben hallatja szavát, ég és föld megremeg belé. De népének mentsvára az Úr, Izrael fiai számára menedék. Akkor majd megtudjátok, hogy én vagyok az Úr, a ti Istenetek, aki a Sionon, szent hegyemen lakom. Szent hely lesz akkor Jeruzsálem, nem léphetnek be többé oda idegenek. (Jo.4,15-18.)

Természetesen ezen a jóslaton kívül számos más is létezett, a kumráni szövegek bőségesen foglalkoznak az utolsó idők leírásával.

Jézus lényegében hét csapást sorol föl, amelyek a mi korunkban eléggé ismerősek hangzanak. A mi számunkra azonban azok a jelek a legrejtélyesebbek, amelyek az égen lesznek láthatók, a

Nap, a Hold és a csillagok pusztulása. Ezt hajlamosak vagyunk nem szó szerint, hiszen elég egy kellőképpen sűrű füstfelhő, amely miatt a Nap fénye alig tör át, a Hold színe megváltozik, és a csillagok nem látszanak. Nem is kell hozzá más, mint egy világháború. Hiú ábránd azonban abban reménykedni, hogy fel tudunk készülni a Világvégére. Ne feledkezzünk meg arról, ahogyan Jézus kezdte az egészet:

- Vigyázzatok, nehogy félrevezessenek benneteket. Sokan jönnek az én nevemben, s mondják: Én vagyok. És: elérkezett az idő. Ne adjatok a szavukra!

Ugyanezt mondja más helyen is:

- Gondoljátok meg: ha tudná a házigazda, hogy melyik órában jön a tolvaj, nem engedné betörni a házába. Legyetek ti is készen, mert egy olyan órában, amikor nem is gondoljátok, eljön az Emberfia. (Lk. 12. 39-40.)

Vagy ezt:

- Azt a napot és órát azonban nem tudja senki, még az ég angyalai sem, csak az Atya. Az Emberfiának eljövetelekor úgy lesz, ahogy Noé idejében történt. A vízözön előtti napokban ettek-ittak, nősültek, férjhez mentek, egészen addig, amíg Noé a bárkába nem szállt, s nem kaptak észbe, míg rájuk nem tört a vízözön, és el nem sodorta mindnyájukat. (Mt. 24. 36-39.)

Sajnos, azt kell mondanom, megértem azokat, akik türelmetlenül legyintenek, és azt mondják, Jézus össze-vissza beszélt. Csakhogy ők valószínűleg nem foglalkoztak annyit a Szentírással, mint én, ezért az ő figyelmüket elkerülhette néhány apróság. Emlékeznek még arra, hogyan született meg Jézus? Az anyja szűzen fogant. Az apja nem volt a vérszerinti apja, tehát Jézus nem származhatott Dávid király családjából, mégis annak leszármazottja volt. Betlehemben született, de ezt senki nem tudta. És mit tartottak a Messiásról a korabeli emberek? Azt, hogy Betlehemből származik, és ugyanakkor senki nem tudja, honnan jön.

Vagyis, ahogy Jézus humorosan töltötte be a próféták jövendöléseit, hogy bolonddá tegye az önhitt okoskodókat, ugyanúgy tesz bolonddá minket is. Ez nem szép tőle, mondják sokan, micsoda disznóság ilyeneket mondani, ahelyett hogy megmondaná, mikor lesz az Utolsó Ítélet, hogy illőképpen felkészülhessünk. Hiszen most nincs időnk, rengeteget kell pénzt keresni (még ha nem is találunk), iszonyú sokat kell szórakozni, sőt, irgalmatlanul sokat kell jótékonykodni is, és ott van a gyerek, az ünnepek, a mise, a tévé... Ki tud ilyen körülmények között felkészülni az utolsó napra?

De készüljenek fel a legrosszabbra, Jézus jövendölései arról a bizonyos utolsó időszakról be fognak teljesülni, és mi nem fogjuk észrevenni az előjeleit. Talán pont azért, mert annyira fel akarunk készülni rá. (Már aki.)

A FÜGEFA MEGÁTKOZÁSA

Virágvasárnap este, mint láttuk, Jézus visszament Betániába. Ekkor tehát még nem az Olajfák hegyén, a Gecsemáni nevű majorságban éjszakázott, mint az utolsó vacsora estéjén, ami pedig kedden volt. Hétfőn reggel aztán megint elindult Jeruzsálembe.

Kora reggel, a városba visszamenet megéhezett. Az út mentén látott egy fügefát. Odament, de nem talált rajta egyebet, csak levelet. Erre így szólt:

- Ne teremjen rajtad gyümölcs, soha többé!

A fügefa azon nyomban kiszáradt. Ennek láttán a tanítványok csodálkozva kérdezték:

- Hogyan száradhatott ki így, egyszerre a fügefa?

- Bizony mondom nektek, - felelte Jézus, - ha lesz bennetek hit, és nem kételkedtek, nem csak a fügefával tehetitek meg, ami történt, hanem akár ennek a hegynek is mondhatjátok: emelkedj föl, és omolj a tengerbe, s az is végbemegy. Bármit kértek hittel az imádságban, megkapjátok. (Mt. 21. 18-22.)

Ez a jelenet csak Máté és Márk evangéliumában szerepel, mindkettőnél egyértelműen a Jeruzsálemi bevonulás utáni napon, eléggé pontosan meghatározva az időt és a helyet. Reggel volt, Jézus Betániából tartott Jeruzsálem felé, öt nappal Húsvét előtt.

A leírás tehát tökéletesen hitelesnek tűnik, minden okunk megvan annak feltételezésére, hogy Jézus éppen böjtölt is az ünnep miatt, ezért éhezett meg. Egyetlen egy apróság nem stimmel: hogy a fenébe gondolhatta, hogy Húsvét előtt, március végén gyümölcsöt talál a fán?

Márk leírása ugyanis még ki is hangsúlyozza ezt a képtelenséget:

Másnap, amikor Betániát elhagyták, megéhezett. Messziről látott egy zöldellő fügefát. Elindult irányában, hátha talál rajta valamit. De odaérve semmit sem talált rajta, csak levelet, *mert még nem volt itt a fügeérés ideje*. Azt mondta neki:

- Soha senki ne egyék rólad gyümölcsöt!

A tanítványok hallották. (Mk. 11. 12-14.)

Márk leírása alapján tehát tökéletesen egyértelmű, hogy tényleg Húsvét előtt vagyunk, amikor még nem érik a füge, vagyis nem arról van szó, hogy az esetet tévedésből tették utólag erre az időpontra.

Az eset - bármilyen apróságnak tűnik is - elég fontos, már csak azért is, mert egyesek ezzel szokták alátámasztani kereszténység ellenességüket, mondván: hogy mondhatják egy ilyen egoista alakról, mint Jézus, aki megátkozott egy szerencsétlen fügefát, mert nem volt rajta füge, hogy Isten fia volt.

De mi történt valójában. Jézus nem lehetett olyan rosszul tájékozott kertészeti kérdésekben, hogy azt higgye, márciusban érik a füge.

Talán, mivel Jézus a halálra készült, annyira máshol jártak a gondolatai, hogy elfeledkezett erről az apróságról? Ez kizárt, ugyanis nem sokkal ezután, sőt alighanem még aznap, eléggé körültekintően intézkedett az utolsó vacsora előkészületeiről, sőt, mint majd látni fogjuk, legszörnyűbb éjszakáján még visszailleszti majd egy katona levágott fülét is.

Ha a csoda után a tanítványoknak adott magyarázatból indulunk ki, arra gondolhatnánk, azt akarta szemléltetni az apostoloknak, hogy hittel minden lehetséges, ahogy ezt Márk evangéliuma hozza is, csak másnapra teszi. De miért elszárítani kellett ehhez egy fát, miért nem mondjuk érett fügékkel megtölteni, vagy hirtelen két méterrel magasabbá tenni, stb.? Vagy titokban talán azt tervezte, hogy érett fügét varázsol a fára, de amikor nem sikerült, mérgében inkább elszárította, hogy mindenképpen legyen csoda?

Csakhogy ez egyszerűen ciki. Ő, aki korábban olyan megindító beszédet mondott a terméketlen fügefáról, nem rúghatott ekkora öngólt.

Természetesen a Bibliával foglalkozó szakirodalom is észrevette az ellentmondást a jelenetben. Igyekszem a Szentírással foglalkozó tudósok, számomra baklövésnek tűnő magyarázatait nem kipellengérezni, hiszen nem ez a célom, és jogom sincs hozzá, elvégre csak hálás lehetek azért a hatalmas munkáért, aminek én a töredékét sem tudtam volna soha elvégezni. Itt azonban a későbbi vádak elhárítása miatt muszáj idéznem az ide vágó magyarázatot, amely bizonyára valamilyen tudományos kompromisszum révén született:

„Az esemény nagyhétfőn történt, Jézus tudta, hogy húsvét előtt nem lehet füge a fán. Tettét példabeszédnek kell felfogni, amellyel jelezni akarja a zsidó nép lelki terméketlenségét. A fa levelekkel volt tele, a zsidó nép hivatalos vezetői terméketlen, haszontalan jogi vitákkal voltak elfoglalva, hiányzott belőlük a lélek, nem tudták a jelekből felismerni a Messiást, azért elveti az Isten a zsidó népet.” (Komm)

Ha ebből a megoldásból indulnánk ki, igen csak rossz véleményünk alakulhatna ki Istenről, aki ahelyett, hogy virágot és gyümölcsöt fakaszt a fán, inkább elszárítja. Ráadásul *sehol* nincs még csak utalás sem arra, sem az Ószövetségben, sem máshol, hogy a fügefa jelképezte volna a zsidó népet. És a hasonlat akkor sem magyarázná meg azt a képtelenséget, hogy miért várta márciusban Jézus, hogy füge legyen a fán, amikor a fa igenis mutatta a tavasz jeleit, mert voltak rajta levelek, tehát egyáltalán nem volt terméketlen. Azt már csak halkan teszem hozzá, hogy nem csak az elszáradt fügefáról mondott szép példabeszédet Jézus, hanem egy hasonlatot is mondott a fáról az utolsó ítélettel kapcsolatban:

- Vegyetek példát a fügefáról. Amikor hajtása már zsendül, és a levelei kibontakoznak, tudjátok, hogy *közel van a nyár*. (Mt. 24.32.)

Ezt a hasonlatot nem sokkal az előbbi eset *után* mondta az utolsó ítélettel kapcsolatban. Ha egyszer kiszárította a szimbolikus fügefát, és ugyanakkor azt mondja róla, hogy a fügefa kizöldüléséről fogjuk megtudni, hogy jön a nyár, vagyis közeleg Isten országa, elég reménytelen a helyzet...

Szeretném hangsúlyozni, hogy Jézus ekkor egyértelműen a halálra készült. Ő maga választotta meg, mikor fog meghalni, de ez nem von le semmit a dolog komolyságából. Kizárt dolog, hogy ezekben az utolsó napokban olyan mellékes, másodrendű kérdésekkel foglalkozzon, mint a zsidó nép vezetőinek szőrszálhasogatása. Amit ebben az időszakban tett, vagy mondott, annak minden korábbi cselekedetéhez vagy mondásához képest is egyetemesebb jelentésűnek kellett lennie.

Honnan olyan ismerős maga a fügefa? Láttuk már Natanael meghívásánál is, tudjuk, hogy igénytelen fa, ami szinte mindenütt megélt vadon is Palesztinában, szimbóluma volt a nyugodt életnek... Aha! Ki is használta először valamire a fügefát a bibliai történelemben? Igen, Ádám és Éva.

A kígyó ravaszabb volt a föld minden állatánál, amit az Úristen teremtett. Ezt mondta az asszonynak:

- Valóban mondta Isten, hogy nem ehettek a kert valamennyi fájáról?

Az asszony így válaszolt a kígyónak:

- A kert fáinak gyümölcséből ehetünk. Isten csak a kert közepén álló fa gyümölcséről mondta: ne egyetek belőle, ne érintsétek, nehogy meghaljatok.

Erre a kígyó így beszélt az asszonyhoz:

- Semmi esetre sem fogtok meghalni, Isten jól tudja, hogy amely napon abból esztek, szemetek felnyílik, olyanok lesztek, mint az istenek, akik ismerik a jót és a rosszat.

Az asszony látta, hogy a fa élvezhető, tekintetre szép, és csábít a tudás megszerzésére. Vett tehát a gyümölcséből, megette, adott a férjének, aki vele volt, és az is evett belőle. Erre felnyílt a szemük, észrevették, hogy meztelenek. *Fügefa leveleket fűztek össze* és kötényt csináltak maguknak. (Ter.3.1-7.)

Vagyis a jó és rossz tudás fája *fügefa volt*. Hiszen ha Éváékat zavarta meztelenségük, feltehetőleg nem kezdték pucéran keresgetni, melyik levél lenne legalkalmasabb ruhának, hanem a kezük ügyében lévő fáról, tehát a tudás fájáról szedtek leveleket.

A mi szempontunkból tökéletesen mindegy, hogy a mitikus Ádám-Éva jelenet megtörtént-e a valóságban, bár miért ne? Nekünk most csak az a fontos, hogy a Jézus korában élő emberek, akikhez ő közvetlenül beszélt, a fügefát összekapcsolták a kísértés fájával.

Tulajdonképpen mi a bűnbeesés? Sokan, sokféleképpen akarták meghatározni ennek a jelképnek a konkrét tartalmát, magyarázták a bűnbeesést a szexualitással, - hiszen a meztelenség erre utal -, az öncélú tudással, vagy akár az olyan okoskodó könyvekkel, mint ez itt, ám végső következtetésként csak annyit tudtak levonni, hogy a bűnbeesés voltaképpen maga az engedetlenség Isten iránt. Nem a tudás a bűn, hiszen Isten soha nem akarta, hogy állatok módjára meztelenül, tudatlanul járjunk. Isten nem állatnak teremtette az embert, tehát nem tilthatta meg a tudást. Pláne nem tilthatta meg azt, hogy különbséget tudjunk tenni *jó és rossz között*.

Kérem, próbálják megbocsátani nekem, de kénytelen vagyok még egy kicsit próbára tenni a türelmüket. Mi lett volna, ha Éva nem „szőke nő” módjára viselkedik, és azt mondja a kígyónak, hogy menjen a pokolba? Vagy legalább Ádám lett volna férfi, és a sarkára áll. Valakinek. Tudniillik, az a kínos kérdés az egészben, hogy *volt-e Istennek terve arra az esetre, ha az emberiség nem esik bűnbe?* Milyen lett volna a világ, ha az ember engedelmes marad? Sokak szerint unalmas. Legalább is Isten számára. Vagyis ha végiggondoljuk az esetet, annál, hogy ettünk a tudás fájának gyümölcséből, csak az lett volna rosszabb, *ha nem eszünk róla.* Ebben a helyzetben az egyetlen értelmes cselekedet az lett volna, - ahogy azt Görényi Tamás mondja -, *ha kivágjuk a fát.*

Nos Jézus éppen ezt tette. És ez a „megváltás” értelme. Ezzel mondja nekünk azt maga Isten, hogy:

- Bocs, de tudjátok, a fügefa logikailag elkerülhetetlen volt, ti a két rossz közül a kisebbiket választottátok, - na persze azért ejnye-ejnye -, de csak így lehettetek szabadok. Így hát ezért erről az egészről nem Ti, nem Én, de még csak nem is a sátán tehet, hanem az a vacak fa...

A fügefa szerepe azonban biztosan összekapcsolódik azzal a példabeszéddel is, amit korábban említettem. Amikor Jézus Cezárea Filippi környékén járt, némelyek hírt vittek neki arról a szörnyű mészárlásról, amit Pilátus végzett a galileai zsidók közt. Ezután mondta megható példabeszédét az elszáradt fügefáról. Akkor a történetben szereplő gazdát Istenhez, Jézust pedig a vincellérhez hasonlítottam, aki rávette gazdáját, hogy hagyja meg még egy évig a fát, hátha kizöldül. Vagyis Jézus türelmesen tanította tovább az embereket, hátha megtérnek.

Most, az utolsó Húsvéton lejárt a fügefa ideje. Ha eddig nem hozott termést, most már ne is hozzon...

Ha a pillanatnál maradunk, Jézus voltaképpen csak azt mutatta be, szemléltető oktatás keretében, amit már előbb is mondott: a kísértést drasztikusan kell megszüntetni. Vágjuk le a karunkat, vájjuk ki a szemünket, szárítsuk el a fügefát. Jézusnak ugyanis, aki hétfő lévén böjtölt, eszébe jutott, hogy kísértésbe is eshetne, mert éhes. És tudta, nemsokára más kísértéssel is meg kell birkóznia.

JÉZUS UTOLJÁRA JÖVENDÖLI MEG HALÁLÁT

Azok között, akik felzarándokoltak, hogy az ünnepen imádják az Istent, volt néhány görög is. Ezek Fülöphöz fordultak, aki a galileai Betszaidából származott, és kérték:

- Uram, látni szeretnénk Jézust.

Fülöp elment, és szólt Andrásnak. Aztán András és Fülöp odamentek és elmondták Jézusnak. Jézus ezt válaszolta:

- Elérkezett az óra, amikor megdicsőül az Emberfia. Bizony, bizony, mondom nektek: ha a búzaszem nem hull a földbe, és nem hal el, egymaga marad, de ha elhal, sok termést hoz. Aki szereti életét, az elveszíti, de aki gyűlöli életét ebben a világban, az megmenti az örök életre. Aki nekem szolgál, az engem kövessen, s ahol én vagyok, ott lesz a szolgám is. Aki nekem szolgál, azt megtiszteli az Atya. *Megrendült a lelkem. Mit is mondjak: Atyám, szabadíts meg ettől az órától?* De hiszen éppen ezért az óráért jöttem. Atyám, dicsőítsd meg nevedet!

Erre szózat hallatszott az égből:

- Megdicsőítettem és ezután is megdicsőítem.

A nép, amely ott ácsorgott, ennek hallatára azt gondolta, hogy mennydörgött. Mások így vélekedtek:

- Angyal beszélt vele.

Jézus megmagyarázta nekik:

- Nem miattam hallatszott ez a szózat, hanem miattatok. Ítélet van most a világon. Most vetik ki ennek a világnak a fejedelmét. Én meg, ha majd fölmagasztaltatom a földről, mindenkit magamhoz vonzok.

Ezt azért mondta, hogy jelezze: milyen halállal hal meg.

A nép azonban ellene vetette:

- Mi úgy hallottuk a törvényből, hogy a Messiás örökké megmarad. Hogy mondhatod hát, hogy az Emberfia fölmagasztaltatik? Ki az Emberfia?

Jézus így válaszolt:

- Már csak rövid ideig marad köztetek a világosság. Addig járjatok, amíg van világosságotok, nehogy elborítson benneteket a sötétség. Aki sötétben jár, nem tudja, hova megy. Amíg veletek van a világosság, higgyetek a világosságban, hogy a világosság fiai legyetek.

Ezeket mondta Jézus, aztán elment, és többé nem mutatkozott. (Jn. 12,20-36.)

A „görögök” természetesen zsidók voltak, akik távoli, görög városokban éltek. Őket nevezték úgy: a szórványban élők. Ilyenek voltak Pál apostol szülei is, aztán ilyen lett maga Pál apostol is, nem is beszélve Jánosról. Érdekes, hogy a „görögök” Fülöpöt kérik meg, akinek görög neve van. Adódik a feltételezés, hogy rokonai voltak a „görögök” között, bár ő maga Betsaidában született.

Még érdekesebb azonban, hogy amikor a kérés András apostol révén (neki is görög neve van...) eljut Jézushoz, a Mester valami egészen mást válaszol. A válasz némelyik része azonban

ismerős. Ugyanazokat a szavakat mondja, amiket azoknak mondott, akik a tanítványai akartak lenni. Valószínű tehát, hogy ezek a „görögök” Jézus tanítványai akartak lenni. Velük folytatja a vitát, ami a Messiás halálával kapcsolatos. Ám a következő kérdésre *„ki az Emberifa?”* megint csak nem válaszol. Ehelyett arra inti őket, hogy már csak kevés idő van hátra, addig igyekezzenek megtérni, amíg ő köztük van, aztán elment.

Jézus itt, utolsó napjai során többször beszél közeli halálról. Ezek közé a beszédek közé tartozott ez is:

- Már csak rövid ideig vagyok veletek, aztán visszatérek ahhoz, aki küldött. Keresni fogtok, de nem találtok, mert ahol én vagyok, oda ti nem jöhettek. (Jn.7,33-35.)

Erre a farizeusok értetlenül azt kérdezték:

- Vajon hová akar menni, ahol nem találjuk meg? Csak nem a szórványban élő görögökhöz készül, hogy tanítsa őket? (u.o.)

Jézus kijelentése és annak félreértése azt mutatja, hogy a főpapok számítottak arra, hogy Jézus megszökik, vagyis megint elmegy valahová, mondjuk az Egyiptomban élő zsidók közé tanítani. Bár nekik elsősorban az volt a céljuk, hogy Jeruzsálemben és környékén nyugalom legyen, megszabaduljanak tőle, de főleg attól a tömegtől, amely mindenhova kísérte, de azt sem hagyhatták, hogy Jézus elmeneküljön, hiszen joggal féltek attól, hogy megerősödve fog visszatérni, és még nagyobb felfordulást okoz. Sürgősen cselekedniük kellett, és erre kiváló alkalomnak kínálkozott a Peszah, hiszen maga a római helytartó is a városba érkezett, hogy biztosítsa a rendet, eleget tegyen a hagyományoknak, és képviselje az igazságszolgáltatást, vagyis helybenhagyja a halálos ítéleteket. A római fennhatóság alatt élő provinciákban - minő felvilágosult eszmék - senki nem hozhatott és hajthatott végre halálos ítéletet semmilyen bűnös felett anélkül, hogy a helytartó ne hagyja azt jóvá. A helybeliek ezt természetesen a rómaiak önkényeskedésének érezték, de mi, kétezer év távlatából, s annak tudatában, hogy a római jog lényegében kiállta az idők próbáját, csak azt mondhatjuk erre, hogy nagy szerencse. A római hódítás bizonyos, mai szempontok szerint a kultúra és a jogállamiság hódítása is volt. Persze a gyakorlatban a római fennhatóság alapvetően nem az igazságosságot jelentette, ahogy azt a kegyetlen Pilátus híre is mutatja. Az ünnep mindenesetre kiváló alkalom volt arra, hogy Jézus fölött gyorsan ítéletet mondjanak, azt jóváhagyassák a helytartóval, majd sietve végre is hajtsák.

Csakhogy az ünnep akadályt is jelentett. Annyian voltak a városban, mint még soha. Nem csak a Pászka ünnepére érkeztek ennyien, hanem sokan kimondottan Jézust akarták látni.

A tömegben nem volt nehéz megtalálni a Mestert, elfogni azonban annál kockázatosabb lett volna. A felháborodott sokaság elsöpörte volna a katonákat, és ezzel maguk a főpapok idézték volna elő azt a lázadást, amelytől annyira féltek. Titokban kellett tehát elfogniuk, na de mikor és hogyan? Csak akkor lehetett elfogni, amikor a városon kívül volt, és természetesen csak éjszaka.

Ehhez ismerni kellett a szokásait. Tudni kellett, hogy merre jár, hol tölti az éjszakákat. Tehát kellett egy áruló. Azt, hogy ki és miért lett áruló, majd a megfelelő helyen meglátjuk. Azt viszont, hogy árulóra szükség van, maga Jézus is tudta, mégpedig nem csak mint Isten, aki mindent tud, hanem mint ember, aki logikusan gondolkozik.

AZ UTOLSÓ VACSORA

A hagyomány szerint Jézus az utolsó vacsorát csütörtökön este fogyasztotta el. Ez a vacsora ünnepi „lakoma” volt, a Pászka kezdetét ünnepelték meg vele. Mint tudjuk, az új nap mindig naplemente után kezdődött, a sötét beálltával. Az ünnep „előestéje” tehát hozzátartozott az ünnephez. Páska ünnepe abban az évben szombatra esett, vagyis péntek este kezdődött. Ez a szombat tehát kettős ünnepnek számított. Péntek volt az előkészület napja, és péntek este (ami már szombat volt) kellett elfogyasztani az ünnepi lakomát. A Páska ünnepén bárányt kellett enni, amit péntek délután kellett levágni. Minő pogány dolog lett volna Jézustól, hogy csak azért, mert tudta, nem éri meg a péntek estét, egy nappal előbb, csütörtökön eszi meg az ünnepi bárányt? Ha valódi lakoma lett volna, még csak megérteném, hogy nem akarta megfosztani tőle az apostolokat, na de így! Hogy lakhatott jól legalább tizenhárom jól megtermett férfi, akik között négy halász volt, továbbá ki tudja, hány asszony, egy darab báránytól?! No persze a bárány nem volt kicsi, hiszen a mózesi törvény szerint egy évesnek kellett lennie. Egy bárányra (Josephus Flavius szerint) általában tíz-húsz ember jutott. Az egy főre jutó mennyiség tehát nem volt se túl sok, se nevetségesen kevés.

Az evangéliumok egy szóval sem említik, hogy a tanítványok értetlenkedtek volna, amiért egy nappal előbb kell megtartaniuk az ünnepet. A Karácsony, vagy a Húsvét dátuma ma sem tologatható ide-oda, pedig ma már az is mindegy, hogy ki mikor tartja a vasárnapot, vagy a születésnapját, ha egyáltalán megtartja. Az ünnep előtt meg kellett tisztulni testileg és lelkileg is. Ami azt is jelentette, hogy nem volt szabad tisztálatlan dolgokkal érintkezni. Azt, hogy egy nyüzsgő városban valaki ennyire elszigetelje magát a többiek életétől, csak azért, mert homályosan a közeli halálára célozgat, aligha értették volna meg a tanítványok.

Természetesen létezik más magyarázat is. Egy újabb keletű elmélet szerint Jézus nem csütörtökön tartotta az ünnepi vacsorát, hanem kedden. Ennek alapja az a tény, hogy a kumráni közösség nem a hivatalos naptár szerint élt, hanem saját naptáruk volt, amely a nap-évhez igazodott, s ezért néha jelentős eltérést mutatott a korabeli hold-naptárhoz képest. Ebben a naptárban az ünnepek mindig azonos napra estek, így a Páska ünnepe náluk mindig kedden volt. (Ha az esszénusok naptárát meg tudnánk fejteni, talán egészen pontosan meg tudnánk határozni Jézus halálának évét és napját.)

Ez nem csak azt magyarázza meg, hogy miképp történhetett annyi minden az utolsó vacsora és Jézus kivégzése között, - hiszen így keddtől péntekig három nap telt el -, hanem azzal is egybecseng, hogy Jézus ragaszkodott az ősi hagyományokhoz. Az pedig, hogy kedden tartotta a Páska vacsorát, nem volt furcsa, hiszen - Josephus Flavius szerint - esszénusok a legtöbb városban éltek. Jeruzsálemben volt is egy „esszénus kapu”.

Jézus tehát kedden vacsorázott abban a bizonyos „emeleti teremben” a tanítványaival. Az utolsó vacsora előkészítése hasonló rejtélyességgel történt, mint a jeruzsálemi bevonulásé.

- Menjetek be a városba - mondta. - Ott találkoztok egy vizeskorsót vivő emberrel. Szegődjetek a nyomába, aztán ahová bemegy, ott mondjátok meg a házigazdának: A Mester kérdezteti, hol van az a terem, ahol a húsvéti bárányt a tanítványaimmal elfogyaszthatom. Ő majd mutat nektek egy étkezésre berendezett tágas, emeleti helyiséget. Ott készítsétek el. (Mk.14, 13-15.)

Olyan, mint valami titkos összesküvés. Már a szamarak kiválasztása is elég furcsa volt a bevonulás alkalmával, Márk burkoltan be is számolt róla, hogy Jézus tanítványait tolvajoknak nézték:

- Miért oldjátok el a szamarat?

Úgy válaszoltak, ahogy Jézus meghagyta nekik. *Erre elengedték őket.* (Mk.11,5-6.)

Ám mindez mégsem titkos összeesküvés, nem egy földalatti, illegális szervezet megbeszélt terve volt, nem, inkább földön kívüli összeesküvésről lehetett szó. Mint tudjuk, Jézusnak bujkálnia kellett, hiszen ***halálra keresték.***

Lukács evangélista beszámol arról, hogy Jézus követői közt több asszony volt, akik általában özvegyek voltak. Ezért érthető amit Lukács ír, hogy **a vagyonukból gondoskodtak róla. (Lk. 8,3.)** Az asszonyok szerepével az evangéliumok nem sokat törődnek. Szinte kényszerből említenek csak egy-két eseményt, amelyben nők szerepelnek, holott hiba lenne azt hinni, hogy a nőknek kisebb szerepük volt akkor, mint ma. Az viszont biztos, hogy az asszonyokra senki sem figyelt. Észrevétlenül mozoghattak, cselekedhettek. Biztos vagyok benne, hogy a bevonulás Jeruzsálembe, illetve a húsvéti vacsora előkészítése olyan események voltak, amelyekben az asszonyok segítettek Jézusnak. Ilyen asszony volt az a Mária is, aki Márk evangélista anyja volt, s akinek a házában volt az utolsó vacsora terme.

Vajon hányan vettek részt ezen a vacsorán? A hagyomány szerint mindössze tizenhárman voltak, ám ebben nem lehetünk egészen biztosak. Mint majd látni fogjuk, a „két emmauszi tanítvány", akik közül az egyik biztosan nem volt apostol, arról ismerte föl a Mestert, kevéssel ezután, ahogyan megtörte a kenyeret. Valószínűnek tűnik, hogy ott volt a vacsorán. Persze az is lehet, hogy Jézus mindig egy bizonyos módon törte meg a kenyeret, ám erről semmit nem tudhatunk biztosan. Ha az emmauszi tanítványok arról ismerték fel a Mestert, ahogy a kenyeret megtörte, az vagy valamilyen csodára utal, vagy azokra a szavakra, amelyeket Jézus közben mondott. Én persze hajlamos vagyok az előbbi változatot feltételezni. Ha Jézus képes volt megszaporítani a kenyeret, ami nyilván úgy történt, hogy a kettétört darabok ugyanakkorák lettek, mint az eredeti volt, lehetséges, hogy ezt alkalmazta az Utolsó Vacsorán és Emmauszban is. De ha így lett volna, azt talán megírták volna az evangéliumokban.

De mi volt az asszonyokkal? A Jézust követő csapatban biztosan ott volt anyja, a „másik Mária", Johanna és Szalóme is. Lehet, hogy az asszonyok külön ettek, a házigazdával együtt egy másik teremben? De mi van Jézusnak azzal a testvérével, aki nem volt apostol? Az evangéliumok minderről semmit nem írnak. Azt tehát nem tudjuk, hogy hányan voltak együtt Jézussal az emeleti teremben.

Az Utolsó Vacsora nyilván a vallás előírásai szerint zajlott le. Jézus és a tanítványai megfürödtek, mielőtt a vacsorához ültek, és minden előkészületet szabályosan végeztek el. Fontos tehát, hogy rekonstruáljuk magának a vacsorának a menetét.

Ehhez két *keresztény* lexikont használok forrásnak, elsősorban azért, mert könyvem szempontjából az a fontos kérdés, mit gondolnak erről a keresztények. A kétféle keresztény felfogás között eleve vannak ellentmondások, amelyek az egyes felekezetek sajátos teológiáját rejtik, és mindkettőben felüti a fejét egy tipikusan keresztény probléma. Íme az egyik forrás:

„A lakoma menete:

1. áldás az első pohár borra,

2.a saláta és a gyümölcspüré, majd a húsvéti bárány feltálalása,

3. a második pohár megtöltése,

4. a Kivonulás történetének elbeszélése,

5. a Hallel (Zsolt 113-118.) első része,

6. ezután a családfő odanyújtott kinek-kinek egy harapás kovásztalan kenyeret,

7. azután egy falat gyümölcspürébe (haróset) mártott keserű salátát,

8. ezt követte a húsvéti bárány elfogyasztása a második pohár bor kíséretében,

9. amelyet a harmadik pohár bor követett hálaadásul a lakomáért (ezért Hálaadás kelyhe)

10. a negyedik pohár teletöltése,

11. a Hallel második része (113-118,136)

12. a negyedik pohár kiürítése." (Haag)

Eszerint a sorrend szerint *tizenkét* pontja volt a vacsorának. Milyen érdekes.

A KBL azonban másképpen mondja el a vacsorát, náluk tizenhét pont szerepel:

„1. Ittak az első, a megszentelés vagy elkülönítés poharából. Ezzel megkülönböztették a páska-vacsorát a közönséges étkezéstől. A családfő vette a poharat, imát mondott, aztán ittak belőle mindnyájan.

2. Az első kézmosás. Ezt csak az végezte el, aki vezette az ünnepi vacsorát.

3. Egy kis csomó petrezselymet vagy salátát bemártottak a csészében elhelyezett sós vízbe és megették, emlékezve a rabszolgaság könnyeire s a Vörös-tengeren való átkelésre.

4. A kenyér megtörése. Az asztalon a családfő előtt három kerek kovásztalan kenyér volt. A családfő kezébe vette a középsőt, hálát adott, majd megtörte, s ezt mondta: *Ez a nyomorúság kenyere, amit őseink Egyiptomban ettek. Aki éhes, jöjjön, és egyen belőle. Aki szükségben van, jöjjön, és ülje velünk a páskavacsorát.*

5. A legfiatalabb jelenlevő megkérdezte: miben különbözik ez a nap a többitől, és miért történik mindez? Erre a családfő elmondja az egyiptomi szabadítás történetét, amire a páska emlékeztet.

6. A hallél-zsoltárokból (113-118) eléneklik a 113. és 114. zsoltárt.

7. Kiisszák a második poharat, a haggada, azaz a magyarázat poharát.

8. Az étkezés előkészületeként mindenki kezet mos.

9. A családfő áldást mond, majd kis kovásztalan kenyérdarabokat oszt szét.

10. Kevés keserűfüvet két darab kovásztalan kenyér közé tesznek, bemártják a kharósetbe és megeszik. Ez a bemártott falat, ami az egyiptomi kényszermunkára emlékeztet.

11. Elfogyasztják a páskabárányt. Semmi sem maradhat belőle, ha mégis, azt el kell égetni.

12. Kézmosás.

13. Megeszik, ami megmaradt a kovásztalan kenyérből.

14. A családfő hálaimát mond. Imádkozik Illés eljöveteléért, aki meghirdeti a Messiás eljövetelét. Ehhez kapcsolódik a harmadik pohárnak, a hálaadás poharának a kiürítése. Megivása előtt a családfő áldást mond felette.

15. Eléneklik a hallél-zsoltárok második felét (115-118).

16. Megisszák a negyedik pohár bort. Eléneklik a nagy-hallélt: a 136. zsoltárt.

17. Két rövid imával véget ért a vacsora. Előfordult, hogy volt ötödik pohár bor is, és más zsoltárokat is énekeltek."

Az evangéliumok beszámolói az Utolsó Vacsoráról meglehetősen szűkszavúak, és nem mentesek az ellentmondásoktól sem. Jánoséra persze nem igaz, hogy szűkszavú lenne, talán ez a leghosszabb fejezet nála, ő azonban a vacsora eseményeiből alig mond el valamit, viszont annál többet idéz azokból a beszélgetésekből, amelyek - szerinte - itt hangzottak el. Lássuk, mik azok a tények, amiket az evangéliumok elmondanak.

Máté és Márk Júdás árulásának bejelentésével kezdik a beszámolót. Lukács és János azonban csak később beszélnek róla.

János evangéliumának leírása azzal kezdődik, hogy Jézus megmosta tanítványainak lábát. Máté, Márk és János tehát nem a vacsora elejével kezdik a leírást, írják is, hogy mindez vacsora közben történt.

Lukács - úgy tűnik - igyekezett ezt a „hibát" kijavítani (ő persze még nem ismerhette János szövegét), ugyanis alighanem a vacsora elejével kezdi:

- Vágyva vágytam rá, hogy ezt a húsvéti bárányt elköltsem veletek, mielőtt szenvedek. Mondom nektek, *többé nem eszem húsvéti bárányt, míg be nem teljesedik(?) az Isten országában.*(Lk.22,14-15.)

János szerint Jézus a lábmosás után az alázatosságról beszélt, ehhez hasonló szöveget csak Lukács közöl, ő azonban nem mondja el a lábmosás esetét.

Jánosnál ezután kerül sor az áruló „leleplezésére", amit viszont Lukács az alázatosságról szóló mondatok előtt mesél el. A Jánosnál olvasható ószövetségi sorok, amelyek még a lábmosáshoz kapcsolódnak, azt mutatják, hogy Júdás árulásának bejelentése időben közvetlenül a lábmosás utáni beszédhez kapcsolódtak. Azok a sorok ugyanis, amiket János idéz, nagyjából megegyeznek a szinoptikusoknál olvasható ószövetségi idézetekkel, amelyek kapcsán azok az apostolok értetlen, sőt ijedt kérdezősködését mondják el.

Ezután a szinoptikusok az Oltáriszentség megalapításával folytatják a vacsora leírását. De ebben sincs teljes egyezés. Máté és Márk a kenyérhez és a borhoz kapcsolt jézusi igék után idézi a Mesternek azt a mondatát, hogy:

- Mondom nektek, mostantól nem iszom a szőlő terméséből addig, amíg majd az újat nem iszom veletek Atyám országában. (Mt.26,29.)

Lukács azonban ez utóbbival kezdi, majd a kenyér megáldásával folytatja, és csak a vacsora végén mondja el az Oltáriszentség borra vonatkozó szavait. A kérdést bonyolítja, hogy mindhárom szinoptikus az elsőnek említett pohár bornál írja, hogy **Jézus hálát adott**, ami lehetne puszta szófordulat is, de mint a lexikonok beszámolóiból láttuk, a *harmadik* pohár bor volt a „Hálaadás kelyhe".

János viszont kihagyja az Oltáriszentség megalapítását...

Ezután Máté és Márk úgy mesélik el Péter apostol fogadkozásának esetét, amikor Jézus megjövendölte, hogy hajnalig háromszor is le fogja tagadni, hogy ismerte, mint ami már menet közben történt, ahogy haladtak az Olajfák hegye felé. Lukács és János szerint azonban ez még vacsora közben volt.

Lukács elmond egy érdekes beszélgetést arról, hogy Jézus felszólítja tanítványait, vegyenek kardot. János pedig sok beszédet idéz, amelyekben Jézus vigasztalni próbálja tanítványait, megígéri a Szentlélek és a Vigasztaló eljövetelét is. János számol be Tamás apostol hitetlenségének első jelentkezéséről, valamit a „másik" Júdás apostol fontos kérdéséről is. Ő mondja el azt is, hogy a Mester a vacsora végén három imát mondott.

A keresztény egyházak egyik legfontosabb problémája, hogy részesült-e Júdás a Szent Áldozásban. A KBL kifejezetten azt írja, hogy Júdás nem részesült a Szent Áldozásban. Szerintük az Oltáriszentség megalapítása azután történt, hogy az áruló már elhagyta a termet, ugyanis arra csak a vacsora végén került sor.

Ez, mint láttuk, egyezni látszik Máté és Márk sorrendjével, sőt, úgy tűnik, Jánosnak sem mond ellent, mivel ő nem is meséli el az Oltáriszentség megalapítását. Azt pedig, hogy Lukács sorrendje jelentősen eltér a többiekétől, egyszerűen annak tudhatjuk be, hogy ő nem ismerte a vacsora szokásait.

Ám ebben nem lehetünk teljesen biztosak. Jézusnak az a mondata, hogy nem iszik többé bort, amíg el nem jön Isten országa, logikusan az utolsó pohárhoz kapcsolódott. Máté és Márk azonban a harmadik pohárhoz kötik ezeket a szavakat, amelyből Jézus nem ivott. Márpedig elvileg szokott lenni egy negyedik pohár bor is. Lukács nyilván azért kötötte az elsőhöz, mert összefüggésbe hozta azzal, amit Jézus a Páska vacsoráról mondott, amit fentebb idéztem. Az első pohár bort azonban az elkülönülésért ürítették ki, a másodikat pedig vagy a bárány elfogyasztása közben itták meg (amit én nem tartok valószínűnek), vagy pedig az ünnep magyarázatának végén, amire a Magyarázat Kelyhe kifejezés utal. Máté és Márk tehát nem beszélnek az első két pohárról, náluk csak a harmadik szerepel. Lukács tehát mégiscsak tudott valamit a vacsora szokásairól, amiket nem az általa ismert evangéliumokból vett.

Ha elgondolkozunk az eredeti szertartásban szereplő *négy pohár* bor jelentőségén, a következő megállapítást tehetjük. Az első pohárral az elkülönülésért mondtak hálát, a másodikkal Isten tervének magyarázatát ünnepelték, a harmadikkal hálát adtak a vacsoráért, vagyis magáért az ünnepért, ami a Messiás országának előképe (Haag). Ebből a logikából az következik, hogy az Oltáriszentségre vonatkozó kijelentés a harmadik pohár borhoz kapcsolódott. A negyedik pohárnak - forrásaim szerint - nem volt jelentősége. (Jólesz Károly azt írja, hogy ez a négy pohár bor is egy tipikus „remez": az Egyiptomból történő megszabadulás négy igéjét jelképezi: „és kivezetlek, megmentelek, megszabadítalak és elviszlek benneteket".

Ami Júdás és a Szent Áldozás kérdését illeti, nehéz teljesen hihetőnek tartani a keresztény álláspontot. János apostol leírása ugyanis meglehetősen részletesen tárgyalja a jelenetet - amit én a következő fejezetben fogok megtenni - és nála kiderül, hogy Júdás kapott a „bemártott falatból". Márpedig a kenyér megtörése még azt megelőzőleg történt, hogy a harósetbe mártott falatot ették. A KBL azt állítja, hogy Jézus a kenyérre vonatkozó szavait akkor mondta, amikor a *maradék* kenyereket ették meg, ez azonban nem meggyőző feltételezés. Hiszen a kenyér volt a legfontosabb szimbólum, amihez Jézus áldást mondott, amikor megtörte, így kevéssé valószínű, hogy az Oltáriszentséget csak a „maradékra" alapozta volna. (Persze „teológiailag" ez sem kizárt.) Az sem valószínű, hogy a „bemártott falat" az a sós vízbe mártott saláta lett volna, amelyet a vacsora elején ettek. János ugyanis azt írja, hogy Jézus a 41. zsoltár szavaival jelentette az árulást. Csakhogy Jézus szavait először nem értették, valószínű tehát, hogy a teljes zsoltárt idézte. Ami azt is sejteti, hogy Jézus nem azokat a zsoltárokat mondta el, amiket szokás volt.

Valószínű tehát, hogy Júdás ott volt az „áldozás" első részénél, legfeljebb csak a másodikról hiányzott. Ez esetben Júdás a „vérből" nem részesült, vagyis Isten *lelke* nem jutott neki. Ám ez már az evangéliumok keletkezésének idején is kínos volt. Erre utal Lukács szövege:

- De nézzétek, az áruló keze is rajta van az asztalon. (Lk. 22,21.)

Ezután ugyanis ugyanazokat szavakat idézi, amiket Máté és Márk is, csakhogy nála mindez már az Oltáriszentség után történik. Igaz azonban, hogy Lukács sorrendje több szempontból bizonytalan, csakhogy Máté és Márk sem feltétlenül megbízható. Olyan keveset mondanak el

az Utolsó Vacsora eseményei közül, hogy a sorrendet ez alapján nem lehet biztosra venni, az Oltáriszentség alapítását és a Júdás árulásának bejelentését elmondó szövegek pedig ugyanúgy kezdődnek: **vacsora közben.** A későbbi „szerkesztőknek" tehát nem volt nehéz dolguk, ha esetleg fel akarták cserélni a sorrendet.

Még egy fontos apróságra kell felhívnom a figyelmet. Az a bejelentés, hogy valaki el fogja árulni Jézust, és az áruló leleplezése nem feltétlenül történtek egyidőben. A szinoptikusok leírásai szerint Jézus bejelentése, bár nagy megdöbbenést keltett, alapvetően egy ószövetségi idézethez kötődött. Az apostolok nem is értették először, hogy miről van szó. Ezért írja János azt, hogy Jézus *megismételte:*

- Bizony, bizony mondom nektek, egyiketek elárul. (Jn. 13,21.)

A tanítványok ezek után - a szinoptikusok szerint - értetlenül kérdezgetni kezdték Jézust, hogy **csak nem én vagyok az, uram? (Mt. 26,22.)**, mintha azt se tudták volna, hogy fiúk-e, vagy lányok. Ám, mint János evangéliumából tudjuk, Jézus csak Jánosnak leplezte az árulót azzal, hogy odanyújtotta Júdásnak a harósetbe mártott falatot. A két esemény között tehát el kellett telnie annyi időnek, hogy a többi tanítvány ezt ne vegye észre. Mert ahogy János mondja, az apostolok nem tudták meg, hogy ki az áruló. Különben alighanem megakadályozták volna tettének elkövetésében. Mint majd látni fogjuk, két kard biztosan volt náluk.

Most nézzük meg, mi történt a vacsora során. Ehhez először is tisztázzuk, milyen szimbólumokat tartalmazott az eredeti szertartás, persze a „teljesség" igénye nélkül.

Ez a vacsora a Peszáh volt, vagyis a *kivonulásra* emlékeztek vele, amikor a zsidó nép szövetséget kötött az Egyetlennel, és sietségében kovásztalan kenyeret evett, majd később mannát kapott vándorlás közben a pusztában. Mindezek után nem fölösleges a kérdés: hogyan kerül hús a Páska asztalára, sőt, hogyan jelenti maga a Páska a húsvéti bárányt?

Ezen az ünnepen szertartásosan húst ettek, méghozzá fiatal állat húsát, amihez a tudósok azt a magyarázatot fűzik, hogy ez az ünnep eredetileg a tavaszi évkezdet pásztor-ünnepe volt, amikor az első ellést, vagyis az első bárányokat feláldozták, és megették. Ha ez így van, és miért ne lenne így, akkor ennek a szokásnak *meg kellett előznie Mózest*, sőt, az egyiptomi fogság idejét is, és még abból a boldog, patriarkális korból kellett származnia, amikor Ábrahám és utódai a Szentföldön éltek. Íme az idevonatkozó rész:

Akkor Izsák megszólította Ábrahámot:

- Atyám!

Az válaszolt:

- Igen, fiam!

Ez azt mondta:

- Lám, itt a tűz és a fa, de hol a *bárány* az égőáldozathoz?

Ábrahám így felelt:

- Isten majd gondoskodik bárányról az égőáldozathoz, fiam.

Így mentek tovább egymás mellett. (Ter. 22,7-8.)

A séta végét ismerjük, Isten megmentette Izsákot, és Ábrahám kedvéért Izraelt tette meg választott népének. Ennek a szimbólumnak a jelentése az, hogy Izrael önmaga, pontosabban az elsőszülött fiúk helyett áldoz bárányt. Csakhogy a jelenetből arra lehet következtetni, hogy az áldozás már azelőtt is szokásban volt. Sőt, még valamire. A zsidók ismerték azokat a népeket,

ahol létezett a gyermek áldozás. Legalábbis azokat a népeket, akik a Közel-keleten űzték ezt a szertartást. Ez ugyanis Föníciában is létezett, és a föníciaiak által alapított Karthagóban is. A zsidó nép azonban még jóval Mózes fellépése előtt, sőt, talán jóval Ábrahám előtt szembe fordult ezzel a barbár szertartással. Valószínű, hogy az áldozat eredetileg az elsőszülött fiúra vonatkozott. Ennek nyomát őrzi az a szokás is, hogy az első szülött fiút *fel kell ajánlani Istennek.* De erre utal az is, érdekes módon, hogy a Kiválasztás mindig a kisebb fiú révén öröklődött.

Most nézzük, mit ír elő Mózes Törvénye a Páskára.

Az állat legyen hibátlan, hím és egyéves. Vehettek bárányt vagy kecskét.

Tartsátok a hónap tizennegyedik napjáig. Akkor Izrael közösségének egész gyülekezete a két este között vágja le. Vegyenek a véréből és kenjenek belőle annak a háznak a két ajtófélfájára és szemöldökfájára, amelyben elköltik.

A húsát - tűzön megsütve - még akkor éjszaka egyék meg. Kovásztalan kenyérrel és keserű salátával fogyasszák el. Ne egyetek meg belőle semmit nyersen vagy vízben megfőzve, hanem csak tűzön sütve, a fejével, a lábával és belső részeivel együtt.

Semmit ne tegyetek el belőle másnap reggelre. Ami másnapra megmarad, azt tűzön égessétek el.

Így fogyasszátok: a derekatok felövezve, saru a lábatokon, bot a kezetekben. Sietve egyétek, mert ez az Úr átvonulása.

Én végigvonulok azon az éjszakán Egyiptomon, és *megölök minden elsőszülöttet* Egyiptomban: embert és állatot, s ítéletet tartok Egyiptom minden istene fölött, én, az Úr.

A vért használjátok annak a háznak a megjelölésére, amelyben laktok. Ha látom a vért, kihagylak benneteket. Titeket nem ér a megsemmisítő csapás, amellyel Egyiptomot megverem.

Ez a nap legyen számotokra emléknap, és üljétek meg úgy, mint az Úr ünnepét. Nemzedékről nemzedékre tegyétek meg ünnepnapnak mindörökre. (Kiv.12,5-14.)

A báránynak tehát egy évesnek kellett lennie. Érthető az összefüggés Ábrahám áldozata és az Egyiptomból való kivonulás között? Igen, legalábbis részben. Isten *áldozatot* kér a néptől, hogy megmentse, s bár az áldozat eredetileg az elsőszülött gyermekre vonatkozott, Ábrahám óta báránnyal (esetleg kecskével) lehetett megváltani. Tehát innen ered a hús.

Csakhogy, ha Jézus a saját testét (húsát) kínálja eledelül, miért a kenyér, és miért nem a hús az Oltáriszentség tárgya? Különösen akkor, ha figyelembe vesszük, hogy Jézusról azt mondták: **Íme az Isten báránya!** S akit hívei áldozati báránynak tekintettek, akinek nem törték meg a csontját a kereszten, ugyanúgy, ahogy az áldozati báránynak sem volt szabad eltörni a csontját.

Honnan ered a vér? A vér a szövetség („vérszerződés") szimbóluma. Az áldozati állat vérét használták Egyiptomban, a kivonulás „előestéjén" arra, hogy megjelöljék saját házaikat, hogy Isten megkímélje elsőszülöttjeiket. Hiszen ők már Ábrahám óta az áldozati állattal váltották meg annak életét. Ez volt a Szövetség jele. Erre az áldozati vérre utal Mózes, amikor ezt mondja:

Erre Mózes vette a vért, meghintette vele a népet és így szólt:

- Ez annak a szövetségnek a vére, amelyet az Úr, ezen feltételek mellett kötött veletek. (Kiv.24,8.)

Csakhogy Izraelben sosem volt szabad vért fogyasztani. Hogyan alkalmazhatott Jézus ilyen szimbólumot önmagára?

A hús és a vér tehát összefügg, csakhogy az Oltáriszentség szimbóluma a kenyér és a bor. A Páska ugyanis összekapcsolódott a zsengeáldozattal, amit a Páska vacsora utáni héten (több változat volt etekintetben) kellett bemutatni. Minden bizonnyal ehhez kapcsolódó jelkép volt a kovásztalan kenyér, ami talán a leginkább ismert a zsidó vallás legismertebb szimbólumai közül.

A Peszáh tehát az az ünnep, amely a leginkább őrizte meg azt, hogy a zsidó vallás nem „a semmiből" született, hanem valamikor része volt azoknak a hiedelemrendszereknek, vagy kultuszoknak, amelyek a sumérok óta írott nyomokat hagytak maguk után. Pontosabban nem azt őrizte meg, hogy ezek része volt, hanem hogy kiemelkedett közülük. Ez a kiemelkedés azonban nem Mózes, hanem már Ábrahám idejében, vagy még korábban megtörtént. A zsidó vallás tehát Ábrahámmal kezdődött (ugyanis arról, ami „még korábban" volt, semmit nem tudunk), ezért a *lényege* az elkülönülés. Erre az elkülönülésre alapozta Mózes a Törvény által a ma ismert vallást, amelynek a központi kérdése nem pusztán Isten tisztelete, hanem a Szövetség Istennel. Ennek a szimbólumai a bárány, amely az elkülönüléshez, vagyis a *kiválasztáshoz* kapcsolódik, valamint a bor és a kenyér, amely a *szövetséghez,* vagyis a rabszolgaságból való megszabaduláshoz kötődik. Ezek azok a jelképek, amelyekre Jézus a vacsora közben utalt.

Most lássuk magának a vacsora lefolyását.

Az első pohár bor, amit fel is hajtottak az áldás után, a zsidó nép elkülönülésének emlékét őrizte. Feltételezésem szerint Jézus ekkor mondta azokat a szavakat, amelyeket már idéztem:

- Vágyva vágytam rá, hogy ezt a húsvéti bárányt elköltsem veletek, mielőtt szenvedek. Mondom nektek, *többé nem eszem húsvéti bárányt, míg be nem teljesedik(?) az Isten országában.*(Lk.22,14-15.)

Azt nem tudhatjuk, mondott-e mást is. Ám ha ez a mondat az első pohár borhoz kapcsolódott, és magára a Páska vacsorára vonatkozott, lehetséges, hogy többet jelent annál, minthogy Jézus saját halálára utalt volna vele. Hiszen azt már többször mondta, hogy elérkezett a búcsú órája. Vagyis ezek a szavak voltaképpen azt is jelenthették, hogy a Páska megszűnt. Izrael elkülönülése értelmét vesztette, ettől kezdve Izrael fiai nem a vallásuk révén, hanem más módon töltik be Isten által rájuk rótt szerepüket.

Ezután a vacsora feltálalása, majd a második pohár bor kitöltése következett, anélkül, hogy megitták volna. Az asztaltársaság legfiatalabb tagjának kérdésére a családfő elmondta az ünnep jelentőségét, a kivonulás történetét. Majd zsoltárokat énekeltek. Ezután, a vacsora előkészületeként *kezet mos*. Minden okunk meg van annak feltételezésére, hogy Jézus ekkor állt föl a vacsora mellől, hogy megmossa tanítványainak lábát. Részben azért, mert ez a *rabszolgák* feladata volt, és mint láttuk, a vacsora első részében a rabszolgaságra emlékeztek, részben azonban azért, mert ekkor, a tulajdonképpeni vacsora megkezdésekor mindenki kezet mosott. Ha Jézus akkor mosta volna meg tanítványai lábát, amikor a hagyomány szerint csak ő, a családfő volt köteles kezet mosni, nem lenne könnyű magyarázatot találni az összefüggésre.

(Jézus) **fölkelt a vacsora mellől, levetette felsőruháját, fogott egy vászonkendőt, és maga elé kötötte. Aztán vizet öntött egy mosdótálba, majd hozzáfogott, hogy sorra megmossa s a derekára erősített kendővel megtörölje tanítványainak a lábát.**

Amikor Simon Péterhez ért, az tiltakozott:

- Uram, te akarod megmosni az én lábamat?!

Jézus így válaszolt:

- Most még nem érted, amit teszek, de később majd megérted.

Péter tovább tiltakozott:

- Az én lábamat ugyan meg nem mosod soha!

- Ha nem moslak meg, - felelte Jézus -, nem lehetsz közösségben velem.

- Akkor, Uram, ne csak a lábamat, hanem a fejemet és a kezemet is! - mondta Simon Péter. De Jézus ezt felelte:

- Aki megfürdött, annak csak a lábát kell megmosni, s akkor egészen tiszta lesz. Ti tiszták vagytok, de nem mindnyájan. (Jn.13,4-10.)

Ez utóbbi mondat véleményem szerint így hangzott: „Ti tiszták vagytok, de nem teljesen." Hiszen így illene bele abba a párbeszédbe, ahol Jézus egyrészt Pétert oktatja ki, hogy ne legyen oktalanul túlbuzgó, másrészt azt sejteti, hogy tudja: valaki el fogja árulni.

Jézus üzenete világos, ami a lábmosást illeti. Az Ószövetség sok helyen írja, ne feledkezzetek meg arról, hogy rabszolgák voltatok: **Az idegent ne használd ki és ne nyomd el, hiszen ti is idegenek voltatok Egyiptomban. (Kiv. 22,20.)** (Az elnyomás utal a rabszolga mivoltra.) Természetesen nem arról van szó, hogy ettől kezdve lábbal kellett enni.

Lássuk tovább János beszámolóját:

Amikor megmosta lábukat, fölvette felsőruháját, újra asztalhoz ült és így szólt hozzájuk:

- Tudjátok, mit tettem veletek? Ti Mesternek és Úrnak hívtok, s jól teszitek, mert az vagyok. Ha tehát én, az Úr és Mester megmostam lábatokat, nektek is meg kell mosnotok egymás lábát. Példát adtam, hogy *amit én tettem, ti is tegyétek meg*. Bizony, bizony mondom nektek: Nem nagyobb a szolga uránál, sem a küldött annál, aki küldte. Ha ezt megértitek, s tetteitekben ehhez igazodtok, boldogok lesztek. Nem mindnyájatokról mondom ezt, mert hiszen tudom, kiket választottam ki. De be kell teljesednie az Írásnak: „Aki kenyeremet eszi, sarkát emelte ellenem. (Jn. 13,12-18.)

Ebben a részben voltaképpen szerepel az a mondat, amit a szinoptikusok az Oltáriszentség megalapításához kötnek:

- Ezt cselekedjétek az emlékezetemre. (Lk. 22,19.)

János fentebbi szavaiból az következne, hogy a lábmosás és Júdás árulásának bejelentése nagyjából egyszerre történt. Látszólag Lukács is megerősíti ezt, csak nála fordított a sorrend. Lukács ugyanis az árulás bejelentése után idézi Jézus tanítását az alázatosságról. Csakhogy láthatóan nem tudta, miről is van szó, mert azt írja: **versengés támadt köztük, hogy melyikük nagyobb. (Lk. 22,24.)** Mint láttuk azonban, ez jóval korábban történt.

Az alázatosságról való tanítás azonban nem egészen világos. Mit is mond János szerint Jézus?

- Bizony, bizony mondom nektek: Nem nagyobb a szolga uránál, sem a küldött annál, aki küldte.

Ez körülbelül ezt jelenti: kétszer kettő négy. Miért kellett ezt a közismert igazságot ilyen látványosan elmondani?

Lukács igyekszik megmagyarázni a dolgot:

Erre ezt mondta nekik:

- A királyok uralkodnak a népeken, *s akiknek hatalom van a kezükben, jótevőknek hívatják magukat.* Közöttetek ne így legyen. A legnagyobb legyen olyan, mintha a legkisebb volna, az elöljáró pedig mintha szolga volna. Mert ki nagyobb, aki az asztalnál ül, vagy aki felszolgál? Nyilván az, aki az asztalnál ül. *Én mégis úgy vagyok köztetek, mintha a szolgátok volnék.* Ti kitartottatok velem megpróbáltatásaimban. Ezért adom át nektek az országot, mint ahogy Atyám nekem átadta, hogy majd asztalomnál egyetek és igyatok országomban, *és trónon ülve ítélkezzetek Izrael tizenkét törzse fölött.* (Lk. 22, 25-30.)

Jézus tehát a kézmosásból lábmosást csinált, hogy előre intsen mindenkit, akit illet: ne mutassa magát nagyobbnak Istennél. Akinek hatalom van a kezében, *jótevőnek* hívatja magát. Ellentétben Istennel, akinek - mint tudjuk, a lábában is van hatalom, v.ö.: „megfogta az Isten lábát" - mégis *szolgálni jött* a földre, ahelyett, hogy hatalma birtokában - kénye kedve szerint - igazságot osztogatna. Isten az apostolokra bízza az igazság osztását: ők fognak ítélkezni Izrael tizenkét törzse fölött. Feltéve, ha hajlandók arra, amire Isten, vagyis szolgái lesznek az embereknek.

Ezzel a gesztussal Jézus a teljes apostoli gyülekezetet egész Izrael fölé emelte. Így lett teljes az apostolok kiválasztása.

Nézzük tovább a vacsora menetét.

Ezután a családfő hálát ad Istennek, megtöri a kenyeret, és valami ilyesmit mond:

- Ez a nyomorúság kenyere, amit őseink Egyiptomban ettek. Aki éhes, jöjjön, és egyen belőle. Aki szükségben van, jöjjön, és ülje velünk a páskavacsorát. (KBL)

Jézus alighanem ekkor mondta az Oltáriszentségre vonatkozó szavakat. Gondolom, ez így hangzott:

- Vegyétek és egyetek ebből mindnyájan, mert ez az én testem. *Aki éhes, jöjjön, és egyen belőle. Aki szükségben van, jöjjön, és ülje velünk a páskavacsorát.*

Ez a mondat azonban egy élő ember szájából hangzott el, egy ünnepi vacsorán. Elég furcsának tartom, hogy senki nem méltatlankodott, senki nem kérdezte, „mit értesz ez alatt?", hanem engedelmesen falatoztak. Pedig, ahogy egy korábbi beszámolóból tudjuk, amikor Jézus arról beszélt, hogy az ő testét meg kell enni, még hívei közül is sokan felháborodtak rajta. **Kemény beszéd, ki hallgatja?** Ha szó szerint vesszük a kijelentést, arra gyanakodhatunk, hogy aki ilyet mond, nem egészen normális.

Ám azok, akik Jézus szavait hallgatták, nyilván nem vették szó szerint. **Én vagyok a mennyből alászállt kenyér -** mondta korábban, amivel a mannát követelő ellenfeleinek válaszolt. Csakhogy bármennyire hozzá is szokhattak a tanítványok Jézus furcsa kijelentéseihez, vacsora közben arra bíztatni embereket, hogy úgy egyék a kenyeret, mintha az a „családfő" teste volna, az ízléstelenség határát súrolja, ha nincs valamilyen előkép, ami segíthet a többieknek a jelkép felfogásában. Márpedig erre vonatkozó ószövetségi utalás nincs.

Egy mai olvasónak, főleg egy kereszténynek ez a probléma első látásra nem világos. Ha Jézus azt mondta, hogy ő a **mennyből alászállt kenyér**, akinek a testét meg kell enni és a vértét meg kell inni, akkor az úgy is van, hiszen ez a Szent Áldozás értelme. Csakhogy a kutya ott van elásva, hogy *akkor*, abban a korban, azon a vacsorán hogyan fogadták el ezeket a jelképeket, amikor semmiféle ismert előzményük nem volt? Képzelje el Értetlen Olvasóm, hogy Ön, meg én egy lottózó baráti társaság tagjai vagyunk, akik évről-évre, minden héten kitöltjük a szelvényt, abban a reményben, hogy megnyerjük a főnyereményt. De egyszer csak jön egy ember, aki azt mondja, hogy *biztosan meg fogjuk nyerni,* ha előbb őt befestjük kékre. Vagy, mondjuk, az ő testén ikszeljük be a számokat, mert ő az igazi lottószelvény. Lehet, hogy Ön

nem lepődne meg, de én kételkedni kezdenék az épelméjűségemben (nyilván így is van rá okom).

Jézus szavainak tehát feltétlenül utalniuk kellett valamire, amitől a jelkép világossá vált, és elvesztette nyers, kihívó, provokatív élét. Vagyis, - mivel semmilyen korábbi, szentírási utalás nincs - *szójátékot* kellett használnia. Sajnos, én nem vagyok abban a helyzetben, hogy ezeket a szójátékokat meg tudnám fejteni. Bátran kijelenthetem azonban, hogy úgy látszik, a nálam felkészültebbek sincsenek ebben a helyzetben. Eddig hiába igyekeztem ugyanis megtalálni, milyen szavak játékáról lehet szó, nem találtam mást, csak bizonytalan fejtegetéseket. Mégis, hogy legalább azzal mentsem magam, amit magányomban kiötlöttem, megpróbálok felvetni néhány lehetőséget.

Ehhez vissza kell mennünk ahhoz a bizonyos kafarnaumi beszédhez, amikor Jézus önmagát eledelnek nevezte. Akkor - részben szándékosan - átsiklottam bizonyos problémák fölött. Most szembe kell ezekkel néznünk.

Az első kenyérszaporítás csodája után Jézus az egybegyűlt írástudók előtt arról beszélt, hogy csak általa lehet eljutni abba a remélt világba, amit a Messiás országának neveztek. Mivel Jézus csónak nélkül kelt ár a „tengeren”, az emberek ezt kérdezték tőle:

- Mester, hogy kerültél ide?

Erre ő a következőt mondja:

- Bizony, bizony mondom nektek, nem azért kerestek, *mert csodajeleket láttatok*, hanem mert ettetek a kenyérből és jóllaktatok. De ne romlandó eledelért fáradozzatok, hanem olyanért, amely megmarad az örök életre. Ezt az Emberfia adja nektek, aki mellett az Atya tett tanúságot.

Jézus tehát megint megfeddi őket, hogy hitetlenek, nem hitték el, hogy ő csodás módon került oda, nekik csak az volt fontos, hogy enni kaptak. Az a sok ember ugyanis, aki evett a megszaporított kenyérből, nem tudhatta, mi történt. Ők joggal hihették azt, hogy a Mesternél mindig van tartalékban néhány szekér kenyér és hal.

Erre a sokaság bizonygatni kezdi, hogy ő igenis hisz. Megkérdezik, mit tegyenek, ami tetszik Istennek. Jézus azt mondja, nem kell semmiféle különös dolgot művelniük, csak higgyenek abban, akit az Isten küldött. Ám a sokaság most megint fitogtatni kezdi hitét:

- Hadd lássuk, milyen csodajeleket viszel végbe! Akkor majd hiszünk neked. Mit tudsz tenni?

Ehhez ugye nem kell kommentárt fűznöm. De ők folytatják:

- Atyáink *mannát* ettek a pusztában, amint az Írás mondja, *Égi kenyeret* adott nekik enni.

Ezek az emberek, akik korábban *keresték* Jézust, vagyis alighanem ott voltak a kenyér-szaporítás csodájánál, nem tudták, hogy csoda történt. Persze nem láthatták. A Jézus által megsokasított ételt az apostolok osztották szét köztük. Tehát *nem ezért akarták erőszakkal megtenni királynak.* A fenti mondat így arra utal, hogy Jézust Messiásnak tekintették, és azt várták, hogy szemmel látható csodát tesz. Tudták, hogy enni adott nekik, de azt nem tudták, hogy közben csoda történt. Pont az zajlott le, ami a *Brian élete* című nagysikerű filmben, ahol a Hegyi Beszédet hallgató sokaság jó részének fogalma sem volt arról, mit mondott a Mester. Ám ebben a jelenetben az a legfontosabb, hogy Jézust *Messiásnak* tekintették, ezért akarták erőszakkal királlyá tenni.

Lássuk Jézus válaszát, mert most kezdünk zavaros vizekre evezni:

- Bizony, bizony mondom nektek, nem Mózes adott nektek kenyeret az égből, hanem az Atyám adja nektek az igazi mennyei kenyeret. Mert *az az Isten kenyere*, aki alászállt a mennyből, és életet ad a világnak.

Vagyis arra a felszólításra, hogy adjon „mennyei kenyeret" azt válaszolja, hogy ő az. Ahogy nemsokára ki is mondja:

- Én vagyok az Élet kenyere.

Mindez nyilvánvalóan jelkép volt. Ám ha azt várta, hogy megértsék, kellett lennie valamilyen formai, tartalmi összefüggésnek a szavak között. Például a kenyeret magyarul egyes vidékeken így nevezik: *élés*. Jézus szavai (nem idéztem mindet) azt mutatják, hogy a „mennyből alászállt kenyér" életet ad a világnak. Jó, ezért akartak mannát a körülötte állók. Jézus azonban *önmagáról* beszél, sőt, egészen konkrétan a *testéről és a véréről:*

- ...ha nem eszitek az Emberfia testét és nem isszátok a vérét, nem lesz élet bennetek.

Igaz, ezt már a vita későbbi, felhevült szakaszában mondja, de itt van a lényeg. A jelkép olyannyira kézzelfogható, sőt „szájbarágós" (elnézést az ízetlen tréfáért), hogy nem áll meg csak úgy, magától a levegőben. Kézenfekvő a feltételezés, hogy a használt fogalmak valahogy mélyen összefüggöttek egymással. Csak az lehetett a szöveg tulajdonképpeni információ-értéke, hogy Jézus a szavak, fogalmak *eredeti értelmét* akarta megvilágítani hallgatóinak.

Lássuk először is a *manna* szó jelentését. A tudósok sem azt nem tudják, mi volt a manna voltaképpen (ez érthető, hiszen Isten csodájáról, és nem „természeti jelenségről" van szó), sem azt, hogy *mit jelent.* Maga a Szentírás így magyarázza:

Amikor fölszikkadt a lehullott harmat, apró szemcsék borították a pusztát, mintha apró dara lett volna a földön. Amikor meglátták ezt Izráel fiai, azt kérdezték egymástól:

- Mi ez?

Nem tudták ugyanis, hogy mi az. De Mózes megmondta nekik, hogy *ez az a kenyér,* amelyet az ÚR adott nekik eledelül. (2Móz.16,14-15.)

A „mi ez" kérdés így hangzott: „Mán hú?" Állítólag ebből lett a *manna*. Ezt a magyarázatot a tudomány természetesen légből kapottnak (nem égből kapottnak) tartja. Csakhogy a szójátékban van valami logika. A „mán" ezek szerint itt egyfajta *létige*. Kábé annyi, mint a „van". Ezt erősíti meg a legismertebb héber szó, vagy kifejezés: *Ámen.* Ennek a jelentése ugyanis: „úgy van", vagy: „úgy legyen". Az *mn* tő - ha volt ilyen - tehát valahogy a létezés kifejezésével függött össze. Ennek a létezést kifejező szónak ráadásul volt egy olyan jelentés-vonzata is, amely azt mutatta, hogy valami *igazi.* Az *ámen* szó ugyanis állítólag azonos tőről fakad a hitet (megbízhatóságot) jelentő *áman* szóval.

A mennyből alászállt kenyér talán így hangzott: *lehem samájjim*, azonban, mivel Peszáhról van szó, alighanem *kovásztalan kenyérről* beszéltek. Ezek szerint a kifejezés így hangozhatott: *maccót samájjim.* A manna - bármi is volt - nem kovásszal készült. A macesz, *macca, mazzoth, maccah* szavak eredete megint csak nem tisztázott. Az bizonyos, hogy „kovásztalant" jelent, de hogy ez a „kovász nélküli" szóösszetételből eredt-e, mint a magyarban, vagy teljesen önálló eredetre megy vissza, nem tudom. Úgy tűnik azonban, mintha lenne két távoli rokona, az „emlékkő" jelentésű *maccébá,* és a „hagyományoz" jelentésű *mászár.* Hogy ezek a rokonai, az - ha nem is biztos - azért elképzelhető, mert a kiejtés meglehetősen bizonytalan. A *maccébá* eredhet az egyiptomi *masztaba* szóból, ami ugye egyfajta sír*emlék* volt. Vagyis lehet, hogy *masszébá*-nak hangzott. A macesz-ben tehát talán az „emlékezni" ige nyoma őrződött meg,

amely így nincs feltétlenül kapcsolatban a „kovász” szóval, viszont annál több kapcsolata van magával az ünneppel.

Az „Élet kenyere” kifejezés talán így hangzott: *lehem hahajjim*. Ha *kovásztalan kenyérről* beszélt Jézus, akkor pedig így: *maccót hahajjim*. Az „Isten kenyere” kifejezés pedig, (kovásztalan kenyér esetén) valahogy így: *maccót Jahu*(?).

Hogyan hozhatók összefüggésbe ezek a kifejezések egy ember testével? A test szóra minden bizonnyal a *nefes* szót használták. Legalábbis a héberben. Jézus azt mondja vitapartnereinek, hogy:

- Bizony, bizony mondom nektek, ha nem eszitek az Emberfia testét és nem isszátok a vérét, nem lesz élet bennetek.

Vagyis az igazi mennyei kenyér valóságos táplálék, mondja még néhányszor. Ám minket most a „nem lesz élet bennetek” kifejezés érdekel, amely héberül így hangozhatott: „nem lesztek élők (élőlények)” vagyis *nefes hajjá.*

Ám ebből nem sokat tudunk kiokoskodni. Hiszen Jézus *arámiul* beszélt! A héber kifejezésekkel tehát nem sokra megyünk.

Van azonban egy szó, amelyet akkor is használtak, héber eredetű volt, de az arámiban is majdnem ugyanabban a formában szerepelt, a *Messiás*. Héberül így hangzik: *HaMassiah*, arámiul pedig: *Mosiáh, Mosiha.* A szó jelentése mindössze ennyi: „A Felkent”. Ám biztos-e, hogy csupán azt az igét örökítette meg, ahogy bekentek valakit, vagy valamit? Nem lehet, hogy a dolog pont fordítva van, a szó jelentése eredetileg valami más volt, s mint név, vagy megtisztelő kifejezés került át a „köznyelvbe” **Felkent** értelemben? Rendkívül árulkodó ugyanis a szó végén lévő néhány hang: *IAH*, mintha a *JHVH* egy része lenne. Ezek szerint a Messiás szó talán egy szóösszetétel: *Ha-Mass-Jahu.* Bármilyen megbotránkoztató is, (lehet, hogy csak egyszerű butaság, mondom mentségemre), gyanús nekem a következő lehetőség: Ha-Macc-Jahu. Mosolyognak? Persze, tudom, belemagyarázás, de szerintem nem teljesen megalapozatlan az a feltételezés, hogy a Messiás szó *eredete* az „Isten kovásztalan kenyere” kifejezésben keresendő, amellyel Istenre *emlékezünk*. Ezt akarta Jézus elmagyarázni az értetlen sokaságnak.

Zárójelben jegyzem meg, hogy a Messiás szó eredeti töve talán a Mózes nevének gyökét képző *msh* tővel is kapcsolatba hozható. Ez azt jelenti, hogy „kihúz”, „kivezet”. Márpedig a Messiásnak is ez a szerepe. A *maccót* szó természetesen még sok más kifejezéssel is kapcsolatban állhat, - talán csak ugyanolyan felszínesen, mint amit az imént mondtam - többek között a Makkabeusok nevével, vagy az „egyiptomi tíz csapás” kifejezésére használatos *mákkót Micrájimmal.* Nem vagyok azonban biztos abban, hogy ezek ellentmondanak annak a jelentésnek, amit az előző bekezdésben felvetettem.

Az Oltáriszentség *alapja* tehát (mindent feltételes módban olvasson, Megértő Olvasóm!), az, hogy a Messiás Isten Kenyere. Ennek, vagyis a „kenyér” és a „test” szavaknak lehetett valamiféle etimológiai, vagy csak hangzásbeli köze egymáshoz *az arámi* nyelvben, amin Jézus beszélt, amelyre az „egyétek meg a testemet” - botrányosnak tűnő kijelentést alapozta. Valószínű ugyanis, hogy a „kenyér”-re több szó is létezett, s talán lehetett köztük olyan is, amely az „élet”, vagy a „test” szavakhoz hasonlított. Ennél többet azonban én nem tudok (már amennyiben ez tudás...) mondani.

Ám az Oltáriszentség még valakivel kapcsolatban áll: az ószövetségi Melkisédekkel, aki Ábrahám korában volt Jeruzsálem papkirálya, és aki kenyérrel és borral fogadta a vesztes (?) Ábrahámot. Állítólag kenyeret és bort áldozott Jeruzsálem Istenének (*Haag*). Az a szertartás tehát, amit Jézus „feltalál”, voltaképpen nagyon régi volt. Ráadásul ez is összefüggött Ábra-

hámmal. Arról azonban sehol nincs szó, - tudomásom szerint -, hogy az Ószövetség azonosította volna a mannát, vagy a maceszt Isten testével, vagy Melkisédek és hívei Isten testének nevezték volna az áldozati kenyeret.

A kovásztalan kenyeret a föld „első zsengéjének" tiszteletére ették, vagyis egyfajta megtisztító jellege volt a szertartásnak. Mint láttuk, a zsidó vallás egyik legfontosabb motívuma volt a tisztaságra való törekvés. A kovász viszont rendkívül összetett szimbólum. Részben ugyanis jelenti a bűnt, azért kell Peszáh előtt eltüntetni a házból mindent, ami kovásszal készült. Hiszen a kovász megerjeszti az ételt, a régi kovász pedig mindent tönkretehet. Ám a kovász a jónak is jele: hiszen ő teszi finommá majd a friss kenyeret, és erjesztés nélkül nem lenne bor sem. Így lesz a kovász a Mennyek országához vezető út jelképe:

Más példázatot is mondott nekik:

- Hasonló a mennyek országa a kovászhoz, amelyet fog az asszony, belekever három mérce lisztbe, míg végül az egész megkel. (Mt.13,33.)

Ebben az értelemben maga Izrael népe is kovász, hiszen ő vezeti az egész emberiséget Istenhez. Izraelen belül azonban maga Jézus a kovász: ő vezeti népét az emberiség vezetésére.

Ezért mondta azt, hogy ő a Mennyből alászállott kenyér. Csakhogy a kovászt Páska ünnepén ki kell dobni. Így kapcsolódik össze a tragikum és a jelképekkel űzött játék: Jézusnak, Isten Bárányának Húsvétkor meg kell halnia, mert ő a Mennyből alászállott *kovász*, „Isten kenyere", vagyis Messiás, akit a Páska ünnepén el kell vetni a mózesi törvények értelmében.

Mindez azonban még nem a teljes magyarázat. Az „egyétek meg a testemet" felszólítás ugyanis ismét *megfordítása* a Mózesi törvényeknek. Láttuk ugyanis, hogy az áldozatot megették. Az állatok bizonyos részeit el kellett „füstölögtetni", de a többit meg *kellett* enni. A kovásztalan kenyeret is meg kellett enniük Áron utódainak, a papoknak. Tágabb értelemben tehát Peszáhkor az egész népnek kellett bemutatnia áldozatot, mintha az egész nép pap lenne. Hiszen Izrael a kiválasztott nép.

Mi következik ebből? Izrael népe az egész emberiség papjaként mutat be áldozatot. Jézus azonban új szövetséget kötött, már az apostolok kiválasztásakor is, és most, Húsvétkor végleg: az apostolok népével, *akik valamennyien kősziklák* (erre utalt az apostolok kiválasztásakor említett, Izrael tizenkét törzsét jelképező tizenkét kőszikla Józsuénál), és akikre Jézus az új egyházat (ekklézsia=gyülekezet, héber *káhál*) alapítja. Ne feledkezzünk azonban meg arról, hogy a korabeli emberek szemében csak néhány évről, esetleg évtizedről volt szó, amíg ez az új nép fennáll, mert utána jön a messiási ország. Pál apostol leveleiben végig nyomon követhető ez a meggyőződés.

Az Oltáriszentség tehát az Új Szövetség megkötésére utaló szertartás, amely valóban a régi, bálványimádó áldozás helyett születik. Mózes közreműködésével Isten kivezette népét az egyiptomi szolgaságból, Jézus pedig kivezeti az emberiséget a szolgaságból *Isten iránt.* Ezért mosta meg a tanítványai lábát.

Már a Színeváltozásnál láttuk, hogy Jézus *megfordította* a történelmet: nem az Ember vitte fel a fiát a hegyre feláldozni, hanem az Isten. Most látjuk, hogy magát az áldozatot is kifordítja, az emberek feláldozzák Isten elsőszülött Fiát, és megeszik. Ám ez a botrányos megfogalmazás (ami különben elég botrányosan hangozhatott akkor is), voltaképpen arra utal, hogy Isten beköltözik az emberbe. Főleg Isten vére a fontos, amit a lélek hordozójának tartottak.

A kenyér megáldása után került sor Júdás árulásának bejelentésére. Ezzel majd a következő fejezetben foglalkozom.

Most megint zsoltárokat énekeltek, a 113-as és a 114-es zsoltárt. Ezek elég rövidek, tehát egészben idézem őket.

113.:

Halleluja!
Magasztaljátok, ti szolgái az Úrnak, magasztaljátok az Úr nevét!
Az Úr neve áldott most és mindörökké!
Napkeltétől napnyugtáig dicsőítsék az Úr nevét!
Fönséges az Úr minden nép fölött, dicsősége felülmúlja az egeket.
Ki olyan, mint az Úr, a mi Istenünk, aki a magasságban trónol,
aki letekint az égre és a földre?
A gyengét fölemeli a porból, a nyomorultat fölsegíti megvetettségéből.
Előkelők közt ad neki helyet, népének legjobbjai közt.
A magtalannak helyet ad a házban, hogy mint anya örüljön gyermekeinek.

114.:

Halleluja!
Amikor Izrael kivonult Egyiptomból, Jákob törzse az idegen nép közül:
Akkor Júda lett a szentélye és Izrael az országa.
A tenger meglátta és elfutott, a Jordán visszafelé vette útját.
A hegyek ugrándoztak, mint a kosok, a halmok, mint a kis bárányok.
Mi lelt, tenger, hogy elfutottál? Jordán, miért vetted visszafelé utad?
Hegyek, miért ugrándoztok, mint a kosok, s ti halmok, mint a kis bárányok?
Föld, rendülj meg az Úr színe előtt, Jákob Istenének szent arca előtt,
aki tóvá változtatta a sziklát, s a követ buzogó forrássá!

Van egy olyan érzésem, hogy Jézusnak a 114-es zsoltár volt a kedvence, játékosan, szinte szürrealista módon írja le azt az örömet, amit az Ígéret Földje kelt a választottakban, ahogy a hegyek és a halmok ugrándoznak.

A vidámság azonban ezen az utolsó Páskavacsorán nem volt felhőtlen. János leírásából tudjuk, milyen meghatóan és részletesen magyarázta Jézus, hogy el kell hagynia a világot. Lehetséges, hogy mindez a bárány fogyasztása közben történt. Haag szerint ehhez itták a második pohár bort, ami a Magyarázat kelyhe nevet viseli, a KBL szerint viszont azt már felhajtották a kenyér megáldása előtt. Júdás ekkor már elment, legalább is János beszámolója alapján úgy tűnik. Furcsa azonban, hogy ezen senki nem csodálkozott, pedig most tartunk a vacsora központi részénél, a bárány elfogyasztásánál. Lehet, hogy Júdást mindenki ennyire utálta?

Mivel nem lehet rekonstruálni a történteket, csak felvetek két lehetőséget. A második pohár borhoz, vagyis a Magyarázat kelyhéhez vagy Júdás árulásának bejelentése kapcsolódott, vagy az Oltáriszentség megalapítása. Mivel azonban ez a szinoptikusok szerint a Hálaadás kelyhénél történt, valószínűbb az első eset. Júdás árulásának bejelentése tehát a Haggáda volt, ám nem elsősorban az áruló személye volt a fontos, hanem a Messiásra vonatkozó előképek tisztázása - mint annyiszor.

Valószínűleg ekkor, vagyis a bárány elfogyasztása után került sor a harmadik pohár bor, a Hálaadás kelyhének megáldásakor az Oltáriszentség második részére.

Majd fogta a kelyhet, hálát adott, odanyújtotta nekik. Mindnyájan ittak belőle. Ő pedig így szólt:

- Ez az én vérem, a szövetségé, amelyet sokakért kiontanak. (Mk. 14,23-24.)

A leírásokból az következik, hogy Jézus *nem ivott ebből a pohárból*. Sőt az is, hogy az apostolok egy pohárból ittak. Ha igaz, hogy egy pohár körülbelül negyed liter bort tartalmazott (KBL), négy pohár bor egy egész litert tett volna ki. Ami azt jelenti, hogy legalább tizenhárom liter bornak kellett volna elfogynia azon az estén, ha mindenki külön pohárból ivott volna. Én ezt túlzásnak tartom.

Ehhez fűzi Máté és Márk azt a kijelentést, hogy:

- Bizony mondom nektek, nem iszom a szőlő terméséből addig, amíg majd az újat nem iszom az Isten országában. (Mk.14,25.)

Máté fogalmazása „hitelesebbnek" tűnik (valójában a fordító részletesebben adta vissza az eredeti szavak minden jelentését, ahogy arra már utaltam).

- Mondom nektek, mostantól nem iszom a szőlő terméséből addig, amíg majd az újat nem iszom *veletek* Atyám országában. (Mt. 26,29.)

Ez a fontos mondat mindenestre megvigasztalhat minket, borivókat. Ám az „új bor" azért is fontos, mert az esszénusok is ezt használták jelképnek a Messiás országával kapcsolatban, és ebből érthető meg az, amit Jézus korábban mondott azokról, akik csak az óbort szeretik.

Az ezután következő részt megrendítő szavakkal vezeti be Jézus:

- Most dicsőül meg az Emberfia, s az Isten is megdicsőül benne. Ha megdicsőül benne az Isten, az Isten is megdicsőíti saját magában, *hamarosan megdicsőíti.* (Jn.13,32.)

A vacsora most következő részében Illés eljöveteléért szoktak imádkozni, aki meghirdeti a Messiás országát.

Jézus nagyon szép hasonlatokat használ, miközben magyarázatot ad arra, ami történni fog. Talán a 113-as zsoltár utolsó sorához kapcsolódott az, amit János idéz:

- Bizony, bizony, mondom nektek: Ti sírtok majd és jajgattok, a világ azonban örülni fog. Szomorkodtok, de szomorúságotok örömre változik. *Az asszony is szomorú, aki szül, mert elérkezett az órája*. Amikor azonban megszületik a gyermeke, azon való örömében, hogy ember született a világra, nem gondol többé a gyötrelmeire. (Jn. 16,20-21.)

Ekkor beszél a Szentlélek eljöveteléről, akit majd ő küld el, ha felment Atyjához, és a Vigasztalóról, aki erőt ad majd az apostoloknak.

Ezelőtt azonban több vitára kerül sor. Jézus így kezd beszélni:

- Fiaim, már csak rövid ideig vagyok veletek. Keresni fogtok, de amint a zsidóknak mondtam, most nektek is mondom, ahova én megyek, oda ti nem jöhettek. Új parancsot adok nektek, amint én szerettelek benneteket, úgy szeressétek ti is egymást. (Jn. 13,33-34.)

Erre ketten is megszólalnak. Simon Péter azt mondja Jézusnak, ő bizony már most is tudja követni a Mestert, akárhová megy. Nem tudta, mit beszél, mondhatnánk egy korábbi szöveget idézve. Jézus ekkor megjövendöli Péter háromszoros tagadását, de ennek jelentőségéről csak később beszélek.

Jézus tovább vigasztalja őket, mondván neki „előre kell mennie", hogy helyet készítsen apostolainak, akik majd követik őt.

- Hiszen ismeritek az utat. (Jn.14.4.)

Erre Tamás apostol kezd értetlenkedni - úgy látszik ő is leragadt Jézus korábbi kijelentésénél:

- Uram, nem tudjuk, hova mégy, hát hogy ismerhetnénk az utat? (Jn. 14,5.)

Jézus erre azt mondja, hogy ő **az út, az igazság és az élet. (Jn. 14, 5-6.)**

Majd hozzá teszi, hogy ha ismernék őt, ismernék az Atyát is, mire Fülöp kezdi kérlelni:

- Uram, mutasd meg nekünk az Atyát, s az elég lesz nekünk. (Jn.14,8.)

Majdnem szó szerint egyeznek ezek a kérdések azokkal, amilyeneket a „zsidók", vagyis a Jézussal vitatkozó papok, farizeusok és írástudók tettek fel. Vagyis szomorúan állapíthatjuk meg, hogy amit a kortársak hitetlenségéről írtak az evangéliumok, majdnem teljesen igaz az apostolokra is.

Az óriási különbség az, hogy az apostolok *szomorúak* voltak. Ennek a szomorúságnak fő oka az volt, hogy megértették, magukra fognak maradni. Ám a másik, majdnem ugyanilyen fontos ok az volt, hogy kezdték sejteni: a Messiás országa nem a jövő héten kezdődik. Ez volt a lehető legrosszabb hír a számukra. Nem elég, hogy reményük a Messiás országáról ki tudja mennyi időre eltávolodott, a Mester is faképnél hagyja őket, ráadásul ijedt kérdéseikre homályos feleleteket ad. Azért szívbemarkoló János leírása, mert bármennyit „szépített" is hatvan évvel később, amikor leírta ezt az estét, érezhető belőle az akkori hangulat, ahogy az apostolok - vagy legalábbis a többség - egy árva szót sem ért az egészből. Ez derül ki Tamás kérdéséből, de Fülöpéből is. És most jön Júdás, aki „nem az iskarióti" volt, hiszen az áruló már elment. Ő a lehető legfontosabb kérdést teszi fel, amin azóta sem csodálkozott senki.

- Uram, hogy van az, hogy nekünk akarod magad kinyilatkoztatni, nem a világnak? (Jn.14,22.)

A kérdés nem csupán érthető, hanem szívbemarkoló is. Mint láttuk, a tanítványok, rokonok, a Jézus szavának hívő emberek tömege úgy érkezett Jeruzsálembe, hogy szinte biztosra vették, most fog bekövetkezni az a csodálatos korszak, amit a Szentírás mindig is ígért nekik, s amit egyre türelmetlenebbül vártak.

Erről a Júdás apostolról azt írtam, hogy ő Jézus unokatestvére volt. Felmerül tehát a kérdés, miért szólítja „uram"-nak. Ám ha belegondolunk abba, hogy Jézus és Júdás között nagy korkülönbség lehetett, és az apostolok mindig Mesternek szólítják Jézust, valószínűnek kell tartanunk, hogy a rokonai sem voltak kivételek. Akkor nem ismerték a tegezés-magázás kettősségét, tehát ha valakit tiszteletteljesen akartak megszólítani, mindig megfelelő szót kellett használni hozzá.

A kérdés arra vonatkozik, amit én a példabeszédekkel kapcsolatban vizsgáltam. Ebben a konkrét helyzetben azonban ezt jelenti: „ha *most* akarod helyreállítani Izrael dicsőségét, miért csak nekünk nyilatkoztatod ki messiási mivoltodat?" Jézus azonban - legalábbis első látásra - nem válaszol.

- Aki szeret engem, az megtartja tanításomat, s Atyám is szeretni fogja. Hozzá megyünk és benne fogunk lakni. Aki nem szeret, az nem tartja meg tanításomat. A tanítás, amelyet hallotok, nem az enyém, hanem az Atyáé, aki engem küldött. Ezeket akartam nektek elmondani, amíg veletek vagyok. (Jn.14,23-25.)

A válasz mellébeszélésnek tűnik. Ám mivel ragaszkodnunk kell ahhoz, hogy az evangéliumok igyekeztek pontosan megőrizni az elhangzott szavakat, abból kell kiindulnunk, hogy Jézus mondatai feleletet adtak a kérdésre. Ezek szerint a válasz értelme ez: anélkül kell elfogadniuk az embereknek az igazságot, hogy minden kétséget kizáró bizonyítékot kapnának rá. Vagyis anélkül, hogy tudnák, Jézus a Messiás. Különben az egész nem ér semmit. Úgy könnyű hinni, ha biztosra megyünk. Ezt mondja majd hitetlen Tamásnak is. Jézus célja tehát tényleg az volt,

amit korábban írtam: lehetőséget adni az embereknek arra, hogy ne érdekből, hanem a szívük mélységéből szeressék az Urat. Ne azért legyenek jók, mert biztosan jutalmat kapnak, hanem mert jónak lenni jó. Ezért „cenzúrázta" a gonosz lelkeket, ezért kötötte minden meggyógyított ember lelkére, hogy a vallás előírásinak megfelelően viselkedjen, és ne mesélje el a csodát senkinek.

Az utolsó Páskavacsora leghosszabb részében (már legalábbis amennyire ismerjük az evangéliumokból) egyértelműen - a Páska előírásainak megfelelően - a Messiás eljöveteléről volt szó. Ezt vezette be az Oltáriszentség megalapítása.

Valószínű, hogy ekkor került sor arra a furcsa kijelentésre is, amit viszont egyedül Lukács idéz:

- Most azonban - folytatta - akinek van erszénye, vegye elő, ugyanúgy a tarisznyáját is. Akinek pedig nincsen, adja el a ruháját és vegyen rajta kardot. Mondom nektek, be kell következnie annak, amit az Írás rólam mond: A Gonosztevők közé számították. Sorsom beteljesedik.

- Uram - mondták -, nézd, van itt két kard!

Erre csak annyit mondott:

- Elég. (Lk.22,36-38.)

Az egyik kard alighanem Simon Péternél volt, aki nem sokkal később levágta egy templomszolga fülét, amit Jézus visszaragasztott. A kardok említése azonban ettől még érthetetlen marad. Lássuk, milyen ószövetségi próféciákkal állhat kapcsolatban.

A NÉPEK EGYBEGYŰJTÉSE

Hirdessétek ki a népek között: Készüljetek fel a harcra! Jöjjenek, s álljanak csatasorba mind a harcosok! *Öntsetek kardot az ekevasból*, lándzsát a sarlóból! Mondja az erőtlen is: „Hős vagyok!" Siessetek, gyertek, minden népek körös-körül, és gyűljetek ott egybe! [Vezesd elő, Uram, a hőseidet!] „Keljenek fel, vonuljanak fel a népek Jozafát völgyébe, mert ott ülök ítéletet körös-körül minden nép felett. Lendítsétek meg a sarlót, mert beért a vetés; gyertek, tapossátok, mert megtelt a sajtó és túlárad a prés: oly nagy a gonoszságuk!" Egyre több a nép a Döntés völgyében; mert közel van az Úr napja a Döntés völgyében! (Jo.4,9-14.)

Ezek a sorok Joel könyvében olvashatók, és az Utolsó Ítéletre, vagyis a Messiás országának eljövetelére vonatkoznak. Csakhogy Jézus szavai nem voltak ilyen világosak. Valószínű, hogy nem egészen azt mondta, amit Lukács leírt, de már senki nem emlékezett pontosan a szövegre. Lehetséges, hogy mégis sok bor fogyott?

A jelenetnek mindenképpen van egy kellemetlen vonatkozása. Hiszen sokan azt hitték, Jézus az a Messiás-király, aki *uralkodni* fog Izrael ellenségein. Már az első jeruzsálemi útja során szerették volna, ha élére áll valamilyen harcnak, amelyben lerázzák a rómaiak igáját, elsöpörnek minden igazságtalan elnyomót, és megkezdődik a boldog békeidőszak. Ezt a korszakot azonban egy pont ellentétes hangvételű prófécia jellemzi:

A napok végén az Úr templomának hegye a hegyek orma fölé emelkedik, magasabb lesz minden halomnál. A népek odasereglenek, sok nemzet tódul oda. „Gyertek - mondják - menjünk fel az Úr hegyére, Jákob Istenének templomába, hogy tanítson meg minket útjaira, és az ő ösvényein járjunk. Mert a Sionról származik a törvény, Jeruzsálemből az Úr szava." Nagy nemzeteken uralkodik majd, hatalmas népek fölött ítélkezik. *A kardjukból ekevasat kovácsolnak*, a lándzsájukból meg sarlót. Nem ragad többé kardot

nemzet nemzet ellen, nem tanulják többé a hadviselést. Szőlője tövében ül majd mindenki, meg fügefája alatt, és senki nem zavar senkit. A Seregek Urának ajka mondta ezt így. Minden nemzet a maga istenének nevében jár, mi pedig az Úrnak, a mi Istenünknek nevében járunk, örökkön-örökké. (Mik.4,1-5.)

Tehát Mikeás is azt mondja, hogy minden nép Jeruzsálembe sereglik, de nem azért, hogy harcoljanak, sőt, ahelyett, hogy az ekéből kovácsolnának kardot, a kardokból kovácsolnak ekét. A befejezés ugyan egy kissé kínos: minden nemzetnek saját istene lesz? De ezt hagyjuk.

Most akkor melyik próféciára vonatkoztak Jézus szavai? Nem tudjuk. Ráadásul van itt még egy próféta, természetesen Zakariás, akinek jövendöléseiről még ezután is sok szó esik, annyira pontosan illenek Jézusra.

- Kelj fel, kard, *pásztorom és társam ellen* - mondja a Seregek Ura. Lesújtok a pásztorra, és szétszélednek a juhok: kezem a gyöngék ellen fordul. Ezen az egész földön - mondja az Úr - két rész elpusztul [és elvész], a harmadik rész megmarad. Ezt a harmadik részt tűzbe vetem, és kiégetem, amint az ezüstöt is kiégetik; megtisztítom őket, amint az aranyat is megtisztítják. S majd segítségül hívja nevemet, én pedig meghallgatom, és azt mondom: „Ez az én népem!" Ő meg azt mondja: „Az Úr az én Istenem!" (Zak.13,7-9.)

Azt tehát nem tudjuk megállapítani, mit is mondott pontosan Jézus, amit az apostolok túlságosan szó szerint értettek, és elővették a két kardot. Ám a válasz, amit a felmutatott két kardra mondott, elgondolkodtató. Az apostolok aligha értették a dolgot, hiszen egy nagy, világméretű háborúhoz nem elég két kard. Jézus válasza: *„elég"*, annyira váratlan, mondhatnám értelmetlen, hogy egyes kommentátorok feltételezik, nem is a kardok számára vonatkozik, hanem azt jelenti, hogy Jézus le akarja zárni a beszélgetést. Mivel az eredetileg elhangzott szót nem ismerjük, s mivel ha én ismerném is, akkor se lennék okosabb, ehhez nem fűzök kommentárt. Csak arra szeretném felhívni Megértő Olvasóm figyelmét, hogy a kardot *nem csak harcra* lehet használni. Jézusnak ez a válasza különben megint csak humoros. Mert azt mondja, hogy két kard elég lesz a világméretű háborúhoz. És ez így is volt, de persze más értelemben.

Ezzel véget ért a vacsora. Jézus ezután tanítványaival együtt kivonult az Olajfák hegyére, pedig a hagyomány szerint nem volt szabad elhagyni a házat aznap éjjel, ahol a Páska vacsorát elköltötték. Na de mi volt ez a kis szabálytalanság ahhoz képest, ami addig történt.

A vacsora lényege tehát az volt, hogy Jézus most vezette ki új népét a szolgaság országából az Ígéret Földjére, és meghirdette a messiási ország előhírnökének eljövetelét. Ez azonban olyan megdöbbentő viszonyt jelent Isten és ember között, amilyen még nem volt, ám erről majd később lesz szó.

Rendkívül meghatóak azok a szavai, amelyekkel a tanítványaitól és az egész világtól búcsúzik. Úgy tűnik, mintha szívesen maradna még köztük. Mivel ezt nem teheti - ezt annyiszor mondja el, hogy az az érzésünk, önmagát is vigasztalja vele - végre kell hajtania, amiért jött. Megszüntette a Páska ünnepét, csak az a kérdés, hogy helyette megalapította-e a Húsvétot.

Az új áldozás értelme, vagy rejtett mondanivalója ugyanis meglehetősen összetett, attól kezdve, hogy abban *eleve kiszemelt* árulók is részesülnek, azon keresztül, hogy az egész talán egy (vagy több) félreértésből származik, egészen odáig, hogy elképesztő filozófiai, mondhatnám természettudományos jelentősége van.

Ennek megvilágítására barátom gondolatát kell elmondanom, méghozzá abban a formában, ahogyan neki eszébe jutott. „*Miből teremtette Isten a világot? Kézenfekvő a válasz: nem semmiből. Hiszen a semmi nem valami. Márpedig a teremtés 'előtt' nem létezett más, mint Isten. Kézenfekvő tehát, hogy Isten a világot önmagából teremtette.*" (*G.T.*)

Ez a gondolatmenet - ha akarom -, nem mond ellent a keresztény tanításnak: sem a katekizmusnak, sem Szent Tamásnak. Kérdés az, hogy ezt a keresztények is akarják-e. A keresztény Hitvallásban ugyanis ez áll: *semmiből teremtette*. (sic!) Csakhogy ez a kijelentés nem a világ *anyagára* vonatkozik, hanem a *létére*: mielőtt a világ lett, nem volt. Szent Tamás is a világ okozati, időbeli nem létéről beszél, nem arról, hogy „miből van". Számára, vagy a modern kor előtti keresztények számára ez bőven elegendő volt. A mai fizika tükrében azonban lényeges kérdéssé válik. Hiszen amikor az „anyag" építő elemeit boncolgatjuk, megdöbbentő ellentmondásokba botlunk.

Mindez azonban tökéletesen világossá válik, ha az Oltáriszentség fényében nézzük. Ha elfogadjuk azt a kijelentést, hogy az „anyag" magának Istennek a teste. Vagyis az a valami, amit csak úgy tudunk leírni, hogy a Lét. Márpedig a Lét végtelen. Nem mondhatjuk, hogy a Lét semmi, nem mondhatjuk, hogy ez vagy az a *konkrét* dolog van, anélkül, hogy ne állítanánk: öröktől fogva van *valami*. Más szóval: nem mondhatjuk, hogy valamikor nem volt semmi, aztán valami lett, mert a „valamikor", meg az „aztán", sőt a „semmi" is Lét. Ha tehát a világ Isten teste, akkor az Oltáriszentség a legnagyobb szentség, a Szentek Szentje. Ha az „anyag" Istenből van, aki végtelen, mindjárt érthetővé válik a fizikai tudományok tehetetlensége, hiszen az emberi megismerés „diszkrét", vagyis korlátolt egységekből áll. Ilyen diszkrét egység minden fogalom, ilyen diszkrét egység az „energia" és az „anyag", „elemi részecske", „idő" „ok-okozat", stb. A Végtelen Teljesség (Isten) és a teljesség felé (végtelenül?) tartó Állandó Korlátozottság (ember) között áthatolhatatlan szakadék van - ebben a konkrét (sőt diszkrét) életben. Ezt az ellentmondást oldják fel Jézus szavai úgy, hogy a boldog „jövendő", az összeolvadás örömét előlegezik meg:

- Vegyétek, és egyetek ebből mindnyájan, mert ez az én testem.

Nomost, ha az egész Páskavacsorát nézzük, annak lényege, mint arról volt szó, az volt, hogy az egész nép mutat be áldozatot Istennek, hiszen Izrael az emberiség papja. Ennek az áldozatnak szedte szét minden egyes darabját Jézus, ahogy annak idején a Tízparancsolattal tette, nem azért, hogy megszüntesse, hanem hogy az igazi értelmét ismét érthetővé tegye. Az csak a dolog „humánus", vagyis állatbarát oldala, hogy az áldozathoz attól kezdve nem kellett állatot ölni, hiszen azért szabad megenni a húsukat. De ezért mondta azt Jézus, amikor szomorúan búcsúzni kezdett apostolaitól és más tanítványaitól, hogy „új parancsot" hagy rájuk, a szeretet parancsát. Önnek, végtelen türelmű Olvasóm, már volt alkalma (nyilván e könyv nélkül is) meggyőződni arról, hogy ez a parancs nem volt új. Nem csak Jézus „egyszerűsítette le" a Tízparancsolatot erre: „Szeresd Istent és szeresd embertársadat", hanem ez volt a zsidó vallás lényege is. Hiszen az írástudó is igazat adott Jézusnak.

Az új parancs lényege tehát egészen konkrétan az, hogy senkit, sőt „semmit" nem szabad megölni Isten nevében. Azzal, hogy Jézus a Páskavacsorát „megszüntetve megőrizte", amikor azt mondta, hogy nem vesz részt többé ilyen szertartáson, majd csak Isten országában, valójában megszüntette a vallásokat általában. Ugyanis minden vallásnak volt, és van valamilyen szertartása, mint mag, amely azt fejezi ki, hogy a hívő feláldoz valamit Istenének, amiért cserébe „kedvező elbírálást" vár. *Megváltja* bűneit, vagyis megvásárolja a bocsánatot. Isten itt most a saját Fiát áldozta fel, hogy „megváltsa" Izrael és az emberiség bűneit, ahogy azt a Szentírás hangsúlyozza. Ezzel viszont „kiváltja" az emberek felajánlásait. Senki nem tud többet felajánlani Istennek, hogy elnéző legyen iránta, mint amit Isten „ajánlott fel", amikor a Fia

testében voltaképpen ő maga mutatta be a legnagyobb áldozatot. Senkinek nincs „elővásárlási joga” az Isten országára, sem a származás, sem a vallás nem ad garanciát Isten Kegyelmére. Magunktól, a saját életünk alapján *remélhetjük* azt kiérdemelni.

Csakhogy a Páska ezen kívül hordozott még egy hagyományt - ami persze szorosan összefügg ezzel. A zsidó nép *felszabadulását* ünnepelték ekkor, megszabadulását a rabszolgaság kényelmes, ám megalázó állapotából. Jesua Hamassiah pedig ezen az utolsó Páskavacsorán *megfordította a történelmet.* (Voltaképpen persze ez az este is „csak” egy epizód volt ebben.) Az Oltáriszentség a korábbi Páska helyett tehát azt jelenti, hogy Isten megszabadította az emberiséget a vallás szolgasága alól, ahogy azt a fejezet közepén írtam. Jézus kivezette új, apostoli népét abból a világból, amelyben az ember öntudatlanul, sőt néha tudatlanul, különféle kultuszok segítségével akart Isten gyermeke lenni. Ezt másképpen is mondhatom, ahogy azt még később is teszem majd: voltaképpen felnőtté avatta az emberiséget. (Szerette volna azzá avatni...) Ez, bizonyos értelemben, egyenlő az „ateizmus” megalapításával. De erről majd egy másik könyvben.

A „felnőtt emberiségnek” tehát mit kell tennie, hogy Istennek tetsző módon éljen?

- Ha tehát én, az Úr és Mester megmostam lábatokat, nektek is meg kell mosnotok egymás lábát. Példát adtam, hogy amit én tettem, ti is tegyétek meg. (Jn. 13,14-15.)

JÚDÁS ÁRULÁSA

Ezen a nagyon szomorú ünnepi vacsorán Jézus kijelentette, hogy valaki el fogja árulni. Azt is mondja, hogy ennek ugyan meg kell történnie, mert meg van írva, ámde jaj az árulónak.

A tanítványok elszörnyednek, és felteszik a kérdést: Mester, ki árul el téged?

Erre a természetes kérdésre Jézus, az evangéliumok tanúsága szerint, más-más választ ad. Máté szerint ezt mondja:

Aki velem egyszerre nyúl a tálba, az árul el. (Mt.26,23.)

Márk szerint ezt:

Tizenkettőtök közül az egyik, aki velem egyszerre nyúl a tálba. (Mt.14,20.)

Lukács kihagyja ezt a jelenetet. Annál bővebben ír róla János:

E szavak után Jézusnak mélyen megrendült a lelke, s megerősítette:

- Egyiketek elárul.

Erre a tanítványok egymásra néztek, mert nem tudták, melyikükről mondta. A tanítványok közül az egyik, akit kedvelt Jézus, az asztalnál Jézus mellett ült. Simon Péter intett neki és kérte:

- Kérdezd meg, kiről beszél.

Erre Jézus keblére hajolt és megkérdezte:

- Uram, ki az?

- Az, akinek a bemártott falatot adom.

Ezzel bemártotta a falatot, fogta és Karióti Júdásnak nyújtotta, Simon fiának. (Jn.13,21-26.)

Jézus tehát megrendülve tudatta tanítványaival, hogy valaki elárulja. A tanítványok erre megdöbbenve egymásra néztek, s mindegyik azt kérdezte, hogy „csak nem én vagyok az, uram?" A kérdés így önmagában véve butaságnak tűnik, hiszen azt sugallja, mintha az apostolok azt se tudták volna, hogy fiúk-e vagy lányok. Hacsak nem arról van szó, hogy Jézus kijelentése nem valami konkrét megjegyzés, hanem egy ószövetségi szövegre való utalás volt. Magát az idézetet János említi:

„Aki kenyeremet eszi,
sarkát emelte ellenem." (Jn.13.18.)

Az idézet a 41. Zsoltárból való:

BETEG IMÁJA ELHAGYOTTSÁGÁBAN

Boldog, aki gondol a szűkölködőre és a szegényre, az Úr megmenti majd a csapás napján. Megőrzi őt az Úr és életben tartja, boldoggá teszi itt a földön, s nem adja ellensége hatalmába. Betegágyához segítséget hoz az Úr, fekvőhelyét kényelmesre cseréli. Így szólok: „Uram, könyörülj rajtam, gyógyíts meg, mert vétkeztem ellened!" Ellenségeim rosszat mondanak felőlem: „Mikor hal már meg, mikor törlik nevét?" Ha valaki meglátogat, álnokságot beszél, gonoszságot gyűjt szívébe, elmegy s továbbadja. Mind, akik gyűlölnek, együtt suttognak ellenem, ártó gondolatokat forgatnak fejükben. „Béliál

csapása érte utol, ezért fekszik itt, s nem is kel fel többé.” ***Még a barátom is, akiben megbíztam, aki együtt ette kenyeremet velem, az is ellenem emelte a sarkát.*** **Te azonban, Uram, könyörülj meg rajtam, állíts talpra, s én majd megfizetek nekik, az ilyen embereknek! Akkor fogom látni, hogy kegyes vagy hozzám, ha ellenségem nem ujjong rajtam, engem pedig megőrzöl sértetlenül, és engeded, hogy színed előtt álljak mindörökre. Áldott legyen az Úr, Izrael Istene mindörökkön-örökké!**

Úgy legyen! Úgy legyen! (Zsolt.41.)

A zsoltárrészletet alighanem maga Jézus idézte. A tanítványok ugyanis nem nagyon ismerhették valamennyi zsoltárt, mármint annyira, hogy kívülről tudják a - jelen esetben szó szerint - óhéber szöveget. Nekik ez nem az anyanyelvük volt, és a zsoltárok jelentős része ezer éves lehetett már akkor. Nem tudhatták, hogy a célzás Jézus közeli halálára vonatkozik, nem csak Júdás árulására. A tanítványok értetlen kérdésére aztán Jézus még egyszer megismétli a dolgot, most már konkrétan: „**Egyiketek elárul**.” A megdöbbent tanítványok egymásra néznek, hiszen álmukban sem gondolták volna, hogy az ellenség köztük van.

A kérdés azonban az, hogy miért mondta ezt Jézus? Hiszen egyáltalán nem akarta megakadályozni az árulót, tettének elkövetésében. Sőt, János szerint így szól hozzá: **Amit tenni akarsz, tedd mielőbb. (Jn.13.27.)**

Az sem lehetett a szándéka, hogy leleplezze a többiek előtt, hiszen látjuk, hogy a tanítványok többsége a vacsora végén sem tudja, ki az áruló. Csak János apostol, „akit kedvelt Jézus”, mert ő Péter unszolására megkérdezte a Mestert. Jézus *neki* adta erre a kérdésre azt a választ, ami Máténál és Márknál pontatlanul szerepel. Ők azt mondják, hogy az áruló Jézussal egyszerre nyúl a tálba. Ám ilyen tanítvány több is lehetett volna, ám, mint azt a vacsora leírásánál láttuk, éppen az volt a lényeg, hogy a családfő maga adta a bemártott falatot a többieknek. Ez a mondat voltaképpen az ószövetségi idézet változata. Jézus azonban pontosan megmondja Jánosnak, hogy az az áruló, akinek ő adja a harósetbe mártott falatot. Igaz, ezt állítólag olyan halkan mondja, hogy csak János hallhatta, aztán odanyújtotta a falatot Júdásnak. Persze, mint láttuk, a vacsora során a családfő *mindenkinek* adott egy-egy falat kovásztalan kenyeret és keserű salátát, amelyet bemártott a gyümölcspürébe. Ezen az alapon tehát bárki lehetett volna áruló. Csak János tudta, hogy pont akkor kinek adta Jézus a falatot.

Én azonban nem vagyok biztos abban, hogy mindez így történt. Nem lehet, hogy az egész pont fordítva volt? Minden krimi olvasónak kézenfekvő lenne, hogy Jézus nem tudta, ki fogja elárulni, és így akarta megtudni. Az árulás bejelentése csak lélektani hadművelet volt. Elhitette az árulóval, hogy átlát rajta, majd egy jól kiszámított pillanatban elhangzott a fenti mondat, s erre az áruló önkéntelenül is a kinyújtott falat felé nyúlt...

Természetesen ezt az esetet kizárhatjuk. Nem csak azért, mert Jézus - mint láttuk - mindent tudott, (emlékeznek még az adópénz esetére?), hanem mert nem logikus. Miért akarta volna megtudni - ha nem tudta - ki árulja el, ha úgysem akarta megakadályozni? Sőt, mint láttuk, ő maga sürgette Júdást, mintha felhatalmazást adott volna neki az árulásra.

Ez a gondolat viszont felidézi egy bizonyos Robert Graves nevű író „elméletét”, akire nem szívesen hivatkozom, mert Jézusról szóló könyvét sokan - némi joggal - felszínességgel vádolták. Így utólag azonban semmi sem ment meg attól, hogy kettőnk közül engem lehet nagyobb felszínességgel, sőt belemagyarázással vádolni, tehát nem ő járat le engem, hanem esetleg fordítva. Graves azt a lehetőséget veti fel, hogy Jézust egyetlen apostol sem akarta elárulni, ámde szükség volt árulóra. Szerinte az egész jelenet arra szolgált, hogy éppen a legmélyebb lelki rokonságot érző tanítvány számára magyarázza meg az árulás szükségességét. Az a kijelentés, hogy „akinek a bemártott falatot adom” voltaképpen egy felszólítás: „Itt van a

feladat, az vállalkozzon rá, aki érti, és nem retten meg tőle." Az áruló olyan szerepet játszik Jézus történetében, mint amilyet látszólag maga Jézus a zsidóság történetében. „Bűnösnek tekintik, és a gonoszok közé számítják." Graves szerint erre a feladatra keresett valakit Jézus.

A jelenet leírásából azonban nem ez következik. Hiszen János apostol kérdését, és a rá adott választ nem hallhatta Júdás és a többi apostol, legalábbis ha elhisszük, hogy az apostolok nagy része a vacsora végén sem tudta, ki lesz az áruló. És főleg nem lehetséges azért, mert ha Júdás valóban el akarta árulni a Mestert, s az evangéliumok szerint ezt már az Utolsó Vacsora előtt elhatározta, ebben a helyzetben inába szállt volna a bátorsága.

A kérdés tehát az, hogy Júdás el akarta-e árulni mesterét. Ehhez azonban előbb tisztázzuk azt a kérdést, hogy volt-e egyáltalán szükség árulóra?

Hiszen Jézust mindenki ismerte. Semmi okunk azt feltételezni, hogy az elöljárók nem tudták, hol keressék. Szükségük volt ugyan valakire, aki elmondja nekik, hol szokta tölteni az éjszakát, de ez a valaki nyugodtan kikerülhetett volna azok közül a kémek és besúgók közül is, akik - mint láttuk - nap közben követték Jézust. Elgondolkodtató persze, hogy ha Jézus ellen elfogatási parancs volt érvényben - s mint láttuk, ez szinte biztosra vehető - hogyan járhatott még mindig szabadon? Ám ha az evangéliumok leírását olvassuk, kiderül, hogy Jézus mindig csak olyan helyeken tanította az embereket, ahol nagyon sokan voltak. Márpedig azt csak egyszer kockáztatták meg az elöljárók, hogy összetűzésbe kerüljenek a sokasággal, aminek az lett volna a következménye, hogy a rómaiak erőszakkal fojtják el a lázadást. Pilátus minden rendbontásnak kifejezetten örült. Ráadásul, ahogy azt az evangéliumok említik, Húsvét előtt nem sokkal már volt is lázadás, amelynek során Barabbás gyilkosságba esett, és elfogták. Elfogni tehát csak olyan helyen lehetett, ahol kevesen voltak, és főleg éjszaka, amikor gyakorlatilag „kijárási tilalom" volt.

De miért volt szükség Júdásra? Hiszen Jézust legalább tizenkét ember követte mindig, vagyis nem lehetett nehéz szemmel tartani, hova megy éjszakára. Az árulónak tehát mindössze az volt a szerepe, hogy megmutassa a katonáknak, melyik férfi Jézus. Na de Jézust mindenki ismerte, naponta megjelent a Templom előtt, és beszélt az embereknek.

Csakhogy ez nem ilyen egyszerű. Igaz, Jézust mindenki ismerte, ez azonban hátrányt is jelentett a főtanács számára. Lássuk csak, mit is ír erről János apostol:

A szolgák is visszatértek a papokhoz és a farizeusokhoz. Ezek kérdőre vonták őket:

- Miért nem hoztátok magatokkal?!

A szolgák mentegetőztek:

- Még soha nem beszélt úgy ember, ahogy ez beszél. (Jn.7.45-46.)

Tehát a Jézus elfogására kiküldött katonák többször is egyszerűen futni hagyták, mert elámultak a szavain. A főtanácsnak ezért olyan embereket kellett küldenie, akik *nem ismerték*, sőt olyanokat, akiknek aztán hiába beszél! Vagy azért, mert nem értik Jézus nyelvét, vagy azért, mert *süketek*. Nyilván ezért lett egy *csók* a megbeszélt jel, hiszen különben elég lett volna, ha Júdás szóval árulja el Jézust. Talán pont erre utal az a jelenet, amikor Péter levágja az egyik katona fülét, amelyet Jézus visszaragaszt. Lehet, hogy az illető ettől a hallását is visszanyerte? Lukács ugyanis azt írja, hogy *meggyógyította* a szolga fülét. (Lk.22,50-51.) Az eset mindenesetre annyira emlékezetes volt, hogy mind a négy evangélium elmondja, János még azt is hozzáteszi, hogy a szolgát Malkusnak hívták. Azt is ő mondja el, hogy már megint Simon Péter volt a heveskedő. De miért volt kardja Simon Péternek?

Ám további kérdés, hogy miért kellett megmutatnia Júdásnak, melyik férfi Jézus, miért nem fogták el valamennyit? Hiszen volt őrségük elég, s ha éjszaka, egy kihalt kertben, ami ráadásul a városon kívül van, esetleg meg is kell ölni néhány ellenálló apostolt, ugyan ki veszi észre?

Csakhogy a főpapok nem így gondolkodtak. Mint János írja, Kaifás azt mondta, „jobb, ha egy ember hal meg a népért". Ezt a mondatot sokan a főpapok elvetemültségével magyarázzák, pedig ha belegondolnak, azt jelenti, hogy Jézus halála a főpap szerint is rossz megoldás volt. Az sem kizárt, hogy a későbbi kihallgatáson maga Kaifás is reménykedett, hátha Jézus visszavonja, amit mondott, és megígéri, hogy békésen elhagyja az országot. Jézust ugyanis nem gyűlöletből üldözték, hanem *kötelességből*. Parancsot kaptak rá Mózestől:

Ha próféta vagy álomlátó támad közötted, és jelet vagy csodát ad tudtodra, és bekövetkezik az a jel vagy csoda, amelyről beszélt neked, és azt mondta, hogy kövessünk és tiszteljünk más isteneket, akiket nem ismertél, akkor se hallgass annak a prófétának a beszédére, vagy arra az álomlátóra, mert csak próbára tesz benneteket Istenetek, az ÚR, hogy megtudja, valóban teljes szívvel és lélekkel szeretitek-e Isteneteket, az URat. Az URat, a ti Isteneteket kövessétek, és őt féljétek, az ő parancsait tartsátok meg, és az ő szavára hallgassatok, őt tiszteljétek, és hozzá ragaszkodjatok! *Annak a prófétának és annak az álomlátónak pedig meg kell halnia, mert el akart téríteni Istenetektől, az ÚRtól*, aki kihozott benneteket Egyiptom földjéről, és kiváltott a szolgaság házából. El akart tántorítani arról az útról, amelyet megparancsolt neked Istened, az ÚR, hogy azon járj, azért takarítsd ki a gonoszt a magad köréből! (Móz. 13,2-6.)

Igaz, a mózesi parancs abban az esetben lett volna érvényes Jézusra, *ha más isteneket* hirdet, csakhogy a főpapok ebben a kérdésben nem tudtak dönteni. Hiszen Jézus kiforgatta a vallás minden pontját, felrúgott minden szabályt, amire olyan aprólékos gonddal ügyeltek, tehát lehetetlennek tűnt, hogy igazat mond, amikor Istenre hivatkozik. Ők tehát - bár maga a Főtanács véleménye megoszlott a kérdésben - amellett foglaltak állást, hogy Jézus hamis próféta. Ezzel magyarázható az is, hogy bár látták a csodákat, mégsem hittek Jézusban, mert csalónak és varázslónak tartották.

Nekik tehát csak Jézust kellett elítélniük, ha nem hajlandó felhagyni zavaros tanításával, mert Mózes szerint álprófétának kellett tekinteniük. A többieket azonban nem akarták bántani, hiszen megtévedt szerencsétleneknek tartották őket. Az áruló tehát nem volt fölösleges.

Kérdés, hogy miért lett Júdás az áruló. Cselekedetét egyszerű emberi indítékok alapján kell mérlegelnünk. Fel kell tételeznünk, hogy bizonyos értelemben jószándék vezette. Jézus veszélyes felhívása a kard vásárlásra, amely talán egy fegyveres felkelés lehetőségére utalt, joggal ébreszthetett volna bárkiben olyan gondolatot, hogy erőszakkal kell megállítani a Mestert. Olyasvalakiben, aki eléggé tisztelte ahhoz, hogy kitartson mellette és bízzon benne, de aki a főpapoknak is igazat adott, és féltette a népet egy zendüléstől, amit a rómaiak véresen megtorolnának. Lehet, hogy az illető úgy gondolta: segít, hogy elfogják a Mestert, nehogy baj legyen, de amikor látta, hogy kivégzik, elkeseredésében felakasztotta magát. Ráadásul, mint láttuk, Jézus tanítása tele volt botrányokkal. Amikor arról beszélt, hogy az ő testét meg kell enni, még tanítványai közül is sokan elhagyták. Valószínűleg ez volt az a pillanat, amikor Júdás először kételkedni kezdett.

Sajnos Júdás apostolról keveset tudunk. Az evangéliumok, - elsősorban János evangéliuma -, hangsúlyozzák, hogy tolvaj volt. Ő kezelte a pénzt, amit Jézus és tanítványai kaptak, s ő gondoskodott belőle a szegényekről is. Ez a kettő azonban valahogy nem jön össze. Ha tolvaj volt, miért bízták rá a pénzt, amikor az apostolok közt volt egy vámos is, aki feltehetően

alkalmasabb lett volna a feladatra. Valószínűnek tartom, hogy Júdás csak azután lett tolvaj az apostolok szemében, miután kiderült, hogy elárulta Jézust.

Egy apokrif irat, a Tamás evangéliumának *szahidi változatú* (kopt) szövegében (Haag) fennmaradt egy adat, miszerint Tamást *Iker Júdás Tamásnak* nevezték. Maga a Tamás név gyöke a héberben „iker" jelentésű volt, azért az evangéliumokban *Didümusz*-ként szerepelt, ugyanis a görögben volt egy név, amely hasonlított a héber Tamás névre, de mást jelentett. Persze nem bizonyítható, de nem lehetséges, hogy Júdás és Tamás ikertestvérek voltak? Ez azért lenne érdekes, mert akkor éppen a hitetlenből hívővé és a hívőből árulóvá váló két testvér, mint szimbolikus alak ábrázolná Izrael és Jézus viszonyát példabeszéd szerűen.

Júdás árulását azonban nem érthetjük meg teljesen, ha nem vizsgáljuk meg azt a kérdést, vajon voltak-e olyan prófétai jóslatok, amelyek azt állították, hogy a Messiást el fogják árulni. Természetesen voltak. Méghozzá - leszámítva az idézett 41. zsoltár távoli vonatkozásait - abban a prófétai könyvben, amelyről már eddig is megállapítottuk, hogy a legszorosabb összefüggésben van Jézus tevékenységével. Lássuk, mit írt Zakariás.

A KÉT PÁSZTOR

Így szólt hozzám az Úr:

- Legeltesd ezeket a leölésre szánt juhokat! Azok, akik megvásárolták, büntetlenül öldösik őket. Akik meg eladták, azok így szólnak: Áldott az Isten! Lám, meggazdagodtam! És pásztoraik is kíméletlenül bánnak velük. (Én sem fogom többé kímélni az ország lakóit! - mondja az Úr. Inkább kiszolgáltatok minden embert a szomszédjának és a királynak. Feldúlják az országot, és nem szabadítom ki őket a kezükből.)

Hozzá is láttam, hogy legeltessem a leölésre szánt nyájat a kereskedőknek. Két botot vittem magammal. Az egyiket elneveztem „Kegyelem"-nek, a másikat meg „Egység"-nek. Elkezdtem tehát legeltetni a juhokat. Egy hónap alatt három pásztort űztem el. *Végül azonban a juhok miatt is keserűség fogta el a lelkem, és ők is megvetettek.* Ekkor azt mondtam:

- Nem legeltetlek tovább benneteket! *Aki meg akar halni, csak haljon meg, aki el akar pusztulni, csak pusztuljon ki.* Akik pedig megmaradnak, egyék meg egymás húsát.

Ezzel megfogtam a „Kegyelem" nevű botomat, és széttörtem, hogy felbontsam a szövetséget, amelyet az Úr kötött *minden néppel.* Így fel is bomlott azon a napon. A kereskedők, akik figyeltek, megtudták, hogy ez az Úr szava. Így szóltam hozzájuk:

- Ha jónak látjátok, *fizessétek meg a béremet*, ha nem, akkor csak maradjon.

Erre kimérték béremet: *harminc sékel ezüstöt.* Az Úr ekkor azt mondta nekem:

- *Dobd be a kincstárba azt a szép bért, amennyit érek nekik!* Fogtam hát a harminc sékel ezüstöt, és bedobtam a templomba, a kincstárba. Azután eltörtem a másik botomat is, amelynek „Egység" volt a neve, hogy megszüntessem a testvéri egységet Júda és Izráel között.

Az Úr ismét szólt hozzám:

- *Végy magadhoz olyan felszerelést, mint az esztelen pásztoré.* Mert, nézd, az országban esztelen pásztort támasztok: nem keresi, ami elveszett, nem kutat a tévelygő után, nem gyógyítja a sebesültet, nem támogatja a kimerültet, hanem megeszi a kövér állatok húsát, és letépdesi a körmüket.

Jaj a gonosz pásztornak,
Aki magára hagyja a nyájat!
Érje utol a kard a kezét,
Meg a jobb szemét!
Száradjon el karja egészen,
Vakuljon meg a szeme teljesen. (Zak. 11,)

Ez a megrázó, ámde homályos részlet világosan mutatja, milyen nehéz prófétai szövegeket olvasni. Főleg az utolsó bekezdés megfejtése nehéz, de erről majd máskor lesz szó. Na de hogy jön ide a harminc ezüst, amit bedobnak a kincstárba?

Jézus, mint Isten Fia, persze könnyen intézhette úgy a dolgot, hogy Júdás harminc ezüst sékelt (állítólag egy rabszolga árát) kapjon az árulásáért, amit aztán bedobott a templomba. (Mt. 27,5.) Zakariásnak azonban erről nem lehetett világos képe.

Zakariás Júda és Izrael szétszakadása körüli időben élt. Minden szava igaz is azokra az időkre. Csakhogy Zakariás könyve két részre osztható, ahogy a Kommentátor írja. Az első rész egészen pontosan dátumozható, a második viszont, amiben a fenti jövendölés is szerepel (!), már nem magától Zakariástól származik. Legalábbis nem ebben a formában. Ez sem keletkezhetett azonban később, mint az i.e. negyedik, harmadik század. Vagyis azoknak, akik ezeket a látomásokat látták, fogalmuk sem volt Jézusról, Júdásról és a harminc ezüstről.

Azt, hogy a főpapok mennyit akartak adni az árulónak, nem Jézus szabta meg. Talán Júdás alkudta ki az árat? Ez nem valószínű, voltaképpen nem pénzért csinálta, mint azt a korábban írottakból sejthetjük. Viszont, ha a főpapok maguk szabták meg az összeget, kínos kérdés merül fel. Hiszen nekik ismerniük kellett (volna) Zakariás könyvét. Ezek szerint ők maguk is tisztában voltak azzal, mit tesznek? Vagy átsiklottak a jövendölésben szereplő összeg fölött? Vagy esetleg volt valamiféle hagyomány, amely a harminc ezüsthöz fűződött? Vagy az evangéliumok illesztették bele az árulásról szóló történetbe az összeget, mint bizonyítékot?

Milyen személyt mutat be Zakariás története? A próféta kicsit olyan színben tűnik fel, mintha ő maga lenne az Isten. Azt mondja: **Ezzel megfogtam a „Kegyelem" nevű botomat, és szét-törtem, hogy felbontsam a szövetséget, amelyet az Úr kötött *minden néppel*.** Neki tehát joga van pálcát törnie afölött a szerződés fölött, amit az Isten kötött. Ő maga nem is pásztor, hiszen *három pásztort* kergetett el, mert rosszul bántak a juhokkal, mégis őt bízza meg az Úr azzal, hogy *legeltesse* a juhokat. Ráadásul a végén *bolond pásztorként* jelenik meg, aki eltékozolja a nyájat. A hasonlat első fele tökéletesen illik Jézusra, a másik fele viszont pont ellentétes értelmű. Hiszen Jézus többször mondja, hogy ő a Jó Pásztor.

Ha Jézus történetét vesszük alapul, a Zakariás jövendölésében szereplő következő szöveg: **Akik meg eladták** (a juhokat)**, azok így szólnak: Áldott az Isten! Lám, meggazdagodtam! *És pásztoraik is kíméletlenül bánnak velük***, a főpapokra vonatkozik. Hozzájuk beszél a Jó Pásztor:

A kereskedők, akik figyeltek, megtudták, hogy ez az Úr szava. Így szóltam hozzájuk:

- Ha jónak látjátok, fizessétek meg a béremet, ha nem, akkor csak maradjon. Erre kimérték béremet: *harminc sékel ezüstöt*.

Ezután dobja be a pénzt a kincstárba. Lehetséges lenne, hogy Zakariás jövendölésében Júdásról van szó? Ez a szöveg egészéből nem következik, hiszen ha a nyájat legeltető pásztor Jézus, hogy jön ide Júdás? Ám a történet főszereplője ezután azt a parancsot kapja, hogy öltözzön *gonosz pásztornak,* aki elpusztítja a nyájat. Csakhogy a nyáj elpusztítását maga Isten rendelte el, még korábban:

Én sem fogom többé kímélni az ország lakóit! - mondja az Úr. Inkább kiszolgáltatok minden embert a szomszédjának és a királynak.

Maga a pásztor is ezt mondja az elején:

- Végül azonban a juhok miatt is keserűség fogta el a lelkem, és ők is megvetettek. Ekkor azt mondtam:

- Nem legeltetlek tovább benneteket! *Aki meg akar halni, csak haljon meg, aki el akar pusztulni, csak pusztuljon ki.* Akik pedig megmaradnak, egyék meg egymás húsát.

Vagyis a gonosz pásztor voltaképpen engedetlensége miatt bünteti az *áldozati* nyájat, amit eladtak és büntetlenül öldöstek. Zavaros. Ám később még próbálkozom a megfejtésével.

Ez a zűrzavar azonban nem a mi hibánk, hanem abból ered, hogy az eredeti szövegek már lejegyzésükkor átestek egyfajta értelmezésen, amelyből annyi év és fordítás után nem könnyű kihámozni a jelentést.

A könyv keletkezésének sajátosságai alapján biztosra vehető, hogy a szerkesztők olyan gondolatokat, képeket is belevettek a jövendölésbe, amelyek talán még Zakariás előttről származtak. Arra gondolok például, hogy a prófétákkal kapcsolatos állásfoglalása két korszakkal is megfeleltethető.

Kiirtom az országból a prófétákat és a tisztátalanság lelkét is. (Zak. 12,2.)

A próféták sora a fogság után lényegében lezárul. Lassan kialakul az a helyzet, hogy mindenkit hamis prófétának tartanak. Egy-két kivétel akad csupán, például az esszénusok Igaz Tanítója, vagy maga Bemerítő János. Csakhogy a próféták megítélése korábban is ellentmondásos volt. Számos olyan próféta volt, például Mikeás, aki kifejezetten elhatárolta magát a prófétáktól. Izaiás, Jeremiás soha nem nevezték magukat prófétának (Komm, Haag). Azok, akik a könyveket összeszerkesztették, már prófétaként említik őket is, ahogy Mózest is. A Zakariás könyvébe bekerült próféta ellenes szövegeknek tehát lehetett sokkal korábbi alapjuk, s ezeket a könyv összeállítói alkalmasnak vélték saját mondanivalójuk alátámasztására.

Felmerül a kérdés, hogy Zakariás könyve nem hamisítvány-e. Hiszen tudunk olyan, eredetileg héberül könyvről, Hénok apokalipsziséről, amely keresztény átdolgozásban maradt ránk, s csak a Holt-tengeri tekercsek megtalálásakor igazolódott a gyanú, hogy hamisítás történt. Felmerülhetne tehát a gyanú, hogy Zakariás könyvével is ez a helyzet. Ám Zakariás könyvét a héber kánon is ebben a formában tartja a Szentírás részének, márpedig abba keresztény szerzők nem nyúlhattak bele. Másrészt, ha így történt volna, akkor a keresztény átdolgozók logikussá tették volna a szöveget, vagyis nem mulasztották volna el Zakariás szavait konkrétan a kereszténység dicsőségére átformálni.

Jézus ismerte a Szentírást. Ha az események utalnak valamelyik jövendölésre, azt szándékosnak kell tekintenünk. Mármint Jézus szándéka szerint valónak. Jézus tehát, Júdás árulásának „megszervezésével” Zakariás könyvére akarta felhívni a figyelmünket, hogy az új Messiás-értelmezést világossá tegye. Ebben a könyvben ugyanis a pásztor és az Isten - lényegében - úgy viszonyulnak egymáshoz, mint az Atya és a Fiú.

A GÚNYOLÓDÓ

Zakariás könyvével, és az Utolsó Vacsorán lejátszódott „botrányos” jelenetekkel elérkeztünk ahhoz a ponthoz, amikor szembe kell néznünk mindazzal a szörnyűséggel, amelyekre eddig mindig azt mondtam, hogy majd később visszatérek rá. Jézus a kánai menyegzőn viccet csinált a saját halálából, a Hegyi Beszédben és később is kigúnyolta a Tízparancsolatot, karikatúrát csinált Mózesből, amikor átkelt a tavon, még a Messiást is nevetség tárgyává tette a betániai vacsorán, Peszáhkor pedig lábmosássá változtatta a kézmosást. Higgyék el, amikor ezt a könyvet elkezdtem írni, fogalmam sem volt erről. Élveztem ugyan Jézus vicceit, ahogyan a tó vízén járt, vagy ahogy szellemesen válaszolt a fontoskodó, vagy pláne ellenséges papoknak, írástudóknak, de eszembe se jutott, hogy ilyen szörnyűséget állítsak: Jézus kigúnyolt mindent, amiben a zsidók hittek. Mintha magát Istent akarta volna nevetségessé tenni.

Ám ahogy az egyes fejezetek megszülettek, mindig akadt bennük valami (maradt is jócskán), amit nem értettem. Izgatottan, s tőlem telhető lelkiismeretességgel igyekeztem utánajárni, mi lehet a magyarázat. S egyre nagyobb döbbenettel vettem tudomásul, hogy *Jézus gúnyolódik*. Olyannyira hihetetlen volt az egész, hogy egy időben megzavarodva fel is hagytam az írással. Bolond lennék ellenségeket szerezni magamnak! Hiszen aki csak elolvassa ezt a förmedvényt, mind meg fog haragudni rám, minden *igaz izraelita,* minden *jó keresztény,* sőt, minden *jó érzésű ember*. Hiszen még egy tiszta szívű ateista is mocskos patkánynak nevezne, amiért puszta szórakozásból bemocskolom az emberiség legnagyszerűbb legendáját.

De nem úsztam meg ennyivel. Amikor a Hénok könyvében szereplő, Jézussal kapcsolatos állítólagos próféciákat kerestem, kénytelen voltam beleolvasni a Holt tengeri tekercsek töredékes szövegeibe, ami meglehetősen fárasztó foglalatosság. Megtudtam ugyanis, hogy azok a bizonyos jövendölések utólagos, középkori betoldások az eredeti könyvbe, hiszen a kumráni tekercsben nem szerepelnek. Kíváncsi lettem, miért lett Hénok könyve apokrif a zsidó hagyomány szerint, vagyis miért nem szerepel a Szentírásban, de amikor az eredeti, töredékes szöveget elolvastam, ez érthetővé vált. Ennek azonban nem volt semmi köze Jézushoz. Így hát, tanácstalanságomban elkezdtem olvasgatni a kumráni kéziratok magyar fordítását, szokásomtól eltérően az elején. Ez volt a *Damaszkuszi irat*. És ebben, mindjárt a második oldalon a következő részre bukkantam:

Megemlékezvén azonban az elődökkel kötött szövetségről, maradékot hagyott Izraelnek, és nem engedte őket végpusztulásra. A harag leteltével azonban, háromszázkilencven évvel azután, hogy Nabukadneccár, Bábel királya kezébe adta volt őket, megvizsgálta őket, és ültetvény gyökerét sarjasztotta Izraelből és Áronból, hogy örökösként birtokba vegye országát, és talajának javai által kiviruljon. Ők pedig belátták bűneiket, és felismerték, hogy vétkes emberek ők, azonban olyanok voltak, mint a vakok, mint az úton tapogatózók, húsz éven keresztül. Isten azonban megértette tetteiket, hogy teljes szívvel kutatták Őt, és Igaz Tanítót állított nekik, hogy térítse őket az Ő szíve szerinti útra. Az pedig tudtul adta a későbbi nemzedékek számára, hogy mit tett (Isten) az utolsó nemzedékben a pártütők gyülekezetével, vagyis az útról letérőkkel.

Ez az az idő, amelyről írva van: „mint csökönyös üsző makacskodott Izrael” (Hós.4:16) ***akkor, amikor fellépett a Gúnyolódó, aki Izraelnek a hazugság vizeit csepegtette, és úttalan pusztába vezette félre őket, lealacsonyította az örök magasságokat, letérítve az igaz ösvényekről, és elmozdítva a határt, amelyet az elődök vontak öröklött birtokukon - hogy végül rájuk vonja Isten szövetségének átkát, és bosszúálló kard élére juttassa őket, amely megbosszulja a szövetséget, mivel a ‘hízelgő dolgokat’ kutatták, és az ámítást választották.***

A ‘rés’-t vigyázták és a ‘szépséges nyakat’ választották. *Igaznak mondták a gonoszt, és gonosznak az igazat,* a szövetség megszegésére és a törvény áthágására késztettek. Az igaz lelkére törtek, és minden tökéletesen járó (ember) utálatosság lelküknek. Karddal jártak nyomukban, és tömegeket térítettek el. Ekkor fellobbant Isten haragja gyülekezetük ellen, hogy elpusztítsa egész tömegüket, hiszen cselekedeteik tisztátalanságnak számítanak az Ő színe előtt. (CD, col. I. 4. -col.II. 1.)

Ezt a jóslatot egy olyan iratban olvashatjuk, amely két helyről került elő. Az első két példány a XIX. században került a tudósok asztalára, egy kairói zsinagóga úgynevezett *genizárjából*. A másikat pedig a XX. század közepén fedezték fel az egyik holt-tengeri barlangban. (Ez utóbbi helyen több töredéket találtak.) Hamisításról tehát nem lehet szó. Az irat a tudósok szerint az i.e. második században keletkezett (*Fröhlich)*.

A szövegben említett Igaz Tanítót nem tudjuk azonosítani. Talán ő lehet az a személy, aki az esszénusok elkülönült szektáját megalapította. A *Gúnyolódó* kilétéről azonban még ennyi fogalmunk sincs. Nincs ugyanis semmiféle utalás ilyen szereplőre egyetlen ismert, bibliai iratban sem.

Ám ha végiggondoljuk mindazt, ami az én méltatlan könyvemnek utálatos oldalain elénk tárult, villámcsapásként hasít belénk: Jézus volt a Gúnyolódó! Lehetséges ez?

A szöveg múlt időben fogalmaz. Ez alapján tehát felmerül a gyanú, hogy a könyv valójában Jézus földi tevékenysége *után* született, szerzője tulajdonképpen a már ismert események tudatában írta könyvét. Vagy legalábbis az a rész utólagos kiegészítés, amely a Gúnyolódóról szól.

Ám ha jobban belegondolunk, ennek nem sok a valószínűsége. Ha Jézust Gúnyolódónak nevezték volna Kumránban, akkor leírták volna csúfos halálát is, amely megérdemelten jutott osztályrészéül, mert meggyalázta a szent hagyományokat. Ám a szöveg ezzel pont ellentétes módon, *nem negatív* alaknak tekinti a Gúnyolódót, hanem olyan szereplőnek, aki a nép bűnei miatt tette amit tett! Ebben az esetben viszont leírták volna feltámadását is. A Gúnyolódóról szóló jövendölés tehát nem utólagos okoskodás volt.

Mi történt ezekkel a szövegekkel? A kumráni közösség, - ahonnan, mint láttuk Bemerítő János a világ elé lépett -, Jeruzsálem pusztulása után maga is megsemmisült. Irataikat elrejtették, abban a reményben, hogy visszatérhetnek egykori lakóhelyükre, de a nagy pusztulásban kevesen maradtak meg. A rómaiak különös kegyetlenséggel irtották őket. Akik megmaradtak, kénytelenek voltak elhagyni a Szentföldet. Így kerülhetett Kairóba ez a szöveg, hiszen Kairóban viszonylag független zsidó kolónia létezett. Korábban saját templomot is építettek Elephantiéban, ami a jeruzsálemi kultusztól való függetlenséget jelentette.

Ezt az iratot azonban valamikor „kiközösítették”. Az a küszöb alatti hely ugyanis, ahonnan előkerült, a hibás iratok tárolására szolgált. Természetes ugyanis, hogy egy több száz éves iratot csak úgy megsemmisíteni nem lehet. Hiába van benne hiba, elírás, bármi, az irat a rajta lévő szöveg miatt szent. Kidobni nem szabad, használni veszélyes. Ezért elrejtették. Kérdés, mikor. Hiszen az onnan előkerült kézirat valamikor a középkorban keletkezett, tehát másolat. Tudjuk, hogy a Damaszkuszi iratnak bizonyos töredékei a középkorban is használatban voltak. Valószínű tehát, hogy lemásolták többször is, de nem az egészet, mert azt a Gúnyolódóra vonatkozó rész miatt kivonták a forgalomból. Feltehető tehát, hogy voltak, akik felismerték a párhuzamot Jézus és a Gúnyolódóra vonatkozó jövendölés között, és azt el akarták hallgatni. Hiszen, ha Jézus valóban egy prófécia megtestesítője, akkor nem lehet cáfolni a létét. Márpedig a hithű zsidó közösségek számára létfontosságú volt, hogy a Jézussal foglalkozó könyveket

meghagyják a „buta kereszténynek”, akik amúgy is sötétben botorkálnak. Hiszen félreértik az Írást.

És ez az a pont, amiben igazuk volt. A kereszténység kezdettől fogva félreértette, sőt, néha félremagyarázta Jesua Hamassiah üzenetét. Ennek sok oka volt. Kezdődött az ortodox zsidók gyűlölködésével, még akkor, amikor Jézus követői is mind zsidók voltak. Erről a korszakról megdöbbentő képet fest az apostolok levelezése. Pál apostol és a többiek unos-untalan figyelmeztetik híveiket, hogy ne higgyenek a tévtanítóknak. Ilyen önjelölt, botcsinálta prédikátor nyilván szép számmal akadt azok között, akik látták Jézust, vagy ismertek valakit, aki látta őt. Mindenféle szedett-vedett történetek és mondások születtek, azért kellett aztán „hivatalos” evangéliumokat írni, hogy az igazság fennmaradjon. Ám Jézus halála után nem sokkal már az apostolok között is éles ellentétek támadtak. Pált, aki nem volt Jézus közvetlen tanítványa, az „eredeti” apostolok, elsősorban Jézus testvérei, meglehetős gyanakvással, sőt lenézéssel kezelték. Jézus távozása után egy emberöltővel már ők voltak a Krisztust követő zsidók legfőbb tekintélyei, pedig ők, János apostol szerint, nem is hittek benne. Az a három apostol, akit Jézus akkor választott maga mellé, ha valami egészen rendkívüli esemény következett, vagyis a „nagyobb” Jakab, Péter és János, a Mester halála után alig néhány évvel szóhoz sem jutott Jézus testvérei mellett. (Jakabot, János testvérét, a legtekintélyesebb tanítványt, nemsokára ki is végezték.) Péter pedig *félt* a „kisebb” Jakabtól. Vagy legalább is szégyellte magát előtte. Az az „antiszemitizmus”, ahogyan János apostol mindig negatív szerepet tulajdonít könyvében a „zsidóknak”, ebből az elkeserítő, és megdöbbentő ellentétből eredt. Pedig az Úr testvérei is jót akartak. Mint láttuk, Jakab valóságos szent volt, legalább is, amikor meghalt.

Ha a legszűkebb apostoli testületben ekkora volt a feszültség, mit várhatunk azoktól, akik kezdettől fogva gyanakvással, csalódottan, vagy kimondottan ellenségesen nézték Jézus tevékenységét? Azt kell mondanunk, hogy Jézus távozása után szó szerint elszabadult a pokol. Ebben a helyzetben Pál apostol a pogányok között élő zsidók, s az ő kedvükért általában a pogányok tanítását tette meg élete céljául, s Péter és János is ezt az utat választotta, talán kevésbé öntudatosan. Vagyis kialakult az a helyzet, hogyha a választott nép nem fogadta be Isten Igéjét, akkor az legyen a „kutyáké”. Nem megvető értelemben.

Ebből aztán az apostolok halála után létrejött a kereszténység, amely kezdettől fogva (az apostoli idők után) befogadott mindenféle bálványimádást, a Kereszt tiszteletétől az ereklyék kultuszán át a bizánci képrombolásig, és azt a következtetést vonta le a történtekből, hogy Isten visszavonta a választott népnek tett ígéretét. Mintha Isten egy szélkakas lenne, aki hol erre fordul, hol arra.

Jézus tanítása azonban ezt nem támasztotta alá. Jézus mindvégig következetesen vallotta azt, hogy Isten *nem vonja vissza a szavát.* Ha egyszer kiválasztotta Ábrahám utódait, akkor azon nem változtat. Jézus mindvégig tartotta is magát ehhez, amit a Szentírás annyiszor hangoztat:

Az ÚR angyala fölment Gilgálból Bókímba, és ezt mondta:

- Kivezettelek benneteket Egyiptomból, és behoztalak erre a földre, amelyet esküvel ígértem atyáitoknak, és azt mondtam: Nem bontom fel szövetségemet veletek soha... (Bír.2,1.)

Csakhogy Jézus tanításából első perctől kezdve áradt az az üzenet is, hogy a Biblia népe *félreértette* Istent. Az Úr nem az ő kedvükért, hanem *az egész emberiség kedvéért* választotta ki a zsidó népet.

Ez persze nem szerepel szó szerint a Szentírásban, csakhogy ha odafigyelünk, kihallatszik az üzenet.

- Most azért, ha engedelmesen hallgattok szavamra, és megtartjátok szövetségemet, akkor ti lesztek az én tulajdonom valamennyi nép közül, *bár enyém az egész föld.* Papok királysága és szent nép lesztek. Ezeket az igéket kell elmondanod Izráel fiainak. (2Móz.19,5-6.)

- Nem azért szeretett meg, és nem azért választott ki benneteket az ÚR, mintha valamennyi nép közt a legnagyobbak volnátok, *hiszen a legkisebbek vagytok valamennyi nép közt*, hanem azért, mert szeret benneteket az ÚR, *és megtartja azt az esküt, amelyet atyáitoknak tett*. Ezért hozott ki benneteket az ÚR erős kézzel, és ezért váltott ki a szolgaság házából, Egyiptom királyának, a fáraónak kezéből. Tudd meg tehát, hogy a te Istened, az ÚR az Isten. Állhatatos Isten ő, aki hűségesen megtartja szövetségét ezer nemzedéken át is, azok iránt, akik szeretik őt és megtartják parancsolatait. De megfizet személy szerint azoknak, akik gyűlölik őt, elpusztítja őket. Nem késik megfizetni személy szerint annak, aki gyűlöli őt. (5Móz.7,7-11.)

- Ne gondolkodj tehát így: az én erőm és hatalmas kezem szerezte nekem ezt a gazdagságot! Hanem gondolj arra, hogy Istened, az ÚR ad neked erőt a gazdagság megszerzésére, *hogy fenntartsa szövetségét, amelyre esküt tett atyáidnak*. Így van ez ma is. De ha mégis elfeledkezel Istenedről, az ÚRról, és más isteneket követsz, azokat tiszteled, és azok előtt borulsz le, kijelentem ma nektek, hogy akkor menthetetlenül elvesztek!

***Nem a magad igazságáért és szíved egyenességéért mégy be oda, hogy birtokba vedd földjüket*, hanem ezeket a népeket gonoszságuk miatt űzi ki előled Istened, az ÚR, hogy megtartsa ígéretét, amelyet esküvel fogadott meg az ÚR atyáidnak, Ábrahámnak, Izsáknak és Jákóbnak. (...)**

Akkor ezt mondta nekem az ÚR: Indulj, és menj le innen hamar, mert megromlott a néped, amelyet kihoztál Egyiptomból. Hamar letértek arról az útról, amelyet parancsoltam nekik, és öntött bálványt készítettek maguknak. (5Móz.8,17-9,12.)

Íme, az ÚRé, Istenedé az ég és az egeknek egei, a föld és minden rajta levő. Mégis *csak a te atyáidat kedvelte meg az ÚR*, őket szerette, és az ő utódaikat, titeket választott ki valamennyi nép közül. Így van ez ma is. *Metéljétek azért körül a szíveteket, és ne legyetek többé kemény nyakúak!* (5Móz.10,14-16.)

Ezt az idézetet szándékosan hagytam a sor végére. A hasonlat, amit Mózes használ, tartalmát tekintve világos: szívetek szerint legyetek a választott nép. Különben azonban mulatságos képzavarnak tűnik. Lehetséges, hogy utólagos „javítás" eredménye? Vagy az eredeti kifejezések nem voltak ennyire plasztikusak? A „körülmetéltség" ugyanis - ahogy azt például Pál apostol leveleiben láthatjuk - teljesen elvont értelmet vett fel. Én azonban nem hagyhatom szó nélkül, milyen zavaros lett az emberiség nagy részének fogalma Istenről és a Szövetségről, főleg az utóbbi évszázadban. Úgy viselkednek, mint akik a nyakukat metélték körül.

A „körülmetélés" a szövetség szimbóluma volt. Isten kiválasztott egy embert, aztán annak utódai közül egy népet (a legkisebbet, mert az öröklés valahogy rendszerint a kisebb fiú útján folytatódott), és a kiválasztás jeleként elvárta tőlük, hogy megjelöljék a testüket. Legalábbis a férfiak. Ám, ahogy Mózes szövege világosan megmondja, a testi jel semmit nem ért, ha a szív nem vált „körülmetéltté". Márpedig a szövetség legfontosabb követelménye az volt, hogy *ne essünk bálványimádásba.*

Ez volt az a bűn, amiért Isten haragjában lesújtott népére. Csakhogy nem azért, mert idegen isteneket imádott, hanem mert *magából a Szövetségből csinált bálványt.*

A bálványimádás ugyanis nem abban van, hogy egy faragott követ, festett képet imádunk, hanem abban, ha azt hisszük, *befolyásolhatjuk Istent.* A bálványimádás valójában varázslást jelent: az emberek, szerte a világon mindig is áldozattal, rítusokkal akarták rávenni az istenséget, vagy démont, hogy azt tegye, amit kértek tőle.

A zsidó vallásból elvileg minden bálványt száműztek, hiszen a zsidó gondolkodás és szív sokkal magasabb szinten állt, mint bármelyik korabeli vallás. Ám Jézus korára magából a Törvény tiszteletéből lett bálványimádás.

Ha azt hiszik, hogy ezt csak én állítom, olvassák el Dávid 115. Zsoltárát:

Miért mondogatják a pogányok: „Hol van hát Istenünk?”
Istenünk az égben és a földön mindent végbevitt, amit csak akart.
De az ő bálványaik csak arany és ezüst, emberi kéznek művei.
Van szájuk, de nem beszélnek, van szemük, de nem látnak,
van fülük, de nem hallanak, van orruk, de nem éreznek,
van kezük, de nem markolnak, van lábuk, de nem mozdulnak,
és torkukon nem jön ki a szó.
***Ilyenek azok is, akik csinálták őket, s mindnyájan, akik bennük bíznak.* (Zsolt 115,3-9.)**

Aztán vessék össze a bálványok és a bálványimádók fenti leírását azzal, amit Izajásnál olvastunk:

Menj, mondd meg ennek a népnek:
Hallván halljatok, de ne értsetek,
látván lássatok, de ne fogjátok föl.
Tedd érzéketlenné e nép szívét,
süketté a fülét
és kösd be a szemét,
hogy ne lásson a szemével,
ne halljon a fülével
és ne értsen a szívével,
s így ne térjen meg és ne gyógyuljon meg. (Iz.6.9-10.)

A két szöveg közötti párhuzam persze belemagyarázásnak látszik. Mint minden olyan értelmezés, amely egy homályos, prófétai szöveget értelmez. Ezt tették már a keresztények, de ezt tették már a zsidó teológusok is. Csak hogy a fenti két idézet közül a másodikkal akkor foglalkoztam, amikor arról volt szó, hogy miért tanít Jézus példabeszédekben. Ha ilyen szempontból vizsgáljuk a párhuzamot, kiderül az a jelentés is, amiről akkor nem beszéltem: Jézus nem csak azért használja a példabeszédeket, mert titokban akarja tartani kilétét, hanem mert a *teológiai szöveget félremagyaráznák.* Azért beszél példabeszédekben, mert különben bármit mondana, annak ellene vetnének egy idézetet, hiszen az Írást *bálványnak tekintik,* ezért tudják alkalmazni, tetszésük szerint.

Vagyis az az idézet, amire Jézus hivatkozik, amikor a példabeszédek kérdése felmerült, azt jelentette, hogy *bálványimádó lett a nép.* Izaiás idejében, vagy pláne a 115. Zsoltár idejében ez talán valóban idegen kultuszok átvételét jelentette, Jézus korában azonban már nem, hiszen ilyesmiről nem tudunk.

A bálványimádás elleni isteni parancs nagyon régi, alighanem már Ábrahám is tisztában volt vele, bár „hivatalosan” Mózes korából származik. Ám nagyon furcsa lenne, ha mondjuk Jákob (akinek Isten az Izrael nevet adta) bálványimádó lett volna. Éppen ezért nagyon fontos megértenünk a bálványimádás mibenlétét.

Mint arról már volt szó, bálványimádásnak azt kell tartanunk, amikor az ember *valamilyen szertartás* segítségével befolyásolni akarja Istent. Ezért voltak bálványimádók az egyiptomiak, vagy a görögök. Vagyis nem azért, mert faragott szobrok, vagy festett képek előtt imádkoztak. Ha ezt a vádat egy ókori, athéni polgárnak vetnénk a szemére, a hasát fogná a röhögéstől. Nem véletlen, hogy amikor Pál apostol az Areioszpagoszon a görög istenek szobrai előtt prédikált, fel se vetette ezt a butaságot. Kinevették volna. A görögökről ugyanis sok rosszat lehet mondani, de azt, hogy nem tudtak gondolkodni, nem. Számukra (és az egyiptomi papok számára is) nyilvánvaló volt, hogy nem a faragott kő, vagy fa teljesíti a kérésüket, hanem a láthatatlan istenség, amely a szellemi világban uralkodik.

Csakhogy ebből egy megdöbbentő következtetés adódik. Vegyük alapesetnek, amikor az ember meg van győződve arról, hogy léteznek különféle természetfeletti erők, istenségek, démonok, akiket befolyásolni lehet. Ráolvasással, könyörgéssel, satöbbi. Magától adódik az első lépés: ábrázolja azt a bizonyos istenséget úgy, ahogy elképzeli. (Ahogy őseitől tanulta.) Közben nem azt gondolja, hogy maga a rajz, vagy szobor fog cselekedni, hanem azt, hogy mivel így kifejezte tiszteletét a démon előtt, (és a megfelelő varázsigét, szertartást alkalmazta), az az őt megillető ajándék elfogadása után teljesíteni fogja a kérését. Sőt, *kénytelen lesz* teljesíteni azt. Később ebből helyenként „művészet" lett, mert egyes emberek fontosnak tartották, hogy a szobor, vagy kép *szép* legyen. És ez nem mindegy.

Idáig rendben is van. De hogyan lett a *képtilalomból* bálványimádás? Sajnos abban a helyzetben vagyunk, hogy nem kell visszamennünk ezer éveket ennek megfejtéséhez, ugyanis ez divat napjainkban új erőre kapott. Léteznek olyan „keresztény" irányzatok, amelyek szerint hívő embernek tilos a lakásában olyan másolatot tartania, amely egy ókori istent ábrázoló szoborról, képről készült. Mert azok valamikor a bálványimádást szolgálták, tehát aki ma ilyet tart, maga is bálványimádó. Mi itten a probléma? Az, hogy eszerint *tényleg léteztek* ezek az ókori „istenek". Hiszen ha valaki egészen biztos abban, hogy Pallasz Athéné, Zeusz, vagy maga Baál soha nem létezett, megfelelő könnyedséggel nevet azokon a tárgyakon, amelyek őket ábrázolják, és - ha teheti - gyönyörködik a művészi megfogalmazásban. Ugyanis ezek - mármint főleg a görög szobrok - szépek voltak. De még a csúnya szobrok is *érdekesek* ma már, hiszen nincs, és soha nem is volt mögöttük semmi. Ami mögöttük volt, az a *bálvány-imádás* volt, amivel befolyásolni akarták a „szellemi erőket". Ám ha a modern bálvány-imádókat vesszük, ők azzal akarják *befolyásolni Istent,* hogy kiirtják a szobrokat. Mert elhiszik, hogy a szobrok mögött valóban lehet „valaki". Ez a bálványimádás lényege.

De mi a helyzet a zsidó vallás képtilalmával? Hiszen, mint láttuk, Isten a Tízparancsolatban tiltotta meg bálványok készítését. Ez az adott korban nyilván azt jelentette, hogy a többi „istennel" ellentétben, Istennek semmilyen szobrot, vagy képet nem szabad állítani. Döbbenetesen szép parancs. Hogyan lett ebből a parancsból bálványimádás? Természetesen sehogy, az ugyanis nem a képtilalomból származik. Csakhogy amikor a zsidó vallásban létrejött a képtilalom, még mindenki úgy gondolta - a korabeli zsidó nép is -, hogy az istenség (démon) ábrázolása képes hatni a szellemi világra. Azt nem tudjuk kikövetkeztetni, mi volt Ábrahám idején, bár feltehető, hogy már ő sem állított bálványokat. Az viszont egészen biztos, hogy a zsidók elborzadtak attól az alvilági kultusztól, amit Egyiptomban láttak. Egyiptomban döbbenetes gazdagsággal és bonyolultsággal virágzott a bálványkultusz. Amulettektől kezdve a halottak mellé tett kis szobrocskákon át a ráolvasási szövegekig mindenféle praktikák léteztek, amelyekkel befolyásolni akarták a szellemvilág hatalmait. Ebből is látszik, milyen alaptalanok azok a feltételezések, amelyek a zsidó vallás egyistenhitét EchnAton fáraó reform kísérletéből származtatják. A fiatal, tragikus sorsú király ugyanis élete végéig megmaradt bálványimádónak. (Ha nem így van, és ő pont azért engedte meg az istenség ábrázolását, amiért sem tartom azt bűnnek, akkor bocs, ám erre nem utalnak jelek.)

Vagyis a zsidó vallásban lévő képtilalomhoz is tapadt bálványimádás, mert mindenki hitt abban, hogy a démonokat lehet befolyásolni. Csakhogy ez két értelemben is igaz. Egyrészt igaz abban az értelemben, ahogyan azt a mai teológusok állítják. Vagyis azért volt tilos Isten ábrázolása, mert csak így lehetett szakítani a buta varázslási kultusszal. De sajnos igaz abban az értelemben is, hogy ezt kezdettől fogva kevesen értették. Ugyanaz játszódott le velük is, mint a keresztényekkel, csak fordítva: a keresztény teológusok tudták, hogy semmilyen kép, vagy szobor nem befolyásolhatja a szellemvilágot, mert a szellemvilágot is egyedül Isten befolyásolja, ám a hívek tömegei babonás reményeket fűztek - és fűznek - gyertyákhoz, táblácskákhoz, szertartásokhoz. A régi, zsidó tudódok is tudták, hogy mi a képtilalom értelme, a „sokaság" azonban azt hitte, azzal befolyásolhatja Istent, hogy *nem ábrázolja.* Vagyis engedelmesen betartja a parancsot, ahogy a bálványszobrok, vagy usébtik használói is engedelmesen betartották a démonok előírásait.

Az a tény ugyanis, hogy a szobrok nem istenek, nem csak az egyiptomiak, vagy a görögök számára volt nyilvánvaló, hanem a zsidó próféták számára is. Amikor Illés csúfolja Baál papjait, hogy miért nem kapnak jelet istenüktől, talán vécére ment (lásd a korábbi idézetet), világosan értésünkre adja, hogy nem tekinti a Baál tiszteletére faragott szobrokat istennek. Sőt, azt sem gondolta, hogy Baál papjai azt hiszik, maguk a bálványok fognak cselekedni. Illés tanúságtevése elsősorban arra vonatkozott, hogy *nincsenek* más istenek, csak Isten van. Illés kortársai közül azonban ezt sokan nem értették. Hiszen még Mikeás is azt írta, hogy **minden nemzet a maga istenének nevében jár!** Mintha több isten lenne.

Ám Illéstől arra is példát kapunk, hogyan „kell" Istenhez fordulni. Nem úgy, mint Baál papjai, akik a megfelelő szertartásokat elvégezve elvárják, hogy istenük cselekedjen. Nem, Illés még meg is nehezíti Isten dolgát: annyi vizet önt az égő áldozati oltárra, hogy a köréjük ásott csatornában is folyik a víz! (Pedig éppen esőért imádkoztak.) Persze nem azért, hogy Istent tegye próbára, hanem hogy a körülötte álló népnek bizonyítsa, mekkora hatalma van Istennek. *Majd imádkozni kezdett.* Tehát pont az ellenkezőjét tette, mint a bálványimádók, ő nem zsarolta az Istent, hanem provokálta. Talán még az is eszébe jutott, hogy az Úr haragjában belőle magából csinál égőáldozatot. Baál papjai (vagy az egyiptomi varázslók) azt állították, azért van hatalmuk, mert hatalmuk van az istenek felett. Illés pedig azt mondta, azért van hatalma, mert az Isten hatalmas, aki, ha akarja, teljesíti *szolgája* kérését. Vagyis nem is neki van hatalma, hanem csak Istennek. Ez volt a zsidó vallás lényege. De akkor hogyan lett belőle bálványimádás?

Úgy, hogy vallás lett belőle. A kiválasztottság tudata azt eredményezte, hogy a Biblia népe kultuszt csinált a Szövetségből. Azt, ami ajándék és kitüntetés volt, természetesnek vette, és önmagát tartotta kivételesnek. Ezért „kellett" annyira összebonyolítani a Szövetségre vonatkozó Tízparancsolatot, hogy már akkor sem mindenki tudott kiigazodni benne, és ezért volt annyi kibúvó és kerülő, amivel egyesek megkerülték Isten akaratát. Ezért volt igaz, amit *Ézsajás* mondott, hogy **parancsaik csak emberi parancsok.**

Különösen szomorú ez akkor, ha figyelembe vesszük, hogy már az Ószövetség népének is tudnia kellett: Isten számára *az egész emberiség* a fontos. Ha elolvassuk az alábbi szöveget, egyértelműen kiderül, hogy Isten a *pogányok* áldozatait is magáénak tudta.

Bárcsak volna valaki köztetek, aki bezárná a templom ajtaját, és ne égne hiába oltáromon a tűz! Nem telik kedvem bennetek - mondja a Seregek URa -, nem kívánok tőletek áldozatot!

Hiszen napkelettől napnyugatig nagy az én nevem a népek között, és mindenütt jó illatú áldozatot mutatnak be nevemnek, és az tiszta áldozat! Mert nagy az én nevem a népek között - mondja a Seregek URa.

Ti pedig meggyalázzátok, amikor azt gondoljátok, hogy az ÚR asztalát tisztátalanná szabad tenni hitvány terménnyel és eledellel.

Azt mondjátok: Micsoda fáradság! - és még lihegtek is közben - mondja a Seregek URa. Pedig lopott állatot hoztok, vagy sántát és bénát. Ha ilyen áldozatot akartok hozni, nem kívánom tőletek! - mondja az ÚR.

Átkozott a csaló! Van ép hím állat a nyájában, mégis hitványat áldoz az ÚRnak, ha fogadalmat tesz. Pedig én nagy király vagyok - mondja a Seregek URa -, *és félik nevemet a népek!*

(...)

Fárasztjátok beszédetekkel az URat. Ezt kérdezitek: Mivel fárasztjuk? - Azzal, hogy ezt mondjátok: Minden gonosztevőt jónak tart az ÚR, kedvét leli bennük! Vagy amikor ezt kérdezitek: *Hol van az igazságos Isten?* Én majd elküldöm követemet, aki egyengeti előttem az utat. Hamar eljön templomába az ÚR, aki után vágyódtok, a szövetség követe, akit kívántok. Jön már! - mondja a Seregek URa. (Mal. 1,10-3,1.)

Jézus egész földi működése a bálványimádás elleni harc jegyében telt el. Ezért kellett viccet csinálnia a napkeleti bölcsekből, akiknek szükségük volt égi jelekre. Ezért kellett kiforgatnia a Tízparancsolatot, hogy az emberek megértsék annak eredeti jelentését. Ezért kellett kigúnyolnia a zsidó vallást, hogy az emberek megértsék, tényleg kiválasztotta Isten Ábrahám igazi utódait, hogy „titkos ügynökként" vezessék az emberiséget. Ezért kellett viccet csinálnia a saját halálából, sőt a Messiásból, hogy az emberek megértsék, *értünk van minden.* Cserébe nem hajbókolást vár, amitől úgy érezzük, jogunk van egymást kiirtani, hanem *egymás,* pontosabban *mindenki iránti* szeretetet, mert csak ezzel tudjuk bizonyítani, hogy szeretjük Istent. Sőt, nem is az a fontos, hogy bebizonyítsuk, Istent szeretjük, mert ha tudjuk szeretni ellenségeinket, akkor csak tudjuk szeretni Istent is.

Isten célja választott népével, akit *nagyon szeret*, ezek szerint az, hogy minden „megátalkodott, gonosz" népet az egyetlen Isten felé vezessen. Nem is lehet ennél szebb hivatást elképzelni. Isten szolgájává tette a Biblia népét, hogy *az egész emberiséget vezesse általa.* Így Izrael lett a kovász, amitől az egész emberiség tésztája meg fog kelni. Csakhogy legszentebb ünnepeik egyike arról szólt, hogy *a kovászt elvetik.* Különösen tragikus ez akkor, ha arra gondolunk, hogy Jeruzsálem római ostroma Peszáhkor kezdődött. A rómaiak - Josephus Flavius szerint - legalább hárommillió embert zártak körül. Tragikus, ahogy az alábbi jövendölés kísértetiesen idézi fel ezt az *ördögi* helyzetet, amelyben Josephus Flavius szerint valóban történt emberevés is:

- Fegyvert hozok rátok, hogy bosszút álljon a szövetségszegésért. Ha városaitokba veszitek be magatokat, akkor dögvészt bocsátok rátok, és az ellenség kezébe adlak benneteket. Amikor eltöröm nálatok a kenyér botját, tíz asszony egy kemencében süti majd a kenyereteket, és kimérve adják oda kenyereteket, úgyhogy esztek ugyan, de nem laktok jól. És ha még azután sem hallgattok rám, hanem szembeszálltok velem, akkor haragomban én is szembeszállok veletek, és bizony, hétszeresen fenyítelek meg benneteket vétkeitek miatt. Fiaitok húsát fogjátok enni, és leányaitok húsát eszitek majd.

Elpusztítom áldozó halmaitokat, kiirtom tömjénező oltáraitokat, és hulláitokat holt bálványaitok mellé szórom, mert megutállak benneteket. Városaitokat rommá teszem, és szent helyeiteket elpusztítom, mert nem kedvelem illatáldozataitokat. Úgy elpusztítom én az országot, hogy még azok az ellenségeitek is megborzadnak tőle, akik ott fognak lakni. *Titeket pedig szétszórlak a nemzetek közé, és kirántott karddal üldözlek benneteket.* (...)

Akik pedig megmaradnak közületek, azoknak a szívében gyávaságot keltek ellenségeik földjén, úgyhogy üldözni fogja őket még egy szél-űzte falevél zizzenése is; menekülnek, mintha fegyver elől menekülnének, és elesnek, pedig senki sem üldözi őket. (...)

De ha megvallják bűnüket és atyáik bűnét, azt hogy hűtlenül ellenem szegültek, meg azt is, hogy szembeszálltak velem, ami miatt én is szembeszálltam velük, és elvittem őket ellenségeik földjére, *ha majd megalázkodik körülmetéletlen szívük, és békével hordozzák büntetésüket, akkor visszaemlékezem a Jákóbbal kötött szövetségemre, az Izsákkal kötött szövetségemre, meg az Ábrahámmal kötött szövetségemre, és gondom lesz az országra is.* (3Móz.26,25-42.)

Felháborítóan hangzik, de le kell írnom, hiszen logikus. Ha a zsidók fontosabbak lettek volna Istennek, mint mondjuk a görögök, a négerek, vagy az inkák, akkor csak zsidókat teremtett volna. Istennek tehát az volt a célja Izraellel, hogy fennmaradjon mindaddig, amíg az emberiség föl nem ismeri Alkotóját, s akkor megszűnik, mert mindenki *izraelita* lesz, aki megmarad. Mert Istennek *az egész Teremtés* tetszik.

A zsidó vallás hivatalos képviselői tehát abba a tévedésbe estek Jézus korában, hogy saját, szent szerepüket úgy értették, hogy ők maguk szentek. Azok viszont, akik „átvették tőlük a stafétabotot", (és itt nem csak a keresztényekre gondolok), abba a tévedésbe estek, hogy azt hitték, Isten meggondolta magát.

Erről szól a Tékozló fiú példabeszéde.

„Egy embernek volt két fia. A fiatalabbik egyszer így szólt apjához:

- Apám, add ki nekem az örökség rám eső részét!

Erre *szétosztotta köztük* vagyonát. Nem sokkal ezután a fiatalabbik összeszedte mindenét és elment egy távoli országba. Ott léha életet élve eltékozolta vagyonát. Amikor már mindenét elpazarolta, az országban nagy éhínség támadt, s nélkülözni kezdett. Erre elment és elszegődött egy ottani gazdához. *Az kiküldte a tanyájára a sertéseket őrizni.* Örült volna, ha éhségét azzal az eledellel csillapíthatta volna, amit a sertések ettek, de még abból sem adtak neki. Ekkor magába szállt:

- Apám házában a sok napszámos bővelkedik kenyérben - mondta -, én meg éhen halok itt. Útra kelek, hazamegyek apámhoz és megvallom: Apám, vétkeztem az ég ellen és teellened. Arra, hogy fiadnak nevezz, már nem vagyok méltó, csak béreseid közé fogadj be.

Csakugyan útra kelt és visszatért apjához. Apja már messziről meglátta és megesett rajta a szíve. Eléje sietett, a nyakába borult és megcsókolta. Erre a fiú megszólalt:

- Apám, vétkeztem az ég ellen és teellened. Már nem vagyok méltó arra, hogy fiadnak nevezz.

Az apa odaszólt a szolgáknak:

- Hozzátok hamar a legdrágább ruhát és adjátok rá. Az ujjára húzzatok gyűrűt, és a lábára sarut. Vezessétek elő a hizlalt borjút, és vágjátok le. Együnk és vigadjunk, hisz fiam halott volt és életre kelt, elveszett és megkerült.

Erre vigadozni kezdtek.

Az idősebbik fiú kint volt a mezőn. Amikor hazatérőben közeledett a házhoz, meghallotta a zeneszót és a táncot. Szólt az egyik szolgának és megkérdezte, mi történt.

- Megjött az öcséd, és apád levágta a hizlalt borjút, hogy egészségben előkerült - felelte.

Erre ő megharagudott, és nem akart bemenni. Ezért az apja kijött és kérlelte. De ő szemére vetette apjának:

- Látod, én annyi éve szolgálok neked és egyszer sem szegtem meg parancsodat. És nekem még egy gödölyét sem adtál soha, hogy egyet mulathassak a barátaimmal. Most meg, hogy ez a fiad megjött, aki vagyonodat rossz nőkre pazarolta, hizlalt borjút vágattál le neki.

Az mondta neki:

- Fiam, te mindig itt vagy velem, és mindenem a tied. S illett vigadnunk és örülnünk, mert ez az öcséd halott volt és életre kelt, elveszett és megkerült." (Lk.15,11-32.)

Sokan sokféleképpen értelmezték már ezt a példabeszédet. Vannak, akik szerint az idősebb testvér jelenti a zsidó népet, - erre utal az a kijelentése az apának, hogy ő mindvégig mellette volt - a kisebb testvér pedig a megtérő pogányokat. Mások szerint a zsidó nép jelképe a fiatalabb testvér, hiszen ő az, aki mindig letér a helyes útról, ám akit az apa mégis nagyon szeret. Ráadásul a zsidó nép üdvtörténetében mindig a kisebb testvér örökölte Isten áldását, már Ábrahám fiai óta. Maga a zsidó nép is, ahogy Mózesnél olvastuk, a *legkisebb* volt.

Jézus esetében azonban valószínű, hogy *mindkét testvér* a zsidó nép szimbóluma. Az idősebb az, amelyik mindig „apjánál van", vagyis arra hivatkozik, hogy betartja a Törvényt („egyszer sem szegtem meg parancsodat"). Ők a vallás hivatalos képviselői. A másik pedig a tékozló öcskös, aki *szereti* az apját, de eltévelyedett. Az Atya azt várja, hogy bűnbánóan visszatérjen, és akkor visszakapja méltó helyét a családban. Arra, hogy a fiatalabb testvér is zsidó, humoros módon utal a sertések említése. El sem képzelhetünk megalázóbbat egy a disznóhústól tartózkodó ember számára, mint hogy idegenek disznait kelljen őriznie, de nemhogy a disznóhúsból, hanem még a moslékból sem kap enni.

Az Isten tehát nem tagadja meg az „idősebb testvért" sem, de kioktatja: nem elég, hogy te is megkaptad részedet, még te haragszol, amiért visszafogadtam bűnbánó *testvéredet*?

Na és velünk, pogányokkal nem is foglalkozik? Dehogynem. A szövegben persze ez nem túl hangsúlyos, de kiderül belőle, hogy a szolgákkal és a béresekkel, sőt az idegen népekkel „nincs semmi baja". Nem vár tőlünk sokat. Nem lenézésből, hanem mert a mi kedvünkért, az egész emberiség kedvéért választott ki egy népet, akitől viszont *mindent elvár*. Isten ugyanis szabad lényeket akart létrehozni **(én mondom, mindnyájan Istenek vagytok)**, és a szabadság kényes portéka. Könnyen vezethet a szabad ember, vagy „csak" a szabadság megsemmisüléséhez. Kellett tehát egy „kontroll csoport", ahol a szabadság kevesebb, az érdem viszont nagyobb, de végső soron csak azért, hogy mindenki eljusson a szabadság (amikor a jó „érdek nélkül tetszik") igazi állapotába. Ehhez bűnökön keresztül vezet az út, ezért kell a Törvény, hogy tudjuk, hol járunk.

A zsidó nép küldetését tekintve ugyanis különbséget kell tenni a *kiválasztás* és a *szövetség* között. A kiválasztás, mint láttuk, *feltétel nélküli volt*, hiszen Ábrahám, Izsák és Jákob

kedvéért történt. A szövetség azonban kétoldalú szerződés volt, ezért bomlott fel mindannyiszor, amikor az Úr népe megszegte. Ám Isten minden alkalommal a maradékból, vagyis a választott népből jelölt ki embereket, akiket Izrael szerepének továbbvitelére rendelt. Így tett Jézus is, csakhogy az ő halála után ez a szerep már nem kötődött *a zsidó valláshoz.* Vagyis a Szövetséghez. Kérdés azonban, hogy kötődött-e egyáltalán bármilyen valláshoz?

Azok, akik a Gúnyolódóról szóló próféciát írták, ezt a gondolatot akkor sem értették volna meg, ha szó szerint elmondják nekik. A mai korban azonban teljesen nyilvánvaló, hogy Istenhez nem vallásokon át vezet az út. Gondoljanak bele: Istennek tekintenének-e egy olyan manót, amelyik azért hoz létre egy kultuszt, hogy ürügyet adjon teremtményeinek egymás gyilkolására? Mit is mondott Jézus? *„Hallottátok a parancsot: ne ölj. Én pedig azt mondom, már azt is állítsák bíróság elé, aki embertársát ostobának nevezi”.* Isten soha nem alapított vallást, ellentétben azzal, amit sokan mondanak. Kiválasztotta Ábrahámot és utódait, majd ezért szövetséget kötött a zsidó néppel, de nem alapított vallást. A zsidó nép ősének megvolt a maga vallása, ami nagyjából úgy jött létre, ahogyan a környező népeké is (végső soron azok is Istentől erednek, amit egyszer, ha lesz időm, egy ennél is kuszább könyvben fogok megírni). Majd ezt a „természetes” vallást Mózes segítségével megtisztította, és bámulatos magasságokba emelte. Amikor azonban Izrael vallásából is bálványimádás lett, *eltörölt minden vallást*, vagyis felszabadította az emberiséget „a kultuszok szolgaságából”.

Nincs is értelme vallásról beszélni akkor, ha nyilvánvaló, hogy az egész Mindenségnek egy Alkotója van, aki Atyaként gondoskodik mindenkiről. Hiszen mi a vallás? Szövetség, vagyis *üzlet.* Az ember elismeri, hogy van Isten, cserébe elvárja, hogy az teljesítse százhárom kívánságát. Az ember és Teremtője között viszont nem lehet üzleti viszony.

A Gúnyolódó ezért űzött gúnyt a zsidó vallásból. Nem a zsidó vallást akarta pellengérre állítani, hiszen a többinek még annyi létjogosultsága se volt, mint annak, *hanem mindet.* Ezzel ugyanis valamennyit nevetség tárgyává tette, azokat is, amik akkor még nem is léteztek. Megmutatta arról az egyetlen vallásról, aminek legalább tényleg volt valami köze Istenhez, hogy úgy rossz, ahogy van, de nem azért, mert haragudott rá, és másikat akart helyette, hanem hogy felnyissa az emberek szemét: értelmes ember számára nincs szükség hókusz-pókuszra, hogy megértse, mindenét egy Jó Teremtőnek köszönheti, és az értelmes ember hálás is, ha kap valamit.

Tehát az egymásra acsarkodó egyházak, felekezetek, sőt a mindenkire acsarkodó ateisták mind ugyanabba a bűnbe esnek. Istent használják ürügyül a másik ember megvetésére, megnyomorítására, sőt megölésére. (Még az ateisták is, akik azzal az ürüggyel, hogy *nincs Isten*, papokat mészároltak le.) Márpedig, ha Isten van, kizárt dolog, hogy létrehozzon bármilyen vallást, ami ahelyett, hogy összetartaná az embereket, egymás ellen uszítja őket. Mert végső soron *minden vallás bálványimádó.*

Ha Pál apostol leveleit olvassuk, ez az üzenet még világos. Ő, aki „egyházakat” alapított, véletlenül sem akart Egyházat alapítani. Nem vallásra tanította az embereket, hanem hitre Istenben. Több helyen írja, hogy aki körülmetélt, az legyen körülmetélt, aki meg nem, az maradjon úgy. Mindenki egyen olyan ételt, amit a lelkiismerete tisztának tart, és senki ne szólja meg a testvérét azért, hogy az mit eszik, de ne is botránkoztassa meg azzal, amit ő eszik. A Törvény javára válik az embernek, ha betartja, de ha nem, a Törvény miatt vész el. Viszont ha valaki a Törvény ismerete nélkül tesz jót, máris „körülmetéltté” válik. Egyetlen cél lebegjen a szemünk előtt: legyünk olyan jók, mint a gyerekek, amikor ajándékot várnak. Mert Isten szeretete ajándék. Nem lehet (de nem is kell) kiérdemelni.

Mindezek után még azt kell tisztáznunk, mit takar az a kifejezés, hogy „a Gúnyolódó”. Hiszen a kumráni iratok tanulmányozói szerint - amennyire én tudom - ez a kifejezése egy olyan uralkodóra vonatkozik, aki a hellenikus világban élt, és örömét lelte a zsidók és a zsidó vallás gyalázásában. IV. Antonius Epiphanes és mások szerepelnek a megfejtés kulcsként. Ám közülük egyikre sem igaz a fejezet elején idézett mondat, mert ők ugyan gúnyolódhattak a zsidókon és vallásukon, de semmiképpen sem vezették a népet. Nem lehetett olyan hívő, aki hallgatott a szavukra. A Damaszkuszi Irat *jövendölése* különben sem vonatkozhatna rájuk. A kumráni iratban szereplő személy nyilvánvalóan próféta, vagy még annál is nagyobb, még ha első látásra hamis prófétának tűnik is, ám nem ő maga a gonosz megtestesülése, mert hiszen akiket „félrevezet”, eleve rossz úton járnak. Ám a szövegből az is kiderül, hogy akik leírták, maguk sem értették pontosan, miről van szó. Nem írják ugyanis, hogy a Gúnyolódót Isten küldte. Pedig mindaz, amivel tetteit igazolják, vagyis hogy Izrael tévelygései miatt „vonta Isten Szövetségének átkát” a népre, olyan szerep, amivel csak a Mindenható bízhat meg valakit. Mindaz, amit a Gúnyolódó tett, az ahogy nevetségessé tette a szent kultuszt, számukra teljesen érthetetlen volt, hiszen mélyen, sőt önfeláldozóan hívő, vallásos emberek voltak.

Jézus azonban nem a „Gúnyolódó” volt. Kicsúfolta ugyan a zsidó vallásban mindazt, ami lényegében minden vallásban megtalálható „közös hiba”, de egyáltalán nem gúnyolta ki a *zsidó népet*, a *hitet* és az *embert.* Ezt azonban abban a korban, amikor a Damaszkuszi Irat keletkezett, sőt, még sokáig azután sem érthették volna meg azok, akik hinni akartak Istenben. Hiszen ma is nagyon nehéz megértetni az emberekkel, hogy Istent nem a valláson keresztül tiszteljük. A vallás abban segíthet - bármelyik vallás - hogy segítsünk egymáson, de csak akkor, ha nem vagyunk személyválogatóak. Istent azzal tudjuk tisztelni, és szeretni, ha tiszteljük és szeretjük embertársainkat, majdnem olyan részrehajlás mentesen, mint Isten, aki „*felkelti napját jókra és gonoszokra egyaránt*”.

A „Gúnyolódó”, vagyis Jézus szerepe a mai kornak hordoz tanulságot. Azt teszi érthetővé, hogyan „tűrheti” Isten az ateizmust. Mint láttuk, Jézus erre az Utolsó Vacsora alkalmával adta meg a feleletet. Ám korunk számára a másik tanulság az, hogy bár megszűnt a Szövetség, de nem szűnt meg a kiválasztás. Lehet azt mondani, hogy ahogy ez a kiválasztás nem kötődik valláshoz, úgy nem kötődik származáshoz sem, de ez más kérdés. A lényeg ugyanis az, hogy ezt a vezető szerepet sokan úgy látják el, hogy nem is tudnak róla. Mert ez a szerep már régen nem kötődik nemhogy a zsidó valláshoz, de semmilyen valláshoz, sőt magához a hívő mivolthoz sem. A mai korban *ateisták* vezetik az emberiséget Isten felé (nem csak ők persze), akik „mindössze” annyit tesznek, hogy az emberek jobb életéért dolgoznak. Jobban tiszteli ugyanis Istent az az orvos, aki feltalálja a rák gyógyszerét, az a tudós, aki feltalálja a mesterséges szemet, az a festő, aki „feltalál” egy új képet, még ha ateistának hiszi is magát, mint aki a vallása nevében megbélyegzi a más vallásúakat, vagy bármiféle „ráhatás” segítségével - vagyis erőszakkal - akar vezetni minket (ahogyan azt pl. az elektronikus médiában sajnos megfigyelhetjük). Ezért „vezette ki” Jézus Isten népét a „vallás szolgaságából” az Utolsó Vacsorán, amikor megüzente nekünk, hogy mit cselekedjünk az Ő emlékezetére.

Hogy ebből az üzenetből hogyan lett az a zűrzavar, ami mára kialakult, nem nehéz elképzelni azok alapján, mennyire nem értették Jézus szavait azok sem, akik végig vele voltak. Az egyetlen, aki megsejtette, ahogy arról valamivel korábban írtam, Pál apostol volt, aki sose találkozott vele életében. Ám ahhoz, hogy a helyzet annyira tragikus legyen, amilyen mára lett, szükség volt még egy tragédiára, és egy negatív szereplőre is. Ezekkel fogunk találkozni a könyv következő részében.

(Mit mondhatnék én, összegzésként arról, milyen Törvényt adott nekünk Isten, a Fia által? Mindössze ennyit: ne akarjunk nagyobbak lenni senkinél.)

IMA A GATSEMÁNÉ KERTBEN

Az Utolsó Vacsora után Jézus és tanítványai kimentek az Olajfák hegyére, egy kertbe, amelyet az olajprésről (gat semáné) neveztek el. Ez a majorság a hagyomány szerint Márk evangélista anyjának birtoka volt, akinek a házában ették meg a páskavacsorát. A három szinoptikus evangélium jelentős eltérésekkel meséli el a jelenetet, viszont Máté és Márk leírása nagyjából megegyezik, így most lássuk Márk szövegét, amely keletkezését tekintve a legközelebb áll az eseményekhez.

Ekkor arra a helyre értek, amelynek neve Gecsemáné, és így szólt tanítványaihoz:

- Üljetek le itt, amíg imádkozom.

Maga mellé vette Pétert, Jakabot és Jánost, azután *rettegni és gyötrődni kezdett*, majd így szólt hozzájuk:

- Szomorú az én lelkem mindhalálig: maradjatok itt, és virrasszatok. *[Zsolt 43,5]*

Egy kissé tovább ment, a földre borult és imádkozott, hogy ha lehetséges, múljék el tőle ez az óra. És így szólt:

- Abbá, Atyám! Minden lehetséges neked: vedd el tőlem ezt a poharat; mindazáltal ne úgy legyen, ahogy én akarom, hanem amint te.

Amikor visszament, alva találta őket, és így szólt Péterhez:

- Simon, alszol? Nem voltál képes egyetlen órát virrasztani? Virrasszatok és imádkozzatok, hogy kísértésbe ne essetek: a lélek ugyan kész, de a test erőtlen.

Újra elment, és ugyanazokkal a szavakkal imádkozott. Amikor visszatért, ismét alva találta őket, mert szemük elnehezült; és nem tudták, mit feleljenek neki. Harmadszor is visszatért, és így szólt hozzájuk:

- Aludjatok tovább és pihenjetek! Elég! Eljött az óra! Íme, átadatik az Emberfia a bűnösök kezébe. Ébredjetek, menjünk! Íme, közel van, aki engem elárul.

Még beszélt, amikor egyszer csak megjelent Júdás, egy a tizenkettő közül, és kardokkal, botokkal felszerelt sokaság jött vele a főpapoktól, az írástudóktól és a vénektől. Az árulója ezt az ismertető jelet adta meg nekik:

- Akit megcsókolok, az lesz ő: fogjátok el, és vigyétek be biztos kísérettel.

Amikor odaért, azonnal hozzálépett, és így szólt:

- Mester! - és megcsókolta.

Azok pedig rátették kezüket, és elfogták. Egyvalaki az ott állók közül kirántotta a kardját, lecsapott a főpap szolgájára, és levágta a fülét. (Mk. 14,32-47.)

Mint arra a szögletes zárójelben lévő jegyzet felhívja a figyelmet, Jézus szavai zsoltárszövegre utalnak, amikor lelkének megrendüléséről beszél. Lássuk, mit ír a hivatkozásban szereplő 43-as zsoltár:

Szolgáltass nekem igazságot, Istenem, és pereld peremet a hűtlen néppel szemben! Az alattomos és álnok emberektől ments meg engem! Hiszen te vagy oltalmazó Istenem, miért taszítottál el engem? Miért kell gyászban járnom, miért gyötör az ellenség? Küldd el világosságodat és igazságodat: azok vezessenek engem! Vigyenek el szent hegyedre és

hajlékaidba, hogy eljussak Isten oltárához, Istenhez, akinek ujjongva örülök. Hadd magasztaljalak hárfával, Isten, én Istenem! Miért csüggedsz el, lelkem, és miért háborogsz bennem? Bízzál Istenben, mert még hálát adok neki, szabadító Istenemnek! (Zsolt.43,1-5.)

Jézus szavai azonban *nem* csak erre zsoltárra utalnak.

Ne fenyíts haragodban, Uram, ne büntess neheztelésedben! Könyörülj rajtam, Uram, mert gyönge vagyok, gyógyíts meg, hisz reszket minden tagom! *A lelkem mélyen megrendült.* Uram, meddig késlekedel? Fordulj felém, Uram, s mentsd meg életemet, irgalmasságodban szabadíts meg! Hiszen a holtak közül ki gondol még rád, a holtak országában ki dicsőít téged? Elfáradtam a sóhajtozásban, éjjelente sírástól nyirkos az ágyam, fekvőhelyem könnyel áztatom. Szememet a gond homályosítja, s sok ellenségem miatt őszülök. Távozzatok mind, ti ámítók, mert az Úr meghallotta hangos sírásomat, az Úr meghallgatta kérésemet, az Úr elfogadta imádságomat. Félelem szállja meg minden ellenségem, szégyenüljenek meg és meneküljenek, tüstént érje őket megszégyenülés! (Zsolt. 6.)

Van még egy harmadik is, amely a legkonkrétabb párhuzamot mutatja.

(A karvezetőnek, húros hangszerre - Dávid tanítóköltemény.)

Figyelj imádságomra, Uram, ne zárkózz el könyörgésem elől! Fordulj felém és hallgass meg! A félelem hajszol, az ellenség zaja és a gonoszok lármája megzavar. Mert bajt hoznak rám, bőszülten támadnak. *A szívem remeg bensőmben, és halálfélelem környékez.* Félelem, aggódás kerít hatalmába, és borzalom tölt el. Így szólok: „Bárcsak szárnyam volna, mint a galambnak, akkor elrepülnék és megnyugodnék." Igen, szeretnék elfutni messze innét, kedvem szerint a pusztában laknék. Sietve kerestem vihartól, széltől védett menedéket, Uram, a rohanó ár és nyelvük zaklatása ellen. Hiszen a városban csak viszályt és erőszakot látok. Nappal és éjjel körbejárnak a város falain, belül erőszak és gonoszság tanyázik. Belsejében álnokság lakik, az utcákon nem szűnik a zsarolás és csalás. Ha csak ellenségem gyalázna, azt még elviselném. Ha csak az fordulna ellenem, aki gyűlöl, elbújnék előle. De te voltál az, aki társam vagy, te lettél ellenségem, akiben megbíztam, akivel az Isten házában bensőséges barátságra léptem. Eméssze meg őket a nyugtalanság, lepje meg őket a halál! Élve kerüljenek a sírba, mert ahol ők vannak, ott van a gonoszság házaikban! Én azonban Istenhez kiáltok, az Úr megment engem. (Zsolt 55, 1-17.)

Általában a haldoklók, súlyos betegségben szenvedők számára készült zsoltárokban fordul elő a megrendülésnek ez a megrendítő kifejezése. Így már érthető, hogy Lukács leírásához a fordítók a következő Izajás idézetet kötötték:

Ki hitte volna el, amit hallottunk, ki előtt volt nyilvánvaló az ÚR hatalma? Mint *vesszőszál*, sarjadt ki előttünk, mint gyökér a szikkadt földből. Nem volt neki szép alakja, amiben gyönyörködhettünk volna, sem olyan külseje, amiért kedvelhettük volna. Megvetett volt, és emberektől elhagyatott, *fájdalmak férfia, betegség ismerője*. Eltakartuk arcunkat előle, megvetett volt, nem törődtünk vele. *Pedig a mi betegségeinket viselte*, a mi fájdalmainkat hordozta. Mi meg azt gondoltuk, hogy Isten csapása sújtotta és kínozta. *Pedig a mi vétkeink miatt kapott sebeket, bűneink miatt törték össze. Ő bűnhődött, hogy nekünk békességünk legyen, az ő sebei árán gyógyultunk meg*. Mindnyájan tévelygetünk, mint a juhok, mindenki a maga útját járta. De az ÚR őt sújtotta mindnyájunk bűnéért. *Amikor kínozták, alázatos maradt, száját sem nyitotta ki.* Mint a bárány, ha vágóhídra viszik, vagy mint a juh, mely némán tűri, hogy nyírják, ő sem nyitotta ki száját. *Fogság*

és ítélet nélkül hurcolták el, de **kortársai közül ki törődött azzal, hogy amikor kiirtják a földön élők közül, népe vétke miatt éri a büntetés?! A bűnösök közt adtak sírt neki, a gazdagok közé jutott halála után, bár nem követett el gonoszságot, és nem beszélt álnokul. Az ÚR akarata volt az, hogy betegség törje össze.** ***De ha fel is áldozta magát jóvátételül, mégis meglátja utódait, sokáig él.*** **Az ÚR akarata célhoz jut vele. Lelki gyötrelmeitől megszabadulva látja őket, és megelégedett lesz.**

- Igaz szolgám sokakat tesz igazzá ismeretével, és ő hordozza bűneiket. Ezért a nagyok között adok neki részt, a hatalmasokkal együtt részesül zsákmányban, ***hiszen önként ment a halálba, hagyta, hogy a bűnösök közé sorolják, pedig sokak vétkét vállalta magára, és közbenjárt a bűnösökért.*** **(Ézs.53,1-12.)**

Főleg ez utóbbi mondat miatt tartják Jézusra vonatkozó jövendölésnek Izajás szövegét, és ebben szerepel a *vesszőszál* kifejezés is, amelyből azt olvasták ki, hogy **názáretinek fogják nevezni**, ahogy arról szó volt. Pedig a próféta több olyan dolgot is írt itt, amit kissé nehéz teljesen Jézusra vonatkoztatni. Mint láttuk azonban, a prófétai szövegek általában ilyenek.

Jézus tehát a haldoklók zsoltáraiból idézett szavakkal utalt arra, hogy a halálra készül. A szemtanúk, Péter, Jakab és János ebből vonták el azt a következtetést, hogy Jézus *halálfélelmében* viselkedett ennyire különösen. Márk kifejezetten azt írta, hogy **rettegni és gyötrődni kezdett.**

Szerintem azonban ez nem stimmel. Jézus sokszor mondta tanítványainak, hogy annak, aki követni akarja, a legnagyobb áldozatot is meg kell hoznia, mert aki *elveszti életét, az megnyeri*. Különben sem fér a fejembe, hogy pont Isten Fia félt volna ennyire a haláltól. A Kommentátor is felhívja a figyelmet arra, hogy Jézus megrendülését nem a halálfélelem okozta. De akkor mi?

Ehhez el kell olvasnunk Lukács beszámolóját is. Az ő szövegét érdemes azzal, a vacsora végén elhangzott furcsa felszólítással együtt idézni, amiről már volt szó.

Majd ezt mondta nekik:

- Most azonban, akinek van erszénye, vegye elő, ugyanúgy a tarisznyát is; és akinek nincs kardja, adja el felsőruháját, és vegyen. Mert mondom nektek, hogy be kell teljesednie rajtam annak, ami meg van írva: És a bűnösök közé sorolták. Mert ami felőlem elrendeltetett, az most beteljesedik.

Erre így szóltak:

- Uram, íme, van itt két kard.

Ő pedig azt felelte:

- Elég!

Ezután eltávozott onnan, és szokása szerint az Olajfák hegyére ment. Követték a tanítványai is. Mikor pedig odaért arra a helyre, így szólt hozzájuk:

- Imádkozzatok, hogy kísértésbe ne essetek.

Azután eltávolodott tőlük, mintegy kőhajításnyira, és térdre borulva így imádkozott:

- Atyám, ha akarod, vedd el tőlem ezt a poharat, mindazáltal ne az én akaratom legyen meg, hanem a tied.

Ekkor angyal jelent meg neki a mennyből, és erősítette őt. Halálos gyötrődésében még kitartóbban imádkozott, és verejtéke olyan volt, mint a földre hulló nagy vércseppek. Amikor az imádkozás után felkelt, odament tanítványaihoz, de a szomorúságtól alva találta őket. Ekkor így szólt hozzájuk:

- Miért alusztok? Keljetek fel, és imádkozzatok, hogy kísértésbe ne essetek!

Miközben ezeket mondta, íme, sokaság közeledett, amelynek élén Júdás, a tizenkettő egyike haladt, és Jézushoz lépett, hogy megcsókolja. Jézus így szólt hozzá:

- Júdás, csókkal árulod el az Emberfiát?

Amikor a körülötte levők látták, hogy mi készül, megkérdezték:

- Uram, odavágjunk a karddal?

Egyikük oda is csapott a főpap szolgájára, és levágta a jobb fülét. Jézus azonban megszólalt, és ezt mondta nekik:

- Hagyjátok abba!

És megérintve a fülét, meggyógyította őt. (Lk. 22,36-51.)

Ebben az összefüggésben a kardok szerepe a védekezéshez kapcsolódik. Látszólag. Ugyanis maga Jézus is rápirít a heveskedő tanítványra, hogy fölösleges a harc: talán ne töltse be azt a küldetést, amiért a világba jött? Ez főleg János evangéliumából derül ki, ahogy az is, hogy a heveskedő apostol megint Péter volt.

Vegyük sorra, mi történt ezen a késői órán. Jézus egy biztonságot adó kertbe ment, pedig a szövegből kiderül, tudta, hogy ott fogják elfogni. Nyolc tanítványát a szokott helyen hagyta, hadd aludjanak nyugodtan, különleges tanítványaival pedig arrébb ment. Feltehetően a hegy magasabb pontjára. Majd leültette őket, hogy virrasszanak, ő maga elvált tőlük, és egy kőhajításnyi távolságban imádkozni kezdett. Amikor megszakította imáját, visszament különleges apostolaihoz, de azok aludtak. Ez még egyszer megismétlődött. Amikor harmadszor visszatért, úgy keltette fel őket, hogy tudta, megérkeztek az elfogására rendelt szolgák.

Csakhogy ha belegondolunk az evangéliumok leírásaiba, felmerül a kérdés, honnan tudták, mit imádkozott Jézus, ha az a három ember, aki hallhatta volna, aludt? És ki látta azt a bizonyos angyalt, akiről Lukács ír?

Az egészen biztos, hogy nem Jézustól. Nem szokta elmesélni az ilyen dolgokat apostolainak, akik meg se merték volna kérdezni, mi történt. Ráadásul itt nem is lett volna rá alkalma, mert rögtön ezután letartóztatták.

Persze mondhatjuk, amikor felébresztette őket, az angyal még ott volt, és amikor elment imádkozni, az első szavakat még hallhatták is. Ám ami ezen az éjszakán történt, annyira különleges volt, hogy az ember gyanakodni kezd. Célszerű tehát meghallgatni János apostolt, aki szemtanúja volt az eseményeknek, mit ír Jézus *halálfélelméről.*

Miután ezeket elmondta Jézus, kiment tanítványaival a Kedron-patakon túlra. Volt itt egy kert, ide ment be tanítványaival együtt.

Júdás, aki elárulta őt, szintén ismerte ezt a helyet, mert gyakran gyűltek ott össze Jézus és a tanítványai. Júdás tehát maga mellé vette a katonai csapatot, a főpapoktól és a farizeusoktól küldött templomi szolgákat, és odament fáklyákkal, lámpásokkal és fegyverekkel. (Jn.18,1-3.)

Tehát semmit. János, aki ott volt a kertben, akit Jézus kiválasztott, és felszólított, hogy virrasszon, egy szót sem szólt Jézus halálfélelméről. Emlékeznek még arra, hogy egy szót sem írt a Színeváltozásról sem? Az eset azért is érdekes, mert a három, kiválasztott tanítvány ott is elaludt. Ez azt mutatja, hogy itt megint valami szimbólumról van szó, és azt is sejteti, hogy a két eset szoros összefüggésben van egymással.

Menjünk sorban. A három kiválasztott tanítványnak a Mester azt mondja, hogy maradjanak ébren, és imádkozzanak, nehogy kísértésbe essenek. Milyen kísértésről lehet szó? Csak nem arra gondolt, hogy álmukban történik velük valami? Feltehetően mindössze azért kellett imádkozni, nehogy elaludjanak. Vagyis maga az elalvás volt a kísértés. Úgy látszik azonban, hogy a három tanítványnak az imádkozás is túl álmosító volt. Talán a négy pohár bor miatt, ki tudja. De miért nem volt szabad elaludniuk? Annak a feltételezésnek nem sok értelme van, hogy Jézus azt kérte tőlük, védjék meg a katonáktól, mert akkor a többi apostolt is felszólította volna a virrasztásra, vagy egyáltalán nem is ment volna oda, abba a kertbe, amiről Júdás is tudott. Sőt, Jézus egyáltalán nem akarta, hogy ne fogják el, hiszen ezt mind a négy evangélium megerősíti. Akkor miért volt szükség a virrasztásra?

A válasz, bármilyen megdöbbentő, csak az lehet, hogy maga Jézus félt a kísértéstől. Azért kellett őrködniük az apostoloknak, hogy őt magát védjék meg tőle. De mi lehetett ez a kísértés?

Ha figyelmesen olvassuk Lukács szövegét, megdöbbentő csodát látunk benne: Jézus félelmében *vért verejtékezett.* Ez a kép egyedül Lukács evangéliumában szerepel. Sőt, még nála sem mindig. Mármint abban az értelemben, hogy a Lukács evangéliumot tartalmazó, Egyiptomban írt kódexekből egy időben, a harmadik század végén, kihagyták ezeket a mondatokat, mert attól tartottak, hogy egyes eretnekek erre hivatkozva tagadni fogják Jézus isteni mivoltát (*Komm*). Hát igen, ha belegondolunk abba, hogy Isten Fia annyira félt a haláltól, hogy vér csordult ki a halántékán, eléggé kínos kérdésekkel kell szembenéznünk.

Mielőtt válaszolnánk ezekre a kérdésekre, felhívom a figyelmet arra, hogy a jelenet nem lehet utólagos fikció. A vér ugyanis egyedül Lukácsnál szerepel, ami pont nem arra utal, hogy azt ő csak kitalálta volna, hanem arra, hogy a másik három evangélium elhallgatta. A jelenség ugyanis annyira megdöbbentő, és annyira kínos, hogy ha nem lett volna valóságalapja, Lukácsnak esze ágába sem jutott volna ilyet leírni. Ha mégis leírta, annak csak az lehet a magyarázata, hogy *sokan tudtak róla.* A vér ugyanis nyilván nem csak a földre hullott, hanem Jézus ruhájára is. Így láthatták a katonák, templomszolgák, amikor le akarták tartóztatni a Mestert, s a szóbeszéd nyilván mindenféle találgatásokra, sőt rágalmakra adhatott okot. Máté és Márk azért nem foglalkozott vele, mert nem tudott semmilyen magyarázatot adni rá, Lukács viszont, aki egyébként orvos volt, szavahihetőnek számított amikor azt írta, hogy a félelem-reakció adott magyarázatot a csodára. Nem tudom, lehet-e vért verejtékezni, de végül is nem tartom kizártnak. Isten Fia pedig nyilván verejtékezhetett vért, ha akart. Csakhogy ha Lukácsnak sikerült egy ilyen frappáns magyarázatot adnia a vérre, akkor János miért hallgat?

Ám a halálfélelmében vért verítékező Jézus képe így is botrányos. Nem csodálom, hogy megpróbálták elhallgatni. Hogy félhetne Isten Fia a haláltól, főleg hogy félhetne annyira, hogy vért verejtékezzen, amikor nem is tud meghalni. Vagy ha tud is, fel is tud támadni.

Itt nem használ az a módszer, amit eddig többé-kevésbé sikerrel alkalmaztam, hogy Jézus érthetetlen szimbólumait megpróbálom visszavezetni valamilyen ószövetségi előképre. Ilyen előkép egyszerűen nincs. A Messiásról sehol sem írják, hogy ennyire félni fog, és sehol sem fordul elő vér verejtékezése sem.

Mint mondtam, Jézus azért kérte három apostolát a virrasztásra, hogy ő maga ne essen kísértésbe. Mi lehet ez a kísértés? Gondoljunk a vérre. És gondoljunk Jézus szavaira:

- Abbá, Atyám! Minden lehetséges neked: vedd el tőlem ezt a *poharat*; mindazáltal ne úgy legyen, ahogy én akarom, hanem amint te.

Mi az a pohár, vagy kehely, amiről Jézus beszél? Pusztán a halál szimbóluma? Azt kérné Istentől, hogy ne kelljen elszenvednie a halált? Egy valódi kínhalát, ami előtt megalázzák, megkínozzák? Ami azt illeti, én talán könyörögtem volna ezért. Isten Fiáról azonban nem tudom feltételezni, bármennyire ember is volt. Ugyanis jó néhány olyan emberről tudok, akik nem viselkedtek volna ilyen szánalmasan. Emlékeznek még, amikor Jézus ráripakodott Péterre, mert azt mondta, nem történhet vele olyan szörnyűség, hogy ki fogják végezni? Ráadásul ő maga hivatkozott azokra a próféciákra, amelyek szerint a Messiásnak így kell szenvednie. Ez a magyarázat tehát ki van zárva.

De akkor mire vonatkozik a „kehely" szó? Milyen halálnak a szimbóluma? Természetesen pusztán a halál szimbóluma is. Ám ha eszünkbe jut például Szókratész esete, tudjuk, hogy az ókorban szokás volt *méreggel* kivégezni embereket. Szókratész esetében halálos ítéletről volt szó, amit neki magának kellett végrehajtania. Vagyis öngyilkosságról. Jézus szavai tehát az öngyilkosságra utalnak.

Persze Isten Fia esetében az is felfogható öngyilkosságnak, ha hagyja kivégezni magát. Csakhogy Jézus már több hónapja ijesztgette tanítványait, hogy hóhérkézre fogják adni, és ő maga mondja a jelenet végén, hogy muszáj betöltenie azt a tragikus szerepet, amiért jött, amire - burkoltan - a próféták utaltak. Lehetetlen, hogy hirtelen meggondolta magát, és azért imádkozott, hogy ne így legyen. Ráadásul annyira félt közben, hogy vért verejtékezett.

Így tehát csak az a megoldás marad, hogy Jézus abban a kertben, azon a sötét órán (bár majdnem telehold volt) *az öngyilkosság kísértésével vívódott.* Az a mondata, amit János idéz, amikor Jézust elfogták, megerősíti azt, hogy a „pohár" a halálraítéltek méregpohara volt, vagyis egyfajta öngyilkosságot jelképezett. Hiszen Jézus azt mondja: az Atya adta neki.

Ez a „megoldás" első látásra ugyanolyan értelmetlen, mint az, hogy halálfélelmében vért verejtékezett. Hiszen Isten Fia halhatatlan, hogy tudná megölni magát?

Ám mielőtt erre rátérnék, szembe kell néznem a legsúlyosabb váddal, ami emiatt a könyv miatt engem érhet. Az ugyanis, hogy tudománytalan, sikerhajhász, vagy nem egyéb puszta bele-magyarázásnál, nem komoly vád. De *ez* a vád valóban komoly, és ez nem más, mint az istenkáromlás vádja. Nevessenek ki, de én akkor is a legsúlyosabb bűnnek tartom az istenkáromlást, ha nincs Isten. Mert ha nincs Isten, akkor is a legnagyobb aljasság az emberiség legszebb álmát bemocskolni. Márpedig nincs annál szebb gondolat, minthogy van egy jóságos, mindent tudó LÉNY, aki szeret minket.

Ez a kérdés tulajdonképpen két részből áll. A fontosabb az, hogy istenkáromlás-e azt mondani, Isten Fia öngyilkosságot akart elkövetni. Erről azonban később fogok beszélni. A valamivel kisebb vád pedig ez: szentségtörés azt állítani, hogy az evangéliumok nem mondanak igazat.

De én ezt nem is állítom. Amikor azt mondom, hogy az evangéliumokból hiányoznak bizonyos részek, például Jézus ifjúkora, és mások, vagy összekeverik az időrendet, nem követek el szentségtörést. Maga János apostol is azzal zárja a könyvét, hogy nem lehet Jézus minden tettét leírni. A kérdésnek azonban nem is ez a lényege. Hanem az, hogy vajon szentségtörést követek-e azzal, ha *másképp értelmezem* a Szentírást, mint ahogy azt az eltelt kétezer évben tették.

Erre a kérdésre csak azt tudom mondani, hogy nem, mert meggyőződésem, hogy én értelmezem helyesen. Az ugyanis biztos, hogy a Szentírást *értelmezni kell.* Ezt tették már a korai egyházi írók is. Sőt, tovább megyek, már az evangéliumok is *értelmezték* az eredeti eseményeket, vagy Jézus szavait. Ebből az következne, hogy ha olyasmit írok, ami az evangéliumok által adott értelmezéssel ellentétes, valóban szentségtörést követek el, hiszen az evangéliumok szerzői szentek voltak, és maga a Szentlélek segített nekik könyvük megírásában.

Csakhogy a Szentlélek nem mondta meg nekik, hogy mit írjanak. A (teljes) Szentírás szövege azt sugallja, hogy akik leírták azt, nem tudták pontosan, mi a jelentése annak, amit írnak. Már a zsidó valláson belül megfigyelhető ugyanis, hogy a próféták szövegét néhány száz év eltelte után másképp magyarázták, mint ami az eredeti közönség számára érthető lett volna. Az Isteni Kinyilatkoztatás ugyanis mindig azon a szinten volt megfogalmazva, amit az adott korban élő emberek megértettek, s csak a később élők jöttek rá, hogy *más jelentésük is van.* Maga a kereszténység is ezzel a módszerrel vonatkoztatta Jézusra a zsidó próféták szavait. Ezen az alapon tehát nem kizárható, és nem is szentségtörés, ha azt mondjuk, hogy a XXI. században lehet más értelmezést adni a bibliai mondatoknak, mint amit az akkor élők gondoltak.

Az evangélisták ugyan szent emberek voltak, de mégiscsak emberek voltak. Nem értették volna meg, ha Jézus azt mondja, hogy minden nőnek joga van a titkos szavazáshoz, vagy óvakodjunk a felszínes tévéműsoroktól, vagy hogy a dohányzás nem bűn, de nagyon nagy ostobaság. A Kinyilatkoztatás mindent úgy mondott el nekik, hogy megértsék, ugyanakkor azokat is Isten felé vezesse vele, akik más korban, más földrészen élnek. Az evangéliumok „átértelmezése" tehát nem szentségtörés, - ahogy az sem volt az, amikor az evangélisták átértelmezték a próféták jövendöléseit -, ha *látható módon kirajzolódik belőle Isten üzenete.* Hogy ez erre a méltatlan könyvre mennyire igaz, nem tisztem eldönteni.

Ott tartottam tehát, hogy Jézus az öngyilkosság kísértésével vívódott. Mielőtt ennek az értelmetlen gondolatnak az értelmére rátérnék, vizsgáljuk meg azt a kérdést, hogy a Szentírás alapján *lehetséges-e*.

Természetes, hogy ezt a gondolatot, ha valakinek eszébe is jutott volna akkor, senki nem írta volna le. Hiszen az öngyilkossági kísérlet azt jelentette volna, hogy Jézus nem volt Isten Fia. Tehát ha igaz, amit feltételezek, azt az evangéliumok elhallgatták. Van-e erre a hallgatásra utaló jel?

Van. Elsősorban János evangéliuma, amely az egészet kihagyja. De erre utaló jel az is, hogy Máté és Márk nem beszélnek a vérről, amiről pedig biztosan tudtak, hiszen Lukács kénytelen volt magyarázatot találni rá. No és az is fontos, hogy bizonyos jelek arra utalnak, volt ott egy szemtanú, aki látta, mi történt. Máté és Márk evangéliumában ugyanis nem szerepel az angyal, aki „megerősítette" Jézust. Erről a szemtanúról azonban - látszólag - mélyen hallgatnak.

Ki lehetett a szemtanú? Lehet, hogy János apostol nem aludt, hanem - ismerve az áruló kilétét - kötelességének tartotta, hogy vigyáz a Mesterre? De ez esetben miért nem szólt, amikor Jézus korholta Pétert, mert elaludtak, hogy „Mester, én nem alszom"?! Lehetséges, hogy *annyira megijedt attól, amit látott, hogy inkább hallgatott*? Ez megmagyarázná azt, hogy az egész jelenet hiányzik a könyvéből. Ám volt ott a kertben még egy rejtélyes figura, aki csak Márk könyvében szerepel:

Egy fiú mégis követte, meztelen testét csak egy gyolcslepel fedte. Amikor meg akarták fogni, otthagyta a gyolcsleplet, és meztelenül elfutott. (Mk. 14, 51-52.)

A hagyomány szerint ez a fiú maga Márk evangélista volt, akiről teljes joggal feltételezhetjük, hogy - a szülei birtokát képező kertben - izgatottan a Mester után lopakodott, nehogy lemaradjon valamiről.

Valószínű tehát, hogy Lukács beszámolója arról az égi hírnökről, aki „megerősítette" Jézust, azon alapult, hogy Márk (és talán János is) láttak valakit, akivel Jézus beszélt. Próbáljuk meg mármost tisztázni azt a kérdést, hogy ki lehetett ez az illető. Bár Jézus tetteiről valóban keveset tudunk, még sincs okunk feltételezni, hogy földi személyről lenne szó. Vagyis valószínű, hogy tényleg egy angyallal beszélgetett.

Jó, erre az angyalra mondhatnánk, hogy csak Lukács találta ki. Nála többször is szerepelnek angyalok. Csakhogy pont Lukács esetében ez is bizonytalan támpont, mert ő viszont nem nevezi angyaloknak azokat a különleges férfiakat, akik majd Jézus feltámadásánál szerepelnek. És különben is furcsa, amit Lukács ír:

Ekkor egy angyal jelent meg neki a mennyből, és megerősítette őt. Halálos gyötrődésében *még kitartóbban imádkozott*, és verejtéke olyan volt, mint a földre hulló, nagy vércseppek.

Vagyis Jézus még jobban „félt" azután, hogy megjelent az angyal, aki állítólag megerősítette. Ez a mondat ugyanis csak első látásra jelenti azt, hogy Jézus az „angyal" *segítségének* hatására imádkozott *még kitartóbban.* Hiszen, ha az égi küldött tényleg erőt adott volna neki, miért imádkozta volna *ugyanazt*, amit addig? Furcsa lenne, ha Jézus annyira félt volna a haláltól, hogy még egy angyal sem tudta megnyugtatni. Ki lehetett az az angyal, aki miatt Jézus még jobban megijedt?

Természetesen a bukott angyal. Lukács annak idején írta is, amikor Jézus megkísértéséről volt szó, hogy:

Miután a sátán ezekkel a kísértésekkel hiába próbálkozott, *egy időre* elhagyta Jézust. (Lk.4.13.)

Persze joggal mondhatják, hogy ez nem bizonyít semmit. Szerintem azonban furcsa „véletlen", hogy ez a két, összefüggő dolog ugyanabban az evangéliumban olvasható.

Azt, hogy Jézust a Gatsemané kertben megkísértette a sátán, nem én állítom egyedül. Miután a fenti „gondolat" megszületett bennem, néhány évvel később kezembe került egy könyv, amelyben jóval előttem állította valaki ugyanezt. Élt kétszáz évvel ezelőtt egy lány, Emmerich Anna Katalin, akinek látomása volt Jézus Gecsemáni kertbeli imádkozásáról, s ebben az szerepel, hogy a sátán minden rosszat, minden bűnt, mocskot felvonultatott Jézus szemei előtt, ami az idők végezetéig vár az emberiségre, s ezek közt nyilván ott voltak azok is, amelyeket a kereszténység nevében követtek el, vagy ami a választott néppel történt.

Mielőtt tovább mennénk, egy pillanatra vissza kell térnem arra a kérdésre, hogy lehetséges-e mindez az evangéliumok szerint, vagyis van-e bennük az öngyilkosságra való utalás. Van. Jézus esetleges öngyilkosságának gondolata már a kortársakban is felmerült. Emlékeznek még, amikor Jézus ellenfelei így tanakodtak: ***Csak nem öli meg magát*, hogy ezt mondta: ahova én megyek, oda ti nem jöhettek (Jn. 8,22.)**? Az a gondolat tehát, hogy Jézus esetleg öngyilkosságot akar elkövetni, János tanúsága szerint igenis felmerült az emberekben. János beszámolója azért is gyanús, mert nála kétszer is tanakodnak Jézus szavain a farizeusok és írástudók, amikor azt mondta, hogy ahova ő megy, senki nem követheti, ám a másik esetben azt kérdezik, hogy **csak nem a szórványban élő görögök közé készül? (Jn.7,35.)** Vagyis úgy tűnik, mintha János direkt meg akarta volna magyarázni, miért merült fel egyesekben Jézus

öngyilkossági kísérletének gondolata. Utalás tehát van rá, vagyis Jézus *lelkiállapota* igenis felébresztette a kortársakban ezt a lehetőséget.

Vizsgáljuk meg mármost az öngyilkosság kérdését emberi oldalról. Hiszen Jézus mindenestül ember is volt. Lehetett-e Jézusnak *emberi* oldalról oka az öngyilkosságra?

Ahhoz, hogy valaki az öngyilkosságra gondoljon, speciális lelkiállapotra van szükség, amit a pszichológia egyfajta beszűkült tudatnak fog fel. Megjelenik a reménytelenség, a kiúttalanság érzésére és a világ meggyűlölésére. Valójában azonban ezek csak az öngyilkosságra gondoló személy tudatában megjelenő indulati motívumok. Aki meg akarja ölni magát, igazából nem gyűlöli az életet, még a világot sem, hiszen boldogan élne ő egy olyan világban, amilyet szeretne. Azért érzi reménytelennek a helyzetét, mert csak egy bizonyos módon érezné magát boldognak (úgy hiszi), az összes többi lehetőséget megalázónak, nem kielégítőnek és igazságtalannak tartja. Azért gyűlöli a világot, mert senki nem segít neki, hogy az történjen, amit ő szeretne. Mindezek mögött tehát *sértettség* van. Jézus azonban egészen biztosan nem volt sértett.

A másik fontos szempont, amit egy pap ismerősöm mondott, az, hogy az öngyilkossággal foglalkozó emberek általában valamilyen bűn miatt (önzés, irigység, kapzsiság, gyűlölet, stb.) kerülnek abba a lelkiállapotba, amikor képesek szembenézni a legszörnyűbb pillanattal. Jézus pedig nem volt bűnös, s bár a kereszténység tanítása (és az idézett Izajás szöveg) szerint „magára vette bűneinket", azokat valójában nem követte el, a felsoroltakat pedig pláne nem. Így tehát, ha mint ember nem volt abban a lelkiállapotban, amiben mi, emberek az öngyilkosságra gondolunk, nem is követhette el azt.

Ám mindezzel szemben fontolóra kell vennünk azt, hogy Jézus egyetlen tettét sem mint ember követte el. Egész földi pályája, életének minden cselekedete, minden kiejtett szava része volt annak a tervnek, „isteni drámának", amely Isten üzenetét akarta elmondani. Minden tette, szava szimbólum volt. Láttuk, hogy még ezek a dühös kifakadásnak tűnő szavai is: „**Ó, hitetlen és romlott nemzedék, meddig leszek még veletek? Meddig szenvedlek még titeket",** valójában ószövetségi utalások voltak. A fügefát sem haragjában szárította ki, hanem mert azt is jelképnek szánta.

Lehet-e tehát az öngyilkossági kísérlet jelkép, amellyel üzenni akart?

Ehhez megint csak ószövetségi előképet kellene találnom. Ám a Bibliában kifejezetten kerülik az öngyilkosság témáját. Szerepel ugyan benne két ember, aki elkövette, de semmilyen kommentárt nem fűznek az esetekhez. Márpedig az öngyilkosságot bűnnek tekintették a korabeli, általánosan elterjedt felfogással szemben. A görögöknél és a rómaiaknál az öngyilkosságot egyfajta tragikus dicsfény övezte. Tulajdonképpen kegy volt, ha a halálraítéltek önkezükkel vethettek véget életüknek. Isten népe azonban bűnnek tekintette, mint szembefordulást Isten akaratával. Erre mutat a masszadai harcosok esete, akik a rómaiak ostroma alatt az önkéntes halált választották. Ők ugyanis először kisorsoltak tíz férfit, aki megölt mindenki mást (a nőket és a gyerekeket is), majd közülük kisorsoltak egyet, aki megölte a többi kilencet, és csak a legutolsónak kellett öngyilkosnak lennie. Voltaképpen tehát az a kérdés is vád volt, amit Jézusról mondtak, hogy „csak nem öli meg magát". Ószövetségi előkép tehát nincs.

Általános emberi oldalról azt mondhatnánk, hogy ezzel a kísértés legyőzésére akart példát adni. Csakhogy a jelenet ilyen jelentése nincs kihangsúlyozva - Jézus egyébként is foglalkozott a kísértéssel máshol - tehát ha ez volt a célja, nem sikerült elérnie. Hiszen az „öngyilkossági kísérlet" olyan hipotézis, ami azóta se jutott eszébe senkinek (Talán nem véletlenül.) Vagyis Jézus semmi ilyen üzenetet nem akart közölni velünk.

Ha viszont itt egy olyan „magánügyről” van szó, amit nem akart az orrunkra kötni, felmerül a kérdés, hogy milyen kísértésnek volt kitéve Jézus? Mint láttuk, a sátán minden bizonnyal megjelent a kertben. Csakhogy a sátán nem jelent kísértést Isten Fia számára. Ezt legjobban a „Jézus megkísértése” című leírások mutatták. A sátán csak jelképezi azt, hogy Istennek (Isten Fiának) *döntenie kell* valamiben, és talán két rossz közül kell választania.

Mi volt az a két rossz, amivel Jézusnak szembe kellett néznie? A Színeváltozás csodájánál azt mondtam, Jézus minden bizonnyal arra készült, hogy miután Jeruzsálemben megölik (efelől nem volt kétsége, hiszen már korábban megjósolta tanítványainak), beül az „Emberfia székébe”, és Melkisédek módjára ítéletet mond Isten teremtése fölött. (*Flusser*) Ám ez azzal járt volna, hogy az embereknek, és itt elsősorban Isten népére kell gondolnunk, „nem lett volna idejük” megjavulni, márpedig Jézusnak ez volt az elsődleges célja. Ezért elhalasztotta a világvégét, ami viszont azzal a rosszal járt, hogy újabb nemzedékek születnek, szenvednek és meghalnak, s bár egyénileg van esélyük arra, hogy bizonyítsák, önként mondanak nemet a rosszra, de közben meglehetősen sok szenvedés vár az emberiségre. Ezt a két rosszat csak úgy lehetett volna elkerülni, ha visszacsinálja az egészet.

Annak ugyanis, hogy öngyilkosságot kövessen el, Isten Fia esetében egyetlen értelme van. Az, ha elhiteti, hogy nem ő a Messiás, nem ő Isten Fia. Hanem csak egy „ördögtől megszállott, csaló varázsló”.

Ezen a félelmetes éjszakán tehát *vívódott*. Mielőtt tovább mennék, figyelmébe kell ajánlanom Elcsigázott Olvasómnak, hogy Jézus még akkor is az Ószövetségre utalt, amikor abban nem találunk konkrét párhuzamot. (Ez nem vicc.) Van ugyanis egy hely az Ószövetségben, ami *távolról* hozzákapcsolható a jelenethez. Van egy olyan zsoltár, amely állítólag a Messiás vívódásával foglalkozik.

- Miért háborognak a nemzetek? A népek miért kovácsolnak hiú terveket?

A föld királyai fölkelnek, nagyjai összeesküsznek az Úr ellen és Fölkentje ellen:

- Törjük össze bilincsüket, tépjük szét rabláncukat!

Aki az égben lakik, az mosolyog rajtuk, kineveti őket az Úr.

De egyszer majd haraggal fordul feléjük, és kemény szót intéz hozzájuk:

- Én szenteltem fel Királyomat a Sionon, szent hegyemen.

- Az Úr végzését hirdetem; Ő így szólt hozzám:

- A Fiam vagy, ma adtam neked életet.

Kérd tőlem, és örökségül adom neked a népeket, birtokodul a föld határait.
Vasvesszővel verheted őket, és mint a cserépedényt, összetörheted.
***Nos, királyok, térjetek észre*, föld urai, hadd intselek benneteket!**
Szolgáljatok az Úrnak félelemmel,
csókoljátok meg a lábát rettegéssel!
Nehogy fölgerjedjen ellenetek, és elvesszetek az úton, ha hirtelen fellobban haragja.
De boldogok mind, akik hozzá menekülnek. (Zsolt. 2,)

Egy hívő zsidó számára ez a konfliktus a zsoltár keletkezésének idejében nem lehetett nyilvánvaló. A Messiás szövege első látásra mindössze annyit jelent, hogy joga van megbüntetni az ellene lázadó, gőgös királyokat, népeket. Ám a szövegből kiderül, a Messiásnak az jelenti a drámai konfliktust, hogy erőszakkal vezesse-e embereket a jóra. Hiszen erőszakból csak erőszak lesz.

Csakhogy Jézus ebben a kérdésben már régen döntött. Az ő számára a „messiási dráma” nem jelentett problémát. Ám Jézus számára - talán a sátán kísértése miatt, talán nem - most újra felmerül a kérdés: betöltse-e a Messiás szerepét, vagy sem. Miért? Mert ha betölti, vagyis beül ítélőszékébe, olyanokat is büntetnie kell, akiknek még lenne esélyük a megjavulásra. Vagy, ha úgy tölti be, hogy elhalasztja a Végidőt, újabb emberek sokaságát teszi ki ugyanannak a sok rossznak, vagy még rosszabbnak, mint amit addig éltek át az emberek. Milyen lehetőség van még? Az, ha *visszacsinálja* az egészet.

Természetesen tudta, hogy ez a gondolat *kísértés*. Hiszen ez a legrosszabb eset. Nem szép dolog ugyanis, ha arra hivatkozva, hogy nem tudok dönteni, mert mindkét lehetőség esetén rosszat (is) idézek elő, *elhárítom magamtól a felelősséget*. Ez volt az a kísértés, amiről Jézus szavai árulkodnak:

- Abbá, Atyám! Minden lehetséges neked: vedd el tőlem ezt a poharat; mindazáltal *ne úgy legyen, ahogy én akarom, hanem amint te.*

Márpedig ha Jézus visszavonja mindazt, amit addig tett és mondott, az emberiség szempontjából még rosszabb lett volna. Ezt világítja meg Zakariás jövendölése.

Láttuk Zakariásnál, hogy az a különleges Pásztor, akire Isten a leölésre szánt juhokat bízta, meglehetősen zavaros alak. Először is, több volt, mint pásztor, hiszen ő maga három pásztort kergetett el. Másodszor Júdás szerepét játszotta, hiszen harminc sékelt kapott azoktól, akiknek eladták a nyájat. Harmadszor az Úr azt mondja neki, hogy öltözzön be *Bolond Pásztornak*.

Ez a Bolond Pásztor majdnem népmesei alak. Jézus azonban maga többször hangoztatta, hogy ő a Jó Pásztor. A Bolond Pásztor ugyanis eltékozolja a nyájat, ő viszont az elveszett juhokat is összegyűjti. Ehhez azonban vegyük hozzá mindazt, amit az előző fejezetben írtam a Gúnyolódóról. A Gúnyolódót a Damaszkuszi Irat bizonyos értelemben úgy mutatja be, mint a Bolond Pásztort.

...hogy végül rájuk vonja Isten szövetségének átkát, *és bosszúálló kard élére juttassa őket*, amely megbosszulja a szövetséget...

A Gúnyolódó tehát olyan színben tűnik fel, mint a Bolond Pásztor, aki *leöli a kövér juhokat, letépi a körmüket.*

Az Úr ismét szólt hozzám:

- Végy magadhoz olyan felszerelést, mint az esztelen pásztoré. Mert, nézd, az országban esztelen pásztort támasztok: nem keresi, ami elveszett, nem kutat a tévelygő után, nem gyógyítja a sebesültet, nem támogatja a kimerültet, hanem megeszi a kövér állatok húsát, és letépdesi a körmüket.

Zakariás jövendölése tehát megvilágítja, milyen ellentmondásba került Jézus. Ő, a Jó Pásztor - ezt János evangéliuma hangsúlyozza - minden tévelygőt Isten felé akar vezetni. Ám a Messiás szerepe nem ilyen egyszerű, neki választania kell jók és rosszak között. Ha Jézus teljesíti küldetését, vagyis meghal a kereszten, feltámad, felmegy a Mennybe, és ezzel kezdetét veszi a világtörténelem új korszaka, *maga az eredeti nyáj* elvész. Igaz, a büntetést a kumráni irat is Isten büntetésének tartja, mert a nép letért a kijelölt útról. Zakariásnál pedig kifejezetten azt látjuk, hogy Isten is, és a meg nem nevezett főszereplő is keserűen sorsára hagyja a *leölésre szánt nyájat*:

***Végül azonban a juhok miatt is keserűség fogta el a lelkem, és ők is megvetettek*. Ekkor azt mondtam:**

- Nem legeltetlek tovább benneteket! *Aki meg akar halni, csak haljon meg, aki el akar pusztulni, csak pusztuljon ki.* Akik pedig megmaradnak, egyék meg egymás húsát.

Ám a „Gúnyolódó" szerepe ettől még szomorú szerep marad. Ezért merül föl Jézusban, Isten Fiában, hogy inkább úgy tesz, mintha csaló lett volna, és hagyja, hogy mindenki azt higgye, öngyilkos lett, aztán amikor már senki nem figyel oda, nagy titokban fölmegy Atyjához.

Csakhogy, bár hatalmában állt úgy dönteni, ahogy akar, (erről már volt szó, éppen a Színeváltozásnál), itt most abban viaskodik önmagával, hogy mindent visszaad az Atya kezébe.

- Atyám, ha akarod, vedd el tőlem ezt a poharat, *mindazáltal* ne az én akaratom legyen meg, hanem a tied.

Jézus szavai tehát egyáltalán nem a kísértéstől való megszabadulás vágyát fejezték ki, *hanem magát a kísértést.* Azt, hogy ne neki kelljen döntenie. Hadd tegyen úgy, mintha nem történt volna semmi, vesződjön az emberiséggel az Atya. Vagyis: *ha akarod, feláldozom magam a kereszten, de jobb lenne, ha minden a Te felelősséged lenne.*

Ez persze megint csak belemagyarázás. Honnan veszem a szemtelenséget, hogy Jézusnak éppen azokat a legmegrázóbb szavait forgatom ki, amelyeket magányában, mindenkitől, talán még Istentől is elhagyatva mondott? Hát onnan, hogy van itt még egy probléma, ami fölött a szakirodalom szeret átsiklani. Jézus ugyanis a kereszten a következő szavakat mondja:

- Éloi, Éloi, lamma szabaktani! - Ez annyit jelent: „Istenem, Istenem, miért hagytál el engem?"

Még a kiváló Chesterton is magyarázat nélkül hagyja azt a kérdést, hogy hogyan lehetséges ez. Persze a jelenet, amint arról a megfelelő helyen szó lesz, azt mutatja, hogy Jézus a kereszten egy olyan zsoltáridézetet mondott, ami küldetését érthetőbbé teszi. Ez azonban csupán az egyik szempont. Ahogy arról majd ott szó lesz, a zsoltár arra utal, hogy Jézus a Messiás, s ebben a zsoltárban szerepel az a rész, hogy **torkom kiszáradt,** ezért adnak akkor inni Jézusnak, amint majd látni fogjuk. Csakhogy miért pont a fenti sort választotta a zsoltárból? Hogyan mondhatja Isten Fia a kereszten, halála előtt, hogy őt elhagyta az Isten, amikor pont ez volt az eredeti terv, amire már az Ítéletet meghirdető beszéde előtt utalt Cézárea-Filippiben? Vagyis a kereszthalál, és az utána következő megdicsőülés. Ez pont nem azt mutatja, hogy az Atya magára hagyta volna, tehát nem érdemes arra sem hivatkozni, hogy Jézus így akart példát adni minden kétségbeesett embernek. Érdekes példaadás lenne ugyanis.

Jézus Gatsemáni kertbeli szavai és a kereszten elhangzó, utolsó felkiáltása szoros összefüggésben vannak egymással. „*Istenem, Istenem, miért adtad kezembe az emberiség sorsát?*" Persze lehet a szavakat azzal magyarázni, hogy Jézus, *mint ember*, nem csak vért verejtékezett halálfélelmében, hanem a kereszten még be is ismerte, hogy ő csak egy ügyetlen ember, akire nem lett volna szabad rábízni ilyen fontos dolgot, mint az emberiség üdvössége, csakhogy - szerintem - ez nagyobb istenkáromlás, mint amit én állítok. Vagyis az Atya valóban „magára hagyta", mert mindenestül *rábízta a döntést*, hiszen tudta, hogy a Fia helyesen fog dönteni.

Ha mindez igaz, még egy kellemetlen kérdésre kell válaszolnom. Azt írtam, Jézus „halálfélelme" titkos volt, márpedig a kereszten elmondott szavait a nyilvánosságnak szánta. Elvégre abban a fizikai állapotban, amiben akkor volt, könnyebb lett volna nem beszélni. Tehát itt megint önmagammal vagyok ellentmondásban, Jézus „magánügye" mégis üzenet volt. Ráadásul a Gatsemáni kertben is felszólította három különleges tanítványát, hogy virrasszanak vele, nehogy ő kísértésbe essen, tehát akkor is gondoskodni akart tanúkról. Különben is, ahogy

azt többször mondtam már, Jézus maga mondta, hogy csak a körülötte lévő emberek miatt szokott hangosan imádkozni.

Azt természetesen Türelmes olvasómra bízom, hogy eldöntse: valóban ellentmondásban állok-e saját magammal, vagy hogy mennyire belemagyarázás mindaz, amit írok. Jézus a Gatsemáni kertben egy utolsó próbát csinált végig, két „rossz" döntés helyett felvetett egy harmadikat, ami kifejezetten kísértés volt, - hiszen a felelősség elhárítása mindenképpen a legrosszabb megoldás -, és kiállta a próbát. Ám ez így, önmagában véletlennek, túlságosan „emberinek" tűnik. Pedig mindez valójában vérbeli metafizikai logika. Hiszen itt a Világ Teremtőjének vívódásáról van szó. Kénytelen vagytok tehát ismét veszélyes vizekre csábítani Csüggedt Olvasómat: képzelje magát Isten helyébe.

Ha Isten *szabad lényeket* akart teremteni, lehetővé kellett tennie, hogy azok bűnt is elkövethessenek. Vagyis lehetőségük legyen arra, hogy válasszanak jó és erkölcsileg jó dolgok között. A világ ugyanis - valami furcsa okból - úgy van berendezve, hogy a jó dolgoknak is lehet rossz következményük, és a rossz dolgoknak is lehet jó. (Az ennek ellentmondó bibliai, részben jézusi idézetekkel, azt hiszem, majd egy másik könyvben foglalkozom...) Választhatunk valami jót (hadd bízzam a példát Kreatív Olvasóm képzeletére), aminek káros, sőt halálos következménye lehet. És nem is biztos, hogy az ránk fog vonatkozni, hanem talán olyan emberek sokaságára, akiket nem is ismerünk. A mai világ különösen bővelkedik ilyenekben. A kérdés csak az, hogy *nem teremthetett volna Isten olyan világot, amiben minden jónak jó következménye van?*

A válasz első látásra elszomorító: nem. Akkor ugyanis nem jött volna létre *szabad ember*. Ha nincs felelősség, nincs szabadság, sőt, hogy még lényegre törőbb legyek: *nincs ember.* Az a világ, ahol minden úgy jó, ahogy van, nem emberi világ. Lehet a gépek világa, lehet az állatok világa, lehet álomvilág, de nem lehet emberi. Mert hiányzik belőle a tudat. Ahol minden mindegy, nem kell gondolkodni. Nincs irodalom, nincs matematika, nincs zene, *nincs semmi*. Mert számunkra, emberek számára elképzelhetetlen az a világ, amelyben nincs tudás a világról. Vagyis - kissé szolipszisztikus módon - azt mondhatjuk, hogy a dolgok csak azáltal vannak, ha van róluk tudás. Nem tudom, milyen lenne egy olyan világ, amelyben az evolúció nem hoz létre tudatot, mert nem hiszem, hogy a tudatot az „evolúció" hozta létre. A kettő ugyanis logikai alapon kizárja egymást. (Ha lenne evolúció, minden dolog valamilyen öntudatlan, „céltalan" dolognak a következménye lenne, a tudatos lény viszont mindent valamilyen céllal tesz. Ha ez sem elég, olvassák el azt a könyvemet, amit majd húsz év múlva írok meg.)

Ebből azonban az következik, hogy Isten nem volt „szabad". Nem teremthetett úgy embert, hogy ne hagyja bűnbeesni. Ha valaki csak azért jó, mert nincs is lehetősége arra, hogy rossz legyen, nem is biztos, hogy jó. Mint láttuk, erre utalt a fügefa „kivágása". Isten azonban sokkal nagyobb annál, hogy puszta logikai sablonokba lehessen gyömöszölni, ezért hiszünk a túlvilágban. Ahhoz ugyanis megvolt a szabadsága, hogy létrehozza azt a világot is, amiben már nincs bűn, ámde ehhez szükség van arra a társasjátékra, amit most játszunk. Hogy kiderüljön, ki kerülhet abba a tökéletes világba. Hiszen ha ott is lehetnének tökéletlen lények, akkor az a világ sem lenne tökéletes. Márpedig tökéletes lény csak *szabad lény* lehet. Aki bármilyen kényszerből, a fizikai, biológiai, vagy erkölcsi törvények kényszerítő ereje miatt jó, az nem tökéletes.

De hogyan lehet jó a Jó Isten, ha olyan világot teremtett, amiben van rossz? Erre a kérdésre a huszadik századi emberek jelentős többsége azt a választ adta, hogy sehogy. Vagyis azt mondták, hogy *nincs Isten.* Hiszen miféle Jó Isten az, aki hagyta, hogy több millió, ártatlan embert mészároljanak le csak azért, mert zsidónak született? Miféle Jó Isten az, aki hagyja, hogy csecsemők pusztuljanak el földrengésben, vagy hurrikánban? A két kérdés között persze

különbséget szoktak tenni, hiszen az első esetben konkrét gyilkosok konkrét bűnéről van szó, a másodikban viszont csak „puszta természeti csapásról". Vagyis az első esetben még lehet azt mondani, hogy Isten „megengedte a bűnöket", a másodikban viszont Ő Maga tűnik bűnösnek. Csakhogy ez a második eset sem mentes az emberi bűntől. Ugyanis nem pusztítaná el a csecsemőket a földrengés, ha nem lennének olyan nyomortelepek, amelyekben emberek milliói élnek embertelen körülmények között. A nyomortelepek pedig nem természeti törvényszerűségek, hanem az emberi kapzsiság következményei. Nem halnának meg gyerekek hurrikán, vagy éhínség következtében, ha nem lennének kapzsi és közömbös emberek, akik csak a saját gazdagságukkal törődnek.

Az ateisták tehát már Voltaire óta abba a hibába estek, hogy a saját, vagy mások bűne miatt bekövetkező tragédiákat Isten nyakába akarták varrni, de mivel ez logikai képtelenség, hát inkább magát Istent tekintették képtelenségnek.

Csakhogy az ateisták kétkedése nem csökkenti Isten felelősségét. Megengedte, mert, mint láttuk, nem tehetett mást, hogy legyenek elvetemült, vagy legalábbis közönyös emberek, de végső soron ezért is Ő a felelős. Hogy lehetne hát akkor Jó Isten?

Csak úgy, ha *elismeri a felelősségét.* Ez a „Megváltás" értelme. Ezért testesült meg Isten ember alakjában, hogy végigélje mindazt, amit az emberek végigélnek, sőt, olyan sorsot választott, ami a legmegrázóbb: ártatlanul szenvedte el a megaláztatást és a bűnösöknek járó kínhalált. Vagyis az emberi élet és az emberi lélek legmélyére hatolt le, a leginkább megvetett emberek sorsát vette magára, ahogy Simon Pétert és Mária Magdolnát választotta legfontosabb tanúságtevőinek. Anélkül, hogy ő maga elkövetett volna bármilyen bűnt. Vagyis „elismerte", hogy amit Ő tett, az ezeket is felülmúlta: megteremtette a világot, pedig tudta, hogy szenvedni (is) fogunk benne.

Hogy ez a világ nem mindenestül rossz, és hogy Isten és Isten Fia bőségesen kárpótol minket minden szenvedésért, itt nem firtatom. Az is egy másik könyvre tartozik. Ám a Gatsemáné kertben történt eseményből a következő tanulság adódik: Isten nem ment fel minket saját felelősségünk alól, de *kiengesztel* minket azért, mert Ő teremtett minket.

Ez a válasz arra, az egyébként jogos kérdésre, hogy ha Jézus Krisztus „magára vette bűneinket", vagyis feloldozta az emberiséget az *eredendő bűn* alól, amit Éva és Ádám követett el, akkor hogyan lehetséges, hogy annak következményei, a halál, a fájdalommal szülés, a verítékes munka mind a mai napig nem szűntek meg? A válasz az, hogy a Megváltás az eredendő bűn következményei alól „csak" *a jövőben* oldoz fel minket, de a személyes bűnök alól nem.

Sőt, hiszen ha kellő komolysággal olvasnánk a Bibliát, akkor tudnánk, hogy az *Édenkert* volt a Teremtés próbaköve. Isten nem azét teremtette az embert, hogy meztelenül és tudatlanul járjon, tehát a bűnbeesést eleve bekalkulálta a társasjátékba. Ha Ádám és Éva kivágják a Tudás Fáját, vagy megölik a kígyót, ahogy arra Jézus utalt, az emberiség talán megszabadult volna attól a keservesnek tűnő feladattól, hogy a saját kárán tanulva jusson vissza a Paradicsomba, a kérdés csak az, hogy ehhez nem kellett volna ennie előbb a tudás fájáról?

Jézus tehát abban az értelemben vette magára bűneinket, hogy elismerte, *végső soron* Isten a felelős. Ezzel a szentségtöréssel akarok védekezni az előző szentségtörés ellen, kérdezhetik. Nem. Én nem akarok. Jobban örülnék neki, ha minden olyan egyszerű és kényelmes lenne, mint a hittankönyvekben. De a valóság nem ilyen. Isten azért öltött emberi testet, hogy megmutassa: bár a földön élni nem éppen fájdalommentes, *mégis jó.* Ahogy egy nagy gondolkodó mondta, nem kell mindig jól járni. Mert nem az a lényeg, hogy csak jó és szép kalandokat éljünk át, hanem az, hogy ember módjára éljünk. Mert az nem semmi.

A semmi ugyanis végtelenül rosszabb, mint a legrosszabb lét. Ezt az ember néha kétségbe vonja, ám csak addig, ameddig nem érzi úgy, hogy tényleg a semmi szélére jutott, ahonnan nincs visszaút.

Jézus joggal érezhette volna úgy, mint ember, hogy eljutott idáig. Üzenetét nem értették meg, ráadásul az a küldetés, amit vállalt, további milliók, ember milliárdok számára hozott szenvedést. Ám újra hangsúlyoznom kell, hogy ezt addig is tudta, a Színeváltozás óta pedig biztosan.

Jézus ugyanis pont abban volt ember, amiben Isten Fia volt. *Elejétől fogva tudta,* milyen sorsot fog bejárni. Amikor Cezárea-Filippiben „tévesen" jövendölte meg a világvége közeli bekövetkeztét, valójában nem jövendölt, hanem *felmutatott egy lehetőséget:* megállíthatnánk a guruló sziklát, ha akarnánk. Amikor a Színeváltozás hegyén „megváltoztatta a forgatókönyvet", valójában nem változtatott semmit, hanem értésünkre adta: Isten visszafordította a történelmet, felajánlotta áldozatul a saját Fiát, akarunk-e neki megkegyelmezni. Végül, a Gatsemáné kertben nem akart „öngyilkos lenni", hanem elismerte a saját felelősségét (magasabb szinten, mint ahogy azt mi, emberek valaha át fogjuk tudni érezni), hogy *szabaddá tegyen* minket. Ezt úgy is mondhatnánk: felnőtté avatta az emberiséget. Milyen kár, hogy ez mind a mai napig nem látszik rajtunk. (Sőt, ma látszik a legkevésbé.)

Itt az ideje, hogy „megfejtsem" János evangélista háromszoros hallgatását. János Keresztelő János tanítványa volt, így tehát ismernie kellett az esszénusok iratait. Márpedig a Damaszkuszi Irat néven ismert szabályzat a legfontosabb iratok egyike volt. János apostol tehát pontosan tudta, hogy mindabból, amit Jézus tett, kirajzolódik a Gúnyolódó néven ismert figura alakja. És ő ezt nem akarta. Nem gondolta, hogy jön majd egy őrült, aki mindezt leírja egy ilyen hebehurgya könyvben. Ő úgy vélte, mindaz, ami a zsidó vallás lényegét alkotta, egyszer és minden korra lezárult. Senki se fog törődni vele. Maga a zsidó nép a pusztulás szélére jutott, Mózes vallása néhány százezer megrögzött ember belügye lett, miközben a Római Birodalom - mely úgy tűnt, kitart a Világvégéig - városaiban szétszórtan élő zsidóság nagy része megkönnyebbülve „tért át" arra a szelíd regulára, amelyik lehetővé tette, hogy pogány barátaival közös emberi közösségbe kerüljön. Ám János nem sejthette, hogy Jézus mennybemenetele után még rengeteg idő telik el, és mindazok a kérdések, amik akkor felmerültek, egyre élesebben fognak felmerülni.

Minden olyan jelenetet kihagyott tehát, amely Jézus alakját összeköthette volna a „Gúnyolódóval", sőt, minden alkalmat megragadott arra, hogy hangsúlyozza, Jézus volt a Jó Pásztor, ellentétben a Zakariás könyvében szereplő Bolond Pásztorral.

Persze ez a magyarázat sem tökéletes, hiszen János is leírta azt a jelenetet, amikor Jézus a Felkentből „csinált viccet", vagyis botrányos módon egy „bűnös asszony" közreműködésével tette magát Messiássá. Ez azonban csak a kumrániak szemében lett volna botrány. János ismerte Mária Magdolnát, és nyilván megértette, miért szereti őt Jézus. Hiszen Mária Magdolna a legtisztább híve volt a Mesternek. Az is lehet persze, hogy János nem értette a betániai vacsorán lezajlott esemény jelentését, azért nem hallgatta el azt.

Még egy probléma van az öngyilkosság elméletével. Ha Jézus valóban sebet ejtett magán, miért nem vérzett el, vagy miért nem merült föl ennek a sebnek a szerepe később? Márpedig én erősen hajlok afelé, hogy a látható vér nem verejték volt, ezért nem mertek írni róla az első evangéliumok. Ám, mint láttuk, arra mind a négy evangélium nagy hangsúlyt fektetett, hogy Jézus akkor éjjel meggyógyított egy embert, *akinek levágták a fülét.* Márpedig a fül levágása rendkívül veszélyes, hiszen nagyon sok hajszálér van benne, könnyen el lehet vérezni, ha nem

ápolják megfelelően a sebet. Csakhogy a tanulság számunkra világos: ha Jézus meg tudta gyógyítani Malkust, nyilván önmagát is képes volt meggyógyítani.

Befejezésül nézzük meg Jézus elfogásának jelenetét Jánosnál:

Mivel pedig tudta Jézus mindazt, ami reá vár, előlépett, és így szólt hozzájuk:

- Kit kerestek?

Azok pedig így feleltek:

- A názáreti Jézust.

- Én vagyok. - mondta Jézus.

Ott állt velük Júdás is, aki elárulta őt.

Amikor azt mondta nekik: „Én vagyok" - *visszatántorodtak, és a földre estek.*

Ekkor újra megkérdezte tőlük:

- Kit kerestek?

Ők ismét ezt felelték:

- A názáreti Jézust.

Jézus így szólt:

- Megmondtam nektek, hogy én vagyok: ha tehát engem kerestek, engedjétek ezeket elmenni!

Így kellett beteljesednie annak az igének, amelyet mondott: „Azok közül, akiket nekem adtál, nem hagytam elveszni senkit."

Simon Péternél volt egy kard, azt kihúzta, lecsapott a főpap szolgájára, és levágta a jobb fülét: a szolga neve pedig Málkus volt.

Erre Jézus így szólt Péterhez:

- Tedd hüvelyébe a kardodat! Vajon nem kell kiinnom azt a poharat, amelyet az Atya adott nekem? (Jn. 18,1-11.)

Úgy tűnik, hogy ez a leírás nem hiteles. Mint láttuk, a főpapoknak olyan embereket kellett küldeniük Jézus elfogására, akik nem értették, amit mond, sőt, talán nem is hallották. Márpedig Jézus *beszélget* velük. Az is némi kegyes csalás benyomását kelti, amikor János arra élezi ki a jelenetet, hogy Jézus így akart gondoskodni arról, hogy az apostolainak ne essen bántódása. Ráadásul ennek csak azután lenne igazán jelentősége, miután Péter már levágta Malkus fülét, de a szöveg előbbre teszi.

Ám ez a pont egyben hitelesíti is a történetet. Igaz, azt írtam Júdás árulásával kapcsolatban, hogy a főpapok csak Jézust akarták elfogni, hiszen a Törvény csak rá vonatkozott, de nem szabad elfelejtenünk Lázár esetét. Emlékeznek rá, a főtanács őt is meg akarta öletni. A megfejtés a következő: azt ugyan nem kockáztatták volna meg, hogy tizenkét embert egyszerre letartóztassanak, de annak semmi akadálya nem lett volna, hogy Jézust és azt a *három* apostolt, akit külön maga mellé vett, elfogják. János beszámolója tehát hiteles. De akkor mi van a süketséggel?

Nos, erre, bármennyire erőltetett, csak azt mondhatom, hogy Jézus *meggyógyította őket.* Erre utal az a döbbenetes mondat, hogy a katonák **visszatántorodtak és földre estek**. Nem azon döbbentek meg ugyanis, hogy Jézus azt mondta: **Én vagyok**, elvégre ezt amúgy is tudták

Júdástól. Azon döbbentek meg, hogy *hallják.* Azért kellett Jézusnak még egyszer megkérdeznie őket, hogy kit keresnek, mert ijedtükben nem tudták, mit tegyenek. Az, hogy Jézus először megkérdezte: **Kit kerestek?**, és ők válaszoltak neki, nincs ezzel ellentmondásban, mert nem volt feltétlenül *mindenki* süket. Csak az volt a lényeg, hogy legyen ott elég fegyveres, akinek hiába beszél, de nyilván kellett lennie köztük egy, a főpapok szempontjából megbízható embernek is, aki halló volt.

Ezt a lehetőséget én már csak azért is valószínűnek tartom, mert Jézusról szívesen tételezem fel, hogy akkor is tett csodát, amikor az éppen nem neki, hanem az ellenségeinek volt hasznos. Az is alátámasztja ezt, hogy mindennek Júdás a szemtanúja volt. Nem tartja elképzelhetőnek, Fáradt Olvasóm, hogy ez is hozzájárult az öngyilkosságához?

Kérdés, miért nem értesülünk erről a csodáról az evangéliumokból. Ám a válasz nem is olyan nehéz. A szolgák nem csak eleve féltek a főpapoktól, de nyilván meg is félemlítették őket. Ráadásul az sem lehetetlen, hogy egyesek hamar távoztak az élők sorából. Az pedig egészen biztos, hogy azokkal, akik Jézus hívei voltak, sem azelőtt, sem azután (pláne Jézus kivégzése után) nem álltak kapcsolatban. Talán az egy Malkust kivéve, akinek viszont éppen levágták a fülét. Az is lehet, hogy gyógyulásuk nem volt végleges, Jézus csak arra a pillanatra tette őket hallóvá, bár ezt elég méltatlan feltételezésnek tartom.

MIT ÁLMODOTT PILÁTUS FELESÉGE?

Jézust elfogják, és még akkor éjjel Annás házába viszik, aki a hivatalban lévő Kaifás főpap apósa volt. Annás akkor körülbelül harminc éve volt a zsidó nép vallási és egyben politikai vezetője. Időszámításunk szerint 6-ban lett főpap, az akkori római helytartó nevezte ki, s utána öt fia, majd lányának férje, Kaifás kapták meg ezt a címet. (Komm) Ők azok a bizonyos főpapok, akikről annyiszor esik szó. A főpap helyzete igen kényes volt. Neki kellett biztosítania a békét Rómával úgy, hogy az ország alárendelt helyzetben van, hiszen nincs saját királya, ám közben szeretné megőrizni függetlenségét, megtartani vallását, ősi hagyományait, szokásait. Annás voltaképpen diktátor volt, holott hivatalosan nem volt semmilyen hatalma. A szadduceusok irányzatát képviselte, akik - ahogy Josephus Flavius jellemzi az irányzatot - leginkább az epikureus iskolára hasonlítottak. No persze őrizték a vallási hagyományokat, de nem hittek a túlvilági életben, vagy a lélek halhatatlanságában. A rómaiak nem voltak felkészülve arra, hogy a zsidók országában a főpapnak nagyobb tekintélye van, mint a királyoknak, hát még a helytartóknak. Sokan azzal rágalmazzák a főpapokat (maga a zsidó hagyomány sem tartja Annást és fiait nagy becsben), hogy hivatalukat pénzen vették, és elvtelenül hűek voltak a rómaiakhoz. Az előbbi vádhoz nem tudok hozzászólni, bár erős a gyanúm, hogy rágalom, az utóbbiról azonban ékesen szólnak maguk a mártírhalált halt, vagy a helytartók haragját magukra vállaló főpapok.

Annás és Kaifás legfőbb gondja - még az evangéliumok szerint is - a nép és a vallás megvédése volt. Ezért őrködtek olyan éberen mindenféle vallási és politikai mozgalom, lázadás fölött, ezért kellett napra készen tájékozódniuk Keresztelő János, vagy Jézus tevékenységéről is. Jézus egész nyilvános működése alatt magunk elé kell képzelnünk Annás főpap átható, bölcs tekintetét, ahogy hatalma - és kiszolgáltatottsága - teljes tudatában figyeli őt, kezdetben elnéző mosollyal, később egyre komorabban, és mindvégig kérlelhetetlenül, bár azt hiszem, sohasem gyűlölködve. Nem Annás főpap volt a gonosz, bár ő is az eszközévé vált.

Jézust már Annás házában megüti egy poroszló. Itt, Annásnál nem rendeznek tárgyalást, nem játsszák el, hogy hivatalos kihallgatás folyik. Maga Annás, egész Izrael legtekintélyesebb embere kíváncsi arra, mit mond neki az a híres tanító, akivel személyesen még sosem találkozott. Jézus azonban szóra sem méltatja, hiszen ezt mondja neki:

- Kérdezd azokat, akik hallották, amit mondtam. (Jn.18,21.)

Ez volt az a sértés, amit a főpap szolgája nem tűrhetett. A volt főpap ezután küldi át Kaifás-hoz, ahol másnap a hivatalos tárgyalás zajlik. Kaifásról ismerjük János apostol véleményét, aki ismerőse volt a főpapi családnak. Ez egyrészt érthetővé teszi, hogy olyan részletesen tud beszámolni Jézus kihallgatásáról. Másrészt érthetővé teszi azt a kijelentését is, amit Kaifásról mond:

Egyikük, Kaifás, aki abban az évben a főpap volt, így vélekedett:

- Nem értitek a dolgot! Nem fogjátok fel, hogy jobb, ha egy ember hal meg a népért, mintsem hogy az egész nép elpusztuljon.

***De ezt nem magától mondta, hanem mint főpap megjövendölte*. (Jn.11,49-51.).**

Az ítélet természetesen már rég készen állt. Hiszen amikor az elfogató parancsot kiadták, világos volt, hogy senki nem fog mentő tanúként jelentkezni, márpedig Jézus bűne, a Törvény szerint halálbüntetést érdemelt. Tanúkat azonban hiába hoznak, mert azok semmi olyat nem tudnak mondani, ami alapján egyértelműen elítélhették volna Jézus.

Erre felállt maga Kaifás, és szinte kétségbeesve így szólt:

- Semmit sem válaszolsz azokra, amit ezek felhoznak ellened? (Mk.14,60.)

Alighanem azt remélte, hogy ha a tanúk nem is tudják bizonyítani a vád igazát, maga a vádlott fogja elszólni magát, ha bűnös. Jézus azonban erre sem válaszolt. Erre a főpap, végső elkeseredésében feltette azt a kérdést, amit már annyiszor kérdeztek Jézustól:

- Te vagy a Messiás, az (áldott) Isten Fia? (Mk.14.61.)

Erre a kérdésre várt Jézus. Mindazt, amit eddig titkolt, vagy példabeszédekben mondott el, nehogy „erőszakkal" kényszerítse a bűnösöket a jó útra, most nyíltan, sőt büszkén kimondhatta, hiszen tudta, hogy úgysem hiszik el. Kaifás kérdése végre a lényegre irányult, ugyanis az Ószövetségben a Messiást - egy-két félreérthető megfogalmazástól eltekintve - sehol sem nevezik Isten Fiának. Az a kifejezés ugyanis, hogy Isten Fia, ugyanolyan, mint az „ember fia", vagy „szamár csikója", azt jelenti, hogy az illető Isten. Márpedig Isten csak egy van, tehát a mondat a legsúlyosabb istenkáromlásokat sűrítette magába.

Jézusnak azonban erre a kérdésre volt szüksége. A nyilvánosság előtt, vagyis a mózesi vallás legfőbb védelmezője, a főpap előtt akarta kijelenteni, hogy ő az. Erre várt. Tehetett volna csodát? Megtehette volna, hogy szavai nyomán lángoszlopok csapjanak fel, vagy megjelenjen egy amerikai tévéhíradó, és kérdésekkel halmozza el a főtanács tagjait? Nem tudom. Ez volt az az időszak, amikor Isten, aki emberi alakba programozva járta a mi életünk útjait, szélsőségesen lemondott minden hatalomról, teljesen „kiüresítette magát". Védtelen, kiszolgáltatott, ártatlan emberként állt a mindenkori hatalmat megtestesítő urak előtt. És úgy viselkedett, ahogy kell: emberként is isteni hős volt.

Ez a felháborító magatartás nem csak a vallási előírásokat sértette, hanem belegázolt a hatalmasságok önérzetébe is. Ezért volt olyan heves és szemtelen Jézus kicsúfolása, és bántalmazása. Azt is mondhatnám, hogy az a sok gonosz szellem, amelytől addigi útja során Jézus megszabadította az embereket, most mind belebújt valamelyik írástudóba, poroszlóba, vagy szolgába, és bosszút állt.

Mellékesen, és az információk forrásának tisztázása kedvéért említem meg, hogy ennél a leírásnál annak a Márk evangélistának a tudósítását vettem figyelembe, aki Simon Péter tanítványa volt. Pétert valószínűleg János juttatta be Annás házának udvarára, de amikor az ott kíváncsiskodó szolgák kérdezősködésére háromszor is letagadta, hogy Jézus tanítványa lenne, aztán meghallotta a kakas kukorékolását, valószínűleg szégyenkezve elment. A további eseményeket tehát nem maga Péter látta, hanem alighanem János, aki bejáratos volt a főpapi családhoz. Ő később elmondta Péternek, és így jutott el Márk evangélistához.

Péter apostolt valószínűleg azért ismerték fel a főpap udvarán lebzselő emberek, mert rendkívüli termetű férfi volt. Erre utal az, ahogy János apostol bevezeti azt a jelenetet, amelyben Jézus feloldozza Pétert háromszori tagadásának bűne alól. Ott ugyanis ezt olvashatjuk:

Amikor partot értek, izzó parazsat láttak, s rajta halat, mellette meg kenyeret. Jézus szólt nekik:

- Hozzatok a halból, amit most fogtatok.

***Péter visszament, és partra vonta a hálót*, amely tele volt nagy hallal, szám szerint százötvenhárommal, s bár ennyi volt benne, nem szakadt el a háló.**

Jézus hívta őket:

- Gyertek, egyetek! (Jn.21.9-12.)

Térjünk vissza a kihallgatásokhoz. Lukács hitelesebben idézi a Kaifás előtti tárgyalást, - bár nem hangsúlyozza ki kellőképpen Kaifás szerepét -, így nála Jézus szavai is világosabb értelmet kapnak.

- Ha te vagy a Messiás, - szólították fel - mondd meg nekünk.

Így válaszolt rá:

- Ha megmondom is, nem hiszitek el. Ha pedig kérdezlek benneteket, nem feleltek. De az Emberfia mostantól a hatalmas Isten jobbján fog ülni.

Erre egyszerre közbevágtak:

- Tehát te vagy az Isten Fia?

- Én vagyok. - felelte - Magatok mondjátok. (Lk.67-71.)

A főtanács ellenséges tagjai (maguk a főpapok?) tehát szándékosan, mondhatnám egy koncepciós pert idéző módon „forgatták ki" Jézus szavait, amikor azonosították az Emberfiát Isten Fiával. Holott ezt, a második zsoltár szövegén kívül, **Fiam vagy, ma szültelek. (Zsolt2,6.)**, (enyhébb fordításban így hangzik: „ma adtam neked életet") sehol nem állítja az Ószövetség. Ők maguk teszik fel tehát a szentségtörést jelentő kérdést: te vagy Isten Fia?

Tehát leleplezik magukat. Tudták ők, hogy a Messiás (Dániel könyve szerint az Emberfia) Isten Fia lesz, csak nem akarták elhinni, hogy Jézus az. Kaifás kérdését csak olyan ember tehette fel, aki elvben ismerte annak lehetőségét, ami miatt Jézust istenkáromlással vádolják.

Lukács, Márk és Máté leírása egyébként rendkívül izgalmas és kifejező, bizonyára Jánosé is az lenne, ha lenne... Emiatt a hiány miatt nehéz rekonstruálni a jelenetet. Mindenesetre a hangulat tüzes, mindenki kiabál, kivéve Jézust, aki szelíden, bár némi gúnnyal emlékezteti bíráit, hogy eddig is hiába beszélt. Az a mondata azonban, hogy „te mondád", igazolja mindazt, amit az előbb mondtam. Hiszen - feltehetőleg - azt jelenti: te magad ismereted el, hogy az vagyok. Márpedig ezek szerint *maga a kérdés* feltevése beismerésnek tekinthető: igenis, a zsidó vallás szerint Isten Fia a Messiás.

Kaifás ijedtében megszaggatja a ruháit, és kifakad:

- Mi szükségünk van még tanúkra?! Hallottátok, hogy káromkodott! (Mk. 14.63.)

Majd megkérdezi a főtanács tagjait, mi legyen Jézus sorsa, és ők természetesen a kivégzés mellett szavaznak. De mivel annyira nem hiszik el, hogy mindaz, amit Jézus mond, lehetséges, gúnyolódni kezdenek rajta. Bekötik a szemét, és ütni kezdik, mondván, találja ki, ki ütötte meg. Ez lehetne egy szórakoztató társasjáték is, de nem az. Nem csak durván verik Jézust, hanem csúfolják is: ha próféta, lát csukott szemmel, a kendőn keresztül is, sőt, hátul is van szeme. Eszükbe sem jutott, hogy tényleg látta őket, csak nem méltatta válaszra.

Reggel, - valószínűleg csütörtök reggel -, átviszik Jézust a római helytartóhoz. A főtanács meghozta a halálos ítéletet, de azt jóvá kellett hagyatni a jogállam képviselőjével, Poncius Pilátussal, és rá kellett bízni a végrehajtást a megszállókra.

Poncius Pilátus élvezetét lelte abban, hogy bosszantsa a zsidókat. Sőt, kimondottan kegyetlen volt velük szemben. Nem is szeretett Jeruzsálemben lakni, sokkal jobban szerette a tengerparti üdülővárost, Cezareát, amely a mai Tell Aviv és Bejrut között feküdt.

Pilátus nem veszi komolyan Jézus ügyét. El akarja hárítani az ítélkezést, hiszen valószínűleg futó bolondnak tartotta őt, akit egyszerű „fenyítéssel" szabadon lehet engedni. A főtanács képviselői azonban értésére adják, hogy halálos ítéletet hoztak, és annak jóváhagyását követelik tőle.

Erre Pilátus, aki nem a helytartóságon fogadta a főtanács képviselőit, hiszen azoknak az ünnep miatt nem volt szabad pogány helyre lépniük, visszament, és maga elé hivatta Jézust, akinél már fel sem merült, hogy nem szabad tisztátalan helyre lépnie, úgysem él soká.

A helytartó az elébe terjesztett vád alapján felteszi a kérdést:

- Te vagy-e a zsidók királya? (Jn.18,33-40.)

Az elöljárók tehát tudtak arról a botrányról, hogy Jézust „felkenték" Betániában. Azért említik ezt a vádat, mert ez az a pont, ahol a rómaiak nem lehettek engedékenyek.

Jézus kérdéssel válaszol:

- Magadtól mondod ezt, vagy mások mondták neked rólam? (Jn.18)

Pilátus megsértődik, és kifakad:

- Hát zsidó vagyok én?! (Jn.18.)

Vagyis visszakérdez, hiszen ő nem zsidó, mit érdekelné őt az egész vádaskodás?! De mi lehet az oka ennek az indulatnak? Részben az, hogy Pilátus lenézte a zsidókat. Ám a helytartó főleg Jézus pimaszságától lett dühös.

Jézus kérdése ugyanis szó szerint véve értelmetlen. Tudta, hogy Pilátus, a római igazságszolgáltatás önkényeskedő képviselője nem veszi komolyan a vádat. Jézus kérdésének tehát gúnyos éle volt, mintha azt kérdezné: Magadtól vagy ilyen hülye, vagy mások tettek lóvá? Hiszen Pilátust nem érdekelték a zsidó hagyományok, ő csak a szűkszavú vádat ismerte. Márpedig ő, mint római katona, csak úgy tudott volna elképzelni egy királyt, mint egy gazdagon öltözött, méltóságteljes, vagyis öntelt embert, *akinek katonái vannak.* Egy királyt, aki meg akarja szerezni trónt, nem igen lehet elképzelni jól szervezett hadsereg nélkül.

Pilátus megnyugodva belátja, hogy Jézus természetesen nem lehet trónkövetelő, egészen biztosan nem az a rómaiak ellen lázadó bajkeverő, akinek a főtanács vádja be akarja állítani. De valamiért idehozták, hát megkérdezi:

- Mit követtél el?

Jézus így válaszolt:

- Az én országom (=uralmam**) nem ebből a világból való. Ha ebből a világból való volna országom, *harcra kelnének szolgáim*, hogy ne kerüljek a zsidók kezére.**

Pilátus közbeszólt:

- Tehát király vagy? - Kérdezte, és elnézően mosolygott.

- Igen, király vagyok. - mondta Jézus. - Arra születtem, s azért jöttem a világba, hogy tanúságot tegyek az igazságról.

Pilátus legyintett:

- Mi az igazság?! (Jn.18.)

Jézus nyíltan felfedte magát. A beszélgetés nyilván görögül folyt, Pilátus valószínűleg a *bazileu* szót használta, ám én elképzelhetőnek tartom - János evangéliumának szövege ellenére -, hogy Jézus *Krisztos*nak, vagyis felkentnek nevezte magát. Szavai mindenesetre azt jelentették, hogy ő egy szakrális, nem evilági hatalom birtokosa, aki azért lépett a világ elé, hogy az igazságra tanítsa népét. Pilátusnak azonban ez csak filozófia volt, és megbékélten legyintett.

Számára nyilvánvalóvá vált, hogy ez az ember nem lehet felforgató. Az összes többi viszont nem érdekelte. Sőt, kimondottan bosszantotta a zsidók „vallási marakodása". Kiment tehát az ott várakozó delegációhoz, és kijelentette, hogy nem találja bűnösnek a vádlottat. **De azok erősködtek:**

- Tanításával fellázítja a népet Galileától kezdve egészen Júdeáig. (Lk.23.5.)

Ekkor kiderült, hogy Jézus galileai, mire Pilátus megörült, és átküldte Heródesnek, aki Galileában volt fejedelem, s aki az ünnep miatt szintén Jeruzsálemben tartózkodott, ítélkezzen ő a saját alattvalója felett. Heródes is megörült, hiszen **régóta szerette volna látni**. Jézus azonban neki sem felelt a kérdéseire. Erre Heródes is kicsúfolta, **udvarával együtt.** Aztán visszaküldte Pilátushoz. Lukács megjegyzi, hogy Pilátus és Heródes aznap jó barátok lettek, pedig addig haragban voltak egymással.

Ez azt is jelentette, hogy Heródes Antipász sem találta bűnösnek Jézust. Erre hivatkozik maga Pilátus is. Ezért elhatározza, hogy **megfenyíti és szabadon engedi**. Másnap aztán, vagyis pénteken Pilátus maga is kicsúfoltatja Jézust, palástba öltözteti és töviskoszorút tétet a fejére. Kivezetteti a zsidó főtanács elé, s újra kijelenti, hogy nem találja bűnösnek. Ám a főtanács ragaszkodik a meghozott ítélethez.

Pilátusnak nem volt mit tennie. Megpróbált dacolni a zsidókkal, de hiába. Csakhogy Pilátus kemény embernek tartotta magát. Még most sem akarta feladni. Hiszen neki ez voltaképpen csak „játék" volt: a lenézett zsidók fölötti vélt fölényét akarta bebizonyítani. Kezdettől fogva szándékosan ingerelte őket, attól sem rettent vissza, hogy rendbontás ürügyén mészárolja az embereket. Tettét, legalábbis eleinte, biztosan nem a Jézus iránti szimpátia, hanem a zsidókkal szembeni gőg vezette. Utolsó lehetőségként úgy próbálta szabadon engedni Jézust, hogy megszavaztatta a népet, kinek adjon kegyelmet. **„Szokás volt ugyanis, hogy az ünnep tiszteletére egy foglyot szabadon lehetett engedni".** Pilátus tehát kivezettette a megkorbácsolt, megcsúfolt Jézust, meg egy másik foglyot, és feltette a kérdést:

- Mit akartok, melyiket bocsássam el a kettő közül?

- Barabást! - kiáltották.

Pilátus kegyetlen csapdába esett, mint azok a zsidó mesékben szereplő idegenek, akik túl akarnak járni a zsidók eszén, de csúfos kudarcot vallanak, ugyanis nem tudott arámiul. Jézus vádiratában szerepelt, hogy Isten Fiává tette magát, amit úgy is lehetett mondani, hogy az *Atya Fia*. Eredetileg ez körülbelül így hangzik: Bar Abba. Pilátus kérdése tehát nagyjából így csengett (ahogy rossz kiejtéssel felolvasta egy papírról): „Kit bocsássak szabadon Bar Abbá-t, (és itt Jézusra mutatott) vagy Barabbá-t" (s itt a másik oldalán álló Barabásra mutatott). Annak megfelelően, amilyen szavakat adtak Pilátus szájába, amikor a néphez kellett beszélnie. Ennél sátánibb viccet keresve sem lehet találni! Azt, hogy ez az otromba szójáték valóban megtörtént, az is alátámasztja, hogy az ókori keresztény hagyomány szerint Barabbást eredetileg „*Jézus Barabbás*"-nak nevezték. Vagyis a korai századokra már elhomályosult a félreértés igazi oka, csak arra emlékeztek, hogy volt valami zűrzavar a nevek körül, amiért Jézust és Barabbást összekeverték. Pilátus számára nyilván teljesen érthetetlen volt ez a zűrzavar, amely a kérdés nyomán felparázslott. Volt, aki Barabást kiáltott, de Jézust értette

alatta, és volt, aki nem is értette a kérdést. (Szokták hallgatni a pápa karácsonyi vagy húsvéti áldásait?) Ezért, hogy tisztázza a félreértést, amely már előtte is kezdett derengeni, megkérdezte újra, hogy mit tegyen Jézussal, akit a zsidók királyának mondanak.

- Akarjátok, hogy szabadon bocsássam a zsidók királyát?

Erre újra kiabálni kezdtek:

- Ne őt, hanem Barabbást! (Jn. 18,39-40.)

János beszámolója, amely a legrészletesebb, világosan érzékelteti, hogy nem volt egyszerű a dolog. Pilátus még azután is megpróbálkozott Jézus szabadon bocsátásával, hogy a nép Barabbást kiáltott. Pilátus ekkor felöltöztette „királyi" ruhába Jézust, jól megkínoztatta, hátha megesik rajta az emberek szíve, kivezetette a zsidók elé, mondván, semmiben nem találja bűnösnek. Majd ezt mondta:

- Íme az ember!

Ekkor a papok szolgái kiabálni kezdtek, hogy feszíttesse meg, mire Pilátus ingerülten azt mondja, hogy:

- Vigyétek el, és feszítsétek meg ti!

A delegáció erre azzal az ötlettel áll elő, hogy Jézus **Isten fiává tette magát.** Ezt nyilván latinul adták elő, ugyanis ettől Pilátus megijedt. Hiszen ez majdnem úgy hangzott, mint a császári uralkodók címe. „Ki tudja, ki ez a hóbortos ember?!" merült föl Pilátusban az ijedt kérdés. „Még az is lehet, hogy római polgár, és valami titkos kapcsolatban áll Tiberiussal! Azért olyan nagy legény!" Dühösen rátámadt Jézusra:

- Honnan való vagy?

Pedig már tudta, hogy galileai.

De Jézus nem válaszolt. Pilátus ettől megint kifakadt:

- Nekem nem felelsz? Aki meg akarom menteni az életedet?! **Hát nem tudod, hogy hatalmam van rá, hogy szabadon bocsássalak, de hatalmam van arra is, hogy keresztre feszíttesselek?!**

Jézus csak ennyit mondott:

- Nem volna fölöttem hatalmad, ha onnan felülről nem kaptad volna. (Jn.19,1-11.)

Jézus, Pilátus mondatára, ha tényleg valami titkos római császárjelölt lett volna, gúnyosan azt felelte volna Pilátusnak, hogy „fölöttem te nem ítélkezhetsz, mert a fejeddel játszol". Nem ezt mondta, s ettől a prokurátor ismét megnyugodhatott. Sőt, amit Jézus mondott, nagyon szelíd volt. Arra utalt, hogy a helytartó hatalma végső soron égi eredetű. Pilátus, aki aligha volt a mi fogalmaink szerint hívő ember, természetesen babonás volt, mint a legtöbb ateista. Jézus szavai Pilátus számára azt jelentették, hogy ez a szótlan, szelíd férfi nem haragszik rá, sőt, megbocsájt neki, akár kivégezteti, akár nem.

Ettől fogva Pilátus azon volt, hogy szabadon bocsássa. **A zsidók azonban ordítottak és fenyegetőztek:**

- Ha elbocsájtod, nem vagy a császár barátja!

A „császár barátja cím" nem pusztán kiváltság volt, hanem személyes biztonságot is jelentett. A zsidó főtanács tagjai most azzal fenyegették meg a helytartót, hogy bevádolják a császárnál, amiért egy császár ellenes összeesküvőt támogat, s ez Pilátus életébe kerülhetett volna.

E szavak hallatára Pilátus kivezettette Jézust. Elfoglalta bírói székét a köves udvaron, amelyet héberül Gabbatának hívnak. Húsvét előkészületi napja volt, a hatodik óra körül járt. Így szólt a zsidókhoz:

- Nézzétek, a királyotok!

De újra elkezdtek ordítani:

- Halál rá! Halál rá! Keresztre vele!

Pilátus megkérdezte:

- Keresztre feszíttessem a királyotokat?

De *a főpapok* tiltakoztak:

- Nincs királyunk, csak császárunk! (Jn.19,12-16.)

Ezzel Pilátus utolsó kísérlete is kudarcba fulladt. A főpapok akaratlanul is teljesítik Ozeás próféta jövendölését, akinek szavaira Jézus a keresztút alkalmával hivatkozik:

Akkor azt mondják majd:

„Nincs királyunk,

mert nem tiszteltük az Urat." (Oz.10.2.)

A nép tehát háromszor tagadta meg Jézust, a hármas számnak minden bizonnyal van jelentősége, de ezzel most nem foglalkozom. Csak az érdekel, hogy lehet ez, amikor a nép nem egészen egy héttel korábban pálmaágakkal köszöntötte, és királynak nevezte?

Pilátus látta, hogy nem megy semmire, *sőt a zajongás fokozódik is*. Vizet hozatott, s a nép szeme láttára megmosta kezét:

- Ennek az igaz embernek vére ontásában én ártatlan vagyok. - mondta. - Ti lássátok.

Erre ez egész tömeg zúgta:

- Vére rajtunk és fiainkon! (Mt.)

Ahogy Mózes hintette meg a népet az áldozat vérével. Lehetséges, hogy ezt ugyanaz a sokaság mondta, aki Jézus kedvéért zarándokolt a fővárosba? Máté és Márk nyomatékosan hangsúlyozzák, hogy a főpapok Jézus ellen lázították az embereket. De hát hogy tehették meg ezt, amikor a nép őket is gyűlölte? Lukács azt írja:

A városban lázadás tört ki, és gyilkosság fordult elő, Barabás emiatt került börtönbe. (Lk. 23. 19.)

Az ünnepi hangulatot tehát gyilkos indulatok árnyékolták be. A tömeg, mint láttuk, nem nyugodott meg attól, hogy Pilátus teljesítette a főpapok kérését. Erre a helytartó nyilvánosan kijelentette, hogy ártatlannak tartja Jézust. Gondolom azért, mert a tömeg ekkor ocsúdott föl megdöbbenéséből, ekkor értette meg, hogy baj van.

Az említett lázadás feltehetően a rómaiak ellen irányult, de Barabbás valószínűleg nem rómait ölt meg, azért kínálta fel őt a helytartó, - hiszen még két másik elítélt is várt a kivégzésre -, mint választási lehetőséget, hogy a nép biztosan ne Barabbásra szavazzon. Lehet, hogy az a bizonyos lázadás a főpapok ellen is irányult, akik túlságosan szolgálatkészek voltak a rómaiakkal szemben? Ha ez igaz, akkor a főpapok azzal tudták Jézus ellen hangolni a népet, hogy pártját fogták Barabásnak, aki pedig az ellenük lázadók közé tartozott. Mindenesetre abban is a tragikus, „fekete humor" megnyilvánulását érhetjük tetten, hogy a főpapok Jézust

vádolták lázítással, aki ártatlan volt, és egy olyan embert engedtek szabadon, aki részt vett a lázadásban.

Marad azonban még egy kérdés, nevezetesen az, hogy az evangéliumok szerzői kitől szereztek tudomást azokról a párbeszédekről, amelyeket Jézus Pilátussal folytatott a helytartóságon belül, amikor a procurator kihallgatta. Azoknál a jeleneteknél, ahol a főpapokkal tárgyalt, sokan jelen voltak, valószínűleg János apostol is. Pilátus rezidenciájára azonban még ő sem mehetett be.

A válasz kézenfekvő: magától Pilátustól. Természetesen nem közvetlenül. Volt azonban valaki, aki közvetített.

Míg ott ült az ítélőszékben, a felesége üzenetet küldött neki:

- Ne legyen közöd annak az igaz embernek a dolgához! Az éjjel álmomban sokat szenvedtem miatta. (Mt. 27.19.)

Ki tudta, hogy mit álmodott Pilátus felesége? Természetesen Pilátus felesége... Róla azt írja a Kommentátor, hogy „a hagyomány szerint a neve Procula" volt. Ami azért érdekes megjegyzés, mert arra utal, hogy Pilátus feleségét számon tartotta a hagyomány, habár igazi neve elfelejtődött, hiszen a Procula szó nyilván a procurator szóból származott. Márpedig a nőket csak a legritkább esetben szokták ennyire számon tartani, különösen egy római feleséget. Proculát nyilván azért tartották számon, mert őt jól ismerte az első század keresztény közössége, mégpedig feltehetően azért, mert megtért. Minden okunk megvan annak a feltételezésére ugyanis, hogy Jézus kihallgatását Pilátus elmondta a feleségének, aki később, amikor megtért, és kapcsolatba került az apostolokkal, valószínűleg Péterrel, vagy Pállal Rómában, elmesélte nekik, amit tudott.

Jézust tehát ki kellett végezni, Pilátus azonban még itt is elkövetett egy csínt a főpapok ellen: azt íratta a táblára, hogy **Ez Jézus, a zsidók a királya. (Mt.26,37.)** Mivel a Golgota közel volt a városhoz, és az út mentén állt, sokan olvashatták a feliratot útjuk során, ráadásul János azt is megemlíti, hogy héberül, latinul és görögül is fel volt írva a szöveg. Ezért a főpapok kérték Pilátust, hogy változtassa meg.

- Ne azt írd, hogy a zsidók királya, hanem, hogy azt mondta magáról: a zsidók királya vagyok.

Pilátus azonban ekkor már hajthatatlan maradt...

A KIVÉGZÉS

Jézus ekkor már harmadik napja fogoly volt. Ez azt is jelentette, hogy nem sokat evett, sőt aludni sem igen hagyták a sok kihallgatás miatt. Ráadásul mindenütt bántalmazták, csúfolták, kínozták. S ekkor a vállára adták a keresztet, vagy legalábbis azt a gerendát, amelyet a földbe ásott függőleges oszlopra kellett felhúzni, hogy maga vigye ki a vesztőhelyre. Gondolom, ezt nem mindenkivel tették meg. Én biztos nem bírtam volna el. Ez a gerenda nehéz volt, Jézus többször el is esett vele. Vállai nyilván sajogtak a korbácsolástól, s ahogy a durva, gyalulatlan gerenda mozgott rajta, nagy darab bőrt hasított le róla. A két méternél hosszabb gerenda hátsó vége biztosan lelógott az útig, így többször beleakadt egy-egy kőbe, s ilyenkor Jézus elvesztette az egyensúlyát.

A nép, amelyik kísérte, nem volt egységes. Sokan szánták, de sokan lehettek köztük, akik megdöbbenésükben ellene fordultak: micsoda Messiás az ilyen?! Csak a nők sírtak valamennyien, és mi sejtjük, hogy nem csupán megszokásból, vagy részvétből. Ők igazán bíztak benne.

János szerint Jézus maga vitte a keresztjét a Golgotáig, a szinoptikusok szerint viszont egy Simon nevű férfit kényszerítettek a gerenda cipelésére. A kettő közt nincs ellentmondás, a szinoptikusok ugyanis ezt írják: **Ahogy elvezették, megállítottak egy cirenei Simont, aki éppen *a mezőről jött hazafelé*. Vállára adták a keresztet, hogy vigye Jézus után. (Lk.23.26.)** Vagyis Jézus keresztjét valószínűleg csak a Koponyák-hegyénél vette át Simon (már megint ez a név!), hogy felvigye a hegyre. Simon Péter alighanem a környéken sem volt, úgy szégyellte magát.

A dombon, amit Koponya hegynek neveztek, lefektették Jézust a földre, tenyerét rászögezték a keresztgerendára, felhúzták a függőleges oszlopra, beékelték, majd odaszögezték a lábfejeit az oszlophoz. Előbb bódító hatású italt kínáltak neki, ám ő elutasította **(Mk.15,23.)**. Három embert feszítettek fel, s úgy tűnik Jézus volt a középső, vagyis a második. Az egyik elítélt szitkozódott, és gúnyolta Jézust, hogy szabadítsa meg őket, hiszen ő a „szabadító". Ám a harmadik ember rendreutasította a hitetlent, talán nem is azért, mert hitte, hogy Jézus az Isten Fia, hanem egyszerű emberségből. Furcsa egy bűnöző lehetett mindesetre, hiszen ő volt az egyetlen, aki emberi szavakat mondott Jézusnak ebben a nehéz órában.

A kereszt alatt legalább három Mária állt: **Jézus anyja, anyjának nővére, Mária, aki Kleofás felesége volt, és Mária Magdolna. (Jn. 19. 25.)** Jézus nem sokkal később az ott álló János apostol gondjaira bízta édesanyját. Majd ki tudja, mennyi idővel ezután hagyták el ajkait az utolsó szavak, amelyek ismét botrányosak voltak.

Máté szerint ezt mondta:

„Éli, éli, lamma szabaktani?" Vagyis: „Én Istenem, én Istenem, miért hagytál el engem?" Ezt hallva az ott állók közül néhányan megjegyezték: „Illést hívja." Egyikük rögtön odaszaladt, fogott egy ecetbe mártott szivacsot, rátűzte egy nádszálra és inni adott neki. A többiek meg így beszéltek: „Hadd lássuk, eljön-e Illés, hogy megszabadítsa." Most Jézus még egyszer hangosan felkiáltott és kilehelte lelkét. (Mt.27,46-50.)

Márk így ír:

Kilenc órakor Jézus hangosan felkiáltott: „Éloi, Éloi, lamma szabaktani!" Ez annyit jelent: „Istenem, Istenem, miért hagytál el?" Az ott állók közül néhányan hallották és megjegyezték: „Illést hívja." Valaki odafutott, s ecetbe mártott szivacsot nádszálra tűzve inni adott neki. „Hadd lássuk - mondta - eljön-e Illés, hogy megszabadítsa." Jézus hangosan felkiáltott és kilehelte lelkét. (Mk.15,34-)

Lukácsnál ezt olvashatjuk:

Jézus ekkor hangosan felkiáltott: „Atyám, kezedbe adom lelkemet." E szavakkal kilehelte lelkét. (Lk.23,46-49.)

János pedig ezt mondja:

Jézus tudta, hogy már minden beteljesedett. De hogy egészen beteljesedjék az Írás, megszólalt: „Szomjazom." Volt ott egy ecettel teli edény. Belemártottak egy szivacsot, izsópra tűzték és a szájához emelték. Amint Jézus megízlelte az ecetet, így szólt: „Beteljesedett." Aztán lehajtotta a fejét, és kilehelte lelkét. (Jn. 19,28-30.)

Mi ez, kérem? Ott áll a sok ember, köztük két apostol, aki evangéliumot írt, és talán Márk, aki nem volt apostol, de szintén írt evangéliumot, valamint a galileai asszonyok, és ennyire nem lehet tudni, hogy mit mondott Jézus?!

Természetesen ez nem így van. A látszólag különböző elbeszélések közül három mindjárt megegyezik egy dologban. Lukácsot kivéve tanúsítják, hogy Jézus legalább kétszer kiáltott fel.

Az természetes, hogy Jézus utolsó szavai zsoltár idézetek voltak. Hiszen ezeket a szent énekeket tekintették - joggal - a legalkalmasabbnak arra, hogy mindenféle helyzetben erőt meríthessenek belőlük. Máté és Márk idézete egyértelműen Dávid 21. zsoltárának kezdete. János is megerősíti ezt, méghozzá kétszeresen.

A jelenet természetesen botrányos. A zsoltár kezdő szavai, Éli, Éli, vagy Éloi, Éloi félreérthetők, hiszen hasonlítanak Illés próféta nevéhez. Illés neve ugyanis Élia (Eli-Jahu) volt, ami azt jelenti: Jáhve az Isten. Nagyon sok múlt azonban a kiejtésen, hiszen az eredeti, ószövetségi szavaknak volt arámi változatuk, s abból is legalább kétféle kiejtés létezett. Ezt kihasználva, az ott állók közül többen gúnyolni kezdik Jézust: **Illést hívja**. Nyilván a főpapok, vagy a főpapok által felbérelt emberek, de valószínűleg írástudók. Erre a gúnyolódásra azonban valaki nádat ragad, szivacsot tesz a végére, ecetes vízbe mártja és felnyújtja Jézusnak. Miért? Mert a 21. zsoltárban szerepel ez a rész:

Torkom kiszáradt, mint a cserép,
nyelvem ínyemhez tapadt. (21. zsoltár 16.)

Nem csak azért, mert ráébredt, hogy Jézus fizikailag szomjas, hanem ezzel akarta kifejezni, hogy tudja: az idézet Dávid zsoltárából való, és nem azt jelenti, amit a csúfolódók állítanak. A Máté és Márk elbeszélése közti ellentét, vagyis az, hogy Márk szerint az az ember mondta volna, hogy **Hadd lássuk, eljön-e Illés** aki inni adott neki, szerintem csupán szövegromlás eredménye, bár ezt nem tekinthetem biztosnak. Azt viszont majdnem, hogy az az ember, aki inni adott Jézusnak, maga János volt, aki, mint Keresztelő János volt tanítványa megértette a zsoltárt. Hiszen ő már egyértelműen megmagyarázza, hogy miért adott inni valaki a Mesternek, amikor a 21. zsoltár szavait meghallotta, ő ugyanis nem a zsoltár kezdő sorait idézi, hanem értelmezi a zsoltár szöveget: **szomjazom**. Azt azonban nem teszi hozzá, - szerénységből -, hogy ez a tett tulajdonképpen az ő néma felelete volt az írástudók szemtelenségére, hiszen csak azok érthették, hogy miért adnak inni Jézusnak.

János leírása azért is hiteles, mert ő említi, hogy **volt ott egy ecettel telt edény**. Mit keresett volna az ott? Nos, tudjuk, hogy a római katonák ecetes vizet hordtak a kulacsukban. Egy ilyen hosszadalmas szolgálat esetében, mint amit a keresztre feszítés jelent, ráadásul úgy, hogy közben süt a nap, árnyék meg sehol, (az éjszakai lehűlés és a nappali felmelegedés között néha tizenöt fok különbség van március végén Jeruzsálemben), nyilvánvaló, hogy az osztag nem csupán a kulacsokban vitt magával innivalót, hanem egy külön edényben is, nehogy elfogyjon. Ebbe mártotta bele János a szivacsot. Jézus pedig ebből megértette, hogy megértették, amit mondott, s erre mondta azt: **Bevégeztetett.** Amit Lukács úgy idéz: **Atyám, kezedbe ajánlom lelkemet.**

Érdemes idézni néhány sort a 21. zsoltárból, ugyanis olyannyira illenek a helyzethez, amelyben Jézus hivatkozik rá. Persze ez nem véletlen...

8. Mind, aki lát, gúnyt űz belőlem,
elhúzza a száját és csóválja a fejét.
9. „Az Úrban bízott, hát mentse meg,
segítsen rajta, ha szereti.”
10. A tiéd vagyok kezdettől fogva,
anyám méhétől fogva te vagy az én Istenem.
17. Kutyák falkája ólálkodik körülöttem,
s gonosztevőknek serege zár körül.
Kezemet s lábamat összekötözték,
s a halál porába fektettek.
19. ...elosztják maguk közt ruhámat,
köntösömre pedig sorsot vetnek.
28. A föld határai emlékeznek
és az Úrhoz térnek mind.
Leborul előtte a pogányok minden törzse,
32. ...igazságosságát hirdetik a jövő népének:
ő vitte ezt végbe.

Miután Jézus meghalt, mindenki csodálkozott nagyságán. Gúnyolói elhallgattak. Neki nem kellett eltörni a lábát, mint a többieknek, amire azért volt szükség, hogy meggyorsítsák a halált. A kereszten függő, félig eszméletlen ember ugyanis, hogy meg ne fulladjon, erejét megfeszítve, iszonyú fájdalom árán, időnként feltolta magát átszögezett lábával, hogy levegőhöz jusson. Akinek eltörték a lábát, ezt nem tudta megtenni, tehát hamarabb megfulladt. A halált nem emberségből siettették, hanem hogy a holttestek ne maradjanak a kereszten az ünnep alatt, amikor nem lett volna szabad eltemetni őket, hiszen nem volt szabad halottat érinteni, és halott sem maradhatott temetetlenül. Jellemző persze, hogy a halottak érintésével kapcsolatos előírásokat - talán kegyeletből - nem vették túl komolyan: ugyanis aki halottat érintett, legalább egy hétig tisztátalannak számított volna. Amikor Jézus meghalt, délután három óra volt, márpedig sietni kellett az ünnepi előkészületek miatt, hiszen már megkezdték az áldozati bárányok leölését. Természetesen ez is jelkép: Jézus a húsvéti bárány.

Arimateai József, aki maga is tagja volt a főtanácsnak, de Jézus híve volt, elkérte Pilátustól Jézus testét, hogy eltemethesse. Pilátus elcsodálkozott, hogy már meghalt. Tudta, hogy vannak, akik három napig is szenvednek a kereszten. Jézus gyors halála maga is Jézus egyik csodája volt. Ez volt az a pillanat, amikor a magát védtelen, kiszolgáltatott emberré tevő Isten minden hatalmát visszavette.

Annyira sietni kellett, hogy nem volt idő rendesen eltemetni Jézust. Arimateai József nem tudta könnyen megszerezni az engedélyt Pilátustól. Valószínűleg titokban kellett elkérnie Pilátustól

Jézus testét, mert félt a főtanácstól, s maga Pilátus is előbb saját emberei segítségével győződött meg róla, hogy Jézus tényleg meghalt. Magához hívatta a kivégzést vezető századost. Ugyanakkor a főpapok is kérték, hogy törjék el a kivégzettek lábát, hogy el lehessen temetni őket még az este leszállta előtt. Pilátus tehát elküldte a századost, hogy hajtsák végre a parancsot, de a katona, aki ezt végrehajtotta, amikor látta, hogy Jézus már halott, nem ezt tette. Egyszerűen beledöfte a lándzsáját Jézus oldalába, úgy, hogy a lándzsa tolla átszúrta majdnem az egész testet. Nyilván lovon ült.

Miután mindenki látta, hogy Jézus meghalt a kereszten, a sírt, ahová tették, lezárták, és mindenki meggyőződött róla, hogy ott van. A galileai asszonyok, és a tanítványok is.

Ezután is vannak azonban bizonytalan pontok. Másnap ugyanis, ahogy írják, a főpapok sem tétlenkedtek. Elmentek Pilátushoz, hogy megkérjék, állítson őrséget a sírhoz. Pilátus erre ezt feleli:

- Van őrségetek, menjetek, őrizzétek magatok. (Mt.27,65.)

A Kommentátor szerint ez azt bizonyítja, hogy a sírnál zsidó őrség állt.

Ám miután Jézus feltámadt, az ijedt őrök a főpapokhoz szaladtak jelenteni, mi történt, mire azok **azt határozták, hogy adnak egy csomó pénzt a katonáknak, és meghagyták nekik:**

- Mondjátok, hogy éjnek idején, amíg mi aludtunk, odajöttek a tanítványai és ellopták. *Ha tudomást szerez róla a helytartó, majd megnyugtatjuk, és kimentünk benneteket.* (Mt.28,12-14.)

A Kommentátor szerint ez a rész (amely ugyanazon az oldalon van, mint az előző) azt bizonyítja, hogy a sírnál római őrség állt.

Az ellentmondásnak természetesen van feloldása. Jézus sírját nyilván olyan római őrség őrizte, amelyet Pilátus már korábban a főtanács parancsnoksága alá rendelt. Ezért mondja azt, hogy „van őrségetek", és ezért fordulhatott elő, hogy a főpapok *megnyugtatták* az őröket, hogy nem kell félniük Pilátustól.

Csakhogy van itt egy érdekes mondat, ami a főpapok rettegésére és hitetlenségére vet éles fényt. Ők ugyanis ezt mondják Pilátusnak, amikor őrséget kérnek:

- Uram, emlékszünk rá, hogy az a csaló még életében azt állította: Harmadnapra feltámadok. Rendeld el, hogy harmadnapig őrizzék a sírt, nehogy odamenjenek tanítványai és ellopják, aztán híreszteljék a nép között: Feltámadt a halálból. *Ez utóbbi csalás rosszabb lenne az előbbinél.* (Mt.27,63-64.)

A főpapi család félt a néptől, amelyet védelmezett. Még azt is feltelezte, hogy ellopják Jézus holttestét, hogy a lázadásnak ezzel adjanak tápot.

De milyen alapon állíttattak őrséget egy olyan sír elé, amely valakinek a magántulajdonát képező kertjében volt? A másik két halottat nyilván a bűnösök temetésére szolgáló „köztemetőben" helyezték végső nyugalomra, de arimateai József és Nikodémus nem hagyták, hogy Jézusnak is ez legyen a sorsa. Abba azonban bele kellett törődniük, hogy a sírt hivatalos őrség vigyázza.

A MEGDICSŐÜLÉS

A FELTÁMADÁS

A feltámadás rejtélyének megfejtését a temetés részleteinek tisztázásával kell kezdenünk. Előre kell azonban bocsájtanom, hogy senki ne várjon tőlem bármiféle bizonyosságot, vagy meggyőző érveket. Ha a feltámadás tényét be lehetne bizonyítani, nem lenne szükség erre a könyvre. Én csak a saját elképzelésemet tudom elmondani, ami talán semmit nem ér, de fel fogok sorolni néhány olyan megfontolásra érdemes körülményt, amelyek a szakértők figyelmét eddig - úgy tűnik - elkerülték.

Az evangéliumok leírásai között akadnak eltérések, sőt ellentmondások is. Vegyük ezeket sorra.

Kezdjük az illatszerekkel. Amint János írta Jézus temetésénél, Nikodémus vitt száz fontnyi mirrha és áloé keveréket, még pénteken, amikor Jézust sírba tették. **Eljött Nikodémus is, aki először éjszaka ment hozzá, és mirhából és aloéból készült kenetet hozott, mintegy száz fontnyit. Fogták tehát Jézus testét, és leplekbe takarták az illatszerekkel együtt, ahogyan a zsidóknál szokás temetni. (Jn.19,39-40.)** Márk szerint azt a „gyolcsot" is Arimateai József vette, amiben Jézust eltemették. Úgy tűnik azonban, hogy pénteken - János fenti mondatával ellentétben - nem tudták Jézus rendesen eltemetni. Egyrészt nem volt szabad halottat érinteni az ünnep miatt, másrészt olyan közel volt már az alkonyat, amikor Peszáh kezdődik, hogy sietniük kellett, ezért is temették el egy közeli sírboltba, amit egyébként még nem használtak. A szinoptikusok egybehangzóan állítják, hogy az asszonyok vasárnap hajnalban illatszereket vittek magukkal, ahogy Márk írja: **Amikor elmúlt a szombat, Mária Magdolna, Mária, Jakab anyja és Szalóme illatszereket vásároltak, és elmentek, hogy bebalzsamozzák. (Mk. 16,1.)** Pedig János azt írta, hogy volt illatszer, amit a test mellé tettek. Lukács is megerősíti azonban Márk leírását, ő úgy mondja, hogy az asszonyok hajnalban magukkal vitték a már előkészített kenetet. Márk és Lukács szerint tehát nem volt idő Jézust rendesen eltemetni. Ezek szerint már a temetés leírásánál ellentmondásba ütközünk. Ennek akkor lesz jelentősége, amikor a feltámadás „bizonyítékait" vizsgáljuk, különös tekintettel az „Ötödik evangélium"-nak nevezett Torinói Halott Lepelre.

Most nézzük a feltámadás leírásait. Máténál ezt olvassuk:

Szombat elmúltával, a hét első napjának hajnalán Mária Magdolna és a másik Mária elment, hogy megnézze a sírt. Hirtelen nagy földrengés támadt. Az Úr angyala leszállt az égből, odament, elhengerítette a követ és ráült. Tekintete olyan volt, mint a villám, öltözete meg, mint a hó. Az őrök remegtek tőle való félelmükben, s csaknem halálra váltak. Az angyal azonban felszólította az asszonyokat:

- Ne féljetek! Tudom, hogy Jézust keresitek, akit keresztre feszítettek. Nincs itt. Feltámadt, ahogy előre megmondta. Gyertek, nézzétek meg a helyet, ahol nyugodott! Aztán siessetek, vigyétek hírül a tanítványoknak: Feltámadt a halálból, előttetek megy Galileába. Ott viszontlátjátok. Tehát tudtotokra adtam.

Gyorsan otthagyták a sírt, és félelmükben meg nagy örömükben is siettek, hogy megvigyék a hírt a tanítványoknak. Egyszerre csak Jézus jött velük szemben, s így köszöntötte őket:

- Üdv nektek! - Odafutottak, leborultak előtte, és átkarolták a lábát. Jézus így szólt:

- Ne féljetek! Menjetek, vigyétek hírül testvéreimnek, hogy térjenek vissza Galileába, ott majd viszontlátnak. (Mt.28,1-10.)

Márk beszámolója rövidebb:

Amikor elmúlt a szombat, Mária Magdolna, Mária, Jakab anyja és Szalóme illatszereket vásároltak, és elmentek, hogy bebalzsamozzák. A hét első napján kora reggel, napkeltekor kimentek a sírhoz. Egymás közt így beszélgettek:

- Ki fogja elhengeríteni a követ a sír bejárata elől? De amikor odaértek, látták, hogy a kő el van hengerítve, jóllehet igen nagy volt. Amint bementek a sírba, jobbról egy fehér ruhába öltözött ifjút láttak, amint ott ült. Megrémültek. De az megszólította őket:

- Ne féljetek! Ti a keresztre feszített názáreti Jézust keresitek. Feltámadt, nincs itt! Nézzétek, itt a hely, ahova tették! De siessetek, mondjátok meg a tanítványainak és Péternek: előttetek megy Galileába, ott majd látjátok, amint mondta nektek.

Erre kijöttek a sírból és elfutottak, mert félelem és szorongás vett rajtuk erőt. Félelmükben senkinek sem szóltak semmiről. (Mk.16,1-8.)

Mit ír Lukács?

A hét első napján kora hajnalban kimentek a sírhoz, s magukkal vitték az előkészített illatszereket is. A kő el volt a sírtól hengerítve. Bementek, de az Úr Jézus testét nem látták. Még fel sem ocsúdtak meglepetésükből, már két férfi jelent meg mellettük, ragyogó ruhában. Ijedtükben a földre szögeződött a tekintetük. De azok így szóltak hozzájuk:

- Miért keresitek az élőt a halottak között? Nincs itt, feltámadt.

Erre eszükbe jutottak a szavai. A sírtól visszatérve mindent hírül adtak a tizenegynek és a többieknek. Mária Magdolna, Johanna és Jakab anyja Mária, s néhány más asszony hozta a hírt, aki még velük volt, az apostoloknak. De azok üres fecsegésnek tartották, és nem hittek nekik. Péter mégis menten a sírhoz futott. Benézett, de csak a lepleket látta. Hazament, és igen elámult a történteken. (Lk.24,1-12.)

Természetesen János is másképp mondja el a történetet:

A hét első napján, kora reggel, amikor még sötét volt, Mária Magdolna kiment a sírhoz. Észrevette, hogy a követ elmozdították a sírtól. Erre elfutott Simon Péterhez és a másik tanítványhoz, akit kedvelt Jézus, és hírül adta nekik:

- Elvitték az Urat a sírból, s nem tudni, hová tették.

Péter és a másik tanítvány elindult és a sírhoz sietett. Mind a ketten futottak. De a másik tanítvány gyorsabban futott, mint Péter, és hamarabb ért a sírhoz. Benézett, és látta a gyolcsot, de nem ment be. Nem sokkal később Péter is odaért, bement a sírba, s ő is látta az otthagyott gyolcsot, meg a kendőt, amellyel a fejét befödték. Ez nem a gyolcs közt volt, hanem külön összehajtva más helyen. Most már a másik tanítvány is bement, aki először ért oda a sírhoz. Látta és hitt. Eddig ugyanis nem értették az Írást, amely szerint föl kellett támadnia a halálból. Ezután a tanítványok visszatértek övéikhez. Mária ott állt a sír előtt és sírt. Amint így sírdogált, egyszerre csak benézett a sírba. Látta, hogy ott, ahol Jézus teste volt, két fehér ruhába öltözött angyal ül, az egyik fejtől, a másik lábtól. Megszólították:

- Asszony, miért sírsz?

- Mert elvitték Uramat - felelte -, s nem tudom, hová tették.

E szavakkal hátra fordult, s látta Jézust, amint ott állt, de nem tudta róla, hogy Jézus. Jézus megkérdezte:

- Asszony, miért sírsz? Kit keresel?

Abban a hiszemben, hogy a kertész áll mögötte, így felelt neki:

- Uram, ha te vitted el, mondd meg hová tetted, hogy elvihessem magammal. Jézus most nevén szólította:

- Mária!

Erre megfordult, s csak ennyit mondott:

- Rabboni! - ami annyit jelent: „Mester!"

Jézus ezt mondta neki:

- Engedj! Még nem mentem föl Atyámhoz. Inkább menj el testvéreimhez és vidd nekik hírül: „Fölmegyek Atyámhoz, és a Ti Atyátokhoz, Istenhez, és a ti Istenetekhez."

Mária Magdolna elment, és hírül adta a tanítványoknak:

- Láttam az Urat, és ezt mondta nekem. (Jn.20,1-18.)

A feltámadás leírásánál az első probléma, hogy ki, vagy kik mentek először a sírhoz. Máté, Márk és Lukács felsorolják az asszonyokat: Máténál csak Mária Magdolna és a „másik" Mária (Jakab anyja), Márknál Mária Magdolna, a „másik" Mária és Szalome, Lukácsnál Mária Magdolna, Johanna, a „másik" Mária és még más asszonyok, Jánosnál viszont egyedül Mária Magdolna szerepel. A felsorolásokból mindenesetre kitűnik, hogy Jézus anyja nem volt ott az asszonyok között. (Gondolom, kegyeletből nem vitték magukkal.) A névsor alapján annyi biztos, hogy Mária Magdolna járt a sírnál, valószínű, hogy a „másik" Mária, Szalóme és Johanna is. Lehettek még többen is, de erről nem tudunk biztosat. A probléma azonban az, hogy János kifejezetten azt írja, Mária Magdolna egyedül ment a sírhoz, még sötétben!

A következő kérdés az angyalok kérdése. Csak Máté és János írja azt, hogy a szemtanúk angyalokkal találkoztak. Máté azonban egy angyalról beszél, János kettőről. Márk és Lukács nem nevezik angyaloknak a különleges hírnököket, és amíg Márk egy ifjút mond, addig Lukács két férfit említ. Jézussal csak Máté és János szerint találkoztak azok, akik a sírnál voltak. Érdekes még, hogy az őrök és az angyalok találkozását kizárólag Máté evangéliuma említi. Ott úgy szerepel a jelenet, mintha az asszonyok még látták volna elmenekülni az őröket, sőt, azok csak azután mentek volna el a főpaphoz, miután az asszonyok beszélgettek az angyallal. A másik három evangéliumnál az asszonyok nem találkoztak az őrökkel. (Pedig micsoda jövés-menés volt.)

Utoljára maradt a „leplek" kérdése. Arról, hogy a gyolcs, amibe Jézust temették, a feltámadás bizonyítéka volt, egyedül János ír. A másik három evangéliumban a feltámadás bizonyítékai az angyalok, illetve maga Jézus. Mivel azonban a Feltámadás kérdésében igen nagy jelentősége van annak a tárgynak, amibe Jézust eltemették, vizsgáljuk meg közelebbről az „Ötödik evangélium"-nak nevezett Torinói Halotti Leplet is. Mivel ennek a „bizonyítéknak" rendkívüli jelentősége lehet, Víz László alapos könyvének segítségével megpróbálom összefoglalni mindazt, amit biztosan tudunk, és mindazt, ami kérdés.

Az a vászon, amit Torinói Lepelként ismerünk, 1438. óta biztosan azonos azzal, amit vizsgálunk. Ezt azért kell leszögeznünk, mert arról egész biztos tudomásunk van, hogy a Jézus Krisztus halotti lepleként számon tartott ereklyéről többször készült másolat az eltelt kétezer évben.

Mi látható ezen a leplen? Egy felnőtt, nem éppen fiatalos külsejű férfi képe, akit megkorbácsoltak, és csuklójánál, illetve a bokájánál átszúrtak. Van rajta egy oldalseb is, amely arra mutat, hogy jobboldalról átszúrták a mellkasát. A fején számos kisebb seb van, amelyek véreztek. A férfi szakállt és bajuszt viselt, hosszú haja volt, és feltehetően ágyékkötő volt rajta. Arra a kérdésre, hogy hogyan keletkezett a kép, a tudósok nem tudnak válaszolni. A fél milliméter vastag szálakból szőtt vásznon semmiféle festék, vagy festés nyoma nem látható. Csupán a rostok felső rétege van elszíneződve, aminek az a magyarázata, hogy ennek a mikroszkopikus rétegnek a cellulózából (a vászon gyapotból készült) eltávozott a természetes víz, így kifakult, míg a rostok többi részéből kevésbé. Ezért a képmás megmaradt, annak ellenére, hogy a lepel 1532-ben megperzselődött, és vízzel oltották el a tüzet. Ezeknek a nyomai láthatók a leplen, de a képmás változatlanul felismerhető maradt. A kép tehát nem festett, és nem mutatható ki semmilyen anyag, amely létrehozta volna.

A szövet anyagában kimutattak olyan virágpor szemcséket, amelyek kifejezetten kisázsiai eredetűek, Európában nem honos növényektől származnak. Megállapították továbbá, hogy a vérfoltokban valóban emberi vértől származó alkotóelemek vannak. A legváratlanabb felfedezésre pedig abból jöttek rá, hogy a képmás úgynevezett fotónegatív. Ez is arra utal, hogy nem hamisítás útján jött létre, mert kinek jutott volna eszébe a XIX. század, pontosabban a fényképezés feltalálása előtt negatív képet létrehozni? A matematikai elemzés segítségével kiderült, hogy az elszíneződés mértéke alapján háromdimenziós kép állítható elő a képmásról, a világos és sötét foltok aránya ugyanis a vászon és az állítólag egykor benne fekvő test közötti távolság által meghatározott. Minél közelebb volt a vászon a testhez, annál „fehérebb” lett a kép. Ebből a két adatból az is következik, hogy a képmás „vetített”, vagyis nem a testtel való érintkezés hozta létre. Ebben az utóbbi esetben ugyanis a vonások eltorzultak volna, az orr ellapul, az arc kiszélesedik, stb.

A képen látható egyes részletek közül a legárulkodóbb egy pénzérme lenyomata, amelynek halvány részletei (egy bot és néhány betű) az egyik szemen ismerhetők fel. A pénz azonosítható, i.e. 29-től volt forgalomban, és Júdeában is használták. A kínzások és a kivégzés nyomain kívül megtalálható még utcai piszok is az egyik talp nyomán.

Az utolsó kérdés a lepel kora. Ennek megállapítására C 14-es izotóp vizsgálatot végeztek, amelynek viszonylag nagy a hibaszórása. Mégis eléggé egyértelműen megállapították, hogy a vászon anyaga a középkorban keletkezett. A tudósok szerint 1260-1390 között. Ez utóbbi adat úgy látszik teljesen „felülírja” az összes többit, mert ennek alapján szinte mindenkinek az a véleménye, hogy a Torinói Lepel hamisítvány. Bár a tudósok egy része is elismerte, hogy bizonyos rendkívüli körülmények (Jézus feltámadása egészen biztosan rendkívüli körülmény) meghamisíthatják a mérési eredményeket, sőt, arra is fény derült, hogy a vizsgálat előkészítése sem volt éppen kifogástalan, sokan mégis lezártnak tekintik az ügyet. Anélkül azonban, hogy magyarázatot tudnának adni a képmás keletkezésére.

A jobb nyomozás kedvéért válasszuk ketté Jézus halotti leplének és a Torinói Lepelnek a kérdését. Jézus Krisztus halotti lepléről ugyanis már az ókorban is tudtak.

Az első biztos adat arról, hogy Jézus halotti leplét becsben tartották, 525-ből való. Ekkor találták meg Edesszában, egy befalazott üregben. (Az erről szóló tudósítás ugyan későbbi, de még jóval a feltételezett hamisítás előtti.) Egy legenda szerint úgy került oda, hogy Júdás és

Tádé apostolok elvitték az ottani királynak, aki állítólag levelezett Jézussal, és amikor megbetegedett, ettől remélte gyógyulását (ezt Euszébiosz is említi a negyedik században). A legendát hitelesíti az, hogy Júdás és Tádé (Joses) Jézus rokonai voltak! Valószínű, hogy a Mester után maradt tárgyakat ők őrizték. Csakhogy Edesszában nemsokára üldözni kezdték a kereszténységet, ezért a vásznat el kellett rejteni. Miután 525-ben előkerült, egészen addig ott is maradt, amíg egy bizánci császár 944-ben ki nem váltotta az akkori, immár muzulmán uralkodótól úgy, hogy kétszáz Allah hívő foglyot adott érte cserébe. Ettől kezdve a leplet Konstantinápolyban őrizték 1204-ig, amikor is nyoma veszett. Ekkor ugyanis a negyedik keresztes háború „dicső" lovagjai feldúlták és kifosztották a várost.

A Lepel további sorsa már bűnügy. Állítólag Besanconba kerül, 1208-ban, majd ismét nyoma vész. Legközelebb 1357-ből van biztos tudomásunk arról, hogy a halotti lepelnek vélt vásznat egy nemes özvegy kiállítja Lireyben, aki annak a Geoffrey de Charnaynek volt a leszármazottja, akit, mint a Templomos lovagrend egyik vezetőjét 1314-ben kivégeztek. Ettől kezdve a vászon sorsa ismert, és jól dokumentált. Ez már egészen biztosan azonos azzal, amit Torinói Lepelként ismerünk. Ám az alatt a több mint 150 év alatt, ami Bizánc kirablása és 1357. között eltelt, érdekes dolgok történtek. 1349-ben gyanús tűzvész támad Besanconban, ahol állítólag őrizték a leplet. A vászonból semmit nem találtak meg, előkerül viszont egy „első látásra is silány másolat". Ekkor tehát már egészen biztos tudomásunk van arról, hogy az eredeti lepelről készültek másolatok. Később, amikor 1357-ben kiállítják a vásznat, sokan támadják a tulajdonosait, mert hamisítványnak tartják, sőt, állítólag ismerték is a festőt, aki festette. Bár ez valószínűleg hazugság volt. Mivel ez a vászon azonos azzal, amit a tudósok vizsgálnak, biztosan állíthatjuk róla, hogy nem festő készítette. Vagy legalábbis nem festéssel készült. Az viszont mindenesetre érdekes, hogy a C 14-es kormeghatározás szerint a ma ismert Torinói Lepel anyaga pontosan az ezt megelőző időből való.

Ráadásul van még egy meglehetősen zavaró adat. 1247-ben, tehát alig negyven évvel Konstantinápoly kifosztása után az akkori császár ajándékba küld egy darabot a halotti lepelből IX. Lajos francia királynak. Vajon ezt a darabot már korábban levágták az eredetiről? És hol van most, vagy összehasonlították-e azzal, amit a tudósok vizsgálnak?

A mai olvasó nyilván mosolyog a lepel körüli babonás izgalom miatt. De ne felejtse el, akik Jézus halotti lepléért versenyeztek, olvasták a Szentírást. Ebből megtudhatták, hogy Jézusnak a ruhája is gyógyító erejű volt. Emlékeznek még a vérfolyásos asszonyra? Hát még milyen gyógyító lehet a halotti leple, amely a feltámadás jeleit őrzi! Meg vagyok győződve arról, hogy abban az elképesztően babonás korszakban, amikor boszorkányokat égettek meg, a bölcsek követ keresték, „aranyat csináltak", vagy kutatták az örök fiatalságot adó elixírt, Jézus Krisztus halotti lepléért egyesek még gyilkosságra is hajlandók lehettek. Hamisításra pedig még inkább. Hiszen sokan azt hitték, hogy ha az eredeti vászonhoz hozzá érintik az újat, abba is beleköltözik a varázserő. Mint láttuk, már az a bizonyos edesszai király is hitt a lepel gyógyító erejében, aki Jézus kortársa volt, hiszen úgymond leveleztek (...).

Fontos még ebből a szempontból a Veronika kendője nevű legenda is. Arról már szintén a bizánci időkből van tudomásunk, hogy Jézus arcának „hiteles képeit" árulták, vagy legalábbis is tisztelték. Maga a „Veronika kendője" kifejezés, pontosabban a Veronika szó alighanem a görög *vera icon*, vagyis „hiteles képmás" kifejezésből ered. Ennek tiszteletéről, - mindegy, milyen naiv meséket szőttek az állítólagos kendő létrejöttének magyarázatául -, sok adat van. Ezek közé tartozik az is, hogy a Templomos lovagrend beavatási szertartásában szerepelt egy kép, amely állítólag az Úr arcát ábrázolta. S mint láttuk, a lovagrend utolsó, kivégzett nagymesterének leszármazottjától került elő a Torinói Lepel. De akkor mi volt Besanconban?

Fontos adat az is, hogy Júdás és Tádé apostolok otthagyták a leplet az edessai királynak. Ezek szerint ők nem tulajdonítottak akkora jelentőséget unokatestvérük halotti leplének, hogy azt ereklyeként őrizzék. Ennek persze sok oka lehet, de az emberben felmerül a gyanú, hogy nem láttak semmit a leplen.

Most nézzük meg, mi történhetett a valóságban, az evangéliumok alapján. A szakértők és a hagyomány szerint Jézust dél körül feszítették keresztre, és három óra tájban halt meg. Ekkor már nagyon közel volt a napnyugta. Az evangéliumok írják is, hogy *elmúlt* az előkészület napja, tehát sietni kellett a temetéssel. Arimateai József, aki elkérte Pilátustól Jézus testét, nyilván csak azután érhetett oda a lepellel, miután Pilátus megkapta a biztos hírt saját katonájától, hogy Jézus halott. Ez akkor történhetett, amikor a másik két elítélt lábát eltörték, hogy hamar meghaljanak, és még őket is le lehessen venni a keresztről az ünnep beállta előtt. Ugyanis halottnak nem volt szabad temetetlenül maradnia az ünnep alatt.

Mire Arimateai József odaérhetett a kendővel, hogy eltemessék Jézust, már kezdett sötétedni. Máté szerint besötétedett, bár ez alighanem csak azt jelenti, hogy mire Jézust eltemették, elkezdődött az ünnep. A nap öt óra után nem sokkal ment le, tehát körülbelül egy óra volt a temetésre, vagy annál kevesebb. Mivel a sír alig negyven méterre volt a Golgotától, a halottat nem kellett messzire vinni. A hagyományra építve már Nagy Konstantin idejében templomot csináltak az egész területből. Lefaragták a Golgota szikláját is és azt a barlangot is körbevésték, amibe az Urat temették. Sajnos. Ez utóbbit aztán ezer évvel később egy dühös szultán szétégettette. A régészek azt is kiderítették, hogy azt a területet akkor valóban temetőnek használták, ami logikus, ha meggondoljuk, hogy ott tartották a kivégzéseket, tehát lakni nem nagyon szerettek ott emberek.

De vajon rendesen temették-e el Jézust? János azt írja, hogy begöngyölték a leplekbe az illatszerekkel együtt, **ahogy a zsidóknál szokás temetni. (Jn.19.40.)** Mivel szerinte Nikodémus vitt magával illatszereket, ez lehetséges. Ám a másik három evangélium egybehangzóan állítja, hogy az asszonyok vasárnap hajnalban azért mentek oda Jézus sírjához, hogy elvégezzék a rendes temetést, amire pénteken nem volt idő. Márk szerint be is akarták balzsamozni a testet. Valószínűnek látszik tehát, hogy pénteken mégsem temették el rendesen Jézust, hiszen aki halottat érintett, az egy hétre tisztátalanná vált, s mivel alig néhány perc volt hátra a legszentebb ünnep kezdetéig, ezt zsidó nem vállalhatta, még asszony sem. Kérdés, hogy elvégeztethették-e pogány emberrel a temetést? A mózesi előírások között szerepel ez a parancs:

Ha egy Áron utódai közül való ember poklos vagy folyásos, nem ehet a szent dolgokból, amíg meg nem tisztul. Ha pedig valaki megérint egy halott által tisztátalanná lett dolgot, vagy ha valakinek magömlése van, vagy megérint valamilyen csúszómászót, és tisztátalanná lesz, vagy bármilyen tisztátalanságban levő embert, és úgy lesz tisztátalanná, az az ember, aki effélét érint, tisztátalan legyen estig. Csak azután ehet a szent dolgokból, ha megmosakodott vízben. Naplemente után tiszta lesz, és azután ehet a szent dolgokból, mert az ő eledele az. Egy idegen ember sem ehet szent ételt, a papnál levő zsellér vagy napszámos sem ehet szent ételt. De ha a pap pénzen vásárol meg valakit tulajdonául, az ehet belőle. A házánál született szolgák is ehetnek eledeléből. (3Móz. 22,4-11.)

Vagyis papi származású ember elvégezhette a temetést, illetve elvégeztethette pénzen vett rabszolgával. Mivel a szinoptikusok világosan leírják, hogy az asszonyok tétlenül nézték, hova temetik Jézust, a temetést nyilván idegenek végezték. Pedig a lemosás, bekenés és bekötözés az asszonyok dolga lett volna. Jézust tehát rendesen eltemették, ahogy János írja, zsidó szokás szerint. Kérdés, hogy hogyan csomagolták be a testét? Körbetekerték fáslival, ahogy az általában szokás volt, vagy csak ráfektették egy elég hosszú lepedőre, azt visszahajtották, és

erősen összekötötték? Máté, Márk és Lukács evangéliuma olyan kifejezést használ, amely nem fáslira enged következtetni, hanem egy nagy méretű lepelre. Egyedül János említ fásli szerű anyagot. Azt is említi - később -, hogy az arcát külön kendővel fedték le.

Valószínű, hogy János mondja el a teljes igazságot, mert kizártnak tartom, hogy Jézust ruha nélkül, vagyis meztelenül tették volna sírba. Azt, hogy egy szál ágyékkötőben, vagy pláne anélkül temessék el semmilyen sietség nem indokolta volna. Ha viszont ruhát adtak rá, biztos, hogy le is mosták a testet. Véresen és piszkosan eltemetni valakit ugyanolyan kegyeletsértő lett volna, mint meztelenül. Még akkor is, ha csak ideiglenes temetésről volt szó. Ettől még lehetséges, hogy az asszonyok úgy gondolták, a hét első napján majd elmennek, és újra eltemetik a halottat, az igazi temetés ugyanis nem csupán abból állt, hogy belecsomagolják a pólyába, és illatszert tesznek mellé, hanem siratni is kellett. Minden temetésnél siratták a halottakat, amelynek megvolt a maga szertartása. Lehet, hogy ez is valamikor a szellemhiten alapult, meg kellett nyugtatni a halott szellemét, mintegy „elaltatni", és minden testrészére (szív, kar, arc, stb.) elmondani valamilyen áldás szöveget, s közben felsorolni élete tetteit. Beszédet is szoktak tartani temetéskor, és alighanem meg kellett hívni a hozzátartozókat is. Mivel pénteken senki nem volt ott, csak Jézus anyja, néhány más asszony, és egy-két tanítvány, a „hivatalos" temetést alighanem vasárnap akarták megtartani.

Ehhez illatszerekre is szükség volt, hiszen magát a sírkamrát is fel kellett szentelni, másrészt félő volt, hogy a tetem oszlásnak indult, és ők illőképpen akarták előkészíteni a végső búcsúra.

Jézust tehát a zsidó szokásnak megfelelően tették sírba, bár sebtiben, aztán mindenki hazament. A tanítványokat nem említik meg az evangéliumok, tehát ők nem voltak ott, csak azt olvashatjuk, hogy az asszonyok nézték, hogyan teszik be Jézust a sírba. Hogy kik voltak ezek az asszonyok, nem tudjuk pontosan, de az biztos, hogy Mária Magdolna és a „másik" Mária ott volt. A sír elé követ hengerítettek, ahogy az akkor szokás volt. Ám a sírt ekkor még nem őrizték, azt csak szombaton este rendelték el a főpapok. Miért nem most? Talán még nem gondoltak arra, hogy a tanítványok esetleg ellopják a holttestet? A főpapoknak ekkor egészen más dolguk volt, és még a közelébe sem volt szabad menniük temetőnek. Másrészt nem volt okuk sietni, elvégre tudták, hogy Jézus azt mondta, harmadnapra fog feltámadni. Bármennyire belemagyarázásnak tűnik is, de eszükbe sem jutott, hogy a tanítványok megszegik a Páska ünnepét, beszennyezik magukat egy halottal, csak azért, hogy elhíreszteljék a feltámadást.

Elmúlt a szombat. Bár a Páska ünnep egy hétig tartott, a szombat estével kezdődő napot szabad volt olyan dolgok elvégzésével tölteni, amelyek feltétlenül szükségesek. Csak az első és a következő szombatra rendelt a Törvény teljes nyugalmat. Máté azt írja, hogy az asszonyok a hét első napján (vasárnap) napkeltekor kimentek a sírhoz. Márk szerint ekkor vették meg a temetéshez szükséges illatszereket, Lukács viszont azt írja, hogy a már előkészített illatszereket vitték magukkal. János evangéliuma azt állítja, hogy Mária Magdolna egyedül ment a sírhoz, még sötétben. Ez a beszámoló rendkívül fontos, mert sokkal reálisabb megközelítést tesz lehetővé, mint azt eddig gondoltuk.

Mária Magdolna ugyanis nyilván nem Jeruzsálemben töltötte a Páskát, hiszen ő Betániában lakott! Betánia, ahol Lázár és testvérei éltek, alig több mint két kilométerre volt Jeruzsálemtől. Gyalog fél óra, futva pedig tíz-húsz perc. Még akkor se nagy távolság, hogyha figyelembe vesszük, hogy a sír és Betánia pont ellenkező irányban voltak a várostól, vagyis a két kilométer lehetett három, vagy több is, mire megkerülték az északi falat. Márpedig meg kellett kerülni. A szakértők figyelmét ugyanis el szokta kerülni az a tény, hogy akkoriban éjszakára bezárták a városkapukat. Nyilván egy-két emberrel tettek kivételt, és éjszaka is kinyitották nekik a kaput, de Jézus követői semmiképpen sem tartoztak ezek közé. Ők még mutatkozni sem nagyon mertek (kivéve az asszonyokat), nemhogy ki- vagy bebocsátást kérni az őrségtől. Ráadásul a

nőket, akik éjszaka, a harmadik-negyedik őrségváltás idején (éjféltől hat óráig) kóboroltak a városban, alighanem rosszhírű nőknek tartották volna. Azok az asszonyok tehát, Szalome, Johanna és mások, akik Jeruzsálemben voltak, nem indulhattak el hat óra előtt. Ennél korábban ugyanis nem nyitották ki a kaput, mert még nem kezdődtek meg a tavaszi mezőgazdasági munkák, és a nap háromnegyed hat körül kelt. Ez volt az éjszakai őrség lejártának időpontja.

Mária Magdolna tehát még sötétben odamehetett a sírhoz. Ő szabadon közlekedhetett, hiszen a közeli Betániában nem volt városkapu. De teljes sötétség sem volt, hiszen négy nappal vagyunk telehold után, és arról sehol nincs szó, hogy esett volna. Odaért a sírhoz, és a holdfényben látta, hogy a bejárat elől elhengerítették a követ. Be nem ment, hiszen úgyse látott volna semmit, hanem gyorsan visszafutott Betániába. Miért ment a sírhoz Mária Magdolna olyan korán? Hiszen a többi asszony azon tanakodott, ki fogja elhengeríteni a követ, ő talán egyedül akarta elhengeríteni? Nyilván nem. Úgy gondolta, megvárja a többieket, majd csak jön velük egy-két fiatalabb tanítvány, akik elvégzik ezt a munkát. De nyugtalan lelke és Jézus iránti szeretete arra ösztönözte, hogy minél előbb ott legyen. Na és ne feledjük, Mária Magdolna nem csak látta Lázár feltámasztását, hanem hitt is Jézusnak! Ő lehetségesnek tartotta, amit a többiek nem, elhitte, hogy a Mester valóban fel fog támadni!

Amikor látta, hogy a kő nincs a helyén, boldogan futott vissza Betániába, hogy szóljon Péternek és Jánosnak. Miből gondolom, hogy ők is ott laktak? Abból, hogy Péter félt. Hiszen Jézus elfogásának éjszakáján majdnem „lebukott”. Nem volt tanácsos a fővárosban töltenie az ünnepet, mert őt sokan felismerték. János pedig, aki az egyik Zebedeus fiú volt - és mint láttuk, a többi apostol eléggé megorrolt rájuk - inkább tartott Péterrel, mint a többiekkel. Az Utolsó Vacsoránál is Péterrel együtt látjuk. Azt nem lehet tudni, hogy János testvére, Jakab hol volt, de ez éppen ezért nem is fontos.

Péter és János erre futva elindulnak Betániából, odaérnek a sírhoz, és be is néznek. Ekkor már nyilván elég világos volt ahhoz, hogy lehessen látni valamit. Egy-két mécses ugyanis nem sokat javíthatott volna a látási viszonyokon egy föld alatti sírkamrában, ha egyáltalán eszükbe jutott volna vinni magukkal.

Ebből a forgatókönyvből tehát több tanulság adódik. Az első: Jézus vasárnap éjszaka, hajnal előtt támadt fel. A másik az, hogy amikor Mária Magdolna odaért, a katonák már nem voltak ott. Mikor ért Mária a sírhoz? Ha a sír és Betánia közti távolságot vesszük, amit Mária Magdolna háromszor tett meg, a jövés-menésre körülbelül egy órát számolhatunk. Hiszen Mária másodszor és harmadszor futott, s bár Péter lassabban futott, mint ő és János, ő is nagyon sietett. Mivel fél hatkor már világos volt, Mária Magdolna legkésőbb fél ötkor, vagy inkább négykor látta meg, hogy a sír nyitva van. Ez alapján úgy tűnhet, hogy a szinoptikus evangéliumok beszámolói arról, hogy az asszonyok angyalokkal találkoztak, légből kapott kitalálások.

Amikor Péter és János meglátták, hogy az ígéret valóra vált, hirtelen eltűnnek a képből, nem tudni, visszamentek-e Betániába, vagy a többi tanítványhoz készültek Jeruzsálembe. Ám, amint azt majd következő fejezetben látni fogjuk, Jézus külön megjelent Simon Péternek is. Ez arra mutat, hogy Péter, vasárnap reggel még nem kereste a többi apostol társaságát. Arról a kakas dologról alighanem tudtak a többiek. Különben is, a kapukat még csak kábé negyedóra múlva fogják kinyitni, s a még néptelen városban Péter alakja túl feltűnő lett volna. Ők tehát minden bizonnyal visszamentek Betániába, hogy megvárják a délelőttöt, amikor észrevétlenül juthatnak be a városba. Az is lehet, hogy Márk anyjának kertjébe mentek, ahol talán szintén éjszakázott egy-két apostol, vagy más tanítványok. Ne felejtsük, nem csak a tizenkét apostol követte Jézust utolsó, jeruzsálemi útjára.

Mária Magdolna viszont ott maradt. És ekkor megjelent két angyal. Mária Magdolna nem ismerte fel, hogy ők angyalok, hanem elmondta nekik, hogy Jézus holttestét keresi. Ezután a síron kívül megáll Jézus is, de Mária Magdolna őt sem ismeri fel, hanem azt gondolja, hogy a kertet gondozó szolga. Nyilván nem láthatta jól, hiszen ő maga a sötét barlangból nézett ki a világos égbolt előtt álló férfira. Csakhogy, lehetséges, hogy Mária, aki azért ment ki olyan korán, mert szívből remélte, hogy Jézus tényleg feltámadt, ilyen rendkívüli események után sem hitte el, hogy a csoda valóban megtörtént? Ráadásul azok után, hogy János rögtön megértette a csodát, amint benézett a barlangba?

Erre nem lehet felelni. Ám ha magunk elé képzeljük a helyzetet, abban biztosak lehetünk, hogy János, aki egy pillanat alatt megértette, hogy csoda történt, nem mondta el senkinek, talán még Péternek sem, amire rájött, Mária Magdolnának pedig biztosan. Mivel világosodott, ő és Péter sietve visszamentek Betániába, vagy a Gatsemáné kertbe.

Mária Magdolnával tehát nem közöltek semmit. Nem is akartak rajongó lelkében „hiú reményeket" kelteni. Valószínűleg azt mondták, figyelmeztetni kell a többi tanítványt, hogy valaki ellopta a holttestet, (ők nem tudták, hogy katonák vigyáztak a sírra), mert „valami készül" ellenük. Ezért kezdett Mária Magdolna sírni, amikor egyedül maradt. Így, amikor meglátta a furcsa alakokat, azt hitte, közük van Jézus holttestének eltűnéséhez. Ő maga csak akkor fogta fel, hogy angyalokat látott, miután Jézus felfedte kilétét.

Ha mindez igaz, arra is magyarázatot kapunk, miért nem találkozott Mária Magdolna az asszonyokkal, amikor még sötétben elfutott, hogy szóljon Péteréknek. Azok ugyanis csak hat óra után indultak ki a városból, ráadásul azon a kapun, ami pont ellenkező oldalon volt, mint Betánia. Amikor az asszonyok odaértek a sírhoz, állítólag látták az őröket, sőt, láttak egy angyalt is, aki az elhengerített kő tetején ült. A kövön ülő angyalra majd még visszatérek, most lássuk azt a Márk szerint egy, Lukács szerint két angyalt, akikkel találkoztak.

Amikor odaértek a sírhoz, Mária Magdolna még ott kellett lennie. Lehet, hogy ott voltak az angyalok is? Hiszen a feltámadás bizonyítéka nem elsősorban az otthagyott halotti lepel volt, hanem az angyalok beszámolója. Ezek szerint kellett, hogy az asszonyok is lássák azokat az angyalokat, akikkel Mária Magdolna találkozott, hiszen a „bűnös nőnek", akit butának is tartottak, nem hittek volna. A hitük azonban így sem volt túl szilárd, mert Lukács szerint nem mertek szólni az apostoloknak.

Márk azért ír egy angyalt, mert ő a Máté féle beszámolóból indult ki. Mint láttuk, egyedül Máté ír arról, hogy a követ egy angyal hengerítette el, akitől a katonák megijedtek, s ez az angyal a kő tetején ült. Azonban már Márk sem így meséli el történetet, nála az angyal bent volt a sírban, ahogy azt Lukács és János is mondják. A Máté evangéliumban található hagyomány tehát valahonnan máshonnan ered, de ezt majd csak az őrök tanúvallomásával kapcsolatban fogjuk vizsgálni. Így a másik három evangélium beszámolója egyértelmű: miután Mária Magdolna előtt megjelent Jézus, odaértek az asszonyok is, és akkor ők is találkoztak a sírban lévő angyalokkal, illetve Jézussal.

Vagy mégsem? Jézus feltámadásának hírét ugyanis Mária Magdolna vitte meg a többi apostolnak. Voltaképpen mind a tizenkettőnek ő mondta el az örömhírt, ami megint csak valószínűsíti az általam felvázolt eseménytörténetet, mert Jézus a legnagyobb titkait bízta rá. Mivel a szinoptikus evangéliumokban szereplő angyalok, illetve Jézus egészen biztosan találkoztak Mária Magdolnával, de nem biztos, hogy találkoztak a többi asszonnyal is (már erősen világos volt, a városkapuk nyitva voltak, tehát akárki láthatta volna őket), valószínű a feltételezés, hogy az asszonyok nem találkoztak égi küldöttel. Ezt az is alátámasztja, ahogyan a szinoptikusok mesélik el a történetet. Szerintük ugyanis az „asszonyok vitték meg a hírt" az

apostoloknak, ám a szinoptikusoknál az asszonyok között mindig ott van Mária Magdolna, ráadásul az első helyen! Azért írta Lukács, hogy nem is mertek szólni a tanítványoknak, mert nem mertek hinni Mária Magdolnának. A Jézus „megjelenéseit" felsoroló leírásokban egyetlen egyszer sem említik, hogy Jézus megjelent volna az asszonyoknak. Igaz, mint láttuk, a nőkről csak akkor beszélnek, ha muszáj.

Hogy mennyire hiteles ez a történet, akkor tudjuk ellenőrizni, ha pártatlan szemtanúkat is bevonunk a vizsgálatba. Ilyenek lennének a római katonák, ha az ő „vallomásukat" nem kizárólag az evangéliumokból ismernénk. Vagy talán mégis? Mint láttuk, amikor Mária Magdolna a sírhoz ért, a katonáknak már hűlt helyük volt. Máté beszámolója tehát már eleve nem lehet hiteles, hiszen ezek szerint a kövön ülő angyalt nem látta senki. A pártatlan tanúk konkrét vallomása pedig mindössze annyi, hogy elmentek a főpapokhoz, és elmondták, ami történt, írja Máté.

Mint láttuk, a katonák valószínűleg olyan pogányok voltak, akiket Pilátus a Templom őrzésére rendelt. Nem tartom valószínűnek, hogy az amúgy is folyton forrongó Jeruzsálemben a rómaiak megtűrtek volna zsidó őrséget. Az őröknek tehát elsősorban Pilátus előtt kellett volna felelniük tettükért. Miért mentek a főpapokhoz? Gondolom azért, mert bár a helytartó volt a legfőbb parancsnok, formailag a főpapok voltak a közvetlen „feletteseik". Tőlük kapták a parancsot a sír őrzésére.

Az a tény, hogy az őrök a főpapokhoz mentek, mutatja, hogy valami tényleg történt. Az, hogy a sírhoz sietők asszonyok nem találkoztak senkivel, pedig az őröknek ott kellett volna lenniük, mutatja, hogy rendkívüli eset történt.

A másik lehetőség ugyanis lenne, hogy valóban a tanítványok rabolták el a holttestet. Az evangéliumok beszámolóját, hogy a főpapok lefizették az őröket, hogy mondják azt, elaludtak, és a tanítványok azalatt kirabolták a sírt, tekinthetnénk elterelő manővernek is. Csakhogy ez a mentség két okból is nagyon gyenge. Nem is csodálom, hogy nem terjedt el széles körben, bár, mint Máté mondja, az evangélium írásának idején még élt ez a hiedelem. Az ugyanis kizárt, hogy az őrök olyan mélyen aludtak volna, hogy ne hallják meg, amikor elhengerítik a több mázsás kőhengert. Márpedig, ha felébredtek, el kellett volna fogniuk a tanítványokat, vagy legalábbis meg kellett volna akadályozniuk, hogy ellopják a tetemet. Ez tehát egyszerűen ki van zárva. De akkor miért találták ezt ki a főpapok, és hogyan egyeztek ebbe bele a katonák? Hiszen ennek az érvnek van egy még rosszabb oldala, mint az előbbi: pont azzal védekezzenek a helytartó előtt, ami egy őrségben lévő katona esetében a legnagyobb szolgálati kihágás?

A válasz kézenfekvő, és az evangéliumok beszámolóját támasztja alá: az őrök nyilván tudták, hogy a főpapok le fogják fizetni a helytartót is. Pilátus ugyan nagyon utálta a főpapokat, de a pénz nála komoly érv volt. Az is elképzelhető, hogy a papok azért is vették pártfogásukba az őröket, mert ők maguk is ludasak voltak. Nincs kizárva ugyanis, hogy amikor lepecsételték a sírt, elfelejtették megnézni, hogy a halott bent van-e.

Az őrök tehát tanúsítják, hogy nem a tanítványok lopták el Jézust. Különben az egész mesére nem lett volna szükség, a mese viszont nyilvánvalóan hazugság volt. Nyilván azért is mentek a főpaphoz, mert nem értették, ami történt. Talán azt hitték, ha elmondják a csodát a papoknak, azok örülni fognak neki: tényleg itt van a Messiás. Csakhogy a papok nem úgy reagáltak a történtekre, ahogy az várható volt, viszont a katonáknak jól jött a pénz is, meg az is, hogy nem esett bántódásuk. Feltehető azonban, hogy volt köztük olyan, aki komolyan megrendült attól, amit átélt, és később elmondta a tanítványoknak. Így került bele az evangéliumokba a kövön ülő angyal.

Ám, hogy őszinte legyek, nehezemre esik elképzelni egy angyalt, aki eltolja a követ. Az a meggyőződésem, hogy az angyaloknak nem kell fizikai munka ahhoz, hogy egy tárgyat az egyik helyről a másikra mozgassanak. Elég, ha akarják, és a tárgy arrébb megy. Ha magam elé képzelek egy angyalt, aki nekifekszik egy kőhengernek, hogy odébb tolja, mosolyognom kell. Ha viszont azt látom lelki szemeimmel, hogy az angyal egy laza ujjmozdulattal pöccinti arrébb a több mázsás követ, nevetni fogok. Nem a hitetlenség miatt, mert arról az esetről beszélek, amikor tényleg látok ilyet. (Élénk fantáziám van.) Az tehát, hogy az angyal elhengerítette a követ, már önmagában véve is humoros látvány volt, hát még, amikor ráült! Itt van a történet fénypontja. Képzelje maga elé, Türelmes Olvasóm, hogy egy kora tavaszi, hűvös éjszakán egy sírt kell őriznie. A hold majdnem telt karéjjal világít, és ráadásul egészen hajnalig fent is marad. Természetes, hogy az ember ilyenkor kísértetekről is beszélgetni szokott. Talán nevetve, talán azért, hogy a félelmét oszlassa. Ám egyszer csak tényleg megjelenik egy derengő alak mosolyogva, és a legkisebb erőkifejtés nélkül arrébb tolja a követ, majd ráül az amúgy is imbolygó tárgyra. Vajon feltételezik (ennek a könyvnek a vége felé haladva), hogy ezt a viccet egy angyal követte el? Én nem.

Csakhogy van ennél komolyabb érvem is amellett, hogy az őrök magát Jézust látták. Van itt ugyanis néhány elvi probléma. Az első az, hogy ugyan minek kellett volna elhengeríteni a követ a sír elől, amikor Jézus ott jelent meg, ahol akart? Erről még részletesen lesz szó. A másik kérdés pedig ez: ha Jézus azt akarta volna, hogy mindenki tudomást szerezzen a feltámadásáról, akkor arra megtalálta volna a megoldást. Ám ő csak Mária Magdolnának jelent meg, s aztán később is csak a tanítványoknak. Nem hagyott semmilyen bizonyítékot, mert nem azt akarta, hogy mindenki biztosan tudja: feltámadt, hanem azt, hogy a tisztaszívűek elhiggyék a csodát, méghozzá azoknak az embereknek a beszámolói alapján, akiket a legtöbben lenéztek. Azt pedig különösen nem akarta, hogy a pogányok terjesszék a zsidók között: feltámadt a Messiásotok. Ám az őröket el kellett távolítania. Tehát az volt az egyetlen megoldás, hogy kísértetnek adta ki magát.

Mindez összefügg azzal, hogy milyen bizonyítékot látott János apostol, amikor benézett a sírba. Azt írja, hogy látta a gyolcsot, amibe Jézus testét begöngyölték, és látta az arcát fedő kendőt, külön, más helyen, szépen összehajtva. A Torinói Lepel hívei azt mondják, hogy János szövegét rosszul fordították le. Szerintük a helyes fordítás így hangzik: „(meglátta) *a kendőt, mely a fején volt. Ez nem a leplekkel feküdt el simán, hanem ellenkezőleg, összetekerve, az eredeti helyén”* (Víz). Ám ez a magyarázat nem meggyőző. Egyrészt nem tartom hihetőnek - bár görög tudásom nulla -, hogy egy mondat jelentheti önmaga ellenkezőjét: a „más helyen” hogy jelentené azt, hogy „ugyanott”? Másrészt azonban a szűkszavú leírásból kiderül, hogy János látta a kendőt. Márpedig ha a kendő benne volt a lepelben, nem láthatta volna, és nem tudta volna megkülönböztetni a kendő kidudorodásait a lepedő saját gyűrődéseitől.

És itt van a kutya elásva. Ha ugyanis Jézust egy lepedőbe takarták be, amit összekötöttek a nyakánál, a derekán és a lábánál, annak helyzetéből nem következett volna, hogy a benne lévő ember csodás módon szabadult ki. Pecsét ugyanis nem volt rajta, márpedig egy lepedőt úgy összekötni, - miután kivették belőle a halottat -, hogy az azt a benyomást keltse, mintha ki se bontották volna, nem nehéz feladat. Ám ha Jézust egy fásliszerű anyagba pólyálták be, ahogy szokás volt, a feladat megoldhatatlan. A levegőt nem lehet körültekerni. Ezt erősíti meg Jánosnak az a kijelentése, hogy a Jézus arcát fedő kendő külön volt, más helyen.

Mindkét kijelentés fontos a csoda szempontjából. Ám akik csak materialista módon tudják elképzelni a csodákat is, azért nem fogadják el ezt a magyarázatot, mert ezek szerint a Jézus arcát fedő kendőnek is „át kellett volna hatolnia” a pólyán, amibe a testet göngyölték. Csakhogy elfelejtik, hogy Jézus semmiképp sem lehetett meztelen, amikor feltámadt, szerintük

is volt rajta legalább egy ágyékkötő. Én pedig biztos vagyok benne, hogy ruha volt rajta, ugyanis abban a korban még a félmeztelenség is illetlen dolog volt. Viszont, ha a ruhája „át tudott hatolni" a leplen, az arcát fedő kendő miért ne?

Na persze szó sincs áthatolásról. Amikor Jézus még aznap este megjelenik a tanítványainak, akik pedig a főpapoktól való félelmükben bezárták az ajtót, nem azt olvashatjuk, hogy Jézus *áthatolt* az ajtón, hanem azt, hogy *megjelent*. A kettő között óriási a különbség. Jézus feltámadása természetfeletti esemény. Butaság lenne a természetes korlátok rejtélyes kijátszására gondolni. A természetfeletti Lénynek nem kell áthatolnia az anyagon, amikor fölötte áll mindennek, ami természetes. Éppen ez a természetes benne. Jézus - ahogy Nikodémusnak mondta, amikor a szélről beszélt - bármikor megjelenhetett bárhol, talán egyszerre több helyen is. Ehhez nem kellett áthatolnia az anyagon, vagy a téren. Másik dimenzió, mondják a mai okosok, de persze fogalmuk sincs arról, hogy ez mit jelent. Nem is lehet, hiszen ezt eddig ember nem tapasztalta meg. De ha Jézus csodáját nézzük, az a sejtésünk támad, hogy az az igazi dimenzió, és a mienk a virtuális.

Ahhoz azonban, hogy teljesen megértsük, mit láthattak Jánosék a barlangban, segítségül kell hívnunk azt a szemtanút, aki mind a mai napig életben van. Magát Jézust. Jézus, ahogy mondta, saját erejéből támadt föl. **Van hatalmam arra, hogy odaadjam, és van hatalmam arra, hogy visszavegyem (Jn. 10.18.)** mondja a saját életéről. Nem angyalok támasztották tehát fel, holott a szinoptikusok - és Pál apostol - leírásából ez az olvasat kínálkozik. Ők úgy gondolták, hogy az Atya támasztotta föl, angyalok segítségével.

Mit tudunk Jézus természetfeletti hatalmáról? A gyógyítások kérdését itt nem vizsgálom. Van azonban néhány rendkívüli jelenség azokon kívül is. Láttuk, amikor Jézus a viharosan hullámzó tó fölött lebegett, ahogy Márk írja, a negyedik őrváltás ideje volt, vagyis tökéletesen sötét, hiszen az őrségváltás hajnali három óra körül történt. Feltehetően felhős éjszaka volt, hiszen viharos szél fújt, bár a Hold akkor, Húsvét után kábé tíz nappal amúgy sem volt látható. Jézust azonban viszonylag messziről meglátták, mert Márk azt írja, el akarta kerülni őket. Ráadásul Péter elindult felé a vizen, tehát jó néhány méter távolságra kellett lennie a csónaktól. Vagyis ebben a hátborzongató jelenetben fel kell tételeznünk, hogy Jézus teste valamiképpen világított, ha nem is túl erősen, de annyira mindesetre, ahogy azt a szellemekről képzelték.

A következő eset a Színeváltozás csodája. Itt nem csak Jézus arca és teste világított, (azt, hogy világított, a Mózessel fennálló párhuzam mutatja), hanem a ruhája is. Úgy tűnik tehát, hogy amikor Jézus természetfölötti alakban, vagyis igazi mivoltában jelent meg, azt mindig rendkívüli fényjelenség kísérte.

Még egy nevezetes eset van, amit szemügyre kell vennünk, Lázár feltámasztásának esete. Mint láttuk, Jézus bekiáltott a barlangba, és a halott megjelent a barlang bejáratánál, összekötött lábbal. Feltehetően az egész halott be volt takarva, úgy, ahogy eltemették. Ráadásul maga Lázár teljesen tétlen volt, hiszen tetőtől talpig bepólyálva nem csak mozogni nem tudott, de nem is láthatta, merre kellene mennie. Vagyis Jézus a puszta akaratával irányította a testét. Tehát Lázár nem „közlekedett" lebegve a sötét barlangban, hanem *megjelent* a sír bejáratánál. Jézus felszólítása: oldják el gyorsan, hogy tudjon járni, azt jelentette, hogy oldják ki a pólyáját, hogy ne essen el.

Mindezekből Jézus feltámadására a következő következtetések adódnak. Jézus képes volt arra, hogy testét természetfeletti (isteni, üdvözült) állapotba hozza, tetszése szerint. Ebben az állapotában bármikor, bárhol megjelenhetett, és ehhez nem volt szüksége ahhoz, hogy áthatoljon bármilyen anyagon. A tér pontjai számára nem valamiféle börtönt, hanem játékteret jelentettek. Tehát amikor feltámadt, fogta magát, és anélkül, hogy áthatolt volna az anyagon,

amibe tették, megjelent azon kívül. Ez biztosan fényjelenséggel járt, aminek maradhatott nyoma. A kérdés csak az, hogy volt-e kendő az arcán, amit külön máshova tett, vagy sem. Mint láttuk, ruha biztosan volt rajta, ami természetes összhangban együtt mozgott vele. Ezek szerint valószínűleg azt sem vette észre, hogy az arcán rajta maradt a kendő. Amikor megérezte, levette, összehajtotta, és maga mellé tette.

János leírásában éppen az a meggyőző elem, hogy a kendő, ami bent volt a lepelben, most kívül van rajta, holott a lepel nincs kibontva. Ez volt az, amiből *egy pillanat alatt* megértette, hogy Jézus feltámadt. Mivel azonban ez a csoda felfoghatatlan volt, ráadásul amint elmozdították a lepleket, meg is szűnt, János nem beszélt róla, egészen addig, amíg a saját evangéliumát meg nem írta. Ez a bizonyíték tehát csak az ő számára létezett, de meg se kísérelte, hogy meggyőzze róla a kortársait. Emlékeznek még, mit írt Lukács? **Péter mégis menten s sírhoz futott. Benézett, de csak a lepleket látta. Hazament, és igen elámult a történteken. (Lk.24,12.)** A tanítványok tehát nem lettek volna képesek felfogni azt, amit János apostol első pillantásra megértett.

Ám ha már korábban annyit beszéltem az „Ötödik Evangéliumról", illendő elvarrnom ezt a szálat is. Mivel lehetetlennek tartom, hogy Jézust meztelenül tették volna sírba, ráadásul véresen és koszosan, az a kendő, amit Torinóban őriznek, nem lehet azonos azzal, amiben Jézus a sírba tették. Mint látjuk továbbá, János szavainak az az egyetlen magyarázata, ha feltételezzük, hogy Jézus testét bepólyálták.

Ettől azonban a Torinói kendő semmit nem veszít érdekességéből. Volt ugyanis egy olyan vászon, amibe Jézust véresen fektették bele, és amely megőrizhette a test képét, a vérnyomokkal együtt. Amikor ugyanis az Urat levették a keresztről, egészen biztosan betakarták. Ráfektették egy hosszú vászonra, azt visszahajtották rá, és azzal együtt vitték a sírhoz. Soha nem volt ugyanis illendő dolog egy halottat - főleg olyan halottat, akikről rokonai, ismerősei gondoskodtak - meztelenül, koszosan, sebekkel csúfítva közszemlére kitenni. Hiába csak negyven méterre volt a sír, nyilván bőven akadtak bámészkodók. A lepel a szállítást is megkönnyítette. Ezen a vásznon tehát látható lehet vér, kosz, és izzadtság. Ráadásul Jézus teste még nem hűlt ki, amikor betették ebbe a lepelbe. A kereszten szenvedő embereknek ugyanis nagyon magas, 40, 42 fokos lázuk van. Miután erősen sütött a nap, méghozzá nyugatról, vagyis semmilyen árnyék nem takarhatta el a halottat, és alighanem a levegő is meleg volt, a holttest még nem hűlhetett le teljesen, amikor levették a keresztről. Így mindaz, amit az imént említettem, jobban beleívódhatott a vászonba.

Ez tehát megmagyarázza a véres, kivégzett test látványát őrző képet. De nem magyarázza meg magát az emberi alakot a képen. Ám ez olyan kérdés, amivel egyelőre kár behatóbban foglalkozni. Ugyanis ha ebben támadt volna fel, akkor se tudnánk megmagyarázni a dolgot.

Mivel Jézus a feltámadáskor nyilvánvalóan világított, lehetségesnek tartom, hogy valamiféle kép keletkezett azokon az anyagokon, amelyek akkor takarták. Elsősorban a ruháján és az arcát fedő kendőn. Azt, hogy Jézus rejtélyes képmását, vagyis a Vera Icon-t már az ókorban is tisztelték, hitelesnek tartom. Csak van egy kis probléma. Ha Jézus teste fényt bocsájtott ki, abból még nem feltétlenül jött létre kép. Főleg nem olyan, amely kifejezetten szemből ábrázolja. Hiszen a fénynek minden irányban kellett volna terjednie, erre mutat a Színeváltozás csodája. Próbálják ki a Nap sugaraival. Csak akkor tudják előállítani a Nap képét (az is minden irányban bocsájt ki fényt), ha valamilyen optikai eszközzel fókuszálják. Lehetséges azonban, hogy Jézus koherens fényt, vagyis lézert sugárzott. Ám ekkor sem keletkezik látható kép, „csak" hologram.

Csakhogy a Torinói Lepel éppen azáltal bizonyítja Jézus Krisztus halotti leplének létét, ha feltételezzük, hogy hamisítvány. Pontosabban *másolat.* Ha ugyanis nem lett volna egy minta, amiről készült, egészen biztosan nem így nézne ki.

Jól mutatja ezt az oldalseb helye. Az evangéliumok leírásából ugyanis senkinek nem jutna eszébe, hogy Jézust jobboldalon szúrták szíven. A Leplen pedig ez látszik, ráadásul úgy, ahogy az anatómiailag elképzelhetetlen. A kép ugyanis szemből mutatja a testet, s a jobb mell alatt látható a seb. Ha Jézus szívét jobboldalról szúrták át, akkor a sebnek majdnem a jobb kar által takart helyen kellene lennie. Különben sem valószínű, hogy jobb oldalról szúrták volna szíven, hiszen sokkal egyszerűbb volt a szívet a bal mell alatt eltalálni, mint átszúrni az egész mellkast, a bordákon keresztül, ami esetleg azzal járt volna, hogy a lándzsa beszorul. Ráadásul, ha magunk elé képzeljük a jelenetet, a lovasnak gyakorlatilag a kereszt szára alá kellett volna beállnia, és lehajolva szúrnia. Ennél nyakatekertebb megoldást nehezen lehet elképzelni (ettől még előfordulhatott). Kellett tehát lennie egy eredeti lenyomatnak, amely a baloldalon átszúrt Jézust mutatta. Egyetlen „hamisítónak" sem jutott volna eszébe jobboldalra festeni az oldalsebet. Márpedig ez az ábrázolás eléggé elterjedtnek tekinthető, számos koraközépkori oltárkép őrzi ennek emlékét.

Ugyanígy tanúsítják a minta létét a vérfoltok alakjai, az utcai piszok, vagy a test arányai, ez utóbbi ugyanis aligha lehetne anatómiailag ennyire hiteles, ha nem „minta után" készült volna, nézzék csak meg a korabeli festményeket, vagy szobrokat. Vannak azonban a Torinói Leplen olyan foltok, amelyek ezzel az elmélettel nem magyarázhatók. Ott van a már említett pénzérme, amit a halott szemére tettek. Ennek a nyoma akkor sem maradhatott volna a vásznon, ha Jézus feltámadás közben hagyta volna rajta különleges képmását az anyagon. Hiszen a fémdarabot nem világíthatta át! Ez esetben ugyanis *mindkét felének* látszania kéne. Aztán ott vannak még azok a különböző latin szöveg, vagy betű töredékek, amelyek nem keletkezhettek a középkorban. Sem a tartalmuk, sem a kalligráfiájuk miatt. Ez rendben van, arra mutat, hogy volt egy eredeti minta, ami után a másolat készült. De hogy vették volna észre ezeket a foltokat a másolók, amikor a huszadik századi tudósok is csak különleges eljárással tudták felfedezni őket?

A Torinói Lepelre tehát nincs végső magyarázat. A magam részéről azonban majdnem biztosra veszem, hogy Jézus nem abban támadt fel. Ha ugyanis a Torinói Lepel eredeti, akkor sem a feltámadás, hanem „csupán" a temetés nyomát őrzi. (Fájó szívvel gondolok arra, mi van akkor, ha annál a bizonyos besanconi tűzvésznél az eredeti lepelről hitték azt, hogy ócska másolat? Hiszen ezerkétszáz évnyi hányattatás után nagyon rossz állapotban lehetett.)

Jézus feltámadását nem lehet egy múzeumi tárgy segítségével igazolni. De mi lenne, ha lehetne? Úgy érzem, erre a kérdésre már válaszoltam ebben a könyvben. Álljon itt mégis válaszként a legfontosabb tanú üzenete:

- Hittél, mert láttál. Boldogok, akik nem látnak, mégis hisznek. (Jn.20,29.)

Tudományos bizonyíték tehát nincs Jézus feltámadására, ám van itt még egy elvarratlan szál. János, mint láttuk, azt írta, hogy: **Eddig ugyanis nem értették az írást, amely szerint föl kellett támadnia a halálból. (Jn.)**

Csakhogy ilyen szöveg nincs az Ószövetségben. Mint láttuk, Illés prófétának volt egy látomása arról, hogyan tudja Isten feltámasztani a száraz csontokat, és Ézsajás is ír a feltámadásról, de nála ez egész Izraelre vonatkozik:

Életre kelnek majd halottaid, és holttestük feltámad. Keljetek föl, és ujjongjatok mind, akik a porban nyugosztok! Mert világosság harmata a te harmatod, és az árnyak országa szülni fog. (Iz. 26,19.)

Egyedül (tudomásom szerint) az a szöveg utal a Messiás feltámadására, amit már idéztem korábban:

Úgy tetszett az Úrnak, hogy összetöri a szenvedéssel. *Ha odaadja életét* engesztelő áldozatul: látni fogja utódait, *hosszúra nyúlik élete*, és teljesül általa az Úr akarata.

- Majd ha véget ér lelkének gyötrelme, látni fogja a világosságot, és megelégedés tölti el. Szenvedésével sokakat megigazultakká tesz szolgám, mivel gonoszságaikat magára vállalta. Ezért osztályrészül sokakat adok neki, és a hatalmasok lesznek a zsákmánya, amiért *életét halálra adta, és a gonosztevők közé sorolták, noha sokak vétkeit hordozta,* és közben imádkozott a bűnösökért. (Iz53,10-19.)

Ez a jövendölés azonban nem mindenestül vonatkoztatható Jézusra, mint arról már volt szó. Valószínű azonban, hogy éppen ez magyarázza János szavait: **eddig ugyanis nem értették az Írást.**

Már csak az a kérdés, hogy mikor támadt fel Jézus. Az ugyanis világos, hogy az asszonyok, a tanítványok vasárnap hajnalnál előbb nem mentek a sírhoz, tehát nem tudhatták meg a feltámadást. Az is tény, hogy az őrség is vasárnap menekült el, és lehetséges, hogy szombat este a főpapok mégis ellenőrizték a holttestet. De vajon biztos az, hogy Jézus nem támadt fel szombat éjjel titokban, hogy kedvére barangoljon? Jó, tudom, szemtelen kérdés. De miért ne? Ahogy szeretett a vizen járni, vagy kenyeret szaporítani, miért ne akart volna láthatatlanul kóborolni ide-oda, s belesni a tanítványokhoz, anyjához, körülnézni Indiában, ahol soha nem járt, - ellentétben egyes legendákkal -, vagy éppen az ősmagyarok őseihez? Hiszen láttuk, hogy amikor Mária Magdolna találkozott vele, éppen visszafelé jött.

Van még egy kérdés, amiről a könyv elején azt mondtam, hogy majd csak később foglalkozom vele. Jézus első csodája ugyanis nem a Kánai menyegzőn történt borszaporítás volt, hanem a megszületése. Jézusnak, mint láttuk, nem kellett „áthatolnia" az anyagon, hogy ott jelenjen meg, ahol akart. Ezt a következő fejezet csodái is bőségesen alátámasztják majd. Ebből azonban az is adódik, hogy nem volt szüksége szülőcsatornára sem, amikor világra jött. Ezt a gondolatot már Aquinoi Szent Tamás is megfogalmazta. Jézus tehát, amikor megszületett nem „hatolt át" semmilyen zárt kapun, nem kell feltételeznünk sem császármetszést sem egyéb furcsaságokat.

Nem szabad azonban megfeledkeznünk a „hétköznapi" dolgokról. Jézus születését ugyan titokban kellett tartani, csakhogy egy szüléshez már akkor is hívtak bábaasszonyt. Ám ha bába segített volna Máriának, szegény teremtés nagyon megdöbbent volna, ha csodának lesz tanúja. Arra gyanakszom tehát, hogy Jézus szándékosan megelőzte az egészet, és magától világra jött, amikor csak az anyja látta. Hogyan lehetséges ez, hiszen akkor még csak egy „magatehetetlen csecsemő" volt?

A kézenfekvő válasz az, hogy sehogy. Elvégre a szülés során nem csak a magzat jön világra. Mint azonban arról már volt szó, Jézus nem szeretett „meztelenül járni". Ha képes volt arra, hogy ruhástul jelenjen meg tetszése szerinti helyeken, nyilván arról is gondoskodott, hogy a szülés „végeredménye" előírásszerű legyen. Ezért írja az evangélista azt, hogy **Mária megszülte gyermekét**, mert a gyereksírásra felébredő, vagy odaérkező szemtanúk nyilván mindent rendben találtak. Csak Mária tudta a titkot, de ő már fel volt készülve arra, hogy vele bármi megeshet.

Csak hát az ember úgy érzi, hogy Jézus, mint csecsemő ezt nem vihette végbe, még ha ő maga volt is az Ige, amely testté lett. Túlságosan hihetetlen az a gondolat, hogy miközben „öntudatlan" magzatként élt anyjában, Mindenható Úrként gondoskodott a saját megszületésének természetes következményeiről. Tudom, ez a kérdés botrányos. Egy hívő számára azért, mert

károsnak tűnik ilyen intim részletek firtatása, hiszen a hitetlenek csak gúnyolódni fognak rajta, a hihetetlenek számára meg azért, mert nem szép dolog annyira „hülyének” nézni valakit, hogy egy ekkora képtelenséget elhiggyen.

Csakhogy a magzatok öntudatáról a mai tudománynak semmilyen képe nincs. Egyesek feltételezik, hogy a magzat is álmodik, márpedig akkor van valamilyen tudata is. Az pedig egészen biztos, hogy a magzat reagál olyan ingerekre, amelyek az anya testén kívülről érik (hang, hőmérséklet, érintés), tehát bizonyos értelemben „kommunikál”. A anya és a magzat viszonya tehát egyáltalán nem biztos, hogy csak egyirányú kapcsolat.

Ez persze nem magyarázza meg a csodát. De ha egy „közönséges” emberi magzatban is van valamilyen szintű tudat, akkor Isten Fiában is lehet. Ettől még nem biztos, hogy Ő maga intézte a dolgokat, ám a Szentírás azt írja az Igéről, hogy egyszer már *megszületett*, a Teremtés előtt. Vagyis Jézus születését valószínűleg az Atya intézte. Ezt írja a már idézett szentírási szöveg:

- Fiam vagy, ma szültelek.

Ám ha mindezt mégis maga Jézus vitte végbe, akkor az ember kénytelen elismerni, hogy tényleg bármit megtehetett. Ha tehát valamit nem tett meg, akkor azt nem is akarta.

JÉZUS MEGJELENIK A TANÍTVÁNYAINAK, MAJD FELMEGY A MENNYBE

Az evangéliumok beszámolói szerint Jézus, halála után többször megjelent tanítványai előtt. A négy evangélium beszámolója nem egyezik meg pontosan, ám a részletekből össze lehet állítani az egész történetet, mivel a beszámolók egész jól alátámasztják egymást. Bonyolítja azonban a problémát, hogy az Apostolok Cselekedeteiben, sőt Pál apostol leveleiben is szerepelnek erre vonatkozó adatok, amelyek még jelentősebb eltéréseket mutatnak, ám az ellentmondások nagy része végül is feloldható. De nem mind.

Lássuk most először az evangéliumok leírásait.

Kezdjük azzal, hogy Márk evangéliuma megerősíti, hogy feltámadása után Jézus Mária Magdolnával találkozott először.

Miután a hét első napjának reggelén feltámadt, először Mária Magdolnának jelent meg, akiből a hét ördögöt kiűzte. (Mk. 16,9.)

Márk, közvetve azt is megerősíti, hogy Jézus akkor *csak* Mária Magdolnának jelent meg. Azt olvashatjuk ugyanis, hogy Mária Magdolna vitte meg a hírt a tanítványoknak, ám azok nem hittek neki. Mint láttuk, Lukács is azt írta, hogy a tanítványok nem hittek az *asszonyoknak*. Tehát valószínűleg tényleg úgy történt a dolog, ahogy azt az előző fejezetben írtam.

A második megjelenésről egyedül Lukács számol be az evangélisták közül:

Még abban az órában útra keltek (az emmauszi tanítványok)**, és visszatértek Jeruzsálembe. Ott együtt találták a tizenegyet, és társaikat. Azzal fogadták őket, hogy valóban feltámadt az Úr, *és megjelent Simonnak.* (Lk. 24,33-34.)**

A második tehát, akinek Jézus megjelent, Simon Péter volt. A fenti idézet azért is fontos, mert azt mondja, hogy az apostolok nem voltak egyedül, voltak „társaik”. Valószínűleg nem az asszonyokra gondolnak, hanem azokra az emberekre, akik elkísérték Jézust utolsó jeruzsálemi útjára.

A harmadik megjelenés azon a bizonyos emmauszi úton történt. Erről a találkozásról Márk és Lukács számolnak be. Márk röviden, Lukács azonban egészen szívbemarkolóan. Jézus itt idegennek adja ki magát, aki mit sem tud az apostolok szomorúságának okáról. Erre *Kleofás* így szólt:

- Te vagy az egyetlen idegen Jeruzsálemben, aki nem tudod, mi történt ott ezekben a napokban. (Lk.24,18.)

Az „idegen” szó természetesen csak annyit jelent, hogy Jézust zarándoknak nézték, aki nem Jeruzsálemben, sőt nem is a Szentföldön lakik. Lukács és Márk is hangsúlyozza, hogy nem ismertek rá. Azt nem tudjuk, milyen álcázást használt ekkor Jézus, de elég jól sikerült, mert egészen vacsoráig nem ismertek rá. Pedig mindent elmondtak neki, ami a Mesterrel történt, ő pedig válaszképpen részletesen ismertette a próféták jövendöléseit, amik a Messiásra vonatkoznak. Itt mondja ki Jézus először (talán egyetlen alkalommal), hogy ő a megígért Messiás. Jellemző, amit a két tanítvány mond Jézusról:

- A názáreti Jézus esete, - felelték - aki próféta, hatalmas tettben és szóban az Isten és az egész nép előtt. (...) Azt reméltük pedig, *hogy meg fogja váltani Izraelt.* (Lk.24,19-21.)

A tanítványok tehát prófétának nevezik Jézust, de elárulják, hogy Messiásként gondoltak rá, mert azt remélték, hogy *megváltja* Izraelt.

Lukács meg is nevezi az egyik tanítványt: Kleofás. Nincs okunk feltételezni, hogy ez a Kleofás ne lenne azonos Szent József testvérével, aki Jézus két unokatestvérének az apja volt. Márpedig ő gyerekkorában is látta Jézust, és akkor is, amikor megkeresztelkedése után Kánába ment. S az is egészen biztos, hogy Jézust ekkor már egész rokonsága követte, hiszen korábban is szó volt róla, hogy amikor utoljára elindult Jeruzsálembe, *mindenki azt hitte,* most következik a Messiás uralmának korszaka. Rendkívül jól kellett magát álcáznia Jézusnak, hogy még Kleofás se ismerjen rá. Persze neki ez nem lehetett nehéz.

Amikor Emmauszban betérnek egy házba vacsorázni, Jézus megáldja és megtöri a kenyeret. Erről ismerik fel. De Jézus **eltűnt a szemük elől. (Lk.24,31.)**

Ez a csodálatos eltűnés már megelőlegezi azt, ami nem sokkal később történt. Az emmauszi tanítványok (akik feltehetően nem ott laktak), sietve visszatérnek az apostolokhoz és társaikhoz, ahogy arról korábban volt szó. Oda mennek, ahol az utolsó vacsorát költötték el. Ebből arra lehet következtetni, hogy Kleofás is ott volt az utolsó vacsorán, sőt valószínűleg még sokan mások is, gondolok itt például Lázárra. Lehet persze, hogy nem voltak mindannyian egy teremben, hiszen az evangéliumok emeletes házról beszélnek.

Amikor együtt vannak a tanítványok, Jézus *megjelenik* köztük, bár az ajtót bezárták, mert féltek, hogy őket is elfogják, ahogy János írja. Erről a megjelenésről Márk, Lukács és János ír. Márk szűkszavúan intézi el a dolgot, mint akinek sietnie kell, Lukács és János már részletesebb beszámolót adnak.

Ezután nyolc nappal Jézus újra megjelenik ugyanabban a teremben, amikor a tanítványok megint együtt vannak, de akkor már a hitetlennek nevezett Tamás is ott van. Erről a találkozóról csak János ír.

Majd megjelenik az apostoloknak Galileában is. Erről a találkozóról is János számol be egyedül, ám Máté is megerősíti.

Ez eddig hat megjelenés. Volt azonban még egy hetedik is. Amikor a tanítványok szeme láttára felemelkedett az égbe. Máté és János erről az esetről nem beszélnek. Márk és Lukács pedig ahhoz az esethez kapcsolják, amikor Jézus egyszer megint a zárt, emeleti teremben jelent meg a tanítványoknak. Lukács azt írja, hogy az után az eset után kivezette tanítványait Betánia közelébe, és a szemük láttára égbe szállt. Csakhogy Lukács némileg másképp fogalmaz, amikor elmeséli *ugyanezt* az esetet az Apostolok Cselekedeteiben. Viszont kiegészíti az eddigieket egy fontos adattal:

Szenvedése után sokféleképpen bebizonyította, hogy él, *negyven napon át* ismételten megjelent nekik, és beszélt Isten országáról. (Ap.Csel.1,3.)

Vagyis Lukács szerint Jézus feltámadása után negyven nap múlva ment föl a Mennybe. Ez volt a hetedik megjelenés. Legalábbis, az evangéliumok szerzői szerint.

A negyven nap természetesen megint jelképes. Jézus negyven napig böjtölt a pusztában, mielőtt a világ elé lépett, de maga Mózes is negyven napos böjtöt tartott, amikor Istennel találkozott. Jézus ugyan nem böjtölt ez alatt az utolsó negyven nap alatt, hiszen hogy bebizonyítsa tanítványainak, nem kísértet, többször is együtt evett velük. Az azonban világos, hogy *nem volt szüksége* evésre.

És arról sincs szó, hogy bort ivott volna. Az utolsó vacsorán ugyanis megfogadta, hogy addig nem iszik a szőlő terméséből, amíg újra vissza nem jön, mint Messiás.

Valóban hét megjelenés volt? Az első négy megjelenés biztos: Mária Magdolna, Simon Péter, az emmauszi tanítványok, és az apostolok, a feltámadás napján este, az utolsó vacsora termében. Ezek tehát mind egy napra estek. János szerint ezután nyolc nappal ismét megjelent abban a teremben. Majd hatodszor megjelent a Genezáret partján. Erről azonban azt írja János, hogy ez volt Jézus harmadik megjelenése. János szövegét azonban úgy is lehet érteni, hogy harmadszor jelent meg az *apostolok előtt.* Így már beleillik a sorba. Ezután pedig ismét Jeruzsálemben jelenik meg, feltehetően ugyanott, ahol feltámadása napjának estéjén, itt megint együtt evett a tanítványaival, majd kivezette őket Betánia felé, és az Olajfák hegyén, - amelynek lábánál feküdt a kis falu -, az égbe emelkedett. Ezek szerint - úgy tűnik - Jézus utoljára is jelképeket használt.

Ebből az is következik, hogy Jézus megváltói munkája nem akkor kezdődött, amikor felvette a keresztséget a Jordán vizében, hanem amikor a negyven napos böjttel felkészült küldetésére. Feltehető tehát, hogy az az első böjt valamikor Pünkösd környékére esett. Ennek a napnak azért van szimbolikus jelentősége, mert ez a Szövetségkötés ünnepe. De erről majd egy kicsit később.

Jézus tehát negyven még napig élt a földön halála után, és ez alatt hétszer jelent meg tanítványai, vagy követői előtt. Ám János azt írja, hogy sok más csodát is tett, amiket nem írtak le. Sajnos ezekről mi nem tudunk. Talán azt az egyet kivéve, amit már idéztem, hogy a papok egy bizonyos Húsvét alkalmával, negyven évvel Jeruzsálem lerombolása előtt, nyitva találták a Templom kapuját, amit este bezártak. Nem lehet nem gondolni arra, hogy ezt a tréfát is Jézus követte el. Különösen akkor, ha megértjük a jelentését: Isten kinyitotta a kaput *mindenki számára.* Abból, hogy ezt az esetet negyven évvel Jeruzsálem pusztulása előttre teszik, nem következik, hogy valóban i.sz. 30-ban történt. A negyven év ugyanis olyan kerek szám, amivel általában egy *nemzedéket* szoktak jelölni. Arról azonban, hogy hány évet is számoltak egy nemzedéknek, nincs biztos tudásunk. Lehetséges, hogy voltak, akik - mint láttuk - 35 évet számoltak egy emberöltőnek. Azok pedig, akik a fenti esemény leírását az utókorra hagyták, jóval az események után írták le, tehát nem lehetett pontos tudásuk a kapu kinyitásának dátumáról.

A Templom kapujának kinyitása tehát szintén egy „megjelenés” volt, anélkül, hogy magát Jézust látták volna.

Most nézzük a többit.

Mint láttuk, rögtön az első napon négyszer mutatta meg magát, először Mária Magdolnának, aztán Simon Péternek, az emmauszi tanítványoknak, és végül az apostoloknak (Tamást kivéve). Ebből három teljesen érthető, Mária Magdolna, Simon Péter és az apostolok voltak Jézus legfontosabb tanítványai. De miért mutatta meg magát Kleofásnak?

Azt a magyarázatot nyugodtan elvethetjük, hogy véletlenül Emmausz környékén járt. Ugyanis semmit nem csinált véletlenül, és mindig ott járt, ahol akart, különösen feltámadása után. Miért volt neki fontos pont Kleofás, aki nem is volt apostol? Mert a rokona volt?

Nos, az evangéliumok nem írják, hogy direkt Kleofással akart találkozni. Ezek szerint talán a másik tanítvány volt a fontosabb? Ám őt még csak néven se nevezik! Kleofást is csak azért említik név szerint, mert ő csodálkozott hangosan a „jövevény” tudatlanságán. Ki lehetett akkor az a személy, aki miatt ott megjelent Jézus?

A válasz szerintem egészen biztos, ám mivel az evangéliumok etekintetben végképp nem adnak semmilyen közelebbi fogódzót, be kell látnom, hogy ez is csak ábrándozás. Induljunk ki abból, hogy Kleofás rokona volt Jézusnak. Valószínű, hogy akikkel együtt ment, azok is a rokonai voltak. Na most, bár Márk és Lukács csak két tanítványról beszél, viszont azt már meg-

szokhattuk az evangéliumok szerzőitől, hogy csak akkor beszélnek a *nőkről*, ha feltétlenül muszáj. Kleofás mellett tehát lehettek ott nők is.

Nem furcsa, hogy Jézus anyját meg sem említik, amikor a fia temetéséről, vagy a vasárnapi feltámadásról beszámolnak? Sajnos nem, Jézusnak anyjához való viszonyát ugyanis a szinoptikusok úgy állítják be, mintha rideg, vagy éppen haragos viszony lett volna köztük. János evangéliumából sejthetjük csupán, hogy ez nem így volt. A kereszten függő Jézus legkedvesebb tanítványára bízta anyját, akinek nem volt több gyermeke, tehát nem volt senkije, aki gondoskodott volna róla.

Jézus minden híreszteléssel ellenére szerette az anyját. Lehetségesnek tartják, hogy miután feltámadt, nem akarta megosztani az örömöt anyjával is? Én nem. Az is megerősít ebben a véleményemben, hogy a találkozóra direkt olyan helyet keresett, ahol nem voltak jelen sem a nagyképű apostolok, sem az igen áldozatkész Johanna és Szalóme. Egyedül akart lenni anyjával, pontosabban olyan társaságban, ahol csak rokonok voltak jelen. Ez magyarázza azt is, hogy *sokáig* volt köztük. Együtt mentek egészen Emmauszig. Vessenek meg érte, de én úgy képzelem, hogy míg Jézus a szomorú férfiaknak magyarázta Isten titkait, anyjának már régen elárulta magát, ha Mária nem ismert volna rá azonnal. Egymás mellett mentek, s míg a Mester a tanítványait oktatta, anyja boldogan hallgatta a hangját, és kivételesen az *örömtől* sírva lépkedett mellette. Ezt a titkot azonban nem kötötték senkinek az orrára. Arra, hogy itt Jézus a rokonai előtt jelent meg inkognitóban, Pál apostolnak egy megjegyzése is bizonyíték lehet, amint arról mindjárt lesz szó.

Az emmauszi tanítványok esetéhez kapcsolódik ugyanis Jézusnak még egy megjelenése, amiről egyedül Pál apostol számol be. Pálnak azonban külön is megjelent, a Damaszkusz felé vezető úton. Ekkor lett a Jézus követőit elszántan üldöző Saulból az Úr legnagyobb hatású tanítványa. Ugyanis a legtöbb adat az apostolok közül Pálról maradt fenn, az Apostolok Cselekedetei című könyv nagyobbik része az ő tevékenységét meséli el, és tőle maradt fent a legtöbb levél is. Ráadásul ezek a levelek a *legkorábbi* írások, amelyek Jézus tanítványaitól születtek, mármint azok közül, amelyeket ismerünk. Persze hozzánk csak későbbi másolatok formájában jutottak el, de ez így van Platon, Josephus Flavius, vagy Julis Caesar írásaival is (stb.), amelyek hitelességében senki nem szokott kételkedni. Semmi okunk sincs tehát kétségbe vonni Pál apostol szavait, amelyek azért is értékesek, mert olyan ember szemén keresztül mutatják az eseményeket, aki megtérése előtt „igaz izraelita”, vagyis tanult farizeus volt, a híres Gamáliél rabbi tanítványa.

Pál azt írja a megtéréséhez kapcsoló megjelenésről - amit különben Lukács mesél el -, hogy ez is Jézus valóságos megjelenése volt, nem puszta látomás. Pál kísérői ugyan nem látták a Mestert, de valamilyen hangot hallottak. Pálnak egyébként még egyszer megjelenik Jézus, az Apostolok Cselekedetei szerint, méghozzá jóval később, mielőtt Rómába viszik:

A következő éjszaka megjelent neki az Úr:

- Légy bátor! - mondta. - Mert ahogy tanúságot tettél rólam Jeruzsálemben, úgy kell tanúságot tenned Rómában is. (ApCsel. 23,11.)

Nos, visszatérve az emmauszi tanítványok esetére, Pál beszámolója Jézus megjelenéseiről nagyon érdekes kiegészítést tartalmaz az evangéliumokhoz képest.

Megjelent Péternek, majd a tizenkettőnek. Később egyszerre több mint ötszáz testvérnek jelent meg, ezek közül a legtöbben még élnek, néhányan azonban már meghaltak. Azután Jakabnak jelent meg, majd az összes apostolnak. Utánuk pedig, mint egy elvetéltnek, megjelent nekem is. (1Kor. 15,5-8.)

Pál tehát másképp mondja el Jézus megjelenéseit, mint az evangéliumok. Na de ki lehetett az az ötszáz tanítvány, akiket Pál említ, s akik közül a levél írásakor még sokan éltek? És mikor történhetett az eset? Ötszáz tanítvány feltűnően sok lenne abban az időszakban, közvetlenül Jézus kivégzése után, hiszen az apostolok sem mertek mutatkozni a nép, és főleg a hatóságok előtt. Ekkora gyülekezet előtt tehát biztosan nem Jeruzsálemben jelent meg. Feltételezhetnénk, hogy ez a megjelenés már azután történt, hogy a gyülekezetek száma és létszáma, - főleg Pál térítése nyomán - rohamosan növekedett. Ám a felsorolás sorrendje ezt nem engedi meg, hiszen még csak ezután jelenik majd meg az összes apostolnak, és főleg magának Pálnak, aki *utoljára találkozik* vele az apostolok közül.

Pál leírását persze lehet kételkedéssel olvasni. Csakhogy van egy apróság, ami ugyan belemagyarázásnak fog tűnni, de váratlanul megerősíti mindazt, amit fent írtam. A sorrend ugyanis nagyjából az, amit láttunk: az első Péter (Pál se sokat törődött a nőkkel, Mária Magdolnát nem említi meg), a második a több mint ötszáz tanítvány, majd következik a tizenegy apostol az Utolsó Vacsora termében. Igaz, Pál kissé pontatlanul tizenkettőt ír, pedig ott, mivel Júdás áruló lett, talán már meg is ölte magát, Tamás pedig nem volt jelen, csak tíz apostol lehetett. Ez az elírás azonban megint csak hitelesíti azt, amit mondok, hiszen arra mutat, hogy itt az első, vasárnap esti megjelenésről van szó. Jézus ugyanis soha nem jelent meg egyszerre tizenkét apostolnak, mert az utólag megválasztott Mátyás apostolnak már nem jelent meg, ha viszont arról a megjelenésről lenne szó, amikor már Tamás is jelen volt, talán Pál sem tévesztette volna el a számot, és tizenegyet írt volna. Azért ír tizenkét apostolt, mert ő akkor még nem volt jelen, nem volt pontos információja az esetről, és „a tizenkettő" kifejezés más akkoriban szinonimája volt az apostoloknak. De nem ez a fontos.

Pál fenti felsorolásában Jézus megjelenéseivel kapcsolatban a negyedik apostol Jakab. Na de melyik? Pál apostol egyedül a „Jézus unokatestvére" Jakabot ismerte személyesen, Zebedeus fiával sohasem találkozott. Ráadásul, amikor a levél íródott, már csak ez a Jakab élt, és ha Pál nem használ megkülönböztető jelzőt, akkor nyilván őrá gondol. Az evangéliumokban viszont nem beszélnek arról, hogy Jézus megjelent a testvérének. Vagy mégis?

Valószínű ugyanis, hogy Pál nem tudhatta pontosan a sorrendet. Hiszen a két „emmauszi tanítvány" egyike nyugodtan lehetett Jakab apostol, Jézus testvére. A másik Kleofás volt, s mint írtam, valószínű, hogy ebben a társaságban Jézus rokonai mentek Emmausz irányába. Az ötszáz tanítvány ezek szerint alighanem Emmauszban élt, vagyis *pont azért ment oda* a két tanítvány, hogy értesítsék őket arról, ami történt.

Emmauszt a történészek több helységgel is próbálják azonosítani. Abból indulnak ki, hogy Kleofás ott lakott. Ennek azonban nem sok a valószínűsége, ha ugyanis két Kleofás lett volna, valamelyiknek a megnevezésénél használtak volna valamilyen megkülönböztetést. Jézus rokona viszont biztosan Kánában élt. A legvalószínűbbnek azt a feltételezést tartom, hogy az a kis helység volt a szóban forgó Emmausz, amely 6 km-re feküdt Jeruzsálemtől, és i.sz. 75-től a rómaiak kolóniaként használták. Miért? Mert az ottani tanítványok létszámából az következik, hogy ez egy szerzetesi, alighanem *esszénus* telep lehetett, ahol olyan hívei éltek Jézusnak, akik - ellentétben más esszénusokkal - elfogadták a tanítását. Egy ilyen telepet ugyanis - miután a lakóit kiirtották a rómaiak - könnyen lehetett átalakítani katonai kolóniává.

Erre a telepre ment tehát a két tanítvány, akik közül az egyik Kleofás, Jézus „mostohaapja" volt, a másik pedig maga *Jakab*, aki vagy a fia volt, vagy szintén az unokaöccse volt Kleofásnak, mint Jézus. Jézus ekkor, a vacsora alkalmával jelent meg nekik (bár anyja már addig is tudta, hogy ő az). Az ötszáz tanítvány tehát itt láthatta a Mestert, - ha hiszünk Pálnak -, igaz, csak rövid időre, mert alighogy felismerték, állítólag el is tűnt.

Jézus tehát halála után negyven napig maradt a Földön, majd Pünkösd előtt körülbelül egy héttel emelkedett fel a mennybe. Igaz, János evangéliumából úgy tűnik, mintha ez nem is így történt volna, de erről majd később. A Pünkösd a keresztény hagyomány szerint az Új Egyház megalapításának ünnepe, nem azért, mert ekkor választotta ki az apostolokat, vagy ekkor tartotta a Hegyi Beszédet, hanem mert az égbe emelkedése utáni Pünkösdön küldte el az apostoloknak a Szentlelket. Csakhogy ezzel is van egy kis baj. Lukács evangélista azt írja az Apostolok Cselekedetiben, hogy az apostolok Pünkösd napján kapták meg a Szentlelket, amit Jézus halála előtt megígért nekik. De János evangéliuma ennek ellentmond.

Máté és Márk nem írnak a Szentlélek kiáradásáról, ők csak a jeleit írják le annak, hogy az apostolok megkapták a Vigasztalót. Náluk ez összefügg azzal, hogy Jézus elküldi apostolait tanítani a világot. Máté szerint Jézus Galileában mondja az apostoloknak, hogy az egész világon hirdessék Isten örömhírét. Ezzel megerősíti Jézus galileai megjelenését, amiről különben csak János ír. Ez azonban a mennybemenetel kérdésével kapcsolatos ellentmondásoknál még fontos lesz. Márk nem kapcsolja sem konkrét időponthoz, sem helyszínhez az apostolok küldését, bár nála Jézus azután mondja az erre vonatkozó szavakat, miután *feltámadása napjának* estéjén meglátogatta az apostolokat. Nagyon érdekes, amit ír:

- Akik hisznek, azokat ezek a jelek fogják kísérni: nevemben ördögöt űznek, *új nyelveken beszélnek,* kígyókat vehetnek kezükbe, és ha valami mérget isznak, nem árt nekik, ha pedig betegekre teszik a kezüket, azok meggyógyulnak. (Mk.16,7-18.)

Pál apostolról írja Lukács az Apostolok Cselekedeteiben, hogy egyszer megmarta egy kígyó Máltán, mégis életben maradt, erre a pogányok, akik ezt látták, istennek hitték. Erre majd visszatérünk.

Lukács, evangéliumában Jézus mennybemeneteléhez, az utolsó megjelenéshez köti a dolgot:

Ekkor megnyitotta értelmüket, hogy megértsék az írásokat...(Lk.24,45.)

János viszont kerek-perec azt írja, hogy már az első este, amikor feltámadása után megjelent a tanítványainak, *kiárasztotta* rájuk a Szentlelket:

- Békesség nektek! Amint engem küldött az Atya, úgy küldelek én is titeket.

Ezekkel a szavakkal rájuk lehelt, s így folytatta:

- *Vegyétek a Szentlelket.* Akinek megbocsájtjátok bűneit, az bocsánatot nyer, s akinek megtartjátok, az bűnben marad. (Jn.20.21-23.)

Márk fent idézett leírása ezt alátámasztja, hiszen amit szerinte Jézus ezen az estén mondott, pontosan a Szentlélekről szólt.

Most lássuk, hogyan írja le a Szentlélek kiáradását Lukács, az Apostolok Cselekedetiben.

Amikor elérkezett a Pünkösd napja, ugyanazon a helyen mindnyájan együtt voltak. Egyszerre olyan zúgás támadt, mintha csak heves szélvész közeledett volna, és egészen betöltötte a házat, ahol együtt voltak. Majd lángnyelvek lobbantak, és szétoszolva leereszkedtek mindegyikükre. Mindannyiukat eltöltötte a Szentlélek, *s különböző nyelveken kezdtek beszélni,* úgy, ahogy a lélek szólásra indította őket. (ApCsel.2,1-4.)

Mi lehet ennek az eltérésnek az oka? Nézzék el nekem, de én hajlamos vagyok János apostolnak hinni, nem csak azért, mert szemtanú volt, hanem mert eddig rendszerint beigazolódott, hogy neki van igaza.

Csakhogy mi oka lett volna Lukácsnak kitalálni egy ilyen mesét, amely különben is túlságosan misztikus ahhoz, hogy hihető legyen? Hogyan várhatta volna, hogy higgyenek neki, ha az csak mese? Természetesen Lukács ebben a kérdésben nem dönthetett, ő csak azt írta le, amit mondtak neki. De mi lehet a háttérben?

Próbáljunk kiindulni abból, amit a *Lélek kiáradásáról* az Ószövetségből tudhatunk. Ugyanis, ha tetszik, ha nem, ennek is van ószövetségi előképe.

Az ÚR pedig leszállt felhőben, és beszélt hozzá. Majd *elvett abból a lélekből, amely Mózesben volt*, és annak a hetven vénnek adta. *Amikor a lélek rajtuk nyugodott, akkor prófétáltak, de máskor nem*.

Két férfi azonban a táborban maradt: az egyiknek Eldád, a másiknak Médád volt a neve. Rajtuk is megnyugodott a lélek, mert ők is az összeírottak között voltak. De ők nem mentek ki a sátorhoz, hanem a táborban prófétáltak. Egy szolga meg elfutott és jelentette Mózesnek, hogy Eldád és Médád prófétálnak a táborban. Akkor megszólalt Józsué, Nún fia, aki ifjúkorától fogva Mózes szolgája volt, és ezt mondta:

- Uram, Mózes, tiltsd meg nekik!

De Mózes ezt mondta neki:

- Miért vagy ilyen féltékeny? Bárcsak az ÚR egész népe próféta volna, és nekik is adná lelkét az ÚR! (4Móz.11,25-30.)

A fenti leírásban érdekes, hogy annak is megvan benne az előképe, amikor Jézusnak „árulkodnak" az apostolok, hogy vannak olyanok, akik az ő nevében ördögöt űznek, pedig nem is tartoznak a tanítványok közé, s Jézus nekik is azt mondja, hogy hagyják csak. (Lk.9,49.) De annak is, amikor az apostolokkal történik ugyanez, ott azonban másképp alakulnak a dolgok, ahogy azt az Apostolok Cselekedeteiben olvashatjuk. (ApCsel. 19, 13-17.)

A Szentlélek kiáradásának leírásából tehát világosan kitetszik, hogy a tanítványok (Mózesnél a nép hetven választott vezetője, Jézusnál az apostolok), *abból a lélekből részesültek,* ami Isten Választottjában volt. Ezért tartom igaznak János beszámolóját, hogy a Szentlelket maga Jézus lehelte a tanítványaiba.

Igaz, János evangélista szövegében is olvashatjuk, hogy Jézus megígérte, miután felment Atyjához, megkéri, hogy küldje az apostoloknak az Igazság Lelkét, a Vigasztalót, hogy megerősítse őket. Egy helyen Szentléleknek is nevezi ebben az összefüggésben azt, akit majd elküld. De ebben a hosszú beszédben is mondja, hogy:

- (az Igazság Lelke) **Megdicsőít engem, mert az enyémből kapja, amit majd hirdet nektek. (Jn.6,14.)**

Tehát a Szentlélek ugyanaz, mint ami Jézusban is benne van. A kétféle beszámoló közötti ellentmondás feloldására két magyarázat kínálkozik. Vagy két külön Lélekről, illetve a Lélek két külön átadásáról van szó, vagy Jézus nem egészen azt mondta, amit ma olvashatunk. Ez utóbbi nem valószínű. Nem látok semmilyen okot arra, hogy akár Lukács, akár János kitaláljon egy mesét a Szentlélek átadásáról. Az első lehetőséget támasztja alá az a különbség is, hogy Jézus a Jánosnál közölt beszédben nem beszél arról, hogy az apostolokat az Igazság Lelke segíti majd a prédikálásban, viszont amikor a Szentlelket átadja leheletével, kifejezetten elküldi őket a világba, hogy hirdessék az Örömhírt. Ezt Márk is Jézus első megjelenésénél mondja el. Az Igazság Lelke viszont - amiről János szerint Jézus még az Utolsó Vacsorán beszélt - maga fogja meggyőzni a világot, maga fog tanúságot tenni Jézus mellett, *az apostoloktól függetlenül*, hiszen Jézus ezt mondja:

- Ha eljön a Vigasztaló, akit az Atyától küldök, az Igazság Lelke, aki az Atyától származik, ő majd tanúságot tesz rólam. *Tegyetek ti is* tanúságot rólam, hiszen kezdettől fogva velem voltatok. (Jn. 15,26-27.)

Lukács leírása tehát nem a Szentlélekre vonatkozik. Felmerül a gyanú, hogy „kegyes" csalás történt. Amikor a többiek elmesélték Lukácsnak a Szentlélek kiáradását, azt mondták neki, hogy Jézus „odaátról" küldte el azt. Ez hihetően hangzott, de valószínűleg csak azoknak, akik nem ismerték Mózes történetét. Ezzel viszont igazolni lehetett az apostolok gyülekezetének *új összetételét*. Ne felejtsük el, ugyanis, hogy akkor már túl voltak a megüresedett hely betöltésén. Mint arról már volt szó, sorshúzással kijelölték Mátyást a tizenkettedik apostolnak. Ám, ha Jézus már feltámadása napján kiárasztotta a Szentlelket, ő nem számított volna igazi apostolnak.

Ha Lukács beszámolója valóságos eseményt mond el, elképzelhető, hogy valóban két Lélekről van szó. A Vigasztaló más, mint a Szentlélek, vagy legalábbis annak más *aspektusa*. Az ő feladata ugyanis elsősorban az, hogy erőt adjon az apostoloknak. A lángnyelvek említése pedig kifejezetten az Atyára utal. Ő az, aki égő csipkebokorból szól, vagy lángoszloppal vezeti a népét. Ez a Szellem tehát inkább úgy fordítható: Lelkierő, vagy Isteni Lélekjelenlét. Nem az a szerepe, ami a Szentléleknek, hogy összekösse a Mozdulatlan Öröklétet a Cselekvő Történelemmel, hanem hogy Isten akaratereje legyen a választottakban. Ahogy Jézusról mondták: **nem úgy beszél, mint az írástudók, hanem úgy, mint akinek hatalma van**. S valóban, ezt látjuk majd az apostolok esetében is.

Mindenesetre tudni kell, hogy Pál apostol nem kapott ilyen Isteni Lelkeket. Ám őt megmarta egy mérges kígyó, mégis életben maradt, ahogy Lukács írja róla, ő maga pedig azt mondja egy levelében, hogy jobban tud az „elragadtatás nyelvén" szólni, mint mások. Ezekről pedig azt írták az evangéliumok, és az Apostolok Cselekedetei, hogy a Szentlélek ajándékai lesznek. Vagyis a Szentlélekből Pál is kapott, pedig nem volt az „emeleti teremben" Jézus feltámadása napjának estéjén, sőt, az „első Pünkösdön" sem volt jelen. Pállal nyilván a damaszkuszi úton történt meg a csoda, de talán észre sem vette.

A láng szereplése a Szentlélek kiáradásánál még egy ószövetségi alakot juttat eszünkbe, Illés prófétát, akit tüzes szekéren ragadott el az úr, egy forgószél által. Illést pedig a Messiás előfutárának tekintették a korabeli emberek. A Szentlélek eljövetele tehát voltaképpen azt is jelentheti, hogy a Szentlélek a Messiás előfutára.

Azt, hogy Jézus az első Vasárnap este adta át Lelkének egy részét a tanítványoknak, az is megerősíti, amit Márk és Lukács írnak arról az estéről. Láttuk, Márk egészen konkrétan utal a Szentlélek által mutatott jelekre, és a Lukács által közölt beszéd is sok részletben egyezik azzal, amit Márk és János szerint akkor Jézus mondott. Ezek közül a jelek közül a legfontosabb, amit Mózesnél is láthattunk, a *prófétálás* képessége. Az Újszövetségben ezt néha úgy is nevezik: *nyelveken szólás*. Márk egy kicsit elgondolkodtatóan azt mondja: *új nyelveken* kezdtek beszélni. Ezt kétféleképpen lehet érteni, vagy úgy, hogy olyan nyelveken beszéltek, amilyenek még nem is voltak, ám ennek nem sok értelme van, vagy úgy, hogy *olyan nyelveken beszéltek, amiken addig nem tudtak.*

Pál apostol azonban megkülönbözteti egymástól a prófétálást és a nyelveken beszélést. Amikor ő élt, az új gyülekezetekben elterjedt az a szokás, hogy az emberek egyfajta révületbe estek, és *elragadtatásban* beszéltek. Pál ettől elhatárolja a *prófétálás* képességét, amely érthető nyelven történt.

Mivel a nyelveken szólás manapság meglehetősen zavaros képzetet kelt sokakban, kénytelen vagyok elidőzni egy kicsit a kérdésnél. Annak a jelentősége, hogy az apostolok olyan nyelveken tudtak beszélni, amiken addig nem, abban van, hogy *minden népnek* tudják hirdetni az evangéliumot. Mint az Apostolok Cselekedeteiben olvashatjuk, valóban ez történt:

Nagy meglepetésükben csodálkozva kérdezgették:

- Hát nem mind galileaiak? Hogyan hallhatja akkor őket mindegyikünk a *saját nyelvén*? (ApCsel.2,7-8.)

A csoda értelme tehát nem a révült halandzsa volt, hanem az, hogy mindenki megértse. Ám ugyanitt olvashatjuk azt is, hogy:

Mások gúnyosan megjegyezték:

- Teleitták magukat édes borral. (ApCsel.2,13.)

Vagyis egyesek mégis csak zavaros handabandázást hallottak. A mai, „racionális" olvasó hajlamos úgy vélni, hogy voltaképpen erről volt szó. Ám ez csak azért van, mert nyelveken beszélés képessége nem jelentette azt, hogy mindenki automatikusan megkapta a *nyelveken értés* képességét...

A szöveg azonban azt is világossá teszi, hogy itt valóban csoda történt. Az ugyan tudományosan is igazolható, hogy végül is minden nyelv mögött rejtőzik egy nagyjából azonos gondolkodási séma: alany-állítmány viszony, a vonatkoztatási viszonyok, tárgy, stb. Logikailag tehát lehetséges egy olyan nyelv, amely minden ember számára érthető lenne. Csakhogy a nyelvek szókincse és akusztikája annyira különbözik, hogy pusztán beszéddel lehetetlen minden nyelven érthető kijelentéseket tenni. Az ember hajlamos arra gondolni, hogy a valóságban *gondolatátvitel* történt, ám a szöveg kifejezetten beszédről szól. Csodának kellett tehát történnie.

A nyelveken beszélés azonban nem pusztán „praktikus" szempontok miatt érdekes.

Az egész földnek ugyanaz volt a nyelve és ugyanazok voltak a szavai. Amikor keletről elindultak, Sineár földjén találtak egy nagy síkságot és ott letelepedtek. Így szóltak egymáshoz:

- Gyertek, csináljunk téglát és égessük ki.

A tégla épületkő gyanánt szolgált, a szurok pedig kötőanyagul. Azután így szóltak:

- Rajta, építsünk várost és tornyot, amelynek teteje az égig ér. Szerezzünk nevet magunknak, és ne szóródjunk szét a földön!

Akkor az Úr leszállt, hogy megnézze a várost és a tornyot, amelyet az emberek építettek. Így szólt:

- Nézzétek, egy népet alkotnak és egy nyelvet beszélnek. Ez csak a kezdete tevékenységüknek. Ezután semmi sem lesz nekik lehetetlen, aminek a megvalósítását elgondolják. Ezért szálljunk le és zavarjuk össze nyelvüket, hogy senki ne értse a másik nyelvét!

Az Úr tehát szétszórta őket onnét az egész földön, s abba kellett hagyniuk a város építését. Ezért nevezik azt Bábelnek, mivel az Úr ott zavarta össze az egész föld nyelvét és onnét szórta szét őket az Úr az egész földön. (Ter. 11,1-9.)

A Teremtés Könyve sajnos csak ilyen röviden tárgyalja ezt a kérdést. Ám ha figyelmesen olvassuk, olyan problémákat fedezhetünk fel benne, amelyek további kutakodásra ösztönöznek. Ki volt ez a nép? A Biblia szerint Noé utódairól van szó, akik egy népet alkottak, és egy nyelvet beszéltek. Tőlük származik az egész emberiség, mert, mint tudjuk, elődeiket kipusztította az Úr. A másik probléma az, hogy *kihez beszélt* Isten? Erre a könyv nem ad semmilyen megfejtést. A szöveg alapján viszont kellett, hogy legyen ott „valaki". Bábel tornyának építése egyfajta „második bűnbeesésnek" tűnik, amikor az egész emberiség *fellázad* alkotója ellen. Égig érő tornyot akart építeni, aminek szimbolikus értelme az volt, hogy *fel akart jutni* az égbe. Isten azt mondja, ha ez sikerül, semmi nem lesz nekik lehetetlen. Vagyis egyenlővé akarják tenni magukat Istennel.

Az Ábrahám előtti időkről szóló bibliai leírások tele vannak misztikus, elképesztő, bizarr történetekkel, amelyek eléggé ellentmondásban vannak a Szentírás egészének szellemével. Olvashatunk égi lényekről, akik földi asszonyokkal paráználkodnak, és óriások lettek a gyermekeik. Ráadásul Hénok könyvéből, amit ki is vettek a szent iratok közül, azt is megtudjuk, hogy ezeknek az égi lényeknek a nevei mind *Él*-re végződtek. Vagyis az Elohim kifejezés eredetileg „valóságos", isten-szerű lényekre vonatkozhatott. Nekik szellemi testük volt, s csak utódaik teste lett húsból. Hénok könyvét persze mindenféle misztikus és csodaváró emberek erősen meghamisították, ám szerencsére a Holt tengeri tekercsek között találtak töredékeket belőle, így egészen pontosan lehet tudni, mi az utólagos hamisítás eredménye. De az is kiderül ebből, hogy kétezer évvel ezelőtt ez a könyv még nem volt „indexen". Kumránban legalábbis ismerték.

Az ebben a könyvben kirajzolódó kép azt sejteti, hogy ezeknek a lázadó bábelieknek lehetett valami közük az óriásokhoz. Maga az a helyzet, hogy az Isten megbeszéli valakivel, mindazt, ami történik, erősen emlékeztet azokra a szövegekre, amelyekben Isten valamely prófétához, például Hénokhoz beszél. Az égi lények, főleg Azazél lázadásának történetét a Szentírás megvonja tőlük, a bábeliek lázadását mégis elmondja. De sajnos semmit nem ír lázadásuk okáról. Lehet, hogy Noé utódainak mindössze az volt a bűne, hogy hallottak az óriásokról, akik dacoltak az Éggel, és azt hitték, hogy ezt ők is megpróbálhatják? Mi mindenesetre, le sem tagadhatjuk magunkról, hogy Bábel népének utódai vagyunk: mindent megpróbálunk, hogy kifacsarjuk Isten kezéből a mindenhatóságot.

Ezért van szimbolikus jelentősége a nyelveken beszélésnek. Jézus azt üzente, hogy az emberiség csak a Szentlélek segítségével válhat újra egy néppé, amely majd megkapja az Új Eget és Új Földet.

Tanulságos, amit Pál apostol ír a kérdésről. Pál leveleiből kitűnik, hogy az új egyházakban széltében-hosszában beszéltek az emberek az „elragadtatás nyelvén", mintha ők is részesültek volna a Szentlélekből. Ő azonban - bár megtiltani nem akarja - igyekszik ésszerű mederben tartani a jelenséget.

Testvérek, értelem dolgában ne legyetek gyerekek. (...) A Törvényben ezt olvassuk: „Idegen nyelven és idegen ajakkal szólok majd e néphez, de mégsem hallgatnak rám - mondja az Úr". Így a nyelv adománya sem a hívők, hanem a hitetlenek számára csodajel. A prófétálás azonban a hívőknek szól, nem a hitetleneknek. Ha tehát egybegyűl az egész közösség, s mindenki az elragadtatás nyelvén szól, és be nem avatottak, vagy hitetlenek lépnek be, vajon nem azt mondják-e, hogy elment az eszetek? (1Kor. 14, 20-23.)

Pedig Pál apostol is tudott „nyelveken beszélni":

Hálát adok Istennek, hogy mindnyájatoknál jobban tudok az elragadtatás nyelvén szólni, a közösségben azonban inkább szólok öt, érthető szót, mint tízezer szót az elragadtatás nyelvén. (1Kor. 14, 18-19.)

Pál aztán egészen ésszerű regulát ad a kétféle prédikálás arányára, azt írja, hogy csak azok szóljanak az elragadtatás nyelvén, akik meg is tudják magyarázni, amit mondtak.

Mivel ennél többet nem tudunk Jézus földi működéséről, végezetül nézzünk meg két, megrendítő jelenetet.

Tamás apostol hitetlenségéről egyedül János tudósít minket.

De (Tamás) **kételkedett:**

- Hacsak nem látom kezén a szegek nyomát, és oldalába nem teszem a kezem, nem hiszem.

Nyolc nap múlva ismét együtt voltak a tanítványok, s Tamás is ott volt velük. Ekkor újra megjelent Jézus, bár az ajtó zárva volt. Belépett, és köszöntötte őket:

- Békesség nektek.

Aztán Tamáshoz fordult:

- Nyújtsd ide az ujjadat, és nézd kezemet. Nyújtsd ki a kezedet, és tedd oldalamba. S ne légy hitetlen, hanem hívő.

Tamás fölkiáltott:

- Én Uram, én Istenem!

Jézus csak ennyit mondott:

- Hittél, mert láttál. Boldogok, akik nem látnak, mégis hisznek. (Jn. 20,25-29.)

A leírásból kiderül, hogy Jézus - ahogy már korábban is több jel árulkodott erről - olyan dolgokról is tudott, amiknél nem volt jelen. Mert amikor találkozik Tamással, pontosan azokra a „vizsgálatokra” szólítja fel, amelyeket Tamás hite feltételeként felsorolt. Az is fontos, hogy ezek szerint nem magának az emeleti teremnek az ajtaja volt bezárva, hanem feltehetően az egész házé. Annak ugyanis nem sok értelme lett volna, hogy az elfogástól való félelmükben csak azt a szobát zárják be, ahol vannak, hiszen akkor nem lett volna idejük elmenekülni. A külső ajtót kellett bezárni, hogyha jönnek a katonák, el tudjanak menekülni az ablakon. Ez nem olyan vicces, Pál apostolnak például többször is kellett ilyen kalandos módon menekülnie. Így viszont az is valószínű, hogy magának az emeleti teremnek az ajtaja nem volt zárva. Vagyis az, hogy Jézus mind feltámadása napján, mind pedig nyolc nappal később *csodás* módon jelent meg tanítványai között, igazolható a leírásból. Nem kellett áthaladnia egy tárgyon, jelen esetben az ajtón, vagy falon, ahogy egy kísértetnek, hanem megtehette, hogy a tér bármelyik pontján megjelenik.

A jelenet lényege az, hogy Tamás apostol, akiről pedig tudjuk, milyen odaadó híve volt Jézusnak, hiszen még azt is hajlandó lett volna vállalni, hogy vele együtt haljon meg, most lett igazán hívővé. Hiszen akkor, amikor lelkesen azt mondta a többieknek, hogy: **Menjünk mi is, haljunk meg vele együtt. (Jn.11,16.)** talán az a remény hajtotta, hogy Jézus, halála után feltámad, és rögtön „helyreállítja Izraelt”. Tehát ők is feltámadnak. Ám amikor látta, hogy mestere meghal, mint egy közönséges ember, és utána nem történik semmi, kétségbeesett. Ráadásul, ha Júdás tényleg az ikertestvére volt, oka is volt arra, hogy eleinte kerülje az apostolokat. Viszont amikor Júdás öngyilkos lett, és az apostolok találkoztak a feltámadt Jézussal, az esetleges harag nyomtalanul eltűnt. Tamásnak azonban bizonyosságra volt szük-

sége. Amikor ezt megkapta, régi lelkesedése rögtön visszatért, és ő mondja ki először az apostolok közül, hogy Jézus az Isten.

Jézus válasza tipikusan jézusi: megdicséri ugyan Tamást, de arra használja fel a helyzetet, hogy sokkal általánosabb dicséretet mondjon mindenkire, aki hisz. Mint annak idején, amikor a családjáról beszélt. Ebből az is következik, hogy amikor azt mondta:

- Aki teljesíti mennyei Atyám akaratát, az nekem mind testvérem, nővérem és anyám. (Mt.12,50.) nem azt akarta mondani, hogy megtagadja a rokonait, hanem hogy *mindenkire* kiterjeszti ezt a megtisztelő címet.

Különösen szép az a jelenet is, amelyben János apostol elmondja, hogyan vett Jézus búcsút a két legfontosabb tanítványától, Pétertől és Jánostól.

Annak beteljesülése, amit az angyal üzent, hogy tudniillik Jézussal Galileában fognak találkozni, csak János evangéliumában szerepel, amikor a tanítványok találkoznak vele a Tiberiás tónál. Jézus ekkor sem mutatja magát meg egyből, hiszen olyan, mintha öregember lenne, aki fiainak szólítja halászó tanítványait. János viszont azonnal felismeri, és szól Péternek, aki sietve begázol a vízbe, hogy minél előbb odaérhessen Mesteréhez. Már megint ez a „hebehurgyaság". Vagy valami más? A jelentben azonban az az érdekes, hogy bár felismerik Jézust, ő egész végig „álruhában" marad, vagyis olyan alakban jelent meg, amelyet addig nem ismertek. Erre utal az, amit János ír:

A tanítványok közül senki nem merte megkérdezni:

- Ki vagy? - hiszen tudták, hogy az Úr az. (Jn.21,12.)

Az Úr ekkor háromszor megkérdezi Simon Pétertől, hogy szereti-e. Péter azt válaszolja, hogy igen, de közben egyre szomorúbb lesz. A háromszoros kérdés Péter háromszoros tagadására utal, ettől lett olyan szomorú az apostol. De Jézus ezzel nem csupán feloldotta őt a tagadás bűne alól, hanem határozottan és nyomatékosan rábízta az embereket. Nem a keresztényeket, nem a katolikusokat, de nem is a zsidókat. *Mindenkit.*

Ezután került sor Szent Péter és az Isten Fia titkos megbeszélésére, amelyről senki nem számol be nekünk. Csak annyit tudunk, hogy az Úr felszólítja Pétert, menjen utána. János is követi őket, de nem tudjuk, hogy meddig. Mint ahogy azt sem, hogy mi lett azután.

Csak azt tudjuk, hogy Jézus Simon Péter kérdésére: „Hát vele mi lesz, uram?", elutasító, sőt rendreutasító hangon válaszol: **Mi gondod vele?! Te kövess engem. (Jn.21,22.)**

Péter háromszoros tagadása, és Jézus háromszoros kérdése, hogy szereti-e őt, azonban egy különösen fontos ószövetségi párhuzamra utal. Lássuk csak Elizeus kiválasztását:

Amikor az ÚR föl akarta vinni Illést forgószélben az égbe, Illés és Elizeus elment Gilgálból. Illés ezt mondta Elizeusnak:

- Maradj itt, mert engem Bételbe küldött az ÚR.

De Elizeus így felelt:

- Az élő ÚRra és a te életedre mondom, hogy nem hagylak el!

Elmentek tehát Bételbe.

A bételi prófétatanítványok odamentek Elizeushoz, és ezt mondták neki:

- Tudod-e, hogy az ÚR ma elragadja mellőled uradat?

Ő így felelt:

- Én is tudom, de hallgassatok!

Akkor ezt mondta neki Illés:

- Maradj itt, Elizeus, mert engem Jerikóba küldött az ÚR.

Ő azonban így felelt:

- Az élő ÚRra és a te életedre mondom, hogy nem hagylak el!

És megérkeztek Jerikóba. A jerikói prófétatanítványok odaléptek Elizeushoz, és ezt mondták neki:

- Tudod-e, hogy az ÚR ma elragadja mellőled uradat?

Ő így felelt:

- Én is tudom, de hallgassatok!

Azután ezt mondta neki Illés:

- Maradj itt, mert az ÚR a Jordánhoz küldött engem.

Ő így felelt:

- Az élő ÚRra és a te életedre mondom, hogy nem hagylak el!

Így mentek ketten együtt. Velük ment ötven prófétatanítvány is, és amikor ők ketten megálltak a Jordánnál, azok is megálltak tőlük távol.

Illés fogta a palástját, összegöngyölte, és ráütött vele a vízre, mire az kettévált, ők pedig mindketten szárazon mentek át rajta. Amikor átmentek, Illés ezt mondta Elizeusnak:

- Kérj valamit, megteszem, mielőtt elragadnak tőled.

Elizeus így felelt:

- Jusson nekem a benned működő lélekből kétszeres rész!

Ő ezt mondta:

- Nehezet kértél. Ha látsz engem, amikor elragadnak tőled, akkor úgy lesz; de ha nem, akkor nem lesz úgy.

Amikor azután tovább mentek, és beszélgettek, hirtelen egy tüzes harci kocsi jelent meg tüzes lovakkal, és elválasztotta őket egymástól. Így ment föl Illés forgószélben az égbe. Elizeus látta ezt, és így kiáltozott:

- Atyám! Atyám! Izráel harci kocsijai és lovasai!

Azután nem látta őt többé. Ekkor megragadta a ruháját, és két darabra szakította. Majd fölemelte Illés leesett palástját, és megint odaállt a Jordán partjára. Fogta Illésnek a leesett palástját, ráütött azzal a vízre, és így szólt:

- Hol van az ÚR, Illés Istene, hol van Ő?

Amikor ráütött a vízre, az kettévált, Elizeus pedig átment rajta. Látták ezt a prófétatanítványok, akik átellenben, Jerikóban voltak, és ezt mondták:

- Az Illésben működő lélek Elizeusra szállt! (2Kir. 2,1-15.)

Illés tehát úgy adta át hatalmát Elizeusnak, hogy a szeme láttára (pontosabban nem láttára) ment fel az égbe. A háromszoros tiltakozás - bár a szerepek fordítottak - igazolja, hogy Illés és Elizeus esetét használta Jézus jelképként akkor, amikor utódát kijelölte a földön.

Ám a felmerülő párhuzamból több tanulság is adódik. Először is az, hogy Jézus szeretett olyan előzményekre utalni, amiket maguk az apostolok alig-alig ismertek. A Jézus háromszoros kérdése és Elizeus háromszoros kitartása közötti párhuzamot még János se értette, különben utalt volna rá. Biztosra vehetjük azonban, hogy Jézus szándékosan választotta ezt a „példa-beszédet", hogy Pétert tegye meg örökösévé. Ezzel azonban nem a Katolikus Egyházat akarta megalapozni, hanem az egész emberiségre kiterjedő apostoli népet. Legyen mindenki olyan tisztaszívű, lelkes és önfeláldozó, mint Simon Péter, vagy Elizeus. Mint láttuk ugyanis, Jézus többször utalt Illésre. Mózes és Illés szerepe a zsidó vallásban majdnem egyforma nagyságú, Mózes alakja mitológiai homályba vész, s bár vitathatatlan, hogy élő ember volt, kevesebb biztos adatot tudunk róla, mint sok jelentéktelen egyiptomi fáraóról. Azért említem a fáraókat, mert Mózes alakja egyértelműen kapcsolódik a politikai hatalom új „fejlődési fokához" Izrael történetében. Illés vele szemben - bár biztos adatunk egyáltalán nincs róla - egészen biztosan létező személy volt. A hozzá fűződő történetek annyira krónika szerűek, annyira emberiek, hogy az olvasó érzi annak a távoli kornak izgalmas levegőjét.

Jézus mindkettőjüket egyfajta előképnek használta, pontosabban időnként magára vette a szerepüket, bár közben a távolságot is érzékeltetni akarta. Azért tette ezt, hogy a vallás legfontosabb titkait tegye nyilvánvalóvá. Ezért is választotta őket a Színeváltozás hegyén beszélgető társainak. Azt, hogy utódja kijelölésénél Illés és Elizeus kapcsolatára utalt, az támasztja alá a leginkább, hogy ha figyelmesen olvassuk az ószövetségi szöveget, van benne egy humorosnak, sőt nevetségesnek tűnő mondat, ami háromszor is megismétlődik. Ezt mondja Elizeus:

- Az élő ÚRra *és a te életedre* mondom, hogy nem hagylak el!

Mai szemmel nézve ez a mondat meglehetősen humoros: a tanítvány úgy esküszik, hogy ha mégse tartaná be az esküt, az a mestere életébe kerülne. Persze nem erről van szó. Elizeus Istenre és Illésre esküszik, vagyis arra a két a legfontosabb Lényre, akiknek nevében majd prófétálni fog. Az eskü tartalma tehát nem az, mint a mai fogadkozásoké: „úgy éljek, hogy ezt vagy azt megteszem". Hanem ugyanolyan heveskedő lelkesedés, mint amit Simon Péternél láthattunk. Mintha azt mondaná Elizeus, hogy „ha cigánygyerekek potyognak is az égből, akkor sem hagylak el". Vagyis a két legnagyobb létező hatalom, Isten és Illés sem tudná megakadályozni abban, hogy kövesse mesterét. Ettől Illés *meghatódik*:

- Kérj valamit, megteszem, mielőtt elragadnak tőled.

Kettőjük viszonya pontosan ugyanolyan megrendítő volt, mint Jézus és Simon Péter kapcsolata.

A másik tanulság az, hogy azok a tanítványok kapták meg a Jézusban lévő erőt, akik látták őt égbe emelkedni. Lehetséges lenne, hogy valójában ez a Galileai tenger melletti jelenet volt Jézus utolsó, „hivatalos" megjelenése (leszámítva persze Pál apostol eseteit), és egyedül Péter szemei előtt emelkedett az égbe? János evangéliuma ezt a benyomást kelti. Sőt, ahogy arra utaltam, ezt erősíti meg az is, hogy Máté a galileai megjelenéshez köti az apostolok elküldését a világba, amit Lukács a Pünkösd előtti megjelenésnél írt, tehát az alighanem akkor hangzott el, amikor Jézus „végleg" búcsút vett tanítványaitól. Mivel azonban eszemben sincs Lukács evangélistát kifejezett hazugsággal vádolni, ezt nem firtatom tovább.

Egyszer csak elkövetkezett a búcsú órája. Lukács szerint Jézus akkor is együtt falatozott az apostolokkal, de közben búcsút vett tőlük.

Az egybegyűltek erre megkérdezték:

- Uram, mostanában állítod helyre Izrael országát?

- Nem tartozik rátok - felelte -, hogy ismerjétek az időpontokat és a körülményeket. Ezeket az Atya szabta meg saját tetszése szerint. De amikor leszáll rátok a Szentlélek, erő tölt el benneteket, és tanúim lesztek Jeruzsálemben, s egész Júdeában és Szamariában, sőt egészen a föld végső határáig. (ApCsel.1,6-8.)

A kérdés elárulja, hogy az apostolok még akkor is abban reménykedtek, hogy Jézus a zsidók Messiása. És alighanem abban is, hogy nem hiába éltek át annyi keserves kalandot, nem hiába élték át a legnagyobb megaláztatást, amikor Jézust megölték, nemsokára megkapják érte jutalmukat. Csakhogy csalódtak.

A kérdés azért kellemetlen, mert maga Pál apostol is élete végéig azt hitte, hogy még abban az időben bekövetkezik Jézus második eljövetele.

Azt még hozzáfűzöm, testvérek, hogy a test és vér nem örökölheti Isten országát, sem a romlandóság a romolhatatlanságot. Nos, titkot közlök veletek: *Nem halunk ugyan meg mindnyájan, de mindnyájan elváltozunk, hirtelenül, egy szempillantás alatt, a végső harsonaszóra.* Amikor az megszólal, a halottak feltámadnak a romlatlanságra, mi pedig elváltozunk. Ennek a romlandó testnek fel kell öltenie a romlatlanságot, ennek a halandónak a halhatatlanságot. Amikor a romlandó magára ölti a romlatlanságot, a halandó a halhatatlanságot, akkor teljesedik az Írás szava: *A győzelem elnyelte a halált.* (1Kor. 15, 50-54.)

Erről a reménységről árulkodik az a szóbeszéd is, amit János apostol mesél el, evangéliuma végén:

Péter hátrafordult, s látta, hogy az a tanítvány, akit Jézus kedvelt, s aki a vacsorán a keblére hajolt és megkérdezte tőle: „Uram, ki árul el?" - az követi. Amikor meglátta, Péter Jézushoz fordult:

- Hát vele mi lesz, Uram?

Jézus így válaszolt:

- Ha azt akarom, hogy maradjon, míg el nem jövök, mi gondod vele? Te kövess engem!

Erre a testvérek között híre terjedt, hogy az a tanítvány nem hal meg. De Jézus nem azt mondta neki: „Nem halsz meg", hanem: „Ha azt akarom, hogy maradjon, míg el nem jövök, mi gondod vele. (Jn. 21, 20-23.)

Jézus tehát még az utolsó pillanatban sem világosította fel az apostolokat, milyen sors vár rájuk, és az emberiségre. Azt hiszem, sokan lehettek, akik abban bíztak, amíg János él, nincs baj, hiszen mindjárt visszajön az Úr. Talán maga a legfiatalabb apostol is bízott ebben, a szíve legmélyén, ő, aki látta, milyen véget érnek Jézus közvetlen tanítványai. De mivel bölcs ember lett, megértette, az ő felelőssége, hogy megalapítsa az új egyházat, megírja az Új Szentírást, hiszen egyre biztosabb volt benne, hogy az ígéret teljesedése még sokáig várat magára.

Amit Lukács doktor Jézus mennybemeneteléről ír, szinte hétköznapian reális jelenetnek tűnik, s bevallom, sokszor úgy érzem, nekem szól:

Azután, hogy ezeket mondta, a szemük láttára felemelkedett, és egy felhő elfedte, úgyhogy tovább nem láthatták. Amint merőn nézték, hogyan emelkedik az égbe, egyszerre két férfi termett mellettük fehér ruhába öltözve, és megszólította őket:

- Galileai férfiak! *Mit álltok itt égre emelt tekintettel?* Ez Jézus, aki közületek az égbe emeltetett, úgy jön el ismét, amint szemetek láttára most a mennybe ment. (ApCsel.1,7-11.)

EPILÓGUS

Mint látták, könyvem nem tudományos könyv. Meg vagyok ugyanis győződve arról, hogy a tudomány nem tud választ adni a legfontosabb kérdésekre, de mivel ezekről menet közben többször volt szó, most nem térek ki rájuk. Vagyis mindazt, amit leírtam nem lehet bizonyítani sem a szentírás-tudomány, sem a régészet, sem a nyelvészet, sem a ki tudja milyen szakterületek alapján. Mint írtam, ha lehetne, nem is lenne szükség erre a könyvre. Ezt a megállapítást azonban még egy szemponttal ki kell egészítenem. Ha ez a könyv bizonyítaná mindazt, amit állítok benne, *meg se merném mutatni senkinek.*

Persze ez a védekezés semmit nem ér az olyan - remélhetően jogos - vádak ellen, amelyek az egyes szaktudományok képviselőitől érhetnek. Bebizonyítják, hogy rosszul fordított szövegekre hivatkoztam, vagy hogy bizonyos kifejezések nem jelenthették azt, amit én állítok, stb. Ám legyen. Csakhogy az a baj, hogy ahány tudós, annyiféle „bizonyíték" létezik. Úgy érzem, a lényege annak, amit leírtam, nem szorul ilyen „tudósi bizonyítékokra".

Ahogy Szent Tamás és G.K. Chesterton írják, az ember azt is bizonyítékok nélkül fogadja el, hogy ekkor-és-ekkor született, vagy ennek-és-ennek a gyereke. Pedig a mai korban egyre több dologról derül ki, hogy csalás. Bárkivel előfordulhat, hogy a szülei, vagy azok, akik mondjuk megölték a szüleit, a hivatalos anyakönyveket, feljegyzéseket is meghamisították, eltüntették, hogy a csalásra soha ne derülhessen fény. Szerencsére ilyesmi kevés emberrel fordult elő, ha egyáltalán előfordult, de a lehetősége bármelyikünknél fennáll. Mint minden jó kriminológus, az ember azt kezdi firtatni, volt-e az általa ismert embereknek indítéka ilyen csalás elkövetésére, és volt-e rá lehetősége. Ami engem illet, bátran mondhatom, hogy az én szüleimnek nem volt. De biztos nem lehetek benne, mert nem voltam ott. Engem például még a nővérek kórházban, születésem után pár nappal, összetévesztettek egy másik kisbabával. Anyám azt mesélte, hogy ő rögtön észrevette a cserét, de pár percig *ő sem volt benne biztos.*

Ennyit érnek a tudományos bizonyítékok. Hát akkor miben reménykedhetünk? Az egyetlen, ami megnyugvással tölthet el, az az érzés, amit Chesterton így jellemzett: megtalálja az ember a kulcsot, ami beleillik a zárba.

Úgy érzem, - és most nem fogom minden idevonatkozó „bizonyítékomat" felsorolni -, hogy mindaz, amit Jézus és a vallások viszonyáról írtam, az a kulcs, ami beleillik a zárba, ami érthetővé, szomorúvá, de egyben reményt keltővé teszi mindazt, amit a történelemről és a mai korról - voltaképpen puszta szóbeszéd alapján - tudni vélek. Ez az a kulcs, ami beleillik *minden* zárba, ahogy Chesterton az *Orthodoxy*-ban írja, még akkor is, ha ő a katolikus vallásra gondolt. Aminek oka az, hogy - minden hibája ellenére - a katolikus vallás és egyház az egyetlen történelmi láncszem, amely fennmaradt, és amely valamennyire hiteles tudósítást ad Jézus koráról és földi tevékenységéről. Természetesen ez a tudósítás sem mentes a torzításoktól és félreértésektől, ám a többi, ami abból a korból fennmaradt, még bizonytalanabbnak tűnik. (Bár néha a hallgatás a legfőbb bizonyíték.)

Abban a biztos tudatban írtam meg a könyvemet, hogy az „nem aktuális". (Általában minden könyvemre ezt mondják a kiadók.) Végső soron azért, mert nem tudományos. A mai emberiség ugyanis a bálványimádásnak egy új fajtáját találta ki: a tudományos igazságot tiszteli bálványként. Mint arra fent szerényen utalni szerettem volna, az a *hiedelem*, hogy a tudomány bármit be tud bizonyítani, a legjóindulatúbb felfogásban is puszta illúzió. Ami be tud bizonyítani valamit, az a *tapasztalat*, így nyertek bizonyítást egyes tudományos tételek a Föld gömbölydedségétől kezdve a villamos áramon, vagy a hologramon keresztül bizonyos gyógy-

szerekig, vagy Trója romjaiig. A bálványimádás azonban abban van, hogy az ember a *tapasztalt* igazságokat gondolkodás nélkül az *elméletek* bizonyítékának tekinti, holott, ha azt az egyszerű esetet vesszük, hogy mondjuk tényleg van Isten, semmi nem garantálja (még a szivárvány sem), hogy Isten nem *játékból,* vagy *szeretetből* hiteti el velünk, hogy bebizonyítottunk valamit. Ha viszont azt a másik esetet vesszük, hogy mondjuk tényleg nincs Isten, semmi sem garantálja, hogy van bármilyen rendszer, amire bizonyítékot lehet építeni. Ha ugyanis a világegyetemben nincs olyan „rendező elv", amely az egészre vonatkozik, vagyis meghaladja azt, beleértve az embert, vagy bármely „nálunk fejlettebb civilizációt", akkor végső soron mindent a véletlen irányít. Ebben az esetben azonban nincsenek törvények, vagyis nincs semmiféle *igazság*.

Akármennyit tud a „tudomány" a világról, összehasonlíthatatlanul kevesebbet tud róla, mint ami ahhoz kellene, hogy biztos tudása legyen valamiről. Nem kell a kozmoszba mennünk ahhoz, hogy ezt belássuk: ha csak a saját testünk, vagy a körülöttünk megfigyelhető élőlények elképesztően bonyolult, mégis tökéletes működését nézzük, érezni fogjuk, milyen illúzió „tudásról" beszélnünk.

Engem is úgy neveltek, hogy elhiggyem, (bár a hasonlat szándékosan túlzó lesz), hogy „ma már a hangyák is okosabbak annál, hogy higgyenek Istenben". Valóban, az emberiség ebben eljutott a hangyák szintjére. Végső soron már azok sem Istenben hisznek, akik egyes vallások nevében istenfélőnek tartják magukat. Több olyan könyvet olvastam írás közben, amelyek váltig állítják, hogy van Isten, ám szegényt olyan lénynek tüntetik fel, *amihez* képest még mi, emberek is óriások vagyunk. Az egyik például azt írta, hogy: „hát nem csodálatos, hogy Isten négyezer év múlva is emlékszik az ígéreteire?" Ehhez nem szeretnék kommentárt fűzni, ezért nem is nevezem meg a könyvet.

Mindenesetre Jézus története számomra akkor is a világ legizgalmasabb története, ha egyetlen szó sem igaz belőle. Ennek a megdöbbentő kalandnak az élményét szerettem volna átadni ebben a méltatlan könyvben, amelyre nincs mentségem. Ha szemtelenségnek tűnik is, azt hiszem, jogosan illeszthetem könyvem végére János apostol szavait:

Jézus még sok egyebet is tett. Ha azonban valaki mind le akarná írni - azt hiszem -, annyi könyvet kellene írnia, hogy nem tudná az egész világ sem befogadni. (Jn. 21,25.)

Kelt Budapesten,
2010 évvel az Úr Megtestesülése után,
Húsvét Vasárnap

FELHASZNÁLT IRODALOM:

A bibliai idézetekhez a következő kiadásokat használtam:

ÚJSZÖVETSÉG
Szent István Társulat, Budapest, 1974.

BIBLIA
Szent István Társulat, Budapest, 1976.

FOLIO VIEWS FOR WINDOWS
4.20 (BUILD 201)
Open Market INC.

GOOD NEWS FOR MODERN MAN
Református Zsinati Iroda Sajtóosztálya
Budapest, 1991.

(Az angol szöveg alapja: **The New Testament in Today's Version** American Biblie Society, New York 1966/76.)

A könyvben szereplő hivatkozások forrásai:

Komm (=kommentátor) a Szent István Társulati Biblia 1974-es kiadásának fordítói és a jegyzetek szerzői: Dr. Gál Ferenc, Dr. Kosztolányi István, Dr. Szénási Sándor

(Szt.T.): Aquinoi Szent Tamás 1225.-1274.

(GT): Görgényi Tamás 1964.- (szóbeli közlés)

Egyéb felhasznált irodalom:

A Mi Urunk Jézus Krisztus kínszenvedése az Isten szolgálólányának, Emmerich Anna Katalinnak látomásai alapján
(a kiadás adatai nem szerepelnek a könyvben)

A Qumráni Szövegek Magyarul
Pázmány Péter Katolikus Egyetem, BTK - Szent István Társulat, Piliscsaba, 2000.

Bibliai Atlasz
Református Sajtóosztály

Flanagan, Neal M. O.S.M.: Evangélium Szent János szerint és a jánosi levelek
Korda-Bencés, Kecskemét, Pannonhalma 1992.

Flusser, David: Jézus
Múlt és jövő, 1995.

Harrington, Daniel J., S.J.: Evangélium Szent Máté szerint
Korda-Bencés, Kecskemét,Pannonhalma 1993.

Herbert Haag: Bibliai lexikon
Szt.I.T. 1989.

Hughes, Gerald - Travis, Stephen: A Biblia világa
Zenemű 1989.

Graves, Robert: Jézus király
Gondolat, Bp. 1990.

Dr. Jakubinyi György: Máté Evangéliuma
Szent István Társulat, Budapest, 1991.

Jólesz Károly: Zsidó hitéleti kislexikon
Bp.1987.

C. G. Jung: Válasz Jób könyvére
Akadémiai Kiadó, Budapest, 1992.

Kákosy László: Ré fiai
Gondolat, 1979.

Kis Bibliai Atlasz / szerk: Pacomio, Luciano - Vanetti, Pietro S.J.

Kocsis Imre: Lukács evangéliuma
Szent István Társulat, Budapest 1995.

Kroll, Gerhard: Jézus nyomában
Szt.I.T. Bp. 1991.

Linden van, Philip A. C.M.: Evangélium Szent Márk szerint
Korda-Bencés, Kecskemét,Pannonhalma 1993.

My Stars! Version 2.7
Relative Data Products 365 Sherwood Dr., Ottawa ON Canada K1Y 3X3 (szóbeli közlés)

Schalk Gyula: Idők-korok-naptárak
TIT Uránia Csillagvizsgáló, Budapest - Kozmosz-Ember-Környezet Alapítvány

Vanyó László: Az ókeresztény egyház és irodalma
Szt.I.T.Bp.1980.

Víz László: A Torinoi Lepel és korának meghatározása
Ecclesia, 1990.